

7
7 E
12

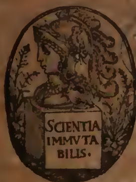

EX LIBRIS
FRANC. XAV.
DE ZELADA ARCHIEP. PETR.

PLVTARCHI CHÆRONENSIS ETHICORVM SIVE MORALIVM,

Pars II.

GVILIELMO XYLANDRO, Augustano, Interprete.

ARGVMENTA HOC TOMO CONtenta, pagella versa indicat.

Cum gratia & Privilegio Cæsareæ Maiestat.
FRANCOFVRTI,
Sumptibus Hæredum Lazari Zetzneri.

ANNO M. DC. XIX.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORVM, HOC EST, BREVIS RECENSionis sententiarum de rebus naturalibus,

LIBER I.

[illegible] naturæ cognitionis rationes explicare [illegible] in hoc [illegible] censuimus, vt [illegible] philosophiæ totam tractationem [illegible] partes: vt liquere possit, quid [illegible] tertius pars sit physica, seu naturæ rerum [illegible] Stoici pronunciarunt, sapientiam esse [illegible] humanarum [illegible] philosophiam, quod [illegible] ad sapientiam [illegible] autem [illegible] ac [illegible], [illegible] esse [illegible] itaque etiam philosophiam [illegible] naturalem, moralem, & disserendi. Naturalem [illegible] quæ in mundo sunt, disputamus. moralem [illegible] rationibus [illegible] (sic enim [illegible] appellant) quæ circa [illegible] versatur, [illegible] ab ipsis dialectica dicitur. Aristoteles [illegible] Theophrastus [illegible] fere peripatetici, hac ratione philosophiam distribuerunt [illegible] explicatio [illegible] esse est & [illegible] instructum esse, & aptum ad [illegible] patet hoc exemplo proposito. Quæ[illegible] videtur. [illegible] qui quærit, in [illegible] nihil enim aliud [illegible] quam quod [illegible] inutile [illegible] Vni [illegible] onis. Rursum [illegible] quo pacto leges [illegible] causa [illegible] & qui hæc [illegible] Græcum [illegible] (ita practicum exprimere Græcum [illegible]

[illegible] Phil. [illegible] [illegible] per [illegible] ca.

Quid sit Natura.

CAP. I.

QVando præ manibus habemus rerum naturalium contemplationem, necessitatem hoc exigere puto, vt quidnam sit natura, patefaciam. Absurdum enim est aggredi dissertationem de natura rerum, cùm nondum sit explicatum quid valeat naturæ vocabulum. Est itaque natura, si Aristotelem audimus, principiũ motus ac status ei rei, in qua inest primò, & non per accidens. Omnia enim quæ sub conspectum veniunt nostrum, quæ neque fortuitò fiunt, neque necessariò, neque diuina sunt aut diuinitus effecta, naturales res dicuntur, suamque habent propriam naturam: vt terra, ignis, aqua, aër, stirpes, animalia, præterea hæc quæ gigni cernimus, imbres, grandines, fulmina, procellæ, venti. Habẽt enim hæc principium quoddam, cùm nihil eorum sit æternũ, sed quodam à primordio sit natũ. Atq; hæc quidem, vt animalia, ut stirpes, initiũ habent sui ortus. primumq; in ijs principium est natura, non motus modò, sed etiam status, quæ enim principium motus nacta sunt, eadem finiri etiam possunt. Itaque & motus & quietis principium est natura.

Res naturales,

Discrimen principij & elementi.

CAP. II.

ARISTOTELES ac PLATO, & qui ab eorum sunt secta, differre a principio elementum dicunt. Thales Milesius pro eodem vtrunque habet: cùm quidem longissime a se inuicem dissideant ista. Elementum enim omne compositum est: principia neque composita sunt, neque effecta. Verbi gratia, elementa vocamus terram, aquam, aerem, ignem. Principia ideò dicuntur, quòd nihil est eis prius, ex quo nascantur. non enim principij nomen ei debetur, quod natum est alicunde: sed huic potius, ex quo id est natum. Terræ autem & aquæ ortu prior est materia ex qua exstiterunt, forma carens ipsa, & specie: tum ipsa forma, quam vocamus entelechiam: tertium priuatio. Falsa itaque est Thaletis sententia.

Quæ sint principia.

CAP. III.

Thales. Ionica secta.

IDem *Thales* principium rerum esse dixit aquam. videtur autem princeps philosophiæ hic fuisse, & ab eo secta Ionica nomen duxit.

[illegible] unt successiones philosophorum. Hic *philosophorum.*
[illegible] Ægypto philosophiæ operam dedisset, Miletum rediјt æ-
[illegible] or. Quòd autem ex aqua omnia orta sint: inque
[illegible] ritu resoluantur, id ex eo primùm coniecit, *Aqua.*
[illegible] um animalium principium, humidum est. inde
[illegible] omnia ex humore nasci tanquam principio. Dein-
[illegible] stirpes humido aluntur, idque suæ fœcunditatis
[illegible] que destituta exarescunt. Præterea quoniam
[illegible] que ignis aquæ exhalationibus aluntur, ipseq;
[illegible] etiam Homerus aquæ omniũ rerum primor-
[illegible] versu:

O [illegible] *cunctis* [illegible] *rebet primordia rebus.*

[illegible] *ximander*, Milesius & ipse, principiũ rerum infinito ad-
[illegible] a fiant, & in quod omnia dissoluantur: ideò-
[illegible] mundos, & interitu suo ad id redigi, ex
[illegible] t. additque infinitum propterea esse, ne ali *Infinitum.*
[illegible] deficiant atque subsistant. Peccat autem in
[illegible] quid sit infinitum, aetne, an aqua, an terra,
[illegible] ora. In hoc etiam, quòd materia exponenda
[illegible] olet: infinitum enim aliud nihil est, quam
[illegible] efficiens causa accedat, rem creare nullam po-
[illegible]

[illegible] *Anaximenes* principiũ rerum pronunciauit esse *Aer.*
[illegible] nascantur, suoque in eum redeant interitu.
[illegible] noſtra, aer est: quæ nos temperat. totumque
[illegible] & aer continent. peccat autem hic quoque, ex
[illegible] æ aere ac spiritu putans constare animalia.
[illegible] um materiam vt principium omnium rerum
[illegible] omnia, sed & effectrix causa ponenda
[illegible] tum sufficit ad poculi ortum, nisi etiam fa-
[illegible] us, qui id conficiat. idem de ære, ligno, &
[illegible] materia.

[illegible] Clazomenius similares partes principia rerum *Similares partes.*
[illegible] ationi explicari posse videbatur, qui ex eo
[illegible] quid, aut quod esset, in nihilum redigi pos-
[illegible] us simplicem atque vniformem, vt cùm
[illegible] us. illo tamen alimento nutritur
[illegible] ossa omnes denique partes. quæ cùm
[illegible] nto istas omnes naturas inesse, singu-
[illegible] ne in eo particulas sanguini gignen-
[illegible] & ossibus aptas. quæ quidem parti-
[illegible] enim ad sensum omnia sunt referen-
[illegible] & [illegible] hæc conficiant: sed in his ipsis insunt
[illegible] quas similares partes alimento in-

sitas vt inde nascentibus sit primordium, Homœomereias (quasi similarium semina partium) appellauit ille, & rerum principia esse dixit: ita quidem, vt materiæ locum obtineant. Efficientem enim quoque causam, & quæ disponeret vniuersa, prodidit mentem. Opus suum sic orsus est. Confusa in vnum erant omnia: mens ea diuisit & in ordinem composuit. Hic approbandus est, qui materiæ artificem adiunxerit.

§. 4. *Archelaus* Apollodori F. Atheniensis aerem & infinitū, eiq; raritatem & densationem additas, quorum hoc terra, illud ignis sit, principia ponit. Hi se deinceps subsecuti a Thalete Ionicam propagauerunt philosophiæ sectam.

§. 5. Ab alio rursum initio, *Pythagoras* Mnesarchi filius Samius, is qui princeps philosophi nomen vsurpauit, rerū principia censuit esse numeros, eorumque inter se siue proportiones siue concinnitates, & ex vtrisque composita elementa, quæ geometrica dicuntur. Rursus vnitatem, & infinitati coniunctum binarium in principijs ponit. Tendunt autem principia eius, alterum ad effectricem causam ac formantem, quæ est Deus, mens videlicet. alterum ad perpessioni obnoxius subiectam & materialem, quæ est mundus in visum incurrens. Porrò docebat, naturam numeri esse denarium. nam ad decem vsque numerando progrediuntur omnes & Græci & barbari, atque hinc rursus pedem ad vnitatem referunt. Rursum denarij numeri vis & natura in quaternione inest. nam ab vnitate vsque ad quatuor inclusum colligendo numerorum summam conficies decem vnitatum. Vnum quippe, duo, tria, & quatuor, omnia coniuncta, summam decem cōflant.

Quatuor. si quatuor terminis amplius sumas, etiam summa denarium excedet. Ergo numeri natura vnitatum ratione in denario, facultatis respectu in quaternario inuenitur. Itaque sanctissimum iusiurandum Pythagorei quaternario sunt complexi, quam tetractyn vocant.

Per tibi nostræ animæ prabentem tetrada iuro
Naturæ fontemque & firmamenta perennus.

Quin & animam nostram Pythagorici aiunt quaternione constare: esse enim hæc quatuor, Mentem, Scientiam, Opinionem, Sensum: vnde omnes artes ac scientiæ profectæ sunt, ipsique ratione præditi propterea sumus. Mens enim est vnitas: quod mens quæ percipit, vnitatis in morem percipit. Exempli causa, multi sunt homines. horum vnusquisque pro se percipitur sensu, numerus eorum definiri a nobis nequit. vnicam verò mens hominis notionem concipit, quæ in singulis repræsentatur: idem de equo, & alijs intelligimus, quorum indiuidua (vt Logici appellant) sunt innumera. Formæ n. siue species, itemq; cetera omnia, rationem habent vnitatis, atque singula eorum denominantes, dicunt animal

Mens vnitas.

ratione

[illegible] Hæc causa est, cur mens, quæ [illegible] ciatur nomine. Sed & hoc [illegible] quod binarius infinitati socius, scien- *Scientia.* [illegible] demonstratio, omnis ratio [illegible]a- *duo.* [illegible] adeoque omnis in vniuersum [illegible] m in confesso positis id de quo disce- [illegible] e præmissis colligit. quorum appre- [illegible] binario æquum est comparari. Opi- [illegible] t, perceptio sic probabilis, quæ multarum *Opinio.* [illegible] tudinem ternarius notat, vt *tria.*

[illegible] Danaos —

[illegible] r t.

[illegible] Metapontinus, ignem omniũ esse [illegible] m [illegible] runt omnia enim dicunt ex igne na- [illegible] extinctione Vniuersum hoc crea- *Ignis.* [illegible] mas eius partes in sese coeundo, [illegible] d vi ignis laxatam terram aquam edi- [illegible] ortum præbuisse. Porrò mundum & [illegible] umptum iri in conflagratione Vniuersi. [illegible] esse ex quo existant omnia, & finem in [illegible]

[illegible] Atheniensis, Democriti in philoso- [illegible], omnium rerum principia statuit corpora [illegible] a va [illegible], sempiterna, interitus secura, & [illegible] posset, neque deformationem partium ad [illegible] em, & sola mente cernantur, mouean- [illegible] esse autem ipsum inane infinitum, & [illegible] m hæc accidere corporibus, figuram, [illegible] quorum hoc tertium duobus, quæ De- [illegible] Epicuro est adiectum quod hic mo- [illegible] n sentiebat, nisi grauitate perculsa mo- [illegible] sse comprehensibiles, non infini- [illegible], vel tridentes, vel armillares: quæ fi- *Atomi.* [illegible] cum atomi sint perpessionis ac con- [illegible] atomum, non quod sit minimum, sed [illegible] conteri, sitque immunis a perpessioni- [illegible] m atomum, liquere. esse enim ele- [illegible], & [illegible] inania & vnitatem.

[illegible] Agrigentinus, quatuor dicit ele- [illegible], aliam. duo autem principia, Ami- [illegible] hoc vniat [illegible], alterum discernat. [illegible]

[illegible] rerum tibi quatuor edam.
[illegible] vitalis, ad hos Dis,

Et Nestis lacrymis humanos quæ rigat alueos.

Iouis enim nomine ignem intelligit atque ætherem, Iunonis vitalis aerem, Plutonis terram, Nestis & humanorum canalium, semen & aquam.

§. 9. *Socrates* Sophronisci F. Atheniensis, & Plato Aristonis F. ciuis eius, (ambo enim idem de Vniuerso senserunt) tria statuunt principia, deum, materiam, ideam. Mens est, quod deum nominant: materia, primum rebus orientibus & intereuntibus subjectum: idea, natura corporis expers, in conceptis mentis & imaginationibus dei. Deus autem mens est mundi.

§. 10. *Aristoteles* Nicomachi F. domo Stageirita, principia designauit, Formam, quam entelechiam dixit, Materiam, Priuationem. elementa quatuor. quintum corpus quoddam æthereum immutabile.

§. 11. *Zeno* Mnaseæ F. patria Citiensis, deum efficiendi, materiam perpetiendi principium posuit. tum elementa quatuor. Horum secta Italica dicitur a Pythagora, qui è Samo ob Polycratis tyrannidem sibi displicentem in Italiam commigrauit, ibique scholam aperuit.

Quomodo coaluerit mundus.

Cap. IV.

MVndus vndiquaque confracta forma concreuit, hoc modo. Cum insectilia corpuscula (sic nunc atomos voco) fortuitò mouerentur, nulla motus gubernante prouidentia, continenterque & celerrimè agitarentur: multa in vnum collecta sunt corpora, ob eamque causam magna ijs fuit & figurarum & quanitatis varietas. Sic illis coactis, quæ maiora erant & grauissima, vtique subsederunt. quæ minora, rotunda, leuia, ac lubrica fuére, elisa in cõcursu corporum, in sublime subuecta sunt. Postquam elanguit vis impellens, atque in sublime protrudens, reliqua, cùm sursum efferri desiissent, neque deorsum ferri quirent, compulsa sunt ad loca recipiendo apta, nimirum ea quæ sunt in ambitu. ad hæc multitudo corporum reflexa est: cumque inter se cohærescerent inter reflectendum, cœlum genuerunt. Atomi autem eiusdem naturæ ac variæ, sicut dictum est, compulsæ in sublime astra confecerunt. Iam multitudo corporum exhalando sursum elatorum, aerem percussit, eòque eliso, cùm is motu in ventum esset redactus, complexus astra secum circumduxit, & eam sublimium corporum circumagitationem, quæ adhuc durat, effecit. deinde ex corporibus subsidentibus terra exstitit, ex subuectis in altum, effecta sunt cœlum, ignis, aer. Cum autem multum materiæ etiamnum in terra esset comprehensum, ac ictibus ventorum condensare-

[illegible] ab astris venienti[illegible], omnis terrę figura exi[illegible] pressa fuit, humidamque produxit na[illegible] in eua deflexit & capacia ob solidi[illegible] consistens, subiecta loca excauauit. [illegible] es mundi partes ortæ sunt.

An vnicus sit mundus.

CAP. V.

S[illegible] mundum esse pronunciauerunt, quem & vniuer[illegible] & corporeum. *Empedocles* vnum quidem mun[illegible] esse idem cum vniuerso, verùm exiguam Vni[illegible]iquum esse ociosam materiam. Vnum esse mun[illegible]que cum Vniuerso, sentit, ac tribus rationibus *Plato* [illegible]s non esset, si non contineret omnia: quod [illegible] exemplar, si non vnigenitus: quod non in sempiter[illegible] si quid extra ipsum extaret. Platoni verò obijci [illegible]sse perfectum, neque omnia tamen complecti [illegible]que perfectus est, neque tamen omnia continet: [illegible] exempla suppeditant statuæ, domus, picturæ. [illegible] perfectus sit, extra quem aliquid circumagitari po[illegible]tem neque non est, neque potest non esse obno[illegible]s. *Metrodorus*, absurdum esse ait in magno agro [illegible], & in infinito vnicum mundum extitisse, [illegible]dum. Esse autem infinitos numero mundos inde [illegible] infinita sunt causæ. Nam si finitus esset mundus, [illegible]itæ ex quibus hic mundus constat, necesse est [illegible] omnes adsunt causæ, ibi necesse est etiam [illegible]tem sunt vel atomi, vel elementa.

Vnde dei notitiam homines habuerint.

CAP. VI.

D[illegible] definiunt, spiritum intelligentia prædi[illegible]æ expertem, & in quam velit speciem se [illegible]usvis assimilantem. Notionem dei sug[illegible]ta eorum quæ in mundo intuitur, pulchritu[illegible] temerè & fortuitò nascitur, sed ab arte ali- *Mundi pulchritudo.* [illegible]m pulchrum esse, figura, colore, magnitudo, [illegible] Globi forma est mundo, omnium [illegible] quod sola omnibus suis partibus est similis. [illegible] partes quoque habet rotundas. ideoque se[illegible]issima, in capite sedem habet. [illegible]est. nam cæruleum purpura ni[illegible]us

est, & fulget: atq, ob fulgorem & vehementiam color hic tantum aeris interuallum penetrans tam procul distitum nobis cœlum dat conspiciendum. Pulchritudinem etiam magnitudo ei conciliat. Nam in quouis genere id quod reliqua continet, pulchrium est, vt homo & arbor. Ea quoque ad pulchritudinem mundi faciunt, quę nobis apparent. Obliquus enim in cœlo circulus, quem Zodiacum seu signiferum appellant, diuersis est simul sideris distinctus.

Cancer inest illi, est hunc leo, virgo deinceps,
Chela, scorpius, arcitenens, capr. cornu, aquas
Post illos fusor, mittit duo sidera pisces:
Mox aries, taurus sequitur, fratresq. gemelli.

Innumera autem alia similes reflexiones in mundo effecerunt. Vnde & Euripides:

Cœli renidens pulchris sideribus iubar,
Varium sapientis opus artificis ——

Id quoque nos ad Dei cognitionem deduxit, quòd cùm Sol, Luna, & reliquæ stellæ infra terram deferuntur, eadem rursus magnitudine, colore, locis, temporibusque iisdem oriuntur. Itaque ii, qui cultum deorum nobis tradiderunt, tribus formis vsi sunt, naturali, fabulosa, testimonio legum. naturalem philosophi, fabulosam poetæ docent, leges suas singulæ habent ciuitates. §. 1. Tota doctrina in septem tribuitur partes. Prima est eorum, quæ in cœlo sublimi fiunt, obseruatio. homines enim cœperunt deum agnoscere, cum viderent stellas tantam concinnitatem efficere, ac dies noctesque, æstate & hyeme suos seruare statos ortus atque obitus: indeque terram animantia & fructus proferre. Itaque pro patre cœlum, pro matre terram acceperũt. patrem illum, quòd aquã instar seminis effunderet, matrem hanc, quòd conciperet & pareret. Cumq; viderẽt stellas perpetuò moueri, & in causa nobis esse vt Solem & Lunam contemplaremur, deorum iis nomen fecerunt à cursu ductum. Secundo & tertio loco deos distinxerunt in vtiles, Iouem scilicet, Iunonem, Mercurium, Cererem: & damnosos, Diras, Furias, Martem, quos vt violentos & sæuos placant sacris atque auertunt. Quartum & quintum locum rebus & moribus animi adsignauerũt, vt Amori, Veneri, Desiderio, & de rebus, Spei, Iustitiæ, Æquitati. Sextum locum figmenta poetarum occupauerunt. Hesiodus enim cum genitis diis vellet patrem statuere, hos deorum genitores protulit,

Classes deorum.

Cœumq; induperantem, Hyperionaq;, Iapetumq;.

itaque hic locus fabulosus dicitur. Septimus iis est tributus, qui ob beneficia in vsum communis vitæ collata honoribus diuinis sunt affecti, humano nati more, vt Hercules, Castor & Pollux, Bacchus. Formam humanam iis adscripserunt, quia omnium rerum principatus est penes numen: omnibus autem animalibus præstat

[illegible] mente. Itaq, [illegible] um, qu[illegible] essent aliis om[illegible]us [illegible]periora, [illegible]

Quid sit Deus.

CAP. VII.

P[illegible] quidam, vt Diagoras Melius, & Theodorus [illegible] Tegeata, om[illegible] negau[illegible]t esse [illegible] etiam Callimachus Cyrenæus innuit, in Iam-[illegible]

[illegible] quenies ante muros in fanum,
[illegible] vetustum ex [illegible] Tonantem formauit.
[illegible] qu[illegible]x cum li[illegible]ru [illegible] friget.

[illegible] posuit non esse deos docens. Et Euripides tra-[illegible] quidem profiteri hanc sententiam non est au-[illegible] iticum iudicium: iudi[illegible]auit t[illegible]men hac ra-[illegible] introduxit, qui eam proferret, ipseque ei patro-[illegible]

[illegible] lim vita fuit mortalium,
[illegible] viribusq, [illegible]ruiens.

[illegible] s ai[illegible] iniustitiam fuisse repressam. sed cum hæ [illegible] it a[illegible] prohibere, multi autē occultè scelera per-[illegible] quendam callidum virum produisse, qui docue[illegible]it [illegible]s [illegible]ndacio offundendas, hominibusque persua-[illegible]

[illegible] perennis vita aliquis vigens deus,
[illegible] la & audiat, a[illegible] q. intell[illegible]ate.

[illegible] m valeant vna cum Callimacho, cuius hoc [illegible]

[illegible] h[illegible]c te scire necesse est,
[illegible] posse deum facere.

[illegible] ia deus facere, aut faciat, si est deus, niuem [illegible], rectum eum qui sedet, vel contra: Nam [illegible] um diceret deum seipso visum exemplari [illegible] næ [illegible]s redolet p[illegible]llex antiquitatis obsole-[illegible] s vetus comœdia vocat. quomodo enim [illegible] uens? aut qui gl[illegible]osus est deus, & homine [illegible]

[illegible] s dixit initiò [illegible] corpora, dei autem [illegible] rerum ortus effec[illegible]sse. [illegible] non [illegible], sed aliqu[illegible] ordine fuisse mo-[illegible] inquit, ordi[illegible]m animaduertens confusioni præ-[illegible] C[illegible] ambob[illegible]s hic est error, quod [illegible] cu[illegible]antem, ac [illegible]de causa mundum ador-

Deum non curare humana, nec fecisse mundum.

adornantem. Beatum enim interituſque expers animal, omnibuſque bonis perfecte cumulatum, neque vllius capax mali, totum in ſua beatitate atque perpetuitate occupatum, non conuertit ſe ad curam rerum humanarum. miſer quippe fuerit deus, ſi opificis aut fabri in morem onera ſubeat, ſolicituſque ſit de mundo apparando. Rurſum is, quem perhibent, deus, aut non fuit priore illo ſæculo, quo corpora ſiue immobilia erant, ſiue nullo ordine ciebantur, aut dormiuit tum, aut vigilauit, aut neutrum horum. Primum admitti non poteſt: eſt enim deus æternus. Neque ſecundum: ſi enim dormiuit ab æterno, mortuus fuit. æternus enim ſomnus mors eſt. ſed ne capax quidem ſomni deus eſt: magno enim interuallo diuiſa ſunt immortalitas dei, & res vicina morti. Quod ſi vigilauit, aut defuit ei aliquid ad felicitatem, aut perfecte fuit beatus. Prius eum felicem eſſe non ſineret: cui enim aliquid deeſt, felix non eſt. Abſurdum quoque eſt poſterius. ſi enim nihil ei deerat, inanis fuit rerum ſuperuacanearum aggreſſio. Iam ſi deus eſt, & eius curis res humanæ temperantur, quei fit quod malis bene eſt: bonis male. Nam Agamemnon quidem,

Rex bonus, atque idem clarus bellator in armis,

à mœcho & adultera per inſidias eſt occiſus, eiuſque gentilis Hercules cum multa mala humanam vitam infeſtantia aboleuiſſet, Deianiræ veneficio & fraude periit. §. 2. *Thales* mentem mundi ſtatuit deum. *Anaximander* ſtellas cœleſtes deos. *Democritus* deũ in igne globoſo, mundi animam. *Pythagoras* de principiis vnitatem deum, ac bonum, quæ ſit vnius natura, ipſa mens, Infinitam autem binarij naturam, genium & malum, vnde eſt multitudo materiæ, & viſui expoſitus mundus. *Socrates* & *Plato* vnum ſingularis & per ſe ſubſiſtentis naturæ ac ſolitarium, re vera bonum, omnia autem hæc nomina ad mentem referuntur. Mens ergo eſt deus, ſpecies ſeparata, ſincera ab omni materiæ admixtione & perpeſſionibus obnoxij. *Ariſtoteles* ſupremum deum ait eſſe ſpeciem ſeparatam, quæ inſiſtat globo Vniuerſi, qui globus corpus eſt æthereum, quintum ab eo nuncupatum. quod cum in orbes ſeu ſphæras ſit diuiſum natura contiguas, ratione ſeiunctas: harum quamuis exiſtimat eſſe animal ex anima & corpore compoſitum, quorum corpus æthereum ſit, ac in orbem circumducatur, anima autem ratio immobilis, motum actu efficiens. §. 3. *Stoici* communius deum pronunciant eſſe ignem artificioſum via ingredientem ad mundi procreationem, qui mundus in ſe contineat omnes ſeminales formas, ex quibus ſingula fato naſcantur. Ac ſpiritum quidem per totum penetrare mundum, nomina autem à materiæ, quam peruadit, ſumere mutationibus. Ad hæc, deum eſſe mundum, ſtellas, terram: ſupremum autem omnium deorum eſſe mentem quæ eſt in æthere. *Epicurus* omnibus diis

humanam

[illegible] [illegible] solaque eos ait cerni ratione, ob tenuitatem [illegible] simulacrorum. Idem alias quatuor naturas [illegible] expertes: atomos, inane, infinitum, partes similares [illegible] elementa vocat.

De geniis & heroibus.

CAP. VIII.

T[illegible], adiiciamus narrationem de geniis & heroibus. [illegible] Pythagoras, Plato, Stoici, esse aiunt genios, [illegible] prǽditas. Heroes quoque esse animas a corpo[illegible] bonos si bonæ: malos, si malæ. Epicurus nihil ho[illegible]t.

De materia.

CAP. IX.

M[illegible]st primum ortus interitusque subiectum, a[illegible]arumq; [illegible]num. Qui Thaletem, Pythagoramq; sequ[illegible]tur, [illegible] [illegible]a[illegible]dem fluxamque tota suapte natura per Vniuersum [illegible] Democriti sectatores non affici prima, atomum, [illegible] [illegible]poreum. Aristoteles & Plato materiam esse co[illegible]e[illegible] [illegible]ique expertem ac figuræ, qualitatis [illegible]e [illegible]d formarum receptaculum, tanquam [illegible]m [illegible]quo rerum imagines impressu refe[illegible] [illegible] [illegible]materia aquam, terram, ignem, aerem [illegible], [illegible]m materiam, sed corpus ponunt. [illegible], [illegible]ra siue atomos.

De Idea.

CAP. X.

I[illegible]est corporis expers, quæ cùm per sese ipsa subsi[illegible] expertem materiam informat, iisq; rebus cau[illegible] [illegible]nt ac monstrari possint. Socrates & Plato [illegible] a materia secerni, & in intellectu ac imaginatio[illegible] A[illegible]oteles formas atque ideas reliquit: non ta[illegible] Idem enim alienus ab ea fuit sententia, [illegible]n deo adscribit. Stoici, cuius sectæ Zeno [illegible], [illegible]ntis conceptus idearum nomine intelli[illegible]

De causis

CAP. XI.

C[illegible]us est, aut a qua aliquid proficiscitur. [illegible] Materiam, Finem. [illegible]qua est Mens Pythagoras.*

Aristote-

Aristoteles primas causas facit corporis exsortes, alias participatione aut per accidens substantię corporeæ, ita vt mundus sit corpus. Stoici omnes causas statuunt corporeas: dicunt enim esse Spiritus.

De corporibus.

CAP. XII.

CORpus est quod tres habet dimensiones, latitudinem, profunditatem, longitudinem. aut moles sensui per se renitens: aut quod locum occupat. Platoni, quod neque graue est suapte natura, neque leue, dum suo proprio est in loco: cum vero est in alieno, tum id inclinari, inclinandoque momentum aut ad grauitatem aut ad leuitatem adipisci. Aristotelis sententia est, terram simpliciter esse grauissimum, ignem leuissimum: aërem & aquam alias aliter habere. *Stoici* duo de quatuor elementis leuia esse, aërem & ignem: duo grauia aquam & terram. Leue enim esse, quod non inclinatione aliqua, sed natura fertur a medio: graue, quod ad medium. ipsum enim medium non est graue. *Epicurus* incomprehensibilia esse corpora: prima autem, simplicia. quæ autem ex his concreta sint, omnia esse grauia. atomos moueri, alias ad perpendiculum, alias deflexione quadam. quæ sursum feratur, alias ictu, alias trepidatione.

De minimis.

CAP. XIII.

EMpedocles ante quatuor elementa ponit quædam minutissima fragmenta, tanquam elementa elementis priora, similariū partium & teretia. *Heraclitus* ramenta quædam minima & diuisionem non admittentia introducit.

De figuris.

CAP. XIV.

FIgura superficies est, & circumscriptio, atque terminus corporis. Pythagorici quatuor elementorum corpora globosa esse aiunt, igni dempto, cui vt supremo, turbinis formam tribuunt.

De coloribus.

CAP. XV.

COlor qualitas corporis est, quæ visu potest percipi. Pythagorei colorem appellauerunt superficiem corporis. Empedocles, id quod cōgrueret meatibus visui inseruientibus. Plato flammam a corporibus emicantem, cuius partes proportione respondeant visui. Zeno Stoicus colores primam materiæ figurationem esse dixit. Pythagorei coloris genera faciunt album, nigrum, rubrum,

brum,

[illegible] olorum deducunt a certis mixtionibus [illegible] in animalibus, ob varietates locorum atque a[illegible]

De sectione corporum.

CAP. XVI.

THales [illegible] & Pythagoræ sectatores, negant in infinitum pro[illegible] corporum, quæ motibus sunt obno[illegible] quæ indiuidua sunt, & atomi dicuntur. A[illegible]m esse docet sectionem corporum, sed [illegible] nullo finit.

De mistione & temperatione.

CAP. XVII.

V[illegible] mutatione censuerunt elementa misceri. [illegible], & Democritus, eorumq; asseclæ, iuxta se [illegible] Empedocles ex minoribus molibus coalescere e[illegible] ac tanquam elementorum elementa. [illegible] vult ea esse elementa, ac appellare [illegible], aerem, aquam, terram, in horum [illegible] permut[illegible]

De inani.

CAP. XVIII.

A Thalete [illegible] Platonem vsque philosophi naturam scrutantes, [illegible] negauerunt. Empedocles sic,

[illegible] nobis est [illegible] quod abundet.

[illegible], Democritus, Demetrius, Metrodorus, Epicurus, cor[illegible] non admittentia dixerunt multitudine infinita, [illegible] esse infinitum. Stoici censuerunt nul[illegible] esse inane, sed extra mundum esse. Aristoteles [illegible] extra mundum, vt respirare possit cœlum: esse [illegible]

De loco.

CAP. XIX.

P[illegible] vocabit, quod [illegible] se admitteret formas, transla[illegible] materia [illegible], quæ quasi nutrix sit, atque re[illegible] Aristoteles, extremitatem corporis cõtinentis, con[illegible]

De capacitate.

CAP. XX.

S[illegible] olent inane, locum, capacitatem: [illegible] corporis: locum, quia corpore occupe-

occupetur: capacitatem; quod partim à corpore impletur, vt dolium a vino.

De tempore.

CAP. XXI.

PYthagoras sensit, tempus esse globum ambiẽtis corporis. Plato, mobilem æternitatis imaginem, aut motus mundi interuallum. Eratosthenes, Solis motum.

De natura, seu substantia temporis.

CAP. XXII.

EAm Plato dicebat esse motum cœli. Pleriq; Stoicorum, ipsum motum: nec non, temporis nullum fuisse exordium. Plato, intelligentia genitum.

De motu.

CAP. XXIII.

HAnc Plato post Pythagoram differentiam quandam aut diuersitatem esse in materia dixit. Aristoteles, actũ (ipsius vox est *entelechia*) rei mobilis. Democritus, vnum genus motui dedit, obliquum. Epicurus duas motus species, ad perpendiculum, & ad declinationem. Herophilus, motum alium sola mente intelligi, alium sentiri. Heracletus motum & statum prorsum è natura sustulit: hunc mortuorum esse dicens, motum autem sempiternorum perennem, intermittentem esse rerum fluxarum.

De ortu & interitu.

CAP. XXIV.

PArmenides, Melissus, Zeno, cùm omnia motus expertia esse opinarentur, ortum & interitum prorsus negauerunt. Empedocles, Epicurus, denique quotquot mundum è minutis construunt particulis: ij concretiones quidem ac secretiones quasdam introducunt, ortus & interitus esse negant. neque enim qualitates alterando, neque coaceruatione incrementa fieri. Pythagoras, & quotquot materiam perpessionibus obnoxiam ponunt, ij propriè ortus & interitus esse affirmant. res enim alteratione, mutatione, & resolutione elementorum fieri.

De necessitate.

CAP. XXV.

THaletis est: validissima omnium est necessitas: omnia enim ei subsunt. Pythagoras aiebat mundo circumdatam esse necessitatem. Parmenides & Democritus, omnia fieri ex necessitate. eádemq; esse fatum, Iustitiam, Prouidentiam, mundi effectricem.

De na-

De natura, siue substantia necessitatis.

Cap. XXVI.

PLato quædam ad prouidentiam, quædam ad necessitatem reuocat. Empedocles naturam necessitatis, causam esse ait, quæ vtatur principiis & elementis. Democritus renisum, lationem, & percussionem materiæ. Plato aliâs materiam, aliâs effectricis causæ respectum ad materiam.

De fato.

Cap. XXVII.

HEraeletus omnia fato fieri dixit: idque idem esse cum fatô. Plato inserit quidem fatum humanæ vitæ atque actionibus: addit tamen causas à nobis profectas. Stoici, hac in re Platonis similes, necessitatem aiunt causam esse immobilem & violentam. Fatum verò connexum esse causarum ordine contentum, quo etiam includantur ea quæ sunt nostra: quorum alia fatalia debeant haberi, alia fato non concessa.

De natura fati.

Cap. XXVIII.

HEracletus fati substantiam esse ait rationem, quæ per vniuersi naturam transeat: ipsa autem sit æthereum corpus, semen procreationis vniuersi. Plato rationem legemque æternam naturæ vniuersi. Chrysippus facultatem spiritalem, quæ totum mundum ordine disponat. Idem in Definitionibus; Fatû, inquit, mundi est ratio, aut lex eorum quæ sunt in mundo, ac prouidentia administrantur Aut: ratio, secundum quam & quæ fuere, facta sunt: & fiunt, quæ fiunt: & fient ea, quæ erunt. Stoici seriem causarum, id est ordinem & connexionem inuiolabilem: Possidonius tertium a Ioue locum tribuit. primum enim Ioui adsignat, secundum naturæ, tertium fato.

De fortunâ.

Cap. XXIX.

HAnc Plato ait causam per accidens esse & consequi inopinatô in iis, quæ consilio institutoque hominum suscipiuntur. Aristoteles causam per accidēs in his, quæ appetitu mouente finis causa aguntur: incertam eam, & instabilem. Porrò fortunam à casu differre: cùm illa in actionibus locum habeat duntaxat, casumque admittat: casus autem fortunæ locum non det semper. quippe cùm casus & in ratione præditis, & in brutis, adeoq; etiam inanimatis locum habeat: fortuna non, nisi vbi ratio inest. Epicurus causam esse dixit instabilem; ob mutationem personarum, temporum, morum. Anaxagoras & Stoici, causam dicunt esse quę

humana ratiocinatione cognosci nequeat. Fieri enim alia necessariò, alia fato, alia instituto animi, alia forte fortuna, alia casu.

De natura.

CAP. XXX.

EMpedocli visum fuit, nihil esse naturam, nisi permixtionem & diuulsionem elementorum. Sic enim scribit in primo libro de Naturali Philosophia:

Iam quod naturam mortales nomine dicunt,
Hoc nihil est neq; enim mortem natura, vel ortum
Humano prabet generi. nam mixtio tantum,
Mixtorumq; subest quadam secretio rebus,
Idq; homines vulgo naturam dicere suerunt.

Itidem Anaxagoras concretionem, & secretionem, id est, ortum & interitum, naturæ nomine intelligebat.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOSOphorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum.

LIB. II.

ABSOLVTA relatione de principiis, elementis, & aliis quæ ad eandem pertinent classem, ad effecta proinde me conuertam, ordiarque ab eo, quod omnia reliqua continet.

De mundo.

CAP. I.

PRinceps *Pythagoras* complexum vniuersi affecit mundi nomine, propter ordinem qui in eo est. Græca enim vox κόσμος, ordinem ornatumque significat. *Thales & eius sectatores*, vnum censuerunt esse mundum. *Democritus. Epicurus*, & discipulus eorum *Metrodorus*, infinitos mundos in infinito, secundum omnes circumstantias. *Empedocles*, Solis conuersione mundum circumscribi ait, huncque esse eius finem. *Seleucus* infinitum mundum. *Diogenes* Vniuersum infinitum, mundum autem finitum. *Stoici* discrimen statuunt inter Vniuersum & mundum. Vniuersum enim esse infinitum adiuncto inani, totum mundum seorsim ab inani subsistere.

De figura.

CAP. II.

STOICI globi figuram mundo assignant, alij turbinis, oui quidã. *Epicurus*, posse mundos esse globosos, posse etiã alia esse figura.

An

An mundus animatus sit, & à prouidentia gubernetur.

CAP. III.

ITa esse, reliqui omnes sentiunt. *Democritus* autem, *Epicurus*, & qui præter hos inane ac atomos introducunt, & animæ expertem mundum faciunt; neque prouidentia, sed natura quadã bruta administrari aiunt. *Aristoteles* neque animatum totum per omnes partes dicit, neque sensu, ratione aut mente præditum, neq; à prouidentia temperari. Nam cœlestibus quidem hæc omnia adesse, quod orbibus contineantur animatis atq; animalibus. Terrestria autem omnibus istis carere: & ordinem per accidens iis, non per se aut a causa antegressa contingere.

An expers interitus sit mundus.

CAP. IV.

PYTHAGORAS & PLATO mundum à Deo factum arbitrati sunt; & quod ad naturam attinet, obnoxium interitui, quia corporeus, ideoque sensibus sit expositus: non autem periturum, prouidentia eum & Deo continente. *Epicurus* caducum, quia ortus, vt animal, vt stirpem. *Xenophanes*, neque ortum, & sempiternum, ac nunquam interiturum. *Aristoteles* partem mundi quæ infra Lunam est, affectionibus obnoxiam, in qua parte etiam terrestria suas patiuntur mutationes.

Vnde alatur mundus.

CAP. V.

ARISTOTELES sic: si alitur mundus, etiam peribit. at nullo indiget nutrimento: est ergo sempiternus. *Plato* ipsum mundum sibi mutatione eorum quæ intereunt suppeditare nutrimentum. *Philolaus*, duplicem esse interitum, vnum igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per reuolutionem aëris effusa: atque horum exhalationes esse alimentum mundi.

A quo elemento mundi opificium sit orsus Deus.

CAP. VI.

PHysici à terra inchoasse aiunt mundi ortum, tanquam à centro. Est enim centrum globi initio. *Pythagoras* ab igni, & quinto elemento. *Empedocles* primò fuisse secretum ætherem, deinde ignem, pòst terram, qua nimis in arctum coacta ob impetum circumagitationis, aqua ebullierit: ex hac aërem exhalasse, ac cœlũ quidem ex æthere natum, Solem ex igne. reliqua circa terram quæ sunt, condensata constare ex reliquis. *Plato* ait, visibilem mundum factum ad exemplum eius qui in mente fuit. eius visibilis mundi priorem tempore partem extitisse animam, pòst corporea;

quæ primo ex igni & terra, posteriori loco ex aqua & aëre coaluerint. *Pythagoras*, cum sint quinque formæ solidorum corporum (mathematica etiam hæc vocantur) è cubo ortam ait terram, è pyramide ignem, ex octo basium corpore aërem, è viginti basium forma aquam, è duodecim basium solido globum vniuersi. Plato in his quoque Pythagoram imitatur.

De ordine mundi.

CAP. VII.

PARMENIDES corollas ait esse crebras inter se consertas, vnam ex raro, alteram è denso. his interiectas alias ex lumine & tenebris mixtas. esse autem solidum quidpiam instar muri, quod istas omnes corollas obtineat. *Leucippus & Democritus* mundo in orbem tunicam atque membranam circumtendunt. *Epicurus* quorundam mundorum extrema rara, quorundam densa, & mobilia alia, alia immobilia statuit. *Plato* ignem primo loco statuit, proximo ætherem, deinde aërem, post hunc aquam, postremò terram. interdum ætherem igni coniungit. *Aristoteles* primo ætherem omnis exsortem perpessionis, quintum scilicet corpus: deinceps obnoxia motibus, ignem, aërem, aquam, deniq; terram. Horum cœlestibus motum circularem adsignat: inferioribus, quæ quidem leuia sunt, sursum: quæ grauia, deorsum lationem. *Empedocles* non perpetuò aut definitis locis reposita elementa dicit, sed quoduis in cuiusuis locum succedere.

Quæ causa sit inclinationis mundo.

CAP. VIII.

DIOGENES & ANAXAGORAS, postquàm mundus constitutus fuit, & è terra produxit animalia, quodammodo inclinatum mundum fortuitò censent in austrinas partes: fortassis prouidentia sic satagente, vt mundi partes quædam habitari, aliæ non possent, ratione gelus, ardoris, commodæ temperiei. *Empedocles* aëre cedente Solis impetui, septentriones docet declinasse, ita vt partes iis vicinæ in sublime attollerentur, deprimerentur austrinæ: atque hanc inclinationem toti proinde mundo accidisse.

De eo quod est extra mundum: an id vacuum sit.

CAP. IX.

PYTHAGORICI extra mundum inane esse putant, in quod, & è quo mundus respiret. *Stoici* inane esse, in quod quidem conflagratione sua mundus dissolutum eat. *Posidonius* non inane, sed quantum dissolutioni sufficiat. In libro primo de Inani, Aristoteles

teles affirmat, nullum eſſe inane. & tam extra quàm intra mundum eſſe inane, Plato negat.

Quæ partes mundi dextræ ſint, quæ ſiniſtræ.

CAP. X.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, dextras mundi partes faciunt quæ ad ortum ſunt, vnde motui initium: ſiniſtras, quę ad occaſum. *Empedocles* dextra vocat quæ ſunt ad circulum æſtiuæ Solis conuerſionis, ſiniſtra quæ ad hybernum.

De cœlo, quæ eius natura.

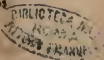
CAP. XI.

ANAXIMENES dici rotationem eſſe extremi orbis. *Empedocles* cœlum eſſe ſolidum glaciei in modum ab igne ex aëre compactum, quod igni tam aëreamque naturam in vtroque globi ſemiſſe contineat. *Ariſtoteles* è quinto corpore, igni, vel calidi cum frigido mixtione.

In quot orbes cœlum diuidatur.

CAP. XII.

THALES, PYTHAGORAS, & huius ſectatores cœlum in circulos quinque diuidunt. ipſi Zonas, id eſt *cingula*, appellãt Nomina eorum ſunt, Septentrionalis, qui ſemper eſt conſpicuus: ſolſtitij æſtiui circulus, Æquinoctialis, brumæ circulus, Arctico oppoſitus, ſemper nobis occultatus. Horum tribus mediis ſubſternitur obliquus, ſingulos attingen ,cui ſignifer ſeu Zodiacus nomen eſt. Omnes autem iſti à meridiano per ſeptentriones in oppoſitam ducto partem medij finduntur. Primus *Pythagoras* inueniſſe dicitur ſigniferi obliquitatem, quam Oenopides Chius tamen vt abs ſe excogitatam ſibi vendicat.

Quæ ſtellarum natura ſit, ac quomodo conſtatæ ſint.

CAP. XIII.

THALES cenſuit terreſtres quidem eſſe ſtellas, ſed ignitas interim. *Empedocles* igneas, eo ex igne, quem in ſę continens æther in prima ſecretione eliſerit. *Anaxagoras* ætherem circum ſitum ignea quidem eſſe natura, circumuolutionis autem vehementia abripuiſſe lapides è terra, eoſque aduſſiſſe, & ſic in ſtellas conuertiſſe. *Diogenes* pumicum inſtar eſſe ſtellas ſenſit exſpirationes mundi exhalantis. Idem, lapides quoſdam eſſe qui nuſquam appareant, & ſæpe in terram delapſi exſtinguantur: quomodo ad Ægos potamos ſub ignis forma decidit ſtella ſaxea. *Empedocles* inerrantes ſtellas cryſtallo ait alligatas, errones ab eo ſolutas. *Plato* maiori ex parte igneæ naturæ eſſe ſtellas, ſed ita, vt glutinis loco

reliquorum etiam elementorum partes admittant. *Xenophanes* naſci ex inflammatis nubibus, quæ quotidie exſtinguantur, noctu quauis rurſus carbonum inſtar accendantur. ortus quippe & occaſus, nihil eſſe aliud quam accendi & exſtingui. *Heraclides & Pythagorei* quamuis ſtellam dixerunt eſſe mundum in æthere infinito, qui terram, aërem, ætheremque contineat. Hæc opinio etiam in Orphicis perhibetur. nam *Orphei* ſectatores ſingulas ſtellas eſſe mundos dicunt. *Epicurus* horum nihil improbat, contingentiæ inhærens.

De figura ſtellarum.

CAP. XIV.

STOICI globoſas eſſe ſtellas, vt mundum quoque, vt Solem, vt Lunam. *Cleanthes* metæ ſeu turbinis forma. *Anaximenes* clauorum inſtar fixas eſſe cryſtallo. alij laminas eſſe igneas, tanquam picturas.

De ordine ſtellarum.

CAP. XV.

XENOCRATES ſecundum vnam ſuperficiem ſtellas moueri autumauit. reliqui Stoici alias aliis eſſe humiliores atque altiores. *Democritus* hoc ordine collocat: primo fixas ſtellas, deinde errones, in quibus Solem, Luciferum, Lunam. *Plato* vbi ab inerrantibus abiit, proximam fecit ſtellam Saturni, quæ ei Phæno dicitur, nos *fulgidam* (puto) poſſemus: tum Phaethontem, niſi *nitentem* mauis, qui eſt Iupiter: ab hoc proximum Pyroenta, id eſt *igneum*, ſtellam Martis: inde Luciferum, qui Veneri tribuitur: quintum Mercurij ſidus, quod Stilbon appellat, quaſi *rutilans*. Mathematicorum quidam Platoni ſubſcribunt: alii Solem in medio reponunt. *Anaximander & Metrodorus Chius Cratesq;*, ſummum locum Soli deferunt, proximeque Lunam ei ſubijciunt: ſub his fixa, & vaga etiam ſidera collocant.

De latione & motu Stellarum.

CAP. XVI.

ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, CLEANTHES, ab ortu verſus occaſum ferri omnes ſtellas. *Alcmæo* & mathematici planetas fixis ex aduerſo, hoc eſt ab occaſu ad ortum citari. *Anaximander* à circulis & orbibus, quibus quæuis inſiſtit, moueri. *Anaximenes* ſimiliter ſub terram, ac circa eam ferri ſtellas. *Plato* & mathematici æqualem curſum adſignant Soli, Veneri, ac Mercurio.

Vnde

Vnde illuminentur stellæ.

CAP. XVII.

ILlustrari omnes stellas fixas a Sole, ab eoque suum lumen accipere, *Metrodorus* dixit. *Heraclitus* & *Stoici*, stellas ali eo quod à terra sursum euaporat. *Aristoteles*, cœlestia non indigere alimento, quia interitui non sint obnoxia. *Plato* & *Stoici* idem stellis atque vniuerso mundo nutrimentum destinant.

De stellis quæ dicuntur Castores, siue gemini.

CAP. XVIII.

XENOPHANES istas stellas, quæ supra naues apparent. paruas putauit esse nubeculas, ob certum affulgentes motum. *Metrodorus* micationes esse, à videntium oculis, quos terror & consternatio tenet, profectas.

Quid denuncient stellæ, & quomodo fiant hyems atque æstas.

CAP. XIX.

PLATO indicationes æstatis atque hyemis fieri Solis, Lunæ, aliarumque fixarum & vagarum stellarum ortu atque occasu percipi tradit. *Anaximenes* ad solum hæc refert Solem. *Eudoxus* & *Aratus*. omnibus communiter accepta isthæc stellis ferunt. Arati verba subiecimus:

Ipse hæc altitonans in celso infixit olympo,
Et totum prudens distinxit signa per annum,
Eximia vt rebus de certis astra monerent.

Quæ Solis natura sit.

CAP. XX.

ANAXIMANDER Solem dixit esse circulum, cuius duodetrigesima pars terræ molem æquet: orbita præditum qualis fere est rotis curuum, ignis plena, qui quadam ex parte eius effulgeat per orificium, tanquam per fistulæ foramen. eumque ignem esse Solem. *Xenophanes* ex igniculis qui appareant, collectis ex humida exhalatione, & Solem cogentibus: aut nubem ignitam. *Stoici* incendium mente præditum, è mari. *Plato* è plurimo igne. *Anaxagoras, Democritus, Metrodorus*, massam aut lapidem igni candentem. *Aristoteles* globum è quinta natura. *Philolaus* Pythagoreus discum vitreum, qui resplendentiam mundani ignis recipiat, lumenque ad nos retorqueat: vt Sol videatur ignis in cœlo, qui ad nos quasi speculi reflexione lucem dispergat. quam nos vocamus Solem, tanquam simulacri simulacrum. *Empedocles* duos Soles facit. vnum primigenium ignem, in altero globi mundi semisse, qui eum semissem impleat, semper ex aduerso situs suæ repercussioni splendoris: alterum in altero semisphærio resplen-

dentiam huius, quod semisphærium impleatur aëre cum calida natura permixto: hanc resplendentiam a rotunditate terræ reflecti in Solem crystallinum, & cum motu ignei elementi circumtrahi. vtq; verbo dicam, Solem esse resplendentiam ignis qui est circa terram. *Epicurus* è terra compactam molem, ac pumicis spongiæve modo pertusam, ab igne accensam.

De magnitudine Solis.

CAP. XXI.

ANAXIMANDER Solem terræ æqualem esse, circuli autem à quo erumpit halitu, & in quo fertur, quantitate molem terræ vicies octies contineri. *Anaxagoras* multiplici ad Peloponnesum proportione Solem esse. *Heraclitus*, latitudine vestigij humani. *Epicurus* rursum ait, posse omnia ista vera esse, aut tantum esse, quantus & qualis videtur, vel maiorem paulò aut minorem.

De forma Solis.

CAP. XXII.

ANAXIMENES, folij instar latum esse. *Heraclitus* scaphæ in formam, subcuruum. *Stoici*, globi forma, qua & mundus & stellæ. *Epicurus*, fieri posse isthæc omnia.

De conuersionibus Solis.

CAP. XXIII.

ANAXIMENES censuit, astra impelli à condensato & renitente aëre. *Anaxagoras* aëris, qui ad septentriones est impulsione in diuersam partem, quem aërem stipando cogens facit validum. *Empedocles* ne in directum semper progrediatur, impediri a continente ipsum globo & à tropicis, hoc est solstitiorum circulis. *Diogenes* a frigore calori occurrente exstingui Solem. *Stoici* secundum interuallum alimenti subiecti progredi Solem. Oceanus autem terra est, cuius vaporem exhalantem depascitur. *Plato, Pythagoras, Aristoteles*, Solem obliquum cursum conficere aiunt propter signiferi, in quo mouetur, inclinationem, stipari solstitialibus circulis. quæ omnia in sphæra artificio elaborata proponuntur ad spectandum.

De Solis defectu.

CAP. XXIV.

PRimus *Thales* docuit Solem deficere, quando Luna ad lineam infra eum fertur, quę natura est terrestri. idque in speculis cerni, subijci Soli discum Lunæ. *Anaximander* obthurato foramine, per quod ignis exspirat. *Heraclitus* inuersione corporis Solis (quod scaphæ simile eum ponere diximus) ita vt cauum sursum,

curuum

curuum deorsum versus nostrū visum obuertatur. *Xenophanes* exstinctione, rursum autem nasci in ortu alium. Narrationem porrò adiecit de quodam Solis defectu, qui totum durauerit mensem: & alio perfecto, qui diem in noctem mutauerit. Quidam nubium condensationem causantur, quæ visu non cernente eas disco Solis obducantur. *Aristarchus* Solem fixis stellis adiungit. Lunam autem moueri ait circum Solis orbem, & suis inclinationibus vmbram disco inferre. *Xenophanes* multos esse Soles, multas Lunas, secundū terræ diuersa climata, segmenta, ac zonas. quodam autem tempore Solis discum incidere in quandam terræ portionem à nobis non habitatam, & sic tanquam in vacuum delato deliquium accidere. Idem Solem in infinitum progredi: nobis autem videri quod rotetur, ob distantiam.

De natura Lunæ.

CAP. XXV.

ANAXIMANDER circulum esse nouendeculpum proportione terræ, itidem vt Solem ignis plenum, ac luminis defectum ei accidere ob inuersionem rotæ. similem enim esse rotæ currus, quæ habeat orbitam concauam igne impletam, vnoq; exspirandi foramine præditam. *Xenophanes*, nubem esse constipatam. *Stoici* mixtam ex igni & aere. *Plato* maiorem eius partem esse terream. *Anaxagoras*, *Democritus*, firmamentum ignitum, quod in se contineat planicies, montes, conualles. *Heraclitus* terram caliginosa nube contentam. *Pythagoras* corpus Lunæ igneam sequi naturam.

De magnitudine lunæ.

CAP. XXVI.

STOICI eam, sicut & Sol, maiorem terra pronunciant. *Parmenides* æqualem Soli, à quo etiam illuminetur.

De forma Lunæ.

CAP. XXVII.

STOICIS, vt & Sol, globosa est. *Empedocles* disci forma. *Heraclitus* scaphæ. alij cylindri tribuunt.

De illuminatione Lunæ.

CAP. XXVIII.

ANAXIMANDER tradit, eam proprium habere lumen sed rarius. *Antipho* suo fulgore nitere Lunam: qui cùm occulta-

tatur, fieri hoc appulsu Solis, quia natura sic comparatum sit, vt ignis validior imbecilliorem obscuret: quod idem aliis quoq; stellis euenit. *Thales*, & qui eius sequuntur decreta, à Sole illustrari Lunam. *Heraclitus* eodem modo affici Lunam, quo Solem. Scaphæ enim figuram esse sideribus hisce, cumque humidum excipiant vaporem, illustrari sicut videntur. clarius quidem Solem, vt qui in puriore feratur aëre, Lunam obscurius, quia in turbidiore.

De Lunæ defectu.
Cap. XXIX.

ANAXIMANDER, osculo rotæ obstructo. *Berossus*, obuersa nobis parte ignis experte. *Heraclitus* scaphæ inuersione. *Pythagorei* nonnulli resplendentiam & obstructionem profectam à terra, quam *antichthonem*, quasi oppositam terram dicunt. Recentiores secundum consumptionem ignis ordinatè incensi paulatim, donec perfectum plenilunium præstet, ac deinde sensim proportione seruata decrescat vsque ad coitum, vbi planè exstinguitur. *Plato*, *Aristoteles*, *Stoici*, *Mathematici* in hoc consentiunt, menstruas occultationes Lunæ obtingere à Sole cum quo coit, & eius radiis obruitur. defici autem lumine, cùm in vmbram terræ incidit, vtriusq; sideris in medio constitutæ. aut potius cùm eius officitur illuminationi à terra.

De adspectu Lunæ & cur terrestris videatur.
Cap. XXX.

PYTHAGOREI aiunt terrestrem videri, quia sicut & nostra terra, circumhabitatur, a maioribus quidem & pulcrioribus animalibus, quinquies decies nostrorum quantitatem continentibus, neque vllum excrementum deiicientibus: tanta item diei longitudine. *Anaxagoras* causam inæqualitatis arcessit a concretione frigidorum & terrestrium: admixtas enim esse igneis partes caliginosas. itaque Lunam dici falso vultu apparentem. *Stoici*, ob diuersarum formarum concretionem negant eius naturæ compagem esse interitus securam.

Quanto interuallo Luna à Sole absit.
Cap. XXXI.

EMPEDOCLES duplam Lunæ à Sole distantiam esse eius, quæ Lunæ à terra est. Mathematici octodecuplam. *Eratosthenes*. Solem a terra dissitum stadiorum millibus octingenties milli-

bus

bus ac quater: Lunam autem à terra millibus septingentis octoginta.

Quantus cuiusque planetarum sit suæ circumitionis annus.

CAP. XXXII.

SATVRNVS ambitum cœli suum conficit annis Solaribus xxx. Iupiter xii. Mars duobus. Sol mensibus xii. totidem Mercurius & Venus: (nam æquales his cursus) Luna xxx. diebus. hic enim est perfectus mensis ab apparitione Lunæ ad congressum cum Sole. Magnum annum alij octennio definiunt, alij xix. annis, alij lix. *Heraclitus* annorum Solarium millibus octodecim. *Diogenes* CCCLXV. annis tantis, quantus vnus est Heracleto. Alij VIIIↃIIↃCCLXXVII.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, hoc est, brevis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER III.

PRÆCEDENTIBVS libris compendio percurri cœlestium rerum enarrationem, quarum vltimo loco Luna est. hoc tertio libro ad ea me confero, quæ infra eam in sublimi sunt, ac *meteora* proinde Græcis dicuntur: sita à Lunæ orbe vsque ad terræ positum, quam centri locum in Vniuerso censuerunt obtinere.

De lacteo circulo.

CAP. I.

ORdiar à lacteo circulo. is nebulosus est, semperque in aëre cernitur, & ob albedinem coloris lacteus dicitur. *Pythagoreorum* alij dixerunt stellæ ardore effectum, quæ suo loco delapsa tempore incendij a Phaetonte excitati, quicquid loci circulati decursu peragrauit, adusserit. Alij cursum initiò hàc fuisse. Quidam speculare visum esse putant, splendore Solis in cœlum reflectente, quod idem in iride fit & nubibus. *Metrodorus*, ob transitum Solis; hunc enim esse Solis circulum. *Parmenides*, densi ac rari mixtione lacteum colorem confici. *Anaxagoras* vmbram terræ ea in parte cœli insistere, cùm Sol infra terram delatus non totum illuminat. *Democritus* splendoris collectionem & densationem, à multis, iisque paruis & continentibus stellis collucentib. profecti. *Aristo-*

humana ratiocinatione cognosci nequeat. Fieri enim alia necessariò, alia fato, alia instituto animi, alia forte fortuna, alia casu.

De natura.

CAP. XXX.

EMpedocli visum fuit, nihil esse naturam, nisi permixtionem & diuulsionem elementorum. Sic enim scribit in primo libro de Naturali Philosophia:

Iam quod naturam mortales nomine dicunt,
Hoc nihil est neq; enim mortem natura, vel ortum
Humano prabet generi. nam mixtio tantum,
Mixtorumq; subest quadam secretio rebus,
Idq; homines vulgo naturam dicere suerunt.

Itidem Anaxagoras concretionem, & secretionem, id est, ortum & interitum, naturæ nomine intelligebat.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum.

LIB. II.

ABSOLVTA relatione de principiis, elementis, & aliis quæ ad eandem pertinent classem, ad effecta proinde me conuertam, ordiarque ab eo, quod omnia reliqua continet.

De mundo.

CAP. I.

PRinceps *Pythagoras* complexum vniuersi affecit mundi nomine, propter ordinem qui in eo est. Græca enim vox κόσμος, ordinem ornatumque significat. *Thales & eius sectatores*, vnum censuerunt esse mundum. *Democritus. Epicurus*, & discipulus eorum *Metrodorus*, infinitos mundos in infinito, secundum omnes circumstantias. *Empedocles*, Solis conuersione mundum circumscribi ait, huncque esse eius finem. *Seleucus* infinitum mundum. *Diogenes* Vniuersum infinitum, mundum autem finitum. *Stoici* discrimen statuunt inter Vniuersum & mundum. Vniuersum enim esse infinitum adiuncto inani, totum mundum seorsim ab inani subsistere.

De figura.

CAP. II.

STorci globi figuram mundo assignant, alij turbinis, oui quidã. *Epicurus*, posse mundos esse globosos, posse etiã alia esse figura.

An

An mundus animatus sit, & à prouidentia gubernetur.

CAP. III.

ITa esse, reliqui omnes sentiunt. *Democritus* autem, *Epicurus*, & qui præter hos inane ac atomos introducunt, & animæ expertem mundum faciunt, neque prouidentia, sed natura quadam bruta administrari aiunt. *Aristoteles* neque animatum totum per omnes partes dicit, neque sensu, ratione aut mente præditum, neq; à prouidentia temperari. Nam cœlestibus quidem hæc omnia adesse, quod orbibus contineantur animatis atq; animalibus. Terrestria autem omnibus istis carere: & ordinem per accidens iis, non per se aut à causa antegressa contingere.

An expers interitus sit mundus.

CAP. IV.

PYTHAGORAS & PLATO mundum à Deo factum arbitrati sunt; & quod ad naturam attinet, obnoxium interitui, quia corporeus, ideoque sensibus sit expositus: non autem periturum, prouidentia eum & Deo continente. *Epicurus* caducum, quia ortus, vt animal, vt stirpem. *Xenophanes*, neque ortum, & sempiternum, ac nunquam interiturum. *Aristoteles* partem mundi quæ infra Lunam est, affectionibus obnoxiam, in qua parte etiam terrestria suas patiuntur mutationes.

Vnde alatur mundus.

CAP. V.

ARISTOTELES sic: si alitur mundus, etiam peribit. at nullo indiget nutrimento: est ergo sempiternus. *Plato* ipsum mundum sibi mutatione eorum quæ intereunt suppeditare nutrimentum. *Philolaus*, duplicem esse interitum, vnum igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per reuolutionem aëris effusa: atque horum exhalationes esse alimentum mundi.

A quo elemento mundi opificium sit orsus Deus.

CAP. VI.

PHysici à terra inchoasse aiunt mundi ortum, tanquam à centro. Est enim centrum globi initio. *Pythagoras* ab igni, & quinto elemento. *Empedocles* primò fuisse secretum ætherem, deinde ignem, pòst terram, qua nimis in arctum coacta ob impetum circumagitationis, aqua ebullierit: ex hac aërem exhalasse, ac cœlum quidem ex æthere natum, Solem ex igne. reliqua circa terram quæ sunt, condensata coiisse ex reliquis. *Plato* ait, visibilem mundum factum ad exemplum eius qui in mente fuit. eius visibilis mundi priorem tempore partem extitisse animam, pòst corporea;

quæ primo ex igni & terra, posteriori loco ex aqua & aëre coaluerint. *Pythagoras*, cum sint quinque formæ solidorum corporum (mathematica etiam hæc vocantur) è cubo ortam ait terram, è pyramide ignem, ex octo basium corpore aërem, è viginti basium forma aquam, è duodecim basium solido globum vniuersi. Plato in his quoque Pythagoram imitatur.

De ordine mundi.

CAP. VII.

PARMENIDES corollas ait esse crebras inter se consertas, vnam ex raro, alteram è denso. his interiectas alias ex lumine & tenebris mixtas. esse autem solidum quidpiam instar muri, quod istas omnes corollas obtineat. *Leucippus & Democritus* mundo in orbem tunicam atque membranam circumtendunt. *Epicurus* quorundam mundorum extrema rara, quorundam densa, & mobilia alia, alia immobilia statuit. *Plato* ignem primo loco statuit, proximo ætherem, deinde aërem, post hunc aquam, postremò terram. interdum ætherem igni coniungit. *Aristoteles* primo ætherem omnis exsortem perpessionis, quintum scilicet corpus: deinceps obnoxia motibus, ignem, aërem, aquam, deniq; terram. Horum cœlestibus motum circularem adsignat: inferioribus, quæ quidem leuia sunt, sursum: quæ grauia, deorsum lationem. *Empedocles* non perpetuò aut definitis locis reposita elementa dicit, sed quoduis in cuiusuis locum succedere.

Quæ causa sit inclinationis mundo.

CAP. VIII.

DIOGENES & ANAXAGORAS, postquàm mundus constitutus fuit, & è terra produxit animalia, quodammodo inclinatum mundum fortuitò censent in austrinas partes: fortassis prouidentia sic satagente, vt mundi partes quædam habitari, aliæ non possent, ratione gelus, ardoris, commodæ temperiei. *Empedocles* aëre cedente Solis impetui, septentriones docet declinasse, ita vt partes iis vicinæ in sublime attollerentur, deprimerentur austrinæ: atque hanc inclinationem toti proinde mundo accidisse.

De eo quod est extra mundum: an id vacuum sit.

CAP. IX.

PYTHAGORICI extra mundum inane esse putant, in quod, & è quo mundus respiret. *Stoici* inane esse, in quod quidem conflagratione sua mundus dissolutum eat. *Possidonius* non inane, sed quantum dissolutioni sufficiat. In libro primo de Inani, Aristoteles

teles affirmat, nullum esse inane. & tam extra quàm intra mundum esse inane, Plato negat.

Quæ partes mundi dextræ sint, quæ sinistræ.

CAP. X.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, dextras mundi partes faciunt quæ ad ortum sunt, vnde motui initium: sinistras, quę ad occasum. *Empedocles* dextra vocat quæ sunt ad circulum æstiuæ Solis conuersionis, sinistra quæ ad hybernum.

De cœlo, quæ eius natura.

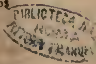
CAP. XI.

ANAXIMENES dici rotationem esse extremi orbis. *Empedocles* cœlum esse solidum glaciei in modum ab igne ex aëre compactum, quod ignitam aëreamque naturam in vtroque globi semisse contineat. *Aristoteles* è quinto corpore, igni, vel calidi cum frigido mixtione.

In quot orbes cœlum diuidatur.

CAP. XII.

THALES, PYTHAGORAS, & huius sectatores cœlum in circulos quinque diuidunt. ipsi Zonas, id est *cingula*, appellãt Nomina eorum sunt, Septentrionalis, qui semper est conspicuus: solstitij æstiui circulus, Æquinoctialis, brumæ circulus, Arctico oppositus, semper nobis occultatus. Horum tribus mediis substernitur obliquus, singulos attingens, cui signifer seu Zodiacus nomen est. Omnes autem isti a meridiano per septentriones in oppositam ducto partem medij finduntur. Primus *Pythagoras* inuenisse dicitur signiferi obliquitatem, quam Oenopides Chius tamen vt abs se excogitatam sibi vendicat.

Quæ stellarum natura sit, ac quomodo conflatæ sint.

CAP. XIII.

THALES censuit terrestres quidem esse stellas, sed ignitas interim. *Empedocles* igneas, eo ex igne, quem in se continens æther in prima secretione eliserit. *Anaxagoras* ætherem circum situm ignea quidem esse natura, circumuolutionis autem vehementia abripuisse lapides è terra, eosque adussisse, & sic in stellas conuertisse. *Diogenes* pumicum instar esse stellas censit exspirationes mundi exhalantis. Idem, lapides quosdam esse qui nusquam appareant, & sæpe in terram delapsi exstinguantur: quomodo ad Ægos potamos sub ignis forma decidit stella saxea. *Empedocles* inerrantes stellas crystallo ait alligatas, errones ab eo solutas. *Plato* maiori ex parte igneæ naturæ esse stellas, sed ita, vt glutinis loco

reliquorum etiam elementorum partes admittant. *Xenophanes* naſci ex inflammatis nubibus, quæ quotidie extinguantur, noctu quauis rurſus carbonum inſtar accendantur. ortus quippe & occaſus, nihil eſſe aliud quam accendi & extingui. *Heraclides* & *Pythagorei* quamuis ſtellam dixerunt eſſe mundum in æthere infinito, qui terram, aërem, ætheremque contineat. Hæc opinio etiam in Orphicis perhibetur. nam *Orphei* ſectatores ſingulas ſtellas eſſe mundos dicunt. *Epicurus* horum nihil improbat, contingentiæ inhærens.

De figura ſtellarum.

Cap. XIV.

STOICI globoſas eſſe ſtellas, vt mundum quoque, vt Solem, vt Lunam. *Cleanthes* metæ ſeu turbinis forma. *Anaximenes* clauorum inſtar fixas eſſe cryſtallo. alij laminas eſſe igneas, tanquam picturas.

De ordine ſtellarum.

Cap. XV.

XENOCRATES ſecundum vnam ſuperficiem ſtellas moueri autumauit. reliqui Stoici alias aliis eſſe humiliores atque altiores. *Democritus* hoc ordine collocat: primo fixas ſtellas, deinde errones, in quibus Solem, Luciferum, Lunam. *Plato* vbi ab inerrantibus abiit, proximam fecit ſtellam Saturni, quæ ei Phæno dicitur, nos *fulgidam* (puto) poſſemus: tum Phaethontem, niſi *nitentem* mauis, qui eſt Iupiter: ab hoc proximum Pyroenta, id eſt *igneum*, ſtellam Martis: inde Luciferum, qui Veneri tribuitur: quintum Mercurij ſidus, quod Stilbon appellat, quaſi *rutilans*. Mathematicorum quidam Platoni ſubſcribunt: alii Solem in medio reponunt. *Anaximander* & *Metrodorus Chius Cratesq*, ſummum locum Soli deferunt, proximeque Lunam ei ſubijciunt: ſub his fixa, & vaga etiam ſidera collocant.

De latione & motu Stellarum.

Cap. XVI.

ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, CLEANTHES, ab ortu verſus occaſum ferri omnes ſtellas. *Alcmæo* & mathematici planetas fixis ex aduerſo, hoc eſt ab occaſu ad ortum citari. *Anaximander* à circulis & orbibus, quibus quæuis inſiſtit, moueri. *Anaximenes* ſimiliter ſub terram, ac circa eam ferri ſtellas. *Plato* & mathematici æqualem curſum adſignant Soli, Veneri, ac Mercurio.

Vnde

Vnde illuminentur ſtellæ.

CAP. XVII.

ILluſtrari omnes ſtellas fixas à Sole, ab eoque ſuum lumen accipere, *Metrodorus* dixit. *Heraclitus* & *Stoici*, ſtellas ali eo quod à terra ſurſum euaporat. *Ariſtoteles*, cœleſtia non indigere alimento, quia interitui non ſint obnoxia. *Plato* & *Stoici* idem ſtellis atque vniuerſo mundo nutrimentum deſtinant.

De ſtellis quæ dicuntur Caſtores, ſiue gemini.

CAP. XVIII.

XENOPHANES iſtas ſtellas, quæ ſupra naues apparent. paruas putauit eſſe nubeculas, ob certum affulgentes motum. *Metrodorus* micationes eſſe, à videntium oculis, quos terror & conſternatio tenet, profectas.

Quid denuncient ſtellæ, & quomodo fiant hyems atque æſtas.

CAP. XIX.

PLATO indicationes æſtatis atque hyemis fieri Solis, Lunę, aliarumque fixarum & vagarum ſtellarum ortu atque occaſu percipi tradit. *Anaximenes* ad ſolum hæc refert Solem. *Eudoxus* & *Aratus*. omnibus communiter accepta iſthæc ſtellis ferunt. Arati verba ſubiecimus:

Ipſe hæc altitonans in celſo infixit olympo,
Et totum prudens diſtinxit ſigna per annum,
Eximia vt rebus de certis aſtra monerent.

Quæ Solis natura ſit.

CAP. XX.

ANAXIMANDER Solem dixit eſſe circulum, cuius duodetrigeſima pars terræ molem æquet: orbita præditum qualis ferè eſt rotis curuum, ignis plena, qui quadam ex parte eius effulgeat per orificium, tanquam per fiſtulæ foramen. cumque ignem eſſe Solem. *Xenophanes* ex igniculis qui appareant, collectis ex humida exhalatione, & Solem cogentibus: aut nubem ignitam. *Stoici* incendium mente præditum, è mari. *Plato* è plurimo igne. *Anaxagoras, Democritus, Metrodorus*, maſſam aut lapidem igni candentem. *Ariſtoteles* globum è quinta natura. *Philolaus* Pythagoreus diſcum vitreum, qui reſplendentiam mundani ignis recipiat, lumenque ad nos retorqueat: vt Sol videatur ignis in cœlo, qui ad nos quaſi ſpeculi reflexione lucem diſpergat. quam nos vocamus Solem, tanquam ſimulacri ſimulacrum. *Empedocles* duos Soles facit. vnum primigenium ignem, in altero globi mundi ſemiſſe, qui eum ſemiſſem impleat, ſemper ex aduerſo ſitus ſuæ repercuſſioni ſplendoris: alterum in altero ſemiſphærio reſplen-

dentiam huius, quod semisphærium impleatur aëre cum calida natura permixto: hanc resplendentiam a rotunditate terræ reflecti in Solem crystallinum, & cum motu ignei elementi circumtrahi. vtq; verbo dicam, Solem esse resplendentiam ignis qui est circa terram. *Epicurus* è terra compactam molem, ac pumicis spongiæve modo pertusam, ab igne accensam.

De magnitudine Solis.

CAP. XXI.

ANAXIMANDER Solem terræ æqualem esse, circuli autem à quo erumpit halitu, & in quo fertur, quantitate molem terræ vicies octies contineri. *Anaxagoràs* multiplici ad Peloponnesum proportione Solem esse. *Heraclitus*, latitudine vestigij humani. *Epicurus* rursum ait, posse omnia ista vera esse, aut tantum esse, quantus & qualis videtur, vel maiorem paulò aut minorem.

De forma Solis.

CAP. XXII.

ANAXIMENES, folij instar latum esse. *Heraclitus* scaphæ in formam, subcuruum. *Stoici*, globi forma, qua & mundus & stellæ. *Epicurus*, fieri posse isthæc omnia.

De conuersionibus Solis.

CAP. XXIII.

ANAXIMENES censuit, astra impelli à condensato & renitente aëre. *Anaxagoras* aëris, qui ad septentriones est impulsione in diuersam partem, quem aërem stipando cogens facit validum. *Empedocles* ne in directum semper progrediatur, impediri à continente ipsum globo & à tropicis, hoc est solstitiorum circulis. *Diogenes* à frigore calori occurrente exstingui Solem. *Stoici* secundum interuallum alimenti subiecti progredi Solem. Oceanus autem terra est, cuius vaporem exhalantem depascitur. *Plato, Pythagoras, Aristoteles*, Solem obliquum cursum conficere aiunt propter signiferi, in quo mouetur, inclinationem, stipati solstitialibus circulis. quæ omnia in sphæra artificio elaborata proponuntur ad spectandum.

De Solis defectu.

CAP. XXIV.

PRimus *Thales* docuit Solem deficere, quando Luna ad lineam infra eum fertur, quę natura est terrestri. idque in speculis cerni, subijci Soli discum Lunæ. *Anaximander* obthurato foramine, per quod ignis exspirat. *Heraclitus* inuersione corporis Solis (quod scaphæ simile eum ponere diximus) ita vt cauum sursum, curuum

curuum deorsum versus nostrũ visum obuertatur. *Xenophanes* exstinctione. rursum autem nasci in ortu alium. Narrationem porrò adiecit de quodam Solis defectu, qui totum durauerit mensem: & alio perfecto, qui diem in noctem mutauerit. Quidam nubium condensationem causantur, quæ visu non cernente eas disco Solis obducantur. *Aristarchus* Solem fixis stellis adiungit. Lunam autem moueri ait circum Solis orbem, & suis inclinationibus vmbram disco inferre. *Xenophanes* multos esse Soles, multas Lunas, secundũ terræ diuersa climata, segmenta, ac zonas. quodam autem tempore Solis discum incidere in quandam terræ portionem à nobis non habitatam, & sic tanquam in vacuum delato deliquium accidere. Idem Solem in infinitum progredi: nobis autem videri quod rotetur, ob distantiam.

De natura lunæ.

CAP. XXV.

ANAXIMANDER circulum esse nouendeculpum proportione terræ, itidem vt Solem ignis plenum, ac luminis defectum ei accidere ob inuersionem rotæ. similem enim esse rotæ currus, quæ habeat orbitam concavam igne impletam, vnoq; exspirandi foramine præditam. *Xenophanes*, nubem esse constipatam. *Stoici* mixtam ex igni & aere. *Plato* maiorem eius partem esse terream. *Anaxagoras*, *Democritus*, firmamentum ignitum, quod in se contineat planicies, montes, conualles. *Heraclitus* terram caliginosa nube contentam. *Pythagoras* corpus Lunæ igneam sequi naturam.

De magnitudine lunæ.

CAP. XXVI.

STOICI eam, sicut & Sol, maiorem terra pronunciant. *Parmenides* æqualem Soli, à quo etiam illuminetur.

De forma Lunæ.

CAP. XXVII.

STOICI, vt & Sol, globosa est. *Empedocles* disci forma. *Heraclitus* scaphæ. alij cylindri tribuunt.

De illuminatione Lunæ.

CAP. XXVIII.

ANAXIMANDER tradit, eam proprium habere lumen sed rarius. *Antipho* suo fulgore nitere Lunam: qui cùm occulta-

tatur, fieri hoc appulſu Solis, quia natura ſic comparatum ſit, vt ignis validior imbecilliorem obſcuret: quod idem aliis quoq; ſtellis euenit. *Thales*, & qui eius ſequuntur decreta, à Sole illuſtrari Lunam. *Heracletus* eodem modo affici Lunam, quo Solem. Scaphæ enim figuram eſſe ſideribus hiſce, cumque humidum excipiant vaporem, illuſtrari ſicut videntur. clarius quidem Solem, vt qui in puriore feratur aëre, Lunam obſcurius, quia in turbidiore.

De Lunæ defectu.

CAP. XXIX.

ANAXIMANDER, oſculo rotæ obſtructo. *Beroſſus*, obuerſa nobis parte ignis experte. *Heracletus* ſcaphæ inuerſione. *Pythagorei* nonnulli reſplendentiam & obſtructionem profectam à terra, quam *antichthonem*, quaſi oppoſitam terram dicunt. Recentiores ſecundum conſumptionem ignis ordinatè incenſi paulatim, donec perfectum plenilunium præſtet, ac deinde ſenſim proportione ſeruata decreſcat vſque ad coitum, vbi planè exſtinguitur. *Plato*, *Ariſtoteles*, *Stoici*, *Mathematici* in hoc conſentiunt, menſtruas occultationes Lunæ obtingere à Sole cum quo coit, & eius radiis obruitur. defici autem lumine, cùm in vmbram terræ incidit, vtriuſq; ſideris in medio conſtitutæ. aut potius cùm eius officitur illuminationi à terra.

De adſpectu Lunæ & cur terreſtris videatur.

CAP. XXX.

PYTHAGOREI aiunt terreſtrem videri, quia ſicut & noſtra terra, circumhabitatur, a maioribus quidem & pulcrioribus animalibus, quinquies decies noſtrorum quantitatem continentibus, neque vllum excrementum deiicientibus: tanta item diei longitudine. *Anaxagoras* cauſam inæqualitatis arceſſit a concretione frigidorum & terreſtrium: admixtas enim eſſe igneis partes caliginoſas. itaque Lunam dici falſo vultu apparentem. *Stoici*, ob diuerſarum formarum concretionem negant eius naturæ compagem eſſe interitus ſecuram.

Quanto interuallo Luna à Sole abſit.

CAP. XXXI.

EMPEDOCLES duplam Lunæ à Sole diſtantiam eſſe eius, quæ Lunæ à terra eſt. Mathematici octodecuplam. *Eratoſthenes.* Solem a terra diſſitum ſtadiorum millibus octingenties millibus

bus ac quater: Lunam autem à terra millibus septingentis octoginta.

Quantus cuique planetarum sit sua circumitionis annus.

CAP. XXXII.

SATVRNVS ambitum cœli suum conficit annis Solaribus XXX. Iupiter XII. Mars duobus. Sol mensibus XII. totidem Mercurius & Venus: (nam æquales his cursus) Luna XXX. diebus. hic enim est perfectus mensis ab apparitione Lunæ ad congressum cum Sole. Magnum annum alij octennio definiunt, alij XIX. annis, alij LIX. *Heraclitus* annorum Solarium millibus octodecim. *Diogenes* CCCLXV. annis tantis, quantus vnus est Heracleto. Alij VIIIↃIIↃCCLXXVII.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOsophorum, hoc est, brevis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER III.

PRAECEDENTIBVS libris compendio percurri cœlestium rerum enarrationem, quarum vltimo loco Luna est. hoc tertio libro ad ea me confero, quæ infra eam in sublimi sunt, ac *meteora* proinde Græcis dicuntur: sita à Lunæ orbe vsque ad terræ positum, quam centri locum in Vniuerso censuerunt obtinere.

De lactes circulo.

CAP. I.

ORdiar à lacteo circulo. is nebulosus est, semperque in aëre cernitur, & ob albedinem coloris lacteus dicitur. *Pythagoreorum* alij dixerunt stellæ ardore effectum, quæ suo loco delapsa tempore incendij a Phaetonte excitati. quicquid loci circulari decursu peragrauit, adusserit. Alij cursum initio hàc fuisse. Quidam speculare visum esse putant, splendore Solis in cœlum reflectente, quod idem in iride fit & nubibus *Metrodorus*, ob transitum Solis; hunc enim esse Solis circulum. *Parmenides*, densi ac rari mixtione lacteum colorem confici. *Anaxagoras* vmbram terræ ea in parte cœli insistere, cùm Sol infra terram delatus non totum illuminat *Democritus* splendoris collectionem & densationem, à multis, iisque paruis & continentibus stellis collucentib. profecti.

Aristo-

Aristoteles incendium vaporis fieri, multique & continui: itaque crinitum etiam ignem fieri infra ætherem, sub planetis. *Posidonius* ignis compagem, stella clariorem, splendore densiorem.

De cometis, traijcientibus, ac trabibus.

CAP. II.

PYTHAGOREORVM quidam cometam putant esse stellam ex earum numero, quæ non semper videantur, sed stato tempore sua reuolutione exoriantur. Alij reflexionem nostri visus ad Solem: quomodo in speculis quædam apparent. *Anaxagoras, Democritus* coitum stellarum duarum aut plurium fulgorem suum coniungentium. *Aristoteles* igneam coagmentationem ex vapore sicco enatam. *Strato* lumen sideris nube comprehensum densa, sicut fit in lucernis. *Heraclides* Ponticus nubem in sublimi a sublimi lumine illustratam. eandem etiam pogoniæ, hoc est, barbatæ stellæ, causam adsignat. ab his trabiformem, columnarem, aliasque cognatas harum impressiones differre itidem, vt Peripatetici, statuit pro ratione figuræ in quam nubes conformatur. *Epigenes* elationem in sublime spiritus terra permixti & accensi. *Boethus* imaginem ab aere soluto oblatam. *Diogenes* visum fuit, crinitas istas apparitiones, qui cometæ dicuntur, esse stellas. *Anaxagoras* diatcontas, hoc est, ignes traijcientes, ab æthere scintillarum instar deferri: quæ etiam causa sit, quod statim exstinguuntur. *Metrodorus*, elici scintillas violenta solis in nubem impressione. *Xenophanes*, omnia id genus compactum aliquid aut motum esse nubium ignitarum.

De tonitrubus fulguribus, fulminibus, presteribus, typhonibus.

CAP. III.

ANAXIMANDER ista omnia gigni ab aëre. Cùm enim is densa comprehensus nube vi erumpit ob suam partium tenuitatem ac leuitatem, ruptura sonitum edi: diuulsione iuxta nigredinem nubis, fulgorem. *Metrodorus* cum in nubem crassitie concretam ventus incidit, eum perfractione nubis sonitum edere; ictu autem & scissione fulgorem. celeritate autem motus calorem à Sole sumere, & fulmen iacere. fulminis imbecillitatem in presterem, hoc est, ignitam procellam abire. *Anaxagoras*, quando calidum in frigidum incidit, scilicet ætherea pars in aerem, eam fragore tonitru edere, colore autem qui est ad nigredinem nebulosæ partis fulgorem, multitudine autem ac magnitudine luminis fulmen: igni autem corpulentiore typhonem, hoc est vorticem, nebuloso presterem

presterem efficere. *Stoici* tonitru collisionem nubium, fulgorem ortum ex ea incendium, fulmen fulgorem vehementiorem, presterem languidiorem. *Aristoteles* hoc quoque fieri e sicca exhalatione docet. quæ cum in humidum elapsa vaporem vi exitum sibi conficit, allisione & perruptione tonitrus sonitum nasci, sicci autem accensione fulgur presteres & typhones multiplicatione materiæ, quam vtrique attrahunt, calidiorem prester, crassiorem typho.

De nubibus, pluuiis, niue, grandine.

CAP. IV.

ANAXIMENES, nubes exsistere aëre, quàm maximè densato, quæ cum magis comprimantur, pluuiam elici: niuem, quando aqua delabens congelatur: grandinem, si humido vento comprehendatur. *Metrodorus* humido vapore sursum elato coire nubes. *Epicurus* ex exhalationibus: teretem verò grandinem fieri & pluuiam ob delapsus longinquitatem.

De iride, qui est arcus cœlestis,

CAP. V.

QVÆ in sublimi fiunt, partim per se subsistunt, vt pluuia, vt grando: partim videntur duntaxat esse, cum non subsistant: quomodo moueri terra nobis nauigantibus videtur. Iris quoque tantum species apparens est. *Plato* ait, homines ei Thaumantem patrem fecisse, quod eam admirarentur. admirari *thaumazein* Græcis est. Homerus:

Vt cum purpuream pangit mortalibus irim.

Ideoque fabulati sunt quidam, capite eam tauri præditam exhaurire flumina. Quomodo ergo fit iris? Videmus aut secundum rectam lineam, aut secundum curuam, aut secundum reflexam, quæ sensui occulta & corporis expers sola ratione percipitur. Rectis lineis cernimus quæ in aere sunt, & per lapides pellucidos ac cornua, omnia enim ista tenuium sunt partium. Linea autem visus incuruatur in aqua, vi crassiciei eius. itaque remum in mari eminus cernentes, fractum putamus. Tertius modus videndi refracta, vt quæ in speculis contemplamur. ac tali est iridis species. Intelligendum enim est humidum vaporem in nubem mutari, quæ deinde sensim in guttulas dissoluatur. Sole itaque ad occasum accedente, necesse est ex aduerso Solis omnem arcum cœlestem apparere, cum visus guttulis incidens reflectitur, vt iris fiat. Sunt autem stillæ istæ non figuræ forma, sed coloris. Habet autem iris colores, primum puniceum, secundum purpureum, tertium cœru-

leum & viridem. Cauſæ videntur, quod ſplendor ſolis occurrẽs, fulgorq; integer refractus, rubrum ac puniceum parit colorem. Secunda autem pars turbidior, ſplendore ob guttas elangueſcente, purpureum: qui rubri coloris eſt imminutio. cùmque adhuc turbidius fit obiectum, in viridem tranſit. Hos ipſis rebus probare licet. Si quis enim e regione radiorum Solis aquam exſpuat, ita vt guttulæ refractionem radiorum Solis excipiant, inueniet iridem fieri. quin & ex oculis laborantes hoc experiuntur, cum in lucernam intuentur. *Anaximenes* itidem fieri Sole illuminante nubem denſam, craſſam, ac nigram, in qua cogantur Solis radij, cum non poſſint vltra eam penetrare. *Anaxagoras* Solis ſplendorem reflecti in nube denſa, ſemper e regione aſtri poſita, quod in ea tanquam ſpeculo exprimitur. Hoc modo etiam cauſa explicatur parheliorũ, qui ſunt cum plures ſoles apparent, vt fit in Ponto. *Metrodorus* ait, cum Solis ſplendor nubem penetrat, nubem cæruleo colore apparere, ſplendorem rubro.

De virgis.

CAP. VI.

HAS & Soles Soli oppoſitos aiunt mixtum habere quippiam ex ſubſtantia & apparatione: quod nubes videantur, non ſuo tamen colore, ſed alio qui viſui exhibetur. In his omnibus ſimiles affectiones accidunt & naturæ, & ijs quæ in rebus naturalibus contingunt.

De ventis.

CAP. VII.

ANaximander ventum eſſe fluxionem aeris, motis in eo à Sole aut colliquatis partibus tenuiſſimis humidiſſimiſque. *Stoici* omnem ventum eſſe fluxum, ſed nomina mutare pro locorum rationibus. vt a Zopho, id eſt, caligine, & occaſu Zephyrum, qui nobis eſt Fauonius: a Sole & ortu Subſolanum, à ſeptentrione Aquilonem, à meridie Aficum. *Metrodorus*, aqueæ exhalationis incendium à Sole factum, excitare diuinos flatus. Eteſias, qui ſunt venti anniuerſarij, ſpirare aere qui ad ſeptentriones eſt, denſato, vnà cum Sole qui a ſolſtitio æſtiuo a noſtris recedere incipit partibus, ſe prorumpentes.

De hyeme & æſtate.

CAP. VIII.

EMPEDOCLES & STOICI hyemem fieri, cùm aer ſua denſitate obtinet & ſurſum vi eluctatur: æſtatem, igni deorſum vi tenden-

tendente. Sed sublimibus descriptis, ad ea me conferam explicanda, quæ ponè terram sunt.

De terra, tum qua natura eius, qua quantitas.

CAP. IX.

THALES statuit, vnicam esse terram. *Oecetes* Pythagoreus, duas: nostram, & ei oppositam, quam, *antichthona* vocat. *Stoici* terram vnicam & finitam. *Xenophanes* ex inferiori parte radices eam egisse in infinitam profunditatem, compactam autem esse ex aere & igne. *Metrodorus* terram esse fæcem ac subsedimentum, aquæ, Solem aeris.

De figura terræ.

CAP. X.

THALES, *Stoici*, & qui hos sequuntur globi forma. *Anaximander* planæ columnæ lapideæ. *Anaximenes* mensæ. *Leucippus* tympani. *Democritus* disci in superficie, in medio cauam.

De terræ situ.

CAP. XI.

QVI *Thaletem* sequuntur, in medio terram collocant. *Xenophanes* primum assignat locum, quod radices egerit in altitudinem infinitam. *Philolaus* Pythagoricus, igni medium defert locum, quod sit quasi focus Vniuersi: secundum antichthoni: tertiũ ei in qua nos degimus terræ, sitæ ex aduerso, & contrario motu circumuertenti: vnde fiat vt qui in vna sunt terra, ab ijs, qui constituti in altera sunt, non cernantur. Princeps *Parmenides* terræ habitata loca discreuit a duabus sub solstitialibus circulis quæ iacent Zonis.

De inclinatione terræ.

CAP. XII.

LEVCIPPVS terram in partes austrinas prolabi putat ob istarum raritatem: quippe ob gelu concretis partibus ad septentrionem vergentibus, dum oppositæ interim ardent. *Democritus*, quia ambitus pars austrina sit imbecillior, ideò terram mole auctam eò declinare. Partes enim septentrionales inæqualiter, meridionales æqualiter esse temperatas. eò itaque inclinasse terram, vbi fructibus & incrementis abundè suppeditat materia.

De motu terræ.

CAP. XIII.

ALII immotam manere terram ſentiunt. *Philolaus* Pythagoreus, in orbem eam circumferri circum ignem, obliquo circulo, in morem Solis & Lunæ. *Heraclides* Ponticus, & *Ecphantus* Pythagoreus, motum terræ tribuunt: non vt loco ſuo excedat, ſed rotæ inſtar circa axem circumuertatur ab occaſu verſus ortum, circa ſuum centrum. *Democritus* initio effictam fuiſſe terram ob paruitatem & leuitatem: ſucceſſu autem temporis denſatam atq; degrauatam ſubſediſſe.

In quot Zonas diſtincta ſit terra.

CAP. XIV.

PYTHAGORÆ opinio eſt, terram eadem qua totius cœli globum proportione in quinque eſſe diuiſam partes, ſeptentrionalem, æſtiuam, hybernam, æquinoctialem, antarcticam. quarum media terræ mediam regionem definiat, hac ipſa de cauſa nomine aduſtæ ſeu torridæ prædita. Eam quæ incoli poteſt, in medio iacete æſtiuæ atque hybernæ, temperatam.

De terræ motibus.

CAP. XV.

THALES ac *Democritus* eius rei cauſam aquæ imputant. At *Stoici* dicunt terræ motum eſſe, cum humor in terra incluſus excernitur, inque aerem excidit. *Anaximenes* ſiccitatem & raritatem terræ, eius concuſſionis cauſam, quorum illam quidem æſtus, hanc nimiæ pluuiæ gignant. *Anaxagoras* aërem ſe emergere volentem, qui cùm ſua craſſitie incidit in terræ ſuperficiem, neque tamen excerni poteſt, tremore terram continentem ſuccutit. *Ariſtoteles* propter frigidum terram vndiquaque circumſtans ſupernè atque infernè. Calidum enim ob leuitatem ſuam ſurſum nititur: itaque ſiccam exhalationem ſurſum euadendi via intercluſa, terram, ex qua cuneo quaſi acto eluctari contendit, contrarijs inuicem reuolutionibus exagitare. *Metrodorus*, nullum corpus in ſuo proprio loco moueri, niſi quid ſit à quo impellatur aut detrahatur efficaciter. ita ne terram quidem, vtpote ſuo naturali ſitam loco, moueri: partes duntaxat eius quaſdam aliò migrare. *Parmenides*, ac *Democritus*, terram vndique æqualiter diſtantem, æquilibrioque ſuſpenſam, quod cauſam non habeat cur huc potius quàm illuc vergat, concuti tantum, non moueri. *Anaximenes* eam ob latitudinem vectari aëre cui incumbit. Alij aquæ innatare inſtar

ſtar

ſtat platani foliorum aut aſſerum, ideoque moueri. *Plato* motuum ſex circumſtantias perhibet, ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, prorſum, retrorſum. horum motuum nullum terræ poſſe accidere, cum vndiquaque ima ſit, maneatque immota, quod nihil eximium ſit ob quod in hanc vel illam partem momentum faciat. partes tamen eius raritatis cauſa concuti. *Epicurus* fieri poſſe vt terra aeris ſubiecti, qui aquoſus eſt, craſſitie impulſa ac quaſi ſuccuſſa moueatur: fieri etiam poſſe vt infimis ſui partibus cauernoſa cum ſit, aëre qui per eam diſpergitur in cauitates antrorum ſimiles incidente quaſſetur.

De mari, quæ eius origo, & qui ſit amarum.

Cap. XVI.

ANAXIMANDER mare ait primi humoris eſſe reliquias, quarum maior pars ab igni exſiccata, reliquum ob ardorem mutatum ſit. *Anaxagoras* cum humor ab initio ſtagnans à ſolari motu eſſet aduſtus, exhalaſſetque eius pinguedo, reliquum ſalſugine & amarore infectum ſubſtitiſſe. *Empedocli* mare eſt ſudor terræ, aduſtæ à Sole, eumque ſudorem nimia ſui compreſſione emittentis. *Antiphon* ſudorem calidi, à quo excretum eſt quod ſuperaret humidi, elixando in ſalſuginem conuerſum, quod in quouis fit ſudore. *Metrodorus* quia mare ſit percolatum per terram, ideò craſſitiem eius partis participaſſe. ſicut euenit ijs quæ per cinerem colantur. *Platonici* aquæ elementaris partem aliam ex aëre frigore coactam extitiſſe dulcem, aliam quæ à terra ex ardore & incendio exhalaſſet, ſalſam.

De cauſis æſtus maris.

Cap. XVII.

ARISTOTELES & *Heraclitus* à Sole fieri aiunt, qui pleroſque ſpiritus moueat, ſecumque circumducat. quibus incidentibus propellatur mare Atlanticum, intumeſcatque & affluxũ maris efficiat: iiſdemque deſinentibus retrò abſtrahatur ac recedat, quo pacto reſorbeatur mare. *Pytheas* Maſſilienſis Lunæ implemento affluxum, decremento defluxum fieri. *Plato* eſſe quippiam in ſublimi ſuſpenſum, ex cuius foramine ſeu orificio quodam prorumpat æſtus, viciſſimque maria intumeſcant. *Timæus* cauſam imputat fluminibus, quæ ex montibus Gallicis in Atlanticum procurrentia mare, id excurſu ſuo propellant atque augeant, rurſumque ſubſiſtentia retrahant atque diminuant. *Seleucus* Mathematicus, ipſe quoque motum terræ tribuens, eius reuolutioni ac motui Lunam aduerſam ire ait: cumque ventus qui intra duo iſta cor-

pora intercipitur in diuersas partes hoc pacto agitetur. eo in Atlanticum mare incidente, hoc quoque secundum eius motus concitari.

De area, quæ halos dicitur.

CAP. XVIII.

SIc ea fit. Inter Lunam aut aliud sidus ac visum nostrum aër crassus & nebulosus exstat, in quo cum visus noster reflectitur, ac dilatatur, itaq; ad externam circumferentiam circuli astri pertinet, circulus circa illud esse videtur, qui halos, id est, area dicitur, videturque ista apparitio proximè ibi fieri, vbi visus in crassitiem incidit.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER IV.

CVM peragrauerimus mundi partes, ad ea nunc veniamus, quæ sunt singularia.

De Nili incremento.

CAP. I.

THALES censet Etesiarum, qui venti Ægypto aduersi spirant, flatu Nili aquas attolli. quod ostia ipsius quibus se exonerat maris obtrusi influxu obthurentur. *Euthymenes* Massiliensis, ex Oceano marique externo suapte natura dulci fluuium impleri. *Anaxagoras* niue Æthiopica, quæ hyeme frigens, æstate liquetur. *Democritus* niue in partibus ad Septentriones sitis sub solstitium æstiuum resoluta atque diffusa, densari ex vaporibus nubes, quæ compulsæ versus meridiem & ad Ægyptũ ab etesijs ventis, in magnos ac vehementes dissolvantur imbres, quibus cùm paludes, tum Nilus impleantur. *Herodotus* historiæ scriptor, æqualem à fontibus fluere Nilum hyeme æstateque perhibet: minorem autem hyeme videri, quia tum Sol Ægypto vicinior in vaporem aquas redigat. *Ephorus*, historicus is quoque, æstate ait relaxari totam Ægyptum, ac quasi exsudare copiosam aquam. ac conferre ad hoc etiam Arabiam & Africam ob raritatem & sabulosum solum. *Eudoxus* ait, sacerdotes imbribus & oppositis temporum anni rationi-

rationibus rem imputare. quando enim apud nos æstas est, qui sub æstiuo habitamus Tropico, tum ijs qui eregione sub brumæ circulo degunt hyemem esse, à quibus tum exundans aqua prorumpat.

De anima.

CAP. II.

PRimus *Thales* animam dixit naturam esse quæ semper, aut à seipso moueatur. *Pythagoras* numerum qui seipsum moueat. numerum autem sumit pro mente. *Plato* substantiam mente prædictam, a seipsa mobilem, & quæ moueatur secundum numerum harmonicum, *Aristoteles* actum (entelecheian) primum corporis naturalis & instrumentis apti, viuendi facultatem habentis. *Dicæarchus* harmoniam quatuor elementorum. *Asclepiades* medicus coexercitationem sensuum.

Anima corpus an sit, & quæ eius substantia.

CAP. III.

OMnes hi, quos nominaui, corporis expertem animam statuunt, naturam ei tribuentes quæ moueatur a seipsa, & mente sit instructa, & actus naturalis corporis ad viuendum apti ac instrumentis adornati. *Anaxagorei* corpus esse censuerunt, idque aëreæ naturæ. *Stoici* spiritum calidum. *Democritus* igneam compagem partium mente sola perceptarum, quæ formis sint globosis, ignea vi, denique corpus. *Epicurus* temperatum quippiam ex quatuor qualitatibus, ignea, aerea, aquea, & quarta cui nomen non sit positum, quod ei erat vis sentiendi. *Heraclitus* animam mundi exhalationem esse humidarum eius partium. animalium autem, ab externa, & exhalatione interna cognatam.

De animæ partibus.

CAP. IV.

PYTHAGORAS, *Plato*, secundum supremam rationem duas partes ei assignant, quarum vna ratione sit prædita, altera eius expers, siue bruta. secundum propinquam autem & subtiliorem rationem tres: diuidunt enim brutam in iræ, & in cupiditatibus deditam. *Stoici* ex octo partibus componunt animam: quinque sensibus, visu, auditu, olfactu, gustatu, tactu: sexta vocali: septima seminea: octaua ea quæ principatum obtinet, & a qua reliquæ omnes dispositæ sunt suis quæque instrumentis, conuenienter flagellis polypi. *Democritus*, *Epicurus*, bimembrem faciunt animam, cuius pars rationis compos in pectore sita sit, bruta per totam corporis concretionem diffusa. *Democritus* porrò omnia

ait quandam habere animam, etiam cadauera: quod hæc semper perspicuè aliquid obtineant caloris & sensus, maiori parte exspirata.

De principe animæ parte.

CAP. V.

INESSE hanc aiunt *Plato* & *Democritus* in toto capite. *Strato* in superciliorum intercapedine. *Erasistratus* circa membranam cerebri, quā epicranida nominat. *Herophilus* in cauo seu fundo cerebri. *Parmenides* in toto pectore. *Epicurus* & *Stoici* in vniuerso corde, aut cordis spiritu. *Diogenes*, in arteriosa cordis cauea, quæ est spiritualis. *Empedocles* in sanguinis substantia. Alij in collo cordis. Alij in membrana cor ambiente. Alij in septo transuerso. Nonnulli recentiorum eò vsq; à capite pertingere. *Pythagoras* vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.

De motu animæ.

CAP. VI.

PLATO semper moueri animam, mentem autem non moueri à loco ad alium. *Aristoteles* animam immobilem, omnis motus per se exsortem: per accidens autem moueri, vt & formas corporum.

De animæ immortalitate.

CAP. VII.

PYTHAGORAS & *Plato* interitus expertem animam: cùm enim exit, peruenire in cognatam sibi animam mundi. *Stoici* exeuntem è corpore simul cum concreto interire, eam scilicet quæ sit imbecillior: quales sunt ineruditorum animæ. Validiores, quales sunt sapientum, durare vsque ad conflagrationem. *Democritus* & *Epicurus* caducam esse, & simul cum corpore interire. *Pythagoras*, *Plato*, ratione præditam partem non interire: esse animam quippe non deum, sed opificium æterni dei. brutam esse obnoxiam interitui.

De sensibus & sensilibus.

CAP. VIII.

STOICI sensum definiunt apprehensionem, quæ fit à sentiendi instrumento. Variè autem dicitur sensus. nam & habitus & facultas, & actus, & imaginatio apprehendens sensus instrumento fiunt, ipsaque etiam [illegible] pars princeps à quo pendet. Rursum instrumen-

instrumenta sentiendi sunt spiritus, intelligentes à principe parte ad instrumēta corporea dispositi. *Epicurus* sensum dupliciter accipit, pro facultate & pro actu sentiendi. *Plato* sensum definit animæ & corporis communionem cum externis. vis enim sentiendi est in anima, instrumentū corporis. ambo autem per phantasian (hoc imaginationem voco) externa apprehendunt. *Leucippus*, *Democritus* [illegible] & intelligentiam munus suum obire, visis siue imaginibus (sic illorum simulacra, idola, exprimo) foris oblatis. his non accidentibus, neutrum istorum quicquam moliri.

Verine sint sensus, veræ imaginationes.

CAP. IX.

STOICI sensus non falli iudicant. visorum alia vera esse, alia falsa. *Epicurus* vtrisque veritatem ex æquo attribuit. Opinionū alias veras esse, alias falsas. Sensum vno tantum modo falli, cùm suum [illegible] mente cernendis interponit iudicium. phantasiam duobus, cum & sensilium sit, & intelligibilium. *Empedocles*, *Heraclides* pro meatuum concinnitate sensum fieri, cùm quoduis sensile suo sensui accommodetur.

Quot sint sensus.

CAP. X.

STOICI quinque numerant sensus, quibus formæ apprehendantur: visum, auditum, olfactum, gustatum, tactum. *Aristoteles* sextum quidem non dicit, ponit tamen communem sensum, qui [illegible] inter compositas species, in quem singuli coniiciant sensus [illegible] es sua visa: in quo ostenditur transitus ab vno ad aliam quasi [illegible], & sub forma motus. *Democritus* plures esse sensus, [illegible] animalium, deorum, sapientum.

Quomodo sentiamus, notionem animo, orationemque concipiamus.

CAP. XI.

STOICI dicunt, quando in lucem prognatus est homo, tum principem animi facultatem, perinde ac si ageret de conscribenda charta, in anima singulas exarare noticias. Primum inscriptionis modum esse à sensibus. vbi enim sensu aliquid percipimus, vt album, eo sublato memoriam tamen eius retinemus. post cùm eiusdem generis multæ concurrerint formæ, experientiam adepti dicimur. hæc enim definitur multitudo eiusdem generis notionum. Iam notionum quæ naturales sunt, eo quo dictum est modo [illegible], nullaque artis industria: aliæ doctrina porrò nostra

accurationeque parantur. Hæ tantum noticiæ dicuntur, istæ etiam anticipationes siue prænotiones. Ratio præterea, à qua rationis dicimur compotes, istis anticipatis notionibus dicitur absolui, primo septenario. Est autem conceptus mentis visum intelligentiæ ratiocinanti, in animali rationem habente. Visum enim vbi ad talem accidit animam, tunc conceptio mentis dicitur. Itaq; visa, quæ Græci *phantasmata* dicunt, reliquis animalibus non accidunt. quæ dijs, ea nobis tantum phantasmata: quæ nobis, & in genere ea sunt phantasmata, & in specie notiones. sicut denarij & stateres ipsi per se id sunt quod nomine referunt ; sin pro vectura nauali pendũtur, hoc ijs accedit, vt etiam portorium dicantur.

Quid inter se differant phantasia, phantaston, phantasticum, phantasma.

Cap. XII.

CHrysippus isthæc sic distinguit. Phantasia affectio est in animo oborta, rem perceptam simul cum percipiente repræsentans. vt cum percipimus visu albedinem, affectio oritur in animo nostro a visu profecta, cuius subiectum nominare possumus albedinem. idem de reliquis dico sensibus. Græca origine phantasiæ vox ad lumen redit. nam sicut lumen & se ostendit, & ea quæ ipso comprehenduntur: ita phantasia & sese, & id vnde effecta est, demonstrat. Phantaston, quasi si phantasia perceptibile dicerem, est quod phantasiam efficit: vt album, vt frigidum, & quidquid animam mouere potest. Phantasticum, quod inanis imaginationis efficax posse videor interpretari, inanis prorsus est animi tractus, quando exagitatur eius imaginatio nulla re imaginanda (sic phantaston refero) oblata: quale videmus in ijs qui cum vmbra depugnant, & inani aëri manus inferũt. Imaginationi enim, siue phantasiæ, obiicitur aliquod imaginabile: imaginationem futilem scienti, hoc est, phantastico, nullum. Phantasma, id intellige vanam imaginationem, est ad quod trahimur inani tractu phantasticæ motionis. Accidunt hæc atra bile laborantibus, & furentibus. Itaque Orestes in tragœdia hæc dicens,

O mater, obsecro te, ne incutias mihi
Has sanguinolentas & colubrinas virgines,
Quæ propè me discurrunt, inquam, ponè me.

furens ista dicit, neque videt quicquam, putat modò. Itaque Electra ei dicit:

Tuo quietus in lecto, miser, mane,
Cernens eorum, quæ cernere putas, nihil.

Sic & apud Homerum Theoclymenus.

De visu, quomodo videamus.

CAP. XIII.

DEMOCRITVS, Epicurus, imaginum insertione putauerunt nos videre. Alij radiorum quorundam receptione, qui postquam obiectæ rei infixi fuerunt, rursum ad oculum reuertantur. *Empedocles* imaginibus radios adiunxit, id quod fit appellans radium imaginis compositæ. *Hipparchus* radios ait ab vtroque oculo porrectos extremitatibus suis tanquam manib. apprehēdere corpora extra oculos posita, apprehensionemque eorum visui reddere. *Plato* splendoris cōiunctione seu concursu, quod synaugeiam Platonicam appellant. lumen ab oculo per aliquantum spacium profluere in cognatum aërem, aliudque contra à corporibus: aëreum [illegible] qui in medio est diffusu ac conuersu facilem esse, penetrare cum visus vi ignea.

De imaginibus quæ in speculis videntur.

CAP. XIV

EMpedocles apparere eas dicit ob effluxus qui in superficie speculi coeant, perficianturque ab ignea vi quæ a speculo excernitur, propositumque aerem in quem effluentia feruntur simulacra imagat. *Democritus, Epicurus* imaginū subsistentia, quæ a nobis [illegible]antur, & circumagitatione subsistant in speculo. *Pythagoras* reflexione visus. qui cum intentus feratur ad æs denso leuique corpori occurrens, ab eo repercutiatur ac in se redeat. ac simile quippiam ei accidat cum manu, quæ extenditur & ad humerum [illegible]us reducitůr. His omnibus capitulis vti licet in explicanda visionis ratione.

Videri ne possint tenebræ.

CAP. XV.

VIderi censuerunt Stoici. visui enim ad hoc ipsum circumpositum esse quendam fulgorem, & non mentiri visum, cerni enim [illegible] quod sint tenebræ. *Chrysippus* secundum intentionem intermedij aëris videre nos, icto quidem & perfosso a spiritu visui destinato, qui a principe animi parte vsque ad pupillam pertinet: sed post appulsum ad vicinum aerem intendente seipsum turbinis in formam. Profunduntur autem ex oculo radij ignei non nigri aut caliginosi. itaque videri possunt tenebræ.

De auditu.

CAP. XVI.

EMPEDOCLES auditionem fieri dicit, aëre accidente ad auris partem quæ cochleæ instar in gyros contorta, intra aurem suspensa tintinnabuli instar percutiatur. *Alcmæo* audire nos inani quod intra aurem est. id enim personare appellente aëre. omnia enim vacua sonant. *Diogenes*, aere qui in capite continetur icto & moto à sono. *Plato* & qui eum sequuntur, percuti aerem qui in capite est, eumque reflecti ad partem principem, sensumque auditus sic fieri.

De olfactu.

CAP. XVII.

ALCMÆO in cerebro esse partem animæ principem, ea sentiri odores spirando ab ea attractos. *Empedocles* cum respiratione pulmonis. cum igitur difficulter spiratur, vt fit in humorum defluxu, tum ob asperitatem non sentiri odores.

De gustatu.

CAP. XVIII.

ALCMÆO humiditate & tepore qui in lingua est discerni sapores. *Diogenes* raritate & mollicie & quod eò pertinent a corpore nerui, diffundi sapores attractos, ad sensum & principem partem tanquam a spongia.

De voce.

CAP. XIX.

PLATO vocem definit, spiritum per os ab animo eductum & ictum aëris, qui per aures, cerebrum & sanguinem vsque ad animam diditur. Impropriè etiam brutis & anima prorsum carentibus rebus tribuitur vox, vt cùm hac appellatione complectimur hinnitum & strepitum. Propriè autem vox articulata est, Græcis ab illustrando mentis conceptu dicta. *Epicurus* vocem esse fluxum emissum a rebus vocalibus, aut sonantibus, aut strepentibus. eum fluxum in frusta confringi eiusdem formæ. conformia dicuntur teretia teretibus, inæqualium laterum & triangula cum sui generis formis comparata. His conformibus frustis ad aures accidentibus sentiri vocem. Hoc manifestum fieri ex vtribus qui perfluunt, & fullonib. qui vestes inflant. *Democritus* aerem comminui ait in conformia frusta, simulq; cũ vocis frustis volutari, graculum

enim

enim graculo assidere, ac semper similem ad similem duci, vt est in prouerbiis. nam etiam in littoribus similes calculi eodem apparent in loco alio globosi collecti, alio oblongi, & inter cribrandum congregantur quæ sunt eiusdem generis, ita vt à ciceribus fabæ secernantur. Aduersus hæc dicere aliquis possit: Quomodo exigua frustula aeris implere possint theatrum aliquot hominum millibus refertum? *Stoici* dicunt, aerem non esse compositum ex frustis, sed totum continuum, nihil habentem in se inane. Eum verò perculsum vento fluctuare in infinitum porrectis rectis circulis, donec impleatur aer circumsitus sicut fit in piscinam lapide coniecto. nisi quod aer sphæricè, circulariter talis aqua mouetur. *Anaxagoras* vocem edi, si spiritus occurrat solido aeri, & auersus retrò ob ictum vsq; ad aures referatur. quomodo etiam fiat echo, quæ est cum sonus repercutitur.

An vox sit corporis expers & quomodo fiat echo?

CAP. XX.

PYTHAGORAS, *Plato*, *Aristoteles*, corporis expertem. non esse enim aerem, sed aeris figuram & superficiem certo ictu fieri vocem. porrò nullam superficiem corpore præditam esse. Tametsi enim corporis motum sequitur, ipsa tamen prorsus caret motu: sicut cum flectitur virga, nihil patitur superficies eius, materia duntaxat flectitur. *Stoici* vocem dicunt esse corpus. quidquid enim agat, aut vim efficiendi habet, id esse corpus. atqui hoc esse verum, audimus enim & sentimus, ipsa auribus accidente, & formam imprimente, quomodo annulus ceræ sigillum imprimit. Rursus quidquid mouet & molestiam exhibet, corpus est. Mouet autem nos concinnitas sonorum, offendit discrepantia. Iterum, quod mouetur, corpus est. vox autem mouetur & refringitur illapsa in læuia loca, sicut cum pila in parietem coniecta reliditur. Itaque ergo in pyramidibus Ægypti intus vna voce edita, quatuor aut quinque soni redduntur.

Vnde sensus animæ obtingat, & quæ pars sit eius princeps?

CAP. XXI.

STOICI dicunt supremam partem animi esse principem, effectricem imaginum assensionis, sensus, appetitus: principem autem illam partem vocant ratiocinationem. Cæterum ab hac principe parte septem esse enatas animi partes, quæ instar polypi acetabulorum per corpus extendantur. De his septem partibus quinque sunt sensus illi, visus, auditus, gustatus, olfactus, tactus; Sunt autem spiritus, visus quidem a principe ad oculos vsq; pertingens: auditus ab eodem vsque ad aures: olfaciendi vis, itidem vsque ad nares: gustatus, ab eodem principio vsque ad linguam:

tactus à principe parte ſpiritus propagatus vſque ad ſuperficiem, vt facilè ſentiat occurrentia. Reliquarum partium altera dicitur ſemen, quæ ipſa quoque eſt à principe partes ſpiritus vſque ad teſticulorum adſtites deductus. Altera eſt quam vocalem Zeno, vocem alij vſurpant, ſpiritus à principe vſque ad guttur & linguam aliaque loquelæ peculiaria inſtrumenta. ipſa autem illa princeps animi pars in globo noſtri capitis, tanquam in mundo, habitat.

De reſpiratione.

CAP. XXII.

EMPEDOCLES primam putat fieri primi animalis reſpirationem, in fetu edito, nacta abſceſſionem humiditate, in cuius locum extrinſecus ſuccedat aer in vaſa corporis aperta. Poſtmodò autem cum iam innatus calor foras erumpens, vna eliderer aerem exſpirationem: eodemque introrſum recedente, & aeri viciſſim ingreſſum præbente, inſpirationem. At enim nunc, cùm ſanguis feratur verſus ſuperficiem ſuoque accurſu aerem per nares foras pellat, huius eliſione fieri exſpirationem; aere autem recurrente & illabente per loca quæ calor rara & peruia fecit, inſpirationem. *Aſclepiades* rem clepſydræ exemplo proponit. pulmones infundibuli loco ſtatuit: cauſam reſpirationis ponit tenuitatem partium in pectore ſitatum, ad quam externus aer feratur, fluatq; craſſis conſtans partibus, rurſumque extrudatur, cum pectus non poſſit amplius vel intrò admittere, vel alio carere. ſemper tamen aliquid, quod ſit tenuium partium, in pectore ſupereſſe: non enim totum excerni, ſed quod intus eſt ei grauitate reſpondere, quod intrò adducitur. hæc autem cucurbitulis comparat. Eam porrò reſpirationem, quæ dedita opera inſtitutoque animi fit, fieri dicit contractione tenuiſſimorum in pulmone meatuum, branchiiſque in arctum coactis. hæc enim noſtræ obedire voluntati. *Herophilus* facultates relinquit corporibus motus efficaces, in neruis, arteriis, muſculis. Pulmonem autem exiſtimat ſuapte natura ſolùm indigere dilatione & contractione. deinde etiam alia. Atque actum quidem pulmonis eſſe attractionem ſpiritus extrinſecus: quo cùm eſt impletus, ſecundo appetitu pectoris partem adiacentem in ſe deriuare ſpiritum: impletumq; ita vt amplius attrahere non poſſit, rurſus in pulmones abundantia deducere, indeq; foras protrudi, viciſſim ſeſe afficientibus corporis partibus. Aliquando enim diduci pulmonem, aliorum participatione facta vel impletione vel euacuatione: ita vt quatuor ſint motus pulmonis,

Pulmonis motus.

primus, quo externum haurit aerem: ſecundus, quo receptum intus, in pectus deuoluit: tertius, quo id quod coactum eſt à pectore, rurſum in ſe recipit: quartus, quo idipſum foras euomit. Horum motuum duos eſſe dilatationes, cùm ſcilicet vel externum

attrahit

attrahit in se aërem, vel redditum à pectore in se admittit: reliquos esse contractiones, quando scilicet pectus spiritum ad se trahit, vel foras pulmo a pectore traditum expellit. Pectoris enim duo tantum sunt motus. vnus dilatatio, cùm à pulmone spiritum ad se trahit: alter contractio, cum ei superfluum reddit.

De affectionibus corporis, & an in animam ea redundent.

CAP. XXIII.

STOICI affectus ponunt in locis affectis: sensus autem in principe parte. *Epicurus* tam affectus quam sensus in locis affectis: quod statuit partem principem omnis esse affectionis expertem. *Strato* & animi affectus, & sensus in principe parte collocat, non in affectis locis. In hac enim parte esse sitam tolerantiam, vt in terribilibus & dolorem adferentibus, vtque in fortibus & timidis.

PLVTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum.

LIBER V.

De diuinatione.

CAP. I.

PLATO & STOICI diuinationem introduxerunt, quæ sit diuinus mentis instinctus, secundum animi diuinitatem. Huc etiam diuinationem ex insomniis referunt: denique plurimas diuinandi rationes probant. *Xenophanes* & *Epicurus* diuinationem reiiciunt. *Pythagoras* eam duntaxat partem improbat, quæ constat sacrificiis. *Aristoteles* & *Dicaarchus* eas solum diuinationes admittunt, quæ furore diuinitus immisso, aut insomniis fiunt: animam non immortalem esse, sed diuina quadam re impertiri tamen sentientes.

Quæ insomniorum ratio.

CAP. II.

DEMOCRITVS accessu imaginum ea fieri putauit. *Strato.* quòd animi bruta natura in somnis aliquo modo plus sensus nanciscatur, itaque a mente eiicatur. *Herophilus* somnia diuinitus inspirata necessariò fieri: naturalia imaginando sibi anima repræsentante re quod expediat, & euenturum sit: mixta, fortuitò & apparitione imaginum, cum videmus per quietem quæ volumus, quo modo amicis in somno potiri se putant nonnulli.

Quæ sit seminis natura.

CAP. III.

ARISTOTELI semen est id quod præditum est facultate mouendi donec tale aliquid absoluat, quale est vnde ipsum fuit excretum. *Pythagoras* spumam vtilissimi sanguinis, superfluitatem alimenti, sicut sanguinem & medullam. *Alcmæo* partem cerebri. *Plato* à medulla dorsi deriuatam rem. *Epicurus* particulā corpori & animæ auulsam. *Democritus* à totis corporibus & præcipuis partibus semen genitale est carnearum venarum.

An semen sit corpus.

CAP. IV.

LEVCIPPO & ZENONI corpus est. esse enim aliquid ab anima auulsum. *Pythagoras, Plato, Aristoteles,* vim seminis incorporeā dicunt, sicut mentem mouentem: corpoream autem materiam quæ profunditur. *Strato* & *Democritus* ipsam quoque vim corpus esse, quippe spiritum.

An fœminæ etiam semen promittant.

CAP. V.

AFfirmant hoc *Pythagoras, Epicurus, Democritus.* habere enim adstites testiculares, sed inuerso modo. ideoque eas etiam præter vsum appetere. *Aristoteles* & *Zeno* humidam materiam emitti ab ijs, sicut ab exercitatione sudores eliciuntur: non tamen vim habere seminis. *Hippon* haud minus seminis eas, quàm mares, emittere, sed id non facere ad prolem generandam, quia extra vterum excidat. ideoque quasdam sæpenumerò absque viris semen effundere, maximè viduas. & ossa à mare, carnes à mulieribus originem habere.

Quomodo conceptio fiat.

CAP. VI.

ARISTOTELES fieri matrice sursum attracta à purgatione, menstruisq; attrahentibus ab vniuersa mole aliquid puri sanguinis, qui accidat semini maris. Non concipi, ob impuritatem vuluæ, aut inflationem, metum, ægritudinem, infirmitatemve mulierum: aut quia viri languent.

Quomodo mares nascantur, quomodo femina.

CAP. VII.

EMPEDOCLES causam calori & frigori adscribit. itaque narrant primos homines è terra enatos, ad ortum Solis & meridiem sitis in partibus extitisse ferè mares, feminas in septentrionalibus. *Parmenides* contrà in his exstitisse mares, quia plus his densitatis inest.

is eft. meridionalibus autem feminas ob raritatem. *Hipponax* pro eo atque femen vel consistat & validum sit, vel diffluat & infirmius sit. *Anaxagoras, Parmenides,* semen à dextra parte in dextrã vteri partem conijci, a sinistra in sinistram. quod si secus fiat, feminas concipi. *Leophanes,* cuius Aristoteles meminit, illos è dextro testiculo, has è sinistro seminari. *Leucippus* secundum variationem membrorum, quod mas colem, matricem femina habet. tantum enim duntaxat dicit. *Democritus* communes partes, ex vtro contigerit: peculiares, prout præualuerint. *Hipponax,* si semen præualuerit, marem: si alimentum, feminam concipi.

Monstra vt nascantur.

CAP. VIII.

EMPEDOCLES vel abundantia vel defectu seminis, aut à motus initio, aut diuisione in plura, aut quod aliò vergat. Sic videtur hic omnes causas complexus. *Strato* propter additionem, aut deminutionem, transpositionem, inflammationem. Medicorum quidam, quod tunc matrix flatibus illapsis peruertatur.

Cur mulier sæpius concumbens non concipiat.

CAP. IV.

DIOCLES medicus causam esse putat, quod vel omninò nullum, vel iusto minus semen emittat, aut proli gignendæ non aptum ob calorem, aut frigus, aut humiditatem, aut siccitatem deficientem, aut ob resolutionem vteri. *Stoici* obliquitatem veretri, quod non possit recta eiaculari semen: aut quia membra coeuntium non sint inter se legitima proportione condita ad matricis distantiam. *Erasistratus* vbi vulua callos contraxerit: aut carnosior, rarior ve, aut minor fuerit quam natura exigat.

Quomodo gemini & tergemini nascantur.

CAP. X.

EMPEDOCLES, ob abundantiã & diuisionem geniture. *Asclepiades* ob corporum differentiam: sicut hordei spicæ existunt duobus aut etiam tribus granorum ordinibus. esse enim semina fecundissima. *Erasistratus* ob conceptiones, vt in brutis. cùm enim matrix purgata est, tunc superfetationem admittit. *Stoici* ob loca quæ sunt in vtero: cum enim in primum & secundum inciderit semen, tunc fieri superfetationem & tergeminos nasci.

Quæ causa, quod proles parentum aut etiam progenitorum similitudinem refert.

CAP. XI.

EMPEDOCLES similitudinem defert semini præualenti, dissimilitudinem euaporationi caloris qui in semine erat. *Parmenides,* si à

si à dextra vuluæ parte semen excernatur, patrum: si à sinistra, matrum similes nasci. *Stoici*, à toto corpore & anima ferri semen, exprimique imagines & effigies ex eadem gente, perinde atque si pictor rei conspectæ similitudinem coloribus similibus referat. præterea a muliere quoque semen emitti: quod si præualeat, matri: si viri, patri similem nasci fetum.

Quomodo aliorum, non parentum forma similes fiant.

CAP. XII.

MEdicorum plerique fortuito casu refrigeratis maris & feminæ seminibus dissimilem gigni prolem putant. *Empedocles* imaginatione mulieris inter concipiendum formari fetum. sæpe enim imagines etiam & statuæ sunt à mulieribus adamatæ, similisque earum proles in lucem edita. *Stoici* ob consensum quendam ac similem animi affectionem, fluxuum & radiorum, non imaginum, insertione similitudines effici.

Quomodo cùm mulieres, tum viri steriles reddantur.

CAP. XIII.

STerilitatis in muliere causas medici vtero imputant, si aliquid horum ei accidat. puta vt fiat densior, rarior, durior, obstruatur callo, aut carnea mole. item animi languorem, defectum nutritionis, corporis vitiosam constitutionem, peruersionem figuræ, aut deuulsionem. *Diocles* steriles mares fieri, siue quod omninò nullum emittant semen, aut minus iusta quantitate, aut quia semen sit sterile, aut ob resolutionem membri, aut obliquitatem colis rectà semen eiaculari non valentis ad matricis distantiam. *Stoici* causantur dissimilitudinem naturæ & qualitatum in his qui corpora commiscent: nam quando separantur, & cum suæ naturæ familiaribus coeunt, tum fetum procreari.

Cur mula steriles.

CAP. XIV.

ALCMÆO mulos steriles esse dicit ob seminis tenuitatem siue frigiditatem: mulas, quia matrices earum non hient. *Empedocles*, ob exilitatem, humilitatem, angustiamque vuluæ, inuersæ ventri annatæ, vt neque rectà ad eam semen eiiciatur, neque si id fiat, excipiatur. Huic *Diocles* testimonium perhibet, tales se matrices mularum in dissectionibus sæpenumerò deprehendisse inquiens: ac fieri posse, vt iisdem de causis mulieres quoque sint steriles.

An

An fetus in vtero sit animal.

CAP. XV.

PLATO animal censet, quia & moueatur in vtero & alatur. *Stoici* partem ventris, non animal. vtque fructus, qui stirpium partes sunt, vbi maturuere, defluunt: ita rem quoque habere de fetu. *Empedocles* fetum non esse quidem animal, spiritu tamen præditũ in vtero. primam autem animalis respirationem fieri cum partu editum, decedente humore qui est in fetu, & in exhausti locum succedente in vasa reserata aere externo. *Diogenes* inanimata nasci animalia, sed cum calore. atque insitum calorem simul atque natum est animal, animam in pulmones attrahere. *Herophilus* naturalem fetui in vtero, non animalem motum permittit, motusque causam esse neruos. animalia autem tum demum fieri, cùm ex vtero effusa aliquid aeris accipiunt.

Quomodo alatur fetus.

CAP. XVI.

DEMOCRITVS, *Epicurus*, fetum in vtero per os ali: itaque statim atque natus est, ore ad mammam ferri. nam & in vtero esse verrucas quasdam & oscula quibus alatur. *Stoici* per secundinam & vmbilicum: itaque hanc statim ab obstetricibus a partu ligari, & os infanti aperiri, vt de alio cogitet alimento. *Alcmæo* ali per totum corpus, quod spongiæ in morem recipiat quæ alendo sunt idonea.

Quid primum in vtero absoluatur.

CAP. XVII.

STOICI, plerisque fieri *Aristoteles* primum lumbos, tanquam carinam nauis. *Alcmæo* caput, partem scilicet principem. *Medici* cor, in quo sint venæ & arteriæ. Alij magnum pedis digitum. Alij vmbilicum.

Cur fetus qui septimo mense in lucem editur, vitalis sit.

CAP. XVIII.

EMPEDOCLES, quo tempore humanum genus è terra est enatum, propter tarditatem motus Solis, tantam fuisse longitudinem vnius diei, quanta nunc est decem mensium. progressu temporis contractam fuisse ad quantitatem septem mensium. itaque & decimo mense & septimo editos fetus vitales esse, natura mundi hoc meditata, vt in vna die infans augescat & nascatur. *Timæus* non decem inquit menses, sed nouem censeri ab inhibitione menstruorum postquam conceptus est fetus. sic etiam septimestria censeri quæ non sunt, cum aliquando mulier post conceptum menstruis purgetur. *Polybus*, *Diocles*, Empirici etiam

octauum

octauum menſem aptum partui agnoſcunt: ſed fetum eſſe tum imbecilliorem, ideoque multos perire. ac tametſi ferè in vniuerſum nemo octauo menſe natam prolem alendam cenſet, tamen multos ſic natos in viros euaſiſſe. *Ariſtoteles* & *Hippocrates* dicunt, ſi vterus impleatur ſeptem menſibus, tunc fetum ſe exerere, ac in lucem edi. quod ſi ſe exerens non alatur ob vmbilici languorem, laborioſè geſtato fetu, tunc eum non nutriri: ſi verò nouem menſes in vtero maneat, tunc ſe promere, integrúmque naſci. *Polybus* vitalem prolem naſci diebus poſt conceptum CXXII S. hoc enim eſſe ſex menſium tempus, quanto etiam Sol a tropico ad tropicum decurrat. Dici autẽ ſeptimeſtrem, cum dies qui huic ſexto menſi deſunt, a ſeptimo adſumuntur. Octauo autem menſe natam non viuere, quando fetus ex vtero ſe exerens grauius vmbilicum adfligit, vt ab eo nutriri non poſſit. *Mathematici* octo menſes ad quemuis partum inſociabiles aiunt, ſeptem ſociabiles. Signa porrò cœli inſociabilia ſunt, quæ incidunt in ſtellas domibus cœleſtibus dominantes, & ſub ſe natis vitam infelicem ac non longæuam portendunt. Sunt autem inſociabilia quorum vnum ab altero octauum numeratur, vt Aries ad Scorpium, Taurus ad Sagittatium, Gemini ad Capricornum, Cancer ad Aquarium, Leo ad Piſces, Virgo ad Arietem, &c. Hinc fieri vt ſeptimo & decimo menſe edita in lucem vitalia ſint: octauo nata ob diſſidium mundi pereant.

Signa inſociabilia.

De ortu animalium, quomodo exſtiterint, & an caduca.

CAP. XIX.

QVi mundum ſtatuunt ortum, iis orta etiam habentur animalia, atque interitura. *Epicurei*, quibus non videntur nata, mutua permutatione naſci ea cenſent. Partes enim eſſe huius mũdi. Quod idem ſenſit *Anaxagoras* & *Euripides*:

Mutationum ſed viciſſitudine
Aliis ſubinde formis illa prodeunt.

Anaximander prima animalia in humore nata, corticibus contenta ſpinoſis: adultiora autem facta, ad ſiccitatem deſciuiſſe, ruptoque cortice non multum temporis ſuperuixiſſe. *Empedocles* primò animalia ac plantas nequaquam integro ortu extitiſſe, ſed membris quæ nondum coaluiſſent: deinde partes coaluiſſe, ita vt ſpectri formam compages referret. tertium ortum fuiſſe ex his quæ viciſſim naſcuntur. quartum non iam ex ſimilibus, vt ex terra & aqua: ſed proinde viciſſim, cum alimentum aliorum eſſet denſatum, aliis mulierum formæ venuſtas incitamentum emittendi ſeminis attuliſſet. Animalium porrò omnium genera diſcreta fuiſſe certorum ratione temperamentorum: ob quam alia aquam expetant, alia aerem, quæ plus ignei habeant: alia quæ grauiora ſint, ad ter-

ad terram suo appetitu ferantur. quæ autem æquabili sunt temperamento, ea vocem è pectore emittere.

Genera animantium quot sint, & an omnia sensu ac ratione prædita.

Cap. XX.

Est opus *Aristotelis*, quo in opere quatuor statuit animalium genera: Terrestria, aquatica, volucria, cœlestia. nam & in his dici animalia ratione prædita immortalia. *Democritus, Epicurus*, cœlestibus rationem tribuunt. *Anaxagoras* omnia animalia habere mentem agentem: non item patientem, qui est mentis quasi interpres. *Pythagoras, Plato*, animas omnium etiam bruta quæ dicuntur animalium esse rationis compotes, non tamen ea agere secundum rationem. idque fieri ob incommodum corporum temperamentum, & quia loquela destituuntur. quod in canibus & similis appareat, vocem, non articulatam tamen eam, emittentibus. *Diogenes*, rationis & aëris partem ea percipere, sed vel ob crassitiem, vel ob abundantiam humoris neque intelligere, neque sentire: ac ferè affecta esse eo modo quo sunt insanientes, qui de mentis exiuerunt potestate.

Quantum tempus ad formandum in vtero animalis fœtum requiratur.

Cap. XXI.

Empedocles hominum membra incipere conformari ait à die xxxvi. perfici membra die vndequinquagesimo. *Asclepiades* masculorum, quod sint calidissimi, initium vigesimæ sextæ diei defert, nonnullos etiam maturius auspicari dicens: perfici membra die quinquagesimo. Femellarum initium bimestre, finem conformationis exitum quarti mensis, ob inopiam caloris. Brutorum perfici fœtus contemplatione elementorum.

Quibus ex elementis constet in nobis vniuscuiusque generis membrum.

Cap. XXII.

Empedocles arbitratur carnes nasci ex interna elementorum contemperatione: neruos ignis & terræ duplicibus portionibus admixtis: vngues, neruis vbi aëri occurrerint refrigeratis. ossa ex aqua & interna terra. quatuor autem ignis & terræ contemperatis portionibus sudorem & lacrymam corporis fieri sic

Quando & quomodo homo incipiat perfici.
CAP. XXIII.

HERACLITVS & *Stoici* sub annum decimumquartum, cùm iam etiam genitalis vrina secerni incipit. nam & arbores tum incipere perfici, cum gignere semina incipiunt: immaturas ante esse & imperfectas, dum fructu carent. Præterea eo natu homo iam in noticiam boni ac mali venit, eorumque disciplinæ capax exsistit.

Quæ causæ sint somni & mortis.
CAP. XXIV.

ALCMÆO somnum existere ait sanguinis in concursum venarum receptu: eiusdemque diffusione nos euigilare: plenum autem abscessum, mortis esse causam. *Empedocles* moderata caloris qui in sanguine inest refrigeratione somnum, perfecta mortem accidere. *Diogenes* si vniuersus sanguis in venas diffusus contentum in eis aërem in pectus subiectumque ei ventrem contrudat, somnum fieri, ac thoracem incalescere. quod si vniuersus aër venas deserat, mortem consequi. *Plato & Stoici* somnum fieri remissione sensitiui spiritus, non relaxatione, sicut in terra: sed cum is ad interuallum superciliorum, id est, partem principem, fertur, qui spiritus si omninò remittatur, mortem subsequi.

Ad animamne, an verò ad corpus pertineant somnus & mors.
CAP. XXV.

ARISTOTELES somnum corpori cum anima facit communẽ. esse enim euaporationem humidi è pectore in caput, & refrigerationem caloris in corde ab alimento subiecto, mortem esse absolutam refrigerationem: soliusque corporis esse, animam esse immortalem. *Anaxagoras* somnum accidere putat functionibus corporis: non enim animæ esse, sed corporis adfectionem. mortem esse animæ diuulsionem. *Leucippus* solius corporis esse somnum: cumque ob tenuitatem partium plus iusto excernitur animati caloris, eo mortem effici. corporis hæc esse, non animæ affectiones. *Empedocles* mortem esse igneæ naturæ secretionem ab his, ex quibus homo coaluit. ideoq; communem esse animæ corporique mortem. somnum autem euenire secretione naturæ igneæ.

De plantarum incremento, & an sint animalia.
CAP. XXVI.

PLATO, Empedocles, stirpes quoque anima præditas esse, & in animalium numero censent: eo argumento, quod & nutent, & ra-

& ramos habent directos, qui inflexi si remittantur, suum repet[illegible]que rectitudinem. *Aristoteles* viuere dicit, animalia esse [illegible] q[illegible] animalia appetitu, sensuque, & quædam porrò [illegible] prædita. *Stoici & Epicurei* animam iis derogant: quod an[illegible]ta a[illegible]a appetant, concupiscentiaq; incitentur, alia etiam rat[illegible] viuntur: plantæ autem fortuitò natæ sint, non animæ affe[illegible]. *Empedocles* primo inter animalia loco arbores e terra enatas ait, antequam Sol circumuolueretur, noxq; a die discerneretur & [illegible] con[illegible]nnitatem temperamenti sexus masculi ac feminei rationem continuisse, incrementum eis obtigisse a caloris terræ inclusi distributione. itaque terræ esse partes, sicut fetus in vtero matricis sunt partes. Semina, excrementa esse terræ & ignis abundantiam & quæ humoris satis non habeant, earum sub æstatem deflu[illegible]re [illegible]a exsuccatarum: plerasque durare vt laurum, oleam, palmam. Discrimina succorum esse ob diuersitatem partium & causarum varietatem, maximè nutrimentum: vt in vitibus. non enim harum differentiæ vinum vino præstantius efficiunt, sed soli, quo aluntur, diuersitas.

De nutritione & incremento.
CAP. XXVII.

EMPEDOCLES animalia nutriri subsidente eo quod iis est natura accommodatum: crescere ob caloris præsentiam: decrescere & tabescere vtriusque defectu. nostræ ætatis homines priscis comparatos, infantium instar esse.

Unde appetitus animalis, unde voluptas incessat.
CAP. XXVIII.

APpetitum *Empedocles* animalibus obtingere defectu elementorum quibus conficiuntur: voluptates autem ex humiditate, & periculorum similiumque motus: inter turbationes autem & * *

Febris vt fiat, & an ea sit affectio alius affectionis appendix.
CAP. XXIX.

ERASISTRATVS febrim sic definit. Febris motio est sanguinis illapsi in pulmonis vasa, non proficiscens a nostra voluntate. sicut enim mare nemine commouente quiescit, vento autem cōtra naturam incidente violento totum exagitatur, inque circulos torquetur. sic & in corpore vbi commotus fuerit sanguis, incidit in vasa spiritus destinata, ibique excandescens calorem toti corpori ad[illegible]t. placet autem ei febrim morbi esse appendicem. *Diocles* inquit: Quæ [illegible]ntur conspectui nobis exhibent ea quæ in obscuro sunt. Hoc autem apparet, febrim vulneribus, ardentibus abscessibus, & bubonibus comitari.

De sanitate, morbo, senectute.
Cap. XXX.

Alcmaeo sentit, causam bonæ valetudinis continentem esse æquabilitatem facultatis humidi, calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, ac reliquarum qualitatum. contrà si qua harum qualitatum sola præualeat cæteris, morbum gigni. verbi gratia, si nimium possit calor aut frigus, aut reliquorum aliquid deficiat vel abundet: vt cùm sanguinis aut cerebri non est satis. ideoque sanitatem esse temperiem qualitatum concinnam, hoc est certa proportione inuicem respondentium. *Diocles* plerosque morborum existere ait ob inæqualitatem elementorum corporis, eiusque constitutionem. *Erasistratus* morbos ob multitudinem alimenti, cruditatem, & corruptionem existere: victus rationem moderatam & sufficientem corpori, esse sanitatem. *Stoici* vno ore dicunt senectutem accidere ob caloris defectum. quibus enim plus est caloris, ij senectuti moram longiorem producunt. *Asclepiades* ait Æthiopes celerius senescere, anno scilicet trigesimo: idque propterea, quod eorum corpora nimio Solis æstu exurantur. In Britannia contra senium anno cxx. inchoari. quod corpora ob frigiditatem istarum regionum igneam in sese contineant naturam: Et corpora Æthiopum rariora esse, quod relaxentur calore Solis. in Septentrionalibus regionibus corpora densiora, ideoque etiam viuaciora.

PLVTARCHI PARALLELA, ID EST HIstoriarum Græcarum cum Romanis coniuncta recensio.

PLERIQVE existimant veteres rerum gestarum narrationes figmenta esse & fabulas, propterea quod alienæ sunt à communi opinione. Ego qui obseruassem posterioribus temporibus euenisse germana eorum quæ priscis temporibus perhiberentur contigisse, collegi cuiuis antiquæ rei gestæ respondentem recentiorem historiam, simulque autoribus nominatis exposui.

1. DATIS Persarum satrapes, exercitu trecentorum millium ad Marathonem Atticæ planiciem adducto, positisque castris, incolis bellum denunciauit. Athenienses spreta barbarorum multitudine, nouem millia hominum miserunt, ducibus Cynægiro, Polyzelo, Callimacho, Miltiade. Collatis signis cum pugnaretur, Polyzelus aliquid humana conditione augustius conspicatus, est luminibus captus. Callimachus multis transfixus hastis, etiam mortuus stetit. Cynægiro, dum Persicam nauim receptui se dantem retinet, manus sunt amputatæ.

ASDRV-

Asdrvbal rex Sicilia occupata, bellum Romanis indixit. Metellus a senatu bello gerendo præfectus, vicit. in prœlio Lucius Glauco patricius, dum nauim Asdrubalis detinet, vtranque amisit manum. Narrat hoc Aristides Milesius, primo libro Siculorum: a quo desumptum hoc argumentum Diodorus Siculus tractauit.

Xerxes Iↄↄↄↄ hominum exercitu instructus ad Artemisium appulit, ciusque regionis incolas tum hostilia abs se exspectare iussit. Athenienses conturbatis animis, Agesilaum Themistoclis filium miserè exploratum, quanquam pater eius Neocles in somnis vidisset illum ambabus truncatum manibus. Is Agesilaus vbi peruenit habitu Persico ad barbaros, Mardonium quendam de regis stipatoribus, Xerxem ratus esse, interfecit: comprehensusq; a circumstantibus, vinctus ad regem est adductus. Boue tũ litaturus erat rex ad aram Solis. Ibi Agesilaus igni in ara excitato dextram imposuit manum, cruciatumq; absq; vllo pertulit gemitu. vinculis proinde solutus dixit: Tales sunt omnes Athenienses: quod si non credis, etiam sinistram imposuero. Xerxes metu concepto, in custodia eum iussit adseruari. Narratio est Agatharchidæ Samij, libro Persicarum rerum secundo. II.

Porsena Etruscorum rex trans Tiberim positis castris Romanos oppugnabat, commeatuque intercepto fame eos vrgebat. Inopia consilij tum laborante senatu, Mvcivs de viris illustribus vnus, quadringentis consulum permissu assumtis æqualibus, habitu priuati hominis indutus amnem transiit, cumque satellitem regis videret militibus necessaria distribuere, regem ipsum esse ratus interfecit. Adductus deinde ad regem, igni, vt erat ibi paratus, dextram imposuit manum, doloribusque animosè toleratis subridens: Soluar, inquit, Barbare, etiam te inuito. scito enim in castris cccc esse qui te ad necem quærunt. Territus Porsena pacem cum Romanis fecit. Refert Aristides Milesius tertio historiarum libro.

Argivis & Lacedæmoniis de agro Thyreatico altercantibus, III.
Amphictyones pugna vtrinque lectorum hominum rem decernendam censuerunt, victorique agrum detulerunt istum. Lacedæmonij a sua parte *Othryadem* summæ rei, Argiui *Thersandrum* præfecerunt. Prœlio, de Argiuis duo superstites fuerunt, Agenor & Chromius qui de victoria ciuibus nuncium attulerunt. Facta autem quiete, Othryades etiamnum viuens, fultusque hastilibus *Stratege-ma.* semifractis, mortuorum scuta abstulit, trophæum erexit, suoque sanguine id Ioui trophæorum tutori inscripsit. Integrata lite Amphictyones in rem præsentem venerunt, litemque secundum Lacedæmonios dederunt. Sic Chrysermus libro tertio rerum Peloponnesiacarum.

ROMANI bello Samnitico ducem exercitus creauerunt Poſtumium Albinum. Is in anguſtiis, quæ Caudinæ furcæ dicuntur, circumuentus hoſtium inſidiis tres legiones perdidit, & ipſe vulnere graui accepto cecidit. Intempeſta nocte, iamiam moriturus, hoſtibus occiſis ſcuta ademit, trophæum ſtatuit, manuq; in ſanguinem intincta inſcripſit. Ioui trophæorum vindici de Samnitibus Romani poſuerunt. Fabius autem Gurges cognomento miſſus cum copiis, vt ad locum venit, viſo trophæo omen arripuit, commiſſoq; prœlio vicit hoſtes, regemq; eorum captum Romam miſit. Ex Ariſtidis Mileſii Italicorum tertio.

IV. Cum Perſæ in Græciam adduxiſſent ↄↄↄↄↄↄ hominum exercitum, miſſus eſt Leonidas a Spartanis, cum CCC militibus. Is ingruente prandentibus barbarorum multitudine, iis conſpectis dixit ad ſuos: ſic prandete, vt cœnaturi apud inferos, factoq; in barbaros impetu, multis confixus haſtis in ipſum Xerxem contendit, eique diadema auellit. Mortui cor barbarus ſecans, hirſutum reperit. Ariſtides primo Perſicarum rerum.

ROMANI bello Punico trecentos miſerunt, duce Fabio Maximo. Is conferta pugna omnes amiſit: ipſe lethali affectus vulnere in Annibalem irruit, diadema ei detraxit, cumque eo mortuus eſt. Ita Ariſtides Mileſius.

V. Ad Celænas Phrygiæ vrbem hiatu terræ cum aquæ illuuie orto, multæ domus vna cum habitatoribus in profundum abreptæ ſunt. Midas autem rex oraculo accepto, ſi precioſiſſimum inijceret, fore vt hiatus coiret, auro argentoque iniectis nihil profecit. *Anchurus* autem Midæ F. cogitans precioſius anima humana eſſe nihil in vita, amplexu dato genitori & vxori ſuę Timotheæ, eques in hiatum ſeſe deiecit. Cum autem in ſe coiuiſſet terra, auream Midas eo in loco poſuit aram, eamque manu tangens Ioui Idæo conſecrauit. Hæc ara circa id tempus, quo hiare terra ſolebat olim, lapidea fit: ſtato iſto tempore elapſo, aurea viſitur. Autor Calliſthenes libro Transformationum ſecundo.

Per medium forum fluens Tiberis ob iram Iouis Tarſii ingentem aperuit hiatum, multaſq; abſorpſit domos. Oraculo moniti finem fore, ſi precioſam rem iniicerent, aurum & argentum iniecerunt. Sed *Curtius* vnus de primariis iuuenibus ſententia oraculi intellecta, animamq; iſtis præſtantiorem ſentiēs: eques ſeipſum in hiatū immiſit, ſuoſq; calamitate ſoluit. Ariſtides XL. Italicorū.

VI. Ducibus qui cum Polynice erant conuiuantibus, aquila deuolans, haſtam *Amphiarai* raptam in ſublime aduexit, inde dimiſit. ea terra infixa, in laurum eſt mutata. Poſtridie bellum cùm gereretur, eo loco Amphiaraus vnà cum curru terra hauſtus eſt, vbi Harma vrbs nunc eſt à curru ſic dicta. Sic Triſimachus lib. tertio de conditis vrbibus.

ROMA-

Romanis bellum aduersus Pyrrhum Epirotam gerentibus, oraculo victoria promissa est Æmilio Paulo, si aram posuisset eo loco, quo videret virum illustrem aliquem vna cum curru hiatu terræ haustum. Triduo post Valerius Conatus, homo diuinus, per somnium iussus vestem pontificiam sumpsit, & in aciem suos eduxit, ingenti hostium cæde edita a terra absorptus est. Æmilius aram statuit, victoriaque potitus CLX. turrigeros elephantos Romam misit. Ara ista vaticinatur sub id tempus, quo Pyrrhus est victus. Scribit hoc Critolaus tertio Epiroticarum rerum libro.

Pyræchmes Euboensium rex bellum in Bœotos gessit. Hunc Hercules etiamnum adolescens vicit, pullisque equi alligatum in duas partes discerpsit, insepultumq́ue abiecit. Locus pulli Pyræchmæ dicitur. situs est ad flumen Herculeum & hinnitū equis lubentibus edit. vt scriptum est lib. de Fluminib. tertio. VII.

Tullus Hostilius Romanorum rex bellum gessit contra Albanos, quorum rex erat Metius Fuffetius, ac prœlium sæpius distulit. Ille victo eo Albani se ad conuiuia dederunt quos Tullus vino captos adortus, regem eorum duobus pullis equinis alligatum discerpsit. Alexarchus quarto Italicorum.

Philippus Olynthum & Methonem oppugnaturus, dum traiicere Sandanum fluuium vi contendit, sagitta ictus est ab *Astere* Olynthio qui & dixit: VIII.

Aster lethale Philippo mittit spiculum.

Philippus retrò ad suos natando euasit. amisso ex eo vulnere oculo. Callisthenes tertio Macedonicorum.

Porsena Etruriæ rex positis trans Tiberim castris bellum Romanis intulit, interceptaque commeatus subuectione, fame eos pressit. Horatius autem *Cocles* dux creatus sublicium occupauit pontem, hostesque transire volentes inhibuit. multitudineq; eorum superatus, suis mandauit vt pontem rescinderent, hostiumque turbam transitu prohibuit. sagitta autem oculum ictus in amnem sese abiecit, & ad suos tranauit. Theotimus secundo rerum Italicarum.

Fabula de Icario, cuius hospitio Bacchus est vsus, ab Eratosthene in Erigone refertur. *Saturnus* apud agricolam diuersans, filiam eius Entoriam insigni forma compressit, & filios ex ea genuit Ianum, Hymnum, Faustum, Felicem. Cùm autem vini vsum & vitis cultum tradidisset Icario hospiti suo, mandauit vt eo vicino quoque impertiret. Quod cum factum esset, vicini insolito potu in grauiorem consueto delapsi somnum, putauerunt sibi venenum esse propinatum, lapidibusque Icarium obruerunt. filiæ illius præ mœrore se ipsos suspēderunt. Cùm autem Romam pestilentia inuasisset, respondit Apollo Pythius finem mali fore, si IX.

Saturni iram placassent,& genios iniustè occisorum. Itaque Lutatius Catulus vnus de principibus viris, Saturno templum propè Tarpeium montem condidit, aramque in eo collocauit quatuor habentem facies: siue ob nepotes Icarij, siue quod anni partes sunt quatuor. mensem quoque Ianuarium statuit. Saturnus autem vniuersos in sidera retulit: quorum alij *Protrygeteres* vocantur, quasi vindemiam antecedentes, Ianus autem prior oriens cernitur stella ante pedes Virginis. Critolaus lib.4. eorum quæ in cœlo visuntur.

X. PERSIS Græciam populantibus Pausanias Lacedæmoniorum dux acceptis à Xerxe 10. talentis voluit Spartam prodere. Re comperta, pater Agesilaus eum vsque ad fanum Mineruæ Chalciœci persecutus est, obthuratisque fani foribus latere cocto, fame necauit. mater etiam insepultum abiecit. Chrysermus historiarum, 2. lib.

Seueritas parentum in liberos.

ROMANI bello Latino Publium Decium Imperatorem designauerunt. Quidam autem patricius iuuenis pauper, nomine Cassius Brutus, hostibus pro certa mercede portas aperire instituit: deprehensusque ad templum Mineruæ auxiliariæ confugit. Pater autem eius Cassius signifer ibi eum inclusit, fameque interemtum inhumatum abiecit. Cleitonymus in Italicis.

XI. DARIVS Persa prœlio congressus cum Alexandro ad Granicũ, amissis septem satrapis, ac falcatis curribus 1011. postridie instaurare pugnam volebat. Ariobarzanes autem filius eius, vt qui Alexandro faueret, promisit ei, se patrem ipsi proditurum. Pater autem in dignitate rei commotus, filio ceruices præcidit. Aretades Cnidius tertio Macedonicarum rerum.

BRVTVS ab vniuersis ciuibus consul creatus, Tarquinium Superbum, qui tyrannicè se gesserat, in exsulium egit. Is ad Etruscos confugit, eorumq; opera Romanis bellum fecit.* filij patrem prodere voluerunt, reque detecta securi sunt perculsi. Aristides Milesius Italicis.

XII. EPAMINONDAS Thebanorum dux bellum contra Spartanos gerens, ad comitia in vrbem est profectus, cùm prius iniunxisset hoc Stesimbroto filio suo, ne cum hoste confligeret. Spartani eius absentia cognita, iuueni timiditatem exprobrauerunt. quod ille indignè ferens, oblitus paterni mandati pugnam conseruit & vicit. Pater autem iratus ei coronato collum abscidit. Ctesiphon 3. lib. rerum Bœoticarum.

ROMANI bello aduersus Samnitas præfecerunt Manlium Imperiosum cognomento. Is cùm ad comitia creandis consulibus indicta Romam proficisceretur, filio mandauit ne pugnam committeret. Samnitæ re percepta, conuiciis iuuenem irritauerunt, & ad

& ad prœlium elicuerunt. Ex eo is victor discessit: pater autem eum securi percussit. vt narrat Aristides Milesius.

XIII.

HERCVLES Iolæ coniugium petens, passus repulsam oppugnauit Oechaliam: Iole se de muro præcipitem dedit: casu autem vestem vento sinuante nihil mali passa est. Refert Nicias Maleotes.

ROMANI bello in Etruscos ducem præfecerunt Valerium Torquatum. is cùm vidisset filiam regis Tuscorum Clusiam, eam petiit: cumque non impetraret, vrbem obsedit. Clusia de turri seipsam deiecit. veste autem sinuata (curauerat hoc Venus) incolumis ad terram delata est. cui cum vitium Torquatus obtulisset, ob isthæc facta communi Romanorum decreto deportatus est in Corsicam, quæ est insula ante Italiam. Theophilus Italicorum tertio.

XIV.

CVM Pœni societatem cum Siculis aduersus Romanos machinarentur, Metellus Romanorum dux soli Vestæ rem sacram non fecit: ea ventum classi aduersum immisit. Caius autem Iulius aruspex cessaturum edixit, si filiam suam dux immolasset. Coactus itaque hic filiam Metellam produxit mactatum. Vesta eius miserta, buculam eius in locum submisit, ipsamque * Lamusiũ detulit, & draconis qui ibi colitur antistitem fecit. Sic Pythocles tertio Italicorum.

* *forte Lanuuium.*

XV.

Proditionis & auaritiæ exitus.

AVLIDE, quæ est Bœotiæ vrbs simile quippiam Iphigeniæ accidisse, Meryllus scribit primo Bœoticorum.

BRENNVS Gallorum rex Asiam vastans ad Ephesum venit, ibique puellam plebeiam adamauit. ea se corporis sui vsuram ipsi cõcessuram, Ephesumque tradituram pollicita est, pacta mercedis loco armillas & mundum muliebrem. Brennus militibus mandauit, vt quidquid auri haberent, id in sinum auaræ conniccerent. itaque illa multitudine auri obrupta periit. Tradit hoc Clitophon primo libro rerum Gallicarum.

TARPEIA vna de nobilibus virginibus Capitolij custos, bello Sabinorum contra Romanos, Tatio promisit, se aditum ei in montem Tarpeium patefacturam, si monilia mercedis loco acciperet quæ Sabini gestabant. Sabini hoc sentientes: viuam eã monilibus obruerunt. Aristides Milesius in Italicis.

XVI.

CVM diuturnum fuisset inter Tegeatas ac Pheneatas bellum, placuit vtrinque mitti fratres tergeminos, qui de summa rei decernerent. Tegeatæ Reximachi, Pheneatæ Damostrati filios delegerunt. Conserta pugna, duo de filijs Reximachi ceciderũt. Tertius Critolaus calliditate duos fratres hostes fecit. simulata enim fuga eos dum inuicem diuulsi insequuntur interfecit. Redeunti cum omnes gratularentur victori, sola soror eius Demodice gaudio abstinuit, ob interfectum ea pugna à fratre Demoticum, cui despon-

ERECHTHEVS bellum contra Eumolpum gerens, doctus victorem fore si filiam loco victimæ immolasset, re cum vxore Praxithea communicata, filiam hostiæ in morem mactauit. Meminit Euripides Erechtheo. XX.

VICTVS bello Cimbrico Marius, somnio monitus est victorem se fore si filiam suam Calpurniam immolaret. Fecit hoc ille, ciuiũ salutem naturæ vinculo posthabito, ac vicit. atque etiamnum duæ sunt in Germania aræ, quæ sub id tempus sonum tubarum edunt. Dorotheus quarto Italicorum.

CYANIPPVS genere Thessalus identidem venatũ exibat. Vxor eius quam nuper duxerat, eum cum alia muliere consuescere suspicata, quod sæpenumero in syluis maneret, vestigia mariti secuta, quodam loco arboribus consito delituit, euentumq; præstolata est. Ramis autem agitatis, canes feram esse rati impetum fecerunt, mulieremq; mariti amantem instar brutæ bestiæ dilaniauerunt. Cyanippus insperatæ rei spectaculo oblato seipsum jugulauit. Auctor Parthenius poëta. XXI.

Zelotypiæ exitus.

SYBARI, quæ Italiæ vrbs est, Æmilius raræ formæ iuuenis, deditus erat venationibus. Mulier, cũ qua nuper nuptias peregerat, cum alia versari ei femina esse opinata, nemus intrauit. ramis autem agitatis canes accurrerunt, eamq; discerpserunt. Maritus super ea clade sese confodit. Cleitonymus secundo Sybariticorum.

SMYRNA (quam Myrrham Latini vsurpant) ob iram Veneris Cinyram patrem deperijt, & amoris tormentum nutrici aperuit. Hæc dominum astu subiuit, narrans in vicinia virginem esse quæ ipsum adamaret, palam autem adire præ pudore non posset. ita pater cum filia ignota concubuit. quodam verò tempore cernere amatam cupiens, lumen poposcit. & filiam agnoscens, stricto ense fugientem insecutus est. illa Veneris prouidentia in arborem myrrham mutata est. Theodorus in Transformationibus. XXII.

Incesti exempla.

VALERIA Tusculanaria propter iram Veneris amore patris Valerii correpta rem cum nutrice communicauit. Hæc fraude dominum ad filiæ concubitum induxit, à virgine eum deperiri inquiẽs vicina, & quæ cum ipso vereatur concumbere si agnoscatur. Pater cum filia congressus, per ebrietatem lucernam postulauit. nutrix Valeriam excitatam occupauit. quæ profuga cum ruri degeret, vterumq; gereret, aliquando deiecta est per præcipitium, incolumis tamen, saluo etiam fetu, quem suo tempore peperit, nomine Syluanum (Græci *Ægipanem* vocant.) Valerius præ mœrore de eodẽ se præcipitio deiecit. Aristides Milesius tertio Italicorum.

POST Ilij excidium Diomedes in Africam maris fluctibus eiectus est. Regnabat ibi Lycus Martis F. qui peregrinos de more patrio immolabat. Sed filia huius Calliroe Diomedis amore capta, patrem prodidit, Diomedemque vinculis exsoluit. XXIII.

Filia patres produnt.

Hic

ctam Alcathoi filiam vitiauit, noctuq; fugit. Pater sentiens hoc, & factum ab aliquo ciuium suspicatus, filiam cuidam satellitum in mare abijciendam mandauit. qui motus miseratione, eam vendidit. cumque mulier esset ad insulam Salaminam naui aduecta, Telamon eam emit. peperit autem Aiacem. Reperies historiam hanc apud Aretadem Gnidium libro de insulis secundo.

Lucius Troscius filiam habuit ex Patride Florentiam, cuius cum a Calpurnio Romano pudicitia esset imminuta, satelles, cui propterea in mare demergendam pater tradiderat, eam misericordia adductus vendidit. naui autem bona fortuna ad Italiam applicata, Calpurnius Florentiam emit, ex eaq; Contruscum sustulit.

Æolus Etruriæ & vicinorum locorum rex ex Amphithea filias sex, totidemque filios habuit. Horũ minimus natu Macareus cum sorore vnà corpus miscuit. ea cùm puerulum peperisset, misso à patre ad prolem necandam ense, impium hoc rata, interfecit seipsam. Idem fecit Macareus. Adductum ex Sostrati lib. rerum Etruscarum 2. XXIIX. *Incestus.*

Papirius Tolucer ducta in vxorem Iulia Pulcra, sex filios, totidemq; filias progenuit. filiorum natu maximus Papirius Romanus Canuliam sororem amore victus grauidam fecit. pater re cognita, gladium filiæ misit. ea se confodit. idemque fecit Romanus. Historia est apud Chrysippum primo Italicarum rerum.

Aristonymus Ephesius filius Demostrati mulieres exosus asinam init: quæ suo tempore filiam peperit formosissimam, *Onoscelin* nomine, quod sonat Asininis cruribus præditam. Ab Aristotelis lib. paradoxorum secundo. XXIX.

Fulvius Stellus à mulieribus animo alieno cum equa rem habuit. ea suo tempore filiam edidit perpulcram, cui pater Eponæ nomen indidit. atq; hæc dea est equorum procurationem gerens. Agesilaus tertio Italicorum.

Sardiani bello cum Smyrnæis contracto, Smyrnam obsederunt, missisque legatis denunciarunt se non ante obsidionem soluturos, quam suarum vxorum copiam ipsis Smyrnæi fecissent. Male tum cum Smyrnæis actum fuisset, necessitate circumuentis, nisi quæ-dam formosa ancilla ad dominum suum Philarchum accurrens subiecisset hoc consilij, ancillas ornatas loco liberarum esse mittendas Quod cum exsecuti essent Smyrnæi, hostes ab ancillis defatigati, in potestatem Smyrnæorum venerunt. Itaque hodieq; Eleutheria festiuitas, quasi liberarum diceres, apud Smyrnæos celebratur, in qua seruæ liberarum ornatu decoratæ incedunt. Dositheus tertio Lydiacorum. XXX.

Atepomarus Gallorum rex bello Romanos infestans, professus est non ante se recessurum, quam Romani suas vxores Gallis cognoscen- XXXI.

gnoſcendas miſiſſent. Romani conſilio ancillarum obſecuti, has pro liberis miſerunt: & barbari nimio rei Venereæ abuſu fatigati in ſomnum ſunt ſoluti. Retana (ea princeps conſilij fuerat) caprifico conſcenſa in murum euadit, remque conſulibus indicat. Ita Romani facta eruptione vicerunt. atque hinc feſtus ancillarum dies ſumpſit initium. Ariſtides Mileſius autor, primo Italicorum.

Bello Athenienſium contra Eumolpum, cum non ſufficeret cõmeatus, Pyrander publicus quæſtor parce annonam adminiſtras, aliquid de menſura deminuit. Ciues eum proditioni ideò inſimulantes, lapidibus obruerunt. Calliſthenes tertio Thracicorum.

Romanis bellum contra Gallos gerentibus, & rebus ad victum quæ pertinent non ſuppeditantibus, Cinna menſuram, qua populo ſolebant frumentum dimetiri, contraxit. eſtque propterea a ciuibus, quaſi regnum ſi affectaret, lapidibus obrutus. Ariſtides III. Italicorum.

XXXII. Bello Peloponneſiaco durante Piſiſtratus Orchomenius infenſus nobilitati, tenuibus fauebat. Itaque ſenatus eum per inſidias necauit, diſcerptumque in fruſta in ſinubus egeſſerunt, eraſa (ne veſtigia cædis apparerent) terra. Plebeia autem turba, ſuſpicione facti concitata ad curiam concurſum vt fecit, Tleſimachus iunior regis filius, coniurationis conſcius, multitudinem auertit, quòd diceret à ſe conſpectum patrem ſuum, qui forma quam humana eſt auguſtiore ad Piſæum montem ſe proriperet. itaque deceptus eſt populus. Theophilus ſecundo Peloponneſiacorum.

Propter bella cum vicinis geſta ſenatus Romanus frumenti in populum dimenſionem ſuſtulerat: quod Romulus ægrè ferens populo reſtituit, multis potentiorum multatis. Itaque a primariis eſt in ſenatu occiſus, fruſtaque diſcerpti in ſinubus egeſta. Romani autem cum igni ad curiam concurſum fecerunt: crematuri, niſi Iulius Proculus vnus de procerum numero dixiſſet, viſum abs ſe in monte Romulum, quouis homine ampliorem, ac deum factũ. quod credidere Romani, & ſe receperunt. Ariſtobulus tertio rerum Italicarum.

XXXIII. *Pelops* Tantali & Euryanaſſæ F. ducta Hippodameia filios procreauit Atreum ac Thyeſtam. & è Danaide nympha Chryſippum, quem & maiore atque genuinos amore eſt proſecutus. Laius autem Thebanus cupiditate impulſu Chryſippum rapuit, comprehenſuſque ab Atreo & Thyeſta a Pelope dignatus eſt venia, quod amor raptionis cauſa fuiſſet. Hippodamia verò Atreo & Thyeſtæ hortatrix fuit, vt interficerent Chryſippum, ſciens eum inhiaturum regno. cùmque id detrectarent, ipſa flagitio manus admouit, ac nocte intempeſta, dum Laius dormiret, ſtricto eius gladio Chryſippum ſauciauit, gladio in eum defixo. Laius cum in

Nouerca-ba.

necis

[illegible]onem venisset propter gladium liberatus ab ipso est C[illegible] qui semimortuus iam veritati tulit testimonium. Pe[illegible] filio [illegible]pulto, Hippodameiam solum vertere coëgit. Dosi[illegible] Pelopidis.

E[illegible]us To[illegible] ex duos filios ex vxore Nuceria sustulit, aliumque f[illegible] exim[illegible]a Firmum è liberta. quem legitimis habuit cariorem. N[illegible] quæ in priuignum animo esset infenso, filios hortata est vt F[illegible]m interficerēt. quod cum illi pie recusassent, ipsa cædem pe[illegible] ac noctu eius, cui Firmi corporis custodia erat mandata, m[illegible]o l[illegible]thale vulnus priuigno intulit, inque eo pugionem [illegible]liqui[illegible]. puer custodem suum suspicione liberauit, re vt acta e[illegible] ex[illegible]ta. Ebius sepulto filio, vxorem extorrē egit. Dositheus te[illegible]o It[illegible]rum.

Th[illegible]seus verò [illegible]eptuni F. suscepto filio Hippolyto ex Amazone Hippolyta, ei superinduxit nouercam Phædram Minois filiam. quæ priui[illegible]num d[illegible]perire orsa, ad incestum per nutricem internun[illegible]iam [illegible]llicitauit. Ille relictis Athenis Trœzenem se contulit, i[illegible]ique v[illegible]o incubuit. Impura autem ista cum spe sua decidiss[illegible]t, mendacibus de casto priuigno exaratis literis, vitam laq[illegible]eo fin[illegible]t. T[illegible]eseus fidem literis habens, a Neptuno petijt, vt Hippo[illegible] perderet. nam ab eo ius trium votorum habebat. Neptun[illegible] Hippo[illegible]to ad oram maris currum agitanti taurum immisit, quo territi equi Hippolytum contriuerunt. XXXIV.

Comminius Super Laurētinus ex Æger[illegible]a nympha filium sustu[illegible]it Co[illegible]mi[illegible]. Gidicam deinde nouercam ei superinduxit. quæ cum [illegible]deperi[illegible]tet priui[illegible]num, & repulsam esset passa, suspendio sese [illegible]ita exu[illegible], calumniosis post se relictis literis. Comminius cognitis c[illegible]m[illegible], fidemque habens obtrectationi, Neptunum inuoca[illegible]. I[illegible] puero curru vehenti obiecit taurum, quo consternati equ[illegible] eum [illegible]aptando perdiderunt. Dositheus tertio Italicarum rer[illegible].

Pest[illegible]ntia Lacedæmonem vrgente, diuinitus significatum est cess[illegible]am luem, si pro more generosam immolarent virginē. Helena autem cum esset aliquando sorte ducta, & ornata produceret[illegible], aquila deuol[illegible]ns gladium abripuit, & in armentum deferens [illegible]u[illegible]læ imposuit quo factum est vt cæde virginis abstineretur. Aristodemus tertia congerie fabularum. XXXV. *Victima humana.*

Falerius g[illegible]assante peste, oraculo indicatum est finem fore mali, si [illegible]annis I[illegible]oni virgine litarent. Ea superstitio cum perdura[illegible], [illegible] v[illegible]timæ loco Valeria Luperca, strictum ab ea gla[illegible] [illegible] aquila, depositoq; in ea quæ comburenda igni erant b[illegible] e[illegible]guus erat [illegible]ra fixus malleus, gladiū iniecit buculæ [illegible] templum pascēti Id intelligens virgo, bucula mactata rem

rem sacram fecit, sublatoque malleo secundum domos circumiuit, lenique ictu excitauit ægrotantes, Valere vnicuique dicens. Atque hinc est, quod illa sacra in hunc vsque diem peraguntur. Aristides XIX. libro Italicorum.

XXXVI. *Philonome* Nyctimi & Arcadiæ filia, venatum cum Diana solebat proficisci. Illam Mars pastoris sumta forma vitiauit, ac fetu impleuit. Geminos cùm partu edidisset, patris metu in Erymanthum eos abiecit: ij fatali quodam prouidentiæ decreto incolumes delapsi sunt in excauatam quercum. Lupa autem, quæ ibi suũ habebat lustrum, suis catulis in fluuiũ abiectis, mammam infantibus præbuit. Tyliphus pastor, qui suis istud vidisset oculis, sustulit pueros, ac pro suis educauit, nominatos Lycastum & Parrasiũ, qui & in regnum Arcadiæ successerunt: Ita sanè refert Zopyrus Byzantius libro histotiarum tertio.

A feris nutriti.

Amulius fratrem Numitorem tyrannicè tractans, filium eius Ænitum in venatione interfecit: & filiam Syluiam Iuliam Iunonis sacerdotem fecit. Hanc Mars prægnantem reddidit: cùmque gemellos partu edidisset, tyranno veritatem ipsa confessa est. Is in metum venit, proiecitque vtrũnque ad ripam Tiberis. amne autem deuecti sunt ad locum, vbi lupa catulos alebat. Lupa his abiectis nutriuit infantes. Faustus, qui spectandæ rei interuenerat, pueros educauit, Remi & Romuli nominibus impositis. Hi sunt qui Romam condiderunt. Narratio est Aristidæ in Italicis.

XXXVII. Post Ilij excidium Agamemno cum Cassandra interfectus est. Orestes autem apud Strophium educatus, necem patris vltus est. Pyrander IV. Peloponnesiacorum.

Matricida.

Fabius Fabricianus, Maximi cognatus, diripiens Tuxium principem Samnitium vrbem, Venerem Victricem, quæ apud illos colebatur, Romam misit. Huius vxor Fabia stuprata a formoso quodam iuuene Petronio Valentino, maritum dolo interfecit. Fabiá autem fratrem Fabricianum etiamnum infantem periculo eripuit, & alio furtim educandum misit. is adultus matrem adulterumque occidit, estque senatus sententia absolutus. Dositheus tertio Italicorum.

XXXVIII *Busiris* Neptuni & Anipæ Nilo genitæ F. prætereuntes simulata hospitalitate exceptos mactabat. Sed in eum mactatorum vltio vindicauit. Hercules enim insidias sentiens claua eum peremit. Ex Agathone Samio.

In hospitales.

Hercules Geryonis boues per Italiam agens, hospitio vsus est Fauni regis, qui Mercurij fuit filius, ac patri immolare hospites solebat: is aggressus Herculem, ab ipso est trucidatus. Dercyllus tertio Italicorum.

XXXIX. *Phalaris* Agrigentinorum tyrannus crudelis, hospites torquebat & excruciabat. Perillus faber ærarius æream buculam con-

Malum in-

fecit,

[illegible] peregrino [illegible] Pha [illegible] mu [illegible] *uentum in a netori p[illegible] mum.*

[illegible], equus quidam fuit [illegible] [illegible] alliciens, qui nona inue [illegible] rculus, qui equ[illegible] [illegible], vt eum conniceret cruciand[illegible] ipsum tormenti auctore in equum [illegible] parauerat cruciatus, ipse p[illegible]mus experire- [illegible] nium de monte Tarpeio deiecit. Et vid[illegible] [illegible], ab illo dicti Æmilii. Aristides quar[illegible] [illegible]

[illegible] St[illegible]pes F[illegible] ex Alcipp[illegible] vxor[illegible] Oenomai filia, XL.
[illegible] eamque virginem adseruauit. Idas [illegible] a rapt[illegible] profugit, quem Euenus persequ[illegible] [illegible] in Ly[illegible]ormam fluuium [illegible] niecit, im- [illegible] D[illegible]theus primo rerum Itali[illegible]arum.

[illegible] rex c[illegible]m haberet filiam eleganti forma Sa- [illegible] custo[illegible]uit. C[illegible]th[illegible]tu[illegible] aut[illegible]m primi nominis [illegible] m [illegible] [illegible]dillet amo[illegible] captus atque victus [illegible]a- [illegible] duxit. [illegible]ter insecutus c[illegible] non consequere- [illegible] saltu dedit, qui ab e[illegible]est [illegible]ctus Anio. Ca- [illegible] S[illegible]lium procreauit, [illegible]marum an- [illegible] H[illegible] A[illegible] Milesius, & Alexander Polyhi- [illegible]

[illegible] nece perpetrata Delphos [illegible], [illegible]- XLI.
[illegible] m locorum [illegible]m poneret. R[illegible] [illegible] vis[illegible] esset choreas duc[illegible] [illegible] Quod [illegible] quadam Asiæ region[illegible] d[illegible]pre- [illegible]dit, & ab oleis El[illegible]tem [illegible]lauit. H[illegible] [illegible] in tertio libro Pythoclis Samii [illegible] rebus [illegible]

[illegible] C[illegible]e F[illegible] m[illegible]ssus ad indagandum patre[illegible] [illegible]o- [illegible] conder[illegible], vbi serta gerentes agricula[illegible] salta- [illegible] in que[illegible]dam Italiæ locum ven[illegible]sset, o[illegible]endit [illegible] chor[illegible]s va[illegible]re. itaque vrbem ibi [illegible] Prinistum, (est enim [illegible] Græc[illegible]s *prinos*) no- [illegible] vrbem [illegible] detorta Præneste appel- [illegible] motat A[illegible] libro rerum Italicarum tertio.

* *
*

COMPENDIVM COMMENTARII, QVO *ostenditur Stoicos quam poetas, absurdiora dicere.*

[I.] Reprehensus fuit Pindarus, quod Cæneum parum probabiliter finxisset ferro inuiolabilem, & corpore quod lædi non posset, terram subiisse nullo accepto vulnere, cum

Recto pede scidisset solum.

At Stoicorum iste Lapitha ex adamantina vacuitatis omnium perpessionum conflatus materia, non vulnerum duntaxat, morborum, dolorumque fingitur expers, sed & metu & mœstitia carere, insuperabilis manere, nullis cedere viribus: cum quidem, quando vulneratur, dolores patitur, torquetur, atque adeò etiam in patriæ excidio, aliisque id genus summis calamitatibus. Ac Pindari quidem Cæneus duntaxat ictus nullo cum vulnere excipit. Stoicorum sapiens inclusus non prohibetur, præcipitatus non patitur vim, in tormentis non cruciatur, si vratur non læditur, deiectus in palæstra tamen inuictus manet, munitionibus circumuentus non obsidetur, si vendatur ab hostibus capi nequit. adeoque similis est earum nauium, quibus cum inscribatur prosper cursus, prouidentia seruans, cômodum ministerium, eæ interim *Heraclidis.* tempestatibus iactantur, colliduntur, euertuntur. [II.] Euripideus Iolaus ex imbecilli & decrepito voti cuiusdam vi subito iuuenis & ad pugnam validus redigitur. At Stoicorum sapiens heri erat infensissimus ac pessimus, hodie subitò mutatus est in virum bonum: atq; ex rugoso, pallido, & (vt ait Æschylus)

Languente lumbos, conuulso doloribus
Silicernio misello. —

decorus, dei similis, forma eximia. Sane Vlyssi Minerua rugas, caluitiem & fœditatem adimit, vt pulcer videatur. Istorum sapiens non relinquente corpus senio, sed grauius etiam vrgente, molestiamque alia molestia cumulante, curuus (si ita res tulerit) edentulus vno oculo captus dum manet, neque turpis tamen est, neque fœdo adspectu. Amor enim Stoicus, instar scarabeorum, (qui perhibentur vnguento suauiter fragrante omisso, male olentia sectari) cum turpissimis & fœdissimis versans, hos auersatur, vbi sapientia eos formosos reddidit, docet. [III.] De Stoicorum sententia is qui mane fuit deterrimus, sub vesperam optimus est: & qui somno se dedit stolidus, ineptus, iniustus, luxuriosus, immo seruus, pauper, inops: ea ipse die surgit, rex, diues, beatusque factus, prætereaque temperans, iustus, constans, opinionum vt quis-

[illegible] con[illegible]le b[illegible] aut [illegible] [illegible] corpore. sed in imbecilli tenerâq; anim[illegible], [illegible] constante, adeptus mentem perfectam [illegible] [illegible] pr[illegible], affectionem diuinæ æqualem [illegible] [illegible] purgatam, habitumque qui [illegible] [illegible] quod pristinæ aliquid decesserit p[illegible] [illegible] (vt sic dicam) aliquis, genius, aut deus [illegible] [illegible] Licet enim sumenti e Stoicorum schola vir-[illegible]

[illegible] quod vi[illegible] [illegible]quêrit omnia.

[illegible] confert, regnum parat, fortunam conciliat, fe-[illegible] [illegible] indigentes, totos ex se aptos etiam sine de-[illegible] patrimonio. (IV) Etenim po[illegible] fabulæ ra-[illegible] perpetuo reti[illegible], nusquam Her-[illegible] [illegible]d etiam familiaribus [illegible] quid earum affundunt. At qui [illegible] est Amaltheam, is diues factus est, tametsi ali-[illegible]: nec est [illegible] vidit interim mercede condu-[illegible] soluat omnia solus habet quanquam & condu-[illegible] ædibus & farinam emat sæpe sumta mutuò [illegible] me[illegible]icando exigat. Mendicat quidem [illegible] quis se latere possit, ideoque se ipsum facit [illegible]

[illegible] misero —

At [illegible], alta contentaque voce proclamans, [illegible] solus sum diues, sæpenumerò conspicitur [illegible] dicens

[illegible] Hipponacti. nam rigeo gelu,
[illegible] membra quassat —

DE VNIVS IN REPVBLICA DOMI-natione, populari statu, & paucorum imperio.

Q[illegible] habui disputationem, ad vos d[illegible]cepta-[illegible] visus sum mihi [illegible] per somnum, sed reipsa [illegible]

[illegible] sacris
[illegible] Camænis.

Hortatus & diuidens id rempub. explicandam proponi, si Attico quidem doctrinam exhortationi superstruentes. debetur autem recepto exhortatio ad capessendam remp. ex qua sumtis præceptis, quantum humana fert conditio, vtilis in publicum sit, tutò simul & cum honore merito suas res rectè componens. Quod autem ad sequentia maximè conducit, & ab his pendet, quæ iam dicta sunt, id consideremus nimirum quæ reipub.forma sit optima. Sicut enim homo plures vitæ degendæ rationes habet propositas, ita & de formis reipublicæ, quæ sunt quasi vita ciuitatis, deligere oportet optimam. hanc verò ciuilis ho.ro aut ex omnibus formis deliget, aut si non possit eam, simillimam saltem eius præferet reliquis.

[II.] *Ciuilis* ratio (sic enim politeiam liceat exprimere) dicitur communicatio iuris quod in aliqua est republica. quomodo dicuntur Megarenses Alexandro ius ciuitatis decreuisse: cumque is studium ipsorum pro ridiculo haberet, respondisse ipsos. Nemini se hunc honorem vnquam nisi olim Herculi, nunc Alexandro habuisse. itaque Alexandrum admiratum raritatem, quæ honorem secum traheret, boni æquique id decretum consuluisse. Vita quoque hominis ciuilis, & qui rem administrat publicam, politeia dicitur. vt cum Periclis aut Biantis in gerenda republica occupationem (politeiam) laudamus: Hyperboli & Cleonis vituperamus. Sunt qui vnicam illustrem & reipublicæ causa susceptam actionem, quæ scopum attigerit, politeiam appellant: vt pecuniæ elargitionem in ciues, belli in pacem mutationem, decreti alicuius promulgationem. quomodo certos homines dicimus, gessisse rempublicam, id est tractauisse politeiam, si quid eorum confecerint, quæ optimo publico prosunt. Denique politeia appellatur ordo & constitutio ciuitatis, ad quam diriguntur actiones. quo modo tres politeiæ, id est formæ reipublicæ dicuntur: Monarchia, quæ vnius est dominatio: Oligarchia, quæ paucorum: Democratia, quæ penes populum summam gubernationis ponit. [III.] Has etiam Herodotus libro tertio inter se comparauit, videnturq; esse præcipuæ. reliquæ enim intentione aut remissione harum ortæ, vitia potius sunt & corruptelæ quam formæ reipublicæ. quomodo in musico concentu modis seu tonis principibus nimium aut non satis contentis error incidit. Has principes formas potentissimæ gentes delegerunt. Persæ regnũ cum mera potestate, nulli obnoxia iudicio. Spartani paucorum optimatum liberam dominationem. Athenienses legibus suis contentam puram populi administrationem. Hæ formæ vbi vitiantur, deprauatus fit & confusus reipublicæ status: quales sunt tyrannis, paucorum potentia, plebis licentia. existunt enim quando regnum libidinem ingenerat nullis subiectam iudiciis, aut cum paucorum potentia contemptum

temptum

[illegible] secum trahit, vel populi domi[illegible]atio-
[illegible] abolentur, aut æqualitate iuris immo-
[illegible] omnia isthæc rationi sunt aduersa. [IV.]
[illegible] peritus quouis instrumento ob-
[illegible] idque ita arte affabrè nouit, vt pro [illegible] condi-
[illegible] concentum reddat: nihilominus tamen Platonis
[illegible] pectidibus, sambucis, psalteriis, barbitis,
[illegible] instrumentis quæ varias edunt voces, lyram & ci-
[illegible] probe administrabit oligarchiam
[illegible] quæ à Lycurgo instituta fuit, æquales dignitate &
[illegible] ad societatem gerendæ reipublicæ inuitans:
[illegible] accommodabit democratiæ, tanquam variis ner-
[illegible] instrumento, aliquando remittens, inter-
[illegible] que fræna laxans, & sursum contra-
[illegible] resistendi locus datur. Quod si ei detur o-
[illegible] tanquam musicum instrumentum suo
[illegible] nullam [illegible]tò delegerit aliam quàm Mo-
[illegible] Ea enim sola [illegible] *Monarchia optima forma reipubl.*
[illegible] tonum & contentionem
[illegible] neque gratiæ causa in-
[illegible] habent, quod [illegible] is qui imperat, sub impe-
[illegible] qui perit eas, ipse geritur [illegible]turque, quod
[illegible] qualis est in monarchia, sed
[illegible] illud exclamare, quo vsus est Deme-
[illegible] impetio:

[illegible] tu fers exitium mihi.

BRVTA ANIMALIA RATIONE VTI.

Colloquuntur Vlysses, Circe, Gryllus.

VLYSSES. [illegible] Circe, percepisse me atque me-
[illegible] Sed libet ex te quærere, an inter
[illegible] & leones [illegible] aliquos habeas
[illegible] os, suauissime Vlysses. Sed quor-
[illegible] Quia magnam me mihi apud Græ-
[illegible] opinor gloriam, si hosce rursum tuo be-
[illegible] tuam, neque patiar vt ob meam in-
[illegible] tolerantes, in bestiarum forma
[illegible]. CIRCE. Hic homo non sibi modò
[illegible] se pertinentibus præ stultitia vult
[illegible] VL. Hoc tu iam alterum po-

 culum

culum monſtroſæ orationis miſces omninò me in beſtiam mutatura, ſi tibi hoc adſentiat, calamitatis loco habendum ſi quis e beſtia fiat homo. CIR. Quaſi vero non peius iam ante tibi conſuluerıs. qui immortali & ſenectuti immuni vita, quam apud me licebat degere, dimiſſa, ad mulierem mortalem, adde etiam vetulam, per infinita quæ te manent mala contendis, ſcilicet vt celebrior ac nobilior quàm adhuc es factus, inane bonum & imaginem veritatis loco conſequare. [II.] VLYS. Sint iſthæc ita vt dicis, ne de eadem re ſæpius altercemur. Iſtos tamen tu mihi viros reſtitue & largire. CIR. Non per Proſerpinam, non hoc ita ſimpliciter fiet. ſunt enim non vulgares. Sed prius ex iis quære, an fieri hoc velint. quod ſi negent, diſſerendo iis tu, homo præclare, perſuade. ſi verò non perſuadeas, ſed diſputando ab iis vincare, ſatis tibi ſit de tuis amicorumq; rebus male ſtatuiſſe. VL. Cur me, beata, rides? quomodo enim cum iis colloquar, quomodo reſpondeant, dum aſini, ſues, ac leones ſunt? C. Bono es animo, hominum ambitioſiſſime. ego tibi eos præbebo & intelligẽtes & diſſerentes. aut potius hoc, vnum ſufficiat audire voces, & reddere loco omniũ. En tibi huncce, habes qui cum diſputes. V. Quo autem, mea Circe, hunc nomine compellabo, aut quiſnam hic eſt hominum? C. Quid hoc ad rem? vocetur tibi, ſi videtur, Gryllus. ego autem vos relinquam, ne quid videatur in meam gratiam dicere præter animi ſui ſententiam. [III.] GRYLL. Salue Vlyſſes. VL. Et tu per Iouem Grylle. GR. Quid vis interrogare? V. Intelligo vos fuiſſe homines. itaq; miſeror vniuerſos, qui hanc in conditionem decideritis. par autem eſt eorum me habere rationem maiorem, qui cum fuerint Græci, huc miſeriæ peruenerunt. Exoraui itaque Circem, vt quicunq; ex vobis ita velit, eum illa reſtitutum priſtinæ formæ mecum dimittat. G. Deſine Vlyſſes. neq; verbum addideris vlterius. vſq; adeò a nobis tu omnibus contemneris, qui fruſtra callidus, reliquiſq; multò prudentior hominibus iactabare. cùm tu tamẽ per imprudentiam & incogitantiam mutationem de ſtatu deteriore in meliorem reformidaueris quo modo pueri ſolent ſubterfugere remedia, eaque reformidant pati, quæ de morboſis & fatuis ſaniores ac vſu rationis valentiores efficiunt: eodem tu pacto mutari ex alio in alium renuiſti: nuncq; cum ipſe horres ac metuis ne ſi cum Circe degas, ea te imprudentem rei in lupum aut ſuem cõuertat: tum nobis auctor ſis vt relicta vita omnium rerum copia affluente, ſimulq; iis quæ nobis iſta bona parat deſertis, tecum diſcedamus rurſum homines facti, quo animali nullum eſt quod ad miſerias facilius feratur. [IV.] V. Videre mihi, Grylle, non formam tantum, ſed animum quoq; perdidiſſe poculi iſtius veneficio, ac repletus eſſe abſurdis & fœdis vſquequaq; opinionibus nisi fortè quædam conſuetudinis voluptas ad hoc corpus te præſtigiis ſuis deuinxit. G. Neutrũ

horum

[illegible] Cep[illegible]æ. Quod si colloqui placet, non con[illegible] quo [illegible] vtrunq; vitæ genus callemus, in eam te sen[illegible] [illegible] hanc istis vitam [illegible] referre. V[illegible] [illegible] [illegible] e vobis au[illegible] G. Proinde [illegible] [illegible] Oⅾiamur autē à virtutibus, qua [illegible] vos superbire, vt qui iusticia, prudentia, [illegible] [illegible] [illegible]ius bruta maiorem in modum præste[illegible] [illegible] mihi, hominum sapientissime. Memoria te[illegible] [illegible] Circæ nar[illegible] de agro Cyclopum, quod is [illegible] q[illegible] neque plantante quicquam, tamen ea sit [illegible] s edat. Vtrā ergo præ[illegible] [illegible] an [illegible] Ithacam & aspe[illegible] [illegible] labore & molestiis diuturnis, vix tandem [illegible] & nullus prorsus fructus cultoribus reddit? Ac [illegible] respondere, quam patriæ amor [illegible] [V.] [illegible] mentiendum non est. Magis quidem amo [illegible] patriam istam; autem Cyclopum regionē lau[illegible] [illegible] maiore dignor. G. Sic ergo rem habere dice[illegible] [illegible] n censet, alia magis laudanda [illegible] magis desideranda & diligenda esse. Atq; hoc [illegible] te [illegible] esse censeo. eadem est [illegible] sit ea, quæ absq; labore virtutem tan[illegible] [illegible] edat. V. Concessum sit tibi hoc quo[illegible] [illegible] das, animam brutorum ad virtutem [illegible] per[illegible]orem. Nam absq; impetu & di[illegible] [illegible] ornata neque consita, naturæ instinctu [illegible] conuenientem virtutem. V. Et quæ[illegible] [illegible]rylle, cuius bestiæ sint participes? G. Imò nulla [illegible] non magis præditæ sint, quam hominum aliquis [illegible] si [illegible], primo loco fortitudinem considera, [illegible] neq; pudori tibi ducis quod audax & domi[illegible] [illegible] idem dolis, improbissime, & technis [illegible] [illegible]q, belli modum callentes, fraudes [illegible] decipis, ac virtutis nomen versutiæ in[illegible] [illegible] admittit. [VI.] Atqui brutorum [illegible] [illegible] certamina vides, vt sine arte ac fraude [illegible] virium fiducia peragantur, vt suo freta robore [illegible] legem [illegible] ad pugnam, neq; actionē de[illegible] [illegible] sed quia [illegible] metuunt superari, vsq; [illegible] [illegible] non enim vincuntur quando [illegible] despondent animum, sed inter pugnan[illegible] [illegible] dum moriuntur, robur & iræ ardor in [illegible] [illegible] atque coeuntia, inte[illegible] [illegible] & fremunt, donec ignis instar pror-

Brutorum fortitudo.

sum exstinguantur & pereant: nulla hic deprecatio, nulla misericordiæ imploratio, neque victa se fatentur, neque leo leoni ob fortitudinem seruit, aut equus equo: sicut homo homini seruit, ac facilè amplectitur timiditatis affinem seruitutem. Quæ verò homines tendiculis aut dolo ceperunt, ea si iam adulta sunt, inedia ac siti mori malunt quam seruire. Pulli & catuli ob ætatem tenelli ac deceptu faciles, multis usque fallacibus illecebris atq; inuitamentis tanquam veneficio, deliniuntur, vt cõtra naturam gustatis voluptatibus elanguescant tempore sustineantq; eam quæ cicuratio dicitur, cum sit effeminatio ferociæ natiuæ. [VII.] Vnde maximè patet bruta natura ad audaciam procliuia, hominum verò confidentiam præter naturam esse. quod vel hinc potissimum, Vlysses optime, addiscere possis. In brutis natura paria ad robur momenta in vtroq; posuit sexu, vt femina mari nihil concedat vel in tolerandis necessariis laboribus, vel in propugnando pro fetu. sed & suem quandam Cromyoniam celebrari audis, quæ multũ negocii Theseo exhibuit: & illam in Phycio Sphingem desidentem, ac ænigmata & griphos texentẽ non tutata esset sua sapientia, si non viribus & fortitudine Thebanis multũ antecelluisset: circum quæ loca etiam vulpem Teumesiam fuisse aiunt, animal perniciosum: & in vicinia serpentẽ femellam, quæ apud Delphos cum Apolline de oraculo certamine singulari decreuerit. atque Ætham rex vester à Sicyonio illo accepit mercedis loco, vt eum immunem militiæ faceret. optimo sanè consilio, vt qui homini timido equam bonam ac certandi cupidam anteponeret. Ipse pantheras ac leænas sæpius vidisti, nihilo masculis ferocia & robore inferiores. cum tua vxor te belligerante domi ad focum desideat, & ne tantum quidem, quantum hirundines, moliatur contra eos, qui ipsam familiamq; oppressum eunt. & quidẽ ea Spartana est, ne Caricas tibi aut Mæonidas mulieres obiiciá. [VIII]. Ex his tamen quæ dixi, liquet vos non naturali esse præditos fortitudine. (alioquin hæc etiam mulieribus adesset) sed legum necessitate coactos, non sponte vestra, moribus, reprehensionibus, aduenticiisque opinionibus seruientem, verbisque effictam meditari fortitudinem laboresque & pericula subsistere, non quod animos aduersum ea gratis confidentes, sed quod alia his magis metuitis. Sicut itaque tuorũ sociorum qui reliquos anteuertit, is remum leuem arripit, non quod hunc contemnat, sed quod sibi grauiore metuit. ita qui ictum sustinet ne vulneretur, & hostem vlciscitur ne cruciatum aut mortem perferat, non animosus aduersum illa, sed adhæc timidus est. Itaq; apparet fortitudinem vestram, prudentem esse timiditatem, confidentiam autẽ metum cum scientia coniunctum alia per alia euitandi. [IX.] Deniq; si fortitudine vos præire brutis putatis, cur poetæ vestri eos qui optimè in hostem pugnant,

[illegible] [illegible]rum, leonum, aut apri robore similem perhibet? cum [illegible] [illegible] [illegible] homini animo vel robore similem dicat. [illegible] [illegible] [illegible] sunt ventorum [illegible] in pedibus [illegible], & [illegible] [illegible] mæ æquales, re nimis exaggera- [illegible] [illegible] pugna [illegible] similitudinem a præstantiore du- [illegible] [illegible] causa est, quod fortitudinis tanquam acies & in- [illegible] [illegible], quo puro vtuntur bruta in certaminibus. [illegible] [illegible] commixtus, veluti aqua dilutum vinum, celer [illegible] & [illegible] occasionem dimittit. Sunt quidam vestrûm qui om- [illegible] [illegible] [illegible] animum excandescere, sed hoc fer- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] recte dicentes, quod ad sa- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad vltionem & robur exse- [illegible] [illegible] sit absurdum, quod cum naturam incu- [illegible] [illegible] non acuat stimulos, neque dentes ad vl- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsi arma animæ a natura [illegible] [illegible] [illegible] VL. Papæ Grylle, videre mihi e- [illegible] [illegible] [illegible], qui etiam nunc ex sua loquens cute tam [illegible] [illegible] [illegible]. Sed cur non deinceps de tem- [illegible] [illegible] G. [illegible] existimabam te prius repre- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de hac virtute, quia & [illegible] [illegible] [illegible]. & ipse videris documentum edidis- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Atqui profectò nihil [illegible] [illegible] [illegible] brutis. Nam hæc quoque volupta- [illegible] [illegible] [illegible] ceris animalibus. Itaque admira- [illegible] [illegible] quemadmodum Mendesius in Ægypto [illegible] [illegible] [illegible] mulieribus coitu abhorret, & [illegible] [illegible] venere confuetis vtens, homo cum sis, [illegible] [illegible] Cæterum Penelopes tuæ castita- [illegible] [illegible] [illegible] ridiculam esse ostendent atq; [illegible] [illegible], quarum vniuscuiusque si moriatur mas, [illegible] [illegible] [illegible] nouem ætates ho- [illegible] [illegible], vt [illegible] cornix nouies [illegible] [illegible] Penelope, sed [illegible] obseruasti me [illegible] [illegible] [illegible] vtar orationis, ex- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] centiarum genera [illegible] [illegible] [illegible] a contractio quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & adscit- [illegible] [illegible] [illegible] decori ratione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] natura desideratur, & [illegible] [illegible] [illegible] suum habet a na- [illegible] [illegible] [illegible] nullo cum incommodo care- [illegible] [illegible] [illegible] necessaria vocatur. Sed ex [illegible] [illegible] [illegible] neque a necessitate oriuntur,

De tempe-rantia.

o'im-

ob imperitiam autem recti, foris ex inani quadam opinione intro supertusæ sunt, parum abest quin vestras naturales obruerint cupiditates sua multitudine vniuersas, itaq; se gerunt, vt turba peregrinorum conuena vi vrgens ciues atque indigenam populum. At enim omnes bestiæ animis præditæ, quæ inaccessæ sint omnibus foris introductis affectionibus, & a vanis opinionibus tanquam a mari longè remotam vitam agant, elegantia & superuacaneo vitæ degendæ cultu vobis sunt inferiores: temperantiā præclarè tuentur, appetitionesque rectis legibus regunt, quæ ijs adsunt neque multæ neque alienæ. [XII.] Me quidem ipsum, non minus quam nunc te, aurum percul it, vt cui nulla res dignè posset comparari. ad se trahebant me ebur & argentum. qui horum possideret plurimum, mihi felix & dijs charus videbatur homo, siue Phryx esset, siue Car, & vel Dolone ignobilior, vel Priamo calamitosior. huc ego semper meis accommodatis cupiditatibus, nullam neque gratiam neque voluptatem alijs ex bonis vitæ percepi, cum quidem essent abunde, quod me maximorum indigum & exsortem bonorum esse arbitrarer. Itaque memoria recolo me, quo tempore te in Creta vidi amictum veste ad solennem facta ostentationem, non admiratum fuisse prudentiam aut virtutem tuam, sed amiculi textum tenuitatis eximiæ, & coruscationem in læna coloris purpurei, attonitumq; fuisse ob pulchritudinem vestitus. sed & fibula aurea habebat, si rectè memini, aliquid operis elegantis cælo parati subtilissime. denique mulieris in modum præstigijs captus te sectabar. Nunc inanibus istis opinionibus euacuatis, aurum & argentum sicut quosuis lapides contemno & super ea incedo, tuis autem lęnis & tapetibus non per Iouem suauius indormiam, quàm plenus cibi alto molliqùe cœno. Ac huiusmodi quidem foris adscitarum cupiditatum nulla in animo habitat nostro: sed maior pars vitæ nostræ necessarijs appetitionibus atque concupiscentijs temperatur & voluptatibus, nō necessarijs. sed naturalibus duntaxat, neque incomposite, neque profuse indulgemus. [XIII] Atq; has quidem primo loco perpendamus. Voluptas ea,

Odoratus quam ex fragrantibus, & odore suo exhalante olfactum adficientibus percipimus, præterquam quod simplicem sui præbet, eamq; gratis vsuram, simul etiam discernendo alimento conducit. Nam lingua & est & dicitur norma saporum, vt dulcis, acris, austeri, reliquorum quando ij confusi offerūtur sensui. Olfactus autem noster ante saporem deprehendens vim vniuscuiusq; alimenti, longeque accuratius quam regij solent prægustatores sensu eam percipiens, id quod naturæ cōueniens est admittit, alienum amolitur, neque gustare id sinit aut gustatum offendere: sed vitium rei olfa-ctui defert atque accusat, antequam iniuriam ea attulerit. De cætero autem molestus uobis non est odoratus [illegible] vobis, quos cogit suf-

[illegible] ma, nardos, malobathra, calamos Arabicos, [illegible] arte aut seplasiaria conquirere & [illegible] virilem, ac potius puellas decē- [illegible] comitatam delectationem redi- [illegible] odoratus, quanquam hoc modo affectus, cot- [illegible] mulieres tantum omnes, sed & plerosque viros, [illegible] quidem [illegible] velint vxoribus, nisi vnguenta eæ ac [illegible] redoleant. [XIV.] Atqui porcæ sues, & capros [illegible] fœminæ sui generis mares proprio odore alliciunt, [illegible], prata, herbasque vbi redolent, communi amo- [illegible] corpora cieantur. Non hic, vt inter homines, fe- [illegible] recusationes ludunt, aut libidini fraudes, præ- [illegible] prætexunt: neque mares stimulo & luxu- [illegible] de labore atque obsequijs coitum redimunt. sed [illegible] sine mercede tempestiuam sectamur venerem, [illegible] tempore cupiditatem animalium veluti germen a- [illegible] restinguit, neq; femella marem a conceptu [illegible] abeunte mare. Adeo exilem & imbecillum [illegible] voluptas obtinet, omnia naturæ deferuntur: [XV.] [illegible] vsque diem inter nos neque mas marem, ne- [illegible] amauit. qualia multa memorabiles, & præ- [illegible] commiserunt: vt viles nullos faciam. Agame- [illegible] perlustrauit Argæum venans subterfugiē- *Fœdi amores.* [illegible] mare & ventos onerans criminibus, tandem pul- [illegible] Copaidem demersit, vt ibi amorem exstin- [illegible] liberaret. Itidem Hercules imberbem se- [illegible] optimos socios, classemque & institutum [illegible] Apollinis Ptoi quidam vestrum expertus [illegible] Achilles [illegible] cum iam Achilles filium haberet au- [illegible] eam scripturam. At gallus si gallum con- [illegible], viuus comburitur, aruspice aliquo pro- [illegible] que id esse ostentum. Ita ipsi homines hoc [illegible] a brutis se superari, eaque naturæ vim [illegible] percipiendarum causa. Vestras libidines [illegible] auxilio fultæ, tamen intra suos non po- [illegible] quin ex instar fluuij exundantes atrocem fœ- [illegible] confusionemque naturæ gignant in re ve- [illegible], porcas, equas inierunt viri, & feminæ [illegible] bestiarum amore exarserunt. ex huiusmo- [illegible] Minotauri, Siluani seu Ægipanes [illegible] etiam Sphinges, & Centauri na- [illegible] coactus canis aut auis aliquando cadauere [illegible] nullus vnquam est homo a bestia [illegible] ad hanc, tum ad alias voluptates

vos vi

vos vi trahitis ac contra ius vsurpatis. [XVI.] Porrò homines ita vitiosi & incontinentes cum sint in dicto cupiditatis genere: tamē euinci potest, multò adhuc brutis intemperantiores eos esse quod attinet ad appetitus necessarios, id est potum ac cibum. Hic nos voluptatem semper cum aliqua vtilitate captamus. Vos, qui voluptatem potius, quàm naturæ conueniens alimentum persequimini, multis ac diuturnis multamini morbis, qui tanquam vno aliquo e fonte hausti abundantia, corpus omnis generis flatibus expurgatu difficilibus replent. Primum enim vnicuique animalis generi suum est quoddam cognatum naturæ alimentum: alijs herba, alijs radix, aut fructus. & quæ carne vescuntur, nullum aliū fructum ea appetunt, neque infirmioribus alimentum eripiūt: sed & ceruum pasci sinit leo, & lupus ouem, quantum natura statuit. Homo autem gulæ studio ad omnia se ferens, omnia tentans, omnia gustans, vt sui & naturæ ipsius conuenientis ignarus etiamnū nutrimenti, solus inter omnia animalia omnibus vescitur. [XVII.] Primùm vtitur carnibus, nulla cogente inopia, nulla penuria: cū liceat ei quouis tempore alios e seminibus & plantis decerpere cibos, multitudine nunquam defectura. sed luxuria, & satietate necessariorum, alienas & pollutas cædibus animalium escas sectatur, immanitate etiam sæuissimas vincens feras. Sanguis enim & cædes ac carnes miluo, lupo, draconi conueniens sunt cibus, homini autem obsonium. Deinde cum omnibus vtatur generibus, non sicut bestiæ a pleri&longs;que formis abstinet homo, paucis ob necessitatem nutrimenti infestus est: sed neque auis vlla, neque in aquis degens, aut in terra viuens animal vllum effugit vestras illas, quæ benignæ hospitalesque dicuntur, mensas. Esto, his vos obsonijs dulciores reddere cibos. Quid ergo ad hæc ipsa.* [XVIII.] Sed animalium brutorum nullam inutilem aut inanem admittit artem prudentia. necessarias non ab alijs importatas, aut mercede data cognitas, vel cura glutinante singula, parceque oblatis contemplationibus compingente nanciscitur, sed a natura habet genuinas & cognatas, atque profert Ægyptios vniuersos aiunt esse medicos. At verò quoduis brutum animal non tantum ex sese arte ad sanandum est præditum, sed etiam alimenti quærendi, robur parandi, aduersa declinandi, conuenientia quærendi, atque etiam ad musicem, pro modo cuique animalium a natura præscripto. Nam à quo didicimus porci, quando ægrotamus, ad fluuium descendere cancrorum capiendorum gratia? Quis docuit testudines deuoratis viperis origanum postea edere? quis capris Cretensibus præcepit, vt sagittis ictæ dictamnum quærant, quo comesto cuspides excidunt. Si enim dicas verum esse, harum rerum magistram esse naturam, brutorum intelligentiam refers ad principium præcipuum atque sapientissimum. Tum si istam intelligen-

Homo in alimenti vsu peccat.

Artes brutorum.

tiam

[illegible] rationi aut intelligentię [illegible] de [illegible] mine alio honestiore & aug[illegible] [illegible] la [illegible] ten[illegible] maiorē admirabilioremq́; [illegible] [illegible] aut in [illegible], sed a seipsa docta & nihil extra [illegible] [illegible]tem, sed naturalis virtutis pe[illegible] [illegible] disciplina, qua veluti col[illegible] [illegible] XIX. Quæ enim homines ludentes au[illegible] [illegible] aut m[illegible], hæc nostra intelligentia [illegible] [illegible]quitur, [illegible] vi percipiendi inn[illegible] [illegible]a. N[illegible] de catulis feras indagantibus [illegible] [illegible] dis[illegible]us. sed & co[illegible] [illegible] saltar[illegible] [illegible] & equi a[illegible] [illegible]s ad[illegible], sessiones, instituti[illegible] [illegible] que [illegible] artis [illegible] ex[illegible]ent, hom[illegible] [illegible]o atque in[illegible]ia. quæ ipsa doc[illegible] [illegible] [illegible]m aliam ad rem profunt. Quod si negas d[illegible] [illegible] d[illegible] eas a nobis audi. Perdices suos pullos [illegible] [illegible]um occultare [illegible], & gleba[illegible] pedibus pro se [illegible] [illegible] super[illegible] consue[illegible]t. & vides vt ciconia suos [illegible] [illegible] primum id tentantes. Luscini[illegible] quoque [illegible] [illegible]nt & [illegible]pti ante tempus, enutritiq́ [illegible] [illegible] [illegible] quia pr[illegible] propere a magistr[illegible] [illegible] ex quo [illegible] hoc corpus sum illapsus, mir[illegible] [illegible] a sophistis persuaderi passus sum [illegible] [illegible]to, esse bruta & rationis exper[illegible] [illegible] G[illegible] a mutatione [illegible] etiam ou[illegible] [illegible] GR. [illegible] Vlysses ex his [illegible] colli[illegible] [illegible] non [illegible] mentis atque intelligen[illegible] [illegible] alia stirpe magis exsors [illegible] [illegible]o destituuntur sentiendi [illegible] [illegible] stirpes [illegible] continent[illegible], anima [illegible] [illegible] nullum alter[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] atque [illegible] [illegible] [illegible]. Atque [illegible] [illegible] undam [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible] est a[illegible] [illegible] Glaucū [illegible]. Non enim exsisti[illegible] [illegible] est [illegible], quanto homo [illegible] o[illegible] [illegible], memo[illegible] [illegible] LX. Attamen Gryll[illegible] vide, n[illegible] [illegible], rationem iis assen[illegible]re, qu[illegible] notitia

Dea

Dei tarent. GR. Non ergo diceemus te, Vlysses, ita sapientem ac curiosum, Sisypho genitum fuisse? *

PLVTARCHI COMMENTARIVS, NE SVAVITER *quidem viui posse secundum Epicuri decreta, docens.*

[I.] Colotes Epicuri familiaris librum edidit, hoc indice, Ne viui quidem posse iuxta aliorum philosophorum decreta. Contra quem quæ pro philosophis disserere nobis subijt, ea iam ante conscripsimus. Quoniam autem soluto qui disputationi interfuerat cœtu, in ambulatione complures ad eam sectam se dederunt, visum mihi fuit hos quoque in viam reducere: si nullam aliam ob rem, saltem vt his qui in alios inquirunt, demonstrarem debere ab his eorum quos arguunt aut refellunt scripta non obiter percurri, neque eos voces hinc inde auulsas & dictiones absque scriptura adoriri, itaque fraudem imperitis facere. Progressis enim nobis more nostro in gymnasium e schola Zeuxippus: Mihi, inquit, sermo fuisse videtur habitus aliquanto mollius, quam libertas conueniens rei exigeret. abit quidem Heraclides nos culpans, & in Epicurum ac Metrodorum asperius inuectus, cum nos ei huius rei causam præbuerimus nullam. [II.] Hoc verò, inquit Theo, non dicis, quod cum his comparatus Colotes, hominum in dicendo videri potest modestissimus. Congesta enim in vnum quæ inter homines habentur fœdissima vocabula, scurrilitates, ampullas, arrogantias, scortationes, homicidia, graues gemitus, multorum perditionem cerebri grauedines: in Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidem, Hipparchum, denique neminem non virorum illustrium effuderunt vniuersa, vt si alioquin omnia sapienter statuissent, certè ob maledicta hæc, hasque criminationes longissimè fuerint à sapientia arcendi. Inuidentia enim excludenda est à diuino * sapientum choro, & obtrectatio quæ ob imbecillitatem id quod dolet dissimulare non potest. Hæc verba excipiens Aristoteles, Heraclides, aiebat, grammaticus cum sit, poeticæ turbæ (vt Epicurei appellant) & Homericorum deliriorum gratia Epicuro hanc rependit mercedem: vel eo commotus, quod Metrodorus tam multa scripsit ad ignominiam Homeri pertinentia. [III.] Sed hos, Zeuxippe, omittamus. Quod autem initio disputationis aduersum Epicureos dictum fuit, Ex eorum præscripto ne viui quidem posse, cur non potius, quando hic defessus est, ipsi adscito Theone ad finem perducimus. Theo sic respondit: Atqui ante nos hoc iam alij peregerunt certamen:

Nunc

[illegible] scopus est, ———

[illegible] us. & sic vlciscamur philosophis factas iniu[illegible] us, siquidem fieri potest, Secundum Epicu[illegible] iucunde viui. Papæ, ego risu edito dixi. Vi[illegible] s in ventrem velle insinuare, litemq; de car[illegible] voluptatem detrahas hominib. clamantibus,

[illegible], ———

[illegible] ciuitatum præsides, non principes:

[illegible] ant sed nos conuiuia, ———

[illegible] suauiter efficiens motio, anima ad voluptatẽ quan[illegible] excitata. Itaque mihi videris, nõ voluptatem [illegible] suauem vitam eis non relinquis. Quid [illegible] ipse orationem probas, qua opus est ie [illegible] audiens & respondens vos requiretis. princi[illegible] o. IV. Cum itaque parumper tergiuer[illegible] emus, Quam, inquit, compendiosa & [illegible] vit, dum non finis sectam illam de hone[illegible] o dicere. Nam homines, qui finem vitæ sta[illegible] non facile est suaui vita depellere. sed si hone[illegible] simul exciderunt. ipsi enim dicunt [illegible] re sine honestate vitæ. Tum Theo. [illegible] progressu sermonis, si ita videbitur, repo[illegible], quæ ab ipsis dantur. Existimant Epi[illegible] esse bonum, reliquosque meatus carnis vni[illegible] voluptas, non dolor se insinuat. omnesque pul[illegible] ntiones exstitisse ob voluptatem quæ circa [illegible] & spem bonam de eo, vt sapiens dixit Metro[illegible] amice, videntur ieiunam, putridam, [illegible] causam statuere: & quæ cum meatibus istis, per [illegible] tur, etiam ad dolores perinde pertore[illegible] quæ voluptatem paucis, dolorem omnibus par[illegible] cum voluptas circa artus, neruos, ma[illegible] partibus subeunt atroces atque miseri affe[illegible] & phagedænici, corrosiones putrefactio[illegible] & [illegible] suauissimos corpori si offeras, exi[illegible] um offendes qui leniter & iucunde affi[illegible] au[illegible] tur & ægre ferunt. at nulla interna [illegible] u, sicut a non sensus doloris inicia[illegible] febris totum corpus peruadunt. Volu[illegible] as atque alias corporis extremitates [illegible] neque multum durant temporis, [illegible] discurrentium, simul & oriuntur [illegible] De dolore testimonium Philoctetæ Æ[illegible] non immisisse pedi, sed tanquam

sedem

Voluptas Epicureorũ

sedem in eo fixisse morsu ait dolori neque alia talia, mouens ac titillans corpus. * Sed sicut Medicæ herbæ semen multis flexibus & per obliquum terræ innascens, ob asperitatem. multo tempore perdurat: sic dolor vncinos ac radices disseminans, carnique implicatus, adhærensque non diem modò aut noctem, sed & annos aliquot atque lustra, ægre alijs doloribus tanquam clauis violentioribus expulsis discedit. Quis enim tantum temporis edendo bibendove extraxit, quãto sitiunt febricitantes, & esuriunt obsidione circumuenti? quænam animi relaxatio & cum amicis oblectatio tanta est, quanti sunt cruciatus & torturæ a tyrannis immissæ? Hoc ipso scilicet corpus quam sit prauum, & natura ad iucunde viuendum ineptum intelligitur, quod magis perfert dolores quam voluptates: præditumque aduersus illos robore ac viribus in his imbecillum est ac satietati fastidioque obnoxium. [VI.] Neque verò nos aggressos de iucunda vita dicere, plura patiuntur ipsi proferre, vtpote qui fateantur vltrò voluptatem corporis exiguam esse, adeoque momentaneam. si quidem non nugatur aut vana in dicendo vtitur iactantia Metrodorus, dum ait sæpenumerò nos exspuere in despectum voluptatum corporis, itemq; Epicurus, qui sapientem ægrotantem inquit sæpe ridere ob morbi quo vrgetur corpus magnitudinem. Quibus ergo dolores corporis ita sunt faciles atque leues, qui sint voluptates alicuius momenti? nam vt neque tempore neque magnitudine doloribus sint minores, certe circa dolores versantur, finemque voluptatibus extremum hunc communem præscripsit, omnis doloris sublationem. nimirum quod natura vsque ad dolorem abolendum augeat voluptatem, vltrà autem progredi huius nequeat magnitudo, variari duntaxat modis non necessarijs possit, cum non in eo est vt doloris vacuitatem conciliet. Quæ autem cum appetitu eò tendit via, vtpote mensura voluptatis, breuis admodum est ac compendiosa. Itaque hoc loco sentientes rei exilitatem, e corpore tanquam sterili agro finem bonorum in animum transferunt. nimirum quod ibi voluptatibus pascua & ampla prata suppeditent: quando

Non est aptus equis Ithaca locus, vt neq; planis
Porrectus spaciis. ———

quando scilicet non facilius est in caruncula hac voluptatum perceptio, sed aspera, admixtis multis alienis & quæ pulsando exagitent. [VII.] Sub hæc Zeuxippus. Itane, inquit, non tibi rectè videntur isti facere homines, qui initio facto a corpore, in quo primum ortus voluptatis conspicitur, inde ad animam transeunt, remque in ea absoluunt? Rectè, inquam ego, & naturæ conuenienter: siquidem melius aliquid heic & perfectius re vera indagant atque inueniunt, sicut homines faciunt in contemplatione

rerum

rerum verſantes ac ciuiles. Cum verò audias ipſos teſtari ac vociferari, nulla re animam gaudere poſſe, nulla tranquillitate frui, niſi vel adſint vel exſpectentur voluptates corporis, haſque bonum eis eſſe: nonne videntur tibi animam pro corporis colo vſurpare, voluptatem vini inſtar e corpore tanquam prauo & perfluente vaſe diffundentes per colum iſtud, ætatemq; ei conciliantes, vt fiat aliquanto melior & honeſtior. Quanquam vinum quidem diffuſum a tempore conſeruatur, fitque ſuauius. voluptatis præter memoriam conceptam tanquam odorem quendam, nihil animus aliud conſeruat, quæ in carne vt efferbuit ita exſtinguitur. Ipſaque eius memoria obſcura eſt, ac nidoris ſimilis: perinde ac ſi quis pridie quæ edit bibitve, eorum ſibi imaginationes ſuggerat, inque animo recondat, ſcilicet his vſurus cum recentia non ſint ad manum. [VIII.] Vide autem, quanto modeſtius Cyrenaici, quãquam ex eodem cum Epicuro poti poculo: qui re venerea vti adhibita lucerna nequaquã cenſuerunt debere homines, ſed tenebras prætendere: ne animus è conſpectu ſimulacra actionis concipiens euidentia, crebrius appetitum inflammet. At qui hac maximè re ſapientem excellere ſentiunt, quod euidenter recordatur, inque ſeipſo continet voluptatum imagines, affectiones, motus: ne dicamus nihil eos ſapientia dignum profiteri qui voluptatum eluuiem quaſi quandam e corpore in animo relinqui putãt: ſtatim quidem manifeſtum eſt, Ex his viui ſuauiter non poſſe. Fieri enim poteſt, vt abſque voluptate ſit hæc voluptatis recordatio, quæ præſens quoque exigua interdum eſt, & moderatè percepta facilè effugit: quando etiam iſtis, qui attoniti corporeas mirantur magniq; faciunt voluptates, his finitis non remanet delectatio, ſed vmbra quædam & ſomnium relinquitur in animo voluptatis quæ auolauit, quo ſomnio quaſi fomite ignis cupiditatum excitatur. Et quemadmodum qui per ſoporem ſitiunt aut amãt, eorum imperfectæ voluptates ac perceptiones acrius exſtimulant libidinem: ita & hæc non iucunda eſt voluptatum perceptarum memoria, ſed reliquiæ voluptatum inanes ac languidæ multum habent ſtimulorum atque aculeorum, quibus pungant palam ſe efferentem cupiditatem. [IX.] Neque probabile eſt, modeſtos ac temperantes homines huiuſmodi cogitationibus immorari, aut ea facere. ob quæ Carneadem ſubſannat ille, tanquam ex ephemeridibus repetentem, Quoties cum Hedeia aut Leõtio rem habuiſſet, vbi Thaſium vinum bibiſſet, quibus Idibus ſplendidiſſimè cœnaſſet. Atrocem enim ac belluinam in fruendis aut exſpectandis voluptatibus exagitationem animi ac rabiem deſignat tanta ipſius ad recordandum bacchatio atque adhæſio. Vnde & ipſi videntur mihi hæc abſurda animaduertẽtes, ad vacuitatem doloris & firmam affectionem carnis defugere, ac ſi in eo ſita ſit vitæ iucunditas, vt cogites

Recordatio voluptatis qualis.

magnum malum euitatum quod imminebat. Atque hæc est natura boni, si quis rectè adsequatur, deinde consistat, neque inaniter obambulet de bono nugans. O ingentem hominum istorum voluptatem & felicitatem, qua fruuntur gaudentes quod nihil mali sint passi, neque molestia aut dolore afficiantur. Nonne iure suo ob ista & sentiunt de se & dicunt quæ dicunt: immortales dum seipsos & dijs æquales iactant, atque ob nimiam bonorum excellentiam præ voluptate in fremitus atque vlulatus bacchando efferuntur: quod scilicet alijs spretis soli diuinum inuenerint bonum cum vacuitate omnium malorum, adeò vt iam neque porcis cedant, neq; ouibus, in eo felicitatem statuentes, vt carni, & animo de carne procuranti bene sit. [XV.] Enimuerò animalium quæ sunt natura elegantiore & venustiore, ijs finis non est fuga mali. sed & ad canendum præ satietate aguntur, & natatione aut volatu se oblectant, ac voluptate & animi elatione instigata omnis generis voces ac sonos imitari aggrediuntur, sibique inuicem blandiuntur & exultim ludunt: natura eo ducente, vt euitato malo bonum quærant, aut potius, vt omne molestum atque alienum propulsent, vtpote impedimenta sui boni & præstātionis naturæ. Quod enim necessarium est, id bonum non est: sed *vltra fugam mali situm est* id quod appeti & deligi debet: immò autem id quod suaue est, & naturæ conueniens ac vernaculum. Hoc enim Plato pronunciauit, qui prohibuit etiam ne dolorum aut molestiarum euitationē voluptates putaremus, sed veluti quandam adumbrationem seu mixtionem vernaculi & alieni, tanquam albi & nigri ab imis partibus ad medium sese efferentium: quæ imperiti atque inscientes imi & medij, pro summo extremoq; habeant. [XVI.] Quo in errore Epicurus est & Metrodorus, substātiam summumque gradum boni ponentes mali fugam, gaudiumque gaudētes mancipiorum quoddam aut captiuorum, qui è vinculis sint dimissi, ac post contumeliosam tractationem flagellorumque verbera pergratum habeant vngi & lauare: cùm quidem liberalem, puram, sinceram, & vibicum expertem lætitiam neque degustauerint vnquam, neque spectauerint. Non enim si alienum est, carnem scabie, oculos lippitudine laborare: ideò scabere & detergere ex oculis defluentem humorem, res est suspicienda. neque si malum est dolere, & deos timere, perturbarique ob ea quæ apud Manes esse putantur: ideò harum opinionum vacuitas beatum aliquid aut præclarum haberi debet. Imò exiguum quendam planeque arctum gaudio locum (in quo versetur ac voluetur eo vsque, vt malis quę apud inferos creduntur esse non perturbetur) attribuit istorum opinio, aliquantulum vltra vulgo receptas progrediens, huncque finem sapientiæ præfigens, quem citra dubium apparet omnibus brutis esse. Si enim ad indolentiam corporis nihil interest, ex sese ne an à natura

Mali fuga an sit bonū

vacui

vacuitatem habeat doloris : ne ad perturbationis quidem animi vacuitatem referret, per sene, an a natura adeptus is hoc sit, vt ne perturbetur. [XVII.] Et quidem non absque ratione dici potest affectionem à natura profectam, quæ perturbationes excludit, validiorem esse ea, quæ has ratione & industria subterfugit. Deferatur tamen vni tantum, quantum alteri. certè sic liquebit, nihil nos brutis antecellere, quod attineat ad vacuitatem perturbationis propter ea quæ de dijs & inferis dicuntur, & non extimescendos dolores aut cruciatus infinitos. (Ipse profectò Epicurus dixit, Nisi nobis molestias exhibuissent ea quæ in sublimi sunt, & quæ de morte ac doloribus feruntur, nihil ad hæc amolienda nobis opus fuisse philosophia naturali) nam bruta neque de dijs in malam suspicantur partem, neque opiniones habent de ijs, quæ mortem subsecutura sint sinistras quibus conturbentur, atque omninò his de rebus nihil vel cogitant vel norunt metuendum. Quod si Epicurei in anticipata Dei notione tradenda prouidentiam reliquissent, videri poterat, homines prudentes plus bonæ spei de vita iucunda habere quam belluas. Quoniam autem finis disputationi de Deo ab ijs hic proponitur, vt non metuamus Deum, desinamusque turbari: constantius ego arbitror teneri hoc ab ijs, quæ omninò Deum esse non intelligunt, quam ab ijs, qui didicerunt Deum censere qui non lædat. Illa enim non liberantur superstitione, sed ne capta quidem ea vnquam fuerunt : neq; deponunt cogitationem de numine perturbantem, sed ne venerūt quidem vnquam in eam. [XVIII. Eadem de inferis sunt dicenda. Inde enim bonum aliquid sperare, neutris contingit. Suspicari autem & metuere aliquid post mortem, minus euenit ijs quæ omninò anticipata mortis notitia carent, quam ijs qui præcipiunt mente nihil ad nos mortem pertinere. certè enim eatenus ad eos pertinet mors, quatenus de ea ratiocinantur & considerant : belluæ prorsus vacant cura rerum ad se non pertinentium & cùm verbera, vulnera, cædem fugiunt, eatenus mortem fugiunt, quatenus & isti. Talia sunt, quæ sibi sapientia comparata Epicurei dicunt. Consideremus porrò qualia sint, quibus seipsos priuant, & a quibus sese abigunt. [XIX.] Animæ delectationes, quæ eis ob iucundam corporis affectionem accidunt, si mediocres sunt, magni aut præclari habent nihil. Sin excellentes sint, præter quam quod vani & instabiles, importunas etiam & proteruas, non profectò animi voluptates aut gratos motus, sed corporeas dixerit aliquis voluptates, animo veluti arridente ijs simulque luxuriante. Quas verò dignum æquumque est læticias & gaudia animi dici, ex contrarij sunt vacuæ, neque palpitationem aut morsum admixtum vllum, vllamve pœnitentiam habent. Eæ delectationes bonum habent animo familiare, eique verè conueniens, & genuinum, non adsci-

vos vi trahitis ac contra ius vsurpatis. [XVI.] Porrò homines ita vitiosi & incontinentes cum sint in dicto cupiditatis genere, tamē euinci potest, multò adhuc brutis intemperantiores eos esse quod attinet ad appetitus necessarios, id est potum ac cibum. Hic nos voluptatem semper cum aliqua vtilitate captamus. Vos, qui voluptatem potius, quam naturæ conueniens alimentum persequimini, multis ac diuturnis multamini morbis, qui tanquam vno aliquo e fonte hausti abundantia, corpus omnis generis flatibus expurgatu difficilibus replent. Primum enim vnicuilibet animalis generi suum est quoddam cognatum naturæ alimentum: alijs herba, alijs radix, aut fructus. & quæ carne vescuntur, nullum aliū fructum ea appetunt, neque infirmioribus alimentum eripiūt: sed & ceruum pasci sinit leo, & lupus ouem, quantum natura statuit. Homo autem gulæ studio ad omnia se ferens, omnia tentans, omnia gustans, vt sui & naturæ ipsius conuenientis ignarus etiamnū nutrimenti, solus inter omnia animalia omnibus vescitur. [XVII.] Primum vtitur carnibus, nulla cogente inopia, nulla penuria: cū liceat ei quouis tempore alios e seminibus & plantis decerpere cibos, multitudine nunquam defectura. sed luxuria, & satietate necessariorum, alienas & pollutas cædibus animalium escas sectatur, immanitate etiam sæuissimas vincens feras. Sanguis enim & cædes ac carnes miluo, lupo, draconi conueniens sunt cibus, homini autem obsonium. Deinde cum omnibus vtatur generibus, non sicut bestiæ a plerisque formis abstinet homo, paucis ob necessitatem nutrimenti infestus est: sed neque auis vlla, neque in aquis degens, aut in terra viuens animal vllum effugit vestras illas, quæ benignæ hospitalesque dicuntur, mensas. Esto, his vos obsonijs dulciores reddere cibos. Quid ergo ad hæc ipsa.* [XVIII.] Sed animalium brutorum nullam inutilem aut inanem admittit artem prudentia. necessarias non ab alijs importatas, aut mercede data cognitas, vel cura glutinante singula, parceque oblatis contemplationibus compingente nanciscitur, sed a natura habet genuinas & cognatas, atque profert. Ægyptios vniuersos aiunt esse medicos. At verò quoduis brutum animal non tantum ex sese arte ad sanandum est præditum, sed etiam alimenti quærendi, robur parandi, aduersa declinandi, conuenientia quærendi, atque etiam ad musicem, pro modo cuique animalium a natura præscripto. Nam a quo didicimus porci, quando ægrotamus, ad fluuium descendere cancrorum capiendorum gratia? Quis docuit testudines deuoratis viperis origanum postea edere? quis capris Cretensibus præcepit, vt sagittis ictæ dictamnum quærant, quo comesto cuspides excidunt. Si enim dicas verum esse, harum rerum magistram esse naturam, brutorum intelligentiam refers ad principium præcipuum atque sapientissimum. Tum si istam intelligentiam

Homo in alimenti vsu peccat.

Artes brutorum.

[illegible] aut intelligentię nomine [illegible] tis de nomine alio honestiore & augu[illegible] ostendit maiorē admirabilioremq; [illegible] [illegible] aut indocta, sed a seipsa docta & nihil extra [illegible] [illegible]atem, sed naturalis virtutis per[illegible] [illegible] disciplina, qua veluti collecta [illegible] dicitur. [XIX.] Quæ cum homines ludentes [illegible] [illegible] hæc nostra intelligentia etiam [illegible] adsequitur, freta vi per[illegible]endi inn[illegible] [illegible]a. Non [illegible] de catulis feras indagantibus [illegible] [illegible] discentibus. sed & co[illegible] [illegible] obversos saltare or[illegible] unt: & equi a[illegible] [illegible] motus, [illegible] instituti[illegible] [illegible] armis, [illegible], hom[illegible] [illegible] quæ ipsa docilitatis [illegible] [illegible] aliam ad rem [illegible] Quod si negas di[illegible] [illegible] doceri eas a nobis audi. Perdices suos pullos [illegible] [illegible] occultare sese, & glebam pedibus [illegible] [illegible] corruerint. & vide [illegible] suos [illegible] [illegible] id testantes. Luscinæ quoque [illegible] [illegible] & captant tempus, enutritique [illegible] [illegible] canunt, quia præpropere a magistro [illegible] [illegible], ex quo in hoc corpus sum illapsus, mi[illegible] [illegible] mihi a sophistis persuaderi passus sum [illegible] [illegible]to, esse bruta & rationis exp[illegible] [illegible] a mutatione tua etiam ou[illegible] [illegible] GR. M[illegible] Vlysses ex his ipsis collige [illegible] [illegible] esse mentis atque intelligen[illegible] [illegible] stirpe magis exsors [illegible] [illegible] destituuntur sentiend[illegible] [illegible] stirpes terra continentur, anim[illegible] [illegible] alter[illegible] [illegible]uius au[illegible] [illegible], nisi vniuersi. [illegible] atque int[illegible] [illegible], h[illegible]. Atque [illegible] [illegible] unde [illegible] [illegible], si [illegible] [illegible] [illegible] Non enim existi[illegible] [illegible] interuallo, qu[illegible] homo ab [illegible]o[illegible] [illegible] ratiocin[illegible], memo[illegible] [illegible] G[r]ylle hoc vide, ne im[illegible] [illegible] rationem iis adscribere, quæ notitia

Dei

Dei carent. GR. Non ergo dicemus te, Vlysses, ita sapientem ac curiosum, Sisypho genitum fuisse? *

PLVTARCHI COMMENTARIVS, NE SVAVITER quidem viui posse secundum Epicuri decreta, docens.

[I.] COlotes Epicuri familiaris librum edidit, hoc indice, Ne viui quidem posse iuxta aliorum philosophorum decreta. Contra quem quæ pro philosophis disserere nobis subijt, ea iam ante conscripsimus. Quoniam autem soluto qui disputationi interfuerat cœtu, in ambulatione complures ad eam sectam se dederunt, visum mihi fuit hos quoque in viam reducere: si nullam aliam ob rem, saltem vt his qui in alios inquirunt, demonstrarem debere ab his eorum quos arguunt aut refellunt scripta non obiter percurri, neque eos voces hinc inde auulsas & dictiones absque scriptura adoriri, itaque fraudem imperitis facere. Progressis enim nobis more nostro in gymnasium è schola Zeuxippus: Mihi, inquit, sermo fuisse videtur habitus aliquanto mollius, quam libertas conueniens rei exigeret. abit quidem Heraclides nos culpans, & in Epicurum ac Metrodorum asperius inuectus, cum nos ei huius rei causam præbuerimus nullam. [II.] Hoc verò, inquit Theo, non dicis, quod cum his comparatus Colotes, hominum in dicendo videri potest modestissimus. Congesta enim in vnum quæ inter homines habentur fœdissima vocabula, scurrilitates, ampullas, arrogantias, scortationes, homicidia, graues gemitus, multorum perditionem cerebri grauedines: in Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidem, Hipparchum, denique neminem non virorum illustrium effuderunt vniuersa, vt si alioqui omnia sapienter statuissent, certè ob maledicta hæc, hasque criminationes longissime fuerint à sapientia arcendi. Inuidentia enim excludenda est à diuino * sapientum choro, & obtrectatio quæ ob imbecillitatem id quod dolet dissimulare non potest. Hæc verba excipiens Aristoteles, Heraclides, aiebat, grammaticus cum sit, poeticæ turbæ (vt Epicurei appellant) & Homericorum deliriorum gratia Epicuro hanc rependit mercedem: vel eo commotus, quod Metrodorus tam multa scripsit ad ignominiam Homeri pertinentia. [III.] Sed hos, Zeuxippe, omittamus. Quod autem initio disputationis aduersum Epicureos dictum fuit, Ex eorum præscripto ne viui quidem posse, cur non potius, quando hic defessus est, ipsi adscito Theone ad finem perducimus. Theo sic respondit: Atqui ante nos hoc iam alij peregerunt certamen:

[illegible] ———

[illegible] andu[illegible] & sic vlciscamur philosophis factas iniu-
[illegible]mus, siquidem fieri potest, Secundum Epicu-
[illegible] quidem iucunde viui. Papæ, ego risu edito dixi. Vi-
[illegible]s in ventrem velle insilire, itemq; de car-
[illegible] voluptatem detrahas hominib. clamantibus,

[illegible] ———

[illegible]uratum præsides, non principes:

[illegible] ant [illegible]s conuiuia. ———

[illegible] afficiens motio, anima ad voluptaté quan-
[illegible] exorata. Itaque mihi videris, nó voluptatem
[illegible], sed suauem vitam eis non relinquis. Quid
[illegible] ipse orationem probas, qua opus est te
[illegible]ens & respondens vbi requireris. princi-
[illegible]. IV. Cum itaque parumper tergiuer-
[illegible] Aristodemus, Quam, inquit, compendiosa &
[illegible] via, dum non finis sectam illam de hone-
[illegible] dicere. Nam homines, qui finem vitæ sta-
[illegible] non facile est suaui vita depellere sed si hone-
[illegible]nda simul exciderunt. ipsi enim dicunt.
[illegible] viuere sine honestate vitæ. Tum Theo.
[illegible] in progressu sermonis, ita videbitur, re[illegible]o-
[illegible], quæ ab ipsis dantur. Existimant Epi-
[illegible] esse bonum, reliquosque meatus carnis vni-
[illegible] voluptas, non dolor se insinuat. omnesque pul-
[illegible] inuentiones exstitisse ob voluptatem quæ circa
[illegible], & spem bonam de eo, vt sapiens dixit Metro-
[illegible] amice, videntur ieiunam, putridam,
[illegible]usam statuere: & quæ cum meatibus istis, per
[illegible]ûtur, etiam ad dolores perinde pertore-
[illegible] voluptatem paucis, dolorem omnibus par-
[illegible] cum voluptas circa artus, neruos, ma-
[illegible] putribus subeunt atroces atque miseri affe-
[illegible] & phagedænici, corrosiones putrefactio-
[illegible] odorem & saporem suauissimos corpori si offeras, exi-
[illegible]olorum offendes qui leniter & iucunde affi-
[illegible] & ægre ferunt. at nulla [illegible]
[illegible]su, sed ita non sensus doloris intera-
[illegible] febris totum corpus peruadunt. Volu-
[illegible] atque alias corporis extremitates
[illegible] neque multum durant temporis,
[illegible] discurrentium, simul & oriuntur
[illegible] dolore testimonium Philoctetæ
[illegible] non immisisse pedi, sed tanquam
sedem

Voluptas Epicureorū

ſedem in eo fixiſſe morſu ait dolori neque alia talia, mouens ac titillans corpus. * Sed ſicut Medicæ herbæ ſemen multis flexibus & per obliquum terræ innaſcens, ob aſperitatem. multo tempore perdurat: ſic dolor vncinos ac radices diſſeminans, carnique implicatus, adhærensque non diem modò aut noctem, ſed & annos aliquot atque luſtra, ægrè alijs doloribus tanquam clauis violentioribus expulſis diſcedit. Quis enim tantum temporis edendo bibendoue extraxit, quāto ſitiunt febricitantes, & eſuriunt obſidione circumuenti? quænam animi relaxatio & cum amicis oblectatio tánta eſt, quanti ſunt cruciatus & torturæ a tyrannis immiſſæ? Hoc ipſo ſcilicet corpus quam ſit prauum, & natura ad iucunde viuendum ineptum intelligitur, quod magis perfert dolores quam voluptates: præditumque aduerſus illos robore ac viribus in his imbecillum eſt ac ſatietati faſtidioque obnoxium. [VI.] Neque verò nos aggreſſos de iucunda vita dicere, plura patiuntur ipſi proferre, vtpote qui fateantur vltrò voluptatem corporis exiguam eſſe, adeoque momentaneam. ſi quidem non nugatur aut vana in dicendo vtitur iactantia Metrodorus, dum ait ſæpenumerò nos exſpuere in deſpectum voluptatum corporis, itemq; Epicurus, qui ſapientem ægrotantem inquit ſæpe ridere ob morbi quo vrgetur corpus magnitudinem. Quibus ergo dolores corporis ita ſunt faciles atque leues, qui ſint voluptates alicuius momenti? nam vt neque tempore neque magnitudine doloribus ſint minores, certe circa dolores verſantur, finemque voluptatibus extremum hunc communem præſcripſit, omnis doloris ſublationem. nimirum quod natura vſque ad dolorem abolendum augeat voluptatem, vltra autem progredi huius nequeat magnitudo, variari duntaxat modis non neceſſarijs poſſit, cum non in eo eſt vt doloris vacuitatem concilìet. Quæ autem cum appetitu eò tendit via, vtpote menſura voluptatis, breuis admodum eſt ac compendioſa. Itaque hoc loco ſentientes rei exilitatem, e corpore tanquam ſterili agro finem bonorum in animum transferunt. nimirum quod ibi voluptatibus paſcua & ampla prata ſuppeditent: quando

Non eſt aptus equis Ithaca locus, vt neq; planis
Porrectus ſpacijs. ———

quando ſcilicet non facilius eſt in caruncula hac voluptatum perceptio, ſed aſpera, admixtis multis alienis & quæ pulſando exagitent. [VII.] Sub hæc Zeuxippus. Itane, inquit, non tibi rectè videntur iſti facere homines, qui initio facto a corpore, in quo primum ortus voluptatis conſpicitur, inde ad animam tranſeunt, remque in ea abſoluunt? Recte, inquam ego, & naturæ conuenienter: ſiquidem melius aliquid hic & perfectius re vera indagant atque inueniunt, ſicut homines faciunt in contemplatione

rerum

rerum versantes ac ciuiles. Cùm verò audias ipsos testari ac vociferari, nulla re animam gaudere posse, nulla tranquillitate frui, nisi vel adsint vel exspectentur voluptates corporis, hasque bonum eis esse: nonne videntur tibi animam pro corporis colo vsurpare, voluptatem vini instar è corpore tanquam prauo & perfluente vase diffundentes per colum istud, ætatemq; ei conciliantes, vt fiat aliquanto melior & honestior. Quanquam vinum quidem diffusum a tempore conseruatur, fitque suauius. voluptatis præter memoriam conceptam tanquam odorem quendam, nihil animus aliud conseruat, quæ in carne vt efferbuit ita exstinguitur. Ipsaque eius memoria obscura est, ac nidoris similis: perinde ac si quis pridie quæ edit bibitve, eorum sibi imaginationes suggerat, inque animo recondat, scilicet his vsurus cum recentia non sint ad manum. [VIII.] Vide autem, quanto modestius Cyrenaici, quáquam ex eodem cum Epicuro poti poculo: qui re venerea vti adhibita lucerna nequaquá censuerunt debere homines, sed tenebras prætendere: ne animus è conspectu simulacra actionis concipiens euidentia, crebrius appetitum inflammet. At qui hac maximè re sapientem excellere sentiunt, quod euidenter recordatur, inque seipso continet voluptatum imagines, affectiones, motus: ne dicamus nihil eos sapientia dignum profiteri qui voluptatum eluuiem quasi quandam è corpore in animo relinqui putát: statim quidem manifestum est, Ex his viui suauiter non posse. Fieri enim potest, vt absque voluptate sit hæc voluptatis recordatio, quæ præsens quoque exigua interdum est, & moderatè percepta facilè effugit: quando etiam istis, qui attoniti corporeas mirantur magniq; faciunt voluptates, his finitis non remanet delectatio, sed vmbra quædam & somnium relinquitur in animo voluptatis quæ auolauit, quo somnio quasi fomite ignis cupiditatum excitatur. Et quemadmodum qui per soporem sitiunt aut amát, eorum imperfectæ voluptates ac perceptiones acrius exstimulant libidinem: ita & his non iucunda est voluptatum perceptarum memoria, sed reliquiæ voluptatis inanes ac languidæ multum habent stimulorum atque aculeorum, quibus pungant palam se efferentem cupiditatem. [IX.] Neque probabile est, modestos ac temperantes homines huiusmodi cogitationibus immorati, aut ea facere. ob quæ Carneadem subsannat ille, tanquam ex ephemeridibus repetentem, Quoties cum Hedeia aut Leôtio rem habuisset, vbi Thasium vinum bibisset, quibus Idibus splendidissimè cœnasset. Atrocem enim ac belluinam in fruendis aut exspectandis voluptatibus exagitationem animi ac rabiem designat tanta ipsius ad recordandum bacchatio atque adhæsio. Vnde & ipsi videntur mihi hæc absurda animaduertétes, ad vacuitatem doloris & firmam affectionem carnis defugere, ac si in eo sita sit vitæ iucunditas, vt cogites

Recordatio voluptatis qualis.

ista vel adfutura vel affuisse. summum enim & constantissimum gaudium adferre ijs qui ratiocinari possint aiunt carnis firmam affectionem eiusq; exploratam spem. Heic primum cōsidera quam rem agant, istam siue voluptatem, siue indolentiā hinc inde transferentes, è corpore in animum, ex hoc rursum quia contineri eo non possit, in corpus dilabentem. Itaque coguntur ad principium redire, delectationē carnis (sic enim aiunt) gaudio animæ vt fundamentum substernentes, ac rursus lætitiam spe voluptatis finientes. [X.] At qui fieri quit, vt fundamento concusso, non id simul concutiatur, quod ei insistit? aut qui explorata spes potest, gaudiumque illabefactabile esse de re tot iactationibus ac mutationibus obnoxia? quale est corpus, cui & foris imminent plurimæ necessitates, plurimi ictus: & in se intus habet principia malorum, ratione auerti vlla quæ nequeunt. alias non accidissent cordatis hominibus difficultates vrinæ, intestinorum morbi, tabes, aquæ intercutes: quorum cum quibusdam ipse conflictatus est Epicurus, alia Polyenum, Neoclem, Agathobulum e vita eduxerunt. Neque nos illis hæc exprobramus, qui & Pherecydem & Heraclitum nouimus in grauibus fuisse morbis. sed hoc postulamus, vt si fateri libet ipsis suorum perpessiones corporum, neq; vanis vocibus ferociendo & auram popularem captando vltra arrogantis futilitatis culpam incurrere, aut non statuant carnis firmam affectionem principium omnis gaudij, aut non dicant gaudere & insultare doloribus eos, qui in grauissimis morbis sunt aut cruciatibus. [XI.] Sæpe enim affectio corpori firma contingit: sed de ea exploratam ac stabilem animus sanæ mentis compos nunquam concipit. verum sicut in mari (vt est apud Æschylum)

De voluptatibus corporis spes nulla certa

Nox incutit gubernatori, qui sapit,
Dolorem, ———

immò etiam in tranquillitate metu vacat: (futurum enim incertū est) sic animum corpore bene affecto & in spe de eius bono statu felicitatem collocantem, non licet absque metu & fluctuatione degere. Non enim foris duntaxat vt mare, ita corpus etiam tempestatibus & procellis potest exagitari: sed plus turbarum, earumque maiorum, intus alit atque effert. ac rectius tranquillitatē hybernam aliquis quam carnis incolumitatem sperauerit sibi constanter adfuturam. Quid enim aliud poetas mouit, vt homines animalia dicerent in diem viuentia, instabilia, incerta, foliorum similia, quæ anni statis temporibus nascuntur ac pereunt: quàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia? cuius etiam optimam affectionem metuere iubent, ac deminuere. Est enim, inquit Hippocrates, ad summum progressa corporis bona affectio periculosa. Et Euripideus ille,

Humani corporis miseria.

Modo

Modo qui vigebat carne cœlitus velut
Dolapsa stella extinctus est.

Et formosos putant lædi fascino & inuidia contuentium: quia vigor corporis ob imbecillitatem celerrimè admittit mutationem. [XII.] Omninò autem res ipsorum esse ad vitam doloris vacuam parandam male accommodatas. ex his intellige, quæ contra alios ipsi disserunt. Flagitiosos aiunt omne tempus vitæ miserè & in metu exigere: quod etsi fallere possint, tamen spem latendi certam atque indubitatam sibi sumere nullo modo possint: itaque futuri metum identidem incumbentem non sinere eos gaudere, aut præsentibus confidere Non animaduertunt hoc aduersum seipsos esse ab ipsis dictum. Sæpe enim potest corpus bono in statu esse, ac sanitate frui: explorata spes fore vt semper eo in statu maneat, fieri potest nulla. necesse est ergo, semper vt perturbere anxiusque sis de corpore propter futura, ac quid sit expectandum, neque vnquã te certam posse ac stabilem animo inducere fiduciam. Iam nihil peccare non eo facit, vt bono esse animo, & fidere rebus possis. Non enim hoc formidamus, ne quid iustè patiamur: sed ne quid omninò patiamur. neque molestum est, esse iniustum: non molestum aliorum iniustitiam experiri. sed si non maiori, non minori quidem certè malo fuit Atheniensibus Lacharis, & Syracusanis Dionysii importunitas, quam ipsi Lachari & Dionysio. hi enim turbantes perturbabantur, & male se tractatum iri suspicabantur, quia iniurias & maleficia vltrò alijs intulerant. [XIII.] Iam turbarum iras, latronum crudelitates, hæredum iniusticias, tum pestilentias aeris, maris pericula, quo se Epicurus cum nauigaret Lampsacum pœnè fuisse absorptum scribit, quorsum attinet referre: sufficit ipsa carnis natura, materiam morborum in se continens, & (quod prouerbio dicitur) loris ex ipso boue petitis, doloribus è corpore vitam bonis malisque iuxta periculosam reddit, metusque plenam: siquidem de carne duntaxat & eius spe discãt, nulla alia de re gaudere aut fiduciam concipere. quemadmodum Epicurus cùm alijs multis in libris scripsit, tum in ijs, quos de Fine composuit. Ergo non tantum infidum atque inconstans principiũ suauiter viuendi sumunt, sed omninò contemtu facilè ac exiguũ: siquidem gaudendi materies & bonum ipsis est malorum euitatio, neq; aliud se excogitare posse, aut omninò in natura esse aiunt, in quo bonum collocetur, eo vno excepto, vnde malum eius expellitur, vt Metrodorus scripsit in his quæ aduersus sophistas disputat. Est ergo bonum ipsum fuga mali: vbi enim ponatur bonũ nihil est, nisi vnde nihil porrò potest exigi dolorem molestiam ve faciens. [XIV.] Similia sunt hæc Epicuri, dicẽtis naturã Boni exsistere ex euitatione mali, memoriaq; & reputatione ac gratulatione, q̃ sibi ita euenerit. Quod enim, inquit, facit incõparabile gaudiũ, est

Metus felicitati aduersatur.

Bonũ quid Epicureis.

magnum malum euitatum quod imminebat. Atque hæc est natura boni, si quis rectè adsequatur, deinde consistat, neque inaniter obambulet de bono nugans. O ingentem hominum istorum voluptatem & felicitatem, qua fruuntur gaudentes quod nihil mali sint passi, neque molestia aut dolore afficiantur. Nonne iure suo ob ista & sentiunt de se & dicunt quæ dicunt: immortales dum seipsos & dijs æquales iactant, atque ob nimiam bonorum excellentiam præ voluptate in fremitus atque vlulatus bacchando efferuntur: quod scilicet alijs spretis soli diuinum inuenerint bonum cum vacuitate omnium malorum, adeò vt iam neque porcis cedant, neq; ouibus, in eo felicitatem statuentes, vt carni, & animo de carne procuranti bene sit. [XV.] Enimuerò animalium quæ sunt natura elegantiore & venustiore, ijs finis non est fuga mali. sed & ad canendum præ satietate aguntur, & natatione aut volatu se oblectant, ac voluptate & animi elatione instigata omnis generis voces ac sonos imitari aggrediuntur, sibique inuicem blandiuntur & exultim ludunt: natura eo ducente, vt euitato malo bonum quærant, aut potius, vt omne molestum atque alienum propulsent, vtpote impedimenta sui boni & præstātioris naturæ. Quod enim necessarium est, id bonum non est: sed *vltra fugam mali situm est* id quod appeti & deligi debet: immò autem id quod suaue est, & naturæ conueniens ac vernaculum. Hoc enim Plato pronunciauit, qui prohibuit etiam ne dolorum aut molestiarum euitationē voluptates putaremus, sed veluti quandam adumbrationem seu mixtionem vernaculi & alieni, tanquam albi & nigri ab imis partibus ad medium sese efferentium: quæ imperiti atque inscientes imi & medij, pro summo extremoq; habeant. [XVI.] Quo in errore Epicurus est & Metrodorus, substatiam summumque gradum boni ponentes mali fugam, gaudiumque gaudētes mancipiorum quoddam aut captiuorum, qui è vinculis sint dimissi, ac post contumeliosam tractationem flagellorumque verbera pergratum habeant vngi & lauare: cum quidem liberalem, puram, sinceram, & vibicum expertem lætitiam neque degustauerint vnquam, neque spectauerint. Non enim si alienum est, carnem scabie, oculos lippitudine laborare: ideò scabere & detergere ex oculis defluentem humorem, res est suspicienda. neque si malum est dolere, & deos timere, perturbarique ob ea quæ apud Manes esse putantur: ideò harum opinionum vacuitas beatum aliquid aut præclarum haberi debet. Imò exiguum quendam planeque arctum gaudio locum (in quo versetur ac volutetur eo vsque, vt malis quę apud inferos creduntur esse non perturbetur) attribuit istorum opinio, aliquantulum vltra vulgo receptas progrediens, huncque finem sapientiæ præfigens, quem citra dubium apparet omnibus brutis esse. Si enim ad indolentiam corporis nihil interest, ex sese ne an à natura

Mali fuga an sit bonũ

vacui

vacuitatem habeat doloris: ne ad perturbationis quidem animi vacuitatem referret, per se ne, an à natura adeptus is hoc sit, vt ne perturbetur. [XVII.] Et quidem non absque ratione dici potest affectionem à natura profectam, quæ perturbationes excludit, validiorem esse ea, quæ has ratione & industria subterfugit. Deferatur tamen vni tantum, quantum alteri. certè sic liquebit, nihil nos brutis antecellere, quod attineat ad vacuitatem perturbationis propter ea quæ de dijs & inferis dicuntur, & non extimescendos dolores aut cruciatus infinitos. (Ipse profectò Epicurus dixit, Nisi nobis molestias exhibuissent ea quæ in sublimi sunt, & quæ de morte ac doloribus feruntur, nihil ad hæc amolienda nobis opus fuisse philosophia naturali) nam bruta neque de dijs in malam suspicantur partem, neque opiniones habent de ijs, quæ mortem subsecutura sint sinistras quibus conturbentur, atque omninò his de rebus nihil vel cogitant vel norunt metuendum. Quod si Epicurei in anticipata Dei notione tradenda prouidentiam reliquissent, videri poterat, homines prudentes plus bonæ spei de vita iucunda habere quam belluas. Quoniam autem finis disputationi de Deo ab ijs hic proponitur, vt non metuamus Deum, desinamusque turbari: constantius ego arbitror teneri hoc ab ijs, qui omninò Deum esse non intelligunt, quam ab ijs, qui didicerunt Deum censere qui non lædat. Illa enim non liberantur superstitione, sed ne capta quidem ea vnquam fuerunt: neq; deponunt cogitationem de numine perturbantem, sed ne veneruñt quidem vnquam in eam. [XVIII.] Eadem de inferis sunt dicenda. Inde enim bonum aliquid sperare, neutris contingit. Suspicari autem & metuere aliquid post mortem, minus euenit ijs quæ omninò anticipata mortis notitia carent, quam ijs qui præcipiunt mente nihil ad nos mortem pertinere. certè enim eatenus ad eos pertinet mors, quatenus de ea ratiocinantur & considerant: belluæ prorsus vacant cura rerum ad se non pertinentium & cum verbera, vulnera, cædem fugiunt, eatenus mortem fugiunt, quatenus & isti. Talia sunt, quæ sibi sapientia comparata Epicurei dicunt. Consideremus porrò qualia sint, quibus seipsos priuant, & a quibus sese abigunt. [XIX.] Animæ delectationes, quæ eis ob iucundam corporis affectionem accidunt, si mediocres sunt, magni aut præclari habent nihil. Sin excellentes sint, præter quam quod vani & instabiles, importunas etiam & proteruas, non profectò animi voluptates aut gratos motus, sed corporeas dixerit aliquis voluptates, animo veluti arridente ijs simulque luxuriante. Quas verò dignum æquumque est læticias & gaudia animi dici, eæ contrarijs sunt vacuæ, neque palpitationem aut morsum admixtum vllum, vllamve pœnitentiam habent. Eæ delectationes bonum habent animo familiare, eique verè conueniens, & genuinum, non adsci-

titium, ſed ſummè conſentiens rationi enatum, ea ex animi facultate, quæ contemplando vero, diſcendique ſtudio, aut quæ agendo & honeſti tractationi eſt deſtinata. Quàm multas, & quantas voluptates harum vtraque proferat, dicendo enumerare fruſtra quiſquam conetur: breuiter mētionem earum ſubijcere licet.

Hiſtoria. Fabula.

[XX.] In promtu ſunt hiſtoriæ, quæ cùm multas habeant animū oblectantes tractationes, perpetuum veritatis ſtudium nunquam explent, nunquam exſatiant voluptate: quæ voluptas etiam falſis aliquam conciliat gratiam, vt cum figmentis & poematis fidem non adhibeamus, tamen inſit his quædam perſuadendi vis. Cogita enim apud animum tuum, quem morſum ſentiamus, vbi Platonis Atlanticum, aut Iliadis poſtremam partem legimus: veluti templo clauſo aut theatro deſiderantes fabulæ reliquum.

Cognitio veri.

Ipſius autē veritatis cognitio ita eſt amabilis, ita deſiderabilis, vt ipſum hoc viuere & eſſe propter cognitionē data videantur: & quæ mors habet triſtiſſima, obliuio ſunt, ignoratio, & tenebræ. Itaque ergo me hercle omnes ferè vno ore reclamant ijs qui mortuos ſenſu priuant: quod in ſola animæ ſentiente ac cognoſcente vi ponunt vitam, eſſe, & gaudere. Licet enim etiam eorum quæ moleſta nobis ſunt quædam interdum cum voluptate audite: ac ſæpe turbati aliorum ſermone & lacrymantes, tamen dicere iubemus, vt ille:

A *Eheu, mali ipſius eſt dicendi iam locus.*
B. *Et audiendi mihi. Sed audire eſt opus*

[XXI.] Verum hoc quidem videtur voluptatis omnia cognoſcendi quædam eſſe intempetantia ac fluxus vim rationi faciens. Cùm verò nihil in ſe habens moleſtum aut damnoſum hiſtoria, vel narratio de rebus pulcris ac magnis, adſciuerit orationem vi elegantiaque præditam: (vt cùm res Græcas Herodotus, Perſicas Xenophon exponit,

Et quos diuinus numeros cantauit Homerus,

aut Eudoxi de conuerſionibus orbium cœleſtium, Ariſtotelis de conditis vrbibus & de rebus publicis libri, Ariſtoxeni vitæ virorū) non modò ingens & copioſa ibi exhilarandi animi materies offertur, ſed & pura, pœnitentiæq; ſecura. Quis enim vel eſuriens edere, vel ſitiens bibere malit ea quæ apud Phæaces fuerunt propoſita: quàm Vlyſſis recenſionem ſuorum errorum cognoſcēdo percurrere? aut quem magis iuuet dormire cum formoſiſſima muliere, quam inuigilare ijs quæ de Pantheiâ Xenophon, de Timocleia Ariſtobulus, de Thisba ſcripſit Theopompus. Verùm ab his delectationibus Epicurei animum auocant. Adde, quod etiam à mathematibus profectas inde exturbant.

Voluptates è mathematis.

[XXII.] Atenim hiſtorijs ſimplex quædam & plana ac leuis adeſt delectandi occaſio. Quæ à geometria, aſtrologia, & harmonica veniunt voluptates, ijs acres & variæ illecebræ aditum parant, neq; vlla deeſt ineſcandi occaſio. de-

ſio. deſcriptionibus enim ſuis mathemata tanquam illicibus quibuſdam ad ſe trahunt. quarum qui guſtum percepit, ſiquidem rerum imperitus non ſit, obambulat Sophoclea iſta cantillans:

Muſarum exagitat me validus furor.
Nec cura mihi, nunc quàm lyra, quàm modi,
Eſt quidquam.

non Thamyras alia de Muſis operam impendit, ac mehercle ne Eudoxus quidem, Ariſtarchus, & Archimedes. Quando enim picturæ dediti adeò ſuorum afficiuntur operum ſpecie, vt Nicias pingens Necyam ſæpe è ſeruis quæſiuerit, Pranſuſne eſſet: & opere abſoluto cum Ptolemæus rex eius emendi gratia mitteret LX. talenta, nō acceperit pecuniam, neq; tabulam vendiderit. [XXIII.] Quas & quantas credemus voluptates è Geometria & Aſtrologia decerpſiſſe, Euclidem cùm ſcriberet Dioptrica, Philippum demonſtratione de figura Lunæ litteris mandata, Archimedem cùm anguli miniſterio deprehendiſſet, diametrum Solis tantam eſſe maximi circuli portionem, quanta eſt angulus ille de quatuor angulis rectis? quod idem volo intelligi de Apollonio & Ariſtarcho aliarum id genus rerum inuentoribus, quarum hodieque conſideratio magnas voluptates & mirabilem animorum alacritatem apud diſcentes excitat. Indignum verò eſt è culinis & proſtibulis accerſitas voluptates cum his contendendo, dedecus inferre Muſis & Heliconi,

Vbi neq; paſtor paſcere conatur pecus,
Ferroque ſunt intacta loca ———

Nam mathematicæ hæ voluptates verè ſunt paſcua apū vitij exſortia: iſtæ porcorum & caprorum pruritibus ſunt ſimiles, porrò animi facultatem quæ omnis generis affectionibus eſt opportuniſſima opplentes. Sanè res eſt varia & proterua, ſtudium voluptatis. Neque tamen in hunc vſque diem quiſquam amica potitus præ gaudio ſolenne ſacrificium fecit: aut ſtatim mori optauit, ſi daretur obſonijs bellarijſque regijs impleri. [XXIV.] At verò Eudoxus Phaethontis modo comburi voluit, ea lege, vt ſibi ante liceret ad Solem adſtanti, figuram, & magnitudinem, formamque aſtri perdiſcere. Et Pythagoras bouem immolauit, delineationis geometricæ cauſa. ſic enim perhibet Apollodotus.

Pythagoras celebri diagrammate quando reperto,
Mactato fecit ſplendida ſacra boue.

ſiue id pertinet ad hoc, quod in rectangulo triquetro longiſſimi lateris quadratum reliquorum laterum quæ angulum rectum cōficiunt quadratis in vnum conflatis æquale eſſe demonſtrauit, ſiue ad quæſtionem de area parabolæ. Iam Archimedem à deſcriptionibus geometricis vi auulſum ſerui vnxerunt. ille interim

ſtrigili lineas in ventre ducebat. & interlauandum cùm ex aquæ (vt traditum) ſupra labrum ſolij eliſæ effluxu excogitaſſet coronæ dimenſionem, tanquam furore quodam aut diuino inſtinctu exagitatus proſiluit, vociferans, Reperi. hacque voce ſæpius repetita perrexit ire. Neque verò audiuimus, vel gulæ addictiſſimum quemquam clamare, Voraui: vel laſciuiſſimum, Amaui, cum quidem & ſint & fuerint innumeri intemperantes. ſed & vt impuros auerſamur eos, qui cœnarum vehementiori cum affectione animi recordantur: vt qui nimium delectentur exiguis & nullius precij voluptatibus. [XXV.] At Eudoxi & Archimedis ac Hipparchi inſtinctu diuino concitatorum comites eſſe volumus, Platonique credimus, qui de mathematibus pronunciauit, ea ob inſcitiam hominum imperitiamque neglecta, vi tamen ob venuſtatem ſuam incrementa facere. Enimuerò has tot tantaſque voluptates veluti perenni è fonte manantes Epicurei deuitant atque auerſantur, neque patiuntur earum guſtum percipere quicunque ſe ad ipſos contulerint. ſed alijs mandant, vt citatis lembis eas fugiant: & Pythoclem omnes ab ea ſecta viri, omnes mulieres per Epicurum orant atque obſecrant, ne diſciplinam, quæ liberalis dicitur, magnifacere ſectarive ſtudeat. & Apellem quendam mirantur ac maiorem in modum amplectuntur, quod (vti ſcribunt) a mathematibus iam inde ab initio abſtinendo purum ſeſe conſeruauerit. De hiſtorijs, vt cætera omittam quæ hac in re eorum ruditatem arguũt, verba duntaxat apponam Metrodori, qui in libro de poetis ſic ſcripſit. Proinde ignorare te dicens ab vtra parte fuerit Hector, ignorare etiã primos Homeri verſus aut quæ in medio ſunt, non eſt quod trepides. [XXVI.] Iam corporis voluptates Eteſiarũ in morem poſt vigorem elangueſcere ac deſinere, non fugit Epicurum. Dubitat itaque an ſapiens iam ſenex factus & ad coitum ineptus, pulcrarum adhuc tactibus & contrectationibus gaudeat, ſane non cum Sophocle ſentiens, qui libenter à voluptate hac tãquam à domino agreſti & furioſo ſe profugiſſe dixit. At enim voluptatibus fruendis deditos oportebat, cùm cernerent multas voluptates ſenectute aboleri, & quod eſt apud Euripidem,

Ætate grandibus Venerem aduerſarier:

huiuſmodi, quales retuli, voluptates potiſſimum conquirere, & quaſi obſidionis metu frumentum quod corrumpi & perdi non poſſet congerere. atque ita poſtquàm Veneris per vitam ſacra coluiſſent, præclaras eius feſtiuitatis appendices conficere, verſando in hiſtorijs aut poematibus, & muſicas ac geometricas tractãdo quæſtiones. Non enim in animum inducere ſubiuiſſet cæcas iſtas & edentulas contrectationes, ſi didiciſſent vt nihil aliud, ſaltem de Homero aliquid & Euripide ſcribere, vt fecerunt

Ariſto-

Ariſtoteles, Heraclides, Dicæarchus. [XXVII.] Illi verò nimirum hoc commeatu neglecto, cum reliqua ipſorum tractatio delectationis expers & arida eſſet, (quomodo ipſi virtutem appellant) & omninò tamen voluptate affici vellent, corpuſque ad eam rem deficeret, fatentur turpiter ſe & intempeſtiuè agere, dum & priſtinas in memoriam ſibi reuocant voluptates, & antiquis penuria nouarum vtuntur, tanquam muria conditis & mortuis, aliaſque rurſum exanimas in carne, veluti in frigido cinere ignem, contra naturam ſuccẽdunt. quippe nihil proprium in animo paratum qui habeant, quod alicuius momenti oblectationem gaudiumq; conciliare poſſit. Ac cætera quidem a nobis, ita vt in buccam venerunt, dicta ſunt. [XXVIII.] Muſicam verò (quantarum voluptatum & elegantiarum fertilem:) eos vitare & fugere, ne ſi velis quidem, ignorare poſſis: ita abſurda ſunt quæ hac de re Epicurus tradidit. *Muſica ab Epicuro poſthabita.* Pronunciat enim ſapientẽ ſpectaculis debere eſſe deditum in publico, ſcenicisque actionibus & muſicis auditionibus, ita vt quenquam alium gaudere. ſed muſicis quæſtionibus, & eruditis diſquiſitionibus eorum qui iudicium ſibi de hac re ſumunt, ne inter pocula quidem locum concedit. immò regibus Muſarum ſtudioſis autor eſt, vt in conuiuiis narrationes militares, & importunas ſcurrilitates potius tolerent, quàm diſputationes de muſicis & poeticis quæſtionibus inſtitutas. Hæc enim auſus eſt ſcribere in libro de regno: tanquam ſi ad Sardanapalum ſcriberet, aut Naratum Babylonis ſatrapam. Non enim Hieroni, Attalo, aut Archelao perſuaſiſſet, vt iuſſis è conuiuio ſurgere Euripide, Simonide, Melanippide, Cratete, Diodoto, Cardaces ſecum collocarent, & Ariantas, & Callias ſcurras, ac Thraſonidas aliquos & Thraſyleontas, vlulatus & plauſuum tumultũ excitaturos. Quod ſi Ptolemæus qui primus muſicos conduxit in præclara iſta & rege digna incidiſſet præcepta, nonne dicturus erat Samiis: O Muſa, quæ inuidia? Nam Athenienſium quidem nemini conuenit ita infenſum Muſis eſſe, iiſque bellum facere.

Sed quæ cara Ioui non ſunt,
Conſternantur, vbi audiunt
Pieridum vocem.

Pindarus Pythiorũ 1.

[XXIX.] Quid ais Epicure? prima ætate in lucem progrederis, citharœdos auditurus & tibicines? in conuiuio ſi Theophraſtus de concentibus vocum diſſerat, aut earum de mutationibus Ariſtoxenus, & Ariſtophanes de Homero, manibus aures occupabis indignans & abominans? Nonne magis ſcitus fuit Atheas ille Scytha, qui cum Aminias tibicen captus inter pocula fiſtula ceciniſſet, iurauit ſuauius ſe auditurum equum hinnientem? Nonne profitentur ſe pulcras aduerſum res bellum ſuſcepiſſe nulla pace finiendum, idque non indictum, qui niſi voluptas adſit, nihil purum

rum, nihil egregium amplectuntur & amant? Nonne æquius erat suauiter viuendi gratia vnguentis eos & suffitibus, cantharorum & vulturum in morem esse iniquos, quam criticorum & musicorum sermonem impurum ducere eumque fugere? Quæ enim tibia aut ad cantum concinnata tibia, aut

Quis clarum chorus ex probè
Doctis artificum gutturibus sonum
Depromens ———

ita delectauit Epicurum & Metrodorum: vt Aristotelem, Theophrastum, Hieronymum, Dicæarchum disputatione & doctrinæ de choris, & quæstiones de tibiis, numeris, ac concinnatione sonorum? [XXX.] Verbi gratia, Cur æqualium tibiarum ea quæ angustior est, grauiorem edit sonum? cur fistula sursum elata omnes sonos acutiores, inclinata rursus grauiores profert? cur eum alia si coniungatur, grauius, sola autem acutius sonat? Cur si in orchestra theatri paleæ spargantur aut puluis, populus cæcatur? cur Alexandrum Pellæ proscenium æreum facere volentem inhibuit artifex, corrupturum eum vocem histrionum dicens? Cur inter musices genera chromaticum animum maximè diffundit, harmonicum componit? Iam poetarum singularia ingenia, figmenta, & formarum discendi discrimina, ac quæstionum difficilium solutiones, cum decoro & nitore conuenientem rei propositæ probabilemque habentes rationem, videntur mihi (quod Xenophon aiebat) etiam amoris obliuionem inducere, tantam adferunt voluptatem: cuius neque fiunt, & nolle etiam se fieri participes aiunt Epicurei. [XXXI.] Qui sanè cum facultatem animi contemplatricem intendant corpori, & quasi plumbeis molibus in carnis cupiditates detrahant, nihil absunt ab equisonibus & pastoribus fenum aut calamum aut herbam aliquam prædicantibus, quod suis ista pascere & edere pecoribus conueniat. Nonne enim ita volunt animam voluptatibus corporis porci in morem pascentis saginari, quantum spes aliqua suppeditat de carnis suaui affectione, eiusve recordatione? cùm non sinant peculiarem sibi eam ex sese capere aut petere delectationem. At verò quid potest absurdius fieri, quam cum duæ sint è quibus homo componitur partes, corpus & anima, quarum quidem hæc principatum obtinet, corporis proprium quoddam, domesticum, & naturæ conueniens esse bonum, nullum animæ? sed eam desidentem in corpus habere conuersos oculos, eiusq; affectionibus arridere, vnaq; voluptate & gaudio frui? ipsam ab initio immobilem, omnisque affectionis vacuam, nihil omninò habere quod deligat, quod appetat, quo gaudeat? [XXXII.] Aut enim oportuit eos simpliciter sententiam suam reuelantes hominem totum carneum facere, quod nonnulli audent animæ substantiam negantes, aut duas na-

Hominis duæ partes.

turas

turas diuersas in nobis si relinquunt, proprium vtriusque etiam relinquere bonum & malum, familiare & alienum. quo modo scilicet censuum vnusquisque suo est destinatus sensili, & omninò simili inuicem afficiuntur modo. Est autem animæ proprium sentiendi instrumentum mens, cui nullam rem peculiarem subiicere quam spectet, qua moueatur, nullam cognatam affectionem qua soleat gaudere omnium est absurdissimum. nisi fortassis aliqui hoc illis falsò & per calumniam imputantes fallunt? Respondi tum ego in hæc verba. Non equidem nos talem sententiam feremus. itaq; intrepidè reliquum orationis persequere. Qui aiebat. Non enim in dicendi partes nobis Aristodemus succedet, si tu planè fessus es? Omnino, inquit Aristodemus, si itidem tu vt ille est defatigatus fueris. Verum tu, bone vir, qui etiamnum viges, vtere teipso, neque ob molliciem detrectantis opinionem de te excita. [XXXIII.] Et quidem, subiiciebat Theo, id quod restat admodum est facilè. superest enim vt enarretur, quanta actionibus conciliètur homini voluptas. Cæterum ipsi hoc Epicurei dicunt, suauius esse afficere quam affici beneficio. Non abnuerim etiam verbis beneficium posse conferri. sed certè in actione pars maxima & potissima consistit: quod & benefaciendi vocabulum indicat, & ipsi fatentur. Paulò enim ante audiuimus istum dicentem, quales voces emiserit Epicurus, quales ad amicos literas dederit, prædicans & summis vehens laudibus Metrodorum, quod is præclarè & egregio conatu ex Astu in Piræeum descendisset Mithro Syro opem laturus. cum quidem nihil tum egerit Metrodorus. Quas ergo & quantas fuisse existimatis Platonis voluptates, cum ab ipso profectus Dio euertit Dionysium, & Siciliæ libertatem reddidit? Aut Aristotelis, quando patriam humi prostratam erexit, ciuesque postliminio reduxit? aut Theophrasti aut Phidiæ, vbi patriæ suæ tyrannos exciderunt? quid enim apud vos, quibus ista hæc sunt notissima, commemorem quàm multis subuenerint viris, non tritico mittendo, aut farinæ modio: sicut Epicurus misit quibusdam. sed exsulibus reditum conficiendo, vinctis libetandis, reddendisque vxoribus & liberis his qui eos amiserant? [XXXIV.] Sed ne si cuipiam quidem, possim præterire ineptias hominis, qui cùm Miltiadis & Themistoclis res gestas sub pedibus collocasset & extenuasset, de seipso ad amico hæc scripsit. Strenuè ac magnificè res nostras in frumento comparando administrauistis, vestræque erga me beneuolentiæ signa ad cœlum vsque pertinentia edidistis. Quid si quis ex epistola philosophi modicum illud frumenti exemisset, verba opinionem poterant excitare, scriptam esse causa agendarum pro tota Græcia aut Atheniensi populo liberato gratiarum. Mittamus in præsentia hoc, quod ad corporis voluptates natura multiplici sumptu atq; impē- *Actionum voluptas.*

tias

dijs indiget, neque in iure & lente dulcissimum inest: sed appetitiones deditorum fruendis voluptatibus obsonia requirunt, & Thasium vinum, & vnguenta, & cupedias & placentas melle largo rigatas: praeterea formosas & aetate integra mulieres, quales circa hortum Epicuri versabantur Leontium, Boidium, Hedeia, Nicedium. Id quidem in confesso est animi laetitiae subiectá oportere esse actionum magnitudinem, & pulcritudinem facinorum memorabilium, si non vana, ignobilis, & puerilis, sed ponderosa debeat esse, stabilis, ac magnifica. [XXXV.] Quod autem Epicurus ob suauē affectionem animo effertur nautarum instar Aphrodisia (ea sunt festum Veneris,) agentium, & magni sese facit, quod in morbo se exercuerit, conuiuia amicorum quaedam instituerit, aquae intercuti humorem superinducere non inuiderit, & extremorum Neoclis verborum recordatus sua peculiaris modi voluptate cum lacrymis contabuerit: haec nemo sanae mentis vera gaudia appellauerit, sed si quis est animae Sardonius risus, is in huiusmodi est violentis laetitiis ac permixtis fletu risibus. Si quis tamen laetitiae nomine ista dignabitur, considera mihi excellentiam harum voluptatum:

Epicuri iactantia.

Consilijs nostris laus est attonsa Laconum. &,
Hic patria est, hospes, Roma memorabile [illegible]. &,
Ambigo, tene hominem, vel numen dicere par sit.

Cùm autem mihi ante oculos pono Thrasybuli & Pelopidae illustria facta, & apud Plataeas, Aristidem, Miltiadem Marathonae, ibi (secundum Herodotum vt loquar) cogor hanc proferre sententiam, Vitae in agendo occupatae plus voluptatis quàm honesti esse. Testimonium mihi etiam Epaminondas praebet, qui hoc sibi (vt fertur) iucundissimum euenisse dixit, quod parentes ipsius viuentes trophaeum ipso duce apud Leuctra erectum cõspexerunt. [XXXVI.] Contendamus ergo cum Epaminondae matre matrem Epicuri, gaudentem quod filius in hortulum sese abdidit, & communi iure cum Polyaeno meretrice Cyzicena ad sobolem procreandam vtitur. Matrem enim & sorores Metrodori nimio ob eius nuptias gaudio fuisse euectas, rescripta ad fratrem, quae in libris extant, abundè docet. vociferando enim in clamorem erumpentes isti homines produnt suauiter se vixisse, florere, & vitam suam summis vehunt laudibus. Serui cum Saturnalia coenant, aut Liberalia in agro vagantes celebrant, vlulatum eorum & tumultus ferre non possis, prę gaudio & imperitia rerum pulcrarum talia agentium & loquentium:

Quid desides: quin bibimus, & capimus cibos?
Sunt haec, miselle, in promtu: cur tibi inuides?
Vocem statim hi dedere tum Bacchi liquor
Infunditur, & corona aliquis ornat caput.

Lauriq;

Laurigꝫ pulcram ad frondem turpiter canis
Indigna Phœbo, ianuamqꝫ alius domus
Pullam aperiens, ex ludit caram coniugem.

[XXXVII.] Nonne verò horum similia sunt ea quæ ad fratrem scribit Metrodorus? Nihil attinet, ô Timocrates, Græcis salutem parare, aut ob sapientiam ab iis coronas accipere: sed edere & bibere vinum ita vt ventri non noceat, eique sit gratum. Et rursum iisdem in literis scribit: Gauisus sum vehementer, & ferocire cœpi, quod ab Epicuro didici rectè ventri gratificari. Et: Nam ô naturæ indagator Timocrates, circa ventrem est bonum. Omnino autē isti homines totam voluptatem, eiusq; magnitudinem ventre quasi centro posito circumscribunt: splendida, & regali, ac magnitudinem animo, lumen, tranquillitatemque conferente voluptate, quæ verè gaudio totum pertundat hominem, non possunt frui. quippe vitam exitus expertem, à repub. & humanitate alienam, & quæ nullo ad honorem elegantiamque cieatur instinctu, cùm sibi delegerint. [XXXVIII.] Enimuerò animus res est minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates suas, quomodo polypi flagella sua, tantum vsque ea quæ esui sunt extendit, sed has celerrimè præcidit satietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Augescentibus autem impetibus quibus ad pulcrum incitatur, eique propositum honorem & gratiam, mensura eius non est vitæ tempus: sed honoris humanitatisq; studium totam attentans æternitatem, certatim pulcris actionibus elegantibusque factis contendit, voluptatem habentibus immensam. quas ne fugiendo quidem euitare possunt boni, vndiquaque occurrentes sibi & circumfusas, cum lætitiam percipiunt ex eo quod multis benefecerint. Animi [illegible]

Hunc veluti numen, quacunqꝫ incedit in vrbe,
Suspiciunt cuncti. —

Qui enim sic alios afficit, vt & gaudeant eo viso & exsultent, tangereque & compellare desiderent, vel cæcus videat hunc magnas in se habere ac perfrui voluptates. Itaque etiam non defatigantur benefaciendo, neque animum despondent, sed huiusmodi eorum audiuntur voces:

Magni pater precii creat mortalibus.

Item,

Non desinam ea bene mereri de hominibus.

[XXXIX.] Et quid opus est de summè bonis dicere: Si cuipiam mediocriter malorum iam morituro, potestatem vitæ & mortis habens siue deus siue rex vnam proroget horam, vt ea vsus vel ad honestum facinus vel ad fruitionem voluptatis statim vita decedat? quis isto tempore mallet cum Laide concumbere, aut vinum bibere Aruisium, quàm Archia occiso liberare Athenas? equidem

puto

grate decreta eius totidem verbis suffurato altercaretur de syllabis & apicibus, nullumque diceret exstitisse sapientem extra se & suos discipulos: sed scriberet etiam, sibi cum explicaret naturam rerum ad genua accidisse suppliciterq; ea tetigisse Colotem: Neoclem autem fratrem statim a puero pronunciauisse, neminem Epicuro sapientiorem vnquam fuisse: matrem quoque suam in se tot tantasque habuisse atomos, quarum congressu sapiens ederetur. Non igitur, sicut Callicratidas aiebat Cononem mare adulterare, ita iure aliquis dixerit Epicurum turpiter ac furtim captare gloriam, vique in eam se ingerere, cum palam ea non potiatur, sed amet tantum ac totis viribus affectet? Sicut enim præ fame corpora cibo destituta coguntur contra naturam ex seipsis alimentum petere: ita ambitio hoc mali in animis ingenerat, vt laudum auidi, quādo ab aliis eæ nō conferuntur, ipsi sese laudent. [XLIII.] Ceterum qui hoc modo sunt erga laudem & gloriam adfecti, nonne fatentur se magnas dimittere voluptates, dum ob imbecillitatem vel mollitiem fugiunt magistratus, reip. gubernationē, amicitias regum: quibus à rebus magna bona vitæ proficisci dixit Democritus. Nemini enim homini persuaserit Epicurus, se, qui Colotæ adorationem & Neoclis testimonium tanti fecisset, si à Græcis Olympiæ publico exciperetur plausu, non insaniturum præ gaudio & vlulatum fuisse editurum? ac non potius ita præ lætitia se elaturum,

Inflata ceu veteris lanugo cardui,

vt est apud Sophoclem. Quod si dulce est gloria esse præditum, nimirum molestum erit esse inglorium. atqui nihil est ab omni gloria alienius, quam amicis, actionibusque carere, deum nullum putare, soli vacare voluptati, omnes res negligere. quæ quidem omnes ipsis exceptis homines Epicureorum sectæ tribuunt. Dicas aliquis, immeritò hoc. Atqui non veritas hic, sed fama spectatur. [XLIV.] Et sanè libros ac decreta maledica ciuitatum contra Epicureos scripta non proferemus. odiosum enim hoc fuerit. Sed profectò si oracula, diuinatio, deorum prouidentia, parentum in prolem innatus amor & dilectio, si reipub. administratio, principatus, hæc inquam, si cum gloria & laude sunt coniuncta: eos qui dicunt non esse salutem Græcis parandam, sed edendum bibendumque, ita vt ventri neque noceat & sit gratum, necesse est infamia laborare, malosque existimari. & cum tales habeantur, dolore affici, & vitam viuere turpem: siquidem dignitatem & gloriam pro re iucunda putant. Hæc locuto Theone, placuit finem deambulandi facere. & pro more nostro in subselliis considentes, dictaque considerantes silentium tenuimus non diuturnum. Zeuxippus enim iniecta è dictis cogitatione, Quis, inquit, reliquam orationis partem absoluet? nondum enim suo fine conclusa est, cum modò

modò diuinationis & prouidentiæ intulerit mentionem. quorum contemtum Epicurei aiunt non minimum conferre momentum ad voluptatem, tranquillitatem, & fiduciam vitæ. itaque etiam de his dicendum est aliquid. [XLV.] Aristodemus sub hæc ita locutus est. De voluptate quidem ferè dictum est hoc, Epicureorum sermonem, vt maxime id consequatur quod habet propositum, metum auferre quendam & superstitionem, nullam autem lætitiæ & gaudii deorum causa concipiendi præbere materiam: sed facere vt ita simus erga eos affecti neque timendo neque gaudendo, quomodo sumus erga Hircanos aut Scythas affecti, neque

Mortui an lugendi. boni ab iis quicquam neque mali exspectantes. Si quid autem addendum est dictis, id ab ipsis sumemus. Primum est hoc, quod dolores, lacrymas, & gemitus in morte eorum qui cari fuerunt excludentibus repugnant, dicuntque indolentiam quæ affectionum vacuitatem efficit, a maiori malo proficisci, crudelitate nimirum aut immoderata arrogantia & rabie. itaque præstare affici, mœrere, oculos rigare, flendoque tabescere, & quæ alia sunt gestuum genera vsurpare, quibus homines vtentes volunt molles & suorum studiosi videri. Hæc enim Epicurus cùm aliis multis locis tradidit, tum in scripto super morte Hegesianactis ad patrem eius Dositheum, & fratrem mortui Pyrsonem. nuper enim forte fortuna has epistolas pellegi. [XLVI.] Ego autem contra dico, opinionem quæ deorum naturæ est aduersa, non minus esse immanitate & ambitione malum. quam ad opinionē ii nos ducunt, dum gau-

Opinio de diis qualis esse debeat. dium propter numē vna cum eius iræ metu abolent. Præstat enim insitam esse opinioni de deo ac contemperatam affectionē quandam mixtam è verecundia & metu, quam hoc dum fugimus, neque spem nobis, neque gratiam, neque fiduciam bonis præsentibus, neque rebus aduersis conuersionem ad deum relinquere. Equidem oportet omninò opinioni de diis superstitionem, tāquam oculo lemam, adimere. quod fieri cum possit, non est vna cum superstitione excidenda aut excæcanda fides, quam de diis plerique habent. Ea autem non est horribilis quædam aut tetrica persuasio, qualem isti fingunt, calumnia prouidentiam impetentes, quæ hominibus tanquam pueris ingruat, aut supplicio scelerem tragico sit inscripta. Verum pauci homines deum ita timent vt nō præ-

Metus deorum rectus. stet non metuisse. Qui autem eum timent vt principem bonis benignum, malis infestum, vno illo metu liberati à studio peccandi, neque multis opus habētes liberatoribus, cum malicia apud ipsos paulatim quasi contabescat, minus animo conturbantur, quàm qui indulgent vitiis audentque scelera, ac statim deinde metu & pœnitentia corripiuntur. [XLVII.] Plerorumque verò & indoctorum, neq; penitus tamen prauorum hominum de deo sensus, habet is quidem cultui & honori permixtum quendam tremorem & metum,

& metum, quæ superstitio vocatur. innumeris verò modis antecellis bonæ spei copia, gaudii abundantia, omnisque prosperitatis; vt adus proficiscentis, voti atque exspectatione. Quod ipsum maximis ac certissimis ostenditur signis. Nam neque sacerdotum in templis consuetudines, neque solennitatum tempora, neque actiones aut spectacula alia magis nos delectant, quam ea quæ ipsi facimus & cernimus orgia agentes aut choros ducentes, aut sacrificiis mysteriisve vacantes. Non enim tunc animus in mœrore est, non languet, neque ei ægrè est, quod futurum erat, si cum tyrannis se aut atrocibus vindicibus agere putaret. sed vbi maximè opinatur ac ratiocinatur deum adesse, ibi potissimum doloribus, metu, curisque repudiatis, delectationi vsque ad ebrietatem, risum, iocumque indulget. [XLVIII.] Scripsit in Amatoriis poeta,

Annosum Cytherea virum vetulamq; anum
Lætitia quand. q; simplex repetita tremententem.

At in pompis & sacrificiis non vir modò senex aut anus, non pauper duntaxat & plebeiu , sed &

Ancilla iuras crassa in pistrino molens.

& vernæ & mercenarii gaudio læticiaque efferuntur. Diuitibus & regibus conuiuia sunt, & viscerationes quædam publicæ: sed multò maiorem iis voluptatem ac delectationem sacrificia & solennitates præbent, vbi cum veneratione & cultu proximè animo ad deos accedere videntur. At enim in nullam huius voluptatis partem venit, qui de prouidentia spem opinionemque abiecit. Non enim vini copia, aut carnium assatio, id est, quod in sacrificiis delectat: sed bona spes atque sententia de præsentia dei propicii, & qui grata habeat ea quæ fiunt. Sunt quædam sacrificia, quibus fistulæ & serta adimuntur. Sacrificium deo non præsente, tanquam solennitas conuiuii expers reliqua habet impia, festiuitatis & instinctus diuini expertia. immò planè totum insuaue & molestum Epicureo relinquitur: [XLIX.] Simulat enim se adorare & vota facere, non quod sibi his rebus aliquid quærat, sed metu multitudinis impulsus: vocesque contrarias his quas inter philosophandum ederet, pronunciat. ac sacrificans quidẽ mactanti sacrificulo tanquam coquo adsistit: operatus autem sacris discedit, inquiens:

Rem sacram inutiliter feci. neque enim diis
De me vlla cura est. ——

Sic enim Epicurus censet sacrificantem debere se componere, neque inuidere aut infensum esse vulgo hominum qui cum gaudio ista agunt, ipsi molestè ferentes.

Quod facere est etenim eumq; necesse graue est.

inquit Euenus. Itaque etiam superstitiosos arbitrantur sacris & mysteriis interesse non gaudentes, sed sibi timentes. nihil ipsi iis meliore conditione, siquidem ob metum eadem agunt, neq; tantum

tum bonæ ſpei, quantum illi, animo concipiunt: id duntaxat animo perturbato metuentes, ne deprehendantur multitudinem hominum impoſtura circumuenientes. aduerſus quam multitudinem libros etiam ſuos de deo & diuina natura compoſuerunt,

Cuncta inuoluta, diſtorta, & ſani nihil:

ſed in quibus ſuam opinionem metu adducti omnis generis tegumentis operiunt atque occultant. [L.] Porrò poſt malos & vulgus hominum, tertio loco conſideremus hominum præſtantius & diis amiciſſimum genus quantis in voluptatibus ſit, de deo purè ſentiens. nimirum hunc omnium eſſe bonorum principem, omnium pulcrarum rerum parentem, neque fas eum aut agere aut pati mali quicquam. Bonus enim cum ſit, bono nullius rei vel inuidia vel metus, non odium, non ira ſubit. vt enim caloris non eſt refrigerare, ſed calefacere: ita boni quoque non eſt nocere. Iram porrò a gratia, bilem a benignitate, ab humanitate & beneuolentia maleuolentiam ac tumultus animi natura longiſſimè deiunxit: cum altera virtutis ſint ac potentiæ, altera imbecillitatis & vitii. Non igitur ira aut gratia numen tenetur: ſed ſuapte natura beneficum & auxiliare, iraſci & lædere non nouit. Verum magnus in cœlo Iupiter, volucrem citans currum primus deorſum concedit omnia componens atque procurans. reliquorum deorum alius eſt largitor, alius blandus, alius malorum depulſor, & Apollo damnatus eſt eo nomine, quod ſit (vt ait Pindarus) benigniſſimus erga homines. Cæterum omnia ſunt deorum, Diogeni ſi credimus, itemque amicorum communia omnia: & boni diis ſunt amici. itaque fieri non poteſt diis chari qui ſunt, vt felices non ſint: & homo temperans aut iuſtus diis non carus eſſe nequit. [LI.] Ergone aliam mereri pœnam putemus eos qui prouidentiam tollunt, non ſatis hoc ipſo puniri, quod tantum ſibi voluptatis atque gaudii adimunt, quantum nobis cõtingit hoc modo erga deos affectis? Epicuro quidem Metrodorus, Polyænus, & Ariſtobulus præſidium fuere & gaudium: quorum ille pleroſque vel ægrotantes curans, vel mortuos deplorans vitam exegit. Quod Lycurgus a Pythia ſic compellatus,

Care Ioui cunctiſq; domus quibus altus Olympus.

& Socrates exiſtimans genium ſecum præ beneuolentia loqui: & Pindarus audiens a Pane carmen quoddam cantari a ſe compoſitum, mediocriter ſunt gauiſi? aut Phormio Caſtores, Æſculapium Sophocles hoſpitio ſuo exceptum ipſi perſuaſum habentes aliiſq; idem ſentientibus ob factam apparitionem? Sententiã verò Hermogenis de diis, par eſt verbis ipſius referri. Hi, inquit, qui & ſciunt omnia & poſſunt omnia, ita mihi ſunt amici, vt propter curam quam pro me gerunt, nunquam eos lateam neq; noctu neque interdiu, quamcunq; rem aggrediar aut acturus ſim.

vtq;

vtq; præscire possim exitus singularum rerum, eos mihi significare mittendis nunciis suis, omnibus, somniis, auguriis. [LII.] Consentaneum quidem est pulcra esse quæ à diis veniunt, sed hoc ipsum, suggeri ea diuinitus, magnam voluptatem conciliat, fiduciamq; immensam & animi elationem ac gaudium veluti arridens bonis. Aliter affecti, rerum secundarum suauissimum quod est mutilant, in aduersis quo se auertant, nihil sibi faciunt reliqui: sed fortuna vrgente, ad dissolutionem & sensus vacuitatem tanquam vnicum refugium & portum respiciunt. Perinde ac si tempestate in mari agitatum aliquis consolaturus sic dicat: Neque gubernatorem habet nauis tua, neq; ipsi Castores suo superuentu emollient vim maris ingruentis, celeresq; ventorum impetus. nihil tamen mali est: iam iam enim nauim mare deglutiet, aut statim ad scopulos eiecta conteretur. [LIII.] Talis est enim plane oratio Epicureorum in morbis atrocibus & doloribus ingentibus. Speras aliquid boni à diis ob tuam pietatem? animo es inflato: beata enim & interitus exsors natura neq; gratia capitur, neque ira. melius aliquid post vitam oblatum iri sentis quam in vita? in errore es. quod enim dissolutum est, sensu caret. quod sensu caret nihil ad nos. Quomodo itaque, mi homo, edere me iubet, & gaudere? quia scilicet tempestate iactato imminet naufragium. dolor enim excellens morti tradet. Atqui e naui quidem elapsus vector dissipata, cum spe tamen aliqua vehitur, tanquam terræ corpus applicaturus & euasurus. Horum philosophia animo

E pontis canu nusquam datur exitus vndis:

sed statim abolitus est ac dissipatus, & corporis interitum antéuertit: adeò vt summo afficiatur gaudio, sapiens hoc & diuinum decretum arripiens, miseriarum sibi finem esse interitum, inq; nihil abitionem. Verum enimuerò (hæc dicens me adspiciebat) tuum est de hoc disserere, qui nuper vos audiuerimus sufficienter disputantes contra eos, qui Epicuri doctrina putant nos ad mortem obeundam faciliores æquioresq; reddi quam Platonis de animo tractatione. [LIV.] Ergo, inquit sermonem excipiens Zeuxippus, hæc propter illam imperfecta erit disputatio & oraculum metuemus, contra Epicurum disputantes? Minimè verò, inquam ego, nam secundum Empedoclis sententiam,

Quæ sunt pulcra, iterum atque iterum est audire necesse.

Itaque rursum nobis Theo est exhortandus: quem & interfuisse illi disputationi puto, & adolescens cum sit, non metuit ne adolescentes ei obliuionis dicam scribant. Tum Theo quasi vi adactus, Si videtur, inquit, sic agendum, non imitabor te Aristodeme. Tu enim veritus es huius sermonem vsurpare: ego autem tuo vtar. Videris enim mihi rectè homines in tria diuisisse genera: iniustorum vnum & malorum, secundum vulgi & plebeiorum, *Hominum tria genera*

tertium bonorum & prudentum. De his iniusti & mali supplicia in vniuersum pœnasque dum timent, earumque metu à flagitiis sese cohibent ac facilius quiescunt, suauius viuent, ac minus dabunt turbarum. neque enim Epicurus alia re existimat ab iniusticia arcendos homines, quàm supplicii metu. Ergo his vltrò propinanda est superstitio, concitandaque aduersum eos omnia terrorum genera, quæ cœlo & terra suppeditantur, hiatusque, & metus, & suspiciones: siquidem his perculsi, honestius viuent atque placidius. Magis quippe in rem ipsorum est, vt metu eorum quæ mortem sunt consecutura sibi à flagitiis temperent: quàm facinoribus malis perpetratis vitam in metu ac periculis traducant. [LV.] Vulgò autem hominum, quod metu eorum vacat quę apud inferos esse perhibentur, fabulis adiuncta sempiternitatis spes, ac viuendi desiderium, quo nullus est amor vetustior aut maior, voluptates quasdam & delectationes subiicit, puerilemque istum metum eximit. Itaque vbi liberos, vxores, amicos amiserunt: esse alicubi & durare etiam in miseria malunt, quàm omninò periisse & ad nihilum redacti videri. Iidem ergo libenter audiunt ista vocabula, quibus eum qui moritur notantes, migrare aut commutare dicimus, aut quæ alia mortem non interitum, sed mutationem animæ euenientem significant. & sic ipsi loquuntur:

Superstitionis vsus.

Essendi desiderium.

Isthic rursus ero cari memor ipse sodalis. &:
Quid Hectori tu nuncias per me, tuo.
Vel quid seni marito? —

Hinc adeò conuersione orta, arma, instrumenta, vestesque mortuis frequentius vsitatas, & vt Minos Glauco
Membra hinnulea varia disuncta Creticas
Vbi tibias —
iuxta sepeliuerunt, æquiore sunt animo. & si quid moriens petat aut desiderare videatur, læti tribuunt. vt Periander mundum muliebrem vnà cum vxore, rogante & algere se dicente, cremauit. Æaci autem, Ascalaphi, & Acherontes non admodum perturbant: quibus ii & choros, & theatra, & Musicam qua se oblectarent omnis generis obtulerunt. [LVII.] Eam verò mortis faciem vt terribilem, tetricam, tenebricosam omnes reformidant, quæ sensuum priuatione omnium, obliuione, & ignoratione describitur: turbanturque cum mortuum audiunt periisse, sublatum esse, non iam esse amplius: & animo ægro tales admittunt voces.

In tellure consita arboribus
Computrescet hic lyra,
Et conuiuiorum exsors,
Omnigenûque tibiarum
Silentum sonitus.

Item:

Item:

Ast hominis post mortem obitam reparabilis arte
Non vlla est animus semel exspiratus ab ore.

Et sunt alicubi, qui sese in carorum iugulant funeribus, isthæc dicentes: semel nati sumus homines: bis nasci non datur: porrò æuum nostrum iam desinere oportet. Hi enim vitam præsentem vt exiguam, immò vt pro nihilo si cum æternitate comparetur deputantes contemnunt, itaque exigunt vt ea non fruantur, negliguntq; virtutem & actiones, collapsis animis seipsos spernentes vt ad vnius diei vitam natos, instabiles & ad nullam rem factos memorabilem. [LVII.] Nam sensuum abolitio, dissolutio, & hæc ratio, id quod sensu cassum est nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, sed quasi demonstrationem eius adiicit. Hoc enim illud ipsum est, a quo sibi natura metuit.

Sed vos in terram cuncti resoluatis, aquamque.

nimirum ab animæ dissipatione tali, quæ ei intellectum & sensum auferat. quam Epicurus dispersionem in vacuum & atomos faciens, tantò magis spem perpetuitatis exscindit. ob quam spem parum abest quin dicere ausim omnes vtriusque sexus homines paratos esse Cerbero se dilaniandos permittere, & in dolium Danaidum aquam cōgerere, ea lege vt esse detur, neque prorsus aboleantur. Et verò hæc, vt dixi, non admodum multi metuunt, matrum & nutricum opiniones: ac fabulosa commenta. & rursum qui timent, quasdam initiationes & expiationes putant opitulari, quibus purgati permaneant apud Manes ludo choreisque dediti inter eos, qui lucem, spiritum, sonumque mundum retinent. Vitæ autem priuatio, iuuenes senesque perturbat. Videmur enim infelici amore torqueri. tamen non facilè aut citra molestiam isthæc audimus,

Infra terram abijt fulgor, — vt Euripid. loquitur. Et,
Isthæc eum loquentem, lucidum iubar
Solis perennis exacto liquit die.

ita Epicurei cum immortalitatis opinione iucundissimas plerorumque hominum & maximas spes tollunt. [LVIII.] Quid censetis de bonorum exspectatione? qui cùm vixerint piè & iustè, nihil post mortem mali, sed bona pulcerrima & diuinissima sibi pollicentur. Primò omnium, sicut athletæ non nisi peracto certamine & parta victoria coronantur: sic illi victoriæ viuendo impetratæ præmia bonis post vitam dari iudicantes, mirum dictu est quantum huius spei gratia sibi de virtute plaudant. qua in spe copia videre est etiam eos qui nunc ob opes & potentiam insolenter se ac impotenter gerunt, melioresque stultè despiciunt, dignas pœnas luere. Deinde nemo vnquam eorum qui veritatis indagationi ac contemplationi fuere dediti, cupiditatem suam in hac vita expleuit,

Exspectatio bonorum post mortem.

expleuit, per corpus tanquam caliginem aut nubem humida ac perturbata vsus ratione. Sed auis instar sursum spectant, vt pote euolaturi hoc ex corpore in magnum aliquem splendidumque locum animumque a rebus caducis liberatum, facilem expeditumque reddunt, philosophando vtentes pro mortis meditatione. adeò ingens aliquod & vere perfectum bonum existimant esse mortem, quod ab ea veram vitam sit adepturus animus, qui hîc non rebus ipsis, sed tanquam somnus rerum adficitur. [LIX.] Quod si amici memoria est, quod voluit Epicurus, vndiquaque iucunda: iam hinc intelligi potest quanto seipsos gaudio spolient imagines & visa mortuorum sociorum opinantes se accepturos & venaturos, mentis sensusque inania: cum ipsis autem rursum se vere futuros, carumque patrem, caram matrem, & vxorem alicubi probam visuros se non sperantes, neque animo præcipientes consuetudinem istam & familiaritatem, quam expectant qui de animo idem cum Pythagora, Platone, & Homero sentiunt. Cuius rei similis sit ipsorum sententia, Homerus obscure significauit, Æneæ velut mortui speciem in medium proponens prœliantium, postea ipsum illum viuum &

Intrantem firmo gressúque, & robore fretum
Egregio ———

ostendens socijs, gaudentibus quod simulacro amoto ipsis præberetur. Nonne igitur nos quoque ita de Epicureis rectè sentiemus, ratione demonstrante fore vt reuera cum vita fructis possimus congredi, pristinamque amicitiam renouare, eos iudicii inopia amoliri & abiicere non posse visa ista atque cortices, in quibus lamentando nouisque se affectibus animi perturbando omne vitæ tempus conterunt. [LX.] Præterea qui mortem alterius vitæ melioris initium existimant, ii & rebus prosperè fluentibus maiorem capiunt delectationem ob maiorum exspectationem bonorum: & si hic non planè ex animi sententia res succedant, non admodum ægrè ferunt: sed spes de bonis mortem subsecuturis conceptæ, inexplicabilibus voluptatibus & exspectationibus præditæ, omnem defectum, omnem offensionem ex animo eluunt atque abolent, veluti in via, aut declinatione potius breui itineris facilè ac mediocriter obuia quæque ferente. At quorum vitæ finis destinatus est sensus omnis amissio & dissolutio, his mors quia non adfert mutationem malorum, vtrique fortunæ molesta est, magis tamen prosperè quam miserè viuentibus. his enim amputat spem felicioris vitæ, illis certum bonum ac stabile, vitam scilicet iucundam, adimit. Et quemadmodum medicamenta non commoda sed necessaria subleuant quidem ægrotos, sed sanos lædunt atque diuexant: sic Epicuri do-

ctrina

ctrina neque aduersa conflictatis fortuna vitam pollicetur meliorem: & quorum res secundæ sunt, iis finem felicitatis denunciat animi interitum atque dissolutionem. prudentium autem, sapientum, & bonis vigentium omninò deiicit animi lætitiam tranquillam, eos è vita beata ad vitæ amissionem & in nihilum reuocans. [LXI.] Cæterum in promptu est cogitationem de amissione bonorum tantum adferre doloris, quantum gaudii exhibent spes de bonis præsentibus firmæ, eorumque fruitio. *Animi interitus.* At enim dicunt cogitationem de futura dissolutione ipsis bonum stabilissimum & suauissimum in animo relinquere, quia scilicet eximat suspicionem de infinitis & innumeris malis: atque hoc præstare doctrinam Epicuri, mortis metum animæ dissolutione reprimentis. Quod si verò suauissimum est liberari exspectatione malorum infinitorum, quomodo non erit molestum priuari spe æternorum bonorum, & supremam amittere felicitatem. Bonum enim ventris, sed omnibus in vniuersum quæ sunt contra naturam est & alienum, non esse, & quibus malo mortis vitæ mala auferuntur ea sensus vacuitatem ita solatii loco habent, ac si subterfugissent. Contra autem quibus è bonis in nihilum *Amittendi bona metus.* mutatio imminet, eorum video terribilissimum exitum, quo beatitas finietur. non enim natura sensus amissionem metuit tanquam initium alterius rei alicuius: sed quia præsentium bonorum est abolitio. [LXI.] Etenim quod nihil ad nos pertinere dicitur, ortum ex omnium nostrarum rerum interitu, iam cogitando ad nos pertinet, & sensuum amissio eos, qui iam non sunt, non afficit sane molestia: afficit profectò eos qui sunt, plane in nihilum eos demergens, non sub terram aliquo saltem detrudens. Itaque ergo non Cerberus, neque Cocytus infinitum mortis metum reddidit: sed minæ istæ, nos in nihilum iri redactum, vnde ad Esse non datur mutatio aut reditus his qui interierunt. Bis enim non licet nasci: & Epicuri de sententia oportet æuum aboleri. Si enim non esse æuum sinit, non esse autem infinitum est & immutabile: iam paratum nobis est æternum malum, priuatio bonorum & sensus nunquam desitura. Et sapientius Herodotus, qui DEVM inquit dulcedine æternitatis gustata, apparere inuidum suapte natura esse maximè quidem his qui beati putantur, quibus dulcedo gustum præbens eorum quæ amissuri sunt, esca est doloris. Quam enim lætitiam, quam perceptionem voluptatis, quam exsulationem non expellat & frangat continenter ad animum accidens cogitatio, fore vt in infinitum is tanquam vastum in mare effundatur, apud eos qui pulcrum & beatitudinem in voluptate ponunt? Tum si, quæ est Epicuri opinio, plerisque vsu venit vt cum dolore intereant: planè nullam admittit consolationem mortis metus. per

mala ad priuationem bonorum ducentis. [LXI.] Præterea non defatigantur Epicurei pugnando & omnes homines cogendo, vt malorum euitationem pro bono ducant, pro malo autem bonorum abolitionem non reputent; interim fatentur, mortem omni spe ac gaudio carere, sed præcisa esse omnia iucunda & bona. quo quidem tempore multa pulcra, magna, diuinaque exspectant, qui animos interitus expertes esse sentiunt & immortales, aut qui longa quasdam temporis circuitiones alias in terra alias in cœlo peragrando conficiant, donec vna cum mundo dissoluantur, cum Sole & Luna in ignem mente præditum conflagrantes. Huiusmodi campum voluptatum tantarum Epicurus exscindit, & iis quæ diuinitus sperantur, (vti docuimus) muneribusque deorum sublatis, studio cognoscendæ veritatis facultati contemplatrici, actrici cupiditate honorum adempto, naturam in lætitiam animi corporis gratia conceptam, nimis hanc angustam, ac ne puram quidem, conijcit atque includit: tanquam si natura maius aliud bonum, quam est mali fuga, haberet nullum.

PLVTARCHI LIBELLVS, AN RE*cte dictum sit*, Latenter esse vi*uendum*.

ATQVI ne is quidem, qui hoc pronunciauit, latere voluit: sed ne lateret hoc dixit, tanquam reliquis subtilius aliquid intelligens: & cohortando ad nominis obscuritatem, iniqua ratione gloriam captauit. Ego autem

Odi sapientem, qui ipsus non sapit sibi.

Philoxenum Eryxidis filium & Gnathonem Siculum obsoniorum nimia cupiditate impulsos, narium sordes emungere in patinas solitos ferunt, vt aliis ab edendo deterritis ipsi soli implerentur propositis cibis. Atque sic etiam isti nimio gloriæ studio repleti, gloriam apud alios traducunt tanquam riuales suos, vt ipsi ea absque certamine potiri possint. Qua in re imitantur remiges. vt enim hi ad puppim nauis obuersis oculis proram propellunt, nimirum vt ex allisione refluxus ortus lembum vna incitet: ita qui talia dant præcepta, gloriam ii tanquam auersi sectantur. Quorsum enim attinebat hoc dicere, quid scribere, scriptumq; ad posteros edere, si fallere voluit eos qui tum erant, cùm ne ab olim quidem victuris se vellet ignorari? [II.] Verum ipsa res qui non sit praua, Viue ita vt ignoreris? scilicet viue, vt qui sepulcrum recluseris. An viuere est turpe, ita vt omnes sciamus te viuere? Ego sanè dicere

Ambitio occulta.

non

non verear, Ne si male quidem vixeris, dandam tibi operam esse vt lateas. immò enim innotesce, redi ad sanitatem, corrige peccatum. Siue virtus tibi adest, noli esse inutilis: siue vitium, noli negligere medicinam. Quin tu potius hoc distingue ac defini, cuinam homini istud Latere tuum præcipis. Si enim indocto, prauo, & fatuo, perinde est ac si febricitantem aut insanientem ex morbo occultare se iuberes, ne agnosceretur a medico, & se aliquò in tenebras abijcere vbi lateret vna cum suis morbis. Tu quoque dicis vitioso homini, cum vitijs tuis te abde, morbumque insanabilem & pestilẽtem perfer, celaque inuidiam vel superstitionem veluti palpitationes quasdam, & tradere te ijs qui docere ac sanare possunt caue. At verò prisci ægrotos suos in publico proponebant,

Vitia non tegenda.

vt prætereuntium quiuis si quid vel ipse eodem morbo conflictatus, vel similiter laboranti opitulatus medelæ nosset, id ægrotanti significaret. aiuntque artem hoc modo experientia adiuuante creuisse. Hoc modo etiam vitæ vitia animique prauas affectiones expediebat detegere, vt cuiuis liceret ijs inspectis & consideratis dicere, Iratus es? hoc caue. riualitate vexaris? istud facito. amas? ipse quoque aliquando amaui sed resipui. Nunc dum vitia sua negant, occultant, velant: penitus ea in sese defigunt. [III.] Si verò bonis suades vt lateant, Epaminondam iube bello gerendo, Lycurgum legibus ferendis, Thrasybulum tyrannis occidendis, Pythagoram instituendis discipulis, Socratem disputationib. supersedere. Immò tu primum ipse Epicure, non scribe ad amicos in Asia, non ex Ægypto hospitibus te præbe, non stipator esto Lampsacenis ephebis, non libros ad omnes vtriusq; sexus homines dimitte sapientiam ostentans, neque de sepultura manda. Quid enim sibi volunt communes mensæ, quid necessariorum & pulcrorum conuentus, quid tot millia versuum scripta & composita laboriose in Metrodorum, Aristobulum, Chæredemum. vt ne mortui quidem ignorari possent, si obliuione virtutem, ocio artem silentio philosophiam, obliteratione felicitatem leges tuæ describunt? Sin e vita, tanquam è conuiuio lumen, aufers cognitionem, viuito sanè occulte, qui omnia è voluptate ad voluptatem facis. Omninò si cum Hedeia meretrice sim vitam acturus aut Leontio. & inhonesti contemtum despuens bonum in carne & titillationibus quæsiturus: ista tenebras desiderent sacra, ista noctem, his obliuio & ignoratio induci debeant. [IV.] At si quis in naturæ rerum inuestigatione Deum celebret, Iustitiam, Prouidentiam: in morum doctrina legem, communionem, rempublicam, in repub. honestatem, non vtilitatem: cur viuens ignorari velit an ne quem doceat, ne cuiusquam studium ad virtutem excitet, neve alijs exemplo sit? Si Themistocles Atheniensibus ignotus fuisset, non repulissent Græci Xerxem: si Camillus Romanis, perijsset Roma: si

Dioni Plato, non fuisset liberata Sicilia. Nimirum sic sentio. sicut lumen non manifestos tantum nos, sed & vtiles inuicem facit: ita noticia non gloriam modò, sed & agendi materiam virtutibus parari. Epaminondas quidem ad quadragesimum vsque annum obscurus, nihil profuit Thebanis: postmodò cognitus & rebus præfectus, patriam pessum euntem seruauit, Græciamque seruitute liberauit, in forma tanquam luce virtutem apto tempore efficacem præbens.

Namq; æris instar quod longo post tempore
Vsu refulget attritum, virtus viri
Comperta splendet actionibus probis.

vt est apud Sophoclem.

Ocium. sicut contra in ocio delitescens ingenium viri velut æruginem ac senium contrahit. [V.] Quies enim alta, vitaque in ocio deposita, non corpora modo, sed & animos tabefacit, & sicut aquæ latentes sub vmbra ac nō fluentes putrescunt: ita in vita motuum expertes facultates hominibus insitæ consenescunt & pereunt, cum quod vtile adfuit, vsurpatum non est. Non vides, vt nocte appetente & corpora grauis quidam languor inuadit, & animas torpor inefficax, & contracta in seipsam ratio tanquam obscurus ignis ob ignauiam & languorem leuiter diuulsus agitatur visis, hoc vnum indicans viuere adhuc hominem?

Verùm vbi Sol oriens velocia somnia abegit,

& tanquam in vnum commiscens conuertit & excitauit vnà cum luce omnium cogitationes: tunc (vt ait Democritus) noua inita die homines mutuis conatibus tanquam condimento quodam refecti, alius aliunde ad res agendas sese conferunt. [VI.] Ac mihi videtur ipsa vita, & quod homines nati sumus, ad innotescendum nobis diuinitus obtigisse. est autem quisque nostrûm obscurus & ignotus dum in vniuersi mole seorsim exiguus fertur. cum autem inter se coeunt homines, adepti iam magnitudinem effulgent, clarique ex obscuris fiunt, & conspicui ex abditis. Non enim noticia via est ad substantiam, vt nonnulli dicunt: sed essentia ad noticiam. Non enim ortus singulas res efficit, sed demonstrat: sicut neque interitu res in nihilum redigūtur, sed tantum in obscurum abducuntur. Hinc est quod maiorum instituto Solem cum Apolline eundem putantes, Delium & Pythium cognominant a manifestando: sicut aduersæ dominum sortis, siue is Deus est siue genius, Aden nominant (nos Plutonem:) quod nos cum dissoluimur, abeamus in locum visui inaccessum: & vocant

Somni socorais dominum, cæcæq; noctis.

Existimo autem ipsum quoque hominem veteres *phota* dixisse, quòd vnicuique nostrûm ob cognationem cum lumine (id ipsis est *phos*) [illegible] insitus amor cognoscendi & innotescendi. Ipsam

vero

vero animam nonnulli philosophorum lumen, suapte natura esse statuunt: cum alijs vtentes argumentis, tum quod nullam rem anima magis auersatur quam ignorantiam, & omnia lucis experta vitat, tenebrisque turbatur, metuit, ac suspecta habet. ita autem ei dulce est lumen, ita desiderabile, vt nihil aliud ipsi iucundum sine eo aut in tenebris velit admittere: sed omnem ei voluptatem, iocum, aut delectationem lux admixta veluti commune condimentum suauem reddat atque gratam. Qui verò seipsum in obscuritatem conijcit, ac se tenebris inuoluit, vitamque inanis similem sepulcri facit: is ipsum videtur ortum fastidire, & quod extiterit inique ferre. [VII] Iam recepta est hæc sententia, esse quendam locum, vbi pij post mortem degant.

Lux.

His apud inferos per noctem
Solis fulget iubar almi,
Per prata puniceis rosis
Consita. —
Illis campus floridus patet
Virensq; frondibus arborum,

fluuijque quidem lenes & lacrymarum vacui perfluunt, mutuaq; se consuetudine oblectant commemorandis & explicandis rebus præteritis ac præsentibus. Tertia via est eorum qui impie & flagitiose vixerunt, quæ animas in orcum & voraginem detrudit,

Vbi immensas tenebras eructant
Validi graues noctis fluuij,

recipientes & ignorantia ac obliuione occultãtes eos qui puniuntur. Non enim vultures semper iacentium in terra depascũtur iecur, aut enim igni id aut putredine absumptum est: neque ponderum moles gestandorum fatigant atque conficiunt corpora pœnas luentium.

Non etenim fibris sunt cincta vel carnibus ossa:

neque reliquiæ sunt corporum post mortem, quæ cruciatus sustinere possint. Sed re vera vnicum eos qui male vixerunt manet supplicium, obscuritas & ignoratio, & abolitio in nihilum redigens, ac obliuione in fluuium illum illætabilem abripiens, inque abyssum demergens, & in vastissimum mare inutilitate & ocio, ignorationeq; & obscuritate omnia inoluens.

PLVTARCHI, AN VITIOSITAS AD infelicitatem sufficiat.

* *sustinet.*

Mulsebri dote corpus venditum gerens,

vt est

vt est apud Euripidem: sed pauca manifestata sunt & instabilia. huic autem non multum per cinerem, sed per regium incedenti rogum atque ambusto, anhelitus pleno & metus, & sudoris trāsmarini, diuitias ea apponens Tantalicas, * ob occupationem frui non valenti. Etenim Sicyonius ille equos alens, bono vsus consilio equam Agamemnoni velocem cursu dono dedit,

Vna ventosum ne molles ad Ilion iret,

sed domi manens oblectaretur, in amplas diuitias & ocium molestiæ expers se reclinans. At qui nunc citra molestiam viuere, & rebus agendis dediti videntur, nemine vocante vltrò se præcipites deuoluunt in aulas, comitatus, excubiasque laboriosas, vt equum aliquem, scortum, aut aliud quodpiam istarum quæ beare putantur rerum consequantur.

Est & cui lacerata genas sit in ædibus vxor,
Et domus imperfecta: ———

cùm ipse interim trahatur & oberret inter alios, sperans ac contumelias tolerans. Quod si adipiscatur eorum quæ desiderabat aliquid, circumagitatus, & oborta ad ludum fortunæ vertigine, discessum quærit, & beatos prædicat eos qui obscuri vitam securam agunt. At hi contra eum supra ipsos situm suspicientes, felicem deputant. Sic vitiositas afficit homines, omnia in se habens ad infelicitatem fabricandam posita, neque instrumentorū egent, neque famulorum. [II.] Alij verò tyrannis operam dantes vt quos puniunt miseros faciant, carnifices alunt, & tortores, & cauteria ac cuneos bruto animo fabricantur. Prauitas absque vllo apparatu, simul atque animum attigit, adfligit atque deijcit, implet dolore, lamentis, mœsticia, pœnitentia hominem. Indicium hoc certum est. Multi tacent dum secantur: tolerant flagrorum ictus: cuneis adactis torti a dominis aut tyrannis, vocem emittunt nullā: quandoquidem animus conniuens vehementiam affectionis tanquam manu iniecta comprimit atque cohibet. Excandescentiæ autem nunquam quietem imposueris, aut luctui silentium, aut metuenti vt subsistat persuaseris, aut ob pœnitentiam ægro ne vociferetur, neve in crines inuolet suos, aut femur pulset. Adeo vitium & igne est & ferro violentius. [III.] Ciuitates quando locationem templorum aut colossorum proscribunt, artifices audiunt de conducendo opere certantes, rationesque & exempla adferentes eum deinde deligunt, qui minori sumtu opus videtur confecturus & melius & celerius. Finge nos quoque publico proposito scripto inuitare, qui nauare velint mercede conducti operam ad vitam hominis miseram efficiendum. venire dicatum suam operam fortunam & vitiositatem, inter se contendentes. Fortunam adferre abundantiam omnis generis instrumentorum, quibus vita misera & mise-

Fortunæ & vitiositatis comparatio

& miseranda possint effici. puta latrocinia, bella, tyrannorum homicidia, tempestates marinas, fulmen de cœlo immissum: tum cicutas, gladios, calumniatorum conductas copias, febrium incēdia, compedes, carcerum circumuentionem. quanquam pleraque horum prauitati potius debētur quam fortunæ. sed sint omnia fortunæ. [IV.] Vitiositatem porrò nudam adstare, neq; aduersus hominem vlla re externa indigentem: & è fortuna quærere: Fortuna, quo pacto miserum efficies hominem: Minaris paupertatem? deridet te Metrocles: qui hyeme inter oues, æstate in vestibulis tēplorum dormiens, prouocat ad certamen de felicitate Persarum regem Babylone hyemantem, & æstiuo tempore in Media degentem. Seruitutem, vincula, venditionem inducis? spernit te Diogenes, qui cum a prædonibus vēderetur, præconis voce exclamauit, Ecquis emere vult dominum? Venenatum temperas poculū? nonne & Socrati id præbibisti? ille tamen placido sedatoque animo, nihil territus, & neq; colore neque vultu mutato, admodum facilè ebibit. mortui verò beatitatem laudauerunt viuentes, vt ne apud inferos quidem absq; sorte diuina futuri. Sanè ignem tuum Decius Romanorum imperator anteuertit, quo tempore exstructo in medio exercituum rogo, ex voto sese pro patriæ principatu Saturno immolauit. & apud Indos castæ maritorumque amantes vxores de igni litigant atque certant: victricem, quia cum mortuo marito comburitur, reliquæ vt felicem laudibus vehunt atque decantant. ac qui sapientes ibi sunt, nullus eorum dignus admiratione, nullus beatus habetur, nisi viuus etiamnum, & animo ac corpore valens, animam à corpore igni discernat, purusque a carne discedat eluta mortalitate. [V.] At enim è magnis opibus, domo splendida, victu magnifico ad lacernam, peram, & quotidiani cibi emendicationem rediges? hæc verò beatitatis principia Diogeni, libertatis gloriæque Crateti fuerunt. Inquies, in crucem te suffigam, aut ad palum. atqui Theodori nihil interest, humine an sublime putrescat. sepultura isthæc Scythis beata putatur., canes Hyrcanorum, Bactrianorum volucres cadauera præscripto legum vorant, vbi feliciter vitam finiuerunt. Quos ergo ista faciunt miseros? eos qui molles sunt & parum habent rationis, male educatos, non exercitatos, qui opiniones à teneris conceptas vnguiculis seruant. Proinde non fortuna infelicitatem perficit, nisi prauitate vtatur adiutrice. Sicut enim ossa finduntur filo, postquam sunt aceto & cinere perhumectata, ac sicut ebur zytho emollitum atque laxatum flectunt, inque varias formas fingunt, cùm id fieri alias non possit. sic fortuna quod a sese male affectum, mollitumque est vitijs, superueniens vulnerat atq; perforat. Et quemadmodū.* nulli noxius, neq; lædens tangentes & gestantes, si duntaxat vulneratus aliquis inferatur, statim eum interficit affectionis quendā deflu-

defluxum in se recipientem. ita cuius animus à fortuna sit subuertendus, cum intra corpus suum oporteat peculiare vulnus malumque habere aliquod: foris accidentia quod miseranda & lamentabilia redigat. [VI.] Est ne vitiositas etiam talis, vt ad inferendam miseriam fortunæ requirat opem? Nequaquam. Non asperum ac tempestuosum excitat prauitas mare, non deserto imminentes montium radices occupat ac cingit latronum insidijs, non agris frugiferis nubes grandinem eiaculantes immittit, non Melitum, Anytum, aut Callixenum subornat sycophantam, non repulsam præturæ conficit, vt miseros faciat. sed percellit diuites, rebus abundantes, hæreditatem adeuntes: terra marique subit & inhæret, cupiditatibus colliquans, iris incendens, superstitionibus conficiens, vultum mutans.

PLVTARCHI LIBELLVS, DE *amore prolis.*

[I.] QVod ad peregrinos iudices Græci appellauerunt aliquando, & in alieno foro litigauerunt, id initio hinc excogitatum fuit, quod alij de aliorum iustitia diffidentes, eam vt rem necessariam & apud ipsos non existentem aliunde petendam sunt opinati. Nonne eodem modo philosophi etiam de quæstionibus quibusdam propter mutuas inuicem dissensiones ad naturam brutorum animalium, tanquam ciuitatem alienam, prouocauerunt, eorumque affectionibus & ingenijs, vtpote integris & nullo alloquio, nullo dono corruptis, iudicium permiserunt? Aut hoc quoq; commune est humanæ vitiositatis crimen, quod de maximis & adprimè necessarijs rebus dissentientes, apud equos, canes, & aues quærimus, quomodo nobis matrimonia contrahenda, proles procreanda & educanda sit: ac quasi nihil in nostra natura sit proditum, brutorum mores & affectus appellamus: hocque aduersus vitam nostram testimonij dicimus, multa in ea contra naturam agi atque vsurpari, & statim ab initio & primis in rebus confusione ac perturbatione insinuante. Nam in brutis quidem proprietates suas natura sinceras simplicesq; conseruat. inter homines ratio & consuetudo eas, sicut oleum solent seplasiarij, multis permiscens opinionib. ac iudicijs adscititijs, nō patitur simplices manere, sed multipliciter variat. [II.] Neque est quod miremur bruta magis quam ratione prædita sequi naturam: nam in eo bruta etiam superantur a plantis. hæ enim neq; imaginandi vi, neq; appetitu præditæ qui naturam aliò auerteret, tanquam vinculo constricta manent ac tenentur, vnicumq; semper natura ductũ sequuntur. Brutis rationis mansuetudo, subtilitas, & libertatis studium non admodum sunt insita: incitationes tamen & cupiditates rationis ex-

pertes

pertes habent, quibus vsa euagantur: plerunque tamen non longè efferuntur, sed in natura tanquam anchora subsistunt. Sicut itaq; asinũ habena & fræno dominus dirigit: sic & in homine ratio, penes quam principatus est, modò has modò alias inueniens digressiones ac diuerticula, nullum conspicuum aut euidens relinquit naturæ vestigium. [III.] Initiò in brutis considera, quam sint omnia naturæ accõmodata. Primum non exspectant dum leges contra cœlibatum aut serius matrimonium ineuntes ferantur, vt Lycurgi & Soloni ciues. neque metuunt ignominias prole carentibus propositas, aut honores trium liberûm: sicut Romanorũ multi vxores ducunt & liberis operam dant, non vt heredes, sed vt ius adeundæ hæreditatis habeant. Deinde miscetur mas fœminæ, nõ omni tempore: quia non voluptas ei, sed procreatio est finis propositus. Itaque verno anni tempore, cum auræ spirant genitabiles, & tempetie prægnantibus commodæ, coit cum mare femina mansueta & desiderabilis, suaui corporis odore, & peculiari corporis ornatu exsultans, rore & pura herba impleta. ac vbi se concepisse sentit, modeste abit, & ea prospicit quæ ad fetum perferẽdum edendumque pertinent. Quæ agant, dignè dici nequit. in omnibus quidem amor prolis est manifestus, in prouidendo, in tolerando, in continentia. Cæterum nos apem sapientem vocamus, ac celebramus.

Coniugia Brutorum.

Melflauum meditantem: —

adulantes ei ob dulcedinem nos titillantem. reliquorum animaliũ sapientiam & artem, quam adhibent partui & educationi, negligimus. [IV.] Occurrit primo loco alcyon, quæ postquam concepit, nidum componit e spinis marinæ acus, quas inter se complicans atque conserens, formam circumfractam, qualis est retis piscatorij, & prælongam struit, concinneq; densa serie spinis inter se accuratè cõtextis, opus illuuiei vndarum supponit, vt paulatim percussum atque stipatum textum, solidam nanciscatur superficiem. ita autem duratur, vt vix diuidi lapide aut ferro possit. & quod est mirabilius, orificium nidi ea proportione ad modum & magnitudinem alcyonis effingitur, vt nullum neque magis intrare neque minus animal possit, ac (vt nonnulli tradunt) ne mare quidem aut rem vllam minimam admittat. Maxime autem feles viuum edunt partum, qui catulos in se continent, eosq; sinunt foras prodire ac pasci, deinde rursum intra viscera recipiunt dormituros. Vrsa, animal quo neq; deformius est aliud, neq; morosius, informes artubusq; carentes catulos parit. lingua autem tanquam instrumento formar membra: vt non solum parere, sed etiam fabricari videatur fetum. At Homericus leo ille:

Alcyones.

Feles.

Vrsa.

Cui venatores, catulos dum ducit, in alta
Occurrunt sylua, frenuens, & robore fretus
Omne supercilium tectis demittit ocellis.

nonne

nonne tibi videtur similis esse meditanti cum venatoribus de catulis pacisci? in vniuersum enim amor prolis animalia audacia redigit timida, & de segnibus industria, ac de gulosis parca. [V.] Sic Homerica illa auis pullis tradit

Esca quidquid habet, male sit sibi quamlibet ipsi.

sua enim ipsius fame pullos alit, cibumq; iã ventri appropinquantem abstinet & ore premit ne imprudens deglutiat. Apud eundem Poetam,

Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat,
Ignoto accedente viro, pugnaq; parat'que:

metum pro catulis quasi secundam iram concidit. Perdices quando vna cum pullis exagitantur, eos preuolare sinunt ac fugere, idque machinantur in propinquo volucntes se ac post pullos relictæ, vt aucupes ipsas captent: deinde paululum cursu prouectæ, rursum spe capiendi aucupem lactant, donec ita parta pullis suo periculo securitate longius producant persequentem. Gallinas autem quotidie ante oculos habemus, ac cernimus, quomodo pullos suos foueant, alios passas sub alas recipientes, aliis tergum conscendendum & vndiquaque aditum præbentes, simulq; blandam & gaudij indicem vocem edentes. eædem canes & angues fugiunt, cum sibi metuunt: cum verò pullis timent, defendunt, & vltra quàm vires patiantur iis propulsandis certant. [VI.] Enimuerò huiusmodi affectiones opinabimur istis animalibus ingenerasse naturam, de gallinarum, canum, vrsarum propagatione solicitam: non nobis hoc modo pudorem voluisse incutere? nimirum reputantes, ista naturam sequentibus exemplorum loco esse: duris autem suam exprobrare inhumanitatem, propter quos sola hominis incusatur natura, quod amorem gratuitum non ferat, neque nisi vtilitatis causa diligere norit. In admiratione enim est is, qui in theatris pronunciauit:

Perdices.

Gallina.

Mercedis ergo namq; hominem homo diligit.

Epicurus censet hoc pacto à parentibus liberos, & à liberis parentes amari. Quod si sermonis intelligentia bruti concederetur, & coactis in theatrum commune equis, bobus, canibus, volucribus, mutato carmine pronunciaret aliquis, neque à canibus catulos mercedis gratia, neque ab equis equuleos, neq; ab auibus pullos, sed gratis & naturæ impulsu diligi: omnium brutorum affectionibus hoc vt recte ac verè dictum approbaretur. Turpe enim, proh Iupiter, fuerit, bestiarum procreationes, partus, dolores in partu, educationes gratis esse & à natura: homines verò fenus mercedem, arrabones istarum rerum causa exigere. [VII.] Sed neque verum hoc est, neque dignum creditu. Natura enim sicut in plantis syluestribus, vt labruscis, caprificis, oleastris principia fructuum mitium cruda & imperfecta gignit: ita brutis quoq; amorem

Homines à natura esse amantes prolis.

tem fetus inseuit imperfectum & non pertinentem ad iusticiam; atque vltra vtilitatem sese proferentem. homini verò, quem produxit vt animal esset ratione præditum ac ciuile, iusticiamque, leges, & Deum coleret, vrbesque conderet & amicè cum alijs viueret: fœmina quoq; harum rerum præclara, pulcra, & fecũda inseuit, amorem scilicet prolis: secuta in hoc prima principia, quæ in ipsa corporis insunt constructione. Etenim natura, cum omnibus in rebus accuratam artificiosamque adhibeat diligentiam, nihilq; mancum aut superuacaneum admittat, & (vt ait Erasistratus) nihil habeat ociosum aut friuolum: nulla oratione satis explicari potest qua industria confecerit ea quæ ad humani generis procreationem attinent. [VIII.] Ac fuerit fortasse non satis decorum nimis subtiliter ea persequi, quorum vocabula parum honeste proferuntur, sed occultantur: vt intelligi possit quæ sit & quàm apta constitutio eorum membrorum, quæ gignendo, fouendo, in lucem edendo & enutriendo homini natura destinauit. Sola lactis confectio ac dispensatio sufficit ad demonstrandam naturæ prouidentiam atque industriam. *Lactis confectio* Quantum enim sanguinis id mulieribus supra necessarios vsus abundat, atque ob languorem exiguitatemque spiritus in superficie vagans molestia adficit: id reliquo tempore solet menstruis dierum circuitionibus, natura ad hoc canales & meatus aperiente, effundi, & cum reliquum corpus leuare ac purgare; tum vterum tanquam aruum aratro & semini concipiendo aptum auidumq; tempestiuè reddere. Verum postquã genitale semen complexus est vterus, actis iam radicibus: (primum enim in vtero vmbilicus nascitur, vt ait Democritus, tanquam anchora quã fetus nitatur contra fluctuationes; & tanquam retinaculum aut pedamentum conceptæ subolis) ibi tum menstruæ illos purgationi aptos meatus natura concludit; sanguinemque vagum accipiens, eo alimenti loco vtitur, fetumque humectat eo, qui iam cogitur & fingitur, donec iusto dierum numero in vtero exacto auctus, alium locum is, aliumque victum requirat. [IX.] Exinde natura, quouis solertior colono, sanguinem ad alios identidem deriuans vsus, paratos habet quasi subterraneos fontes quosdam, qui laticem affluentem recipiant. & quidem recipiant non ociosè aut sine affectione aliqua, sed spiritus leni calore muliebriq; mollicie excoquant, læuigent ac mutent. Hoc enim modo vbera interne sunt affecta atq; temperata. Lac autem ex ijs non per tubulos confertim effunditur: sed in carnem scaturiginũ plenam ac sensim exilibus meatibus peruiam desinentia vbera, infantis ori tactu suaue & lene penu præbent. Verum enimuerò hæc tot tantaq; ad procreationem instrumẽta, tot apparatus, tantum studium, tantaque prouidentia nihil erãt profutura, nisi parientibus natura amorem procurationemq; fetus ingenerasset.

Quando nil spirat, terra neq; repit in alma
Tam miserum, quam sunt homines.———

id quod de infante recens nato dictum, minimè fallit. Nihil enim est ita imperfectum, inops, nudum, informe, spurcum, vt homo a partu statim conspectus. cui soli fere ne exitum quidem in lucem mundum natura concessit: sed sanguine inquinatus, taboq; oppletus, & occiso magis quam nato similis, a nemine tangi, tolli, suauiari, ac complexu foueri potest, nisi natura insitum gerente amorem. Itaque alijs quidem animalibus infra ventrem vbera in mammas desinunt: mulieri superne ad pectus nascuntur, vt in promptu sit osculari, amplectique & fouere infantem. nimirum quia pariendi & alendi finis est non necessitas sed amor. [X.] Refer enim rationem ad prisca tempora. quæ primæ pepererunt, qui primi natum infantem viderunt, his neque lex vlla necessitatem alendæ prolis imponebat, neque exspectatio gratiæ iubebat infantibus alimenta tanquam fenore locare. Quinimmò infensæ potius proli, & memores acceptorum maleficiorum erant alioqui futuræ: vtpote tantis periculis, laboribus, doloribusque exhaustis.

Vt cum parturiens mulier penetrante sagitta
Fixa gemit, duris quam partibus Eilethyiæ
Quæ præsunt natæ faciunt Iunonis acerbam,
Et sæuos partu cumulant vrgente dolores

Hæc mulieres aiunt non ab Homero scripta fuisse, sed ab aliqua Homeride, quæ peperisset, aut etiamnum pareret, mixtionemq; doloris simul acerbi atque acuti in visceribus sentiret. Verum insitus a natura amor parientem flectit atque ducit. Etiamnum calida doloribus, ac cruciatibus concussa & tremebunda, infantem non præterit neque fugit, sed ad eum se conuertit, arridet, tollit, osculatur: nullam sane percipiens dulcedinem, nullam vtilitatem, sed laboriose ac ærumnose

Ad hoc paratis excipiens cunabulis
Fouet, refrigeratq; identidem nouum
Cumulans labore laborem, nocturnumq; opus
Mutans diurno ———

[XI.] Qui vitem ęquinoctio verno serit, vuas ex ea legit autumnali occidentibus Pleiadibus qui triticum seminat, metit sub ortum earum. Boues, equi, alites, iam vsibus paratos edunt fetus. Hominis educatio laboriosa est, incrementum tardum, virtus ita in longinquo sita, vt plerique parentes prius ex hac vita decedant, quam filij virtutem suam demonstrent. Non vidit Salaminiam Themistoclis victoriam Neocles, neque Cimonis res ad Eurymedontem gestas Miltiades, non audiuit Periclem concionantem Xanthippus, neque Platonem philosophantem Aristo. neque Euripidis & Sopho-

ſenſus ſuos & partes eorum cognouerunt. Balbutientes eos, & lusus, & ſyllabas diminutas audiuerunt: comeſſationes, potationes, amores, aliaque id genus filiorum delicta videre patribus contigit, adeo vt illa duntaxat Eueni inſcriptio memoretur ac laudetur:

Per tempus patri filius omne dolor.

Et tamen liberi non faciunt filios educandi: ij maximè, quibus nihil opus eſt filijs. ridiculum eſt enim opinari diuites natos ipſis ſalutem ſacram facere & audere, quia habeant alimenta præbituros & ſepulturam curaturos. Niſi me hercle hæredum inopia liberos alunt: ſcilicet quia non licet inuenire qui aliena accipere velit. Arena, puluis, & pennæ auium varias voces edentium tanto non ſunt numero, quantus eſt hæreditates ambientium. Danaus filiarum quinquaginta fuit pater: qui ſi prole caruiſſet, vel plures habuiſſet hæredes. [XII.] Tum diuerſa eſt ratio. Filij enim gratiam hanc ob cauſam non habent, neque colunt, ac venerantur eo nomine: ſed vt rem debitam hæreditatem expectant. At alienorum circa liberis carentem voces audiuntur, ſimiles comicis iſtis:

Immo ne, orbe, deuora, habes triobolum,

Iam quod Euripides dixit,

Hominibus amicos conciliat pecunia,
Res quæ plurimum in mortalium poteſt.

non eſt ſimpliciter verum, ſed de ijs quibus nulli ſunt liberi. His pecuniam diuites dant mutuam, hos principes colunt, his ſoli oratores gratis patrocinantur:

Multum poteſt hæredem habens incognitum
Diues ——

itaque ergo multos qui amicorum magnum haberent numerum, & a multis honorarentur, vnica nata proles amicis potentiaque exuit. Ita ſe ad potentiam quidem liberi conducunt: ſed naturæ tota eſt vis, non minus apud homines, quam apud beſtias. obſcurantur enim & hæc & multa alia vitijs: ſicut cum ſylua hortenſibus ſeminibus conſita floret. An hoc dicemus, ne ſeipſum quidem diligere hominem? quia multi ſeipſos iugulant aut præcipites dant, & Oedibus ſibi

Oculos domo funeſta auerſos eruit:

& Hegeſias ſua diſputatione multos auditorum permouit vt mortem ſibi conſciſcerent.

Multa ſunt ſpecies rerum fatalium.

[XIII.] Verum & hæc & iſta, morbi ſunt, affectioneſque animi à ſua deſciſcentis natura & homines ipſi heic contra ſe dicunt teſtimonium. Si enim porca aut canis a ſe editum fetum dilaniauerit, animum abijciunt, perturbantur, ac dijs pro auertruncanda calamitate ſacrificant, remque pro oſtento habent: quia ſentiunt

à natura animalibus omnibus datum vt ament suos fetus & enutriant, non vt interficiant. Enimuerò sicut in metallis aurum quãquam multa terra permixtum atque tectum, tamen enitet: sic natura etiam in vitiosis factis atque affectibus amorem prolis declarat. Pauperes enim non alunt liberos, metuentes ne iusto deterius educati, seruiles, & rudes culturæ, omniumque bonorum inopes fiant. nam paupertatem, quam vltimum malorum censent, tanquam grauem & magnum morbum, non sustinent suæ proli tradere.

PLVTARCHI DE ISIDE ET *Osiride liber.*

[I.] QVi sapiunt ô Clea, ijs omnia bona sunt à dijs immortalibus petenda. maxime autem cognitionem deorum pro captu humanæ naturæ consectantes, ab ipsis petimus nobis eam concedi: quia neque maius homo accipere, neque dignius dare munus homini Deus potest veritate. Reliqua quippe non sibi propria & peculiaria Deus homini largitur, possidens ea atque vsurpans tantum. Neque enim argentum & aurum Deo beatitatem, neque tonitru & fulmen vim parat: sed scientia & prudentia istas laudes consequitur. Ac omnium quæ dixit Homerus, hoc est ab eo præclarissimè pronunciatum:

Est ambobus idem sanè genus, & patria vna.
Sed Iupiter natu prior exstat, pluraq́; nouit:

maiestate Iouis imperium anteire dicens, quod scientia & sapientia esset antiquius. Existimo etiam æternæ vitæ, quam Deus occupauit, beatitatem in eo esse, quod cognitionis vi præterita non dimittit. alioqui cognitione & intelligentia rerum sublatis, immortalitatem non esse vitam sed tempus. [II.] Est ergo diuinitatis appetitus, veritatis, maxime de natura deorum, indagatio, tanquam recuperationem sacrorum vsurpans inquisitionem ac perceptionem: & res quauis castimonia, quouis æditui munere sanctior. non leuiter eadem grata isti deæ, quam tu colis eximiè sapientem & rerum cognitionẽ deditam: & ipso e nomine intelligitur, nulli alij numini magis conuenire scientiam atque cognitionem: Græca enim Isis vox est, a scientia demanans. & huius deæ inimicus Typhon, a fastu (qui *typhos* Græcis dicitur) nomen habet, quod inscitia & erroribus inflatus, discerpat aboleatque sacram doctrinam, quam dea colligit, componit, traditque diuinitati comparandæ initiatis. quos ea temperanti continenter victus rationi, & abstinẽtiæ multorum ciborum ac rei Venereæ adsuefa-

cto,

ctos, qua libido & voluptatum appetentia reprimuntur, sacra in templis luxus expertia & austera obire condocefacit. quorum finis est, primi, rerum domini, ac sola mente percipiendi cognitio Dei: quem dea apud se quærere iubet, secum degentem. [III.] Ipsum quoque fani nomen palam pollicetur cognitionem & scientiam Entis, appellatur enim Iseium, vt cum ratione & sanctè adeamus sacra deæ, cogniturі Ens. Adhæc Isidem multi Mercurio, multi Prometheo natam perhibent: quorũ hunc sapientiæ & prouidentiæ, illum grammaticæ & musicæ inuentorem esse censent. Itaque Hermopoli etiam Musarum priorem Isidis & Iustitiæ nominibus afficiunt, quod sit (vt diximus) sapientia, resque diuinas demonstret ijs qui re vera ac ritè a sacris gerẽdis sacroque vestitu Hieraphori & Hierastoli nominantur. Hi autem sunt qui sacram de dijs doctrinam omni a superstitione & curiositate puram in animo suo, tanquam in cista, gestant atque continent: fugiuntque atra & vmbrosa, manifesta autem & splendidam de Deo sententiam monstrantia amplectuntur. Quod ipsum veste quoque sacra innuitur. Itaque mortui Isiaci hac ornantur, quod signum est eo istos abire, nulla alia re quam doctrina instructos. Non enim ô Clea philosophum barba & pallium, neque Isiacum lini gestatio aut rasura faciunt. sed Isiacus is verè est, qui quæ ostenduntur & aguntur de dijs istis, ritè comparat cum rebus, & veritatem philosophica inquisitione indagat. [IV.] Vulgò enim etiam vsitatissima ista atque minima sunt incognita, cur capillos ponant sacerdotes, cur lineas gerant vestes. quidam ne curant quicquam his de rebus cognoscere: alij lanis eos vt & carnibus ouium religionis gratia putant abstinere, radi capita ob luctum, linum gerere ob colorem quem flos lini habet similem nitori ætheris mundũ ambientis. Vera autem horum omnium causa est, quod purum tangi a non puro nefas est, vt ait Plato. atqui nullum excrementũ alimenti, nullum reiectaneum castum purumue est. cæterum ex excrementis nascuntur lanæ, villi, crines, vngues, atq; germinant. ridiculum verò fuisset, Isiacos, vbi castimoniæ gratia suos posuisset capillos, raso æqualiter toto corpore, amiciri pecorum lanis & eas gestare. Quod autem Hesiodus præcipit:

Nunquam a quinque fronde inter conuiuia diuûm
Aridi siccum cures abscindere ferro.

docere eum est intelligendum, debere nos rem diuinam obire, iã ante vnguibus defectis alijsque id genus rebus procuratis, non in ipsis sacrificijs adhibere purgationem & excrementorum remotionem. Linum porrò è terra nascitur immortali, & fructum fert esui aptum, vestem exhibet tenuem, ac puram, quæ gerentem non grauat, & est apta omnibus anni temporibus, minimeque pediculos gignere traditur. de quo alia est disputatio. [V.] Sacerdotes

Rasure capitis & linearum vestium vsus causa.

autem ita abhorrent ab excrementorum natura, vt non legumina modò pleraq; auersentur, & carnes ouillas ac suillas, quæ multum superuacaneæ gignunt: sed salem quoq; cibis detrahant quo tempore sanctè ac pure viuunt. cum alijs hoc de causis, tum quod sal appetitu exacuendo magis bibulos & voraciores reddit. stultum est enim salem propterea pro immundo haberi, quod, vt Aristagoras ait, dum is cogitur, multa animalcula deprehensa ei immoriantur. Dicuntur etiam Apin peculiari e puteo potare, & à Nilo eum omnibus modis arcere. non quod pollutam Nili aquam propter crocodilum censeant, vt visum quibusdam: cum nihil in maiore sit Ægyptijs honore atque Nilus. sed quia eius aqua pota creditur pinguedinem carnisque magnum efficere incrementum. non volunt autem Apin pinguem esse & multa carne obesum, vt neque seipsos quidem: sed animis volunt leuia atque gracilia circumdata esse corpora, ne diuina pars a mortali prematur atque addigatur. [VI.] Iam vinum ij, qui Heliopoli Solem colunt sacris, nullum prorsus in templum inferunt: quod non conueniat interdiu bibere, domino & rege inspiciente. reliqui vino vtuntur, sed modico admodum, habentque multos ritus quos pure casteque obeunt, vini expertes, vbi philosophando, rebus sacrisque docendis ac discendis tempus exigitur. Reges quoque ex sacrarum præscripto literarum certa mensura vinum bibebant, vt scribit Hecatæus, quia & ipsi essent sacerdotes. Bibere cœpit Psammetichus, cum neque bibissent ante, neque dijs libassent vinum, non id gratum dijs rati, sed sanguinem eorum qui aliquando bellum dijs intulissent: ex quorum cadaueribus terræ permixtis putant vites esse ortas. itaque etiam ebrietas insanos facit & abalienat mentem, impletis hominibus sanguine suorum maiorum. Atque hæc Eudoxus secundo Circuitionis libro a sacerdotibus ita narrari scribit. Piscibus autem marinis non omnes omnibus, sed quibusdam abstinent: vt Oxyrynchitæ hamo captis. quia enim oxyrynchum piscem sic ab acuto dictum rostro venerantur, metuunt ne hamus aliquando ab oxyryncho tactus polluatur. Syenitæ etiam phagrũ cauent. videtur enim vna cum Nilo apparere, eiusque exoptatum incrementum conspectus ipse nunciare. [VII.] Sacerdotes omnibus abstinent piscibus. Primi autem mensis nono die cum reliquorum Ægyptiorum vnusquisque ante fores domus suæ assum piscem edat: sacerdotes non gustant, sed ante ianuam ædium comburunt pisces. Cuius rei duæ sunt rationes sacra altera & subtilis, quam infra adductam, concinentem ijs quæ de Osiride & Typhone pie philosophamur. Altera manifesta est & in promtu, piscem cibi genus esse nõ necessarium sed superuacaneum, & suffragante Homero, qui neque Phæaces istos delicatos, neque Ita-

Vinum.

Piscis qualis cibus.

censes

cæteris insulares piscibus uti scipserit, ac ne socius quidem Vlyssi in tam longa nauigatione prius quam extrema adegit inopia. Plane autem mare ab igni censent factum, exclusum finibus elementorum: quod neque mundi pars sit, neque elementum, sed alienum excremẽtum, corruptum & morbosum. [VIII.] *Mare.* Etenim in sacrificia nihil est insertum ratione carens, aut fabulosum, aut a superstitione profectum, vt nonnulli censent. sed alia morales habent vtilesque causas, alia historicæ aut è natura rerum repetitæ elegantiæ non sunt inania. Quale est de cæpa. inci- *Cepa.* disse enim in fluuium ac perijsse Dictyn Isidis alumnum dum cæpas caperet, extremè est absurdum. Sed sacerdotes auersantur cæpam & cauent, quia sola hæc planta Luna decrescente vigere & augescere solet. & cæpæ vsus neque castimoniam exercentibus commodus est, neque dies festos celebrantibus. alteris quia sitim creat, alteris quia lacrymas elicit. Suem quóque alienum a sacris animal censent quod maximè coeat Luna decrescente, & lac eius bibentium corpora lepram asperamque scabiem efferant. [IX.] Quod autem semel in plenilunio suem mactantes comedunt, rationemque hanc reddunt, Typhonem cùm plena Luna suem persequeretur reperisse ligneam arcam, in qua Osiridis corpus iacebat, idque dissecuisse: id non omnes probant, sed, vt & alia multa, non rectè inaudiiam rem existimant. Enimuerò priscos aiunt ita *Frugalitas* luxuriam, prodigalitatem, ac deliciarum studium traduxisse, vt columnam quoque perhibitum sit Thebis in templo positam fuisse, in qua diræ imprecationes inscriptæ fuerint in Meinim regem, qui primus Ægyptios a tenui, & opum pecuniæque non indigente victus ratione deduxisset. Dicitur etiam Technatis Bocchorẽ qui filium habuit, cum expeditionem in Arabes faceret, & impedimenta morarentur, obuio cibo suauiter vsus, super toro somnum cepisse profundum, eaque re inductum, Meinin fuisse exsecratum, ac approbantibus sacerdotib. exsecrationẽ eam in columna incisam posuisse. [X.] Reges porro aut è sacerdotibus, aut è bellicosis legebantur, cum hæc gens ob virtutem, illa ob sapientiam in honore & auctoritate esset. Qui autẽ è bellicosis creabatur rex, sta- *Philosophia* tim se sacerdotibus dabat, ac philosophiæ fiebat particeps, pleraq; *Ægyptiorũ* fabulis occultantis ac sermonibus obscura veritatis indicia & argumenta habentibus. quod sane ipsi declarẽt, ante templa Sphinges plerumque collocantes: quo innuunt, suarum rerum sacrarum doctrinam constare perplexa & sub inuolucris latente sapientia. Quod Sai est Mineruæ, quam eandem cum Iside arbitrantur, fanũ, hanc habebat inscriptionem: Ego sum omne quod exstitit, est, & erit, meumque peplum nemo adhuc mortalium detexit. Porrò cum *Iupiter A-* plerique existiment peculiare apud Ægyptios nomen Iouis esse A- *mũn &* mun, quod nos producto vocabulo Ammonẽ dicimus. Manethos *Ammon.*

 Seben-

Scbennita ea voce occultatum & occultationem iudicat significari: Hecatæus autem Abderita hoc verbo inuicem vti Ægyptios ait cũ alter alterum vocat, esse enim vocem inuocatiuam: & cum principem Deum eundem cum Vniuerso putent, vtpote obscurũ & absconditum, vocari ab ijs & orari Amum dicentibus, vt prodat se ac conspiciendũ præbeat. Talis ergo fuit Ægyptiorum accuratio in contemplatione rerũ diuinarum. [XI.] Testimonium perhibent etiam Græcorum sapientissimi, Solon, Thales, Plato, Eudoxus, Pythagoras, & quorundam opinione etiam Lycurgus, qui in Ægyptum venerunt, & cum sacerdotibus versati sunt. & ab Eudoxo quidem Chonuphin Memphitam fuisse auditum aiunt, à Solone Sonchiten Saitan, a Pythagora Oenuphin Heliopolitam.

Pythagore philosophia

Pythagoras autem maximè, vt apparet, in admiratione habitus admiratusq; sacerdotes istos, imitatus est rationem eorũ, res notis quibusdã & per ambages proponendi, suasq; sententias inuolucris texit. Nã quæ vocantur litteræ hieroglyphicæ, his pleraq; Pythagoræ præcepta nihil cõcedunt, qualia sunt, Nõ edere in curru, Nõ insidere chœnici, Non plantare palmam, Ignem in ædibus gladio nõ agitare. Ego verò sentio, ꝙ Pythagorei vnitatẽ appellant Apollinem, binarium Dianam, septenarium Mineruã, primum cubum Neptunum, conuenire cum his quæ fixa sunt in templis, atq; adeo aguntur & pinguntur. Regem enim & dominum Osirin, oculo & sceptro pictis exprimunt: & nomen quidem interpretantur Multiqculum: quod Os Ægyptiorũ sermone *multum*, Iri *oculum* notet. Cœlũ quia ob perpetuitatẽ nunquam senescat, corde picto significant, cui focus ardens subiectus sit. [XII.] Thebis simulacra fuerunt dedicata iudicum manibus carentium, & princeps iudicum oculos in terrã deiectos habens: quo innuebatur iustitiã donis & alloquijs non esse obnoxiam. Bellicosis sculptura annuli erat scarabeus, hoc enim insectũ sexu femineo caret, omnes sunt masculi, & semine in materiam in globũ redactam immisso propagant genus, non alimento magis quam procreationi locum parantes. Ergo

Fabula de diis.

audiens fabulas quas de dijs Ægyptij referunt, errores eorum, dissectiones in membra, multosque alios id genus casus: necesse est vt dictorum recordere, nihilque horum credas ita vt narratur actũ fuisse aut euenisse. [XIII.] Non enim propriè cani Mercurium nomen faciunt: sed ob custodiendi ac vigilandi studium, & sapientiam, qua inter amicũ internoscit, eum callidissimo (vt Plato ait) deorum accommodant. Neque putant Solem infantem recens natum è loto exstitisse: sed sic ortum Solis pingunt, innuentes quomodo is ex humidis accendatur. Nam & Ochum Persarum regũ crudelissimum ac apprimè terribilem, quod is multis interfectis, Apin quoque ad extremum mactasset, & cum amicis epulando absum-

abſumſiſſet, Gladium vocauerunt, itaque etiamnum in recenſione regum appellant. non ſane ſubſtantiam eius ita exprimentes, ſed morum aſperitatem ac maliciam inſtrumento cædibus parato adſimilantes. Hac itaq; ratione ea quæ dicuntur de diis inaudiens atque accipiens ab iis qui fabulam pie ac philoſophice interpretantur, ritusque ſacrorum legitimos obiens & ſeruans perpetuo, ac ſtatuens nullum diis te ſacrificium, nullum præſtare officium poſſe perinde gratum, ac ſi de diis rectè ſentias, non leuius impietate vitium ſuperſtitionem euitabis. Fabula ipſa, inutilibus omninò & ocioſis quantum fieri poteſt amputatis, ſic breuiſſimè narratur [XIV.] Rheæ aiunt occulte cum Saturno congreſſæ Solem, qui id flagitium deprehendiſſet, imprecatum fuiſſe, vt neque in menſe neq; in anno pareret. ſed Mercurium amore deæ captum, cum ea coiſſe, ac deinde in ludo cum Luna victorem, ſeptuageſimam partem cuiusuis diei abſtuliſſe, atque ex his omnibus dies quinque confeciſſe, ac CCCLX. anni diebus adieciſſe: quæ quinque dies nunc ab Ægyptiis Epagomenæ, id eſt, adiectitiæ vocantur, & vt natales deorum feſti aguntur. Prima autem earum die Oſirin natum, & ſimul cum eo vocem editam, quæ indicaret dominum omnium rerum in lucem prodire. alii Pamylen quandam aiunt cum Thebis è templo Iouis aquam peteret, vocem exaudiuiſſe, qua iuberetur proclamare, Oſirin magnum regem & beneficum eſſe natum. itaque & hanc Oſirin à Saturno traditum enutriuiſſe, & Pamylia ei ſacra peragi, Phallephoriis (id eſt ſacrificiis in quibus penis imago vſurpatur) ſimilia. Secunda die Aruerin natum, quem alii Apollinem, nonnulli Orum ſeniorem dicunt. Tertia Typhonem, non ſuo tempore & loco, ſed latere ictu perrupto exſiluiſſe. Quarta Iſidem in Panygris. Quinta Nephthyn, quam & Finem, & Venerem, & Victoriam nominant. Patrem autem Oſiridis & Arueris fuiſſe Solem: Iſidis Mercurium, Typhonis & Nephthys Saturnum. itaque etiam tertium epactarum diem reges pro nefaſto habentes, non dabant reſponſa neque ante noctem corpora curabant. Porro Nephthyn Typhoni nupſiſſe. Iſidem & Oſiridem mutuo impulſos amore, antequam ex aluo matris exirent, in tenebris corpora miſcuiſſe. ac ſunt qui ſic natum putent Aruerin, & ab Ægyptiis ſeniorem Orum, à Græcis Apollinem nuncupatum. [XV.] Iam Oſirin regno inito ſtatim Ægyptios inopi & belluina victus ratione ſoluiſſe, cum & fruges iis oſtenderet & leges poneret, & deorum cultum præciperet. Poſtmodò vniuerſam obiuiſſe terram homineſque manſuetos redegiſſe, minimo armorum vſu, cúm pleroſque perſuadendo & docendo adhibitis carminibus ac muſica allicerer. itaque creditum eſſe Græcis eundem cum Libero patre. Typhonem verò, qui eo abſente res nouas moliri non eſſet auſus, quod Iſis continentiæ

Oſiridis res geſtæ.

seruans magno studio & attentione sibi caueret, redeunti insidias struxisse, adscitis in coniurationem viris LXXII & conatum adiuuante regina Æthiopiæ quæ ad ipsum se contulerat. Aso nomen huius fertur. Metitum furtim Typhonem corpus Osiridis, ad magnitudinem eius arcam apparasse elegantem, exacteq; ornatam, eamque in conuiuium intulisse. quam vbi conuiuæ cum voluptate & admiratione spectassent, per iocum promisisse Typhonem se dono arcam huic daturum, qui inclusus quantitatem eius exæquaret. cum omnes periculum fecissent, neque cuiquam quadraret, Osirim in eam ingressum decubuisse. ibi eos qui intererant, accurrisse, & operculum arcæ iniecisse, & qua clauis externè, qua liquido plumbo immisso cum obfirmassent, ad Nilum detulisse, ac in mare demisisse per Taniticum ostium: quod eam obrem hodie nominatu abominabile est Ægyptiis. Acta hæc esse decima septima die mensis Athyr, quo mense Sol Scorpium peragrat, annum regnante Osiride duodetrigesimum. alii non regnasse, sed vixisse tot annos eum perhibent. [XVI.] Cum autem primi hoc sensissent Panes ac Satyri, qui loco circa Chennin sita incolunt, & hoc de facto mentionem hominibus intecissent, subitas multitudinum perturbationes & consternationes, nomen Panicorum terrorum inde obtinuisse. Isin certiorem factam, eo in loco cincinnorum vnum desecuisse, ac vestem sumsisse lugubrem, vbi vrbs est quæ Coptus hodieque dicitur. quo nomine quidam priuationem notari existimāt, Ægyptiis *Koptein* pro priuare vsurpantibus. Vagatam inde passim & animi anxiam, neminí occurrisse quem non appellaret: ita etiam puerulis obuiam factis, quæsiuisse ex iis de arca. hos autem vt forte fortuna viderant arcam, Isidi ostium indicasse, per quod amici Thyphonis arcam in mare eiecissent. Hinc tractum, quod Ægyptii pueros facultate diuinandi præditos putant, & maximè ominis loco accipiunt, si quid ii in templis ludentes fortè pronunciant. Porrò Isidem, comperto Osirin cum sorore per errorem tanquam secum coiuisse, & argumento rei viso corona melilotina quam is apud Nephthyn reliquerat, puerulum quæsiuisse. (nam pręmetu Typhonis eum statim mater exposuerat) magnoque labore canibus indagātibus repertum enutriuisse: eumque custodem deinceps comitemq; habuisse, Anubin appellatum, & creditum deos custodire, vt canes hominibus custodes esse assolent. [XVII.] Exinde inaudiuisse arcam apud Byblum maris fluctibus eiectam, ericæ cuidam molliter insedisse. ericam autem breui temporis spacio pulcerrimum atque maximum edidisse germen, eoque arcam circum amplexam occuluisse intra se. regem verò admiratum plantæ magnitudinem, præcidisse ramum quo arca non visa continebatur, ac tecto fulcri loco suppofuisse. Hæc aiunt diuinitus emisso famæ spiritu

Isidem

Isidem deinde in Byblum venisse, & ad fontem consedisse demissam atque lacrymantem, neque cum vllo hominum verba communicasse, reginæ autem ancillis salutem dixisse, & comiter allocutam, comas earum replicasse, & a se mirabilem fragrantiæ suauitatem corporibus earum adspirasse. reginam visis ancillis desiderio peregrinæ captam fuisse, cum earum & crines & corpora spirarent ambrosiam. Ita Isidem accitam & familiarem redditam a regina nutriendo puerulo fuisse præfectam. Regis nomen Malcandar fertur. reginam alii Astartam, alii Saosin, quidam Nemanûn, quasi Mineruam perhibent. Isidem nutriendo puero digitũ mammæ loco in os inseruisse: noctu mortales corporis partes ambussisse, & ipsam ita hirundinis forma ad columnam istam aduolasse atque lamentatam fuisse. tandem reginam re obseruata, clamore edito cum videret infantẽ amburi, eum immortalitate exuisse. [XVIII.] Deam vero iam patefactam, postulasse columnam cui tectum incumbebat, eaque subducta, nullo negocio ericam amputauisse, hincque linteo velatam affuso vnguento regibus in manus tradidisse. eosque etiamnum a Byblius lignum istud in fano situm Isidis. Ipsam ad arcam accidisse, tantoque vsam eiulatu, vt regis liberorum natu minor ex eo sit mortuus. cum maiore & arca Isidem nauis conscensa auectam. cumque Phædrus amnis sub auroram ventum et auram asperiorem, iratam eum exsiccauisse. Vt primum nacta fuit ocium & solitudinem, arcam aperuisse, facieque faciei imposita exosculatam illacrumasse. cum verò puer tacitè à tergo accederet & quid ageretur obseruaret, sentientem Isidem se conuertisse, & truciq. in eum ex ira intuitam vultu: puerum eo terrore consternatum obiisse. alii non sic dicunt, sed quo modo commemoratum est in mare excidisse. In honore tamen haberi propter Isidem. esse enim Manerotem hunc, quem in conuiuiis Ægyptii cantant. Alii puero nomen fuisse Palæstino, & a dea conditam vrbem ei cognominem Pelusium. Manerotem autem illum qui cantatur, autorem fuisse musices narrant. Sunt qui Manerotem negent hominis esse nomen: sed affirment ista voce Ægyptio sermone conuiuas modestiæ admoneri: atq; hoc esse quod identidem nominando Manerote Ægyptii significent. quo pacto scilicet etiam mortui simulacrum in cistella circumlatum, non sit monimentum eorum quæ Osiridi euenerunt, vt nonnulli existiment: sed quod censeant monendos conuiuas ita vt fruantur præsentibus, vt mox ipsi quoq; tales futuri, ideo inferri eam in conuiuia imaginem. [XIX.] Cum autem Isis ad Orum filium, qui Buti educabatur, iter faceret, & arcam extra conspectum hominum deposuisset, Typhonem noctu venantem ad Lunam incidisse in arcam eam, cadaueréque agnito, in partes quatuordecim discerpsisse, easque dissipasse. Isidem re comperta, paludes papyreo lembo pernauigasse Orus.

gasse & frusta conquisiuisse. hinc esse, quod qui papyrinis naui-[illegible]cnuntur, ii a crocodili non infestantur, aut metuentibus a[illegible]etantibus eos propter deam. atque hanc esse causam, quod [illegible] sunt in Ægypto sepulchra Osiridis quia Isis frustum quodq[illegible]eit[illegible]t inciderat humauerit. Alii hoc negant. simulacra aiunt i[illegible]em fecisse, & singulis singula vrbibus dedisse, simulantem cadauer se dare, vt is a pluribus coleretur: & si Typhon præualeret, verumque Osiridis sepulchrum quæreret, multis commonstratis, de inueniendo desperaret. de omnibus membris solum penem Osiridis non fuisse ab Iside repertum. hunc enim statim fuisse in Nilum aoiectum, gustatumq; a lepidoto siue squameo, phagro, & oxyryncho piscibus: quos præ aliis piscibus exsecrantur Ægyptii. Isidem autem eius loco phallum (id est veretrum) eius imitatione confecisse atque consecrasse: quo hodieque in sacris vtantur Ægyptii. [XX.] Deinde Osiridem Oro ab inferis præstò adfuisse, eumque ad prœlium instituisse atque exercuisse. percunctatum etiam postea fuisse quid pulcherrimum putaret. cumque respondisset Orus, Vlcisci patrem & matrem iniuria adfectos, vlterius quæsiuisse, quodnam animal ad pugnam eunti censeret vtilius. cum equum respondisset Orus, miratum fuisse & in dubium vocasse, quod non leonem potius quam equum dixisset. respondisse Orum, esse leonem vtilem indigenti auxilio, equum autem facere ad instandum hosti eumque interficiendum. his auditis delectatum Osirin fuisse, vt qui satis instructum ad pugnam Orum sentiret. Narrant subinde compluribus ad Orum transeuntibus pellicem quoque Thyphonis, nomine Thueridem ad eum se contulisse, & anguem qui eam persequebatur ab Ori hominibus fuisse occisum, ideoque adhuc funiculum in medium proiici & conscindi. Prœlium porrò per plures dies durasse, ac victoria Orum potitum. Isidem, cum vinctum Typhonem esset nacta, non modò non interfecisse, sed & soluisse & missum fecisse. idque Orum ita indignè tulisse, vt matri iniecerit manus, & regium ornatum à capite eius detraxerit. sed Mercurium Isidi galeam è bouis factam capite imposuisse. Cumq; Typhon Oro diem illegitimorum natalium dixisset, auxilio Mercurii Orum a diis fuisse legitimum iudicatum. Typhonem aliis duabus pugnis debellatum. Isin ex Osiride, qui a morte cum ipsa coiuisset, exterricineum & inferioribus debilem membris filium peperisse, Harpocratem nomine. [XXI.] Hæc ferè fabulæ capita, omissis iis quæ auditu sunt difficillima, vt de Oro membratim discerpto, & Iside capite truncata. Enimuerò hæc si sentiant ac dicant homines de beata & interitus experte natura, qua potissimum intelligitur numen, tanquam re vera sic gesta & obita, despuendum esse ob indignitatem rei, & os purgandum, vt est apud Æschylum, nihil attinet ad te dicere. vltrò enim succe[n]-

Typhon victus.

[illegible] iis, qui tam impias & barbaras de diis habent opiniones. Non tamen ignoras ista non omninò germana esse fabularum & inanium figmentorum, qualia comminiscuntur poetæ & fabularum scriptores, aranearum instar ex seipsis gignentes initia nullo fundamento innixa, eaque pertexentes: sed habere disputationes quasdam in se, & certorum narrationes euentorum. Et quemadmodum mathematici arcum cœlestem Solis tradunt esse imaginem variatam visus ad nubem reflexu: sic fabula hoc loco indicium est orationis aliò reflectentis intellectum. [XXII.] Declarant hoc sacrificia lugubrem ac tristem speciem præ se ferentia. tum templorum dispositiones, aliquando in pinnas, & stadia desinentium sub dio sita ac pura: aliquando tenebricosa & operta infra terram habentium sacraria, cellulis similia & adytis. Non minimum huc faciunt Osiridis templa tam multis in locis celebria, cuius corpus multis in partibus terræ sepultum fertur. Inter alias vrbes Abydus & Memphis nominantur, in quibus solis verè exstet Osiridis sepulcrum. Et Abydi quidem humantur Ægyptiorum fortunis ac potentia præcipui, studiosè hoc ambientes, vt eodem cum Osiride potiantur sepulchro. Memphi autem Apis nutritur, vtpote animæ eius simulacrum, ibique etiam corpus conditum perhibent. ac nouem vrbis alii portum bonorum interpretantur, alii sepulchrum Osiridis. exiguam quoque insulam quæ est ante vrbem sita aiunt reliquo tempore omnibus inaccessam esse, ac ne aues quidem eò deuolare aut pisces appellere. stato tempore sacerdotes in eam traiicere, ac parentare, & monumentum coronare methidæ plantæ obumbratum, quæ omnis oleæ magnitudinem excedit. Eudoxus, cum multa in Ægypto sepulchra Osiridis perhibeant, corpus situm esse Busiride ait: eam enim fuisse patriam eius. Iam de Thaphosiri disputandum non esse, cum ipsum hoc nomen significet sepulcrum Osiridis. [XXIII.] Laudo autem ligni secturam, & lini scissionem, & liba, quę inferiarum gratia funduntur, quod his multa admixta sunt arcanum sensum sacrorum inuenta. Neque horum modò, sed & reliquorum deorum corpora pontifices aiunt apud se obita morte deposita procurari: scilicet eorum deorum, qui ortus & interitus expertes non sint. eorum autem animas in cœlo fulgere & esse stellas. nam Isidis vocari à Græcis canem, ab Ægyptiis Sothin: Orionem esse Ori, Typhonis vrsam. Cum autem ad alenda quæ venerantur animalia sumtum suppeditent constitutum Ægyptii, soli (vt fertur) Thebaidos incolæ immunes sunt. hi enim mortalem deum nullum censent, sed deum qui Kneph ipsis dicitur, ortus exsortem & immortalem putant. [XXIV.] Cæterum quia multa talia dicuntur & monstrantur, qui arbitrantur hoc pacto commemorari euenta regum aut tyrannorum, qui cum ob excellentem virtutem aut potentiam di

uinæ

uinæ naturæ dignitatem sibi arrogassent, grauibus postmodo fortunæ aduersitatibus fuerint percussi: ii facillimo vtuntur orationis effugio, & quæ auditu sunt molesta, non inepte a diis ad homines transferunt, habentque etiam adminicula ex historiis vulgatis. Narrant enim Ægyptii Mercurium alterum cubitum habuisse breuiorem, Typhonem fuisse rufum, Orum album, Osirin nigrum: vt qui homines natura extiterint. ad hęc imperatorem nominari Osirin, & gubernatorem Canopum, cum quo stella idem habeat nomen. & nauim, quæ Argo Græcis dicitur, inter sidera relatam in honorem nauis Osiridis, non procul ab Orione & Cane ferri: quorum siderum alterum Oro, alterum Isidi sacrum Ægyptii censent. Vereor autem ne hoc sit immobilia mouere, & bellum inferre non tantum, vt Simonides ait, longo tempori, sed multis hominibus, gentibus & familiis, quas religiosus horum deorum cultus quasi furore diuino correptas tenuit. neq; aliud mihi fere hoc esse videtur, quam tanta nomina e cœlo in terram deducere, honoremque & fidem omnibus propemodum hominibus ab ipso ortu ingeneratam exturbare atq; dissipare: ac cum magnas aperire valuas impiæ turbæ, quæ res deorum in humanas conuertit: tum splendidam licentiam conciliare imposturis Euemeri Messenii. [XXV.] Is enim commentario conscripto incredibilium & vanarum fabularum, omne impietatis genus per totum sparsit terrarum orbem, eos qui dii existimantur vniuersos æqualiter expungens, & ad nomina priscorum imperatorum, nauarchorum, ac regum detorquens, descripta aureis literis in Panchæa: in quas quidem literas nemo neque barbarus neque Græcus, sed solus si diis placet Euemerus inciderit, naui aductus ad nullibi terrarum degentes aut natos Panchæos ac Triphylios. Sanè magnæ res gestæ a Semiramide celebrantur apud Assyrios, a Sesostri in Ægypto. & Phryges præclara facinora hodieque Manica appellant: quia Manis quidam antiquoirum regum apud ipsos virtute & potentia polluerit, quem nonnulli Masden vocant. tum Cyrus Persas, Macedones Alexander victores pœne vsq; ad fines terræ perduxerunt. Verùm istis nomina & memoria præclarorum regum obtigerunt. [XXVI.] At si qui fastu elati, & (vt Plato ait) simul iuuentute & inscitia animis inflammatis, per lasciuiam deorum cognomina acceperunt ac templa sibi poni voluerunt: eorum gloria breui floruit tempore. deinde preter vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac iniusticiæ culpam sustinentes,

Euolitauerunt tenues ceu fumus in auras
Prepete surrepti fato.

& nunc tanquam fugitiui serui, in quos ius abducendi est dominis, auulsi a templis & aris, nihil præter monumenta & sepulcra habent. Itaque Antigonus senior, cum Hermodotus quidam in carmine

Diuina ad homines qui transferunt.

Deos se facientes homines.

[illegible] Solis filium & deum prædicauisset, non ta[illegible]um [illegible]bi [illegible] ille rerum dixit seruum qui matulam gestaret. Rectè [illegible] p[illegible]us fictor Apellem pictorem reprehēdit, quod is ima[illegible] Alexandri fulmen manu tenentem pinxisset, ipse hastam. [illegible] gloriam, quæ vera Alexandro & propria esset, nul[illegible]e abolitum iri. [XXVII.] Melius ergo faciunt, qui quæ [illegible] Typhone, Osiride, Iside narrantur, neque deorum neq; homi[illegible], [illegible] magnorum geniorum euenta sentiunt. quos genios & [illegible] Pythagoras, & Xenocrates & Chrysippus priscorū theo[illegible] [illegible]tione, hominibus robustiores extitisse aiunt, & p[illegible] nostram naturam longè superare, diuina autem natura n[illegible]a aut pura præditos, sed quę animæ natura corporisque [illegible]nsa, voluptatis esset dolorisque capax, aliisq; id [illegible]a affectionibus, ac mutationibus, quibus alii magis, [illegible]turbantur. nam vt in hominibus, ita etiam inter dæmo[illegible] [illegible]tum & vitiorum discrimina. Etenim quæ de Gigan[illegible] [illegible] Titanibus apud Græcos cantantur, & Saturni quædam [illegible], P[illegible]s cum Apolline certamen, exsilia Bacchi, Cere[illegible] [illegible]l absunt ab Osiridis & Typhonis euentis, aliisque [illegible], quæ omnibus licet licenter conficta audire. eadem est [illegible]ratio, quæ in mysticis sacris occulte aguntur, & [illegible]u[illegible] aut ab eo videri nefas ducitur. [XXVIII.] Iam H[illegible]que animaduertimus insigniter bonos viros iden[illegible] [illegible] d[illegible]orum similes, diis æquales, &

C[illegible]s superûm instructos:

app[illegible]ne autem a geniis (qui Græcè dicuntur dæmones) pro[illegible]iscuè [illegible] bonis & malis, quod genii mixta & inæquali sint na[illegible]tura ac v[illegible]ntate præditi. itaque & Hectorem Aiax, & Iunonem Iupiter [illegible]perandi gratia genii similem appellat. & dæmonis in[illegible]m [illegible]ere in hostem Achilles dicitur. Hinc adeò est, quod [illegible]o cœl[illegible] diis dextra & imparia, horum aduersa geniis ad[illegible]r[illegible]. Xenocrates etiam nefastos dies, & ferias in quibus verbera, [illegible]us[illegible], mali ominis voces aut obscena dicta vsurpan[illegible], neque deorum conuenire venerationi, neque bonorum ge[illegible]niorum [illegible] sed esse in aere quasdam naturas magnas & va[illegible]das, easdemque tetricas & morosas, quæ istis delectentur rebus, a[illegible] a ma[illegible]io abstineant. [XXIX.] Hesiodus bonos & commodos genios vocat

Cast[illegible]s, cust[illegible]des hominum, rerumque datores
[illegible]

& Plato [illegible] inter homines ac deos interpretum admin[illegible] [illegible]: quia ab hominibus vota pre[illegible] [illegible], a diis ad homines oracula & dona bonarum

narum rerum. Empedocles genios etiam pœnas peccatorum delictorumque luere affirmat.

In mare namque illos adigit vis ætheris vrgens
Exspuit in terra pontus sola: terraque in almi
Lampada propellit Solis: Sol ætheris illis
Vorticibus celer immittit sic ordine longo
Vnus post alium exosos scelerum excipit vltor:

donec suppliciis expiati ac lustrati pristinæ naturæ locoque suo restituantur. Horum ac similium germana sunt, quæ de Typhone feruntur. qui cum odio impulsus & malignitate atrocia patrasset facinora, omnibusque conturbatis rebus terras omnes omniaque maria malis impleuisset, tandem pœnas dederit. [XXX.] Vltrix autem Osiridis soror atque vxor postquam Thyphonis furias & rabiem compescuit atque exstinxit, non neglexit certamina ærumnasq; suas & errores quibus fuerat iactata, neq; passa est tam multa sapienter, multa fortiter abs se gesta silentio oblitterari: sed sanctissimis sacrificiis admiscens imagines, indicia, & exempla suorum euentorum, simul & pietatis documentum, & solatium viris mulieribusque aduersa fortuna vtentibus consecrauit. Ipsa autem, & Osiris de bonis geniis ob virtutem in deos mutati, vt postmodò Hercules & Liber, haud abs re deorum & geniorum permixtis honoribus coluntur, vbique magna, maxima autem in rebus supra & infra terram potentia præditi. Neque verò

Sarapis.

Sarapis alius est quàm Pluto, aut Isis à Proserpina differt: vt & Archemachus Eboensis docuit, & Heraclides Ponticus, qui oraculum Canopicum, Plutonis esse iudicat. [XXXI.] Ptolemæus verò Soter Plutonis * colossum qui Sinopæ erat sustulit, cum neq; nosset neq; vidisset vnquam talem, quali forma per quietem imaginatus fuerat se videre, ac iuberi eum quamprimum Alexandriam perferre. ignoranti autem, & anxie inquirenti vbinam locorum situs esset, amicisque rem narranti, oblatus est Sosibius quidam latè vagatus homo, qui Sinopæ à se visum talem colossum diceret, qualem rex imaginatus fuerat. missi itaque Soteles & Dionysius, longo tempore & ægrè, neque sine prouidentia diuina, furtim ablatum colossum ad regem pertulerunt, qui vbi conspectus fuit, Timotheus interpres, & Manetho Sebenniata a Cerbero & dracone coniecturis ductis collegerunt Plutonis esse simulacrum, Ptolemæoque persuaserunt, non esse alius dei, quam Sarapidis. non enim isthinc hoc nomen gerens venerat: sed allatus Alexandriam, Sarapidis nomen, quo Ægyptu Plutonem afficiunt, inuenit. Iam cum Heraclitus physicus dicat, Pluto & Liber hic * cum eis insaniunt & delirant, in hanc concedunt sententiam. Qui enim Ditem existimant corpus animæ esse tanquam desipientis & ebriæ in eo, interpretatione nimis

exili

exuunt vtuntur. [XXXII.] Præstat aũt Osirin cum Baccho eundem facere, & cum Osiride Sarapin: sic dictum postquam naturam mutauit quia omnibus communis est Sarapis. quomodo autem Osiris sit appellatus, norunt qui sacrorum sunt facti participes. Non enim par est Phrygijs credere litteris, in quibus dicitur Charopos quædam Herculis filia fuisse, Herculis autem Isiaci filius Typhon. Contemnendus etiam Phylarchus, qui scribit primum ex India Bacchum adduxisse boues duos, quorum Apis alter, alter Osiris sit dictus. cæterum Sarapin esse nomen eius qui Vniuersum ordinat atq; ornat, quod voce *sarein* quidam exprimunt. sunt enim hæc Phylarchi absurda. Multò absurdiora sunt quæ quidam dicũt, Sarapin non esse deum, sed sepulcralem cistam, quæ Græcè est *soros*, Apidis sic nominari: & apud Memphin æreas quasdam portas, quę Lethes & Cocyti, hoc est obliuionis atque lamentationis appelleutur, aperiri cum Apin sepeliunt, grauem asperumq; edentes sonitum. scilicet quia quouis æreo opere resonante nos obliuio inuadat. Tolerabilius sentiunt, qui à *seuesthai* & *susthai* deducentes, significant rapido motu citari Vniuersum. Pleriq; sacerdotum in idem aiunt recidere Osirin & Apin, enarrantq; & docent nos, Apin esse intelligendum formosam animæ Osiridis imaginem. [XXXIII.] Ego autem, siquidem Ægyptia vox est Sarapis, gaudiũ ea & lætitiam significari censeo: hoc adductus argumento, quod Charmosyna, id est festum læticiæ diem, *Sarei* appellant Ægyptij. Nam & Plato *Aden*, id est Ditem, tanquam *Ædus*, quæ est Verecundia, filium ait nominatum, vtpote comem benignumq; deum erga eos qui ad ipsum peruenerunt. Et apud Ægyptios cum multa alia nomina rationem habent: tum subterraneum ij locum, in quẽ putant a morte animas ferri, *Amenthen* vocant, quod vocabuli significat dantem & accipientem. An autem hoc vnum sit de verbis, quæ antiquitus e Græcia in Ægyptum translata fuerunt, inferius disquiremus. nunc ea persequemur, quæ de explicatione sententiæ in manus opinionis restant. [XXXIV.] Etenim Osiris & Isis è bonis genijs in deos transiuerunt. Typhonis autem obscuratam atq; contritam potentiam, atq; adeò semianimam & instante interitu trementem, cum sacrificijs quibusdam demulcent atque leniunt, tum contra in alijs festiuitatibus deprimunt contumelijsq; afficiunt. In his ignominiose tractant rufos, asinumque de præcipitio deijciunt vt Copritæ solent: propterea quod rufus & asinino colore fuerit Typho. & Busiritæ ac Lycopolitæ omninò vsu tubarum abstinent, quod harum sonus voci asininæ sit similis: planeq; animal illud non mundum, sed genius peculiare putant ob similitudinem qua ei cum Typhone conuenit. & mensibus Payni ac Phaophi cum in sacrificijs placentas condant, asinum vinctum in ijs effingunt. In Solis item sacrificio eos qui deum venerantur,

hortantur ne in corpore aurum ferant, neve asino alimẽtum præbeant. Apparet etiam Pythagoricos Typhoni vim genij adhibuisse. natum enim eum aiunt esse mensura pari, quinquagesima sexta nimirum. rursumq; triangulam figuram Ditis, Bacchi, & Martis esse aiunt: quadratam Rheæ, Veneris, Cereris, Vestæ, & Iunonis. duodecim angulorum figuram Iouis: quinquaginta sexangulam Typhonis, vt Eudoxus tradidit. [XXXV.] Ægyptij porrò quia Typhonem colore rufo fuisse censent, boum quoque non nisi rufos immolant. itaq; accuratam adhibent obseruationem, vt si vel vnũ capillum habeat album aut nigrum, non immolandum iudicent. non enim aptum esse ad victimam præstandam ad quod carum sit dijs: sed contrà ijs corporibus sacrificandum esse, quæ animas impiorum & iniustorum hominum in alia corpora transeuntes exceperunt. Itaque in caput victimæ exsecrati, amputatum in flumen abijciebant antiquitus, nunc peregrinis id dant. & bouem qui immolandus est sigillo impresso notabant sacerdotes certi, qui *Sphragistæ*, id est sigillatores dicebantur. sigillo autem sculptura exprimebatur, vt Castor perhibet, homo in genua desidens manibus post tergum reductis, iugulo ense imminente. Asinum quoq; arbitrantur similitudinis (vt docuimus) pœnas dare, non minus ob inertiam & petulantiam quàm ob colorem. Itaque etiam de Persicis regibus maximè exosi Ochum, vt scelestum & impurum, asinum appellarunt. & Ochus hoc fatus, At enim hic Asinus vestrũ bouem epulabitur, Apim mactauit, vt narrat Deino. Qui autem dicũt è prœlio Typhonem asino vectum per septem dies fugisse, elapsumque filios genuisse Hierosolymum & Iudæum: facile patet eos Iudaicas res in fabulam hanc adsciscere. Hæc itaque tales sententias verbis tectas præbent. [XXXVI.] Nunc alio principio facto, de his quæ magis philosophicè dici videntur, primum simplicissimas perpendamus opiniones. Sunt qui dicat, quemadmodum apud Græcos Cronos (qui Latinis est Saturnus) tempus, Iuno aërem, Vulcani ortus mutationem aëris in ignem notat: sic apud Ægyptios Osiride intelligi Nilum, qui cum terra (quam Isis designat) coeat. Typhonem mare esse, in quod incidens Nilus diuellitur & perit, nisi quantum eius terra excipiens ab eo fœcunditatem consequitur. Estque sacra lamentatio de Saturno. deplorat autem natum in sinistris partibus, in dextris pereuntem. Nam Ægyptij statuunt partes mundi ad Ortum Solis sitas esse faciem, dextra quæ ad septentrionem, sinistra quæ ad meridiem vergunt. Ergo Nilus a meridie procedens, & versus septentrionem a mari absorptus, rectè dicitur nasci in sinistris partibus, perire in dextris. Itaque & mare abominantur sacerdotes, & salem Typhonis spumam vocant: interque alia interdictum est ipsis, ne salem in mensa ponant: nautam quoq; rectores ab ijs non compellantur, vt

Fabula physica explicatio.

tr

[illegible] iudeq; victum suum petentes. eadémq; potissimū [illegible] auersantur, & odium pingendo [illegible] notat. [illegible] vestibulo templi Mineruæ erat insculptus infan[s], senex, de-inde accipiter, post piscis, vltimo loco equus fluuiatilis. hæc sym-[bolice] [illegible] nt infans & senex ortum atque interitum, accipiter [illegible] odium (vt diximus) propter mare, equus fluuiatilis im-pudentiam. Fertur enim patrem interficere, & postea cum matre [illegible]. Videri potest etiam id, quod Pythagorici dicut ma-[illegible] esse Saturni, innuere non purum id esse neq; nostro [illegible] mare. [XXXVII.] Atq; hæc profana sunt vulgatis nar-[ration]ib. prodita. Sed sacerdotum sapientiores, non Nilū dunta-xat [illegible] mare, Typhonis nomine accipiunt: sed Osiridem in [illegible] censent omne principium facultate humectandi præ-[ditum], vtpote causam ortus & substantiam seminis: & Typhonē [illegible] igneum, & quicquid deniq; exsiccandi vim habens [aduersum] est humori. Ideò rufum & subpallidum fuisse Typho-[nem] [illegible] non admodum libenter compellant [illegible] colore qui [illegible] ipsis horum est consuetudo. Osirin autē [illegible] fuisse fabulantur, quia aqua [illegible] terram, omnem [illegible] etiam nigras reddit admixta: & humor in iuue-n[illegible] edit nigros, canicies velut in pallidum mutat hos a [illegible] corpori [illegible] iam post vigorem elanguescenti[bus]. [illegible], & amœnum: [illegible] humoris [illegible] inimicus est, tum animal[ib]. morbos fert. Ia[m] qui [illegible] bo[uem] Mneuin vocant, [sa]crum Osiridi, & nō-nulli [illegible] Apis patrem [illegible] est, & proxime secundū [illegible] ibus. Præterea Ægyptum quæ vel maxima ni-[illegible], tanq; nigram oculi partem, *chemia* vocant, & [illegible]. [cali]da enim est & humida, & austrinis [illegible] [illegible] hominis, includitur atq; accedit. Solem [illegible] Luna [illegible] utrib. sed nauigijs vectos cursus suos [illegible] humore alitres atq; procreari. [XXXVIII.] [illegible] etiam Homerum itidem vt Thaletem ab Ægyptijs do-[ctum], principium & ortum omnium rerum posuisse aquam. esse [illegible] Oceanum Osirin, Thetyn Isin, quæ omnia enutriat vna at-que [illegible]. Et enim Græci seminis emissionem *[illegible]*, & [illegible] *[illegible]* vocant, & filium *[illegible]*, ab aqua & pluuia, quæ [illegible] *hydor* [illegible] *[illegible]* & Bacchum *hyen* appellant, vt humidæ [illegible] : qui sanè non est alius ab Osiride. Quippe [illegible] Hysiri pro Osiride posuit, itaque cum crebrò [illegible], nimirum a natura & inuentione. atque se cum i-[illegible] audiuisse. Esse autem Osirin eundem [illegible] deum, cui magis cōuenit scire, quam tibi, ô Clea-

Bacch[us] de[m] qui O-siris.

quæ & Theadum Delphicarum es princeps, & à patre ac matre Osiriacis consecrata sacris. Si tamen aliorum gratia adducere oportet testimonia, suo loco relinquamus ea quæ effari nefas est. Quæ autem palam faciunt sacerdotes, dum Apidis cadauer rate aduectum sepeliūt nihil distant a Bacchi sacrificio. quippe & hinnuleorum pelles circum appendunt, & thyrsos gestant, iisq; vtuntur clamoribus & motibus, quibus Bacchico furore correpti dum orgia peragunt. Ea de causa pleriq; Græcorum Bacchi simulacra faciunt tauri forma: & Eleorū mulieres vota facientes precantur, vt ad se deus veniat bubulo pede: & Argiuis Bacchus est bouigena, & euocant eum tubis ex aqua, ianitori ouem in abyssum inijcientes, & tubas inter tyrsos occultant, vt Socrates scripsit in libris de Hosijs, siue sacris. [XXXIX.] Conueniunt & Titanica, & nox quæ perfecta dicitur, his quæ dicuntur de discerpto Osiride & rediuiuo ac renato. nec non & sepulturæ. Nam & Ægyptij multis in locis sepulcrum Osiridis monstrant, vt supra ostendimus: & Delphi reliquias Bacchi apud se iuxta oraculum sitas putant, arcanumq; sacrificium Hosij in fano Apollinis peragunt, quo tempore Thyades Licnitam (id Bacchi est nomen) excitant. Quod autem Liberum Græci non vini tantummodò, sed & omnis humidæ & naturæ dominū atq; principem faciant, testimonio Pindari sufficit docere sic dicentis,

Bacchus laticis dator
Gratis frugibus arbores
Fecundet:——

eaque causa est, quod Osiridis cultoribus nefas est arborem hortensem perdere, aut fontem aquæ obthurare. Non solùm autem Nilum, sed omnem simpliciter humorem, defluxum Osiridis vocant: & ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem dei. & ficus folio regem, ac meridionale mundi clima pingunt. interpretanturque folium ficus irrigationem & fetationem omniū: videturq; natura simile genitali membro. [XL.] Porrò Pamylitia festum agentes, quæ, vt dictum fuit, phallo, id est virilis membri simulacro adhibito fiūt, imaginem proponunt atq; circumferunt, cuius triplus est penis. nam deus est principium, omne autem principium vi genitali multiplicat id quod ab eo producitur. multiplex autem solemus ternario notare, vt cùm dicimus:

O ter felices —— &
Ter tot vincla ——

Nisi potius ita sentiendum est, triplum à veteribus propriè fuisse vsurpatum. Humida enim natura cum ab initio principium & ortus omnium esset rerum, tria prima effecit corpora, terram, aerem, ignem. Quæ enim fabula rei additur, membrum Osiridis in flumen

flumen fuisse a Typhone abiectum, & Isidem cùm id non inueniret, simulacrum eius adornasse, idque vt honoraretur & phallus gestaretur instituisse: ea huc facit, docetque genitalem vim & semen dei pro materia prima habuisse humorem, & humoris interuentu coaluisse cum his quæ nascendi facultate erant prædita. [XLI.] Alia etiam apud Ægyptios fertur fabula, Apopin Solis fratrem bellum mouisse aduersus Iouem & Osiridem à Ioue, cui in hoste debellando auxilium tulisset, adoptatum filij loco, Dionysiumque, id est, Bacchum, fuisse appellatum. Hanc quoque fabulam veritati & naturæ congruere, demonstrari potest. Iouem enim Ægyptij spiritum vocant, cui sicca & ignea natura est aduersa & inimica. ea verò non est Sol, sed quandam habet cum Sole cognationem. humor autem exstinguens nimium siccitatis, & auget & roborat exhalationes, quibus spiritus alitur & viget. Præterea & ederam Græci Baccho consecrant, & hæc ab Ægyptiis dicitur nominari *Chenosiris*, quod significat plantam Osiridis. Proinde Aristo, qui coloniam Atheniensium scripsit, in epistolam quandam Alexarchi inciderit * * *

[XLII.] Fertur etiam apud Ægyptios Bacchus filius Isidis, qui non Osiris, sed Arsaphes nomen gerat, quo fortis significatur. Indicat hoc etiam Hermæus primo de Ægyptijs libro validum esse si interpretetur Osirin inquiens. Omitto Mnaseam, qui Epapho apponit Liberum, Osiridem, & Sarapin. omitto Anticleidam, qui Isidem Promethei filiam, Liberi vxorem facit. Nam quas retuli festorum & sacrificiorum similitudines, apertius quam testes rei fidem faciunt Et de sideribus Seirium Isidi adscribunt, cum aquam ducat, & Leonem venerantur, rictibusque leoninis ianuas templorum ornant, quia Nilus exundat

Titanus primum curru tangente Leonem,

Sicut autem Nilum Osiridis defluxum, ita corpus Isidis terram putant, non vniuersam, sed quam Nilus inuadens ac coiens fœcundam reddit. hoc ex coitu Orum nasci perhibent. Est autem Orus tempestas ac temperies aeris ambientis omnia seruans atque alens. quem in paludibus apud Butum a Latona dicunt enutritum: quia aquosa & irrigua terra maximè educit exhalationes quibus siccitas restinguitur atque laxatur. Nephthyn porrò appellant extremas terræ partes quæ mare attingunt: ideoque eam vltimam nominant, & Typhonis vxorem dicunt. Cum autem exundans Nilus ... partes diffluit, hoc Osiridis cum Nephthy coitum ... quem stirpes germinantes arguerint, inter quas & ... fabula fert delapso & relicto Typhonem adulterium deprehendisse. itaque Isis Orum iusto partu edidit, Nephthys autem Anubin furtiuo. [XLIII.] Sane in descriptione

Isis. Orus. Nepthys.

successionis regum scribunt Nephthyn Typhoni nuptam principio fuisse sterilem. quod si non de muliere, sed dea dicunt, innuere volunt terram siccitate sua causa omninò sterilem fuisse & infrugiferam. Iam Typhonis insidiæ ac tyrannis vim significat siccitatis obtinentis, & consumentis humorem quo nascitur & augetur Nilus. Regina verò Æthiopum quæ Typhonem adiuuerit, flatus austrinos ex Æthiopia notat: qui si vincant Etesias a quibus versus Æthiopiam nubes pelluntur, prohibeantque imbres decidere quibus Nilus augetur, tum præualens Typhon æstu vrit, ac planè obtinens, Nilum in diuersam partem ob imbecillitatem fluentem, cauo alueo & humili in mare expellit. Quod enim inclusus in arcam dicitur Osiris, eo nihil aliud significatur quam aquæ occultatio & defectus. Itaque mense Athyr perisse Osiridem dicunt, quando Etesiis omnino deficientibus Nilus recedit, & solum nudatur. Quando autem nox fit longior, tenebræ crescũt, [illegible] & tabescit vis: tunc sacerdotes cum alios tristes ritus exercent, tum bouem auratum nigro byssino amictu [illegible] in luctu deæ (bouem enim Osiridis ducunt imaginem) per quatriduum cõtinuum a decima septima mensis die. [XLIV.] Q[illegible] enim sunt quæ lugentur. primum Nilus recedens atq. deficiens. secundum, septentrionales flatus, qui inualescentibus austrinis ventis admodum extinguuntur. tertium, quod dies minuitur nocte. vltimum, denudatio terræ, simul etiam tunc stirpibus folia abiicientibus. Decima nona mensis die noctu ad mare descenditur, & sacram cistam Stolistæ (quasi vestitores diceres) vna cum sacerdotibus efferunt, in qua est intus aurea arcula, cui infundit ab ipsis aqua potabilis, ac clamor tollitur ab his qui adsunt, vociferantibus Osiridem esse inuentum. exinde tellurem frugiferam aquæ permiscent, additisque mixturæ aromatibus & suffimentis sumptuosis, effingunt imagunculam luniformem, & hac amiciunt & ornant: significantes deos istos ab ipsis putari esse naturam terræ & aquæ. Rursum vbi Osirin Isis recepit, & Orum educat, exhalationibus, & nebulis ac nubibus crescentem ac roboratum: superatus quidem, non tamen etiam interfectus est Typhon, non enim passa est dea, quæ terræ domina est, vndiquaque aboleri naturam humori contrariam. sed dimittit eam & laxat, cupiens temperiem relinqui. quia non poterat mundus esse perfectus, abolita ignea natura. [XLV.] Quod si hæc ab ijs non absurdè dicuntur, par est ne hanc quidem repudiari rationem, qua dicitur antiquitus Typhon partem Osiridi debitam obtinuisse. Nã
Ægyptus. Ægyptus olim mari fuit tecta. [illegible] aque in metallis & montib. multa etiamnum inueniuntur conchylia: & omnes fontes, omnes putei, cum quidem eorum tanta sit multitudo, salsam atque amaram [illegible] aquam: [illegible] quod cò reliquiæ [illegible] maris oblo-

lecta

[illegible] confluxerint. Successu autem temporis Orus Typhone est factus superior. id est, cum tempestiuè imbres oborti essent, Nilus [illegible] expulso planitiem detexit, & terræ aggestione compleuit. I[illegible] huic rationi testimoniũ fert. Etenim hodieque cerni[illegible] nouum [illegible]gerente limum, terramq; adducente, pau[illegible] re mare, atq; retrò defluere fundo ob aggestionẽ ma[illegible]tu [illegible] ne [illegible] ascente. Pharum certe, quam Homerus cursu [illegible] ab Ægypto nôrat, nunc partem esse Ægypti cõ[illegible] non quod ipsa suo loco mota accesserit, sed quod mare inter[illegible] flumine opplente & complanante continenti adiecta est.

XLVI. [illegible] enimuerò hæc similia sunt eorum quæ Stoici de [illegible]tant. Nam genitabilem & alendo aptum [illegible]ritum [illegible]ne [illegible]iunt illi: qui vim percellendi ac diuidendi ha[illegible] H[illegible] recipiendi facultatem, Ammonis: id quod per tellurem & [illegible] penetrat, Cererem & Proserpinam: [illegible] per mare, N[illegible] nominant. Qui aũt naturalibus istis etiam mathema[illegible] quadã astrologica admiscent, ij putant Typhonem esse mũ[illegible] Osiridem lunarem. Lunam enim quæ lumen habet [illegible] humectans, prosperam esse & animalium procrea[illegible] [illegible] pullulationi. Solem hoc sortitum, vt intempera[illegible] [illegible] exiccetque natas & florentes stirpes: & suo at[illegible] partem terræ fecisse habitationibus ineptam, ac [illegible] Lunam ab eo superari. Itaque Ægyptij Typhonem [illegible] id significante vocabulo, quod vi præualet & in [illegible] Herculem [illegible] circumagi, in Luna Mercurium fabu[illegible] [illegible] quæ enim Luna efficit, ea orationis & sapientiæ operum [illegible] Solis autem, verberum, vi & robore effecta. Stoici So[illegible] [illegible] accendi atque ali aiunt: Lunæ a fontanis & lacustribus aquis [illegible]mque submitti exhalationem.

XLVII. [illegible] septima mensis die interijsse Osiridem Ægy[illegible], qua die maxime plenilunium fit euidens. Ideò [illegible] Pythagorei vocant antiphraxin, quasi oppositionem [illegible] coniunctam: & omninò numerum XVII. auer[illegible] x[illegible] qui quadratum, & XII x. qui altera dimensi[illegible]grammum refert, atque hi duo soli omnium [illegible]rotom [illegible] ambitus habent areis suis æquales, medius [illegible] x[illegible] & disiungit eos inuicem, inq; partes [illegible] sesquioctauum proportionem cõstituit. Annos [illegible] vixisse [illegible] regnasse Osiridem dicunt. toties enim lucet [illegible] suam circuitionem absoluit. Lignum autem [illegible], [illegible] vocant, Osiridis secantes, arcam apparant lu[illegible] [illegible] sol appropinquans falcatur & occulitur. Quod [illegible] in XI[illegible] partes discerptus dicitur Osiris, referen-

Stoicorum theologia.

dum est ad dies quibus a plenilunio vsque ad nouilunium deficit Luna. [XLVIII.] Diem, qua primum conspicitur euitatis & præteritis radijs Solis, imperfectum bonum nominant. Est enim Osiris beneficus: & nomen hoc multa significans, præcipuè vim efficacem & beneficam designat. Alterum dei huius nomen quod est

Nilus.

Omphis, Hermæus interpretatur beneficum. Existimant autem Nili incrementa ratione quadam illuminationibus Lunæ respõdere. Maximum enim apud Elephantinam; cubitorum fit XXIIX. quot dies sunt menstruæ circuitionis Lunæ. apud Mendetem & Xoin, vbi est minimum, cubitos æquat VI. quot diebus Lunæ or-

Apis.

bis fit dimidiatus. Mediam apud Memphin, si iustum sit, XIV. cubitis cõuenit, & respondet tempori plenilunij. Porrò Apin animatam dicunt Osiridis esse imaginem. itaq; etiã figuris Lunæ similia habet multa, atratus circum splendidas partes & vmbrosis tectus. & in nouilunio mensis Phamenoth festũ celebrant, quod ingressum Osiridis in Lunam appellant. Est aũt id veris initiũ. [XLIX.] Hoc pacto vim Osiridis in Luna collocantes. Isidem ei vxorem, ex qua prolem procreet, adscribunt. Ideò & Lunam mũdi matrem appellant, & naturam ex vtroq; mixtàm sexu adsignant ei: quod impleta & grauida facta a Sole rursum a se in aërẽ emittat ac disseminet genitabilia principia. Non enim semper obtinere corruptelam Typhonicã, sed sæpe victam a vi procreatrice atq; vinctam, rursum

Eclipsis.

emergere, & cum Oro decertare. Orus autẽ est mũdus terrestris, neq; interitus vnquam omninò expers, neq; ortus. Neq; desunt, qui defectus hac fabula per ambages notari censeant. Etenim in plenilunio deficit Luna, Sole ipsi ex aduerso stante in terræ vmbram incidens: sicut in arcam fertur incidisse Osiris. Rursum ipsa

Nephthys.

Anubis.

Solem occultat & conspectui subtrahit vltima mensis die, neque tamen Solem omninò interimit, vt neque Isis Typhonem. [L.] Pariente Anubin Nephthy, Isis subiicitur. Nephthys enim est id quod infra terram situm non cernitur: Isis quod supra terram manifestum exstat. at circulus isthæc ambo tangens & dirimens, qui a definiendo Horizon dicitur, ambobus communis, Anubis vocatur, ac forma cani adsimilatur. quia canis visu perinde noctu vtitur atque interdiu. Videturque Anubis apud Ægyptios eam obtinere vim, quam apud Græcos Hecate, numen scilicet terrestre simul & cœleste: Nonnullis Anubis Saturnus esse videtur, quia omnia gignens ex se & in se tanquam prægnans mulier gerens, (quod κύειν Græce dicitur, Kyon (id est canis) appelletur. Et verò antiquitus canem violare Ægyptiis religio erat, summisq; id animal honorib. afficiebatur. sed postquã Apis à Cambyse necari & proiecti cadauer nullum extra canem animal adijt vel gustauit: primos inter animalia honores canis perdidit. Sunt qui vmbrã terræ, in q̃ delapsam Lunã deficere putãt, Typhonis nomine accipiãt.

Itaq;

Itaque ergo absurdum dictu non est singulos non rectè, vniuersos rectè pronunciasse. Non enim siccitas duntaxat, aut ventus, mare, tenebræ: sed quæcunque naturæ pars damnosa est & corrumpendis rebus apta, Typhônis est. [LI.] Quippe nec in corporibus animæ exsortibus principia Vniuersi sunt constituenda vt fecere Democritus & Epicurus. neque qualitatis expers materiæ opifex prouidentia vnica, quę omnia superet atque contineat, hunc titulum mereretur: qui fuit Stoicorum error. Impossibile enim est, vbi nullius rei causam deum statueris, aliquid vnum vel bonum facere omnium rerum principium: cum, Heracleto teste, vt lyræ & arcus, ita mundi quoq; concinnitas contentionem & remissionem admittat. & si Euripidem audimus,

Seiungier non possunt à bonis mala:
Sed est eorum, vt res habeant satis bene,
Commixtio quædam ———

[LII.] Vetustissima proinde a sacratum professoribus rerum & legumlatoribus deriuata est opinio, auctore incognito, fide firma & indelebili, non in sermonibus ea tantum & rumoribus, sed & in mysteriis ac sacrificiis tam barbaris quam Græcanicis exstans, neque casu fortuito & a fortuna pendere Vniuersum, mente, ratione, ac gubernatore destitutum: neque vnicam esse rationem quæ contineat id & dirigat tanquam clauum aut fræna moderans. sed cum permulta e bonis iuxta malisque, sint confusa, immò nihil hæc natura sincerum (vt verbo dicam) proferat: non esse vnum aliquẽ promum qui e duobus doliis res nobis veluti aliquem liquorem cauponis in morem distribuat atque misceat. ergo à duobus principiis contrariis, aduersisque duabus facultatibus, quarum altera ad dextram & recta ducat, altera retrorsum auertatur atque reflectat, cum vitam esse mixtam, tum ipsum mundum, (si non vniuersum, eum saltem qui ad terram est & Lunæ subiacet) inæqualiter ferri, variisque & omnis generis moribus agitari. Si enim nihil absque causa fit, & mali causam bonum non præbet: necesse est in natura vt boni, ita etiam mali ortum peculiarem, suumque principium exstare. [LIII.] Atque hæc quidem sententia plerisque, & iisdem sapientissimis probatur. Existimant enim alij duos esse deos, quasi contrariis deditos artibus, vt bona alter, alter mala opera conficiat alij eum qui est melior, deum: qui deterior, dæmonem dicunt. In qua sententia fuit Zoroastres magus, quem natum [illegible] annis antiquiorem bello Troiano exstitisse. Is ergo Zoroastres melioris nomen Oromazam, peioris Areimanium prohibuit addiditque hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus illum maximè similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi: medium horum esse Mithram quæ causa est, quod Mithram Persæ *Mesiten*, id est mediatorem seu intermedium nuncu-

Mundi gubernatio qualis.

Duo aduersa rerũ principia.

Magorum Theologia.

pant, Docuitque votiuas & pro gratiis agendis oblatas victimas illi immolandas: huic auerruncandi mala cauſa inſtitutas & tetricas. herbam enim quandam, Omomi appellatam, in mortario tundentes, Ditem inuocant & Tenebras. tum admixto lupi iugulati ſanguine, efferunt & abiiciunt in locum quo Solis radij non pertingunt. Nam & de ſtirpibus ita iudicant, quaſdam boni dei eſſe, mali quaſdam genij. & animalium alia, vt canes, aues, & echinos terreſtres bono, aquaticos malo adiudicant. itaque & beatum eum prædicant, qui plurimos interfecerit. [LIV.] Enimuero illi quoque multa de diis fabuloſa narrant: cuius generis eſt quod referam Oromazen natum aiunt e luce puriſſima, Arimanium e caligine: eos bellum inter ſe gerere. ſex deos feciſſe Oromazen: primum beneuolentiæ, ſecundum veritatis, tertium æquitatis, reliquos ſapientiæ, diuitiarum, & voluptatis quæ honeſta conſequitur opificem. Arimanium totidem numero his aduerſa efficientes. Deinde Oromazen ſeſe triplicaſſe, & a Sole tanto ſe interuallo remouiſſe, quanto a terra Sol abeſt. ac cœlum ſtellis decoraſſe, vnamque ante alias tanquam cuſtodem & ſpeculatorem conſtituiſſe Sirium. alios porrò XXIV. deos condidiſſe, & in ouo poſuiſſe. At totidem numero factas ab Arimanio ouum illud perforaſſe * hinc mala bonis eſſe permixta. Appetere porro fatale tempus, quo neceſſe ſit peſte & fame ab his adducta Arimanium omninò perdi atque aboleri. terraque æquabili & plana facta, vnam vitam vnamque ciuitatem beatorum hominum vniuerſorum, vnaque lingua vtentium fore. [LV.] Theopompus ait de ſententia magorum vicibus ter mille annorum alterum deorum ſuperare, alterum ſuccumbere: & per alia tria annorum millia bellum eos inter ſe gerere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Plutonem deficere. & tunc homines fore beatos, neque alimento vtentes, neque vmbram edentes. deum porrò iſta qui machinetur, quieſcere ad aliquod tempus, nõ quod longum ſit deo, ſed rectum & mediocre tanquam hominis dormientis, Hoc modo ſe habent Magorum fabulæ. Chaldæi planetas deos faciunt, quorum duos beneficos, totidem maleficos, reliquos tres medios affirmant & promiſcuos. Græcorum opinio nemini ferè ignota eſt: qui bonam partem Ioui Olympio, malam Diti auerrunco adſignant & Harmoniam (quaſi concinnitatem) e Venere & Marte natam fabulantur: quorum hic ſæuus eſt & contentioſus, illa comis & genitabilis. [LVI.] Iam philoſophos vide cum his conſentientes. Heraclitus enim aperte bellum nominat patrem & regem & dominum omnium & Homerum dum optat,

Philoſophorum ſententia de principiis.

Ex diuum atq; hominum vt pereat diſcordia cœtu.

obſecrari vniuerſorum interitum, quia naſcuntur ex contentione & aduerſatione & Solem non tranſgreſſurum poſitos ſibi

limites

aliquando vt in belluas incidat iustitiæ patrocinantes. Empedocles principium boni efficax amorem ac amicitiam, sæpè etiam harmoniam appellat: deterius autem

Rixam perniciosam, & litem sanguinolentam.

Pythagorei pluribus vtrunque principium afficiunt nominibus. Bonum Vnitatis, finiti, quiescentis, recti, imparis, quadrati, æqualis, dextri, splendidi: malum Binarij, infiniti, in motu versantis, curui, paris, altera dimensione longioris, inæqualis, sinistri, tenebricosi. hæc esse principia ortus rerum statuunt. Anaxagoras mentem & infinitum. Aristoteles formam & priuationem. [LVII] Plato multis locis quasi occultans & obumbrans suam sententiam, alterum contrariorum principiorum Idem, alterum appellat Diuersum. At in libris de Legibus iam senior non per ambages aut occulte, sed disertis verbis pronunciat mundum non vnica animatum, sed pluribus fortasse, ad minimum autem duabus cieri: quarum vna boni sit efficax, altera eius contraria & contrario rum opifex. relinquit etiam tertiam quandam in medio naturam non inanimæ, non rationis expertem, neque ex sese immobilem, vt nonnulli putant: sed vtrique harum appositam, ita vt semper alteram appetat ac desideret meliorem & sectetur. id quod sequens oratio explicabit. vbi Ægyptiorum theologiam maxime ad hanc accommodabimus philosophiam. Mixta est enim huius mundi origo atque compages ex contrarijs facultatibus, sed quarum nō sunt æquales vires: melior enim præualet quidem: deteriorem autem funditus aboleri nefas est, cum & in corpore ea valde inhæreat, & in anima vniuersi, & meliori semper repugnet. [LVIII.] In anima ergo mens & ratio optimorum omnium princeps atque dominus, Osiris est. in terra autem, spiritibus, aquis, cœlo, & stellis quod ordinatum est, æquabile, & sanum, id effluxus & imago est Osiridis, tempestatum, temperamentorum, ac conuersionum vicibus conspicua. Typhon autem animæ perturbationis vacua est, & variis motibus exagitata, tumultuosa & bruta. in corpore facultas morbos & mutationes adijciens. tum aëris intemperies & inconstantia, solisque & lunæ defectus, veluti excursiones sunt Typhonis. Et ipsum nomen Typhonis, quod cū Seth appellant, tem argui. notat enim id quod vi obtinet, ac multas conuersiones admittit, sæpe transilit. [LIX.] Quidam dicunt Bebæonem vnum de sociis Typhonis fuisse: Manethos Typhoni etiam Bebonis nomē factum: voce obstaculum seu impedimentum significante. quod rebus recta procedentibus, & ad suum finem tendentibus vis Typhonis obstat. Itaque de cicuribus animalibus inertissimum ei tribuunt asinum: de feris sæuissima, crocodilum & equum fluuiatilem. At de asino quidem dictum est supra. Cæterum apud Hermopolin simulacrum ostenditur Typhonis, equus fluuiatilis,

Typhonis & Osiridis interpretatio.

vel

hortantur ne in corpore aurum ferant, neve asino alimẽtum præbeant. Apparet etiam Pythagoricos Typhoni vim genij adiudicasse. natum enim cum aiunt esse mensura pari, quinquagesima sexta nimirum rursumq; triangulam figuram Ditis, Bacchi, & Martis esse aiunt. quadratam Rhea, Veneris, Cereris, Vestæ, & Iunonis: duodecim angulorum figuram Iouis: quinquaginta sexangulam Typhonis, vt Eudoxus tradidit. [XXXV.] Ægypti porrò quia Typhonem colore rufo fuisse censent, boum quoque non nisi rufos immolant. itaq; accuratam adhibent obseruationem, vt si vel vnũ capillum habeat album aut nigrum, non immolandum iudicent. non enim aptum esse ad victimam præstandam id quod carum sit dijs, sed contrarijs corporibus sacrificandum esse, quæ animas impiorum & injustorum hominum in alia corpora transeuntes exceperant. Itaque in caput victimæ exsecrati, amputatum in flumen abijciebant antiquitus, nunc peregrinis id dant. & bouem qui immolandus est sigillo impresso notabant sacerdotes certi, qui *Sphragistæ* id est sigillatores dicebantur. sigillo autem sculptura exprimebatur, vt Castor perhibet, homo in genua desidens manibus post tergum reductis, iugulo ense imminente. Asinum quoq; arbitrantur similitudinis (vt docuimus) pœnas dare, non minus ob inertiam & petulantiam quàm ob colorem. Itaque etiam de Persicis regibus maxime exosi Ochum, vt scelestum & impurum, asinum appellarunt. & Ochus hoc fatus, At enim hic Asinus vestrũ bouem epulabitur, Apim mactauit. vt narrat Deino. Qui autem

Fabula physica explicatio.

dicũt è prœlio Typhonem asino vectum per septem dies fugisse, elapsumque filios genuisse Hierosolymum & Iudæum: facilè patet eos Iudaicas res in fabulam hanc adsciscere. Hæc itaque tales sententias verbis tectas præbent. [XXXVI.] Nunc alio principio facto, de his quæ magis philosophice dici videntur, primum simplicissimas perpendamus opiniones. Sunt qui dicat, quemadmodum apud Græcos Cronos (qui Latinis est Saturnus) tempus, Iuno aërem, Vulcani ortus mutationem aëris in ignem notat: sic apud Ægyptios Osiride intelligi Nilum, qui cum terra (quam Isis designat) coeat. Typhonem mare esse, in quod incidens Nilus diuellitur & perit, nisi quantum eius terra excipiens ab eo fecunditatem consequitur. Estque sacra lamentatio de Saturno. deplorat autem natum in sinistris partibus, in dextris pereuntem. Nam Ægyptij statuunt partes mundi ad Ortum Solis sitas esse faciem, dextra quæ ad septentrionem, sinistra quæ ad meridiem vergunt. Ergo Nilus a meridie labens, & versus septentrionem a mari absorptus, recte dicitur nasci in sinistris partibus, perire in dextris. Itaque & mare abominantur sacerdotes, & salem Typhonis spumam vocant. interque alia interdictum est ipsis, ne salem in mensa ponant. nautam quoq; rectores ab ijs non compellantur, vt

te

[illegible] vi[illegible]um suum petentes. eademq; postremū de [illegible]m aucupatur, & odium pingendo pisce [illegible]. Sais [illegible]ulo templi Mineruæ erat insculptus infans, senex, deinde [illegible], post piscis, [illegible] equus fluuialis. hæc [illegible] & [illegible] ex ortu [illegible] que [illegible], accipiter [illegible] odium (vt diximus) propter ma[illegible], equus fluuia[illegible] impud[illegible]. Fertur enim patrem interficere, & postea cum matre [illegible]. Videri potest etiam id, quod Pythagorici dicūt mare [illegible] esse Saturni, innuere non purum id esse neq; nostro genti [illegible] familiare. [XXXVII.] Atq; hæc profana sunt vulgatis narrationib. prodita. Sed sacerdotum sapientiores, non Nilū duntaxat O[illegible]dis mare, Typhonis nomine accipiunt: sed Osiridem in vniuersum censent omne principium facultate humectandi præditum, vtpote causam ortus & substantiam seminis: & Typhonē omne [illegible]um, igneum, & quicquid deniq; exsiccandi vim habens aduersum est humori. Ideò rufum & subpallidum fuisse Typhonem censentes, non admodum libenter compellant tali colore qui sunt homines, ingrataq; ipsis horum est consuetudo. Osirin autē nigro colore fuisse fabulantur, quia aqua omnem terram, omnem vestem, & nubes etiam nigras reddit admixta: & humor in iuue[illegible] edit nigros, canicies velut in pallidum mutat hos a [illegible] contingens corpor[illegible] iam post vigorem elanguescentib. [illegible] & amœnum: autumnus ob humoris [illegible] inimicus [illegible] animalib. morbos fert. Ia[illegible] tui bo[illegible] Mneuin vocant sacrum Osiridi, & nō[illegible] Apis patrem [illegible] niger est, & proximos secundū A[illegible] honoribus. Præterea Ægyptum quæ vel maxima ni[illegible] nigram oculi partem, *[illegible] mia* vocant, & [illegible] calida enim est & humida, & austrinis mundi partibus [illegible] hominis, includitur atq; accedit. Solem quoq; & Lunā dicunt non curribus sed nauigijs vectos cursus suos conficere: innuentes humore ali [illegible]res atq; procreari. [XXXVIII.] Existimant etiam Homerum itidem vt Thaletem ab Ægyptijs doctum, principium & ortum omnium rerum posuisse aquam. esse enim Oceanum Osirin, Thetyn Isin, quæ omnia enutri[illegible]t vnaat que educat. Et enim Græci seminis emissionem *[illegible]*, & coitum *synusiam* vocant, & filium *hyon*, ab aqua & pluuia, quæ sunt *hydor* & *[illegible]* & Bacchum *hyen* appellant, vt humidæ dominum naturæ: qui sane non est alius ab Osiride. Quippe Hellanicus Hysiron pro Osiride posuit, itaque cum crebrò nominat, nimirum a natura & inuentione [illegible] atque se cum i[illegible]ta a [illegible] nominari audiuisse. Esse autem Osirin eundem cum Baccho deum, cui magis cōueniat scire, quam tibi, o Clea?

Bacchus idem qui Osiris.

quæ & Thyadum Delphicarum es princeps, & à patre ac matre Osiriacis consecrata sacris. Si tamen aliorum gratia adducere oportet testimonia, suo loco relinquamus ea quæ effari nefas est. Quæ autem palam faciunt sacerdotes, dum Apidis cadauer rate aduectum sepeliũt nihil distant a Bacchi sacrificio. quippe & hinnuleorum pelles circum appendunt, & thyrsos gestant, iisq; vtuntur clamoribus & motibus, quibus Bacchico furore correpti dum orgia peragunt. Ea de causa pleriq; Græcorum Bacchi simulacra faciunt tauri forma: & Eleorũ mulieres vota facientes precantur, vt ad se deus veniat bubulo pede: & Argiuis Bacchus est bougena, & euocant eum tubis ex aqua, ianitori ouem in abyssum inijcientes, & tubas inter tyrsos occultant, vt Socrates scripsit in libris de Hosijs, siue sacris. [XXXIX.] Conueniunt & Titanica, & nox quæ perfecta dicitur, his quæ dicuntur de discerpto Osiride & rediuiuo ac renato. nec non & sepulturæ. Nam & Ægyptij multis in locis sepulcrum Osiridis monstrant, vt supra ostendimus: & Delphi reliquias Bacchi apud se iuxta oraculum sitas putant, arcanumq; sacrificium Hosij in fano Apollinis peragunt, quo tempore Thyades Licnitam (id Bacchi est nomen) excitant. Quod autem Liberum Græci non vini tantummodò, sed & omnis humidæ & naturæ dominũ atq; principem faciant, testimonio Pindari sufficit docere sic dicentis,

Bacchus laticis dator
Gratis frugibus arbores
Fecundet:——

eaque causa est, quod Osiridis cultoribus nefas est arborem hortensem perdere, aut fontem aquæ obthurare. Non solùm autem Nilum, sed omnem simpliciter humorem, defluxum Osiridis vocant. & ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem dei. & ficus folio regem, ac meridionale mundi clima pingunt. interpretanturque folium ficus irrigationem & fetationem omniũ: videturq; natura simile genitali membro.]XL.] Porrò Pamylitia festum agentes, quæ, vt dictum fuit, phallo, id est virilis membri simulacro adhibito fiunt, imaginem proponunt atq; circumferunt, cuius triplus est penis. nam deus est principium, omne autem principium vi genitali multiplicat id quod ab eo producitur. multiplex autem solemus ternario notare, vt cum dicimus:

O ter felices —— &
Ter tot vincla ——

Nisi potius ita sentiendum est, triplum à veteribus propriè fuisse vsurpatum. Humida enim natura cum ab initio principium & ortus omnium esset rerum, tria prima effecit corpora, terram, aerem, ignem. Quæ enim fabula rei additur, membrum Osiridis in

flumen

flumen fuisse à Typhone abiectum, & Isidem cum id non inueniret, simulacrum eius adornasse, idque vt honoraretur & phallus gestaretur instituisse: ea huc facit, docetque genitalem vim & semen dei pro materia prima habuisse humorem, & humoris interuentu coaluisse cum his quæ nascendi facultate erant prædita. [XLI.] Alia etiam apud Ægyptios fertur fabula, Apopin Solis fratrem bellum mouisse aduersus Iouem & Osiridem à Ioue, cui in hoste debellando auxilium tulisset, adoptatum filij loco, Dionysiumque, id est, Bacchum, fuisse appellatum. Hanc quoque fabulam veritati & naturæ congruere, demonstrari potest. Iouem enim Ægyptij spiritum vocant, cui sicca & ignea natura est aduersa & inimica. ea verò non est Sol, sed quandam habet cum Sole cognationem. humor autem exstinguens nimium siccitatis, & auget & roborat exhalationes, quibus spiritus alitur & viget. Præterea & ederam Græci Baccho consecrant, & hæc ab Ægyptiis dicitur nominari *Chenosiris*, quod significat plantam Osiridis. Proinde Aristo, qui coloniam Atheniensium scripsit, in epistolam quandam Alexarchi inciderit * * *

*

[LII.] Fertur etiam apud Ægyptios Bacchus filius Isidis, qui non Osiris, sed Arsaphes nomen gerat, quo fortis significatur. Indicat hoc etiam Hermæus primo de Ægyptijs libro validum esse si interpretetur Osirin inquiens. Omitto Mnaseam, qui Epapho apponit Liberum, Osiridem, & Sarapin. omitto Anticleidam, qui Isidem Promethei filiam, Liberi vxorem facit. Nam quas retuli festorum & sacrificiorum similitudines, apertius quam testes rei fidem faciunt. Et de sideribus Seirium Isidi adscribunt, cum aquam ducat, & Leonem venerantur, rictibusque leoninis ianuas templorum ornant, quia Nilus exundat

Titanus primum curru tangente Leonem,

Sicut autem Nilum Osiridis defluxum, ita corpus Isidis terram putant, non vniuersam, sed quam Nilus inuadens ac coiens fœtam reddit. hoc ex coitu Orum nasci perhibent. Est autem Orus tempestas ac temperies aeris ambientis omnia seruans atque alens. *Isis, Orus. Nepthys.* quem in paludibus apud Butum a Latona dicunt enutritum: quia aquosa & irrigua terra maximè educit exhalationes quibus siccitas restinguitur atque laxatur. Nephthyn porrò appellant extremas terræ partes quæ mare attingunt: ideoque eam vltimam nominant, & Typhonis vxorem dicunt. Cum autem exundans Nilus etiam in illas partes diffluit, hoc Osiridis cum Nephthy coitum nuncupant, quem stirpes germinantes arguerint, inter quas & melilotum est, quo fabula fert delapso & relicto Typhonem adulterium deprehendisse: itaque Isis Orum iusto partu edidit, Nephthys autem Anubin furtiuo. [XLIII.] Sanè in descriptione

successionis regum scribunt Nephthyn Typhoni nuptam principio fuisse sterilem. quod si non de muliere, sed dea dicunt, innuere volunt terram solidıtate sua causa omninò sterilem fuisse & infrugiferam. Iam Typhonis insidiæ ac tyrannis vim significat siccitatis obtinentis, & consumentis humorem quo nascitur & augetur Nilus. Regina verò Æthiopum quæ Typhonem adiuuerit, flatus austrinos ex Æthiopia notat. qui si vincant Etesias a quibus versus Æthiopiam nubes pelluntur, prohibeantque imbres decidere quibus Nilus augetur, tum præualens Typhon æstu vrit. ac planè obtinens, Nilum in diuersam partem ob imbecillitatem fluentem, cauo alueo & humili in mare expellit. Quod enim in arcam inclusus dicitur Osiris, eo nihil aliud significatur quam aquæ occultatio & defectus. Itaque mense Athyr perisse Osiridem dicunt, quando Etesiis omnino deficientibus Nilus recedit, & solum nudatur. Quando autem nox fit longior, tenebræ crescũt, lucisque superatur & tabescit vis: tunc sacerdotes cum alios tristes ritus exercent, tum bouem auratum nigro byssino amictu ostendunt in luctu deæ (bouem enim Osiridis ducunt imaginem) per quatriduum cõtinuum a decimaseptima mensis die [XLIV.] Quatuor enim sunt quæ lugentur. primum Nilus recedens atque decrescens. secundum, septentrionales flatus, qui inualescentibus australibus venti admodum extinguuntur. tertium, quod dies minor fit nocte. vltimum, denudatio terræ, simul etiam tunc stipibus foliis abjicientibus. Decima nona mensis die noctu ad mare descenditur, & sacram cistam Stolistæ (quasi vestitores diceres) vna cum sacerdotibus efferunt, in qua est intus aurea arcula, cui infundunt ab ijs aqua potabili, ac clamor tollitur ab his qui adsunt, vociferantib. Osiridem esse inuentum. exinde tellurem frugiferam aqua permiscent, additisque mixturæ aromatibus & suffimentis sumptuosis, effingunt imagunculam luniformem, & hac amiciunt & ornant: significantes deos istos ab ipsis putari esse naturam terræ & aquæ. Rursum vbi Osirin Isis recepit, & Orum educat, exhalationibus, & nebulis ac nubibus crescentem ac roboratum: superatus quidem, non tamen etiam interfectus est Typhon, non enim passa est dea, quæ terræ domina est, vndiquaque aboleri naturam humori contrariam. sed dimittit eam & laxat, cupiens temperiem relinqui. quia non poterat mundus esse perfectus, abolita ignea natura. [XLV.] Quod si hæc ab ijs non absurdè dicuntur, par est ne hanc quidem repudiari rationem, qua dicitur antiquitus Typhon partem Osiridi debitam obtinuisse. Nã *Ægyptus.* Ægyptus olim mari fuit tecta. itaque in metallis & montib. multa etiamnum inueniuntur conchylia: & omnes fontes, omnes putei, cum quidem eorum maxima sit multitudo, salsam atque amaram habent aquam: itaque quod eò reliquiæ veteris maris defluxæ

[illegible] nfluxerint. Successu autem temporis Orus Typhone est [illegible] superior. id est, cum tempestiue imbres oborti essent, Nilus [illegible] lo planiciem detexit, & terræ aggestione compleuit. I[illegible] tationi testimoniũ fe[illegible] Etenim hodieque cerni[illegible] nouu[illegible] aggerente limum, terramq; adducente, pau[illegible] e mar[illegible] atq; retrò defluere. fundo ob aggestionẽ ma[illegible] tudinẽ nascente. Pharum certe, quam Homerus cursu [illegible] abesse ab Ægypto nôrat, nunc partem esse Ægypti cõ[illegible] quod ipsa suo loco mota accesserit, sed quod mare inter[illegible] flumine opplente & complanante continenti adiecta [illegible].

XLVI Verum enimuerò hæc similia sunt eorum quæ Stoici de [illegible] nt. Nam genitabilem & alendo aptum [illegible] ritum [illegible] unt illi: qui vim per[illegible]llendi ac diuidendi ha[illegible] H[illegible] recipiendi facultatem, Ammon[illegible]. id quod per [illegible] & [illegible] penetrat, Cererem & Proserpinam: [illegible] per mare, [illegible] ant. Qui aũt naturalibus istis etiam mathema[illegible] ro[illegible]ogica admiscent, [illegible] putant Typhonem esse mũ[illegible] Osi[illegible] narem. Lunam enim quæ lumen habet [illegible] & h[illegible]mectans, prosperam esse & [illegible]nimalium procrea[illegible] pullulationi Solem hoc so[illegible]titum, vt intempe[illegible] [illegible] exsiccet que natas & florentes stirpes: & suo ar[illegible] [illegible]artem terræ fecisse habitationibus ineptam, ac [illegible] L[illegible]nam ab eo superari. Itaque Ægyptij Typhonem [illegible]: id significante vocabulo, quod vi præualet & in [illegible] Her[illegible]ulem [illegible]na circumagi, in Luna Mercurium sibi [illegible] enim Luna [illegible], et orationis & sapientiæ operum [illegible] Soli autem, verberum, [illegible] & roborę effecta Stoici So[illegible] incendi atque ali aiunt. Lunæ a fontanis & lacustribus [illegible] mollemque submitti exhalationem.

XLVII. [illegible]ecima septima mensis die interijsse Osiridem Ægy[illegible], qua die maxime plenilunium fit euidens. Ideò [illegible] P[illegible]h[illegible]gorei vocant antiphraxin, quasi oppositionem [illegible] coniunctam: & omninò numerum xvii. auer[illegible] N[illegible] qui quadratum, & xiix. qui altera dimensi[illegible] [illegible]llelogrammum refert, atque hi duo soli omnium [illegible] ambitus habent areis sui æquales, medius [illegible] xvii [illegible] & disiungit eos inuicem, inq; partes [illegible] octauam proportionem cõstituit. Annos [illegible] alij vixisse alij [illegible] Osiridem dicunt. toties enim lucet [illegible] suam circuitionem absoluit. Lignum autem [illegible], vt vocant, Osiridis secantes, artam apparant lu[illegible]. [illegible] Sol[illegible] appropinquans falcatur & occulitur. Quod [illegible] x[illegible]v partim discerptus dicitur Osiris, referen-

dum est ad dies quibus a plenilunio vsque ad nouilunium deficit Luna. [XLVIII.] Diem, qua primum conspicitur euitatis & præteritis radijs Solis, imperfectum bonum nominant. Est enim Osiris beneficus: & nomen hoc multa significans, præcipuè vim efficacem & beneficam designat. Alterum dei huius nomen quod est Omphis, Hermæus interpretatur beneficum. *Nilus.* Existimant autem Nili incrementa ratione quadam illuminationibus Lunæ respõdere. Maximum enim apud Elephantinam; cubitorum fit XXIIX. quot dies sunt menstruæ circuitionis Lunæ. apud Mendetem & Xoin, vbi est minimum, cubitos æquat VI. quot diebus Lunæ orbis fit dimidiatus. *Apis.* Mediam apud Memphin, si iustum sit, XIV. cubitis cõuenit, & respondet tempori plenilunij. Porrò Apin animatam dicunt Osiridis esse imaginem. itaq; etiá figuris Lunæ similia habet multa, atratus circum splendida partes & vmbrosis tectus. & in nouilunio mensis Phamenoth festũ celebrant, ꝙ ingressum Osiridis in Lunam appellant. Est aũt id veris initiũ. [XLIX.] Hoc pacto vim Osiridis in Luna collocantes. Isidem ei vxorem, ex qua prolem procreet, adscribunt. Ideò & Lunam mũdi matrem appellant, & naturam ex vtroq; mixtàm sexu adsignant ei: ꝙ impleta & grauida facta a Sole rursum a se in aẽiẽ emittat ac disseminet genitabilia principia. Non enim semper obtinere corruptelam Typhonicã, sed sæpe victam a vi procreatrice atq; vinctam, rursum emergere, & cum Oro decertare. *Eclipsis.* Orus autẽ est mũdus terrestris, neq; interitus vnquam omninò expers, neq; ortus. Neq; desunt, qui defectus hac fabula per ambages notari censeant. Etenim in plenilunio deficit Luna, Sole ipsi ex aduerso stante in terræ vmbram incidens: sicut in arcam fertur incidisse Osiris. *Nephthys.* Rursum ipsa Solem occultat & conspectui subtrahit vltima mensis die, neque *Anubis.* tamen Solem omninò interimit, vt neque Isis Typhonem. [L.] Pariente Anubin Nephthy, Isis subiicitur. Nephthys enim est id quod infra terram situm non cernitur: Isis quod supra terram manifestum exstat. at circulus isthæc ambo tangens & dirimens, qui à definiendo Horizon dicitur, ambobus communis, Anubis vocatur, ac forma cani adsimilatur. quia canis visu perinde noctu vtitur atque interdiu. Videturque Anubis apud Ægyptios eam obtinere vim, quam apud Græcos Hecate, numen scilicet terrestre simul & cœleste: Nonnullis Anubis Saturnus esse videtur, quia omnia gignens ex se & in se tanquam prægnans mulier gerens, (quod Κυεῖν Græce dicitur Kyon (id est canis) appelletur. Et verò antiquitus canem violare Ægyptiis religio erat, summisq; id animal honorib. afficiebatur. sed postquá Apis à Cambyse necari & proiecti cadauer nullum extra canem animal adijt vel gustauit: primos inter animalia honores canis perdidit. Sunt qui vmbrã terræ, in q̃ delapsam Lunã deficere putãt, Typhonis nomine accipiãt.

Itaq;

Itaque ergo absurdum dictu non est singulos non rectè, vniuersos rectè pronunciasse. Non enim siccitas duntaxat, aut ventus, maris tenebræ: sed quæcunque naturæ pars damnosa est & corrumpendis rebus apta, Typhônis est. [LI.] Quippe nec in corporibus animæ exsortibus principia Vniuersi sunt constituenda vt fecere * Democritus & Epicurus. neque qualitatis expers materiæ opifex prouidentia vnica, quę omnia superet atque contineat, hunc titulum meretur: qui fuit Stoicorum error. Impossibile enim est, vbi nullius rei causam deum statueris, aliquid vnum vel bonum facere omnium rerum principium: cum, Heracleto teste, vt lyræ & arcus, ita mundi quoq; concinnitas contentionem & remissionem admittat & si Euripidem audimus,

Seiungier non possunt à bonis mala:
Sed est eorum, vt res habeant satis bene,
Commixtio quadam ———

[LII.] Vetustissima proinde a sacrarum professoribus rerum & legumlatoribus deriuata est opinio, auctore incognito, fide firma & indelebili, non in sermonibus ea tantum & rumoribus, sed & in mysteriis ac sacrificiis tam barbaris quam Græcanicis exstans, neque casu ferri & a fortuna pendere Vniuersum, mente, ratione, ac gubernatore destitutum: neque vnicam esse rationem quæ contineat id & dirigat tanquam clauum aut fræna moderans. sed cum permulta e bonis iuxta malisque, sint confusa, immò nihil hæc natura sincerum (vt verbo dicam) proferat: non esse vnum aliquē promum qui è duobus doliis res nobis veluti aliquem liquorem cauponis in morem distribuat atque misceat. ergo à duobus principiis contrariis, aduersisque duabus facultatibus, quarum altera ad dextram & recta ducat, altera retrorsum auertatur atque reflectat, cum vitam esse mixtam, tum ipsum mundum, (si non vniuersum, cum saltem qui ad terram est & Lunæ subiacet) inæqualiter ferri, variisque & omnis generis moribus agitari. Si enim nihil absque causa fit, & mali causam bonum non præbet: necesse est in natura vt boni, ita etiam mali ortum peculiarem, suumque principium exstare. [LIII.] Atque hæc quidem sententia plerisque, & iisdem sapientissimis probatur. Existimant enim alij duos esse deos, quasi contrariis deditos artibus, vt bona alter, alter mala opera conficiat alij eum qui est melior, deum: qui deterior, dæmonem dicunt. In ea sententia fuit Zoroastres magus, quem narrant 5000. annis antiquiorem bello Troiano exstitisse. Is ergo Zoroastres melioris nomen Oromazam, peioris Areimanium perhibuit addiditque hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus, illum maximè similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi, medium horum esse Mithram quæ causa est, quod Mithram Persæ *Mesiten*, id est mediatorem seu intermedium nuncupant,

Mundi gubernatio qualis.

Duo aduersa rerũ principia.

Magorum Theologia.

pent, Docuitque votiuas & pro gratiis agendis oblatas victimas illi immolandas: huic auerruncandi mala causa institutas & tetricas. herbam enim quãdam, Omomi appellatam, in mortario tundentes, Ditem inuocant & Tenebras: tũm admixto lupi iugulati sanguine, efferunt & abiiciunt in locum quo Solis radij non pertingunt. Nam & de stirpibus ita iudicant, quasdam boni dei esse, mali quasdam genij. & animalium alia, vt canes, aues, & echinos terrestres bono, aquaticos malo adiudicant. itaque & beatum eũ prædicant, qui plurimos interfecerit. [LIV.] Enimuerò illi quoque multa de diis fabulosa narrant: cuius generis est quod referam. Oromazen natum aiunt e luce purissima, Arimanium e caligine: eos bellum inter se gerere. sex deos fecisse Oromazen: primum beneuolentiæ, secundum veritatis, tertium æquitatis, reliquos sapientiæ, diuitiarum, & voluptatis quæ honesta consequitur opificem. Arimanium totidem numero his aduersa efficientes. Deinde Oromazen sese triplicasse, & a Sole tanto se interuallo remouisse, quanto a terra Sol abest. ac cœlum stellis decorasse, vnamque ante alias tanquam custodem & speculatorem constituisse Sirium. alios porrò XXIV. deos condidisse, & in ouo posuisse. At totidem numero factas ab Arimanio ouum illud perforasse: hinc mala bonis esse permixta. Appetere porro fatale tempus, quo necesse sit peste & fame ab his adducta Arimanium omnino perdi atque aboleri. terraque æquabili & plana facta, vnam vitam vnamque ciuitatem beatorum hominum vniuersorum, vnaque lingua vtentium fore. [LV.] Theopompus ait de sententia magorum vicibus ter mille annorum alterum deorum superare, alterum succumbere: & per alia tria annorum millia bellum eos inter se gerere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Plutonem deficere. & tunc homines fore beatos, neque alimento vtentes, neque vmbram edentes. deum porrò ista qui machinatur, quiescere ad aliquod tempus, nõ quod longum sit deo, sed rectum & mediocre tanquam hominis dormientis, Hoc modo se habent Magorum fabulæ. Chaldæi planetas deos faciunt, quorum duos beneficos, totidem maleficos, reliquos tres medios affirmant & promiscuos. Græcorum opinio nemini ferè ignota est: qui bonam partem Ioui Olympio, malam Diti auerrunco adsignanr. & Harmoniam (quasi concinnitatem) e Venere & Marte natam fabulantur. quorum hic sæuus est & contentiosus, illa comis & genitabilis. [LVI.] Iam philosophos vide cum his consentientes. Heraclitus enim aperte bellum nominat patrem & regem & dominum omnium. & Homerum dum optat,

Philosophorum sententia de principiis.

Ex diuum atq; hominum vt pereat discordia cœtu.

occulte exsecrari vniuersorum ortum, quia nascuntur ex contentione & aduersatione. & Solem non transgressurum proprios sibi [illegible].

[illegible] aliquando vt in linguas incidat iusticiæ patrocinantes. Empedocles principium boni efficax amorem ac amicitiam, sæpe etiam harmoniam appellat, deterius autem

Rixam perniciosam, & litem sanguinolentam.

Pythagorei pluribus vtrunque principium afficiunt nominibus. Bonum Vnitatis, finiti, quiescentis, recti, imparis, quadrati, æqualis, dextri, splendidi: malum Binarij, infiniti, in motu versantis, curui, paris, altera dimensione longioris, inæqualis, sinistri, tenebrosi. [illegible] esse principia ortus rerum statuunt. Anaxagoras intellectum & infinitum. Aristoteles formam & priuationem. [LVII] Plato multis locis quasi occultans & obumbrans suam sententiam, alterum contrariorum principiorum Idem, alterum appellat [illegible]. At in libris de Legibus iam senior non per ambages [illegible] dilucidis verbis pronunciat mundum non vnica anima, sed [illegible] pluribus fortasse, ad minimum autem duabus cieri: quarum vna [illegible] sit efficax, altera ei contraria & contrariorum opifex. Relinquit etiam tertiam quandam in medio naturam, non [illegible], non rationis expertem, neque ex se immobilem, vt [illegible] putant, sed vtrique harum [illegible], ita vt semper [illegible] ac desideret meliorem & sectetur [illegible] quod sequens oratio explicabit. [illegible] Ægyptiorum theologiam maxime ad hanc accommodabimus philosophiam. Mixta est enim huius mundi origo atque compages ex contrarijs [illegible] sed quarum nō [illegible] æquales vires: melior enim præualet quidem: deteriorem autem fundit [illegible] aboleri nefas est, cum & in corpore ea valde inhæreat, & in anima vniuersi, & meliori semper [illegible] [LVIII.] In anima ergo mens & ratio optimorum omnium princeps atque domina, [illegible] est: in terra autem, [illegible], aquis, cœlo, & stellis quod ordinatum est, æquabile, & sanum, [illegible] & imago est Osiridis, temperamentorum ac conditionum [illegible]. Typhon autem animæ pars rationis vacua est, & [illegible] exagitata, tumultuosa & bruta: in corpore facultas morbos & mutationes adsciscens. tum aëris intemperies & inconstantia [illegible] & lunæ defectus, veluti excursiones sunt Typhonis. [illegible] nomen Typhonis, quod eū Seth appellant, rem [illegible] noxiam id quod vi obtinet, ac multas conuersiones admittit [illegible] sæpe transit. [LIX.] Quidam dicunt Bebæonem vnum de [illegible] Typhonis fuisse: Manethos Typhoni etiam Bebonis nomē [illegible]: voce obstaculum seu impedimentum significante. quod [illegible] recta incedentibus, & ad suum finem tendentibus vis Typhonis [illegible]. Itaque de cicuribus animalibus inertissimum ei [illegible] asinum: de feris sæuissima, crocodilum & equum fluuiatilem. [illegible] de asino quidem dictum est supra. Cæterum apud [illegible] simulacrum ostenditur Typhonis, equus [illegible],

Typhonis & Osiridis interpretatio.

cui accipiter insistit in serpentem pugnans equo Typhonem indicante, accipitre vim & principium, quibus vi potitus ille sæpenu-
* mero non defatigatur præ malicia turbatus atque turbans. itaque etiam septima mensis Tybi sacrificantes, quam diem nominant Isidis è Phœnice aduentum, placentis adfingunt equum fluuialem vinctum. In vrbe Apollinis statutum est vt quisque omninò de crocodilo edat. certa autem die quadam venati quotquot possunt crocodilos, interficiunt, & ex aduerso templi abijciunt: Typhonem dicentes in crocodilum mutatum: Oro se fuga eripuisse, ita omnia animalia, stirpes, & euenta mala atque damnosa Typhonis opera & effecta putant. [LX.] Contra Osirin oculo & sceptro pictis exprimunt, oculo prouidentiam, sceptro potentiam demonstrante. sicut Homerus etiam Iouem omnium regem atq; principem appellat

induperatorem, consultoremq́;.——

priore voce imperium, posteriore prudentiam innuente. Accipitre etiam picto Osirin sæpe proponunt. auis enim ea pollet acumine visus & volatus celeritate, eaque est natura, vt celerrimè alimentum digerat. fertur etiam cadaueribus inhumatis terram inijcere superuolans. & cum in Nilum bibendi causa deuolat, pennam constituit rectam, ac inclinans eam postquam bibit, ostendit se euitato crocodilo incolumem euasisse: si enim rapiatur, manet penna recta sicut eam fixerat. Vbique porrò ostenditur simulacrum Osiridis humana specie, recto pene, ob vim gignendi & alendi. At amiculum flammeum quo imagines eius velantur, Solem exprimit, quod corpus benefica præditum facultate visu percipitur, & exemplum est sola mente cernendæ substantiæ. [LXI.] Itaque meritò contemtui habentur, qui globum Solis Typhoni adscribunt: cui nihil splendoris, nihil salutare, nullus ordo, nulla procreatio aut motio ratione modoque constans, contraria omnia conueniunt. & æstus, quo multa animalium ac terra nascētium corrumpuntur, non Solis opus existimari debet, sed spirituum aquarumque in terra & aëre intempestiue confusarum, quando principium incompositæ & infinitæ facultatis errore commisso exhalationes exstinxerit. Porrò in sacris de Osiride canticis inuocant eum, qui in Solis occultatur vlnis. & vltima die mensis E- *
piphi, Sole & Luna in eadem linea coeuntibus, ferias agunt natalicias oculorum Ori. quippe non Lunam modò, sed & Solem oculum lumenque Ori censentes. Vigesima secunda die mensis Phaophi, post ęquinoctium autumnale, festum diem celebrāt, tum Solis baculos natos dicentes, quo innuunt veluti fulcro & roboratione Solem iam indigere, qui inclinatus cum iam a nobis per obliquum ferri incipit, & caloris & luminis aliquam sit passus deminutionem. [LXII.] Præterea bouem femellam sub solstitium hybernum

Accipiter.

hibernum ſepties circa templum circumferunt: vocaturque Oſiridis indagatio Solis circuitus, aquam hyeme deſiderante dea. toties autem circumeunt, quia ſeptimo menſe decurſus Solis ab hyberno ad æſtiuum ſolſtitium conficitur. Omnium primus Orus Iſidis filius Soli ſacrificaſſe fertur quarta die menſis, vt ſcriptum eſt in libro, qui Natalicia Ori titulum habet. Et verò quauis die ter adolent Soli: reſinam ſub ortum, myrrham meridie, Kyphi (quod vocant) circa occaſum. quotum quodque quam habeat rationem, infra exponam. ſingulis quidem iſtis conciliare ſe & venerari Solem opinantur. Quanquam quid refert multa colligere talia? Sunt, qui Oſirin diſerte aiunt eſſe Solem, & a Græcis Sirium appellari: articulum O præpoſitum huic nomini apud Ægyptios obſcuritatem dubitationemque de vocabulo genuiſſe. Iſidem vero eandem cum Luna eſſe pronunciantes, etiam eadem vtranque imagine repræſentant in qua cornuta Lunæ indicant illuminationes falcatas, nigræ autem veſtes occultationes eius & obumbrationes deſignant, quibus Solem deſiderans ſectatur. Itaque & ad res amatorias Lunam inuocant: & iis rebus præeſſe Iſidem Eudoxus affirmat. Atque hæc quidem veri ſaltem aliquam habent ſimilitudinem: qui autem Typhonem faciunt Solem, indigni ſunt qui audiantur. [LXIII.] Sed nos eo, vnde abiit oratio, reuertamur. Eſt ergo Iſis naturæ ea pars, quæ quaſi feminea, omnes in ſe recipit ortus, tanquam nutrix quædam & omnium commune receptaculum a Platone dicta, a pleriſque aliis *Myrionymos*, id eſt innumeris prædita nominibus: quod ratio eam in omnes formas ſpecieſque vertat. Huic Iſidi a natura inſitus eſt amor primæ omniumque principis & præſtantiſſimæ naturæ, quæ eſt Bonum. hoc ea deſiderat atque perſequitur, & portionem à malo ſibi obtingentem fugit atque repellit. Cùm enim ſit receptaculum & ſubiectum vtriuſque, ſua tamen ſponte ſemper vergit ad melius: ſeque præbet implendam & conſerendam defluxibus ac ſimilitudinibus, quibus fœta & rebus referta gignendis gaudet atque exſultat. Quod enim naſcitur, id imago & exemplum in materia eſt Entis. Itaque ergo non abs re fabulantur Oſiridis animam ſempiternam eſſe interituſque ſecuram. corpus eius à Typhone ſubinde diuelli atque aboleri, idque ab Iſide vagante conquiri, rurſumque componi. Id enim quod re vera eſt, ſolum, cernitur mente Bonum, extra interitus mutationiſque aleam [illegible]tum habetur. [LXIV.] Eius imagines quaſdam ſenſilis atq; corporea natura impreſſas gerit, rationeſque eius & formas ac ſimilitudines in ſe recipit, quomodo in cera ſigillorum ſimulacra finguntur. verum iſta non ſemper permanent, ſed confuſione & tumultibus excipiuntur in hac regione, ſuperiore expulſa, & aduerſus Orum pugnantia, quem Iſis gignit ſenſile exemplum mundi ſo'i

Iſidis, Oſiridis, Typhonis physica explicatio.

ſola mente videndi. Eam ob rem pro ſpurio accuſatus a Typhone dicitur, vtpote non purus, neque ſincerus vt pater ipſius, forma per ſe mixtionis & motionis expers, ſed corporea materiei natura adulteratus. Cauſam tamen in iudicio obtinet Orus, Mercurio, id eſt ratione, demonſtrante mundum a natura conformatum imitatione ſubſiſtere, a ſola intelligentia perceptæ. Quod enim Apollo ex Iſide & Oſiride adhuc in vtero Rheæ verſantibus dicitur natus, eo innuunt antequam hic mundus conſpicuus fieret & materiam forma perficeret, naturam ex ſeſe imperfectionis conuictam primum ortum edidiſſe. ideoque illum deum mancum in tenebris natum eſſe aiunt, & ſeniorem Orum appellant: quod non mundus erat, ſed futuri mundi imago quædam ac ſpecies. [LXV.] Orus autem ipſe finitus eſt & perfectus, neque Typhonem omninò interfecit, ſed vim eius efficacitatemque abſtulit. Itaque Copti ferunt ſimulacrum Ori altera manu Typhonis genitale membrum tenere: & Mercurium fabulantur Typhonis neruos exemiſſe, vtique iis pro fidibus: docentes rationem concinnando vniuerſo id de diſſonante conſonum delegiſſe, & vim interimendi non aboleuiſſe, ſed impleuiſſe. quo fit, vt ea imbecillis atque languida in hoc mundo rebus mutationum affectionumque variarum capacibus adhæreſcat: & in terra quidem concuſſiones tremoreſque, in aëre æſtus ventoſque intempeſtiuos, tum turbines igneos atque fulmina moliatur: aquas etiam & ſpiritus peſtilenti lue inficiat: & vſque ad Lunam excurrat ſeque efferat ſæpe ſplendidum obfuſcans aërem. quod ſentientes Ægyptij, Typhonem dicunt alias percuſſiſſe, alias eruutum degluttiſſe oculum Ori, deinde Soli reddidiſſe. ictu menſtruam Lunaris luminis diminutionem innuentes, impletione autem defectum, cui Sol medetur Lunam, vbi ea vmbra terræ euitauit, aduerſus illuſtrans. [LXVI.] Iam præſtantior ac diuinior natura è tribus conſtat, eo quod mente cernitur & materia, & quod ex his compoſitum Græcis *Kosmos*, id eſt Mundus, dicitur. Ac Plato quidem primum illud ideam, exemplar, patremque nominat: Materiam matris, nutricis, ſedis, & regionis ortuum capacis vocabulo notat: quod ex vtroque conſtat, prolem ortumque nominare adſolet. Ægyptios autem probabile eſt triangulorum pulcherrimo in primis comparaſſe Vniuerſi naturam: qua comparatione etiam Plato in republica videtur vſus, vbi figuram Nuptialem componit. Conſtat id triangulum tribus lateribus, quorum baſis eſt quatuor, angulum rectum ad eam conficiens trium, & huic ſubductum angulo latus quinque ſcrupulorum, tantum poteſt quantum latera cum conficientia. Intelligendum eſt autem linea ad rectum angulum alteri inſiſtente marem, baſi feminam, ſubtendente prolem vtriuſque repræſentari. & Oſirin eſſe principium, Iſidem receptaculum, Orum effectum

Triangulū rectangulum primū.

effectum: ternarius quippe primus est impar ac perfectus numerus: quaternio est quadratum lateris paris binarij: quinarius quâ patri, quâ matri congruit, conflatus e binario & ternione. is Græcis est *pente*, a qua voce manasse videtur *panta*, quo Vniuersum, & *pempasasthe*, quo numerare intelligitur vocabulo. quadratum porrò quinarius producit a se, quantus est numerus literarum apud Ægyptios, & quot annos vixit Apis. [LXVII.] Orum solent & Kaimin appellare, quod est, visui expositum. est enim mundus & sensilis & visilis. Isis aliquando Muth, nonnunquam Athyri, quandoque Methyer nominatur. prima voce mater intelligitur, secunda domus Ori mundana, (sicut & Plato locum ortus & receptaculum fecit) tertia ex plenitudine & causa componitur. plena enim est materies mundi, & cum bono, puro, probeque composito subsistit. Fortassis etiam Hesiodus prima omnia faciens chaos, terram, tartarum, & amorem, videri potest non diuersa, sed eadem rerum principia ponere: siquidem Isidis nomine terram, Osiridis amorem, Typhonis tartarum accipimus. nam chaos videtur quasi locum quendam & regionem Vniuerso subiecisse. *Theogonia 116.* [LXVIII.] Enimuerò res ipsa quodammodo citare videri potest fabulam, quam in conuiuio Platonico Socrates de ortu Amoris narrat. Paupertatem scilicet cum prolem desideraret, Poro id est copiæ dormienti accubuisse, atque ex eo grauidam factam, Amorem peperisse, natura varium, & ad omnia sese vertentem: vt qui patre bono, sapiente, atque in seipso omnium habente rerum copiam, matre autem inope, ac ob paupertatem semper aliorum appetente natus esset. Porus enim ille nihil est aliud, quam id quod primo amatur atque appetitur perfectum & seipso contentum. Materiæ autem nomen paupertatis indidit, quæ suapte natura indiga est boni, ab eoque impletur, & id semper expetit atque recipit. Ex his natus Orus siue mundus, non sempiternus est, neque mutationum exsors & interitus, sed identidem nascens, vicissitudinibus mutationum subinde atque affectionum nouus redditur, permanetque vt nunquam periturus. [LXIX.] Porrò fabulis ita vtendum est, non quasi cæ rem prorsus doceant: sed quod ob similitudinem cum re ipsa aliquam commodum ad eius explicationem offertur, desumendum inde est. Ergo vbi materiam nominamus, non debes philosophorum quorundam opiniones secutus corpus aliquod animæ expers ac qualitatum, & otiosum suapte natura atque inefficax imaginari. nam & oleum vnguenti materiam vocamus, & aurum statuæ, non omni plane carentia qualitate: ipsumque animum & intellectum hominis, vt qua virtutis & scientiæ materiam rationi expoliendam atque componendam tradimus. & mentem quidam formarum locum, & in qua rerum intellectu percipiendarum *Materia.*

quasi

quasi expressa sint simulacra appellant. sunt etiam qui semen muliebre non facultatem aut principium, sed materiam & alimentum fetus censent. [LXX.] Hæc tenentes, etiam deam hanc sic intelligere debemus participem fieri primi dei, & amore perpetuo bonorum eius duci, non vt ei aduersam: sed quæ tanquam maritum legitimum & iustum amore iusto sectetur. quomodo probam mulierem cum suo viro degentem, tamen eius desiderio trahi dicimus: ita eam semper eum auere, eique adesse, ac præcipuis & purissimis repleri partibus. Vbi autem Typhon extrema tangens incidit, ibi videri eam mœstam, ac dici lugere: & reliquias quasdam frustaque discerpti Osiridis conquirere ac velare, dum ea quæ intereunt excipit atque occultat, vt rursum ex sese edat ac emittat res nascentes. Etenim quæ in cœlo & sideribus sunt formæ ac defluxus dei permanent. quæ autem sparsa sunt in res motibus obnoxias terram, mare, stirpes, animalia, ea mutantur, intereunt sepeliunturque, & sæpenumerò rursum exsistunt, in lucemque emicant orta. [LXXI.] Itaq; fabula Typhonē maritum Nephthyos facit, & cum hac occultè coisse Osirin. Extremas enim materiæ partes, quæ Nephthyos & Finis nomine intelliguntur, vis maximè interitum rebus adferens continet. vis autem genitalis & conseruatrix rerum, imbecillum semen & languidum in eas dedit, & à Typhone perimitur, nisi quantum eius Isis excipiens seruat, alit atque constituit. In vniuersum autem ille est præstantior: sicut & Plato opinatur, & Aristoteles. Ad hunc naturæ pars genitabilis & salutaris, & ad exsistendum mouetur: ab eodem facultas interimens atque abolens cietur, & ad interitum impellitur.

Isidis nomē & Osiridis.

Itaque illi Isidis nomen est factum, quod scienter proficiscatur atque procedat: quippe motus cum sit animatus ac prudens. Nō enim barbaricum est nomen. sed sicut omnibus diis à *theato* & *theonte*, id est, spectabili & currente nomen *theos* inditum fuit: sic istam deam à scientia simul & motu cùm nos Isidem, tum Ægyptij appellant.

Vide Cratylum.

[LXXII.] Sic etiam Plato ait *Vsiam*, quod est substantia, veteres nomine *Isias* expressisse: & intelligentiam ac prudentiam vocasse itidem, quasi mentis agitationem, vocibus omnibus ab *iena* (quod est ire) deductis. hinc *synienai* intelligere est. & omninò simili ratione ab eo boni, virtutisque explicantur vocabula: sicut contrariis notantur traducunturque appellationibus ea quæ naturam impediunt eiusque progressionibus moram obstando iniiciunt, vt malum indigentia, timiditas, molestia. Sic ergo Osiris nomen habet ex *hosio* & *hiero*, quod est sancto & sacro, conflatum. communis enim est ratio eorum quæ in cœlo & apud inferos sunt, quorum altera *hiera*, altera *hosia* veteres nuncupabant. Iam qui cœlestia ostendit Anubis, superiorum quasi ratio, (*ano* enim supra est) aliquando etiam Hermanubis vsurpatur: altero

altero nomine superioribus, altero inferis scilicet conueniente. itaque et immolant alias album, alias flauum gallum: supera syncera & manifesta, infera mixta & varia innuentes. Neq; verò mira debet videri nominum ad Græcum sermonem effictio. nam innumera alia hodieque manent vnà cum migrantibus è Græcia ad exteros propagata: quorum quædam reuocantem poeticam vituperant tanquam barbariei se dantem ij, qui id genus res glossas appellant. [LXXIII.] Cæterùm memoria proditum est in libris, qui Mercurij libri dicuntur, scriptum esse de sacris nominibus, facultatem quæ præest conuersioni Solis Orum, Græcis Apollinem vocari, quæ vento ab aliis Osirin, ab aliis Sarapin, Ægyptice Sothi, quæ vox *Kyesin*, id est grauiditatem siue feturam notat. atque hinc facta inclinatione stella Caniculæ, quæ propria Isidis censetur, dicta est *Kyon* siue Canis. Minimè equidem de nominibus est contendendum. ego tamen Sarapidis potius quàm Osiridis nomen Ægyptios sibi vindicare sinam. illud enim peregrinum, hoc Græcum, ambo vnius dei seu facultatis vocabula censeo. His conueniunt etiam Ægyptia. Isidem enim sæpenumero nomine Mineruæ significant * * quæ vox significat motum à seipso profectum. Typhon autem, sicut monstratum fuit, Seth, Bebon, & Smy appellatur: quibus verbis indicatur violenta quædam inhibitio, contrarietas aut inuersio. Præterea magnetem lapidem ossis Ori, ferrum ossis Typhonis nomine afficiunt, vt Manethos narrat. sicut enim ferrum sæpe simile est tracti a lapide & eum sequentis, sæpe auertitur in diuersam partem. ita motus mundi salutaris, bonus, & ratione constans aliquando versat, ad se ducit, atque molliorem reddit obsequentem sibi duram illam ac Typhoniam vim: aliquando hæc in sese reuertitur, & in infinitatem relabitur. [LXXIV.] Ad hæc de Ioue perhibet Eudoxus fabulam Ægyptios celebrare, eum pedibus inter se connatis cum ire non posset, ob pudorem in solitudine vixisse: Isidem autem dissectis & diductis iis membris Ioui gressum expediuisse. qua fabula hoc innuitur, dei mentem suapte natura in inuisibili & inconspicuo degentem: motu ad res procreandas processisse.

Sistrum.

Sistrum quoque arguit quati omnia naturalia & nunquam motu vacare debere, sed veluti excitari atque exagitari vbi torpere & tabescere cœperint. aiunt enim sistris Typhonem auerti atque depelli: ostendentes interitu rés vinciēte & inhibente, ortum rursus motu naturam soluere atque expedire. Et sistri superiore parte rotundi conspectus admonet de quatuor corporibus, quæ concutiuntur. nam quæ pars mundi ortui & obitui est obnoxia, ea continetur globo Lunæ: inque ea omnia mouentur ac mutantur ratione quatuor elementorum, ignis puta, terræ, aquæ, & aëris. [LXXV.] Curuamini sistri autem in vertice insigunt felē humana

Felis natura.

facie, imæ parti infra eã quæ quatiuntur, aliquando Isidis, interdum Nephthyos faciem. his faciebus adumbrant ortum & interitum, quæ sunt elementorum mutationes atque motus: fele Lunam repræsentante, ob animalis istius varietatem, ac vim noctu agendi & fecunditatem. dicitur enim vnum principio catuium parere, deinceps duos, tres, quatuor, vnoque subinde plures, donec septem vno partu edat. itaque duodetriginta in summa parit, qui est numerus dierum Lunæ. Verùm hoc fortasse fabulæ sit similius. sed felis oculorum pupillæ impleri dilatarique videntur sub plenilunium, & Lunæ lumine decrescente attenuari atque languescere. humana autem felis facie innuitur Lunæ mutationes mente ac ratione gubernari. [LXXVI.] Sed vt rem in pauca verba contraham, neque aquam, neque Solem, neque terram, neque cœlum Osirin vel Isidem esse rectum est putare: neque Typhonis nomine ignem, æstum, aut mare intelligere verum. sed simpliciter quantum in his modo & ordine caret ob excessum aut defectum, Typhoni imputantes: quæ ordine & composite fiunt, quæ bona sunt & vtilia, vt Isidis opus, imitationem autem & imaginem ac speciem Osiridis venerantes atque colentes, non peccabimus. quin & Eudoxi dubitationibus finem imponemus, anxiè quærentis cur non Cereri procuratio rerum amatoriarum adscribatur, sed Isidi, & cur non Bacchus Nilum augeat, neque mortuis possit præesse. Vna enim ratione communi hos deos omni bonorum portioni præesse censemus, & quicquid in natura pulchrum bonumve inest, iis acceptum ferimus: illo principia suppeditante, hac vim excipiente & conseruante. [LXXVII.] Eodem pacto vulgares quoque & molestas sententias refellemus eorum, qui vel aëris secundum anni partes mutationibus, vel frugum procreationi, sementi, arationi gaudent accommodare ea quæ de his dijs memorantur: vt cum dicunt Osiridem sepeliri, quando semen terra occulitur: in vitam redire & rursum apparere, quando pullulare incipit. ideoque dici, Isin cum se sentiret esse grauidam, appendisse sibi amuletum, sexta die mensis Phaophi, & peperisse Harpocratem sub solstitium hybernum imperfectum ac recentem, quod tum præuij flores & germina prima enascuntur. ideoque ei fabarum nascentium primitias offerunt: dies autem puerperij post æquinoctium vernum solennes agunt. Hæc enim vulgò audientes amplectuntur atque credunt, illicò ab iis quæ in promptu sunt petita probabilitate. neque sentiunt hoc primum esse iniquum, vbi deos non communes omnium hominum faciunt, sed proprios Ægyptiis dicant, & dum Nili Ægyptique nomine, ac paludum, Lotum, & deorum effectionem de his solis intelligunt, quibus ea nomina sunt tributa. magnis se dijs alios spoliare homines, quibus nullus Nilus est, neque Burus, neq;

Mem-

Memphis: cum tamen hi Isin aliosque id genus deos vniuersi habeant atque norint. & quosdam sanè Ægyptiis nominibus afficere non ita pridem didicerint, singulorum autem vim iam inde ab initio cognouerint, atque honorauerint. [LXXVIII.] Deinde maius etiam incommodum est. Nisi enim attentissimè cauerint, imprudentes numina in spiritus, fluxus, sementes, arationes, terræque adfectiones & tempestatum mutationes permutent atq; dissipent. vt ij qui Bacchum pró vino, Vulcanum pro flamma accipiunt. sic & Cleanthes alicubi. Proserpinam (quæ Græcis est Phersephone) ait esse spiritum, qui per fruges dum fertur, interimitur. & quidam Poeta de messoribus dixit:

Cùm lecti iuuenes Cereris iam membra secarent.

Hi sanè nihil ab ijs differunt, qui vela, rudentes & anchoram pro gubernatore, & fila ac stamina pro textore, & cyathum, mulsum, vel prisanam pro medico habent. Adde quod pessimas & impias isti opiniones excitant, qui deorum nomina rebus sensu animaq; carentibus, & vsu hominum necessariò pereuntibus imponunt: quæ vt dij sint, nullo modo intelligi potest. Non enim deus res est animæ expers, & manibus hominum subiecta aut obnoxia: sed deos inde censemus esse, quod ij nostris vsibus res perpetuas atque perdurantes largiti sunt. [LXXIX.] Neque verò alij apud alios sunt dij, aut sui Græcis, barbaris item sui, alij septentrionalibus, alij austrinis. Sed quemadmodum Sol, Luna, cœlum, terra, mare, communia sunt omnibus, tantum aliter ab aliis appellantur: ita vnius mentis hoc Vniuersum temperantis, vniusque prouidentiæ huic præfectæ, & facultatum administrarum omnibus rebus destinatarum, alij apud alios honores, alia nomina legum instituto habentur. notisque vtuntur obscurioribus ij qui sacris sunt dedicati, alij apertioribus intellectum ad diuinas res quasi manu deducunt quæ res periculo non vacat. Nonnulli enim à recto itinere deuiantes, prorsus in superstitionem delapsi, alij fugiendo, vt par erat superstitionem, imprudentes in præcipitium quasi quoddam impietatem delati sunt. Itaque óportet apprimè ratione è philosophia desumpta, quæ nos sacris initiet, sanctè eorum quæ aguntur dicunturq; vnum quodq; considerare, ne quomodo Theodorus dicebat se orationes dextra porrigente, auditorum nonnullos læua eas accipere: sic nos quæ leges de sacrificiis & festiuitatibus bene præcipiunt, aliter quam rectum est intelligentes, peccemus. [LXXX.] Etenim omnia esse ratione peragenda, ex ipsis illis potest deprehendi. Vndevigesima die primi mensis, diem Mercurio festum celebrantes, mel & ficos edunt, simul dicentes, Dulce est veritas. Isidis amuletum, quod appendisse eam sibi fabulantur, interpretatum sonat Vocem veram. Harpocrates neque deus imperfectus ac infans putandus est, neque

vllum leguminum: sed præses atque corrector recentis, imperfectæ, & incompositæ hominum de diis sententiæ. itaque & digitum ori impositum tenet, argumentum taciturnitatis & silentij. & mense Mesore offerentes ei legumina, dicunt: Lingua est fortuna, lingua genius. De stirpibus Ægyptiis maxime consecratam deæ aiunt perseam: quod eius fructus cordis, folium linguæ speciem refert. Quippe eorum quæ homini obtingere possunt omnium nihil diuinius est oratione, præcipue de diis, neque maius res vlla ad felicitatem momentum adfert. Itaque hic oraculum initiaturo mandatur, vt sancte sentiat, & modeste loquatur. Plerique autem ridicule agunt, qui in pompis & festiuitatibus fauere linguis iubentes, post de diis ipsis pessimi ominis voces sententiasque vsurpant. [LXXXI.] Quomodo ergo tristia illa & risu expertia ac lugubria sacrificia sunt obeunda? siquidem neque omittere legibus præscripta conuenit, neque opiniones de diis confundendæ & cum suspicionibus absurdis miscendæ sunt. Equidem quo tempore Ægyptij sacris operantur, multa eodem tempore similia apud Græcos aguntur. Nam & Athenis mulieres Thesmophoria obeuntes ieiunant humi desidentes: & Bœoti Achææ Megara mouent, festiuitatemque eam molestam nominant, quod nimirum Ceres ob Proserpinæ filiæ descensum in dolore sit. Fiunt hæc mense sationis circa Virgiliarum ortum, quem mensem Athyr Ægyptij, Pyanepsionem Athenienses, Bœoti Damatrium, id est Cerealem nuncupant. Theopompus narrat eos qui ad Solis occasum habitant censere & appellare hyemem Saturnum, æstatem Venerem, ver Proserpinam: & omnia nasci ex Saturno atque Venere. Phryges deum opinantes hyeme dormire, æstate vigilare, hyeme sopitiones ei, æstate excitationes bacchando celebrant. Paphlagones vinciri eum atque coerceri hyeme, vere moueri & solui aiunt. Et temporis ratio inijcit suspicionem, tristia sacra instituta esse ob occultationem fructuum: quos antiqui non deos, sed dona putauerunt deorum magna & necessaria ad feræ & belluinæ vitæ euitationem. Ac quo tempore fructus arborum omninò defecisse abolitosque esse cernebant, alios ipsi serentes parcè & cum penuria, terraque manibus hausta occultabant, incerta spe capiendi deponentes, multa agitabant in morem sepelientium atque lugentium. [LXXXII.] Porrò sicuti nos eum, qui libros Platonis emit, emere Platonem dicimus, & Menandrum agere, qui poema Menandri agit: ita illi nomina deorum liberaliter donis ac operibus deorum tribuerunt, ob vtilitatem ea honorantes atque exornantes. Sed posteri horum indoctè ista accipientes, imperiteque in ipsos deos detorquentes, ea quæ frugibus accidunt alias exorientibus, alias occultatis, deorum ortus interitusque non vocando duntaxat, sed etiam sic habere rem arbitrando,

Sacrificia tristia.

seipsos

seipsos absurdis, impiis, tumultuosisque opinionibus obruerunt. At verò absurditas rei in conspectu fuit non modò Xenophani Colophonio, aut qui eum subsecuti Ægyptios monuerunt, vt aut ne lugerent eos quos deos censerent esse, aut pro diis non haberent, si lugendos crederent: sed & ridiculum ex se est inter lugendum votis petere vt noui nascantur sibi fructus, quos rursum insumendi ac porrò lugendi habeant materiam. Verùm res aliter habet. fructuum enim causa lugent: deos vt causam & præbitores bonorum precantur, vt ij loco pereuntium nouos alios gignant atque producant fructus. [LXXXIII.] Ita rectissimè apud philosophos dicitur, Qui vocabula non discant rectè intelligere, eos etiam de rebus ipsis falli. quod vsu venit Græcorum iis, qui ærea, picta, aut lapidea simulacra cum adsueuissent non imagines & honores deorum appellare, sed deos: ausi sunt deinde dicere, Mineruam a Lachare fuisse exutam, Apollinis cincinnos aureos Dionysium tondendo abstulisse, Iouem Capitolinum sub bellum ciuile incendio periisse. Hæc illi discunt attrahentes & amplectentes prauas opiniones, quæ nominibus comitantur. Atque hoc non leuiter Ægyptiis accidit respectu eorum quæ venerantur animalia. Nam in hoc negocio Græci rectè cum dicunt tum sentiunt columbam animal esse sacrum Veneris, draconem Mineruæ, coruum Apollinis, canem Dianæ, sicut Euripides de Hecuba:

Hecates delicium lucifera fies canis.

Sed Ægyptiorum plerique colentes ipsa animalia & tractantes tãquam deos: non sannis modò & irrisioni totam penè sacrorum obiecerunt rationem. (hoc enim a stultitia illa malum prouenit minimum) sed & vehemens ingeneratur animis opinio, quæ infirmis atque simplicibus meram inducit superstitionem, vehemẽtiores atque audaciores ad negandum deos, belluinasque cogitationes propellit. Quo fit, vt de his ipsis etiam aliqua probabiliter disserere non sit alienũ. [LXXXIV.] Nam quod traditur deos Typhonis metu in ista animalia transiisse latendi causa, & corporibus ibium, canum, accipitrum se occuluisse: id quouis prodigioso commento, quauis fabula est vanius. neque plus fidei meretur, quam animas mortuorũ eas quæ non abolentur nouo ortu in hæc tantum redire animalia. Cæterum qui ciuilem aliquam causam adferre volunt, eorum alii Osirin dicunt magnum exercitum suũ in certas cohortes atque centurias diuisisse, ac singulis vexillum animali aliquo insignitum tradidisse: singulosq; populos id quod ei obtigisset, honore ac sacro cultu dignatos fuisse. Alij posteriores reges, terroris hostibus incutiendi causa in prœliis aiunt occurrisse, belluarum aureis argenteisve capitibus atq; primis partubus indutos. Sunt qui regem quendam callidum atque versutum

De animalibus quæ colunt Ægyptij.

qua ratione Lemnij galeritam honorant, quia bruchorum oua inuenit ac confringit: & Thessali ciconiam, quod multos angues subitò è terra editos ciconiæ vniuersos perdiderunt: ideoque lege exsulium indicitur ei qui ciconiam necauerit. Aspidem verò Ægyptij, & felem & cantharum in honore habent, diuinæ potentiæ imagines quasdam obscuras, sicut solis simulacra in stillis solent, conspicati. Nam felem etiamnum sunt qui dicant ac credant multi per aurem concipere, partum per os emittere, qua similitudine orationis ortus refertur. At in cantharorum genere perhibitum est nullam esse fœminam: mares omnes semen eijcere in materiam ab ipsis in globum conformatam, quam voluten͞t ex aduerso impellentes. sicuti Sol videtur cœlum in contrariam partem conuertere, ipse ab occasu versus ortum proficiscens. Aspidem vt senij securam, & motibus nullo instrumento indigentibus facilè ac molliter vtentẽ, sideri cõparauerunt. [LXXXVIII.] Crocodilus certè cultus sui probabili causa minimè destituitur. nam fertur exstitisse exemplum Dei, solus animalium elinguis. nimirum quia voce numen nihil indiget, sed iter iustitiæ citra vllum conijciens sonitum, res humanas iuste temperat. Aiunt huic soli in humore versanti oculos contegi à membrana tenui ac pellucida, quæ a fronte descendat: ita vt videns non videatur ipse. qua in re principi Deo respondet. Præterea, quo loco regionis crocodilus fœmina parit, cum constat incrementorum Nili fore limitem. cùm enim in humido parere non possint, & metuant longius ab aqua parere, ità præcisè norunt futuræ eluuiei modum, vt fluuio quidem a partu & fouendi gratia accedant, oua tamen sicca & humoris expertia conseruent. pariunt LX. totidemque dies excludendo fetui impendunt, totque annos viuunt crocodili, qui diutissime. Sexagenarius autem numerus prima est mensura iis qui astrologiam tractãt. [LXXXIX.] Iam de cane, qui inter ea numeratur quæ vtraq; de causa coluntur, dictum est iam ante. Ibis verò cum repentes humi mortiferas bestias interficit: tum prima medicam euacuandi corporis rationem docuit, cum conspiceretur isto modo sese proluere atque purgare. Sacerdotũ etiam qui sunt maximè obseruantes legum, lustrandi sua causa aquam inde petunt, vnde ibis biberit: nõ enim bibit morbosam aut infectam aquam, immò ne accedit quidem. Ad hæc diductis pedibus & rostro cùm his comparato, triangulum æqualium omnium laterum efficit. & nigrarum pennarum cum albis mixtio & consertio, Lunæ vtrinq; gibbosæ formam habet. Enimuerò mirari nemo debet, Ægyptiis ita exiles similitudines arrisisse: cum Græci etiam pictis fictisque deorum simulacris multa adhibuerint talia. qualis est Cretæ Iouis imago auribus carens: non enim conuenit audiri ab eo quenquam, qui omnium sit rerum dominus

mortis, principij, finis. Oſiridis non vmbram, non varietatem habet: totum eſt luminoſum. principium enim temperamenti eſt exſors: & quod primum eſt, ſolaque cernitur mente, id mixtione vacat. Itaq; Oſiridis ſimulacra ſemel tantum promuntur, deinde ita reponuntur, vt videri tangive non poſſint: Iſiacis ſæpenumerò vtuntur. Senſilia enim in promptu ſunt, inque vſu verſantur, varijſque ſui mutationib. multiplicia exhibent ſpectacula. Intelligẽtia verò ſinceri, ſancti, & nõ niſi mente percipiendi principij, fulguris inſtar emicans animum id ſemel attingere atq; intueri tandem ſinit. Itaque & Plato & Ariſtoteles eam philoſophiæ partem inſpectricem appellant: quando ſcilicet homines ratione prætervecti opiuabilia iſta, mixta, & omnigena, ad primum illud, ſimplex, & materiæ expers proſiliunt, veramque de eo ſententiam attingentes, perfectum ſe ad finem philoſophiæ perueniſſe exiſtimant. [XCIII.] Id etiam, quod hodie ſacerdotes veluti abominantes & occultantes trepidè ſignificant, Oſiridem mortuis imperare, neq; a Dite ſeu Plutone alium eſſe: ignoratum quomodo verum ſit, plerosque turbat, ſuſpicantes in terra & infra terram ſacroſanctum iſtum vere Oſirin habitare, vbi corpora latent eorum qui iam eſſe deſijſſe putantur. At verò ille ipſe longiſſimè a terra abeſt impollutus intaminatuſque, & purus ab omni natura interitum mortemque ſuſtinente. Hominum autem animæ quandiu hic a corporibus & adfectionibus continentur, nihil habent cum deo conſortij, niſi quatenus philoſophiæ adiumento veluti per ſomnium intelligentia eum attingunt. at poſtquam ſolutæ migrauerunt in purum, & viſui atq; perpeſſionibus non obnoxium: ibi tum earum ipſe deus ductor eſt, ab ipſo pendentium, ſpectantiũque abſque vlla ſatietate & deſiderantium ineffabilem hominibus pulchritudinem: cuius amore priſca fabula Iſidem correptam ait, ea perſequenda & potiunda implere res caducas omnibus pulcris atque bonis. Hæc eſt harum rerum explicatio, maxime deorum naturæ cõſentanea. [XCIV.] Quod ſi eſt, ſicuti in me receperam, aliquid etiam dicendum de ijs quæ quotidie adolentur: illud primò cogitandum videtur, viros iſtos ſtudium rerum ad ſanitatem conducentium nunquam non feciſſe maximi: in ſacrificijs autem, caſtimonijs, ac vitæ quotidianæ vſu non minorem pietatis duxiſſe quam ſanitatis rationem, ſentiebant videlicet neque corporibus neque animis morbi ſuſpectis aut vitij rectè coli eam poſſe naturam, quæ vndiquaque pura, impolluta, atque illæſa eſt. Ergo quoniam aër, quo aſſidue vtimur, inque eo degimus, non eodem ſemper affectus temperatuſque eſt modo: ſed noctu denſatur, corpus comprimit, animamque compellit ad mœſticiam quandam & ſolicitudinem, veluti calligine ei quadam & grauedine inducta ſtatim vt a ſomno ſurrexere, reſinam adolent, reficientes

Oſiris quomodo mortuis præſit.

Suffituum ratio.

aërem & secretione purgantes, spiritumque qui concretus cum corpore languorem contraxit resuscitantes. habet enim odor resinæ vehementiam quandam & vim percellendi. Rursum meridie sentientes Solem è terra attrahentem vi sua admodum multum ac grauem vaporem, & aëri admiscentem, myrrham suffiunt. nam calor dissoluit atque dissipat turbulentas fæces quæ in aëre coeūt. [XCV] Etenim medici censent aduersus pestem remedio esse copiosam flammam, vtpote quæ aërem attenuet. hoc autem fit rectius, si odorata ligna vtantur, vt cupressi, iuniperi, piceæ. & Acro medicus Athenis tempore magnæ pestis gloriam sibi parauit, iubendo ignem ponè ægrotantes accendi. nam iuuit non paucos. Aristoteles etiam affirmat, vnguentorum, florum, pratorumque suaues fragrantias non minus ad sanitatem facere quam ad voluptatem: quod ea cerebrum natura frigidum & ad concretionem procliue sensim suo calore & læuitate relaxent. Id quoque ad.ationem causæ reddendæ nonnullum adfert testimonium, quod myrrham Ægyptij Bal nominant: quæ vox si interpreteris, delirationis significat amolitionem. Kyphi porrò, mixtura est sedecim rerum in vnum compositarum, mellis, vini, vuæ passæ, cyperi, resinæ, myrrhæ, aspalathi, seselis, iunci odorati, bitumi nis, folij ficulni, rumicis, iuniperi vtriusque, (duas enim nominant, maiorem ac minorem) cardamomi, & calami. Has autem species non temerè componunt, sed seplasiarijs, dum isthæc miscent, sacræ recitantur literæ. [XCVI] Ipse numerus aliquid videtur habere, quod nimirum quadratus est a quadrato procreatus, solus taliū pariter par, & areæ quantitatē cū ambitus numero eandē: sed ad hoc cōducunt plurima eorum quæ miscentur, aromaticis prædita facultatibus. Itaq; Kyphi suauem emittit vtilemque exhalationem, qua aër mutatus spiritu suo etiam corpus afficit, temperiemque blandam adipiscitur: & molestiam ac vehementiam diurnarum curarum quasi vincula quædam animi citra ebrietatem relaxat: facultatemque animi imaginatricem & somniorum capacem læuigat instar speculi, purioremque reddit: non minus id quidem efficaciter, quàm lyræ strepitus, quibus ante somnum Pythagorei vtebantur, brutam moribusque subitis obnoxiam animæ partem ea ratione excantantes atque sedantes. Odores enim sæpe sensum deficientem reuocant, sæpe etiam contra hebetant ac sopiunt, diffusis ob læuitatem per corpus exhalationibus. sicut medicorum nonnulli somnum oboriri aiunt, quando alimenti vapor veluti serpens leniter circum intestina & ea contrectans titillationem quandam inducit. [XCVII.] Kyphi porrò Ægyptijs etiam ad bibendum temperatur. potum enim videtur ob vim molliendi suā interiora purgare. Præter hæc, resina Solis est opus: & myrrha lacryma est ad Lunam à stirpibus edita. Eorum porrò quæ in Kyphi compo-

compo-

componuntur, sunt quæ noctu magis gaudent, vt quæ spiritibus frigidis, vmbris, rore, & humoribus aluntur. Nam diei lux vna est & simplex: & Solem Pindarus cerni ait per vacuum ætherem. Nocturnus autem aër mixtus temperatusque est è varijs luminibus atque facultatibus, quæ veluti semen in vnum ab omnibus stellis confluunt. Ergo non abs re illa vt simplicia & a Sole procreata interdiu: hæc vt mixta & omnigenis qualitatibus prædita, ineunte nocte adolent.

PLVTARCHI DE HIS QVI SERO à numine puniuntur commentarius.

HÆc ergo locutus Epicurus, Cynie, prius quàm responderet quisquam, cum in vltima porticu nos essemus, proripuit se atque discessit. Nos cùm admirati hominis insolentiam aliquantulum taciti substitissemus, inuicemque intuiti essemus, rursum, vt tũ forte deambulabamus, reuersi sumus. Ibi primus Patrocles, Quid, inquit, an non absentis perinde atque si coram adesset videtur sermo reuocandus, & quæstio tractanda? Sub hæc Timon: Non sanè ait, si coniecto in aliquem nostrûm iaculo abijsset, iaculum inhærens corpori negligere conueniebat. Brasidas quidem, vt fertur, hasta è suo extracta corpore eum ipsum perculit ac necauit, a quo in ipsum fuerat missa. nos quidem nullo negocio vlcisci possumus eos, qui absurdo & falso conuicio nos impetunt: quod satis est à nobis profligari, ante quàm attingat. Quid est ergo, inquam, ego, quod ex ijs quæ Epicurus dixit potissimum vos moueat. multa enim confertim, nihil ordine protulit homo: & alia aliunde petita, ira quadam & maledicendi studio interim exagitatus, aduersus Prouidentiam effudit. [II.] Tum Patrocles, Mihi, inquit, vel maximè tarditas & cunctatio numinis in pœna malis irroganda res videtur esse grauis atque atrox. & nunc oratione istius quasi rudis factus sum quod ad opinionem hanc attinet atque nouicius. Iampridem cum indignatione audiebam isthuc Euripidis:

Cunctatur hæc quippe est natura numinis. *Oreste.*

Enimverò nullam ad rem, minimè autem omnium aduersum malos, decebat deum esse segnem: non segnes eos, aut qui suæ maleficentiæ diem producant, sed qui celerrimis impetibus ab animi adfectionibus ad flagitia incitentur. Thucydidis est sententia, vltionem maleficio q̃ proxime adiunctam statim viá intercludere

ijs qui quàm plurimum malicia bonos habente successus vtuntur. Nullum enim aliud debitum perinde, atque dilatio iustæ vindictæ, iniuria affectorum spes eneruat, animosque eorum deijcit, contra improbos ferocia & audacia augens. Sed supplicia statim facinoribus imposita, etiam futurorum sunt inhibitiones maleficiorum, illisque maxima inest consolatio, quæ passos iniuriam reficiat. [III.] Itaque mihi etiam Biantis dictum molestum est, sæpe id mecum repetenti: quod dixisse fertur cuidam malo: Nõ metuo ne non tu daturus pœnas, sed ne ego id non sim visurus. Quid enim vtilitatis rediijt ad Messenios, ante interfectos quam de Aristocrate sumtum est supplicium? qui prodita in Cypro pugna, cum supra viginti annos delituisset, totoque eo tempore Arcadum rex fuisset, tandem deprehensus pœnas dedit: Messenijs pridem perfundatis. Aut quid solatij attulit Orchomenijs, qui proditione Lycisci liberos, amicos, & familiares suos amiserunt, morbus qui longo post tempore Lyciscum inuasit, corpusque eius depastus est? qui identidem pedes in fluuium intingens imprecatus est ijs putredinem, siquidem prodidisset aut inique egisset. Nam quod Athenis scelestorum corpora proiecta, & cadauera extra fines patriæ deportata sunt, ne nepotibus quidem videre licuit eorum, quos isti interfecerant. Et Euripides absurde his vtitur verbis, dehortaturus aliquem a malicia:

Trepidare noli. non te accedens comminus
Iustitia secur feriet, aut alium improbum.
Sed tacita, lento tardoque adrepens pede
Suo malos aliquando tempore obruet.

Non enim profectò alia, sed hæc ipsa ea esse consentaneum est, quibus mali sese ad capessenda flagitia exhortantur atque excitant: quod nimirum malicia fructum statim maturum & ante oculos firum præbeat, pœna autem serò demum & longè post fruitionem subsequatur. [IV.] Hæc Patrocle fato, Olympiacus ista subiecit: Expediendum erat tibi, Patrocles, quodnam absurdum cunctatio numinis in puniendo secum trahat. Nimirum quod tardias fidem prouidentiæ derogat. & quia non quoduis flagitiũ malorum aliquid aduersi comitatur, sed spacio temporis succedit: infortunij alicuius loco accipiunt mali, ac nõ supplicium, sed calamitatem appellantes, nihil percipiunt commodi: ægrè quidem ferentes aduersa quæ eueniunt, sed facinora sua tamen non mutantes. Sicut enim pœna illicò peccatum insequens, ictus est & compunctio quæ corrigat, adque officium redigat: quæ aliquanto post tempore subsequuntur conuulsiones, repetitiones, & exprobrationes, aliò magis quam ad docendum pertinere videntur, quia molestiam adferunt sine institutione. ita malus, si quoties aliquid delinquit, vapulet pœnaque imposita reprimatur,

Tarditas pœnæ.

saltem

ſaltem tandem ad mentem redibit, metuque dei humiliter ſe demittet, eum præſtò humanis actionibus atque affectibus intelligens eſſe vindicem non qui in aliud iudicium rejiciat tempus. At iuſtitia ea, quæ paulatim, & (vt Euripidi viſum tardo pede & vtcunque malis ingruit, ob incertitudinem ac dilationem & inordinatam vindictæ rationem a caſu potius quam a prouidentia pēdere videtur. Atque adeò non video quid vtilitatis adſit ijs, qui ſero tandem molere molis deorum dicuntur. cum hoc pacto & iuſtitia reddatur obſcura, & malitiæ metus euaneſcat. [V.] His ita dictis, cum ego mecum rem meditarer, Timo, Vultiſne, inquit, vt ipſe quoque difficultatibus huius diſputationis colophonem addam: aut ſinam potius iſtum aduerſus hæc decertare? Quid enim, reſpondi ego, attinet tertium fluctum immittere, eoque obruere argumentum, ſi id priora non poſſit depellere aut euitare crimina? Primum itaque ſumpto, tanquam a Lare initio, ab auita Academicorum philoſophorum de rebus diuinis diſſerendi cautione atque modeſtia, ita de his rebus dicere ac ſi earum ſcientiam profiteremur, pie detrectabimus. Grauius enim eſt quam de rebus muſicis imperitum muſices, aut de bellicis militiæ rudem verba facere, res deorum & geniorum velle perſpicere eum qui ſit homo: & tanquam artificis ſententiam artis ignarum opinionibus & probabilib. coniecturis inueſtigare. Nam cum perdifficile ſit homini plebeio conſilium medici deprehendere, quod ſecutus non ante, ſed poſt ſectionem adhibuit, neque heri lauit ægrotum, ſed hodie: certè de deo non facile aliud quicquam firmum homo pronunciabit, quam eum, vt qui optime opportunum medendi flagitijs tempus habeat cognitum, medicamenti inſtar pœnam ſceleri cuiuis imponere, neque eadem in omnibus magnitudinis menſura, neque eodem temporis articulo definitam. [VI.] Medicinam enim animæ, quæ iuſticia cognominatur, omnium eſſe artium maximam, præter ſexcentos alios etiam Pindarus teſtatur, principem & dominum omnium deum appellans *Ariſtotechnam*, id eſt artificum præſtantiſſimum: quippe iuſticiæ adminiſtratorem, quæ ius habet determinandi quando, quomodo, & quatenus quilibet malorum ſit puniendus. Atque hanc artem Minos Iouis filius didicit, vt Plato ait: indicans ius rectè adminiſtrare, rectamque iuris adminiſtrationem intelligere non poſſe, qui eam ſcientiam diſcendo non fuerit conſecutus. Etenim & eæ leges, quæ ab hominibus ponuntur, non vbique habent rationem eorum quæ præcipiuntur illuſtrem. immò quædam videntur omninò ridicula. vt quod Lacedæmone Ephori ſtatim ab initio magiſtratu edicunt ne quis myſtacem alat: & vt legibus obtemperent, ne eæ ipſis ſint difficiles obſeruatu. Romani quos in libertatem vindicant, eorum corporibus ſtipulam tenuem inijciunt. & vbi teſtamētum condunt.

I. Tempus pœna ſoli Deo notū.

condunt, alij ſcribuntur hæredes, alij vendũt bona, quod videtur alienum a ratione, alieniſſimũ illud Solonis, qui in ſeditione neutri ſe parti adiungentem ignominia notauit. & planè multa legum abſurda eſſe dixerit, qui autoris mentem, & cauſam ſcriptorum ſingulatim non cognouerit. Quid ergo miremur, vbi humana ita difficulter a nobis intelliguntur, ſi non facile explicatu nobis eſt quanam de cauſa dij peccantium alijs maturius, alijs ſerius ſupplicia imponant? [VII.] Quæ dixi, ea nõ tergiuerſationis ſunt præſcriptio, ſed veniæ petitio: vt diſputatio noſtra portum quaſi & tutũ effugienti locum reſpiciens, probabilia ad explicandas quæſtionis difficultates tantò animoſius poſſit cõſectari. Proinde hoc primum conſiderate, quod Platone autore deus ſe in medio exemplar omnium bonorum cum propoſuiſſet, humanam virtutẽ, qua homo ſimilis dei aliquo modo ſaltem redditur, parandam cõceſſit his, qui deum ſequi poſſunt. Etenim ipſa huius vniuerſi natura cum omni careret ordine, habuit principium ſuæ mutationis vt mundus fieret, quod ſimilis particepſque facta eſt cuiuſdam ideæ & virtutis quæ in Deo erat.

II. Cunctationem dei in puniendo nos debere imitari.

Viſus utilitas.

Idem ille Plato viſum in nobis à natura fuiſſe accenſum ait, vt ſpectandis admirandiſq; cœleſtium corporum motibus anima noſtra amplecti condocefacta decorũ & ordinem, odium conciperet incompoſitorum & vagorum motuum, temeritatemque & caſui fidentem leuitatem fugeret tanquam omnis vitij & erroris originem. non eſt enim maior alius fructus quem ex deo poſſit capere homo, quam quod imitatione pulcrorum & bonorũ quæ diuinæ naturæ inſunt, virtute potitur. [VIII.] Propterea deus malis interpoſita mora ac tardè pœnas infligit, nõ quod vereatur, ne accelerando ſupplicio erret aut committat cujus pœnitentia aliquando ducatur: ſed vt in vindicandis aliorum peccatis ſæuitiam & vehementiam nobis hoc exemplo ſuo eximat. docens non per iram, aut cum maxime feruet & palpitat

Animus, ſuper rationem ſe ſaltu efferens.

tum nos debere quaſi famis ſitiſve implendæ gratia inuadere in eos qui nos irritauerunt; ſed imitatione ductos eius manſuetudinis & cunctationis, ordine & accuratione adhibito temporis ſpacio in conſilium, quod minimè locum parabit pœnitentiæ, ad puniendum nos conferre. Nam, vt Socrates dicebat, ſi in aquam turbatam incidens, eam ob incontinentiam bibas, minus mali eſt, quam ſi animo conturbato, iræq; & furoris pleno, priuſquam ſubſiſtat & purus fiat eo te des, vt ſupplicio cognati & ad eandem gentem pertinentis eum expleas. Non enim vltio proximè iniuriam, vt voluit Thucydides, ſed longiſſimè potius ab ea diſſita, conuenientem ſibi locum obtinuerit. quippe ſicut ira, vt eſt apud Melanthium,

Migrare et acta ratione malas res agit:

ita ratio vicissim ira & excandescentia submotis iustè moderatèque agit. [IX.] Hinc est quod etiam humanis exemplis auditis homines fiunt placidiores. quale est Platonis, qui cum sublato baculo plagam puero intentasset, aliquandiu constitit, iram (vt ipse aiebat) puniens. & Archytæ, qui ruri deprehensa seruorum suorũ socordia & ordinis neglectione, vt sensit se asperius aduersum eos animo esse commotum, nihil egit, nisi quod discedens dixit, Bona vestra fortuna fit quod iratus sum vobis. Quod si commemoratio humanorum dictorum factorumq; iræ vehementiam asperitatemq; possunt adimere: multò magis cõuenit nos in deum intuentes (qui tametsi nullius rei metu pœnitentiave ducatur, tamen supplicium differt, & in futurum reiicit tempus) cautè in hoc genere versari & mansuetudinem grauiumq; læsionum tolerantiam pro diuina habere virtutis parte. quã deus nobis demonstrat, puniendo paucos emendantem, tardè puniendo multos iuuantẽ atq; corrigentem. [X.] Secundum porro hoc consideremus. Humanæ malefactorum vltiones legitimæ id duntaxat habent, quod vicissim ægre faciunt, repositoq; maleficio subsistunt, neq; vlterius progrediuntur. quæ causa est, quod delicta canum instar cum latratu persequuntur, & facinora extemplò vlciscuntur. Atqui deum credibile est, quamcunque vitio captam animam iusto suo iudicio aggreditur, eius motus perspicere, sicubi ad pœnitentiam inflectuntur, tempusque correctionis largiri ijs, quorum non extrema est & incurabilis nequitia. Videlicet sciens quantam virtutis portionem animæ ab ipso ad hominis ortum proficiscentes secum ferant, & quàm valida eis, minimeque euanida generositas sit innata: vtque eædem contra suam naturam vitia proferant cum sunt victu consuetudineque malis corruptæ: ita quidem vt nonnullæ rectè curatæ, sibi conuenientem recuperent habitum: non omnibus eodem modo pœnam accelerat, sed quod insanabile est, statim præcidit vitaque priuat: quia & omninò alijs nocent, & sibi multò maximè, qui semper in vitijs viuunt. quibus autem ignoratione boni potius quam appetitione boni peccata obrepunt, ijs tempus vitia mutandi largitur: quod si persistant in vitijs, ipsos quoque punit. non enim periculum est vllum, ne ipsius manibus elabantur. [XI.] Considera verò quàm multorum hominum mores & vita fuerint mutata. qua occasione Græci mores *tropos* a mutando, & *esbe* a consuetudine nominant, quæ in hac re semel adhibita plurimum potest. Equidem ita sentio, Cecropem à priscis fuisse biformem dictum, non quod è bono rege immanis & draconis naturam imitans sit factus tyrannus: sed cõtra, quod peruersus ab initio & terribilis, postmodò benignè humaniterque imperauerit. Quod si hoc incertum est: certè Gelonem nouimus,

Ira compescenda.

III. Pœnitendi locu dari cunctatione puniendi.

Exempla rerum qui mores emendauerunt.

nouimus, & Hieronem Siculos,& Pisistratum Hippocratis filium qui tyrannide per malitiam parta vsi sunt secundum virtutis rationes, & iniustè potiti imperijs, mediocriter iis & cum vtilitate publica functi sunt. nam & optimarum vsum legum, & agriculturæ subditis studium commendando ciues de captatorib. risuum ac garrulis modestos ac industrios redegerunt. & Gelo aduersus Carthaginienses gesto optimè bello, cum eos magno vicisset prœlio, pacem petentibus, non ante concessit, quam id quoque insertum eius fuit conditionibus, finem facturos Carthaginienses Saturno suos immolandi liberos.[XII.] Megalopoli tyrannus fuit Lydiades. is ipsa in tyrannide consilio mutato & improbata iniusticia, ciuibus rempub. & leges restituit: & pro patria in hostes pugnans, illustrem oppetiit mortem. Iam si quis Miltiadem in Cherroneso tyrannidem gerentem interfecisset, aut Cimonem cum sorore concumbentem, in iudicio reum tanti criminis peregisset, aut Themistoclem lasciue comessantem, petulanterque per forum bacchantem Athenis expulisset, sicut postmodò de Alcibiade reo facto statutum fuit: nonne, periissent nobis Marathon, Eurymedon, Dianium, vbi

—Pubes Attica iecit
Illustre fundamentum libertatis?

Magna indoles non sine vitiis.

Nihil enim præstantes naturæ exiguum efferunt: & ob acumen vehementia earum atque efficacitas ociosa esse non potest, sed quasi æstu fluctibusque iactantur, donec mores stabiles atq; compositos sibi parent. Sicut ergo rudis aliquis agriculturæ nullo modo probaret locum, quem videret densa oblitum sylua, agrestibus stirpibus, & multis feris ac riuis lutoque repletum: perito autem, & iudicandi gnaro, hæc ipsa virtutem molliciemque agri demōstrarent. sic multa inepta & praua magnæ naturæ primò efferunt: quorum nos asperitatem & aculeos initio non ferentes, putamus statim exscindi opprimique debere: qui verò melior est ratiocinator harum rerum, is ætatem tempusque præstolatur quod rationi & virtuti auxilium fert, quo etiam tempore indoles suum profert fructum. Atque hæc quidem hactenus.[XIII.] Legem autem Ægyptiam nonne videntur rectè quidam Græcorum descripsisse, quæ iubet grauidam si mortis fuerit damnata, asseruari donec pariat? Planè assensum ab ijs est. Tum ego? Quid si prægnans aliquis non sit, sed progressu temporis actionem aut consilium arcanum in lucem possit producere, aut occulti alicuius mali indicium deferre, vel salutaris autor fieri consilij, aut necessarij vsus inuentor? nonne rectius facit qui delato supplicio eam vtilitatem operitur, quam qui præmaturè eum interficiat mihi quidem sic videtur. Nos quoque idem sentimus, respondit Patrocles. Recte, inquam ego, statuitis. Hoc enim reputa. si de Dionysio sub initium

IV. Seram malorum pœnam aliis prodesse.

tyrannidis interemptum fuisset supplicium, nemo vtique superiorum Siciliæ fuerat inhabitaturus, a Carthaginiensibus constratam: neque vel Apolloniam, vel Anactorium, vel peninsulam Leucadiam quisquam Græcorum incoluisset, si Periandri pœna non fuisset in bene longum dilata tempus. Existimo etiam Cassandro obtigisse moram debiti supplicij, vt rursus Thebæ ciuibus frequentarentur. Barbarorum, qui in hoc templo occupando suam sacrilegis nauarunt operam, bona pars cum Timoleonte peregrinati, quo is tempore Carthaginiensibus deuictis tyrannides destruxit, mali male perierunt post modo. [XIV.] Nonnunquam enim deus quibusdam malis tanquam carnificibus vsus est ad surrendas de alijs malis pœnas. quod verum esse de plerisque tyrannis arbitror. Quemadmodum enim fel hyænæ, & phocæ aliorumque fœdorum animalium coagula aliquid habent ad morbos sanandos vtile: sic nonnullis morsu & pœna indigentibus deus injiciens tyranni alicuius sæuitiam implacabilem, aut magistratus molestam asperitatem, non ante id quod excruciabat ac turbabat sustulit, quàm vitiosos morbo liberasset ac purgasset. Tale medicamentum fuit Agrigentinis Phalaris, Marius Romanis, & Sicyonijs deus dissertis verbis prædixit, flagella incutientibus vrbem opus habere: quando ij Teletiam puerum ludis Pythijs coronatum tanquam suum ciuem Cleonæis auferentes discerpserunt. Et verò Orthagoras tyrannus, ac post eum Myro & Clisthenes Sicyoniorum lasciuiæ finem imposuerunt: Cleonæi, quibus eadem medela non obtigit, pessum ierunt. [XV.] Audiuistis etiam Homerum alicubi sic loquentem:

Deus malis et vtitur.

Filius hoc patre est permultum deteriore
Editus, omnigenis potior virtutibus: —

& tamen filius iste Coprei nullum præclarum edidit aut memorabile facinus. Sisyphi, Autolyci, & Phlegyæ posteri gloria & virtute inter magnos reges floruerunt. Quin & Pericles Athenis natus fuit e familia scelerata: & Pompeius Magnus Romæ patre Strabone, cuius cadauer populus Romanus odio victus deiecit atque conculcauit. Quid ergo absurdi est, si quo modo agricola spinam non excindit nisi prius sumpto ex ea asparago: & Afri sarmentum non ante comburunt, quàm ladanum inde collegerint: sic deus nobilis ac regij generis radicem malam atque asperam non prius abolet, quàm debitus ex ea fructus prouenerit. Præstabat enim Phocensibus aliquot millia boum Iphiti & equorum perire, plusque auri & argenti Delphis ablatum esse: quàm non nasci Vlyssem, non Æsculapium, non alios, qui è malis & prauis hominibus præstantes & vtilissimi in publicum vsum nati sunt. [XVI.] Nonne autem sic statuendum est, tempore & modo conuenienti irrogatas pœnas præstare celeritate ac subitò immissis: quale est Callippi, qui quo

V Modum & opportunitatem in supplicijs considerandum.

pugione Dionem sub amici specie interfecit, eodem rursus est à sociis suis necatus. & cum Mitius Argiuus in seditione esset interemptus, aerea statua in foro cum exhiberentur spectacula, incidit in percussorem Mitii, eumque occidit. Quid Besso Pannonii, & Aristoni Oetaeo [illegible] peregrinorum militum euenerit, scis, opinor, Patrocles. Nequaquam, &c. aiebat Patrocles: sed cupio audire. Aristo inquit, ego, mundum in Eriphylae hic depositum permissu tyrannorum abstulit, donoque suae mulieri apportauit. filius autem ipsius certa quadam de causa iratus matri, domum succendit, in eaque illam simul cum combussit. Bessus, vt narratur, cum patrem suum necasset, eiusque id scelus clam fuisset, postea temporis ad hospites quosdam cum iuisset coenatum, nidum quendam hirundinum hasta incussa deiecit, pullosque interfecit: cumque ij qui aderant quaererent (vt fieri adsolet) quanam re impulsus rem tam insolentem egisset: Non (inquit) auditis hirundines falso de me vociferari & testari, me patris mei esse interfectorem? Mirati qui interant, hunc sermonem ad regem detulerunt. reque certis indiciis comperta, poenas luit Bessus. Verum haec ita a me dicta sunt, posito (quod pro certo sumptum fuerat) moram aliquam intercipere malorum supplicia. [XVII.] Quod reliquum est, statuamus eundem esse Hesiodum, qui non vt Plato affectionem quandam molestam animi sentit esse vltionem peccati comitem: sed vltionem delicti aequalem facit: simulque ait eodem e loco eademque radice enasci. Sic enim inquit:

Malum ut damnum ipse sibi, qui intentat alij:
Consilium malum autori fert maxima damna.

Cantharidem ferunt in se habere quoddam damni quod iniunxit remedium, aduerso modo afficienti eius praeditam facultatibus. sic malitia simul secum gignens id quod animum mordet atque vexat, non subsequentem, sed in ipso malefacto praesentem poenam habet. Et quemadmodum malefici cum ad supplicium educuntur, quisque suam effert crucem: sic vitiositas ad singula peccata ex sese fabricatur singula tormenta: solertissima opifex vitae miserabilis, & in qua praeter turpitudinem terrores multi, animique motus graues, poenitentia, tumultusque continentes insint. [XVIII.] Sed multos inuenias homines, nihil a puerulis differentes, saepenumerò dum maleficos in theatris spectant in vestib. auro pertextis & laenis purpureis coronatos saltare, stupentibus, vtque beatis admirantibus, tantisper dum compungi eos ac flagellari & e preciosa ista veste ignem edere cernant. etenim malorum multos magnis familiis circumdatos, magistratibusque gestis & potentia illustres, non apparet poenas dare, donec conflagrent iugulati aut praecipites deiecti. quod non tam recte poenam, quam extre-

mum

Al. Leg. prius.

Vt Simul cum flagitio poenam existere.

mum & perfectionem pœnæ dixeris. Est apud Platonem, Herodicum Selybrianum, cum incidisset in tabem, morbum insanabilem, & primus hominum arti medicæ artem corporis exercendi miscuisset, diuturnam sibi alijsque eodem modo ægrotantibus mortem redegisse. Sic & mali homines, cum in præsentia effugisse ictum vindictæ putantur, non post longius tempus, sed longiore temporis tractu supplicium non serius, sed diuturnius perferunt: neque senes facti puniuntur, sed in toleranda pœna consenescunt. [XIX.] De tempore longo cum dixi, intelligendum est hoc vt ad humanam refertur naturam. Nam dijs quidem omne humanæ vitæ spacium pro nihilo est: & quod nunc, non ante xxx. annos, tale est, atque hoc, quod non mane, sed vesperi cruciatur aut suspenditur sceleratus: maximè qui in hac vita captiuus detinetur, tanquam in carcere vnde migrare aut effugere non possit, vt cui que interim multum conuiuiorum, negociorum, munerum, officiorumque obtingat. scilicet ea sunt similia ludorum, quos alea aut talis in carcere captiui ludunt, fune super capita pendente. Quanquam quid impedit dicere, neque eos qui ad mortem in carcere inclusi tenentur, puniri antequam ceruices præcidantur? neque eum qui cicutam biberit, iamque obambulet & exspectet dum cruribus ingruat grauitas: prius quam exstinctio caloris & concretio cum sensu spoliet: si extremum duntaxat supplicij articulum pro supplicio deputamus: animi autem interuenientes tumultus, terrores, metus, pœnitentias (quibus malorum vnusquisque commissa culpa deuincitur) omittimus. quod perinde est ac si piscem qui hamum vorauit negemus captum, antequam a coquis assatum aut in frusta concisum videamus. Nam vt primum quis improbè egit iam obstrictus pœnæ tenetur, & suauitate flagitij veluti esca illicò deuorata, conscientiam intus vrgentem plectentemque habens

Agitatur, vt mare thynni fluctuat impetu.

[XX.] Etenim proteruitas illa & ferocia prauitatis vsque ad perpetrandum facinus vim suam perfert atque exstat: deinde motu animi tanquam vento sensim deficiente, imbecilla & humilis reddita terroribus se & superstitionibus submittit. vt ad rerum ipsarum euentum & veritatem Stesichorus somnium Clytæmnestræ effinxisse videatur, in hanc sententiam:

Visus adesse draco, tabo caput oblitus atrum:
Ex illo se rex promere Pleisthenides.

Quippe somnia, & spectra diurna, oracula, de cœlo signationes, & quidquid aliud diuinitus obijci videtur, tempestatibus & terrorib. percellit male sibi conscios. Hoc modo narrant Apollodorum aliquando in somnis vidisse, cutim sibi a Scythis detrahi, deinde elixari se, & cor ex ipso lebete sibi tacite dicere: Ego tibi horum *Somnia sceleratorum.*

ſum cauſa rurſumque, filias ignitas & ardentes in orbem circa ipſum diſcurrere. Hipparchum Piſiſtrati filium paulò ante mortem, Venerem ſanguinem ipſi è patera quadam in faciem conijcere. Ptolemæum Ceraunum amici per quietem imaginati ſunt à Seleuco in jus vocari, vulturibus & lupis diſceptationi præfectis, ipſumque multas carnes inter hoſtes diſtribuere. Pauſanias Cleonicam virginem liberam Byzantij per libidinem ad ſe vocauit, vt ea per noctem potiretur: deinde accedentem perturbatione quadam & ſiniſtra ſuſpicione concitus interfecit, hanc ſæpe dormiens vidit ſibi dicere,

Perge ad ſupplicium: valde eſt damnoſa libido.

quod viſum cùm non deſineret, Heracleam nauigauit ad Pſychopompeion, qui locus eſt curandis animabus deſtinatus, puellæque animam deprecationibus inferiiſque certis evocauit. atque ea in conſpectum venit, ac finem ei malorum fore prædixit, vbi Spartam veniſſet. reuerſus autem Lacedæmonē, ſtatim perijt. [XXI.]

VII. *Celeriter puniti ſero punitis fortunatiores.*

Ac profectò, ſi nihil animæ poſt corpus reliquum eſt, ſed morte omne & beneficium & ſupplicium finitur: celeriter ſua flagitia luentibus & morientibus malis, benignè ac indulgenter fieri à dijs dixeris rectius. nam vt vitam & tempus nihil aliud mali flagitioſis adferre dicas: tamen vbi vitioſitas conuincitur eſſe res ſterilis & ingrata, ac quæ operæ preciū nullum perſoluat tam multis & magnis ærumnis: harum ipſarum rerum ſenſus animam ſubuertit. quo modo narrant Lyſimachum ſiti victum Getis corpus imperiumque ſuum in manus dediſſe, cùmque dediticius iam bibiſſet, dixiſſe: Proh me hominem prauum, qui tantillæ voluptatis gratia tantum amiſerim regnum. At enim perdifficile erat homini aduerſus neceſſariam naturæ affectionem pertendere. Verum vbi homo aut ob auaritiam, aut gloriæ potentiæque ciuilis inuidiam, aut Venereæ voluptatis cauſa facinus iniuſtum atque atrox commiſit: ac deinde furioſa ſiti libidinis ſuæ diſſipata, ſumpto tempore perſpicit reliquos manſiſſe fœdos & horrendos flagitij impetus, vtile autem, neceſſarium, aut conducibile nihil ijs partum: nonne in eam vt ſæpenumerò incidat cogitationem neceſſe eſt, ſe vanæ gloriæ aut illiberalis ingratæque voluptatis cauſa, peruerſis pulcherrimis & maximis inter homines iuribus, vitam turpitudine tumultibuſque impleuiſſe. [XXII.] Iocans dicebat Simonides, ſe argenti ciſtam ſemper inuenire plenam, beneficiorum autem vacuam. Sic etiam praui homines maliciam in ſe ſuam contemplantes, ob voluptatem vanam ſtatim gratiam habentem inueniunt ſpei inanem eſſe: eandemque ſemper abundare metu, dolore, memoria triſti, & de præſenti ſtatu diffidentiæ, de futuro ſiniſtrarum ſuſpicionum plenam eſſe. In theatris Inonem audimus dicere, pœnitentia factorum ductam:

Quo-

Quonam modo, caræ mulieres, denuò
Athmantis incolam domum, quæ ſunt retrò
Facta difficiliꝰ?—

nonne hoc modo etiam quæuis impia anima ſecum verſat, atque rationis init, quomodo excuſſa delictorum memoria, eiectaque conſciẽtia: puriciem nacta aliam alio ab initio vitam poſſet viuere? [XXIII.] Niſi enim omninò ſapientiæ titulum deferimus iniuſtitiæ: profectò malitiæ conſilijs atque ad agendum propoſitis nihil fiduciæ, nihil grauitatis, nihil ſtabilitatis, nihil conſtantiæ adeſt. verum vbi vel diuitiarum vel voluptatum cupiditas effuſior, vel odium ardentius cum hoſtili malignitate atque improbitate coniunctum inſederit: ibi re conſiderata diligentius, deprehendes & ſuperſtitionem deliteſcere, & mollitiem labores ſubterfugientem, & mortis metum, & animi impetuum celerem mutationem, & vanitatem animi ob arrogantiam hiantis. hoc genus hominum & terretur ſi reprehendatur, & laudatores metuit, vt impoſtura ipſorum iniuria affectos, eoque vel maximè infeſtos, quia etiam hos alacriter laudent, qui boni videntur. Durities enim maliciæ, itidem vt ferri vitioſi, putrida eſt: rigorque eius facillimè retunditur. Inde fit, quod longo temporis decurſu plenius ſeipſos cognoſcentes, egre ferunt culpantq; vitæ ſuæ ſtatum. [XXIV.] Scilicet aliquis vitioſus homo vbi depoſitum reddidit, aut pro amico fidejuſſit, vel in patriam aliquid ambitioſe impendit: ſtatim pœnitentia ducitur, factumque ei ſuum eſt moleſtum, ob vagam vſquequaque animi mobilitatem. & nonnulli plauſu in theatro excepti, extemplò ingemiſcunt, ambitione in auaritiam recidente. qui verò tyrannidis & conſpirationis gratia homines mactauerunt, vt Apollodorus, aut amicos pecuniis ſpoliauerũt, vt Glaucus Epicydis filius, credemus non mutaſſe factum, non in ſeipſos odium concepiſſe, nulla ob facinus affectos fuiſſe moleſtia? Ego, ſi fas eſt dicere, cenſeo ſceleſtos nullo neque deo neque homine indigere, qui ſupplicia ipſis imponat: ipſam ad hoc eorum exiſtimo ſufficere vitam, totam à prauitate corruptam atque conturbatam. Vos tamen, inquam, videritis, ne vltra quàm conuenit noſtra progrediatur oratio. [XXV.] Heic Timon Fortaſſe, inquit, longius progreſſa videatur, ſi ad ea quæ reſtant eorum longitudinẽ reſpiciatur. Iam enim ego vltimam dubitationem, quæ exitum priorum quæſtionum, mediocriter ſanè ſolutarum, præſtolata eſt, in medium adduco. Quæ Euripides libero ore incuſans dijs objicit, maiorum delicta poſteris imputantibus, eadem exiſtima nos quoque tacentes vitio ijs dare. Siue enim ſontes puniti ſunt: iniuſtum eſt porrò etiam ab inſontibus pœnas exigi, cùm ob idem delictum ne eum quidem puniri, qui in noxa fuit, æquitas ſinat. ſiue ſocordia quadam prætermiſſam pœnam noxio-

VIII. Cur maiorũ delicta poſteri luant.

rum serò ab innocentibus exigunt, non rectè tarditatem suam iniusticia excusant. [XXVI.] Cuius generis est, quod heic actū fertur, Æsopum huc aduenisse allato à Crœso auro, vt & magnifico sacrificio Apollinem veneraretur, & Delphis viritim quaternas minas distribueret. cum verò ei offensa & discordia quædam cum Delphicis esset oborta, sacris quidem eum functum operatum, sed pecuniam Sardes remisisse, vt qui homines istos beneficio indignos iudicaret. Delphos è composito sacrilegij insimulatum eū interfecisse præcipitatum de saxo, quod Hyampeiam nominant. Ex eo deum iras in ipsos exercuisse, & cum solo sterilitatem, tum hominibus omnis generis teterios morbos intulisse: ita vt Delphi singulis Græcorum conuentib. edixerint, se paratos esse, si quis Æsopi gratia pœnas ab ipsis exigere vellet. Tertia demum ætate venisse Iadmonem Samium, qui genere Æsopum nequaquam attingeret, sed prognatus ab his esset qui Æsopum Sami emissent. huic pro delicto satis dedisse Delphos, atq; eos malis liberatos fuisse. Ferunt ex hac re tractum, vt supplicium sacrilegorum ab Hyampeia in Naupliam petram transferretur. [XXVII.] Alexandrū porrò ne hi quidem qui vel maxime amant, quorū & nos sumus, laudant, quod Branchidarū vrbem euertit, omnisq; ætatis homines interfecit, propter proditionem Milesij templi, a proauis horum factam. Agathocles verò Syracusanorum tyrannus etiam cum risu insultans Corcyræos quærentes cur ipsorum insulam popularetur, respondit: Quia me hercle maiores vestri Vlyssem hospitio exceperunt, & Ithacensibus itidem expostulantibus, quod milites ipsius eorum oues auferrent, At vester, inquit, rex cum ad nos venisset, præterea etiam excæcauit pastorem. Quid nonne his insolentior Apollo, si Pheneatas qui nunc sunt perimit obthurato barathro, & vniuerso eorum agro illuuie perdito, qui ante annos, vt aiunt, mille Hercules hinc abrepto tripode oraculum ad Pheneum transtulit? idemq; Sybaritis finem malorū prædicens, postquam tribus exitijs iram Iunonis Leucadiæ expiauerint? Neq; diu est quod Locri desierunt virgines ad Troiam mittere,

Æsopi mors

Quæ pedibus nudis, ceu seruæ, corpore nudo,
Sub lucem circum verrebant Palladas aram
Vittarum exortes, gelidam quoque ad vsque senectam,

ob Aiacis libidinem. Vbinam hæc rationem habent? quo iure fiūt? Neque enim Thraces laudamus, qui in hanc vsque diem suas compungunt vxores vlciscendi Orphei causa: neque barbaros ad Eridanum accolentes, qui atris vestibus amicti Phaetontem lugent, si vera est fama. magis etiam, puto, ridiculum hoc fuerit, si eorum hominum, qui vixerunt pereunte Phaetonte, nemine id curante, nati quinque aut decem post ætatibus cœpere eius gratia vestem mutare & lugere. Quanquam hæc stulta duntaxat sunt,

cum nulla pernicie coniuncta. Deorum autem iræ quænam ratione subito occultatæ, veluti nonnulli animum, deinde rursum in alios erumpunt, & in eorũ extremas calamitates desinũt? [XXVIII.] Vt primum inhibuit vocem, Ego metuens ne de integro orsus plura & grauiora proferret absurda, statim interrogaui hominem: Esto, inquam. Hæc enim tu omnia vera putas? Tum ille, An, inquit, si non omnia, quædam tamen vera sint, nõ putas eadem absurdo rem laborare? Fortasse, inquam. sicut vehementer febricitantibus siue vnica, siue multis vestib. sint amicti, idem aut similis ardor adest: tamen recreandi gratia multitudo est amolienda. Sed, si ita videtur, ista sic relinque, quanquam pleraque fabulis & commentis videntur similia. In mentem verò reuoca nuper celebrata Theoxenia, & præclaram illam portionem, quam eximiam præco edicit Pindari posteros accipere debere? & quam tibi res ea fuerit visa pulcra, quam iucunda. Quis verò inquit, non delectaretur venustate honoris, ita Græcanice & simpliciter antiquitatem referentis, nisi si cuius atrum cor (vt cum ipso illo Pindaro loquar) frigida flamma sit fabricatum? Missum facio igitur, inquã ego, huius simile edictum Spartæ, secundum Lesbium cantorem, quod proclamabatur in honorem & memoriam Terpandri. eadem est enim vtriusq; ratio. Sed & vos mirum inter Bœotos alijs potiores haberi vultis, vt qui Opheltiadæ genere sitis: & apud Phocenses propter Daiphantum. Et mihi primum adfuistis, causamq; meam iuuistis, quando Lycormæ & Satilæi dicebant auitam Heraclidarum dignitatem & coronæ gestationem conseruari ambiẽtibus debere. quod maxime posteris Herculis beneficia & honores oportet sarctos tectos curari, cũ ipsi pro collatis in Græcos beneficijs gratia par relata nõ fuerit. [XXIX.] Egregiè, inquit, nobis certaminis & philosophia digni memoria renouasti. Mitte ergo, inquam, sodes vehemẽtiam istam accusatio[nis], neq; ita quæ te, si qui malis aut improbis prognati puniuntur: aut [illegible] comprobare noli, si bonis natalib. honor habetur. Nam si gratia quæ virtuti refertur, arbitramur ad posteros debere propagari: consentaneum omninò rationi est vt sentiamus debere etiam pœnas flagitiorum non intercidere, aut ante gratiam desinere: sed eodem vsq; se extendere, vt vtrinq; pari suum cuiq; tribuatur ratione. Qui verò Cimonis posteros Athenis honorari cum voluptate videt, Lacharis cõtra vel Aristonis stirpẽ exsulare indignatur: is nimis quàm mollis est & socors, aut potius querelarum captator & morosus aduersus deos. incusans eos si iniusti malique hominis posteritas videatur rebus vti secundis: incusans rursum si familiæ improborum alteretur & abolescantur: & si vel boni, siue mali patris proli res cõtingat aduersa, deos culpans. Atque hæc, aiebam, posita tibi sunto veluti sepes obiecta [illegible] ad vitupe[illegible] pẽtẽs. [XXX.]

Nunc autē quasi glomeris initio repetito, in tenebricosa & multas inuolutiones, multos errores habente de ijs disputatione, cautè nosmet & paulatim euoluamus filo deducente ad ea quæ probabilia videntur. Veritatem enim & de quo constet, ne in his quidem quæ ipsi nos agimus, certò possumus habere. Verbi gratia, cur tabe aut intercute aqua exstinctorum liberos, tantisper dum cadauer comburitur, sedere iubemus pedibus in aquam demissis? creditur enim sic effici, vt morbus in eos non transeat, neque eos attingat. Aut quæ causa est, quod capra eryngium in os sumente totus subsistit grex, tantisper dum accedens caprarius eximat? aliæ quoque sunt facultates ansis ac propagationibus præditæ, & incredibili celeritate etiam in longinquum penetrantes. Sed nos temporum interualla miramur, non locorum. Atqui plus admirationis meretur, si lue in Æthiopia exorta Athenæ sunt impletæ, mortuusque est Pericles, & morbo correptus Thucydides: quam si Delphis ac Sybaritis praua vsis viuendi ratione, pœna in eorum liberos incubuit. Est enim facultatibus suus quidam recursus & continuatio ab extremis ad prima pertinens. quorum causa, etiam si a nobis ignoretur, tacitè suū peragit officium. [XXXI.] Enimuerò publicæ vrbium ob iras deorum calamitates, rationem in promptu sitam habent. Est enim ciuitas res quædam vnica & continens, animalis instar: neq; mutationib. secundum ætates suā exuit naturā, aut ratione tēporis aliud fit ex alio: sed semper easdē erga se affectiones & naturæ suæ consentaneas seruat, omnesque eorum quæ publicè agit, aut egit causas in se continet, quamdiu communitas, quæ mutuis complexibus deuincit vnumq; corpus efficit, vnitatem suam conseruauerit. Qui verò ex vna vrbe ratione temporis instituta diuisione plures atq; adeò infinitas facit: is perinde agit ac si vnum hominem in multos diducat, propterea ꝙ nunc senex est, ante iuuenis, olim adolescens fuit. Immò isthæc planissimè cum Epicharmeis istis quadrant, ex quibus sophistæ ratiocinandi formulam desumpserunt, auxomenon, id est augescentem, appellatam. qui dudum pecuniam sumpsit mutuam, is nunc eam non debet, cum sit factus alius. & qui heri est ad cœnam inuitatus, is hodie inuocatus venit: est enim alius. [XXXII. Et verò ætates discrimina maiora in quouis nostrum efficiunt, q̄ in vrbibus. Qui n. Athenas vidit, anno post trigesimo agnoscat: & mores, motus, ludi, seria, gratia, iræ populi quæ nunc sunt, priscorum sunt admodū similia. Hominis diu non visi formam vix domesticus aut amicus agnouerit occurrens. morū ea est ad quemvis sermonem, laborē, affectionem, ac legem mutatio, vt ēt ei qui semper vnà sit miranda insolentia hominis atq; nouitas videri possit, & tamen vnicus homo ab ortu vsq; ad mortē dicitur. Ergo vrbem quoque eodem modo perdurantem volumus opprobriis maiorū

De publicis vrbium calamitatib.

suorum

suorum opprobriam esse, quo etiam sibi gloriam eorum & potentiam vindicat: nisi imprudentes omnia velimus in Heraclitæum illum injicere fluuium, in quem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atque alterante. Quod si vrbs vna res est & continua, est nimirum etiam genus à principio pendens vno, quod vim quandam & communionem assiduã in se habeat. & quod inde nascitur, non ita a procreante liberatur, quomodo opificium ab opifice. non enim ab ipso, sed ex ipso fit. itaque aliquam conuenienter à sua origine partem trahit, siue honore, siue pœna afficiatur. [XXXIII.] Ac nisi vererer, ne quis iocari me putaret, dicerem grauissimam iniuriam Casandri statuę factam ab Atheniensibus cum eam conflauerunt: aut Dionysii cadauer, cum est a Syracusanis extra fines ipsorum protectum. multò iustius eorum posteros pœnas luisse. Nam statuæ quidem Casandri nihil inerat naturæ: & cadauer Dionysij ab anima fuit desertum. Nisæo autem, Apollocrati, Antipatro, Philippo, alijsque itidem omnibus nequam hominibus princeps innata est inhæretque portio, non quieta aut ociosa illa: sed per eam viuunt, aluntur, gubernantur, sentiunt. & iniquum minime est, si illorum cum sint, habeant quę illorum sunt. In vniuersum denique, sicut in medicina id quod vtile est, iustum etiam censetur: (ridiculus enim sit qui iniustè fieri dicat quod coxendicibus laborantibus pollices vruntur: & iocinore vitiato, incidere ventrem circa vmbilicum: & boum extrema cornua inungere quando eorum vngulæ mollicie tentantur) ita qui aliud ius in suppliciis quærit quam maliciæ curationem, & indignatur si medicina per alios aliis adhibeatur, (veluti cum lippitudinis leuandæ gratia vena secatur) videtur nihil vltra ea quæ sentiri possunt prospicere: neque meminit magistrum vno puerorum cæso reliquos officii monere, & decimatione facta imperatorem totum plectere exercitum. Atque sic quidẽ non tantum vni parti per aliam, sed & animæ per animam accidunt quędam affectiones, vitia, & correctiones, magis quam corpori per corpus. Ibi enim, vti par est, oportet eandem affectionem, eandem mutationem euenire: hic anima visis ducta vt fidẽdo metuendove melius aut deterius afficiatur, a sua habet natura. [XXXIV.] Nondum ego finem dicendi feceram, cùm Olympiacus sermonẽ excipiens: Vides, inquit, huic disputationi quasi fundamentum magnum supposuisse, animæ permansionem. Sanè, inquam, vobis dantibus, aut potius iam ante largitis. sermo enim huc processit ab eo principio, quod dare deus cuique quod eo dignum est ponebatur. Tum ille, Ergo, ait, censes ex hoc, quod deus singulas res nostras inspicere, ac distribuere pro meritis ponitur, sequi, animas aut omnino interitus esse expertes, aut aliquandiu saltem a morte corporis superesse? Non sanè, inquam.

De animæ perpetuitate.

Sed scilicet sordidus admodum est deus, ac inanem sumere voluit operam, qui nostrum nihil in nobis diuinum, nihil habentium ipsius simile quocunque modo, & permanens ac stabile, sed foliorum instar (vt est apud Homerum) breui temporis spacio emarcescentium atque pereuntium, tantam habeat rationem. cum quidem quomodo mulieres Adonidis hortos in testis colunt atque educant, ita nos animas in diem victuras in carne delicata vitaque non durabili germinantes habeamus, & qualibet occasione exstinguendas. Quod si lubet, reliquis diis omissis, Apollinem hic degentem nostrum considera. Videturne is tibi compertum habens animas mortuorum statim interire, ac fumi instar aut nebulæ a corporibus exspirare, tam multas expiationes vita defunctorum, ac tot tantaque præmia & honores iis habendos exigens, credulis hominibus fraudem facere & ora sublinere velle? Ipse profecto animæ perpetuitatem nunquam sim inficiaturus, nisi quis Herculis in morem erepto Pythiæ tripode aboleat ac perdat hoc oraculum, qui sciam in hunc vsque diem multa id genus hic data fuisse responsa. sicut Coraci Naxio ferunt edictum esse, Impium esse animam morte damnare. [XXXV.] Ibi Patrocles, Quid, inquit, hoc oraculi est, aut quis Corax iste? nam & res mihi ignota, & inauditum est nomen. Nequaquam verò, inquam. sed ego in causa sum loco nominis cognomine vsus. Is enim qui Archilochum in pugna interfecit, Callondas nomine fuit, cognomento Corax. is primum eiectus a Pythia, vt qui Musis sacrum virum necasset, vsus deinde supplicibus precibus & obsecrationibus cum excusatione sui, iussus est proficisci ad Tettigis habitationem, ibique animam Archilochi placare. Is autem locus erat Tænarus, quo fertur Tettix Cretensis cum classe appulisse, ac vrbe condita habitasse pone Psychopompeum, qui est locus animis demulcendis sacer. Similiter cum Spartani oraculo essent iussi placare animam Pausaniæ, exciti ex Italia animarum lustratores, facto sacrificio simulacrum templo auellerunt. Vna igitur, aiebam, eademque ratione & prouidentia dei, & animæ humanæ permansio stabilitur: neque potest relinqui altero sublato alterum. [XXXVI.] Ergo animæ post mortem exstanti magis probabile est vel præmia vel pœnas reddi. vitam enim quasi certamen quoddam obit, & certamine peracto consequitur quod meruit. Enimuerò quos ibi honores, aut quæ supplicia ob actam vitam percipit ea sola existens, nihil ista ad nos qui viuimus attinent, sed ignorantur, fidesque iis derogatur. quæ liberos stirpemque peruadunt pœnæ viuentibus conspicuæ, multos malorum dehortantur atque reprimunt. Non esse autem fœdiorem vllam pœnam aut quæ maiorem afferat dolorem, quam si quis via [illegible]

oca

anima hominis post mortem cernit non statuas suas aliquas euerti, aut honores antiquari, sed propter sua ipsius flagitia liberos suos, aut amicos, aut necessarios grauibus premi calamitatibus & pœnas dare * * nemo acquiescet Iouis honoribus inultum fuisse & intemperantem. Possem etiam sermonem quendam nuper mihi auditum referre, nisi vererer ne vos fabulam putaretis. itaque tantum vtar probabilibus. Quin tu, inquit Olympiacus, eum nobis narra. Eadem reliquis orantibus, Sinite, inquam, me probabilia persequi: deinde, si ita videbitur, fabulam (si quidem fabula est) proferemus. [XXXVII.] Etenim Bio deum qui malorum liberis supplicia inferret, magis aiebat ridiculum esse medico, qui filio aut nepoti ob morbum patris vel aui medicinam adhiberet. Sunt verò hæ res aliquatenus dissimiles, aliquatenus etiam similes. Alius enim dum sanatur, alium qui similis est in morbo, nihil iuuat: neque quisquam ex oculis aut febre laborans leuatus est malo, quod alium videret vngi aut emplastro illini. malorum autem supplicia omnibus hoc demonstrant, Iusticiæ ratione pergentis opus esse aliis puniendis alios coercere. Neque sensit Bio, quid in hac similitudine conueniret propositæ quæstioni. Quippe viri qui in morbum grauem, neque tamen immedicabilem, inciderit, ac deinde ob intemperantiam & molliciem prodito corpore perierit, filium non ægrotare, sed procliuem duntaxat ad idem morbi genus creditum medicus, aut necessarius aliquis, aut alipta sentiens, aut bonus dominus, in victus rationem austeram conciciens, adimensque obsonia, bellaria, potationes, scorta, vtensque continentibus medicationibus, exercitationibusque corpus durans, magnum malum exiguo semine dissipando auerterit, non passus progrediendo augeri. Nonne enim sic præcipimus, animaduertendos, non negligendos esse qui patre aut matre morbosa nati sunt, statimque innatum mali principium mobile & ad lædendum in procliui situm eiiciendum esse anteuertendo? Omninò quidem respondebant. [XXXVIII.] Non ergo absurdam rem, inquam ego, sed necessariam, neque ridiculam, sed vtilem agimus, quando filiis comitiali morbo, melancholia, aut podagra detentorum exercitationes, victus rationem, & medicamenta accommodamus, non quod ægrotent, sed vt ne hoc fiat. Natum enim e malo corpore corpus supplicium sanè nullum, sed medicinam tamen & custodiam meretur: quam qui a voluptatibus abstinet, morsumque & dolorem infert, qui ob mollicie & timiditatem supplicij afficit nomine, missus est faciendus. An ergo corpus e vitioso natũ corpore curare & custodire conuenit: malitiæ innatam similitudinem in tenera indole germinantem & enascentem negligere debemus, & moras nectere tantisper dum se effundat, moribusque prauis

Posteri propter culpã maiorum puniti.

prauis malignum occulti animi fructum detegat, vt ait Pindarus? An hac ratione nihilo deus sapientior videbitur quàm Hesiodus, qui sic præcipit:

Neu ser.to rediens tristi de funere prolem.
Da natis operam diuûm conuiuia linquens.

scilicet non vitij modò & virtutis, sed gaudij etiam ac tristitiæ, omniumque id genus rerum capax quia esset genitura, ideò ad procreationem prolis iubens nos hilari animo serenoque aggredi?

Malicia delitescit.

[XXXIX.] Illud verò non à sententia Hesiodi proficiscitur, neque humanæ est opus sapientiæ, sed dei, perspicere ingeniorum similitudines & discrimina, priusquam ab animorum motibus in magna erumpentibus flagitia detegantur. Sane vrsorum catuli, & luporum ac simiarum, statim suam ostendunt indolem, nulla velatam aut oblitam re. Humanum ingenium in mores, opiniones, legesque se coniiciens, sæpenumerò vitiis occultatis bona imitatur, vt aut omninò tandem eluat innatam vitij maculam, aut versutia tanquam exuuio quodam tectum longo tempore delitescat, ac nos fallat. qui velut icti aut morsi vno quouis flagitiorum vix tandem nequitiam sentimus, immò tum demum iniustos fieri putamus homines, cum iniuria nos afficiunt, intemperantes cum libidinem exercent. timidos cum fugiunt: non aliter quàm si quis opinetur scorpius stimulum innasci quando pungunt, & viperis venenum quando mordent. Quæ quidem stulta est opinio. Non enim simul & fit malus aliquis, & malus esse cernitur. sed iam inde ab initio præditus prauitate, occasionem facultatemq; nactus furatur fur, leges violat tyrannicæ indolis homo.

IX. Pœna nondum commissi flagitij.

[XL.] At verò deus non ignorat cuiusque ingenium & naturam, vt qui animum suapte natura magis quàm corpus sentiat, neque eo rem differt, vt violentiam iam manibus, impudentiam voce, libidinem pudendis proditam puniat. Non enim vlciscitur se accepta iniuria, neque raptori irascitur vim passus, aut mœchum odit affectus iniuria: sed medicinæ faciendæ causa sæpe plectit ad adulterium, auariciam, vel iniuriam faciendam procliuem, vitium veluti morbum comitialem anteuertens priusquam erumpat. Nos interim qui paulò ante indignabamur ob sera sontium supplicia, nunc id culpamus, quod deus antequam committantur flagitia ipsum prauum animi habitum coercet: quippe ignorantes sæpe futura factis, & occulta apertis deteriora maiorique digna metu esse: neque docti ratiocinari causas, propter quas nonnullos expedit etiam perpetrato scelere missos facere, alios etiamnum meditantes maleficium pœna anteuerti. quomodo medicamentorum quædam non congruunt ægrotantibus, conducunt autem aliis non laborantibus, sed in periculo quàm ægroti versantibus maiore. [XLI.] Hinc est, quod non omnia parentum

peccata

peccata dij in liberos conuertunt. sed si quis de malo nascitur bonus, tanquam bene affecti corpore natus de morboso, is generis pœna liberatur, vtpote è malicia vt qualitate ortus. qui verò morbo in similitudinem generis refertur atque redigitur vitiosi, ei nimirum conuenit tanquam hæredi debitas pœnas vitij persoluere. Non enim profectò Antigonus propter Demetrium, non Phyleus propter Augeam, non Nestor propter Neleum sustinuit pœnam: nati enim hi malis, boni ipsi fuerunt. sed quorum natura amplexa est cognatam maliciam, hos Iusticia similitudinem prauitatis persequens supplicio affecit. Verrucæ, næui, lentes parentum in filiis non visi, aliquando in nepotibus denuò apparuerunt. & quædam mulier Græca cum nigrum peperisset infantulum, adulterij postulata, inuenit se quarto gradu progeniei ab Æthiope procreatam. ac Pythonis Nisibensis, qui nuper commutauit vitam cum morte, dictus genus a Spartis (hi sunt homines è satis à Cadmo draconis dentibus enati) ducere, filiorum quidam hastæ figuram in corpore suo in lucem extulit: similitudine generis tam multis post ætatibus tanquam è profundo emergente. Eodem modo sæpe animi adfectiones in prima prole occultantur: in posterioribus propaginibus natura demum similitudinem vitij aut virtutis instaurat. [XLII.] His dictis ego cum conticuissem, subridens Olympicus: Non, inquit, laudamus te, ne quasi satis demonstrato proposito videamur fabulam dimittere. hac demum audita, pronunciabimus. Tum ego narrationem sic sum [illegible] cutus. Thespesius Solensis vir Protogenis, eius qui h[illegible] fuit, familiaris atque amicus, cum primis temp[illegible]us pe[illegible] dissolutè vixisset, atque exinde rem familiarem celeriter [illegible] disset, aliquandiu etiam necessitate impellente malis se d[illegible] tibus: & pœnitentia ductus, dum diuitias sectatur, idem [illegible] pertus, quod vsu venire intemperantibus solet, qui vx[illegible]s du[illegible] habent, non custodiunt, dimissasque & aliis coniunctas improbè corrumpere conantur. Is ergo Thespesius dum nulla turpi re abstinet, quæ voluptatem aut quæstum videretur con[illegible] matura, breui temporis spacio opes non [illegible] magnas, opinionem autem maliciæ summam sibi parauit. Maxime autem cum notauit oraculum ab Amphilocho allatum, [illegible] enim (vt fertur) misisset ad deum, scitat[illegible] an reliquum vitæ victurus esset m[illegible]ius, responsum fuit, Melius habiturum postquam mortuus foret. Ac sanè hoc illi quodammodo non post multum temporis accidit. De sublimi enim in ceruicem delapsus, ictu absque vllo vulnere accepto mortuus est: tertiaque post die sub ipsam funerationem reuixit. [XLIII.] Mox recuperatis [illegible]bus ad se reuersus, incredibilem quandam vitæ mutationem instituit. nam neque iustiorē in contractibus vllum eo tempore nouerunt Ciliees, neq; maiore

Qui posteri puniantur ob delicta maiorum.

*

Fabula de Thespesio [illegible] re-[illegible]io.

aduersum

aduerſum deos pietate, neque hoſtibus moleſtiorem, neque magis fidum amicis. quo factum eſt, vt quibus rebus cum ipſo erat cauſam cognoſcere tantæ diuerſitatis auerent, non vilem aut vulgarem eam fuiſſe arbitrantes. Quam eorum fuiſſe veram opinionem, intelligi poteſt ex his quæ ipſe Protogeni, aliiſque bonis amicis narrauit. Nam ſimul atque mens corpore excidit, principio eiuſmodi ſenſit mutationem, qualis eueniret gubernatori è naui in profundum mare abiecto. Deinde paululum elatus, viſus eſt ſibi totus reſpirare, & anima veluti vnico oculo aperta vndiquaque circumſpicere. Conſpexit autem nihil eorum quæ antea, ſed ſtellas, ingentes, & inter ſe immenſis diſtantes interuallis, ſplendoremque admirabilis coloris emittentes efficacitate præditum, ita vt anima eo leniter vecta, tanquam in ſerenitate in lumine vſquequaque celeriter vagaretur. Præterea hic plurima ſpectacula ab eo commemorata. [XLIV.] Animas autem morientium narrabat cum ſurſum adſcendunt, aëre cedente bullam efficere flammeam: qua deinde ſenſim rupta exeant forma præditæ humana, mole exigua: & motu nõ eiuſdem omnibus modi. quaſdam enim celeritate admirabili exilire, & ad rectam lineam ſurſum emicare, alias fuſi inſtar in orbem conuerſas, alias ſurſum, alias deorſum vergendo, mixta quadam & turbida moueri agitatione, vix longo admodum temporis tractu ſubſiſtente. Pleraſque earum ignorabat (vt retulit) quorum eſſent. duas aut tres notas ſibi cum conſpexiſſet, conatus eſt accedere & alloqui. illæ autem neque audiebant, neque apud ſe erant, ſed mentis expertes ac conſternatæ, omnem conſpectum tactumque fugientes vagabantur primum ſeorſim vnaquæque, deinde multis eodem modo affectis obuiam factæ & implicatæ, motibus promiſcuis & temerarijs ciebantur, voceſque edebant obſcuras, quaſi vociferationes eiulatu & pauore mixtas. Aliæ autem ſupra in ſummo ambientis erant adſpectu ſplendidæ, & inuicem ob beneuolentiam coeuntes, tumultuantibus iſtis vitatis: ſignificabant nimirum ſeſe in ſe contrahendo moleſtiam, extendendo autem & pangendo gaudium & approbationem. [XLV.] Ibi aiebat quandam cuiuſdam cognatorum animam, quem vtpote ipſo puero mortuum, non ſatis bene agnoſceret, propè acceſſiſſe, ac dixiſſe: Salue Theſpeſi, Miratum ſe reſpondiſſe, Non Theſpeſius ego ſum, ſed Aridæus. tum animam intuliſſe: Prius quidem Aridæus fuiſti, poſtmodò autem Theſpeſius (vox ea diuinum ſignificat) eris. non enim mortem obiiſti, ſed diuino quodam fato tua huc venit mens, reliquis animæ facultatibus veluti anchora in corpore relictis. atque rurſum nunc tibi argumento hoc ſit, quod animæ defunctorum neque vmbram faciunt, neque conniuent. His auditis Theſpeſius iam & magis colligere ſe ac ad rationis vſum redire cœpit, & cum perſpe-

De animis morientium fabula.

perſpexiſſet, animaduertit ſibi comitari appendicis loco obſcuram quandam & vmbroſam lineam: illas verò animas fulgore circumdari a[...]atus eſſe pellucidas, non omnes tamen eodem modo. nimirum alias plenæ inſtar puriſſimæ Lunæ vnum colorem læuem ac continentem æquabiliter exhibere: alias ſquamis quibuſdam exilibus ac vibicibus percurrentibus maculatas: alias admodum vario & inſolenti aſpectu, nigris notis viperarum inſtar compunctas: alias cicatricibus obtuſis diſtinctas fiſſuris. [XLVI.] Cæterum ſingula enarrans Theſpeſius ille cognatus (nihil enim impedit, quin hominum nominibus animas adficiamus) docuit Adraſteam Iouis & Neceſſitatis filiam omnibus flagitiis vindicem ſupremo loco collocatam eſſe: neque malorum quenquam ita vel magnum vel paruum vnquam fuiſſe, vt aut latendo aut vim faciendo pœnæ ſubducere ſe potuerit. Porrò alios aliter puniri, & ipſam tria ſuppliciorum genera tueri atque exſequi. Quoſdam enim aiebat ſtatim in corpore & per corpora plectendos pœna velox arripit miti quadam ratione, & quæ multa omittat expiationis indigẽtia. Quorum verò malicia operoſiorem flagitat medicinam, eos genius poſt mortem Iuſticiæ tradit. Prorſus autem inſanabiles Iuſtitia repellente, tertia & ſæuiſſima Adraſteæ adminiſtrarum Erinnys hinc inde vagantes atque fugientes curſu adſequens miſerabiliter atque immaniter vniuerſos abolet, inque locum demergit qui neque cerni oculis, neque viſu adiri poteſt. [XLVII.] De cæteris vindictis, ea quæ in hac vita pœnam infligit, barbaricarum eſt ſimilis. Sicut enim apud Perſas eorum qui puniuntur veſtes atque tiaras conuellunt ac flagellant ipſis plorantibus & vt deſiſtatur cœpto obſecrantibus: ita ſupplicia quæ a facultatibus & corporibus exiguntur, vehementem non inferunt ictum, neque ipſam attingunt maliciam, ſed pleraque tantum opinionem quandam ſenſumque externum pœnæ præbent. Qui verò hinc pœna euitata & inexpiatus eò peruenit, hunc excipiens Iuſticia conſpicuum atque nudum, ac qui prauitatem ſuam nulli rei immergere, nullo velare modo poſſit, ſed vndiquaque ab omnibus talis qualis eſt perſpiciatur, primum parentibus ac maioribus ſuis probis (ſi quidem tales ſint) demonſtrat, indignum ipſis atque conſpuendum. ſin mali fuerunt, pœnas eorum videns, ipſis viciſſim cernentibus plectitur per longum ſatis tempus, ſingula vitia iis luens doloribus ac cruciatibus qui magnitudine & vehementia tantò ſuperant corporis dolores, quantò res vera eſt quam ſomnium efficacior. cicatrices autem & vibices reſtant à ſingulis vitiis, maiores aliis, aliis minores. [XLVIII.] Iam mihi (aiebat) conſidera varios iſtos animarum & omnigenos colores. Squalidus iſte & caliginoſus, illiberalium ſordium eſt pigmentum atque auariciæ: ſanguinolentus & igneus,

crude-

crudelitatis atque sæuitiæ, cœruleus intemperantiæ circa voluptates * liuidus ac violaceus & qualis atramenti quod sepia emittit, inuidiæ ac malignitatis. Etenim vt hic vitiositas per animæ motus in corpora certos colores didit: ita ibi color finis est lustrationis atque pœnæ. His coloribus omninò detersis, anima splendida & macularum expers redditur. Quandiu autem inhærent, reciprocant affectus cum saltu quodam & agitatione, quæ in quibusdam languidior est ac facile extinguitur, in aliis vehementer se intendit. Ac harum animarum aliæ iterum iterumque puritæ conuenientem sibi habitum affectionemq́, tandem adipiscuntur: alias rursum in corpora animalium expellit violentia quædam inscitiæ, ac cupiditatis voluptatum genus. nam rationis imbecillitas ob contemplatricis facultatis socordiam actiuam * inclinat ad procreationem: hæc cum instrumentum intemperantiæ desideret, cupit suos appetitus ad fruendum perducere, & per corpus implere. isthic enim nihil nisi vmbra quædam imperfecta & somnium voluptatis nunquam implendæ adest. [XLIX.] Hæc locutus Thespesium celeriter sane, cæterum per immensum spacium, vt apparebat, produxit, facile atque expedite pergentem: quippe qui splendore luminis tanquam alis veheretur, donec ad magnum quédam hiatum deorsum penetrantem fuit peruentum. ibi desertus à vi eum tenente, vidit alias idem pati ani- * mas. Instar auium enim coeuntes eò, atque in orbem circum hiatum obambulantes, recta transire non audebant. Ipse hiatus intus Bacchici in morem antri conspiciebatur materia, viriditate, & floribus omnis generis varie ornatus. exhalabat autem lenem auram quæ odorem exhibebat suauitatis admirabilis, eamque temperiem adferebat fruentibus, quam vinum solet ebriis. nam fragrantia illa perfruentes animæ, lætitia perfundebantur, sibique inuicem blandiebantur. Circa eum locum in orbem erat bacchatio, risus, omnisque iocantium & sese oblectantium musa. Atque ea cognatus ille Thespesii dicebat Bacchum in deos abiisse, Semelemque postea eodem adduxisse vocari autem Lethæ, id est Obliuionis locum. Itaque cupientem non passus est ibi commorari Thespesium, sed vi abstraxit: simul docens: præ voluptate colliquari & humectari mentem: brutam verò partem rigatam & obstupefactam, memoriam corporis excitare, ex ea desiderium nasci quod trahat ad generationem, quæ sic dicatur, cum sit inclinatio intendens animam humore grauatam. [L.] Tantundem porrò itineris vbi confecit Thespesius, visus est sibi videre ingentem craterem, inque eum riuos influere, quorum alius candidior maris spuma aut niuibus esset, alius purpuram arcus cœlestis referret, alij aliis coloribus infecti eminus suum perhiberent splendorem. vt propius accessit, crater ambiente aere magis aboli-

abolito & obscuratis coloribus floridissimum retinuit absque albedine colorem. vidit autem tres genios ibi in formam trianguli considentes, qui aquam influentem inter se mensuris quibusdam dimeturentur. Huc vsque aiebat Thespesij animæ ductor Orpheum peruenisse, quo tempore animam vxoris quæsiuit: & non probè memoria suggerente falsum hunc ad homines sparsisse sermonem, oraculum quod apud Delphos est, Apollini esse cum nocte commune. cum quidem commune Apollini cum nocte sit nihil. Verum hoc (addebat) noctis est & Lunæ commune oraculum, nullo terræ fine inclusum, neque vna certa fixum sede, sed quod vsquequaque inter homines visis somniisque vagetur. Hinc enim somnia, vt vides, temperata, & fallaci ac vario simplex verumque adsciscentes disseminantur. Apollinis autem neque vidisti, neque videre potes. altius enim se non effert neque concedit animæ terrestris portio, sed deorsum tendit a corpore dependens. Simulque conatus est adducto Thespesio ostendere lumen, quod (vt narrabat) e tripode per sinus Themidis enititur in Parnassum. sed cum id is videre cuperet, præ splendore non conspexit. audiuit tamen prætereiens vocem acutam mulieris carmine edentis cum alia quædam, tum tempus etiam quo ipse extremum esset vitæ diem confecturus. Dicebat autem genius, vocem hanc esse Sibyllæ, quæ in facie Lunæ circumuehens futura caneret. Cum autem plura vellet audire, impetu Lunæ veluti fluctu in diuersam partem compulsus, pauca percepit: è quibus fuit etiam vaticinium de monte Vesuuio, & Dicæarcheæ conflagratione, ac de principe eius temporis incisum hoc, *Bonus cum sit, morbo tyrannidem fi[n]i[e]t.*

Supplicia mortuorũ.

[LI.] Secundum hæc ad spectanda supplicia se converterunt. Atque initiò quidem tantum difficilia & miserabilia visa ipsis sunt oblata. post in amicos etiam, familiares, & socios præter omnem suam exspectationem incidit Thespesius, qui graues cruciatus, ac fœda supplicia durissimaque perferentes ipsum cum lamentatione & ploratu compellarent. denique etiam patrem suum conspexit è voragine quadam emergentem, plenum puncturarum atque cicatricum, manus aduersus se intendentem, ac silere non passum, sed coactum à præfectis suppliciorum fateri, nefariè se hospites quosdam auro præditos veneno sustulisse, & cum isthic latuisset, hic sceleris conuictum partim dedisse pœnas, & iam duci vt reliqua patiatur. Deprecari ibi aut intercedere pro patre non ausus præ metu & terrore Thespesius, cùm referre pedem & fugere vellet, non iam amplius benignum illum & familiarem vidit ductorem: sed ab aliis quibusdam adspectu terribilibus propulsus, reliqua spectauit. Eorum qui apertè mali fuerant, aut in vita pœnas dederant, animaduertit vmbram non ita iam difficilem esse neque atteri similiter imperfectã, aut laborare de bruta & adfe-

ctibus obnoxia parte. Qui verò ſub prætextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegiſſent, hos alij adſtantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obuertere, contra naturam torquentes ſeſe & flectentes, quomodo marinæ ſcolopendræ hamo vorato ſeſe voluentes inuertunt. quoſdam cute derepta explicantes, oſtendebant intus vitioſos, & qui nequiciam in ratione animæ partis principe tectam geſſiſſent. [LII.] Alias quoque ſe vidiſſe animas perhibebat, quæ viperarum inſtar binæ, ternæ, aut etiam plures complicatæ, inuicem ſe manderent, ob memoriam iniuriarum & mæſticiam de rebus in vita actis aut toleratis. Eſſe etiam lacus iuxta ſe poſitos, vnum feruentis auri, alium frigidiſſimi plumbi, tertium aſperi ferri. his adſtare quoſdam genios, qui fabrorum ærariorum in morem inſtrumentis ſuis animas eorum qui ob auariciam & habendi inexpletam cupiditatem malefici fuiſſent lacubus qua demitterent, qua extraherent. nam in aureo lacu cum candentes ac vi ignis perlucidæ eſſent redditæ, plumbeo iniectæ congelabant: & grandinis ritu duratæ, in ferreo nigerrimæ fiebant ac contingebantur conterebanturque ob duriciem, formaque mutata ruſum ad aureum lacum reijciebantur, atroces (vt aiebat) hiſce in mutatione cruciatus perferentes. Omnium autem miſerrime excruciari eas, quæ iam miſſæ factæ cum viderentur, ad ſupplicium retraherentur. hæ autem erant, quarum pœna in poſteros redundaret. cum enim harum aliqua eodem peruenit, irata incurſit, & clamore obtundit, ſigna oſtendens eorum quæ paſſa eſt, exprobratque & inſequitur fugere & ſe ſubducere fruſtra conantem. celeriter enim tortores accurrunt ad ſupplicium, & denuò compellunt eiulantes ob prænotionem pœnæ. nonnullas quoque & multas poſterorum animas ferebat a ſe inuicem pendere, & apum aut veſpertilionũ modo maiorum animam inſectari ac ſtridere ob memoriam eorum, quæ ipſis propter eos eueniunt. [LIII.] Extremo loco vidit animas quæ ad ſecundum ortum conuerſæ in varia animalia vi flecterentur atque transformarentur inſtrumentis ac verberibus, ab ijs quibus illud opificium commiſſum eſt. qui integra membra aut contundunt, aut auertunt, aut etiam omninò dedolant atque abolent, vt alij vitæ congruere poſſint. In his conſpexit etiam Neronis animam, male iam cum alias affectam, tum clauis confixam aureis. Hic cum iam opifices formam viperæ Pindaricæ præberent, in qua geſtata in vtero & matre pereſa viueret, ſubito (vt narrabat) magnum effulſit lumen, & vox ex eo edita iuſſit in aliud manſuetius animal mutari, quod circum paludes & lacus caneret. dediſſe enim pœnas flagitiorum, & aliquod ei a dijs deberi beneficium, quod ſubditorum optimam piiſſimamq; gentem Græcos liberaſſet. Atque hactenus fuit ſpectator. Reuerſurus autem præ

metu

metu in extremum mali venit quædam enim mulier mirabili forma ac magnitudine eum arripiens, Huc, ait, ades, vt singula rectius memoria complectaris, & bacillum quoddam, quali pictores vtuntur, candens ingessit. alia autem prohibuit. Ipse autem tanquam a fistula subito vento vehementi impulsus in corpus incidit & oculos aperuit, tantum non iam in sepulcrum conditus.

PLVTARCHI, VIRTVTEM DOCERI posse.

[I.] DE virtute consultamus ac disputamus, docerine possit prudentia, iustitia, vitæ rectitudo. Ergo rhetorum præclara opera, & gubernatorum, & architectorum, & rusticorum admiramur: (sunt enim sexcenta) viri autem boni nominantur tantum eo pacto, quo hippocentauri, gigantes, & cyclopes: opus autem reprehensioni non obnoxium virtutis atque sincerum nullum est, neque mores malarum perturbationum vacui? sed si quid sponte sua natura producit boni, id multo alieno obscuratur, tanquam fructus syluestri & immunda permixtus materia. Fidibus canere discunt homines, & saltare, & legere literas, & agros colere, & equitare: calceis se & vestibus induere discunt, vinum infundere, cibos parare: atque hæc omnia nisi discantur, rectè non fiunt: bene autem viuere, cuius rei gratia isthæc sunt omnia, disciplina, ratione atque arte caret, & fortuitũ est, ô mortales? Cur virtutem non doceri dum affirmamus, virtutem esse vllam negamus? Si enim discendo ea nascitur, qui disci eam vetat, is ne exsistat ea impedit. [II.] Atqui, vt est apud Platonem, ob pedis ad lyram inconcinnitatem neque frater fratri bellum facit, neque amicus cum amico litigat, neque ciuitates ciuitatibus orta contentione extrema mala vicissim inferunt. neque seditionem ortam dicere possis in ciuitate propter accentum & quomodo pronunciandum sit Telchines: neque in familia iurgium inter maritum & vxorem de stamine aut subtegmine. Et tamen telam, librum, aut lyram non tractabit qui non didicit, quanquã nullum inde magnum damnum accepturus: sed ridiculus fieri veretur. nam, vt Heracletus ait, præstat inscitiam celare. Domum autem, coniugium, rempublicam, magistratum putat rectè tractari* Pueri obsoniis edendis dediti pædagogo Diogenes pugnum incussit, recte non ei qui non didicisset, sed qui non docuisset, culpam imputans. Iam participare patinam aut calicem dextrè non potest qui non statim a puero didicerit, vt Aristophanes ait:

Non obſonia, non turdos auere, non pedes
Alternos ponere —

familiæ autem, ciuitatis, coniugij, vitæ, magiſtratus ſocietas initi inculpata poteſt ab his, qui non didicerunt quomodo ſe inuicem gerere homines debeant? [III.] Ariſtippus interrogatus a quodam, Ergo vbique tu es? ridens, Nonne, inquit, ego naulum perdo, ſi vbique ſum? Cur ergo non ipſe quoque dicis, ſi homines diſcendo non fiunt meliores, perit merces pædagogis data? Hi enim primùm accipientes ab ipſo lacte puerum, ſicut nutrices corpus manibus formant, ita ipſi animum fingunt, conſuetudine ad prima virtutis veſtigia adducentes. Et Laco interrogatus quid vtilitatis adferret pueris quos inſtituebat: Facio, reſpondit, vt honeſta eis fiant ſuauia. Atque ipſi pædagogi docent in via ambulare capite demiſſo, vno digito ſalſamentum, duobus tangere piſcem, panem, carnem, ſic ſcabere, ſic veſtem gerere. Quid, dicens vitiliginis eſſe & reduuiæ medicinam, nô eſſe pleuritidis, febris, phrenitidis, differtne ab eo qui rerum puerilium affirmet rectè ſcholas eſſe, doctrinam, præcepta, magnarum & perfectarum vſum rationis expertem atque fortuitum? [IV.] Sicut enim ridiculus eſt qui remum agitari ait ab eo qui didicerit, ita qui aliarum artium diſciplinam ponens, virtutis tollens, contrarium videtur eius facere quod Scythæ ſolent. Hi enim, vt Herodotus ait, ſeruis oculos eruunt, vt ipſis adſiſtant. hic ancillis & inſeruientibus artibus rationem veluti oculum tribuens, virtuti eum adimit. Atqui Iphicrates Imperator Calliæ Chabriæ filius interroganti, Quid es, ſagittarius, cetratus, eques, grauis armaturæ miles? nihil, inquit, horum, ſed qui his omnibus præcipio. Ridiculus proinde ſit, qui dicat artem ſagittandi, arma tractandi, funda iaciendi, equitandi poſſe doceri, ducendi exercitus rationem eſſe fortuitam. Nonne magis etiam ridiculus ille, qui ſolam prudentiam doceri poſſe neget, ſine qua reliquarum artium vſus eſt nullus, nullum emolumentum. Quod ſi ea princeps eſt, ornatuſque & ordo omnium, quodvis ad vtilitatem componens: iam primum quæ gratia eſt cœnæ, pueris ita inſtitutis vt coquere, aſſare, & vinum infundere poſſint, ſi nulla ſit diſpoſitio, nulla ordinatio adminiſtrantium?

Initio Melpom.

PLV-

PLVTARCHI LIBELLVS, DOCENS, QVA quis ratione seipsum citra inuidiam laudare possit.

[I.] NEMO est, Herculane, qui non dicat molestum atque illiberale esse, de seipso ad alios loquendo aliquam sibi dignitatem aut potentiam vindicare. sed re ipsa pauci, eorum etiam qui rem istam vituperant, ingratam eius importunitatem euitauerunt. Euripides quidem insolentissima vsus est iactantia, hæc canens:

Venalis oratio si esset mortalibus,
Laudes nemo sui is sius vellet dicere.
Nunc (ex profundo nanque gratis aëre
Sumere licet) nemo non gaudet dicere
Tam falsa quàm vera: hoc impunè quia licet.

adde, quod orationem de seipso inseruit casibus & rebus in tragœdia propositis, nihil ad eas pertinentem. Similiter Pindarus quoque, qui intempestiuam iactantiam insaniæ succinere dixit, nullum facit finem magnificè loquendi de sua facultate. digna quidem laude: quis hoc negaret? Sed tamen & eorum qui in certaminibus coronantur, alij victoriam proclamant, vt molestam de seipso loquendi ausam præcidant. & Timotheo in victoriam de Phrynide partam scribenti, Beatus eras Timothee, quando præco dixit, Vincit Timotheus Milesius Carbonis filium Ionocamptam: non iniuria succẽsemus, qui indoctè & iniustè suam ipsius prædicauerit victoriam. Vnicuique enim, vt ait Xenophon, laus ab alijs prpfecta suauissima est auditu: alijs autem ea molestissima, quam sibi quis ipse tribuit. [II.] Primum enim impudentes eos arbitramur, qui seipsos laudant: quia decebat eos pudor, etiam si ab alijs laudarentur. Secundò iniustos: sibi sumentes scilicet, quod tribui ab alijs debuit. Tertiò, aut silentes videbimur molestè ferre & inuidere: aut hoc dum vitamus, cogemur præter animi nostri sententiam ipsi quoque nos ad laudandum conferre, & ipsos testimonium dicendo in faciem laudare: hoc est, rem in nos recipere, quæ magis illiberali adulationi, quam honoris exhibitioni conuenit. [III.] Verum enimuerò quanquam hæc ita habent, vsu venire tamen potest, vt audendum sit viro ciuili aliquid de seipso dicere, non gloriæ vllius aut gratiæ captandæ causa: sed quia occasio & res ita postulent, vt sicut alia vera, ita de seipso etiam proferat: maximè cùm ad præsens institutum commodè cadit, vt liberaliter profiteatur tale aliquid abs se fuisse gestum aut confectum. Huiusmodi enim laus bonum producit fructum, ex ea tanquam semine pluribus & auctioribus pullulantibus

Propria laus cur sordeat.

Gloria. tibus laudibus. Quippe gloriam ciuilis vir non vt præmium aut solarium virtutis exigit, aut amplectitur suis actionibus comitantem: sed quod credi & haberi pro probo, causam & occasionem ipsi plurium pulcriorumque parit facinorum. dicto enim audientibus & amantibus facilius & suauius licet prodesse: qui suspecti sunt aut calumniis onerati, virture sua non possint vti, & vim facere beneficium ipsorum fugientibus. Si verò alias etiam ob causas ciuilis vir seipsum laudare debeat, considerandum est quales eæ sint: vt vanitatem & importunitatem euitantes, quod vtile est, interim non prætermittamus. [IV.] Proinde vana est laus eorum qui se ipsos propterea videntur laudare, vt laudentur, ac maxime contemnitur, ab ambitione intempestiuæ gloriæ profi[cisci] credita. Sicut enim qui cibi penuria laborant, contra naturam ex suis ipsorum corporibus ali coguntur, isque finis est famis: sic qui laudes esuriunt, nisi obtingant alij laudatores, decorum violant, dum ob arrogantiam ipsi sibi aliquid tribuere ac conferre videntur. Quando autem non simpliciter & pro se laudari cupiunt, sed certamine aduersus aliorum laudes suscepto, res suas gestas ijs opponunt, tanquam obliteraturi: ad vanitatem facinus inuidum atque malignum adijciunt. Nam qui in alieno choro pedem ponat, eum prouerbio curiosum atque ridiculum demonstrant. sed de seipso inter aliorum laudes in medium ab inuidia & obtrectatione extrusum sermonem, cauere diligenter debemus: ac ne alios quidem ferre qui tum nos laudent, sed meritis laudem suam concedere. aut si eo honore indigni ac vitiosi videantur, nô nobis laudandis hunc ipsi adimere, sed palam arguere atque ostendere, non competere in eos qui habetur honorem. Hæc cauenda esse, liquet.

Vana laudes sui.

I. Occasio seipsum laudandi, defensio. [V.] Seipsum autem absque culpa reprehensionis laudare aliquis potest, primum si calumniæ, aut accusationis depellendæ gratia hoc faciat, vt Pericles: *Ac mihi quidem vos ira, cui tali, et vro, qui nemini vestrûm cedo vel peritia rerum, vel elocutione intellectarum, vel amore patria, vel pecunia despicientia.* Non enim crimen modò arrogantiæ, vanitatis, & ambitionis effugit tunc de se magnifice loquendo: sed & altitudinem animi, & virtutis declarauit magnitudinem, eo ipso inuidiam opprimentis, quod deijci se & frangi non est passa. Et non iam ferre de talibus suffragia volunt ciues. sed extollunrur, lætantur, & instinctu quodam animi prosequuntur talem iactantiam, si vera sit & constans. [VI.] Testimonio sunt historiæ Pelopidam a principibus reipublicæ accusatum, quod exacto Bœotarchiæ tempore non statim domum rediisset, sed in Laconicam irrupisset, ac Messenam instaurauisset, submittentem se & deprecantem Thebani ægrè absoluerunt. At contra Epaminondam, qui eius tum fuerat collega, multa de rebus suis gestis magnificè prædicantem, cumq; orationi

tioni finem imponentem, vt diceret, Paratum se esse mori, si fateri velint ciues, ipsum iis inuitis Laconicam vastasse, Messenem condidisse, & Arcados in vnum corpus conduxisse: non sustinuerunt iidem ire in suffragia, sed admiratione viri gaudio simul risuque oborto discesserunt. Itaque [illegible]e Homericus quidem Sthenelus plane damnandus nobis est, cum diceret,

Nos nostris multo meliores patribus esse
Iactamus:——

siquidem horum meminimus etiam verborum,

Eheu Tydide, an forti nate parente,
Quid trepidas, timidusq; acies circumspicis amplas?

ipse enim nullo impetitus maledicto, amicum ignominiosè compellatum defendit, ipsa causa veniam de se dicenti conciliante. Et quidem Romani ægre tulerunt Ciceronem crebrò res suas contra Catilinam gestas prædicantem. iidem tamen Scipionem dicentem, Non debere eos sententiam de Scipione ferre, quibus ipse potestatem decernendi de omnibus hominibus parauisset, coronati in Capitolium deduxerunt, sicut eloque eius [illegible]unt. ille enim nulla vrgente necessitate, [illegible] gloriæ cup[illegible] impulsus laudibus suis vtebatur: hunc periculum inuidia liberauit. [VII.] Non autem reis duntaxat, & in periculo constitutis, sed etiam iis qui in aliquam inciderunt calamitatem iactantia & fastus conuenit, magis quam cum rebus vtuntur secundis. hi enim velut arripere gloriam, & ambitioni suæ indulgere videntur: illi procul ab arrogantia ob temporis rationem deiecti, emergere aduersus opprimentem fortunam, ac magnitudinem animi fulcire, omninoque fugere aduersarum rerum miserationem deplorationemque existimantur. Quemadmodum ergo eos qui inter ambulandum sese erigunt, ceruicemque sublimem attollunt, stolidos vanosque putamus: qui in pugillatione vel pugna se[illegible]os excitant, eos laudamus. sic vir fortunæ iniqua vbi se rect[illegible] statuit atque reluctatur.

Tanquam pugilq; conferens manum.

de abiecto & miserabili glor[illegible]te sua elatum se & altum redigens: non molestus aut ferox, sed magnus esse videtur atque inuictus. Hoc scilicet modo Homerus Patroclum moderatum & inuidiæ expertem in re præclare gerenda, gloriosum in morte facit:

Si mihi viginti tales equidem occurrissent.

Et Phocio, mansuetus alias, postquam damnatus fuit, cùm multis alijs indicijs suam detexit magnanimitatẽ, tum cuidam vna moriturorum eiulanti & grauiter casum suum [illegible]: Quid, inquit, Non tibi gratum est cum Phocione mori. [VIII.] Non mi[illegible]

II. *Aduersa res, ut laudationem excusant.*

sed maior etiam ciuili homini iniuria affecto licentia datur de se verba faciendi ad ingratos. Sic Achilles alias diis gloriam concedens, & moderatè loquens,

——— Si Iupiter olim
Concedet nobis euertere Pergama Troia,

indignè adfectus contumelia & circumscriptus, iræ iactantiam permittit,

Cepi bis senas comitatus nauibus vrbes.

Et:

Non etenim galea fulgorem cernere nostra
Comminus audebunt ——

admittit enim libertas, quæ excusationis sui pars est, magniloquentiam. Sic nimirum etiam Themistocles, cùm in actionibus suis nullum dictum aut factum molestum adhibuisset, ab Atheniensibus se ob satietatem fastidiri ac despici animaduertens, non abstinuit dicere, Quid ô felices, defatigamini sæpenumerò beneficiis ab eodem accipiendis? & tempestate oborta sub arborem hanc confugitis, serenitate reddita inter digrediendum frondes eius stringitis? Hi ergo iniuriis lacessiti, aduersum ingratos memoriam rerum abs se præclarè gestarum intulerunt. [IX.] Iam cuius rectè facta culpantur, is ea si laudat, omninò veniam meretur, & reprehensione vacat. videtur enim non exprobrare, sed defendere. Hæc res splendidam Demosthenis parauit libertatem, laudumq; amolita est fastidium, quas ferè per totam pro Corona orationem vsurpauit, iactans suas quæ culpabantur de bello legationes, & decreta. His admodum vicina est venustas oppositionũ, cum quæ cui res vitio datur, eius contrarium turpe ostendit esse atq; vitiosum. Ita Lycurgus Athenis, cum ei exprobraretur, quod argento dato calumniatorem placasset, Et qualis tandem, inquit, vobis videor ciuis, qui apud vos tanto tempore rem gerens publicam, dare potius quam accipere iniustè deprehensus sim? Et Cicero Metello obijcienti, plures ipso testimonium contra eos dicente damnatos, quam defendente absolutos esse, Quis verò, inquit, non hoc dicit, plus in me fidei esse quam eloquentiæ. Talia sunt etiam isthæc Demosthenis: Quis verò me non iure occidisset, si quid eorum quæ vrbi pulcra sunt, verbo falrem ausus fuissem dedecorare? Et: Quid existimati dicturos fuisse impuros istos homines, si tunc me i is de rebus subtiliter rationes subducente abiuissent ciuitates? [X.] Omninò autem oratio illa de Corona ingeniosissime oppositionibus & solutionibus causarum laudes superinducit. Verum hoc quoq; vtile est illa ex oratione discere, quod de se dictis accuratissime admiscens auditorum laudes, inuidiam & amorem sui a se remouit. vt cum refert quales se Eubœensibus præbuerint Athenienses, quales Thebanis, quæ in Byzantios & Cher-

III Defensio ei bene esta.

& Cherronesitas beneficia contulerint: quorum se administrum duntaxat ait. Ita enim occulte proprijs laudibus auditori se insinuat, cum voluptate admittenti quæ dicuntur, & gaudenti suis pulcris facinoribus: cui gaudio statim comitatur admiratio & amor eius, cuius opera res ita bene gesta fuit. Eo respiciens Epaminondas Meneclida ipsum aliquando traducente, vt qui de se quam Agamemnone amplius sentiret: Facio, inquit, hoc propter vos Thebani, quorum solorum opera Lacedæmonium imperium vnica die euerti. [XI.] Sed quoniam qui seipsos laudant, ijs plerique ad modum aduersantur & succensent, non item alios laudantibus, sed frequenter gaudent alacriterque adstipulantur suis testimonijs: solent nonnulli iis, quibus idem studium fuit, eædem actiones, ijdem denique mores, tempestiue laudandis conciliare sibi & in se conuertere auditorem: qui statim intelligit dicentem, etiamsi de alio loquatur, ob virtutis similitudinem dignum eadem esse laude. Sicut enim qui alteri exprobrat ea quibus ipse obnoxius est, facile sentitur non tam alium quã sese vituperare: sic boni dum bonos honorant, sui ipsorum memoriam renouant apud eos qui virtutis ipsorum sunt conscij, vt statim acclament, Quasi verò tu non sis talis? Sic Alexander Herculem venerans, & rursus Alexandrum Androcottus, effecerunt vt ipsi quoque à similibus honorarentur. Dionysius autem Gelonem subsannando, & *gelota*, id est, *risum*, Siciliæ nominando, imprudens per inuidiam suæ potentiæ magnitudinem auctoritatemque infregit. Atque hæc quidem etiam alia scire & obseruare ciuilem hominem conuenit. [XII.] Qui verò coguntur sese laudare, eos tolerabiliores facit si nõ omnia sibi arrogent, sed gloriam molestã sentientes, alia fortunæ, alia deo accepta ferant. Itaque præclarè Achilles:

IV. Se per alium laudare.

Hunc postquàm superi nobis superare dederunt.

V. Translatio suæ laudis in alium.

Præclarè etiam Timoleo, qui Syracusis fanum Fortuitorum casuum ob res a se gestas posuit, domumque suam bono genio consecrauit. Optimè Pytho Ænius, qui cum Cotyn interfecisset, ac deinde Athenas venisset, certatim oratoribus ipsum ad populum laudantibus, cum inuidere sibi quosdam & indignè ferre hoc sentiret, progressus: Hæc, inquit, Athenienses deorum aliquis fecit, nos manus ei vtendas præbuimus. Sylla quoque inuidiam amolitus est, identidem Fortunæ mentionem faciens, & ad extremum *Venusti* cognomen sibi sumens. Malunt enim homines fortunæ quam virtutis laudem alijs concedere: quod illius dona bonum alienum huius defectum a seipsis proficisci existimant. Quare Zaleucus maximè suas leges Locrensibus commendauit, Mineruam identidem sibi in conspectum venire legesque dictare & exponere dicens, nihil eorum quæ promulgaret abs se excogitatum

aut conſultatū eſſe. Verum hæc quidē remedia, haſq; excuſationes fortaſſis neceſſe eſt aduerſus planè moroſos inuidoſq; præparare. Apud moderatos non eſt abſurdum etiā correctionibus laudum vti. Verbi gratia, Laudauit aliquis te a doctrina, aut diuitiis, aut potentia. hunc tu iubebis non iſta de te cōmemorare, verum hoc potius dicere, ſi bonus ſis, ſi innocuus, ſi vtilis. Hoc qui facit, non infert, ſed transfert laudem: neque videtur gaudere laudatoribus, ſed ſuccenſere quod non conuenienter laudauerint, aut ob eas res quas oportuit, ac deteriora melioribus occultare: vt qui non velit laudari, ſed doceat laudare ita vt decet. Tale aliquid ſpectare videntur iſta Demoſthenis. *Non enim lapidib ego, non latere cocto vrbem muniui: ſed ſi meas muniſiones conſiderare velis, arma inuenies, equos, atque ſocios* Ac multò magis illud Periclis. Cum enim iam morientem neceſſarij mœſti deplorarent, ac præturas commemorarent, potentiam, & quæ trophæa, quas victorias vrbeſque Athenienſibus partas relinqueret: paululum ſe erigens, reprehendit eos, quod communes multorum, & fortunæ magis quam virtuti debitas laudes retuliſſent, pulcerrima, & maxima, ipſiq; propria hac laude prætermiſſa, Quod propter ipſum nemo Athenienſium nigram veſtem vnquam ſumpſiſſet. [XIV.] Hoc exemplū & oratorem docet, ſi quidem vir bonus ſit, laudatum ob facundiam, laudem in vitam & mores auocare: & imperatorem, ſi ob peritiam rei militaris aut felicitatem ſit in admiratione, de manſuetudine ſua & iuſticia liberè loqui. Et contra vbi nimiæ laudationes proferuntur, vt vulgò per adulationem ſolent inuidioſa tribuere, dicere:

Non deus ipſe ego ſum, quid me immortalibus æquas?

ſi me rectè noſti, integritatem meam lauda, aut temperantiam, aut æquanimitatem, aut humanitatem Inuidia enim citra moleſtiam ei qui maiora recuſat, minora concedit: veraq; laudibus non adimitur, qui falſas & vanas non admittunt. Itaque reges quoque, qui non deos ſe, aut deorum filios, ſed fratrum, aut matris amatores, aut beneficos, aut diis charos appellauerunt, haud grauatè pulcris quidem iſtis, ſed humanis tamen cognomentis honorauerunt. Sicut rurſum de his qui ſcribunt aut docent, eos moleſtè ferunt, qui ſapientum nomen ſibi adſcribunt, amplectūtur autem ſe philoſophiæ ſtudere, aut proficere, aliudve aliquid tale moderatum & inuidiæ expers dicentes. At oratores & ſophiſtæ dum declamantes patiuntur ſibi acclamari, Diuinitus, moderatorum & humanorum laudem amittunt. [XV.] Porrò ſicuti qui oculorum debilitate affectis cauent ne moleſtiam exhibeant, ij nimium ſplēdidis vmbræ aliquid admiſcent: ita ſunt qui ſuas laudes non omninò ſplendidas ac puras proferunt. ſed defectus quoſdam & errata aut leuia peccata iniiciendo, importunitatem & inuidiam declinant,

VI. Correctio tributæ laudis.

VII. Vitiorum inter laudes confeſſio.

declinant. Ita Epeus non mediocriter se de pugillatione iactans atque ferociens,

Comminus huic corpus rumpam: ———

simul & hoc dicit:

Non satis est aliis me pugnando esse minorem?

Quanquam hic quidem fortasse ridiculus est, athleticam arrogantiam timiditatis & ignauiæ confessione excusans. Is accuratus & elegans, qui obliuionem de se aliquam, aut ignorantiam, aut ambitionem, aut auditionem alicuius disciplinæ vel sermonis prodit. Sic Vlysses,

Ast ego Sirenum voces audire cupiui,
Soluere me socios nutuque oculisque iubebam.

Et:

Nec mihi persuasum est: (melius parere fuisset
Multo equidem) volui lustrare, & munera ab illo
Sperabam. ———

atque omninò quæcunque non planè turpia & indecora peccata laudib. admixta, inuidiam auertunt. [XVI.] Multi paupertatem, impotentiam, atque adeo ignobilitatem inter suas laudes dum cōfitentur, inuidiam retundunt. Sic Agathocles aurea pocula & cælata præbibens adolescentibus, iussit etiam fictilia proferri: & Talis, inquit, res est assiduitas laboris ac tolerantia & fortitudo: nos olim lutea, nunc aurea facimus pocula. etenim Agathocles, qui ob obscuritatem generis & egestatem credebatur in figuli officina educatus, post modò regnum totius prope Siciliæ obtinuit. Atque hæc quidem remedia extrinsecus adsciscuntur orationi quam de se quis habet. [XVII.] Quædam alia in ipsis quodammodo insunt, qui seipsos laudant. His Cato vsus est, Inuideri sibi dicens, quod suis rebus neglectis noctes patriæ causa vigilaret. tale & illud,

VIII. Fiducia se laudantis.

Iactone me? qui poteram sine negocio,
Numeratus in vulgari censu exercitus,
Fortuna eadem cum primo sapientia
Frui. ———

Item:

Vereor laborum gratiam profundere
Quos pertuli: neque nunc hos detrecto nouos.

Vt enim domum aut prædium, ita gloriam quoq; & virtutis laudē vulgò, ijs qui gratis & nullo negocio, non qui redemerint multis laborib. & periculis, inuident. [XVIII.] Quoniam aūt non modò citra dolorem aliorū & inuidiam, sed ēt cum eorū vtilitate vsurpandæ nobis sunt nostræ laudes ne hoc agere, vt nos laudemur, sed eo ipso aliud aliquid moliri videamur. primū hoc considera,

IX. Laus propria ad vtilitatem auditoris referenda.

an

an excitandi ſtudij æmulationiſque virtutum gratia apud auditores aliquis ſeipſum laudare poſſit. Hoc ſanè modo Neſtor ſuas pugnas & præclara facinora narrando, & Patroclum ad pugnam inſtigauit, & nouem Græcos heroes ad ſingulare cum Hectore prœlium excitauit. Exhortatio enim quæ factum verbis coniunctum habet, exemplumque proprium ad imitationem inuitans, animata eſt & mouet atque exſtimulat, & cum impetu ac propoſito animi ſpem etiam conſequendi & potiundi eius, ad quod impellimur, certam inijcit. Hinc eſt, quod Lacedæmone chorus ſenum cantat,

Nos fuimus olim iuuenes valde ſtrenui: puerorum
Nos erimus olim fortiores plurimò: iuuenum,
Fortes ſumus nos: fac, ſi vis, periculum.

legis latore præclarè & ciuili rationi conuenienter vicina & domeſtica adoleſcentib. eorũ qui rem geſſiſſent proponente. [XIX.] Enimuerò interdum etiam ad reprimendum, ac humiliandum & cicurandum hominem inſolentem ac ferocem conducit de ſeipſo aliquid tumidius iactare. vt ruiſum Neſtor:

Certe ego cum, quàm vos ſitis, melioribus olim
Coniunctus, vixique viris: neque me tamen illi
Spreuerunt ——

Sic etiam Alexandro Ariſtoteles ſcripſit, Non his tantum, qui magnum tenerent imperium, permiſſum eſſe magnifice de ſe ſentire: ſed his etiam, qui recte de dijs ſtatuerent. Vtilia ſunt etiam aduerſus hoſtes & inimicos iſthæc:

O. extrunt nati miſerorum viribus noſtris

Et de Perſarum rege, qui Magnus vſurpabatur, Ageſilaus: Qui, inquit, maior me eſt, ſi non etiam iuſtior? Et aduerſum Lacedæmonios, cum ij Thebanos accuſarent, Epaminondas: Sane, ait, nos breuiloquentiæ veſtræ finem impoſuimus. Atque hæc quidem in hoſtes & inimicos. [XX.] De amicis porrò & ciuibus, tempeſtiue nos iactando non modò ferocientes retundere poſſumus & humiliores reddere; ſed & timidos atque attonitos animare. Sic & Cyrus in periculis & prœlijs magnificè de ſe loquebatur, non alias. & Antigonus ſecundus, cætera faſtu vacuus & moderatu, in nauali ad Cón prœlio amicorum quodam dicente, Non vides quanto plures ſint hoſtium naues? Me verò ipſum, inquit, quod nauibus opponis: Apparet hoc perſpectum fuiſſe Homero. Facit enim Vlyſſem ſocijs ad fluctus & ſtrepitum circa Charybdin animos deſpondentibus, in memoriam ijs redigentem calliditatem ſuam & fortitudinem:

Non tamen hocce malum nunc grandius ingruit illo,
Cùm nos vi tenuit vaſto Polyphemus in antro.

Et

Et tamen hinc virtute mea nos consilioque
Fugimus ———

Non est enim popularem captantis auram, aut sophisticæ ostentationis ista laudatio, neque strepitum & applausum quærentis, sed eius, qui confidendi pignus virtutem scientiamque suam amicis exhibeat. Nam in periculis ad salutem permultum conducit auctoritas & existimatio viri imperatoria peritia ac facultate præditi. [XXI.] Cæterum supra docuimus, nequaquam ciuile esse laudi & gloriæ alienæ seipsum opponere. Tamen vbi falsæ laudes nocent ac corrumpunt, studiumque rerum malarum & prauum de rebus magnis consilium animi generant, non inutile est eas refutare, aut potius indicato discrimine auditorem ad meliorem auertere sententiam. Etenim quis non gratum habeat, si plerosq; vltrò videat abstinere a vitio quod maledicti ac reprehensionibus sit exagitatum? Quod si autem malicia honestam opinionem nacta fuerit, eiusque ad voluptatem auariciamve illecebris honor & gloria accedat: nulla iam ita felix, ita valida est natura, quæ his non vincatur. Itaque oportet non hominum laudibus, sed ipsarum rerum, si prauæ sint, aduersari ciuilem hominem. hæ enim laudes peruertunt, secumque trahunt imitationem turpium pro honestis habitorum. [XXII.] Maxime autem refelluntur, veris iuxta oppositis. Hoc modo Theodorus actor tragœdiarum fertur aliquando ad Satyrum histrionem comicum dixisse, Non spectatoribus risum mouere, sed lacrymas elicere admirabilitatem habet. Quod si huic ipsi Theodoro philosophus aliquis diceret, Atqui, mi homo, non id præclarum est fletum mouere, sed fletu & mœsticia liberare: is seipsum prædicando auditorem iuuaret, eiusque iudicium corrigeret. Sic Zeno de multitudine discipulorum Theophrasti, Chorus, inquit, eius maior, meus est concinnior. Est Phocio Leosthene adhuc rem feliciter gerente interrogatus ab oratoribus quidnam beneficij in Vrbem contulisset? Nihil, inquit, quàm quod me prætore vos orationem funebrē nullam habuistis, sed quotquot mortui sunt, in sepulcris maiorū sunt humati. Admodum venustè etiam Crates his versibus,

Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit ———

opposuit hos:

Hæc habeo, didici studio quæ pulcra, Camœnæ
Me quibus instruxere ———

Pulcra enim hæc laus & vtilis, docens vtilia & commoda mirari atque amplecti, vanis & ociosis rebus posthabitis. Itaque hoc cum dictis ad quæstionem explicandam coniungatur. [XXIII.] Restat vt ipsa iā disputatione hoc flagitante porro explicemus, qua quis ratione intempestiuam sui laudationem cauere possit. Etenim a-

X. Quando aliorum laus impugnanda.

Quomodo vitanda sit importuna sui laudatio.

morem

morem sui arcem habens de seipso dicendi studium munitam, & his qui admodum mediocriter erga gloriam affecti videntur, deprehenditur sæpenumerò insidians. Sicut enim de præceptis bonæ valetudinis tuendæ vnum est, omninò cauere sibi a locis insalubribus, aut maiori cura valetudinis vti in illis versantem: sic de seipso loquendi studium quasdam habet occasiones & rationes lubricas, & quouis prætextu propriam laudem elicientes. Primũ vbi laudantur alij, ibi (vt diximus) ambitio sermonem de seipso facile extrudit, animumq; morsum aliena laude ac titillatum pruritus instar occupat quædam gloriæ cupiditas & ad eam paranda incitatio: idq; cum alias, tum adprime si alius æqualis aut inferior etiam nobis sit in ea re ob quam laudatur. Quemadmodum enim esurientium appetitio alijs coram edentibus magis acuitur & irritatur: ita laus in proximum collata intemperanter erga gloriam affectos quasi riualitate quadam accendit. [XXIV.] Secundo loco narrationes rerum feliciter & ex animi sententia gestarum, multos præ læticia in iactantiam ampullasq; verborum efferunt. incidentes enim in commemorationem victoriæ suæ alicuius, aut rei in repub. præclarè gestæ, aut actiones vel orationes principibus probatas, non se tenent, neque modum seruant. quo genere sui prædicandi maxime videat homines nauticos & militares decipi. Accidit etiam his qui e prouinciis a se gubernatis, aut magnis negocijs reuertuntur hoc frequenter. mentione enim facta illustriũ & regiorum hominum, annectunt collaudationes sui ab ijs profectas: arbitrantes non se a seipsis laudari, sed aliorum laudes ipsis tributas referri. sunt qui plane rem ab auditoribus non animaduerti putant, cùm regum aut imperatorum erga ipsos in dextra danda, alloquendo & amice tractando referunt comitatem, non vt suas hæc laudes, sed illorum humanitatis atq; benignitatis documenta narrantes. Qua in re attendere se quisque diligenter debet, vt cum alios laudat, laudatio ea suspicione amoris sui ipsius, ac studij de se verba faciundi careat: ac ne videatur

Patroclum prætendendo. ——

seipsum laudandis alijs laudare. Proinde id dicendi genus quo alios vituperamus aut culpamus, periculosum est, & ambitiosis multas præbet ad excurrendum in sui laudationem occasiones. [XXV.] In hoc vitij cum primus incidunt senes, vbi ad castigandũ alios & culpandum malos mores ac male facta conuersi, eo progrediuntur, vt seipsos laudibus vehant, qui mirabilem in tali re virtutem ostenderint suam. His quidem, si non ætate tantum, sed gloria etiam & virtute sint præditi, danda est venia. tantum enim abest vt inutilis sit horum iactantia, vt qui hoc modo castigantur, magna simul virtutis æmulatione & pulcritudinis studio incendantur. Nos alij cauere diligenter & metuere etiam istas debemus

bemus digressiones. Nam cum alioqui molesta sit & penè intolerabilis proximi reprehensio, multamque requirat cautionem: qui alterius reprehensioni suam immiscet laudem sibique gloriam ex alterius dedecore venatur, molestissimus plane importunissimusque est: quippe qui ex aliorum culpa laudem sibi videatur velle quærere. Addamus hoc. Qui facilè in risum soluuntur, ij maximè cauere debent & fugere titillationes atque contrectationes, in quibus læuissimæ corporis particulæ delabentes & confluentes, excitant impelluntque eam affectionem. [XXVI.] Et qui effusius ad gloriæ cupiditatem feruntur, ijs vel maxime hoc consulendum est, vt cum laudantur ab alijs, sese laudando abstineant. Eum enim qui laudatur, erubescere conuenit, abijcere verecundiam non conuenit: & inhibere eos, qui magnum aliquid de ipsis dixerint, non reprehendere tanquam intra modum laudes ipsorum prosecutos. qua in re peccant multi, admonentes præterea de alijs quibusdam suis actionibus & egregiis facinoribus, eaque dictis inculcantes, donec simul & a se, & ab alijs tributam ipsis laudem corrumpant. Nonnulli dum sibi ipsis blandiuntur quasi titillant se atque inflant. Sunt qui aliquam laudem quasi escam submittentes maligne, prouocent eos, qui suorum ipsorum prædicandorum vitio corripiuntur. Alij percunctantur eo modo quo illi apud Menandrum,

Vt rideant. Hoc vulnus vnde tibi accidit?
Sum læsus hastili quo prohibebant graues
Muris admotos conscendens promptè simul
Ostendo vulnus rursum me sannis premunt.

[XXVII.] In omnib. his quam potest fieri maximè cauendum est, ne laudibus præcipites agi nos patiamur, neve interrogati nosmet prodamus. Ad quam rem perfectissima est hæc cautio atque custodia, vt animaduertamus alios qui seipsos laudant, quam ij rem omnibus ingratam molestamq; agant, vtque nulla oratio sit perinde inuisa & grauis. Quippe vt nullam aliam iniuriam in nos eorum qui seipsos laudant allegare possimus: tamen tanquam naturæ instinctu moleste ferentes eam rem & auersantes, dimitti ab eis & respirare properamus. Cum quidem adulatori & mensarum assecl æ atque indigenti intolerabilis sit etiam tum cum eius est vsus, diues aliquis, aut satrapa, aut præbitor. atque has symbolas aiunt conuiuiorum se dare maximas. vt ille apud Menandrum:

Hic me enecat, fio macer conuiuijs,
Sapientia audiens, & militaria
Dicteria ista. gloriosus est nimis,
Nimis que impurus ac scelestus ——

[XXVIII.] Hæc etenim nō ad milites duntaxat, atq; recēs ditatas, prætex-

prætextatis illis & comtis suis narratiũculis alios detinentes, sed & de sophistis, philosophis, imperatoribus sua nimium extollentes atque cum fastu iactantes adsueuerimus dicere: siquidem memoria teneamus propriis laudibus aliorum comitari vituperium, ac vanam hanc gloriæ cupiditatem desinere in ignominiam: idq; ad extremum nos consequi, (quod Demosthenes dixit) vt offensis auditoribus existimemur tales non esse, quales nos ipsi prædicauimus. his (inquam, consideratis, ipsi de nobi loqui omittemus, nisi magna id vel cum nostra, vel cum auditorum vtilitate futurũ speremus.

PLVTARCHI DE COHIBENDA IRA DIALOGUS.

I. SYLLA. Rectè mihi, Fundane, facere videntur pictores, qui opera sua, priusquam ea absoluant, per interualla temporis contemplantur. ita enim abducto ab iis paulisper visu, sæpius iudicium reuocantes, etiam exigua discrimina obseruando attingunt, quæ continenti inspectione cõsuetudine quotidiana occultarentur. Nobis aũt quandoquidem nõ licet, vt aliquandiu a nobis ipsi digrediamur, nostri ve sentiendi faciamus aliquam intercapedinem: (quod ipsum efficit potissimum, vt sui quisque peior sit quam aliorum iudex) proximum est, vt interdum amicos conueniamus, iisque nos præbeamus considerandos. non an celeriter cõsenuerimus, aut corpus melius peiusve sit affectum: sed an moribus nostris tempus boni aliquid addiderit, aut vitij ademerit. Ego itaq; anno reuersus Romam secundo, ac quintum hunc tecum degens mensem, felicitate naturæ tuæ reputata non admodũ mirabile duxi tantum virtutum tuarum esse factum incrementum. sed mihi animaduertenti vehementiam illam tuam, & ad irascendum efferuescentiam ita placatam, & rationi obedientem atque mansuetam redactam, subiit ad animum dicere:

Proh superi, verè quàm multò mollior hic est?

Atque hæc mollitudo non ignauiam, non dissolutionem, sed instar subactæ cultura terræ læuitatem quandam & profunditatem ad agendũ efficacem habet, loco pristinæ illius incitationis ac celeritatis. Vnde liquet, iracundiam nõ ob decedentem ætatis vigorem, neq; fortuitò elanguisse, sed rationib. quibusdam bonis procuratam fuisse. Sanè (vt verum tibi dicam) cum Eros socius nobis hæc nunciaret, suspicabar eum non quæ adessent, sed quæ decerent præclaros homines beneuolentia adductum suo testimonio

tibi tribuere. tametsi, vt nosti, alias persuaderi sibi nequaquam sineret, vt in gratiam alicuius de sententia sua decederet. Nunc autē & illum crimine falso dicti testimonii absolui: & tu, profectione ocium præbente, expone nobis tuam quasi medicam curationem, qua vsus animum ita probè frænatum, simplicem, rationique obtemperantem reddideris. [III.] FVNDANVS. Caue, amicissime Sylla, ne ipse quoque amore nostri in aliqua rerum nostrarum allucineris. Eroti enim, cui ipsi quoque non rarò animus suo loco non manet, neq; Homericam illam seruat obedientiam, sed odio malorum asperius effertur, par est nos mansuetiores fuisse visos. quomodo in musicis descriptionibus quædam d. infimis fides aliarum respectu summæ habentur. SYL. Neutrum horum factum est Fundane. Sed age in gratiam nostram fac quod petit. FVND. Equidem præclarè dictorum Musonii, quæ memoria tenemus, vnum hoc est Sylla, Eos qui salui esse velint, ita viuere debere vt perpetuo curentur. Non enim, puto, ratio curationi morbi ita est adhibenda, vt vsurpatur elleborus: sed animo percepta doctrina inhærere debet, iudiciaque continere & custodire. Quippe vis rationis non medicamenti est, sed salubris alimenti similis, quę nobili indoli familiaris vsu facta probum inducit habitum. Cæterum admonitiones & castigationes, quæ vigentibus animi turgentibusque accommodantur motibus, ægrè & vix efficiunt quicquam: nihilo vtiliores odoratis rebus, quæ prostratos comitiali morbo excitant quidem, non tamen morbo liberant. [IV.] Quanquam aliæ quidem animi perturbationes etiam quo tempore vigent, vtcunque concedunt, & admittunt rationem extrinsecus in animam opitulandi causa venientem. Excandescentia non, vt ait Melanthius,

Migrare coacta ratione mala res agit:

sed eiecta prorsus, & exclusa. & perinde ac qui se vnà cum domo incendunt, omnia quæ intus sunt tumultus, fumi, & strepitus plena facit, nihil vt eorum quæ conducunt videri audiri ve possit. itaque facilius in tempestate & alto mari nauis vacua aliunde gubernatorem recipiet, quam homo ira feruens atq; fluctuans alienam admittat rationem, si suam intus rationem non habeat præparatam. Sed quemadmodum qui obsidionem expectant, desperatis externis auxiliis intrò necessaria congerunt atque deponunt: ita maximè oportet quæ aduersus iram faciunt eminus e philosophia desumpta in animum comportare. Quippe non facilè facultas dabitur ea inferendi cùm eorum vsum tempus postulabit. Non enim audit ob tumultum tunc anima quæ foris sunt, nisi intus suam rationem habeat quasi moderatorem, quæ celeriter accipiat & intelligat singulas exhortationes ac si audiat etiam, placide dicta contemnit: asperius si quis instet, irritatur. [V.] Etenim animus super-

Aduersus iram habitu esse animum obfirmandum.

superbus, contumax, omninòque ab alio difficulter se moueri sinens, veluti munita tyrannis, necesse est vt in se habeat, domesticumq; sit id, quo debet opprimi. Proinde continentes iræ, & crebræ offensæ, habitum animo ingenerant malum, qui iracundia dicitur, ac in leuitatem stomachandi, acerbitatem, morositatemque desinit: quando exulceratus animus minimas ob res dolorem cōcipit, & quæuis etiam vilia culpat, ab iis ferri instar tenuis atque mollis lancinatus. At iudicium illicò iram inhibens atque reprimens, non in præsentia tantum medetur, sed in posterum quoque firmum facit animum & affectionum securum. Mihi quidem bis terve iram continenti id vsu venit quod olim Thebanis: qui cum primum Lacedæmonios ante inuictos creditos pepulissent, nullo vnquam deinde ab iis victi sunt prœlio. Sic & ipse fiduciam animo concepi, posse iram ratione superari. Vidi autem non modò frigida affusa iram sedari, vt Aristoteles narrauit: sed & metu oblato extinctam, & subitò etiam mehercle gaudio delinitum (vt est apud Homerum) multis pacatumque animum. Itaque in hanc veni sententiam, iis qui operam nauare velint, iram non esse incurabilem. [VI]Nam ne initia quidem semper habet magna ac valida, cum & dicterium, & iocus, & risus, & nutus, & multa id genus alia multis iræ causa fuerint. vt Helena consobrinam suam compellans

Iram posse cohiberi.

Electra longo sanè virgo tempore,

ita irritauit, vt ea responderet:

Sero sapis, olim turpiter ædes deserens.

& Alexandrū Callisthenes, cum diceret magno circumlato calice, Nolo poculo Alexādri hausto Æsculapio opus habere. Sicut ergo flammam pilis leporis, ellychnio, aut paleis accensam facile est inhibere: vbi verò solidas ac crassas res corripuit, celeriter absumit

Sublime fabrorum se subiiciens opus,

vt ait Æschylus. ita qui iram ab initio animaduertit, sensimque intelligit eam a sermone aliquo aut promiscua scurrilitate incensam fumare, is non magno opus habet labore, sed plerunque ipso silentio & cōtemptu oppressit. vt enim ignem exstinguit qui materiam ei non suggerit: ita iram præcauet & arcet, qui eam initio non alit, neque sese inflat. [VII.] Quare tametsi multa alia vtiliter dixerit atque docuerit Hieronymus, mihi tamen hoc eius dictum non probatur, quod iræ non nascentis, sed iam natæ atque existentis ait ob celeritatem esse sensum. cum nulla animi perturbatio alia collecta & exagitata tam conspicuum habeat ortum atque incrementum. Atque hoc perite docuit Homerus Achillem audito sermone subito corripi dolore faciens:

Iræ initio resistendū.

Ira nascens sentitur.

Dixit, at hunc nubes circumdedit atra doloris

lente autem irascentem Agamemnonem, ac multis verbis inflammatum,

matum quæ si quis ab initio intercepisset, non in tantam magnitudinem excreuisset iurgium. Itaque Socrates quoties sentiret se vehementius commotum aduersus amicorum aliquem,

Ante fluctum subiens maritimum aliquod promontorium,

vocem remittere solebat, vultu renidere, & mansuetius obtueri: vergendo in diuersam partem, & contrarios perturbationi motus instituendo inuictum erectumque seruans. Est enim, amice, prima quædam excandescentiæ, tanquam tyranni, opprimendæ ratio, non parere, neque obtemperare ei iubenti vociferari, toruum tueri, cædere seipsum: sed quiescere, neque affectum morbi in morem intentiorem iactatione & clamore facere. Nam amatoriæ quidem actiones, vt comessatum ire, cantare, sertis ianuam ornare, habent vtcunque alleuationem aliquam neque inelegantem neque rudem

Nil clamans quis vel cuius veniam, oscula amica
Fixi. nil licet hoc, flagitiosius ego.

& permissi in luctu fletus atque eiulatus, multum doloris vnà cum lacrymis educunt. Ira autem magis etiam accenditur iis quæ irati agunt & dicunt. [VIII.] Ergo optimum est vt placide nos contineamus, aut fugiamus, occultemusve nos, & in quietem tanquam portum confugiamus, vbi iræ quasi morbi comitialis accessionem præsensimus: ne cadamus, aut in alios potius incidamus. Incidimus autem potissimum & sæpissime in amicos. Non enim omnes amamus, non omnibus inuidemus, non omnes metuimus. Sola iræ nihil intactum, nihil inaccessum est. irascimur & hostibus, & amicis, liberis, parentibus, atque adeo etiam diis, bestiis, animæ carentibus instrumentis, vt Thamyris

Ira qualis affectus.

Auro illigatum cornu rumpens,
Rumpens harmoniam tensifidis lyræ.

& Pandarus sese exsecrans, nisi arcum combureret

Confractum manibus. ———

Xerxes autem & mari stigmata ac verbera ingessit, & ad montem epistolam misit: Atho diuine, cœlum tangens vertice, noli meis operibus lapides facere magnos & intractabiles: alioqui te excisum in mare deturbabo. Sunt enim iræ multa terribilia, multa ridicula. itaque nullus animi motus perinde & in odio est & contemnitur. Expedit autem ambo isthæc considerari. [X.] Ego itaque, nescio an rectè, medicinæ aduersus id malum hoc initium cepi, vt in aliis (quomodo Lacones in heilotibus ebrietatem) obseruarem iram, qualisnam ea res esset. Ac principio, sicut Hippocrates eum morbum periculosissimum ait esse, in quo ægrotantis facies sui dissimilima fiat: ita sentiens iratos maxime mutare faciem, colorem, incessum, vocem, veluti imaginem quandam eius affectionis animo mu-

Coicis prænotionibus.

mo mihi conformaui. admodum indignam rem existimans, si ita terribilis & abalienatus aliquando conspiceret ab amicis & vxore & filiabus, non visu modò ferus & insolens, sed & vocem edens immanem atque asperam: sicut ipse in quosdam familiarium incidissem, qui præ ira neque mores, neque formam, neque sermonis elegantiam, neque in colloquio comitatem seruare poterant. C. quidem Graccho oratori, qui & moribus esset austerioribus, & in dicendo vehementior, fistula fuit concinnata, quali Musici vocem paulatim in vtranque partem per tonos deducunt. hanc eo orante seruus tenens a tergo adstabat, tonumque lenem suggerebat, itaque herum a vociferatione reuocabat, asperitatemque & iracundiam vocis auferebat, ita is iram dicentis demulcebat atque sedabat:

Vt pastoralis cera iuncta fistule,
Quando soporiferos sonitu ciet modos.

At mihi si quis elegans & accuratè comitetur famulus, ægrè non tulerim si mihi irascenti speculum offerret: sicut nonnullis vbi lauerint nulla vtilitate exhibetur. [XI.] Etenim videre seipsum cõtra naturam affecto & conturbato vultu, non parum facit ad damnandam iram. locus fertur, Mineruam cum fistula caneret, Satyro his verbis castigati

Non te decet forma isthac, pone fistulas,
Et arma capisse componens recte genas,

non obtemperasse: cum autem in flumine faciem suam esset contuita, indignatam fuisse, ac missas fecisse fistulas. quanquam ars deformitatem cantus suauitate hic quidem compensabat. Et Marsyas, vt aiunt, capistro quodam atq; orificio violentiam flatus intercepit, ac faciei inæqualitatem occultauit atque composuit:

Aurum tunc splendens malis circumdedit hirtis,
Os patulum loris strinxit retròque ligatis

Ira verò fœde inflans atque intendens faciem, etiam turpiorem & ingratam vocem emittit

Mentis fides mouens immotas antea.

[XII.] Mare quidem purgari tradunt, quando ventis exagitatum muscum algamque eiicit. Quæ verò excandescentia animo conturbato euomit impudica, amara, & futilia verba, ea primum dicentes conspurcant, infamiaque obruunt, quod semper eorum pleni, tum per iram detegere videntur. itaque irati sermonis (quod apud Platonem est) rei leuissimæ grauissimas dant pœnas, inimici, maledici, & maligni crediti esse. Hæc mihi videnti & obseruanti vsuuenit nimirum vt mecum sic cogitarem, & memoriæ mandarem, Bonum esse in febri, melius autem in ira, linguam habere teneram, atque læuem. Nam febricitantiũ lingua si

Lingua.

non

non sit naturæ conuenienter affecta, signum est malum, non causa. at iratorum lingua exsperata & inquinata, cum in absurda dicta erumpit, inimicitiæ implacabilis effectricem iniuriam effert, & maleuolentiæ occultæ delatricem. Vinum sanè nihil æque intemperans & inuisum, vt ira edit. Et à vino quæ veniunt, risui & ioco debentur: hæc felle mixta sunt. Atque inter pocula qui tacet, molestus est compotoribus atque insolens. In ira nihil magis decet quam quies, vt Sappho præcipit:

Ira cùm pectus rapida occupauit,
Futiles lingua iubeo cauere
Vana latratus iaculantis ———

Ira natura.

[XIII.] Non hæc duntaxat monent vt ira capiti nosmet attendamus, sed & reliquam iræ naturam perspiciendam proponunt. scilicet non esse eam ingenuam, non virilem, neque à magni elatione animi proficisci. Videntur quidem plerisque eius tumultus efficacitatem, comminationes, audaciam, contumaciæ vim habere sicut & crudelitatem nonnulli magnificentiæ, implacabilitatem constantiæ, morositatem odii malorum nomine falsò afficiunt. Sed facta, motus, formæ iratorum magnam pusillanimitatem imbecillitatemq; declarant. nō tum modò, cum pueros laniant, acerbè cum mulieribus expostulant, canesque, equos, & mulos putant puniendos, vt Ctesipho panciatiasta mulam calce referiendam sibi existimans: sed & in tyrannorum sceleratis homicidiis, in sæuicia animi humilitas, & in actionibus perpessiones eorum conspectæ, morsus serpentum referunt, quæ inflammationis & doloris impatientia æstum in ea, à quibus læsa sunt, emittunt.

Dolor iræ principium

[XIV.] Sicut enim œdema nascitur in carne a magno ictu: sic in mollissimis animis ad lædendum facta inclinatio maiorem excandescentiam a maiore profert imbecillitate. Itaq; & mulieres magis iracundæ sunt quam viri, & ægroti quam sani, & senes iuuenibus, rebus aduersis vtentes prosperam habentibus fortunam. maximè irascitur auarus dispensatori, gulæ deditus coquo, zelotypus vxori, ambitiosus male dicenti, omnium morosissimi sunt qui honores in ciuitatibus petunt, aut factionem, dolorem, (vt ait Pindarus) manifestum. Itaque ergò maxime passo aliquid & dolore affecto animo, ob eius imbecillitatem exsurgit ira non (quod quidam dixit) neruis animi similis, sed intentionibus & conuulsionibus in vlciscendi cupiditatibus vehementius se efferentis. Vitiosa porrò exempla considerationem habent non iucundam, sed necessariam duntaxat. [XV.] Nunc eorum qui placidè & leniter se gesserunt aduersus iram, pulcerrimas voces, pulcerrima facta ad contemplandum proponam: spretis istis qui dicunt,

Virum læsisti, sunt toleranda isthæc viro. &
Pedibus preme ceruicem, atque allide solo,

aliaque id genus ad irritandum efficientia, quibus vsi nonnulli iram e muliebri conclaui pertinaciam in virile traduxerunt. Enimuerò fortitudo aliis in rebus optime cum iusticia congruens, de sola videtur mihi certare mansuetudine, eamque sibi vindicare. Etenim in peiorum in homines, etiam deterioribus in meliores obtigit. at in animo trophæum de ira statuere (cui pugnare difficile esse, Heraclitus dixit: quod quidquid concupiscit, id anima pro precio data emit) magnæ est victricisque potentiæ, quæ veluti neruis ac tendinibus motus animi rectis iudiciis dirigat. Quamobrem semper conor colligere & legere non philosophorum tantum ista facta, quos recte sentientes tesle carere dicunt: sed magis ea, quæ regum sunt & tyrannorum.

Exempla eorum qui iram continuerunt.

[XVI.] Quale est illud Antigoni, qui militibus ipsi prope suum tabernaculum tanquam non audienti maledicentibus, exserto scipione, Papæ, inquit, non longius hinc digressi nobis obloquemini? Arcadio Achiuus Philippum nunquam non insectabatur verbis, aliisque solebat dicere, fuge hinc

Donec ad hos venias qui non nouere Philippum.

hunc aliquando in Macedonia conspectum cùm amici non omittendum, sed supplicio afficiendum dicerent, Philippus humane compellatum donis muneribusque hospitalibus affecit. iussit deinde inquirere, quos de se ille apud Græcos spargeret sermones. omnibusque testantibus mirabilem eum Philippi laudatorem factum: Ego itaque, inquit melior vobis sum medicus. Idem cum in festiuitate Olympica dictum in se esset aliquid, & essent, qui Græcos debere infortunium habere censerent, quod à Philippo beneficiis acceptis male ei dicerent: Quid ergo, ait, facient, si male ipsis fecero? Præclare etiam Pisistratus se erga Thrasibulum, & Porsena aduersus Mucium gessit. [XVII.] Magas à Philemone publice in theatro comica scurrilitate exagitatus his verbis erat:

A rege littera venimus tibi Maga.
Infortunate literas nescis Maga.

hunc Philemonem Magas tempestate ad Parætonium eiectum cum cepisset, militi mandauit vt eius ceruicem nudo gladio tantum attingeret, ac comiter discederet. misit deinde pilam ei ac talos vt puerulo mentis inopi, ac dimisit. Ptolemæus Grammaticum ob inscitiam subsannans, interrogabat quis Pelei fuisset pater respondit ille, Vt prius dixeris quis Lagi fuerit pater. id dicterium obscuritatem generis regi exprobrabat, videbaturq; indignantibus omnibus non esse impune ferendum. at Ptolemæus: si non regium est, inquit, salse in se dicta ferre, ne salse dicta quidem in alium iacere, regium est. Alexander in Calisthenem & Clitum fuit sæuior. itaque & Porus captus, petiit vt ab ipso tractaretur regaliter:

ter! & interrogatus an præterea aliquid peteret, in regali tractatione omnia ineſſe reſpondit. Iraque etiam deorum regem Meilichium, quaſi mitem & blandum Athenienſes *Mæmacten*, puto, vocant. At ſupplicia exigendi vis non diuina, non cœleſtis eſt, ſed Furiis & geniis conuenit. Quo igitur modo de Philippo, cum is Olinthum excidiſſet, quidam dixit, At certè tantam is vrbem condere non poſſet: ita etiam iræ dicere liceat, Euertere potes, perdere, deiicere: at erigere, ſeruare, parcere, tolerare, manſuetudinis eſt, indulgentiæ, moderationis, & Camilli opus, Metelli, Ariſtidæ, Socrati. inhærere autem & mordere, formicarum eſt & muſcarum. [XVIII] Verum enimuerò re probè conſideratà, eam quæ ab ira dependet vleiſcendi ſui rationem inuenio plerunque inefficacem, vtque ferè in morſum labiorum, frendendum dentibus, vanas incurſiones, maledicta ſtultas habentia minas inſumatur, ac deinde ridicule antequam ad finem ad quem feſtinabat perueniatur, vltrò concidentem: ſicut pueris in curſu ob virium exilitatem vſu venit. Itaque non ineptè Rhodius ille ad lectorem prætoris Romani clamantem & ferocientem, Non curo, inquit, tu quid clames, ſed iſte quid taceat & Sophocles Neoptolemum Eurypylumque armans, ait eos ſine conuiciis ſeſe iactaſſe. Ferrum quidem nonnulli barbarorum veneno inficiunt. at fortitudini bile nihil opus eſt, rationem pro tinctura habenti. furioſi autem impetus iræ, putridi ſunt ac facilè retunduntur. Itaq; Lacedæmonii tibiarum cantu pugnantium animos iracundia ſoluunt: & ante pugnam Muſis ſacrificant, vt ratio ſibi conſtet: hoſteſque fuſos non perſequuntur, ſed reuocant animum, inſtar pugionis modici facilem receptu. [XIX.] Ita innumeros peremit ante quam ſeſe vleiſcerentur. de quibus eſt etiam Cyrus, & Pelopidas Thebanus. Agathocles verò ab obſeſſis conuiciis impetitus, æquo animo tulit. & quodam dicente, Figule, vnde mercenariis perſolues ſtipendia? reſpondit, Vbi hanc vrbem cepero. Antigonus quoque de muro quibuſdam ei deformitatem exprobrantibus, Atqui, inquit, videbar mihi facie eſſe honeſta. capta deinde vrbe, irriſores iſtos vēdidit, proteſtatus ſi denuò cōuitiarentur, apud dominos ipſorum ſe acturum. Video autem & venatores & oratores per iram grauiter lapſos. Ariſtoteles ait Satyro amicos cauſam in iudicio dicturo, aures cera obthuraſſe, ne inimicorum irritatus maledictis ob animi feruorem a propoſito dilaberetur. Quid? nonne nobis ipſis ſæpe euenit, vt ſeruus delinquens non det pœnas? aufugiunt enim minarum & verborum ob metum. Quod ergo nutrices pueris dicunt, Si non plores, accipies: id non incommodè animo efferueſcenti dicemus, Noli feſtinare, non clama, nō vrge, eo magis & rectius fiet quod volebas. [XX.] Etenim puerum pater videns aliqui[illegible] ferro conantem diuidere

Iram vltionis & fortitudini non conuenire.

uidere aut scindere. ipse ferro accepto id facit: & iræ vindictam aliquis adimens, ipse tutò & sine damno atque vtiliter supplicium digno intulit, non sibiipsi, vt ita sæpenumerò facit. Iam cum omnes animi motus assuefactionem desiderent, qua bruta & contumax animi facultas dometur, rationique subiiciatur: erga seruos nullus alius exercitationem requirit perinde atque ira. Non enim inuidemus seruis, non metuimus eos, neque contentionem de honore cum iis suscipimus: iræ, & quidem continentes oboriuntur, & multis delictis, atque offensis causam præbent, in potestate, tanquam lubrico loco, constitutis, ideoque obstante aut prohibente nemine facile labentibus. Non enim libertas nulli cognitioni aut pœnæ subiecta abstineri a pecaando potest, nisi quis magna eam muniat mansuetudine, multasque possit perferre voces mulieris & amicorum molliciem & socordiam vitio dantium: quibus ego etiam vocibus maximè irritatus aduersum seruos fui, tanquam impunitate deteriores futuros. [XXI.] Serò tamen hoc primum perspexi, quod præstaret eos indulgentia peiores fieri quam sæuicia & furore aliorum corrigendorum causa meipsum peruerti. Secundo hoc etiam videns, multos impunitate eò adduci, vt mali esse vereantur, & mutandorum morum initium veniam potius quam pœnam iis præbuisse: aliisque eos tacitè ad nutum promptius, quam aliis verberantibus & flagellantibus seruire: persuasi mihi, ad imperandum plus conducere rationem ira. Non enim, vt poeta dixit,

Serui ut puniendi.

— Vbi sit timor, heic pudor exstat:

sed contrà verecundia affectus innascitur molestiæ magister metus. Tertiò identidem memoria reuoluens atque cogitans, quod neque qui sagittas iacere nos docuit, prohibuit iacere, sed non aberrare: neque punitionem impedit doctrina rectè id faciendi, & tempestiue, vtiliter atque conuenienter: eo maximè conor iram amoliri, quod defensione puniendos non priuo, sed audio. nam & tempus moram perturbationi animi iniicit, & cunctationem quæ motum mitiget: & iudicio inuenitur ratio conueniens, modusq; pœnæ iustus. ad hæc ei qui plectitur non datur præscriptio correctioni sese opponendi, quando non ob iram, sed conuictus pœnas dat. &, quod turpius sit, nō videbitur seruus iustiora quàm dominus dicere. [XXII.] Itaque sicut Phocio Athenienses audita Alexandri morte non sinebat præmaturè insurgere, neque celeriter credere, sed aiebat: si hodie, Athenienses, mortuus est Alexander, etiam cras ac perendie erit mortuus. sic arbitror eum, qui ad capiendum supplicium properat iratus, debere sibi subiicere, si hodie iste meruit pœnam, etiā cras erit, & perendie in noxa: neq; in eo mali quicquam est, si serius luit flagitium, sed si celeriter punitus perpetuò videatur insons. quod quidem sæpenumerò

merò accidit. Quis enim noſtrûm ita ſæuus eſt, vt cruciet aut flagellet ſeruum, propterea quod quinto ante aut decimo die aduſſit cibum, vel menſam euertit, vel tardius dicto fuit audiens. at ob hæc ipſa, ſtatim atque fiunt & dum ſunt recentia, turbamur, & implacabiles ſæuique ſumus. vt enim per nebulam corpora, ſic per iram res videntur maiores. Itaque oportere illicò ſimilia in memoriam reuocare, & vbi animus perturbatione vacat, tum ſi factum rationi puræ ac ſinceræ videatur pœna dignum, in id animaduertere, neque tum omittere vindictam: quomodo qui appetitu carent, cibum prætereunt. [XXIII.] Nihil enim perinde in cauſa eſt quod ira correpti punimus, atque hoc ipſum, quod ira finita non punimus, ſed languemus. cum quidem id nobis euenit, quod ignauis nautis, qui tranquillo tempore in ſtatione tenent naues, vento orto nauigant cum periculo. etenim nos rationi in puniendo languorem & molliciem tribuentes, feſtinamus ad pœnam ira tanquam ſubito vento impellente. Qui eſurit, is cibo ſecundum naturam vtitur. qui punit, is nulla ad hoc debet impelli cupiditate, neque ad eam rem ira veluti condimento indiget: ſed quando longiſſimè ab ea abeſt, tunc neceſſariam rem ratione adhibita peragit. Narrat Ariſtoteles ſuo tempore ſeruos in Etruria ad tibiæ cantum ſolitos flagris cædi. Non profectò itẽ voluptatis perfruendæ gratia exſaturare animum ſumendis ſupplicijs debemus, eaq; re gaudere, poſtmodò pœnitentia duci: quorum illud belluinum, hoc muliebre eſt. ſed ita exercenda eſt punitio, vt abſque vllo dolore, abſque vlla voluptate pœnæ exigenda, nullaque iræ anſa reliqua fiat. Atque hæc quidem fortaſſis non iræ videbitur ſanatio, ſed amolitio & cautio qua euitentur quæ alias per iram peccantur. Sed tamen lienis tumor febris eſt accidens, qui quidem ſedatus, etiam febrim facit leuiorem, vt ait Hieronymus. [XXIV.] Cæterum ipſius irę originem ego contemplans, animaduerti alios alijs de cauſis in iram incidere, quibus tamen fere omnibus opinio contemni ac negligi ſe adfuit. Quare qui iram deprecantur, ijs hoc auxilio eſt, vt factum quàm longiſſimè a contemtu & ferocia auocantes, dementiæ, neceſſitati, perturbationi, infortuniove alicui imputent. Tale eſt illud apud Sophoclem: *Contemtus iram parit.*

O rex, prior mens, vegeta quantumuis ſiet, *Antigona.*
Aduerſis rebus haud manet, ſed excidit.

Et Briſeidis raptum Agamemno Atæ adſcribens, ait deinde:

Te placare volo, & tibi maxima munera ferre.

Deprecari enim non eſt contemnentis: & qui iniuriam fecit, vbi humilem ſeſe exhibet, opinionem faſtus diluit. Quanquam iraſcenti hæc non ſunt exſpectanda. ſed quod Diogenes dicentibus, Hi te rident, reſpondit, Ego autem non rideor. id ſibi ſumere, atque exiſtimare debet, non ſe contemni, ſed potius eum ſibi con-

[illegible] quo læsus est. quippe cuius peccatum ab imbecillitate, [illegible] temeritate, incuria, illiberalitate, ætate vel prouectiore iam, vel admodum tenera fuerit profectum. Famulis autem & amicis hoc omninò largiendum est. non enim vt impotentes aut ignaui, sed ob æquanimitatem nostram & beneuolentiam vel vt benigni, vel vt amantes spernimur. [XXV.] Nunc verò non modò aduersus vxorem, seruos, amicos, tanquam despecti ab ijs, exasperamur: sed & cum cauponibus, & nautis, & agasonibus ebrijs sæpe per iram nos committimus, contemni putantes. & canibus latrantibus, aut asinis occurrentibus indignamur. vt ille, qui cum agasonem vellet ferire, & is exclamasset Atheniensem se esse, ad asinum conuersus, ac fatus, Tu verò Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Equidem continentes, & crebras, ac paulatim apud animum collectas iras, præcipue sui amor & morositas cum luxu mollicieque iuncta nobis veluti apum aut vesparum examen ingenerat. Itaque ad mansuetudinem & erga vxorem & amicos non est quicquam plus emolumenti adferens, quam facilitas & simplicitas: si discamus præsentibus esse contenti, neque multa & ociosa requiramus: qualis ille apud Poetam:

Luxuriosi iracundi.

Est laude dignus hic, quia nec assis nimis,
Neq; gaudet elixis: ius deq; fert, cibus
Quo condiatur pacto ——

Qui autem nisi niue præsente non bibit, neque panem in foro emtum edit, neque obsonium gustat vili aut figlina allatum in patina, neque nisi turgenti instar maris e profundo exagitati lecto indormit, qui baculis & verberibus famulos ad mensam ministrantes vrget cum clamore, cursu & sudore vt accelerent, perinde ac si irent inflammato vlceri cataplasmata allatum: hic imbecillæ & morosæ atque ad culpanda quæuis inseruiens victus rationi, non sentit se taquam tussi continente aut crebris offensis, affectionem quandam vlceribus & destillationibus obnoxiam, quibus iracundia augeatur, parare. [XXVI.] Proinde corpus frugalitate ad facilitatem est adsuefaciendum, vt cótentum quouis victu esse possit. Nam qui pauca requirunt, non multis excidunt. Neque ita ardua res est, facto ab alimentis initio, tacite ijs quæ oblata sunt vti: non stomachando & quiritando sibi amicisque obsonium longè inuisissimum inferre iram. nam

Facilitatis & frugalitatis laus

Dici re quid cœna posses ingratius ista,

vbi quia adustum sit aliquid, aut fumum oleat, aut sal desit, aut frigidior sit panis, serui cæduntur, & vxori fit conuicium? Arcesilaus cum peregrinos quosdam, cumque his amicos conuiuio accepisset, cibo apposito panes deerant, quod eos emere pueri neglexissent. quis hic nostrûm parietes vociferando non rupisset? at ille subridens: qualis, inquit, res est sapiétem esse conuiuijs aptũ?

Socra-

Socrates à palæstra secum duxerat ad cœnam Euthydemum ibi cum Xanthippe irata accurrisset, ac factis conuicijs, mensam ad extremum subuertisset: surgens Euthydemus magno concepto dolore abitum parabat. tum Socrates: nonne, inquit, nuper apud te gallina quædam inuolans idem hoc fecit, nihil me indignante? Amici enim cum facilitate quadam, risu, & blanditijs sunt excipiendi, non supercilijs contractis, aut horrore ac tremore famulis incusso. [XXVII.] Condocefaciamus etiam nos, vt vasis facilè quibusuis, non vno aliquo præ reliquis vtamur. sicut nonnulli multis ad manum propositis, vnum deligentes cantharum, vt Marius, aut certæ formæ poculum, ex alio nolunt bibere. similiter etiam de trullis olearijs sentientes, & strigilibus, de omnibus vnam deligunt: ac confractum aut amissum vbi tale aliquid est, grauiter ferunt & plectunt. Procliui ergo ad iram cauendum etiam est a rebus raris & curiosè elaboratis, qualia sunt pocula, sigilla, & preciosi lapides. hæc enim perdita, magis furorem cient quam partu facilia & quotidiana. Neronem, cum is octangulam scenam, ob sumtus magnitudinem pulcritudinemque spectaculum admirabile, confici curasset, Seneca reprehendit dicens: nunc te pauperem esse demonstrauisti: hac enim scena amissa, similem aliam nullam adipisceris. & quidem contigit, vt ea scena naui submersa periret. & Senecæ verborum recordatus Nero casum eum animo æquiore tulit. [XXVIII.] Facilitas porrò quam rebus adhibemus, etiam erga seruos mansuetum facilemque reddit. ac proinde absque dubio etiam aduersus amicos & subditos. Videmus etiam seruos nuper emtos, non quærere an superstitiosum vel inuidum, sed an iracundum nacti sint dominum. denique cernimus vbi iræ locus est, ibi neque pudicitiam mulierum viris, neque mulieribus maritorum amorem, neque consuetudinem amicorum, neq; coniugium, neque societatem esse tolerabilem. Atqui absque ira sit, etiam ebrietas molesta nõ est. ferula enim dei istius sufficit ad puniendum ebrium, nisi vbi ira accedente pro Lyæo & Choreo, id est animum laxante & choreas suadente, Crudelem & Furiosum Bacchum facimus. tum insaniam ipsa pro se sanat Anticyra: iræ coniuncta, tragœdias & fabulas exhibet. Proinde iræ neque inter iocos dandus est locus: amicitiam enim in odium mutat. neque in disputatione: nam studium cognoscendi in libidinem contendendi vertit. neque in iudicio: potestati enim insolentiam addit. neq; in institutione liberali: animo enim mœsticiam ingerit, odiumque disciplinæ gignit. neq; in rebus secundis, quia inuidiam auget. neque aduersis: nam misericordia se priuant, qui miserantibus infensi sunt & cum ijs litigant, vt Priamus:

Ira ubi damnosa.

Ite malam hinc in rem probrosa & pessima turba:
Nilne domi vestra quod deploretis habetis,

Quod

Quod noſtro vultu ſolatia promere luctu?

[XXIX.]Facilitas contra quibuſdam rebus opitulatur, alias ornat, quibuſdam ſuauitatem conciliat: & manſuetudine iram moroſitatemque omnem abolet. Sic Euclides fratri dicenti in quodam iurgio, Peream, niſi te vlciſcar, reſpondens, Ego verò peream, niſi te in meam traduxero ſententiam, confeſtim pudorem homini incuſſit, & mutauit. Polemo maledictis inceſſitus a quodam homine lapidum precioſorum ſtudioſo, & qui vitio conquirendi ſigilla magno empta laboraret, nihil reſpondit, ſed ſigillorum vni animum aduertit, idque perſpexit. quo facto delectatus ille, Non ſic, inquit, Polemo, ſed expoſitum luci contemplare: longè enim pulchrius tibi videbitur. Ariſtippus, ira aduerſus Æſchinem aliquando oborta, interrogatus a quodam, Vbi nunc veſtra illa Ariſtippe amicitia? dormire eam reſpondit, ſed ſe in eo eſſe, vt eam reſuſcitet: & Æſchinem conueniens, Itane, inquit, prorſum ego tibi infelix & inſanabilis videor, vt me caſtigatione indignum putes? Tum Æſchines, Nihil, ait, miri eſt, ſi in alijs rebus omnibus me ingenioſior, etiam hic prior ſenſiſti quid facto opus eſſet,

Non tantùm enim mulier caprum horrentem iuba,
Tenera puellus ſed queq; pruriens manu
Quouis paleſtræ faciliùs proſtrauerit.

[XXX.]At enim nos qui feras cicuramus, & luporum demulcemus, ac leonum catulos in vlnis circumgeſtamus: iidem iræ concedentes, liberis, amicis, familiaribuſq; eiectis, ſeruis noſtris ciuibuſq; excandeſcentiam animi noſtri quaſi feram immittimus. non profectò odij malorum nomine hoc vitium, vt molliori, probe velantes: ſed quia (niſi fallor) reliquis animi perturbationibus atque vitijs huic prudentiæ, alij liberalitatis, alteri pietatis nomen affingentes, aliud in iſto numero inuenire non poſſumus. Et tamē, ſicut Zeno dicebat ſemen eſſe mixturam atque temperaturam ab omnibus auulſam animæ facultatibus: ſic omnium animi perturbationum ſemina videntur in iram confluxiſſe. nam & doloris particulam ſibi ſumpſit, & voluptatis, & inſolentiæ. habet hoc ab inuidentia, quod aliorum è malis gaudium percipit: deterior eſt homicidij affectione. non enim in hoc elaborat, vt nihil patiatur ipſe, ſed cupit male ſibi eſſe, dummodò alterum perdat: denique concupiſcentiæ id quod eſt minime iucundum, in ſe habet ira. ſiquidem dicenda eſt appetitio, quando alteri quis vult ægre facere.

Ira mixtũ ex omnib. malis affectionibus animi aliquid.

[XXXI.]Hinc adeo fit, vt cùm ad intemperantia diffluentium domos accedimus, tibicinam audiamus matutinam, & argillam (vt quidam aiebat) terra vino rigata factam, & diuulſorum fragmenta ſertorum, & famulos in foribus ebrios: indicia autem amarulentorum & moroſorum hominum poſſis conſpicere in faciebus ſeruorum, ſtigmatis, compedibus:

Semper-

Semperq́; solus iracundi in adibus
Auditur eiulatus cantor: ———

dum intus dispensator flagellatur, torquētur ancillæ: ita quidem, vt qui isthæc tam tristia ab animi excandescentia profecta vident, etiam inter voluptates miseratione tangantur. Tamen quibus accidit vt malorum odio vero aliquoties ab ira vincantur, ij nimiam vehementiam simul, & persuasionem de fide eorum quibus cum degunt nimiam debent deponere: non est enim alia causa, quæ vehementius animum inflammet, quàm cùm pro probo aliquis habitus, prauus esse deprehenditur, aut cum eo iurgium vel discordia incidit, qui amare videbatur. [XXXII.] Meum quidem nostri ingenium, quantis momentis scilicet id impellatur ad complectendos beneuolentia homines, ijsque adhibendam fidem. ac mihi id vsu venit, quod descendentibus per inane. quantò magis initor alicui, cum amando, tanto magis fallor, & deceptum me esse indignor. Et nimiam quidem ad amandum propensionem abijcere, iam nunc mihi non est amplius integrum. Nimiæ credulitati forsasse hoc inijciam frænum, quo sibi Plato cauit. qui neque Heliconem mathematicum abs se laudatum dicebat, vt natura mutabile animal: & metuere se ne qui in ciuitate essent bene educati, vtpote homines & semen hominum, alicubi naturæ imbecillitatem demonstrarent. Sophocles autem nimis videtur nobis insultare, noque premere, hæc dicens:

Mortalium res perscrutans, intelliges
Plerasq́; turpes ———

Credulitatis remediū.

Et tamen morosum hoc atque conquerendi de omnibus nimio studio editum iudicium, facit vt leuius irascamur. Subita enim & improuisa facile de statu rationis deijciunt. Oportet autem, vt Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. vtque is narrata filij morte respondit, Sciebam me genuisse mortalem: ita irritantibus identidem nos delictis hoc accinere, Sciebam me cum emerem seruum, non emisse sapientem: Sciebam me parasse amicum, cuius animus motibus esset obnoxius: Sciebam mulierem mihi esse, cum acciperem mulierem. [XXXIV.] Quod si quis Platonicum istud, Numnam & ego talis sum, subinde insusurrans introrsum rationem auertat, ac aliorum reprehensionibus de cauendo peccato cautionem sibi inferat: næ is non magno vitiorum in alijs odio indulserit, seipsum venia plurima indigere sentiens. Nunc quiuis nostrûm iratus & puniens Aristidis & Catonis voces ingerit, Noli furari, mentiri, socors esse: & quod est omnium turpissimum, iratos irati ipsi obiurgamus, & quæ per iram sunt peccata, in ea per iram vindicamus. non sicut medici, qui

Amaram amaro bilem pharmaco eluunt:

sed perturbationem animi augentes ac vehementiorem reddentes.

Curiositas ira prabet materiam. es. Ac quando in has peruentum a me est sententias, simul etiam de curiositate aliquid diminuere conabor. [XXXV.] Accurate sectari & scrutari inquirendo omnia, atque in medium protrahere omnia serui negocia, omnes amici actiones, omnia filij studia, omnes vxoris susurros: ea verò res iras gignit multas atque continuas & quotidianas, quarum summa eò redit, vt morosi intractabilesq; reddamur. Euripidis est, deum res magnas curare, exiguas fortunæ dimissas sinere. Ego hominem cordatū non censeo quicquam fortunæ mandare aut negligere debere sed tamen quędam operæ vxoris, alia amicorum, nonnulla seruorum committere. ita vt his vtens procuratoribus, ratiocinatoribus, atque dispensatoribus, ipse principis instar rationis vsu maxima & præcipua quæque conficiat. Sicut enim exiles litteræ visum, ita leuiusculæ res animum magis intendentes offendunt atque turbant, malamque consuetudinem ingenerant etiam de maioribus procliuius irascē di. [XXXVI.] Præter hæc omnia, magnum & diuinum mihi illud Empedoclis visum est,

— Esse velut abstemius improbitatis.

Vota. quin & ista pacta siue vota, vt non inelegantia, neque aliena à philosopho probaui, cum per annum pollicebantur se vellere Venerea & vino abstinere, deumque continentia sua venerari, itemque per certum tempus mendacio vacare, vt animaduertere possent, quomodo & in iocis, & in serijs omnibus veritate tenerent. His ego animis meam comparans, pietate illis nihilo inferiorem, sacros quosdam initiò dies, quibus ira vacarem, paucos institui, tanquam vini & ebrietatis vacuas, ac si Nephalia (id est, sobria) sacra & libationes mellis agerem. deinde mensem, mox duos eandem tenui rationem. atque hoc pacto meipsum expertus, successu temporis magnos feci ad patientiam progressus, temperanter meipsum attendens, atque custodiens cum boni ominis comprecationibus, immunem iræ, & purum omnis praui sermonis, absurdæque actionis, ac perturbationis, quæ propter voluptatē exiguam atque ingratam, turbas magnas, turpissimamque adferret pœnitentiam. Atque hinc, nisi fallor, deo etiam nonnihil adiuuante, comprobauit experientia iudicium hoc, Placidos, mansuetos, atque humanos mores, nemini eorum quibus cum viuitur ita gratos iucundosque esse, vt ei ipsi, qui ijs est præditus.

PLVTARCHI DE CVRIOSITATE commentariolus. 64

[I.] DOmum, quæ non perfletur, aut tenebricosa sit, vel hyemi tempestati usque obnoxiam, deserere fortassis optimum est. ...

est. si quis tamen ob consuetudinem loco con[illegible], fenestris transpositis, scalis mutatis, ac ianuis aliquibus apertis, aliis clausis, splendidior, perspicabilior, ac salubrior redigi. quo genere mutationis quidam vrbibus magnam vtilitatem conciliauerunt. sicut meam patriam ad Fauonium ventum inclinatam, Solisque radios sub vesperam Parnaso incumbentis excipientem, versus ortū conuertam a Chærone ferunt. Empedocles verò physicus quodam montis hiatu, vnde grauis & insalubris in planiciē exhalabat auster, obthurato, creditus est pestem ea regione exclusisse. Quando igitur sunt affectiones quædam morbosæ ac damnosæ, & quæ tempestatem tenebrasque animo inferant, optimū quidem fuerit eas expellere & solo prosternere, animoque hac ratione serenitatem, lucem, purumque spiritum parare. at si fieri hoc nequit, saltem circumagendo & vertendo ita mutandæ sunt, vt commodiores nobis aptioresque fiant. [II.] Talis est, quæ se nobis offert, curiositas, cupiditas quædam cognoscendi aliorum mala, morbus neque inuidia, vt apparet, neque malignitatis vacuus: *Mutationis vrbiū.*

Aliena quor [illegible] mala,
In proprio cæcus, hominum inuidissime?

transfer extrinsecus, & introrsum conuerte curiositatem. siquidem delectaris malorum tractanda historia, domi tibi copiosa est materia:

Quantum ad Alizona aqua est, folia aut quod germinat ilex:

tantam multitudinem inuenies peccatorum in vita, & perturbationum in animo, & delictorum in officio. Xenophon ait iis, qui familiam probè administrant, suū esse reponendis sacrificiorum vasis, suum cœnæ, suum rusticorum, suum bellicorum instrumētorum locum. tu quoque itidem habes reposita mala quæ ab inuidia, quæ ab obtrectatione, quæ a timiditate, quæ a sordibus illiberalitatis proficiscantur. hæc recense, hęc ordine considera, fenestras quibus in viciniam prospicis, & diuerticula curiositatis occlude: alia aperi quæ in conclaue tuum, quæ in gynæceum, quæ in familiæ ducant cellas. ibi negocium inueniet non inutile, non malignum, sed conducibile & salutare, cupiditas ista sciscitandi & agendi, quouis se ita compellante,

Qua prætergressus, quid feci, quidve reliqui
Infectum, facto quod fuit?

[III.] Nunc quemadmodum in fabulis est Lamiam domi dormire cæcam oculis in quodam vasculo repositis, foras autem egressam inserere oculos & videre: ita quisq; nostrū foris & aduersum alios malignitati curiositatē quasi oculos aptat, in sua ipsius peccata & mala impingens sæpenumerò ob ignorationē, visum iis & lumē nō adhibens. Quo fit vt inimicis quam sibi vtilior sit homo curiosus eorum enim res arguit & in lucē protrahit, ostēdítq; ipsis quid ca-

uere, quid corrigere debeant: alias autem maiore ex parte præterit & non videt, attonitus studio aliena noscendi. Equidem Vlysses ne cum matre quidem colloqui sustinuit ante, quam è vate audiuisset ea quorum gratia ad inferos venerat. his cognitis & ad matrem se conuertit, & in reliquas mulieres inquisiuit, quæ Tyro esset, quæ formosa Chloris, & cur mortua fuerit Epicasta,

Sublimis funem tecti de culmine nectens

Sed nos cum nostrarum rerum socordia, ignoratione, & neglectu summo, in aliorum natales inquirimus, scilicet vicini nostri auum fuisse Syrum, auiam Thressam, illum tria debere talenta, neque persoluisse vsuras. quin & talia indagamus, vnde vxor huius redierat, quid iste & iste in angulo inter se sint locuti [IV.] At Socrates circumibat perscrutans, quibus dictis Pythagoras fidem sibi parasset. & Aristippus in Ischomachum ludis Olympicis incidens, quæsiuit quibusnam disputationibus Socrates ita animos adolescentum afficeret: acceptisque exiguis sermonum eius seminibus atque documentis, ita vehementem sensit animi ardorē, vt & corpus macresceret, & planè pallidus gracilisque redderetur donec sitibūdus & flagrans Athenas nauigauit, ac ipso de fonte hausit, Socratemque & doctrinam eius atque philosophiam cognouit: cuius philosophiæ finis est, perspicere sua mala, iisque liberari. Verum quidam suam ipsorum vitam, tanquam iniucundissimum spectaculum, inspicere, ac rationem veluti lumen in sese reflectere non sustinent: quippe anima omnigenūm vitiorum plena horrens & metuens ea quæ intus sunt exsilit foras, & vagatur circum aliena, pascens & saginans suam vitiositatem. Sicut enim gallina proposito sæpe alimento in angulum aliquē sese subducit, vbi vel in sterquilinio vnicum apparet hordei granum: ita curiosi in medio sitos sermones & historias, & de quibus nemo prohibet aut indignatur quæri prætereuntes, occultata & latentia cuiusque familiæ mala colligunt. Et quidem scitum est illud Ægyptii, qui interrogatus quidnam id esset, quod velatum gerebat, ideo, inquit, velatum est, vt ignoretur. Tu quoque, dicerem curioso, quid inquiris in rem absconditam? non celaretur, si non esset malum. V.]Nisi pulsato prius ostio ingredi in alienam domum non est moris: & nunc eius rei gratia ianitores habentur. antiquitus mallei ianuis appensi signum dabant. ne scilicet alienus matrē familias in medio offenderet, aut virginem, aut seruum vapulantem, aut vociferantes ancillas. Curiosus in hæc ipsa se insinuat, familiæ quidem bene constitutæ haud libenter, etiam si rogaretur, futurus spectator: quorum verò causa clauis, vectis, & fores inuētæ sunt, ea detegens aliisque enuncians. Ventorum, aiebat Aristo, molestissimi sunt ii, qui amictum nobis retegunt. Curiosus non vestes proximorum, non tunicas, sed ipsos parietes detrahit, fo-

Philosophiæ finis.

ros pandit, atque adeò venti instar etiam teneram virginem peruadit, bacchationes, choreas, & per noctem ductas hilaritates examinans atque calumnians. & quemadmodum in comœdia exagitati Cleonis,

Manus in Ætolis, animus in Clopidis

erant ita curiosi animus simul & in diuitum ædibus est, & casis pauperum, in aulis regum, in cubilibus recens nuptijs iunctorum, omnes res indagat, peregrinorum, principum: has quidem non sine periculo. [VI.] Nam sicut aconitum aliquis gustans qualitatem eius scrutandi causa prius perit quam saporem sentiat: ita qui maiorum mala rimantur, sæpe prius seipsos pessundát, quam cognouerint quod quærebant. nam & hos qui præterito copiosissimo hoc Solis, & omnibus circumfuso splendore radiorum, ipsum eius orbem liberè intueri, introque penetrare suo visu conantur, luminibus capi videmus. Ideò præclarè Philippides comicus poeta, cum ei Lysimachus rex quodam tempore dixisset, Quanam mearum rerum te impertiam? respondit, Modò ne arcano vllo. Quæ enim suauissima & pulcerrima habent reges, ea conspectui sunt exposita, cœnæ, opes, festiuitates solennes, beneficia. si verò arcani quid est, caue accesseris aut moueris. non occultantur gaudium regis fortuna vtentis secunda, non risus iocantis, non beneficij apparatus. terribile est quod celatur, tetricum, risu & accessu periculosum: iræ puta alicuius latentis reseruatio, aut supplicij atrocis meditatio, aut riualitas aduersus vxorem, aut sinistra de filio suspicio, aut de amico diffidentia. fuge atram illam, & se condensantem nubem: non latebit te id quod nunc occultatur, vbi cum tonitru & fulgure eruperit.

Arcana principum indagare periculosũ.

[VII.] Quomodo ergo fugiá, inquis? curiositatem auellendo, & auertendo, vt dixi: maximè animo ad meliora & iucundiora traducto. Considera quæ in cœlo, terra, mari, aere sunt. Aut enim magnarum, aut paruarum rerum contemplatione duceris. Si magnarum, de Sole inquire, quæ eius ortuum & obituum sit ratio. examina Lunæ tanquam hominis mutationes, quò tantum luminis insumserit, atque vnde id recuperet:

Curiositas rerum cognitione saturanda.

Primùm recens cur ex obscuro prodeat,
Fulgore pleno faciem collustrans suam:
Rursumque, postquàm visa fuit pulcerrima,
Spoliata sensim luce in nihilum diffluat.

Sunt quidem hæc naturæ arcana: sed ei molesta est eorum indagatio. At magnarum rerum de cognitione desperasti? minora scrutare. cur stirpium aliæ semper floreant, vireant, vigeant, suasque opes omni tempore ostentent: aliæ nunc his similes, paulò post, veluti rei familiaris administrādæ ignarus homo, profusis confer-

tim suis copiis, nudæ atque inopes relinquātur. cur aliæ oblongos, aliæ angulos habentes, aliæ teretes & rotundos edant fructus. [VIII.] Sed fortassis hæc tu noles perquirere, quia nihil ijs est mali. Proinde si omninò curiositas in malis, tanquam serpens in lethali materia versari, atque pasci debet, eam in historias traducamus, malorumque copiam uberem ac iucundam præbeamus. In historiis enim inueniuntur casus & subitæ mortes virorum, mulierum corruptelæ, insidiæ seruorum, calumniæ amicorum, veneni apparatus, inuidiæ, obtrectationes, familiarum naufragia, principum de suo statu deturbatio. Imple te his, & oblecta teipsum, nulli molestiam, nulli dolorem tuorum exhibēs. Sed apparet curiositatem non gaudere obsoletis, verum recentibus malis: & nouas tragœdias cum voluptate spectare, comicis & lætis actionibus non admodum liberter interesse. itaque ergo nuptias aliquo, aut sacrificium, aut solennem pompam narrante, socors est negligensque auditor homo curiosus, & pleraque se iam ante audiuisse ait, iubetque ista præteriri, & orationem contrahi. si vero quis assidens vitium virgini oblatum, matronę adulterium, litis intentationem, discordiam fratrum referat, non iam dormitat aut alijs occupatus est rebus:

Curiosi quibus malis delectentur.

Veriem aures prebet tum, verbaque plura requirit.

[IX.] Et profectò dictum illud, Heu, quod mala magis quàm res prosperæ ad aures mortalium feruntur! verissime in curiosos competit. Sicut enim cucurbitulæ pessimum e carne humorem educunt, sic aures curiosorum pessimos sermones ad se trahunt. Immò, sicut quibusdam in vrbibus sunt portæ quædā nefastæ & tristes, per quas educuntur qui a carnifice necandi sunt, & sordes atque piacula, nihil autem castum & sacrum per eas intrat vel exit: sic etiam curiosorum aures bonum nihil aut elegans, sed tantum de cædibus sermones, ac piaculares & impuræ narrationes personant atque atterunt:

Semperque solus curiosi in ædibus
Auditur eiulatus ———

hæc est vnica id genus hominum Syren, hæc Musa, hæc illi omnium auditionum est suauissima. Quippe curiositas, studium est audiendi quæ occultata sunt & latent. at bonum nemo nactus celat. atque adeò etiam quæ non habent bona, solent sibi affingere homines. [X.] Ergo malorum cognitionem curiosus affectans, eo tenetur morbo, quod gaudium ex aliorum aduersis rebus captat. quod vitium est inuidentiæ germanum. inuidentia enim est dolor conceptus ob res alterius prosperas. gaudium seu voluptatem qua afficimur ob aliena mala, *epichærecaciam* vno verbo Græci dicunt. vtrunque horum nascitur è malignitate sæuo & bellumo animi affectu. Ita verò molesta vnicuique suorum malorum est patefactio,

Malorum patefactio

vt mul-

vt multi inuenti ſint qui mori maluerunt, quàm ſecretos morbos ſuos medicis oſtendere. ac mihi finge Herophilum vel Eraſiſtratum, vel ipſum (dum homo fuit) Æſculapium medicamentis & inſtrumentis artis ſuis præditum domos ſingulatim obire, & ſciscitari, An aliquis fiſtulam habeat iuxta podicem, aut mulier cancrum in vtero. quanquam ſalutaris eſſet hæc artis curioſitas, tamen quiuis (puto) medicum talem repelleret, quod is non expectato dum ipſius imploraretur opera, vltrò ad inquiſitionem alienorum malorum ſe contuliſſet. Curioſi verò hæc ipſa, ac aliquanto adhuc peiora quærunt: neque hoc medendi, ſed tantum patefaciendi cauſa. Iure itaque inuiſi & exoſi ſunt. Nam & publicanis ſuccenſemus, & ægre ferimus, non quando merces apertas inſpiciunt, ſed cum abſcondita veſtigantes in alienis vaſis atque ſarcinis verſantur. & tamen illis hoc lex concedit, & niſi faciant, damnum accipiunt. Curioſus autem ſua perdens atque dimittens, circa aliena occupatur. *nostrorum nobis moleſtiſſima.* *Rus curioſis inuiſum.*

[XI.] Id genus homines rarò rus abeunt, quod tranquillitatem & ſilentium ſolitudinis ferre non poſſunt. Quod ſi eò interdum accedunt, magis tum vicinorum quam ſuas inſpiciunt vites, & interrogant quot boues vicino mors abſtulerit, aut quantum vini acorem contraxerit. atque his mox impleti, curriculo ſe proripiunt. Etenim verus ruſticus, ne caſu quidem allatum ex vrbe rumorem lubens inaudit, ſed in hanc loquitur ſententiam:

Nunc ille mi raſtris exercenti ſolum
Fuerit quibus pax facta conditionibus
Narrabit. hæc enim ſceleſtus obambulans
Nunc curioſè quærit ille ———

Sed curioſi rus, vt rem obſoletam, frigidam & tragœdijs carentem fugientes, in tribunal, forum, portuſque ſe intrudunt, quærentes Nouiné aliquid? Atqui mane fueras in foro. aut putas trium horarum ſpacio vrbis ſtatum eſſe immutatum? At enim ſi in aliquem incidit qui habet quod narret, huic ab equo dilapſus dextram inijcit, amplexuſque hominem & exoſculatus audit. Si verò occurrens aliquis dicat nihil eſſe noui, indignabundo ſimilis, Quid ais, inquit? non fuiſti in foro? non prætergreſſus es curiam? non compellaſti eos qui ex Italia venere? [XII.] Egregie Locrorum principes, qui peregre venientem, & quærentem ecquid noui, multauerunt. Nam ſicuti coqui pecudum, piſcatores piſcium vberem prouentum, ita curioſi multorum malorum exoptant exortum, multorumq; negociorum, & res nouas ac mutationes: vt ſemper venari aliquid & mactare poſſint. Rectè etiam Charondas, qui vetuit ne quis ciuium in comœdia traduceretur, præter adulteros & curioſos. videtur enim adulterium curioſitas in alterius voluptatem eſſe inquiſitio, eorumq; inueſtigatio quæ ab aliis abſconduntur & pleroſque latent. & curioſitas corruptela eſt ac denudatio arcanorum. Iam ne- *Curioſi ſũt garruli.*

cesse est, vt multarum rerum cognitioni loquacitas comitetur. Itaque Pythagoras etiam adolescentibus silentium quinquēnium durans iniunxit, *echemythian* a sermone cohibendo dictum. [XIII.] Curiositatem autem non potest non subsequi maledicentia. quæ enim libenter audiunt, libenter etiam loquuntur: & quæ ab alijs studiose colligunt, apud alios cum gaudio efferunt. Quo fit, vt cū alijs malis hic morbus etiam cupiditati ipsorum sit impedimento. Omnes enim a curioso sibi cauent, & sua eum celant, & neque agunt libenter curioso inspectante, neque loquuntur audiente: sed & consultationes in aliud tempus reijciunt, & deliberationes, donec is homo sese amoueat. quod si arcano alicui proposito, aut rei seriæ tractationi superueniat curiosus, veluti cibum accurrente fele tollunt e medio & occultant id de quo agebatur. vt plerunque ea quæ alijs dicenda spectandaq; committuntur, solis curiosis neque videre neque dicere contingat. [XIV.] Eadem de causa etiam omnis fides curioso derogatur. nam seruis & peregrinis facilius credimus epistolas atque litteras & sigilla, quam amicis & familiaribus curiosis. At Bellerophontes ille litteras, quas in seipsum scriptas ferebat, non aperuit: sed sua vsus continentia, tam litteris quam vxore regis abstinuit. Incontinentiæ enim est curiositas, vt & adulterium: accedente ad incontinentiam atroci stulticia atque insania. Tot enim præteritis communib. & publicatis mulieribus impetu ferri ad inclusam vnam atque sumtuosam, sæpenumerò etiam deformem, extremæ est dementiæ. Atqui eadem est ratio curiosorum. Omissis namq; pulcris multis spectaculis, auditionibus, scholis, disputationibus, aliorum litteras resignant, aures parietibus vicinorum applicant, & cum seruis eorum atq; mulierculis susurros miscent. plerunq; id non sine periculo, semper cum turpitudine. [XV.] Proinde vt quam fieri potest maximè à vitio suo abducantur curiosi, vtile erit ipsis, si præterita in memoriam sibi reuocent. Nam quo pacto Simonides dicebat se duas suas cistas temporis certi decursu aperientem, inuenire eam quæ præmiorum est semper plenam, quæ beneficiorum, semper vacuam reperire: ita si quis interposito temporis spacio penum suæ curiositatis inspiceret, inueniens eam multis inutilibus, vanis, atq; iniucundis plenā rebus: nimirū ipsa re offensum iri arbitror, quæ se ita planè molestiam futilemq; declararet. Nonne enim si quis veterum scripta euoluens, pessima quæq; ex ijs excerperet, librumque conderet, in quo capite carētes Homeri versus, tragicos solœcismos, & Archilochi in mulieres indecenter ac fœdè dicta, quibus is sese ostentui præbuit, complecteretur: is dignus videretur tragica ista imprecatione,

Curiositatis remediū (margin)

Pereas hominum calamitates male colligens?

ac exsecratione etiam demta turpis & inutilis esset iste alienorum

pecca-

peccatorum thesaurus: similisque eius vrbis, quam Philippus pessimis & contumacissimis a se frequentatam hominibus, *Poneropolin*, id est, vrbem malorum, nominauit. At verò curiosi non carminum, non poëmatum, sed vitarum lapsus, mendas & solœcismos colligentes Archiuum à Musis & Gratijs alienissimum, memoriam suam circumferunt. [XVI.] Sunt Romæ, qui picturis, statuis, pulcritudine adeò puerorum venalium & mulierum spreta, in foro monstrorum obuersantur, & quærunt si qui sint vitiosis tibijs aut cubitis, tribus oculis, aut struthionis capite prædití, denique an sit aliquod natum è

Mixtis naturis monstrum abominabile.

quos tamen si frequenter ad hæc adducerentur spectacula, mox satietas & nausea inuaderet. Eodem modo qui vitæ infortunia, turpitudinesque gentium & corruptelas ac peccata alienarum familiarum curiose colligunt, recordentur primo loco obseruatorum, sentiantque nihil ea sibi gratiæ, nihil vtilitatis attulisse. Maximum ad huius vitij propulsationem momentum adfert adsuefactio, si eminus orsi condocefaciamus nos & paremus ad hanc continentiam. quando consuetudine etiam id morbi augetur, ac sensim vlterius progreditur. Modum huius adsuefactionis exponere placet. Ergo initium faciamus a vilissimis & minimis rebus. [XVII.] Quid enim mali est, in via non legere inscriptiones monumentorum, aut in ambulationibus litteras parietibus inscriptas visu prætercurrere? si nobiscum cogitemus nihil hinc ad nos commodi oblectationisq; rediturum, sed certos homines certorum hominum memoriam honorificam fecisse, ac scripsisse, Amicorum iste fuit optimus, ac quæ multa aliæ istius generis sunt nugæ. quæ lectæ nihil videntur afferre damni, nocent tamen occulte, dum curam quærendi nihil ad nos pertinentia ingenerant. Et quemadmodum venatores non sinunt canes euagari aut quemuis odorem sectari, verum loris capita eorum sursum trahunt atque cohibent eos, sensumque ipsorum purum sincerumque ad rem sibi destinatam seruant, nimirum vt vestigijs possint eò acrius inhærere, quando

Naribus indagant miserarum lustra ferarum.

sic oportet curiosi ad quæuis spectacula & quasuis auditiones vagabundam excursionem inhibere, & ad vtilia caute retrahere. Sicut enim aquilæ & leones inter ambulandum vngues intrò auertunt, ne eorum aciem atterant: ita curiositatis acumen, quod habere videtur in studio cognoscendi, non debemus in vilissimis rebus retundere & hebetare. [XIX.] Secundum est proinde, vt adsuescamus ianuam prætereuntes alienam nō intrò adspicere, neq; ob curiositatem oculis, tanquam manu, quæ intus sunt apprehēdere. habeamusque potius in promtu illud Xenocratis dictum.

Adsuefactio aduersus curiositatem.

Nihil interesse, pedesne quisquam an oculos in aliena domo ponat. Nam neque iusta, neque honesta, neque suauis adeò est ista inspectio:

Si est intus, hospes, sanè vt sit turpia.

cernuntur quippe plerunque vasa iacentia, ancillæ sedentes, nihil serium aut aspectu iucundum. verum obtutus iste & eiaculatio oculorum animum simul conuertens, turpis est, morumque praui. Diogenes cum videret Dioxippum Olympico certamine victorem curru inuehentem, a muliercula formosa, quæ pompam spectabat, oculos non posse auellere, sed retro reiecto vultu eam intueri, Videte, inquit, athletam, cui puella ceruicem intorquet. At curiosorum videas collum quouis spectaculo circumagi, quando obstinatum & consuetudinem vsquequaque eorum se oculi obuertunt. Debent autem, puto, sensus non instar petulantis ancillæ

Sensuum efficium.

foras exire, sed cum a mente emittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde sursum modeste intus cum ratione esse, eique parere. Nunc Sophocleum illud vsu venit:

Hinc ac Aenianis effrænis pulli viri
Feruntur indomito [illegible]. —

scilicet sensus non recte institui atque condocefacti, frequenter excurrere occupant, animumque vna trahunt in res nihil attinentes. [XX.] Equidem falsum est, quod dicitur Democritum sponte sua oculos extinxisse, in ignitum speculum eos defigentem luminisque reflexionem accipientem: ne animum obturbarent, animum sæpe foras euocando, sed veluti fenestræ prospectus in viam obthuratæ, intus eum manere sinerent, ac immorari rebus sola mente cernendis. Id tamen verissimum est, qui mente plurimum vtuntur, eos sensuum motu perparco vti. Nam & Musea longissime ab vrbibus ædificabant, & noctem Euphronam dixerunt Græci a bene intelligendo: ad considerationem & inuentionem eorum quæ quæruntur, admodum conducere quietem & interuentorum aut auocantium vacuitatem rati. [XXI.] Porrò nec hoc quoque difficile aut arduum est: hominibus in foro mutuis conuicijs se proscindentibus non accedere: aut vbi concursus multorum aliquam ad rem fit, sede se sua continere, aut si hoc ob incontinentiam nequeas, surgere & domum abire. nihil enim boni consequeris permiscēdo te curiosis: magnam vero vtilitatem percipies, curiositate per vim auersa & compressa, rationique obtemperare adsuefacta. Exinde magis intendens exercitationem recte facies, si theatrum in quo aliquid cum applausu auditur prætereas, & amicos ad saltatoris aut comœdi alicuius spectaculum trahentes submoueas, ac vociferatione in stadio aut circo sublata, non mouearis. Vt enim Socrates aiebat cauendos esse cibos, qui non esurientes ad edendum alliciunt, & potus qui faciunt vt non sitiens bibas: ita co-

ita nobis fugienda sunt spectacula ista & auditiones, quæ nullo vsu exigente nos ad se trahunt. [XXII. Cyrus quidem Pantheam videre noluit. & Araspe dicente mulieri formam esse spectatu dignam, respondit: Tanto magis ergo abstinendum. si enim nunc tibi parens ad eam veniam, fortassis ipsa rursum mihi persuaserit etiam cum ociosus non ero ad se ventare, spectare, & assidere, multis rebus seriis neglectis. At Alexander Darii vxorem, quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum: sed ad matrem eius animo accedens, videre iuuenem & pulcram non sustinuit. Nos lecticis mulierum oculos subiicientes, & eos a fenestris suspendentes, nihil peccare nobis videmur, adeò lubricam & ad omnia fluentem curiositatem facientes. Proinde etiam ad iustitiæ exercitationem facit, aliquando capturam honestam omittere, vt longe abesse ab inhonestis adsuescas. & ad temperantiam conducit, interdum propria abstinere vxore, ne vnquam in aliena commoueare. [XXIII. Hunc morem in curiositatem introducens, conare etiam tuorum quædam aliquando sua aure prætermittere ac clausis oculis: & volentem aliquid de rebus domesticis nunciare, differre, & quæ de te dicta videbuntur, non admittere. Etenim Oedipum quidem curiositas in extremas coniecit calamitates. Quærens enim seipsum, vt qui non Corinthius esset, sed peregrinus Laio occurrit, eoque necato, matrem cum dote regni vxorem duxit. cumque videretur felix, rursum seipsum quærebat, & prohibente vxore tantò magis examinauit senem totius rei conscium, omni necessitate vrgens. tandem re iam ei suspicionem iniiciente, & sene exclamante

Heu, restat hoc nunc, dicere quod grauissimum est:

tamen affectu inflammatus atque tremiscens ait,

Mihique dirum auditu [illegible] sed tamen audiam

Ita pruritus quidam est curiositatis dulcedini amarorem habens permixtum & effrænis tanquam vulnus sibi ipsi sanguinem eliciens vbi sauciatur. Qui verò liberatus hoc morbo est, & natura placidus, is vbi aliquid mali ignorauit, dicet secum,

Veneranda malorum obliuio, quantum [illegible]?

[XXIV.] Quare ad hoc etiam adsuescēdum est, vt allatam epistolam non statim neque festinanter soluas, quod multi faciunt, manibus cunctantibus dentes vinculis iniicientes, eaque morsu rumpentes. nuncio alicunde veniente non accurras neque assurgas amico aliquo dicente, Habeo noui aliquid quod tibi dicam, respōdeas, Malim vtile aliquid & conducibile. Ego cum aliquando Romæ dissererem, Rusticus, quem postea Domitianus inuidia gloriæ eius impulsus interfecit, inter audientes [illegible] miles epistolam a Cæsare [illegible] tradidit. [illegible] ego intermittere cū vellem orationem [illegible] legendæ literæ concedere, tenuit ille, neque ante

Damnosa curiositatis exemplum.

epiſtolam ſoluit, quàm ego peroraſſem & miſſa eſſet ſchola: omnibus viri grauitatem admirantibus. At verò vbi aliquis potentia & licentia præditus vitium curioſitatis alit, idque vires & violentiam acquiſiuit: is iam non facilè abſtinere ab his, quib. ipſi interdictū eſt, poteſt. nam qui hoc modo ſunt affecti, ij & epiſtolas reſignant, & cōſilijs amicorum arcanis ſeſe ingerunt, ſacra quæ cerni ab ipſis eſt nefas intuentur, loca inacceſſa calcant, res & ſermones regum ſcrutantur. [XXV.] Sanè tyrannos, quib. omnia cognoſcere eſt neceſſe, inuiſiſſimos reddit hoc genus hominum, qui auſcultatores & delatores appellantur. Primus Darius minor auſcultatores vſurpauit, ſibi ipſi non credens, omneſq; habens ſuſpectos atq; metuens. Delatores, quos ipſi Proſagogidas nominabāt, Dionyſij inter Syracuſanos ſparſerunt. quos quidem delatores cōuerſione rerū facta primos arripuere Syracuſani, & exquiſito tympani ſupplicio affecerunt. Calumniatorum enim genus, e tribu & curia curioſorum eſt. quāquam calumniatores tantum id ſcrutātur, an malum aliquis conſilium ceperit, an aliquid flagitij perpetrauerit: curioſi etiam calamitates quæ nolentibus acciderunt, exquirunt inq; medium proferunt. Quin & *aliterium*, id eſt ſceleroſum, à curioſitate principio aiunt inueniſſe. narrant enim penuria frumenti Athenis oborta, ita vt quib. eſſet triticum, ij id non publicē promerent, ſed domi ſuæ per noctem molerent: quoſdam obambulaſſe qui molarum obſeruarent ſtrepitum, atq; inde hoc nomen reportarent, quaſi *molarios* ſi diceres, eſt enim *alein* Græcis molere. Similis eſt origo vocabuli *Sycophantæ*: quem Latini delatorē, puto, dicerent. Eos enim ſic appellabant, qui, cum prohibitum eſſet ficus exteris vendere, indicium de ijs deferebant, qui foras ficus vendidiſſent. Atque hoc non inutile eſt conſiderari à curioſis, vt ſtudij ſui pudore afficiantur, quod ipſis cum inuiſiſſimis atq; moleſtiſſimis hominibus ob ſimilitudinem & cognationem rei eſt commune

---

PLVTARCHI DE TRANQVILLITATE animi, libellus.

[I.] PLVTARCHVS Paccio. S. Serò tuas accepi literas, in quibus me hortabaris, vt aliquid de animi tranquillitate tibi ſcriberē, & de his quæ in Timæo ſcripta accuratiorē deſiderant interpretationem. Sub idem tempus Eroti ſodali noſtro incidit Romā nauigandi neceſſitas, accepta a Fundano optimo viro epiſtola, more

more suo festinare iubente. Ita cum neque tempus haberem iis quæ instituebam vacandi, neque pati vellem istum planè vacuis manibus ad te abs me venire: ex commentariis, quos mihi feceram isthæc de animi tranquillitate collegi, cum & te existimarem non auditionis elegãtem venantis orationem gratia, sed ob vsum commodantem ea requirere. tibique gratuler, qui & principum vsus amicitiis, & gloriam, quantam in foro dicentium nemo, consecutus, non itidem vt Merops ille tragicus passus es vocibus te beatum prædicãtium percelli, & vltra quàm naturales animi motus sint attonitum reddi. quippe qui memoria teneas id quod sæpius audiuisti, neque calceum podagra, neque annulum preciosum reduuia, neque diadema dolore capitis liberare. [II.] Etenim, vnde ad vacuitatem molestiæ animo, vitæque constantiam parandam diuitiis, aut gloriæ, aut potentiæ aulicæ facultas sit, nisi eas res vel præsentes vsus venustus, vel absentes nullũ desiderium perpetuò comitetur? hoc autem quid est aliud, quàm ratio condocefacta motibus obnoxiam & brutam & animæ partem sæpe de potestate exeuntem celeriter reprehendere, neque permittere vt præsentibus citata rebus diffluat atque inuertatur. Itaque sicut Xenophon præcipiebat, debere nos deorum maxime meminisse, iisque honorem habere, cum secundæ essent res. vt vsu flagitante inuocare eos cum fiducia possemus, iam scilicet propicios atque amicos. ita eas quoque rationes, quæ aduersus animi perturbationes auxilio sunt, cordati ante quam perturbentur meditari debent, vt multò ante præparatæ tantò plus habeant virium. Quemadmodum enim feri canes cum ad omnem vocem exasperentur, sola ea cui adsueuere demulcentur: sic & animi motus sæuientes nemo facile deliniuerit, nisi rationes familiares & consuetæ animo perturbato præsto sint, eumque inhibeant. [III.] Cæterum is qui dixit, Animi tranquillitatem affectanti neque priuatim multa neque publice debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertia: tanquam vnicuique infirmo præcipiens,

Animus aduersus perturbationes muniendus.

Ocio animum non reddi tranquillum.

Euri. Orest.

Quietus in stratis mane tuis miser.

& quidem vacatio laboris aduersus sensuum stuporem malum est corpori remedium: neque melior est medicus animo socordia, & mollicies amicorum, familiarium, patriæque neglectu perturbationes eius amoliens. Deinde id quoque falsum est, animo tranquillo esse eos qui non agant multa. Oportebat enim mulieres viris esse animo quietiore, plerunque domi in re familiari curanda desidentes. Nunc Aquilo quidem

Virginis intactæ nunquam per membra penetrat,

vt ait Hesiodus. sed dolores, tumultus, ægritudines ob riualgatem,

tem superstitionem, ambitionem, & vanas opiniones innumeræ in gynæceum confluunt. Et Laërta per viginti annos seorsim in agro degens

Cum famula vetula, quæ mensam & pocula soli
Poneret, ———

patriam quidem, & domum, regnumque fugit, dolorem autem cum ocio & mœsticia perpetuo secum habuit. [IV.] Sunt quos ipsum ocium in animi conijcit ægritudinem. qualis

Ille sedens iuxta naues diuinus Achilles
Pascebat rabidas animu feruentibus iras.
Non ille aut solitum cœtus veniebat in vllos,
Ad pugnam sumtis aut procedebat in armis.
Sed desiderio belli pugnaq; suum cor
Conficiebat, in inuisa segnitie manebat.

atque ipse hoc de se grauissima affectus molestia dicit:

Nauibus assideo telluris inutile pondus.

Hinc adeò etiam Epicurus cupidos honorum & gloriæ non vult quiescere, sed obsequi naturæ suæ rempublicam tractando iubet: quod facilius ocio perturbatum iri eos & lædi putaret, si non consequerentur quæ appetiissent. Verum absurde is non qui possint ad rempubl gerendam adhortatur, sed qui nequeant quiescere. [V.] Enimuerò non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine ac turpitudine animi vel tranquillitas definienda est vel perturbatio. nam, vt dixi, non minus pulcrorum omissio, quam actio turpium molesta est. Eos enim, qui vnum aliquod certum vitæ genus molestia putant vacare, vt agricolarum quidam, alii cœlibum, alii regum, eos Menander satis clare erroris sui admonet his verbis:

Existimabam diuites ego, Phania,
Fenore quibus non est sumenda pecunia,
Non gemere noctu, nec sus deq; voluier,
Eheu mihi dicentes: sed placidum magis
Carpere soporem suauiter. ———

deinde postquam narrando explicauit, animaduertisse se diuitibus idem quod pauperibus euenire, inquit:

Est ergo vita consanguinea molestia.
Vita hac adest molli clara vitaq; adest,
Inopiq; consenescit vita. ———

Sed veluti timidi inter nauigandum nausea correpti melius se habituros putant si in lintrem e lembo, rursumque inde in triremem conscendant, nihil agentes ii, quia bilem & metum secum transferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id quod ægre facit ac perturbat. id autem est imperitia rerum, in[illegible] iud[illegible], & [illegible]tia atq; inscitia recte vtendi [illegible] præsenti [VI.] H[illegible]

n[illegible]m

nè tam diuites iactant quam pauperes, tam cœlibes quàm coniuges. ob hac forum fugitur, & rursus molestum est ocium, ob hac produci in aulis volunt, & producti statim ægre ferunt:

Omnia [illegible] mor[illegible] quibus est male.

ægrotis & vxor molesta est, & medicum incusant, & lectulus displicet, & de amicis

Grauis est qui venit: abiens parit molestiam,

vt Ion ait. morbo autem fugato, aliaque facta temperie, sanitas redit omnia grata redigens atque iucunda. qui enim heri oua, amylum, panem e cribrata farina respuebat, hodie cibarium panem cum oliua & nasturtio comedit alacriter ac suauiter. Eodem modo recta ratio quoduis vitæ genus, quamuis mutationem facit facilem. Alexander cum infinitos mundos esse ex Anaxarcho audiuisset, fleuit: ac rogantibus amicis quid accidisset, Non dignum, inquit, fletu vobis videtur, si cum sint infiniti mundi, nos ne vno quidem etiamnum potiti sumus? At Crates pera & palliolo instructus, vitam tanquam festiuitatem quandam per iocum & risum exigebat. [VII.] Et quidem Agamemnoni molestiam attulit imperium in multos:

Atridem cernes Agamemnona, Iupiter vnum
Præ reliquis tot inexhaustos tolerare labores
Quem iubet assidue ——

Contra Diogenes cum venderetur sedens, surgere noluit, subsannauitque venditorem surgere iubentem, cum ioco & risu dicens: Quid faceres si piscem venderes? Socrates in carcere philosophans cum amicis colloquebatur. Phaethon conscenso cœlo plorabat, quod nemo ei patris equos & currum traderet. Sicut igitur calceus vna cum pede, non in diuersam partem conuertitur: sic animi affectio vitam sibi conformem reddit. Non enim consuetudo, vt quidam dixit, vitæ optimum modum electum facit iucundum: sed prudentia simul & optimam & suauissimam parat vitæ rationem. Ergo fontem tranquillitatis animi in nobis insitum expurgemus. vt externa etiam tanquam familiaria non cum molestia nobis accidant atque vsupentur.

Nihil est quod [illegible] are re[illegible] [illegible]cilicet:
Non ira cura illis tua est, bene huic erit,
Qui rebus obt[illegible]gentibus rectè vtitur.

[VIII.] Ludo enim tesserarum Plato vitam comparabat, vbi & iaciendum est quod sit commodum, & iactu quod cecidit rectè vsurpandum. at iacere quidem in nostra non est potestate: si verò recte sapimus, penes nos est quod fortuna obtulit conuenienter accipere & suo quodque disponere loco, vt & propria maxime conducant, & quæ præter voluntatem eueniunt minime offendant. Atqui eos qui vitam nulla arte adiuta, nulla prudentia degunt,

quo

quo modo morbis obnoxios videmus, neque calorem ferre, neq; frigus posse. cum res secundæ supra suam extollunt sortem, tum aduersæ deiiciunt. vtraque autem fortuna turbantur, aut potius ipsi vtroque fortunæ statu turbas sibi cient, magisq; adeò bono (vt vsurpatur) rerum successu. Theodorus, qui Atheos, quod deos esse videretur negare, dictus est, aiebat se suas rationes dextra manu porrigente, ab auditoribus eas sinistra excipi. Rudes autē homines, sæpenumerò fortuna ad dextram adsistente turpiter manu sinistra excipiunt. Ab altera parte homines cordati, sicut apibus mel præbet thymus, acerrima & aridissima herba, ita e rebus aduersissimis sæpenumerò conueniens aliquid & commodū decerpunt. Id ergò est primò omnium exercitatione perdiscendum, vt quo pacto is qui canem lapide ferire cum voluisset, icta nouerca dixit, Ne sic quidem iactum lapidis male cecidisse: ita nos quoque ea, quæ nolentibus nobis fortuna obtulit, aliò transferre sciamus. [IX.] Actus est in exsulium Diogenes. ne hoc quidem male: nam factus extorris, philosophari cœpit. Zeno Citiensis, audito naui oneraria, quam vnicam reliquam habebat, vna cum mercibus esse vi fluctuum obrutam atque demersam, Laudo, inquit, tuum factum ô Fortuna, quæ nos in palliolum & porticum redigis. Quid obstat, quo minus ista imiteris? Obeundo aliquo magistratu impegisti? viues postmodò ruri, rerum tuarum satagens. Ambiens principis alicuius amicitiam, passus es repulsam? viues periculorum & negociorum liber. Rursum res gessisti curarum & occupationum plenas? atqui ne calida quidem aqua ita fouebit mollia membra, vt est apud Pindarum, sicut gloria & honor coniuncta potentiæ alicui laborem facient dulcem, molestiamq; molestiæ expertem. Accidit per calumniam vel inuidiam exsibilatio aliqua & infelix successus? secundo vento ad Musas & Academiam nauigare licet. Quod fecit Plato, postquam naufragium amicitiæ cum Dionysio fecit. Ac profectò ad parandā animi tranquillitatem multum conducit, illustres viros considerare, qui eadem qua nos fortuna æquo sunt animo vsi. [X.] Molestum tibi est quod prole cares? at Romanorum vide Reges, quorum nullus filio regnum reliquit. Paupertas tibi grauis est: quis verò Bœotorum esse malles quam Epaminondas, aut Romanorum quam Fabricius. Adulterata est mulier? nonne legisti inscriptionem apud Delphos,

Agis me posuit terra rex & maris idem?

& audiuisti vxorem eius Timæam fuisse ab Alcibiade vitiatam, & ancillis insusurrasse, Alcibiadem esse quem peperit infantem? Verum id Agidi non obstitit, quo minus Græcorum fieret clarissimus atque maximus. Neque Stilponem prohibuit iucundissimè omnium suæ ætatis philosophorum viuere intemperans filia. quin etiam

Correctio fortuitorum.

Exempla.

etiam Metrocli id exprobranti, Meumne, inquit, hoc est, peccatum, an filiæ? ac dicente Metrocle, Filiæ peccatum est, tuum infortunium: Quid ais? respondit. nonne peccata etiam sunt lapsus? Omninò aiebat Metrocles. Quid, inquit, nonne lapsus sunt earum rerum lapsus, quibus assequendis excidimus? Assensit. Nonne verò, inquit, istæ a rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qui eas non assequuntur? Sic ille placido & philosophico sermone ostendit vanum latratum esse cynicam calumniam. [XI.] At multos non amicorum modò & familiarium, sed inimicorum etiam perturbant atque irritant mala. Nam maledicta, iræ, inuidiæ, maleuolentiæ, obtrectationes cum malignitate coniunctæ, pestes sunt eorum quibus insunt: stolidos autem turbant atque exasperant. sicut etiam vicinorum iurgia, familiarium morositas & administrorum rebus agendis adhibitorum improbitas. Qua quidem re tu mihi non minimum videris irritatus, quemadmodum apud Sophoclem medici

Amaro amaram pharmaco bilem eluunt,

ita eorum peccatis acerbum te sæuumque vicissim exhibere, non quidem hoc rationi conuenienter. Quas enim tu res tibi demandatas agis, earum ministeria non simplicia aut bona ingenia, tanquam commoda instrumenta, sed plerunque aspera & distorta obeunt. Quorum tu persequi delicta, non debes existimare muneris tui esse, aut rem confectu facilem. Quod si iis talibus vtens, sicut medicus forcipibus ad euellēdos dentes & hamulis ad constringenda vulnera vtitur, placido animo mediocriter quæ contingūt feras, magis tua te affectione animi oblectabis, quam aliorum prauitate & malicia perturbabit: neque instar canis, qui vbi allatrauerit, suo se defunctum officio putat, singula persequendo imprudens eò rem deduces, vt multa molestiam afferentia in hāc animi tui paruitatem atque imbecillitatem, tanquam locum cauum & humilem confluentia contrahas, eamque alienis oppleas malis. [XII.] Quando enim philosophorum nonnulli misericordiam, qua afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: (quod debere nos opitulari aliis, non vna dolere & animum demittere statuant) & quando, quod sanè maius est, delicta nos nostra aut morbos animi vbi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægrè ferre, sed absque dolore mederi vitio iubent: qui non sit rationi aduersum hoc in nos per negligentiam admittere, vt ægri indignabundique simus propterea, quod non omnes quibus cum nobis res est, probi sunt atque sciti? Verum hoc vide mi Pacci, ne nosmetipsos non satis attendentes, non in vniuersum improbitatem eorum quibus vtimur, sed nostram affectionem a sui amore non malorum odio proficiscentem, prætendamus atque metuamus. Nimiæ enim animi ad res incitationes, & vehementiores iusto appetitio-

Aduersus morositatem.

petitiones, aut contra auersationes & vituperationes, eæ suspiciones & morositatem aduersus homines nobis ingenerant, quorum culpa vel non adeptos quod cupiebamus, vel in ea quæ nollemus incidisse nos putamus. qui verò in rebus cum facilitate animi & moderatione versari adsueuit, is cum hominibus agere facillime ac mansuetissime potest. Itaque sermonem de rebus cœptum repetamus. XIII. Febricitantibus, quidquid gustent, amarum & insuaue videtur: sed tamen vbi alios videmus eadem citra molestiam gustare, non iam cibum potumve, sed morbū & ægrotantes in causa esse dicimus. Eodem modo culpare res & inique ferre desinemus, si videamus iisdem alios absque dolore & cum hilaritate vti. Iam id quoque multum ad animi tranquillitatem confert, si in his quæ nobis inuitis euenerunt, non negligamus in hęc intueri quæ nobis grata & venusta adsunt: sed mixtione vtrorumque instituta, meliorum momentis deteriora aboleamus. Sed nos, qui oculos nimio splendore offensos ad florida & viridia auertentes reficimus: iidem cogitationem rebus dolorem afferentibus intendimus, eamque recensioni molestiarum immorari cogimus, tanquam non vi abstractam a melioribus, Atqui huc non inepte transferri potest, quod forte dictum est in curiosum:

Aliena quid sum acuiè, eruides mala,
In proprys caecus, hominum inuid[i]ssime?

[XIV.] Quid enim mala tua mi homo, nimis subtili visu perspiciens, semper conspicua facis ac renouas: bonis autem præsentibus animum non adhibes? sed quemadmodum cucurbitulæ deterrimum é carne sanguinem eliciunt: ita de rebus tuis pessima quæque aduersum te colligis? nihil sane Chio illi præstans, qui multo boni vini aliis diuendito, acidum sibi ad cœnam gustando exquirebat: seruus autem quidam ab alio interrogatus, quidnam rei agentem herum reliquisset? Bonis, respondit, præsentibus mala quærentem. Plerique enim bonis & suauibus rebus præteritis, ad difficilia & grauia toleratu currunt. Ex horum numero non fuit Aristippus, gnarus quasi in trutina meliorum rerum momentis aduersus incommoda sese subleuare atque efferre. itaque prædio amisso quodam egregio, ex aliquo eorum qui mœrorem in modum se casum eius dolere & iniquè ferre simulabant, quæsiuit, Nonne tu vnicum possides agellum, mihi tres fundi sunt reliqui? Assenso, Cur itaque non tuam potius vicem doleam, inquit? est enim insani, ob amissa dolore affici, non gaudere relictis, ac sicut puerulí si quis ludicrarum rerum vnam ipsis auferat, reliquis etiam omnibus proiectis plorant ac vociferantur: ita vna aliqua in re fortuna nobis obturbante, inique ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, quid habemus? Immò autem, quid non habemus? huic gloria, illi familia, aut

Mala bonis compensanda.

Bonorum ... ærorum

coniugium, alii bonus amicus contigit. & Antipater Tarsensis, cum iam moriturus bona quæ ipsi contigissent recenseret, ne prosperam quidem nauigationem præterit, qua e Cicilia Athenas vsus fuerat. [XV.] Communia quoq. negligenda non sunt, sed eorum habenda ratio est, & gaudendum quod viuimus, valemus Solem videmus, bellum nullum, nulla est seditio, terra cultui, mare nauigationi libere prostat, licet nobis loqui, tacere, res agere, ocio frui. Hęc pręsentia maiorem nobis animi parabunt tranquillitatem, si absentium imagines nobis fingamus, sæpius nobiscum memoria repetentes, quam desiderabilis sit ægrotanti sanitas, in bello constitutis pax, gloriæ in tanta vrbe & amicorum copia peregrino & ignoto: & quam sit molestum priuari partis iis. Sic fiet, vt non rum demum magna ac præclara singula ista deputemus, quando amittimus: ante autem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. non enim pretium rebus istis interitus addit, neque eas debemus, tanquam magnas comparare, semperque trepidare & metuere ne tantis rebus spoliemur, dum verò possidemus, tanquam nullius precii res contemnere & negligere: sed ita maximè frui, vt voluptatem ex iis gaudiumque capiamus: vt etiam amissionem eorum, sicubi accidat, æquiore animo feramus. Sed plerique poemata (vt aiebat Arcesilaus) aliena, & picturas, & statuas putant sibi exacte singulis partibus animo oculisque perlustratis contemplanda: vitam autem suam multa habentem consideratu non iniucunda prætereunt, foras semper prospicientes, aliorumque famam & fortunam admirantes: sicut adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt. [XVI.] Cæterum id quoque ad animi tranquillitatem magnopere conducit, maxime quidem se & suas res intueri: sin verò id non possit locum habere, non cum præstantioribus se comparare, quo vitio vulgo laboratur: nam, verbi gratia, qui vincti sunt, solutorum laudant fortunam, soluti liberorum, liberi ciuium, ciues diuitum, diuites satraparum, satrapæ regum, reges deorum, tantum non tonare & fulgurare cupientes.

consideratio.

Comparatio cum infelicioribus.

Non res mihi sunt cordi Gygæ diuitis,
Neque cepit æmulatio me, superûm neque
Magna obstupesco facta, nec tyrannidem
Magnam appeto, procul ab oculis sita est meis.

At verò Thasius aliquis, Chius, Galata, vel Bithynus, non contentus se aliquo inter suos ciues loco, in honore & cum potentia esse, plorat se non gestare vestem patriciam: & si ferat, quod non sit prætor Romanorum: & hoc adeptus, quod non consul: & consul, quod non prior, sed posterior fuerit renunciatus. Hoc autem quid est aliud, quam occasione ingrato animo fortunam accusandi conquirentem, a seipso sumere supplicium? [XVII.] At qui sa-

na mente prędıtus salubriter sapit, is Sole infinita millia hominum intuenrc,

Ample quæcunq; fruuntur terræ frugibus,

non si quem de his gloria sibi & opibus præstare videt, ideò deplorans sortem suam abiecto animo sedet: sed in publicum procedit, fortunam suam & vitam prædicans, quæ sibi in tanta multitudine alijs beatior obtigit. In Olympiaco quidem certamine non ita permittere vincere, vt ipse tibi qui cum certes deligas. At in vita licet ac res humanæ concedunt, vt cum multis præstes felicitate, magno sis animo alijsq; potius æmulandus, quàm aliorum admirator, siquidem te non cum Briareo aut Hercule componas. Ergo vbi magna te ceperit admiratio eius qui lectica gestatur, oculis paululum demissis etiam baiulos contemplare. & cum Xerxem illum rati mare transeuntem cum Hellespontio illo beatum prædicabis, inspice etiam eos, qui flagellis vrgentibus Athō montem perforant, & quibus ob ruptum fluctibus pontem aures naresque amputantur, simulque eorum sensum considera, quod vitam & res tuas ii felices existimant. [XVIII.] Socrates quendam amicorum audiens dicere, Quàm sumptuosa est Vrbs? mina vendirur vinum Chium, purpura tribus, mellis hemina quinque denariis: adduxit ad farinas, Heic, dicens, semisextarius venditur obolo: frugaliter in Vrbe viuitur. tum ad oliuas, Duobus æreis chœnix, deinde ad exomides, Hæc decem drachmis vendirur vestis: viles sunt res in vrbe. Ita & nos, cùm audiemus aliquem pronunciantem tenues res nostras esse & afflictas, qui consules aut procuratores non simus: esse nos in lauta atq; splendida re dicemus, vt qui neque mendicemus, neque oneribus baiulandis aut adulando viuamus. Enimuerò quando ea est nostra stultitia, vt magis aliorum quam nostri respectu viuere adsuescamus, ingeniumque ita est obtrectatione ac inuidentia corruptum, vt non tam gaudeamus nostris, quàm ob aliorum bona doleamus: eorum quos æmularis atque admiraris, non tantum vide splendida illa & nobilia bona, sed aperiens ea, & gloriæ ac speciei tanquam florido aliquo conopeo reducto, intus penetra, cernes multa molesta & minimè iucunda ijs inesse. [XIX.] Pittacus ille, cui magnam fortitudo, magnam sapientia & iustitia parauerunt gloriam, cùm hospites conuiuio excepisset, vxorque irata superuenisset, & mensam subuertisset, hospitibus perturbatis, Vnicuique, inquit, vestrum est mali aliquid: felicissimus hic, cui hoc tantum:

Mala bonis admixta alienis obseruanda.

Hic in foro beatus esse creditur,
Cum foribus apertus sit suis miserrimus:
Imperat mulier, iubet omnia, semper litigat.
Multa adferunt illi dolorem, nil mihi.

Talia

Talia multi opibus, gloriæ, regno inhærent, ignota vulgo obsitæ cruminibus testus.

O felix, fatisque Atrida beantibus orte:

extrinsecus illa beatitatis laudatio ducta, ob circumfusam armorum, equorum, militum copiam. at intus voces perturbationum animi vanæ huic gloriæ reclamant:

Iuppiter implicuit noxa me prorsus acerba.

Item hæc:

Suspicio te ô senex,
Et quicunque virorum
Sine periclo vitam exegit
Inglorius, ignotusque.

Ergo id genus ratiocinationes valent ad carpendum exhauriendumque huncanimi morbum, quo de fortuna nostra queruli, ob vicinorum admirationem res nostras extenuamus ac deprimimus. [XX] Id quoque non leuiter tranquillitati mentis obest, quod non mediocribus & ad facultates nostras accommodatis appetitionibus, tanquam velis vtimur: sed spe maiorum rerum concepta, postmodò frustrante conatu genium fortunamque incusamus, non nostram (quod erat rectius) stultitiam. Etenim non is infortunatus est, qui iaculari aratro, aut boue leporem venari voluit: neque ei qui frustra vericulo aut funda captauit ceruum, vllus malus aduersatur genius. sed stulticia & peruersitas eum ad tentanda impossibilia adigunt. In culpa est sui amor, studium ingenerans primas sibi in omnibus rebus contentiose arrogandi, & inexsaturabili cupiditate omnia aggrediundi. non enim diuites modò simul, & docti, & robusti, & ad compotandum idonei, & comes esse atque amici regum & vrbium principes volunt: sed male secum agi putant, nisi canes etiam, & equos, & coturnices, & gallos aliis habeant præstantiores. Dionysius maior non contentus omnium ea tempestate tyrannorum quod esset maximus, irritato atque exasperato animo, quod Philoxenum poetam canendo, Platonem differendo non superaret, alterum in lapicidinas coniecit, alterum in Æginam vendidit. Non hoc modo egit Alexander qui cum Criso stadii cursor cum ipso de velocitate certans dedita opera visus fuisset succumbere, vehementer est indignatus. Probe etiam Homericus Achilles cum dixisset,

Non me inter Danaos cum sit præstantior alter:

subiecit,

Pugnando mea namque aliis facundia cedat.

[XXI] Megabyzo Persæ cum in officinã Apellis pictoris descendisset, & nescio quid de arte dicere cœpisset, silentium imposuit Apelles his verbis, quamdiu tacebas, existimabare aliquid esse ob auri & purpuræ ornamenta: at nunc te nugantem etiam pueruli

Mediocritas appetitionum.

[illegible] ochram ferent [illegible] deridentque [illegible] stoicos ludere putant, qui [illegible] audiunt [illegible] non modò prudentem, iustum, fortem, sed [illegible] oratorem quoque, imperatorem, poetam, diuitem, regemque [illegible] omnia [illegible] sibi titulos inscribere est omnes, & [illegible] obtinere, [illegible] offenduntur. Atque deorum alius alia virtute præditus [illegible] bellicus [illegible] [illegible] præses [illegible] & Venus [illegible], quod ad eam [illegible] pertineat [illegible]. Et verò sunt quæ simul locum habere [illegible] pugnant studia, puta otio opus habet [illegible] exercitatio, & mathematicarum tractatio, atque aliarum [illegible] occupationum [illegible] ciuilis, & amicitiæ [illegible], non sine negotiis & occupationibus parari possunt. dum vini & [illegible] vsus largior, corpus validum [illegible] animum imbecillum [illegible] assidua [illegible] cura & [illegible] tis auget, [illegible] opus ad philosophiam est per quam [illegible] viaticum, XVII. Hinc [illegible] non omnia esse omnium, sed oportet Pythiæ [illegible] inscriptioni, Seipsum nosse: [illegible] factus est: neque id ad al[illegible] vita [illegible] vim facere.

Equus est [illegible],
A[illegible] [illegible]m
D[illegible] [illegible]tur.
A[illegible] [illegible]m [illegible]t,
C[illegible] [illegible]rio[illegible]m

Qu[illegible] quod non simul est
R[illegible] [illegible] virtute:

& Catellus Melit[illegible] in sinu viduæ mulieris educatus: stupidus est, neque eo melior, qui simul vult & Empedocles, Plato, aut Democritus esse de mundo scribens, & cum vet[illegible] diuite dormire, vt Euphorion, aut cum [illegible] compotatoribus Alexandri potare, vt Medius. & qui [illegible] tolerat non simul & ob diuitias, vt Ismeniam & ob virtutem, vt Epaminondam [illegible] admiratione haberi. Nam neque cursores animo sunt ægro, qui non auferunt coronas luctatorum: sed suis gaudent atque exultant. Spartam es nactus, hanc orna. sic & Solon,

At nos virtutis non permutabimus horum,
Pulchraque virtutis munia diuitiis:
Cùm stet virtutis stabilis possessio semper,
Incerta varia, [illegible] opes

Et Strato physicus audito Menedemū multis modis plures habere discipulos, Quid mirum est [illegible] [illegible]es [illegible] qui [illegible], quam [illegible] [illegible] Aristoteles quoque ad [illegible] paruum [illegible] Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] de [illegible]

[illegible]

riant. [XXIII.] [illegible] os qui hoc modo sua excol[illegible] [illegible] nus aliorum [illegible]. Nunc nos, qui a vite ficus, [illegible] vuas non requirimus, nisi prerogatiuas [illegible] omnes [illegible] ctorum, [illegible]torũ, philosophantium, adulantiũ, libere dicentium, parcorum, sumptus facientium habeamus, calumniamur, ingrati que aduersum nosmetipsos sumus, ac vitam nostram vt [illegible] mutilam [illegible] sp[illegible]us. Pr[illegible] hæc verò, ab ipsa nos natura a[illegible] neri videmus. vt enim [illegible] animalium alia aliunde [illegible] cum [illegible] neq; omnia carnem edendi, [illegible] semina legendi, radi cem [illegible] facultatem [illegible]dit ea: sic hominibus quoq; vari[illegible] [illegible] tam [illegible]am o[illegible]tu [illegible] opilio [illegible] suas, suas [illegible] ri, aucupi, & quem [illegible]. Quo æquius est [illegible] genus vitæ, q nobis est cõm[illegible], amplexo, in eo elaborare, reliqua omittere, neq; [illegible] Hesiodum [illegible] dũ sustulisse, cum diceret:

[illegible] figulo [illegible] crodit.

non enim [illegible] candem vitæ rationem et [illegible] [illegible] sed & [illegible], & opulent[illegible] [illegible] c[illegible], [illegible] pul chre stant [illegible] nes a patriciis [illegible] [illegible] qui di[illegible] non m[illegible]criem sibi [illegible] qu [illegible]. [illegible] Iam quod hominum [illegible] q[illegible] mi vel ægritudinis [illegible] d[illegible] a[illegible] non in Iouis limine, sed in [illegible] re[illegible], [illegible] sitates demonstrant. Stolidi enim bona [illegible]tia n[illegible] nunt, neque curant quod cogitationes [illegible] [illegible] habent intentas. prudentes ea qu[illegible] q[illegible] [illegible], memoriæ perspicacitate sibi præ[illegible] faciunt. Quippe stultis id quod præsens est, & exiguissimo temporis puncto se tangendum præbens, deinde sensum effugit, non iam amplius ad ipsos pertinere videtur sed quemadmodum apud Manes pingitur quidam funem torquens, & id quod contexuit asino vorandum permittens: ita multorum studia quędam & ingrata obliuio omnẽ actionem, omnes res [illegible]clar[illegible] gestas, omne iucundum ocium, omnem [illegible]orum [illegible] fruitionẽ abolens, non sinit vitam esse continuam, [illegible] a liunctis: sed hesternam ab hodierna, [illegible] crastina [illegible], quidquid euenit obterens tanquam non factum redigit. [illegible] incrementa [illegible] negant, [illegible] continuatam [illegible] xionem: ij [illegible] nos sub[illegible] alios. qui autem [illegible] non cõplectuntur memoria, ne[illegible] uo[illegible] sed [illegible] faciunt se quotidie [illegible] a crastino pe[illegible]te: tanquam ea qu[illegible] [illegible] d[illegible]que [illegible] ob[illegible] [illegible] n que [illegible] ipsis [illegible] quæ res a[illegible]

Memoria bonorum.

non leuiter impedit. [XXV.] Grauius etiam huic officitur, quando homines muscarum in morem in speculis de laeui superficie delabentium, ac asperitatibus & fissuris inhaerentium, a iucundarum rerum memoria defluentes recordationi molestarum implicantur: immò, sicut Olynthi cantharos ferunt in locum quendam qui ab exitio eius insecti *Cantharolethrum* dicitur iniectos, quod exire inde nequeant, perpetua circumuersione enecari: ita ipsi quoque in malorum commemorationem vbi inciderint, inde se reuocare & recreare nolunt. Oportet autem sicut in tabula colorum, ita in animo rerum eas quae maxime nitent ac splendent proponere, iisque tetrica obscurare & opprimere: quandoquidem omninò deleri & amoueri non possunt. Vt enim lyrae aut arcus nerui, ita mundi quoque concentus vicissitudine quadam intenditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil synceri, nihil puri est. Sed quemadmodum in musica soni sunt & graues & acuti, & in grammatica literę cum vocales, tum mutę: musicus autē & grammaticus est non qui alterum genus moleste fert atque fugit, sed qui omnia vsurpare & permiscere arte sua potest: ita in rebus quoque humanis cum sint oppositi inuicem ordines (quando, vt est apud Euripidem,

Rerum humanarum varietas.

Seiungier non possunt à bonis mala.
Sed est eorum, vt res habeant satis bene,
Commixtio quaedam)

non debemus in altero animum ob dolorem despondere: verum harmonicos imitari, & melioribus deteriora obscurando, ac mala bonis occupando, concinnum vitae, nobisque conueniens temperamentum conficere. [XXVI.] Non enim verum est quod dixit Menander.

Vnicuique in lucem cùm primo editur,
Genius bonus vitae magister totius
Adsistit. ———

sed Empedoclis probanda potius est sententia, qui vnumquemq; nostrûm, postquam est natus, arripi gubernarique a duplicibus fatis geniisque docet.

Hic inerant Chthenia & cernens procul Heliopea,
Et vario Harmonie vultu, Derisq; cruenta,
Turpis Callistoq; Thoosaq; Deineaq;,
Nemertes & amoena, nigro fructuq; Asapheia.

quorum geniorum nominibus variae animi perturbationes exprimuntur, quarum omnium semina cum ortus noster secum tulerit, ideòq; vitae magna fit inaequalitas: meliora quidem optat, qui sana est mente, sed tamen altera quoque exspectat, & vtrisq; vtitur ita, Vt ne quid nimis. Non enim tantum qui minime desiderat crastinum diem, sicut Epicurus aiebat, suauissime procedit in crastinam

ſtinam diem: ſed & diuitiæ, & gloria, potentia honores eos maxime, delectant, qui contraria horum minimè metuunt. Nam nimia iſtarum rerum appetitio, acerrimum amittendi metum ingenerans, gratiam earum fruendarum infirmam reddit atque inſtabilem, inſtar flammæ vento agitatæ. Cui verò ratio hoc parauit, vt ad fortunam intrepide dicere poſſit,

Suaue eſt, ſi quid das: paruus dolor, hoc vbi tollis:

hunc fiducia & vacuitas metus amiſſionis, tanquam intolerabilis docent ſuauiſſimè vti rebus præſentibus. [XXVII.] Ac licet Anaxagoræ affectum animi, à quo profectum eſt vt de morte filii hanc vocem ederet, Sciebam mortalem eſſe quem genueram, non admirantes modò, ſed & imitantes, ad ſingulos fortunæ caſus dicere: noueram diuitias me poſſidere in diem durantes & inſtabiles. noueram magiſtratum ab iis adimi poſſe, qui eo me ornauerant. noueram mihi eſſe probam mulierem, ſed tamen mulierem. noueram amicũ eſſe hominem, facile (vt ait Plato) mutabile animal. Huiuſmodi enim præparatio animique informatio, ſi quid eorum quæ nollemus quidem, poſſe tamẽ euenire cogitabamus, accidat non admittentes voces iſtas, Non putaram, Multa ſperaui, Hæc non exſpectabam, ſaltum cordis & trepidationem auertunt, ac celeriter furioſam & perturbatam facultatem ſedant. Carneades de magnis rebus admonebat omnem dolorem mœroremque ab hac vna cauſa naſci, quod inexſpectato nobis accidit quippiam. [XXVIII.] Equidem Macedonum regnum cum Romano comparatum imperio, vix aliquarta huius pars erat. & tamen Perſeus amiſſa Macedonia, cum ipſe ſuam deplorabat fortunam, tum ab omnibus miſerrimus infeliciſſimuſque homo iudicabatur. at qui hunc deuicerat Æmilius, tradito alteri terræ mariſque imperio coronabatur ac ſacrificabat, non iniuria beatus habitus. norat enim ſe magiſtratum occepiſſe, quem eſſet depoſiturus: Perſeus autem ſuo regno præter exſpectationem ſuam erat exutus. Pulchrè etiam Poeta docuit, quid rei ſit id, quod inexſpectato contingit. Vlyſſes enim cane mortuo cum non continuiſſet lachrymas, vxori adſidens flenti nihil tale paſſus eſt. huc enim venerat, animo ratione iam ante confirmato, & aduerſus motum munito: in illum autem ſlctum [illegible] ita re, & inexſpectata eum coniecerat. In vniuerſum verò quæ nolentibus nobis accidunt, partim ſuapte natura moleſtiam ea afferunt, partim opinio nos adſuefacit vt ægre feramus. & aduerſum hæc vtile eſt in promptu habere iſthuc Menandri:

Animi ad res aduerſas præparatio.

Niſi ipſe feras præ te, nihil es paſſus mali.
Quid enim, inquit, ad te pertinet id,
Qui neque animus [illegible] corpus tangit tuum?

cuius generis ſunt ignobilitas patris, adulterium vxoris, coronæ

au[illegible] primarū in consolationem [illegible]: quibus etiam absentibus [illegible] obstat, quominus & animo & corpore optime valeas. [XXIX.] Ad casum [illegible] quæ [illegible] suaptè dolorem videntur excitare, vel [illegible] morbi, [illegible] amicorum & liberorum, ac commodam [illegible] Euripideum illud:

[illegible] heu mihi? more hominum sæpè accidit.

Non [illegible] enim alia ratio quæ facultatem animi [illegible] omnibus ob[illegible] magis reuocet & confirmet, quam quæ com[illegible] & necessitatis memoriam renouat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hac tantum fortunæ ansam præ[illegible], in [illegible] rebus tutus ac securus. Demetrius cum [illegible] quæsiuit è Stilpone, [illegible] quid in ista direptio[illegible] Stilpo, Neminem, respondit, vidi qui meas [illegible] Proinde fortuna [illegible] omnia, atque a[illegible] habemus [illegible],

[illegible] ferre [illegible] ager [illegible].

[XXX.] [illegible] xtenuare aut depri[illegible] posset, nihil stabile aut propterea habet [illegible] quod exigua est pars [illegible] quæ fortunam admittit melio[illegible], in qua bonorum maxima [illegible] es, disciplinæ, rationes in [illegible] qua [illegible] nequeunt. proinde inuicti [illegible] animosi, fortunæ [illegible] verbis re[illegible] Socrates visus [illegible] Anytum & Melitum dicere, in [illegible]: Interficere me Anytus & Melitus possunt, nocere [illegible] non possunt. Potest enim fortuna me morbo aliquo [illegible] in [illegible] populi aut tyranni vocare malum, [illegible] abiecti, degenerem, inuidum, non potest eum [illegible] bonus, fortis, magnanimus neque animi habitum [illegible]um, cuius ad vitam [illegible] dam vsus maior est, per[illegible] promptu [illegible], quam [illegible] aduersus mare. Quippe gubernator neque fluctus [illegible] potest asperos, & violentum ventum, neque [illegible] quoties opus est, neque audacter & intrepide tempestatem sistere. sed quamdiu arte sua vtitur, rebus non [illegible] regit. Magnum vt poetæ verbis vtar, velum [illegible], cum malus inferior supra tartareum mare emergit, tremens ipse & titubans. [XXXI.] At enim affectio animi prudentis, [illegible] ipsi corpori plerunque tranquillitatem concilians, morborum occasiones continentia, victu moderato, ac mediocribus laboribus auertens: tum si quod [illegible] mali principium ostenditur, veluti cum [illegible] quæ in mari laten[illegible] est nauigandum, contra [illegible] præteruehitur, vt ait Asclepiades, quod si verò [illegible] vel [illegible] pro-

rella [illegible] in [illegible] portus, liceatq; enatare e corpore, tanquam scapha [illegible] admittente. Insipientem enim mortis *Mortis contemtus.* metus, non [illegible] a corpore dependere, id animae [illegible] xam [illegible] quemadmodum Vlysses [illegible] metu subiectae Charybdis:

M[illegible] vbi ventus nau[illegible] & v[illegible] vetat.

& hoc [illegible] que fer[illegible] tem, & illud metuentem. At qui animae naturam vtcunque didicit, reputatque eam morte vel in meliorem, vel [illegible] m [illegible] p[illegible] rem statum abire: is vacuitatem metus aduersus mortem, non exiguum habet ad tranquillitatem animi in vita [illegible] um. [XXXII.] Nam cui licet virtute ac praestantiore parte sui praeualente suauiter viuere, alienis autem & naturae aduersa quae sunt superantibus intrepide abire, fato haec,

I [illegible] se Deus, simul atq; volam, me soluet: ———

quid excogitari potest quaeso, quod huic graue, molestum, aut turb[illegible] dterens possit accidere? Certe qui dixit, Anteuerti te o fortuna, omnesque tibi ad me aditus obstruxi: non is vectibus, clauibus, aut muris fidens hoc dixit, sed doctrinae & rationibus. quarum sine qui volunt, participes fieri possunt. Neque de vllo talium dictorum desperandum aut diffidendum est: sed admiratione horum atque aemulatione, & quasi d[illegible] cui[illegible] s[illegible] n stinctus societate impulsi periculum de nobis facere [illegible] minoribus rebus demum, quomodo simus ad maiora affecti: non fugere aut auersari hanc animi accurationem [XXXIII.] Mihi quidem videtur hoc studium non vsque adeo difficile. Etenim animi obl[illegible] tio subducens se a rerum aduersarum cogitatione, & circa [illegible] a [illegible] ma & suauissima identidem versans, fatuitatem quandam & imperitam molliciem ingenerat. qui verò morbi etiam, doloris, exsuli speciem meditatur, ac rationis imperio se ad ista sustinenda componit animus, multa is [illegible] illa, ina[illegible], & putrida esse in his, quae grauia vulgò ac terribilia videntur. id quod de singulis initae rationes demonstrant. At multi etiam ad hoc Menandreum expauescunt:

Dicere haud viuus potest quisquam, Hoc non obtinget mihi.

scilicet ignorantes quantum sit ad vacuitatem doloris bonum, meditari ac posse aduersus fortunam apertis oculis [illegible] cere, neq; in seipso [illegible] tiones co[illegible] pere delicatas, [illegible] vmbra educatum [illegible] es multas subinde cedere, nullisq; reluctantes aduersitati. [XXXIV.] Menandro quidem sic possumus respondere:

Dicere haud viuus potest quisquam, Hoc non obtinget mihi:

atqui hoc licet dicere, Viuus nunquam in me isthuc admittam, non mentiar, non [illegible] m [illegible] le, non defraudabo, non insidiabor. *Conscientia.* Hoc enim [illegible] um est potestate, non paruum, sed ingens *Poenitentia.* ad animi tranquillitatem adiumentum. Contra malefactorum conscientia, veluti vlcus in carne, in animo poenitentiam relinquit,

pungentem subinde atque sauciantem. Alios enim dolores ratio tollens, pœnitentiam solam efficit, à se ob pudorem morsibus crebris vexatam & pœnas dantem. Ac quemadmodum qui rigent, aut epialis febribusve æstuant, grauiorem sentiunt molestiam, ac deterius afficiuntur, quàm quibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu acciderunt: ita fortuita leuiores inferunt dolores, tanquam ab externis illatos at verò hoc,

Hominum non alius, mihi sum causa ipse, malorum.

qui suis delictis intus cum luctu accinit, is dolorem turpitudine aggrauat. [XXXV.] Quo fit, vt neque preciosa domus, neque auri copia, neque generis dignitas, neq; magistratus amplitudo, neque facundia aut eloquentia tantam vitæ serenitatem tranquillitatemq; præstet, quantam animus actionũ consiliorumq; prauorum purus, ingeniumq; (vitæ actionum hic est fons) perturbationis expers, intaminatumq;. vnde promanat honestæ actiones, efficacitatemq; quasi diuino instinctu exagitatam hilaremque, & cum animi honesta elatione coniunctam habent, memoriamque dulciorem & stabiliorem Pindarica illa spe, quam is alumnam senum dixit. Non enim roris quidem marini frutices (vt Carneades testatur) etiam excisi diu fragrantiam suam seruant: in anima autem viri prudentis actiones pulcræ nõ semper gratam recentemq; sui relinquunt memoriam: quibus lætitia rigatur, floretque, & contemnit eos qui deplorant vituperantq; hanc vitã veluti quandam malorum regionem, aut locum exsulii animis in hoc mundo designatum. [XXXVI.] Perquam mihi placet illud Diogenis dictum, qui hospitem Lacedæmone videns parare se magno studio ad quandam festiuitatem, Quid, aiebat? an non vir probus quemuis diem festum censet? Et quidem, si sobriè viuimus, admodum illustrem. Est enim sanctissimum templum ac diuinissimum hic mundus. in hunc inducitur homo cum nascitur, non manu factorum & immobilium spectator futurus simulacrorum, sed earum, quas mens diuina sensiles mente sola cernendorũ effigies, in se insitam vitæ motusq; habentes facultatem fabricata est Solem, inquam, Lunam, sidera, fluuios nouam subinde aquam edentes, terram stirpibus animalibusque alimenta submittentem. quorum sacrorum initiatio atq; institutio perfectissima cum sit vita, profectò par est eam tranquillitatis animi ac lætitiæ esse plenam. Nam vulgus hominum imitari minimè debemus, qui Saturnalia, Liberalia, ac Panathenæa aliasque harum similes præstolantur festiuitates, vt ibi oblectentur, seque emptitio risu recreent, persoluta mimis & histrionibus mercede. [XXXVII.] Quid? Sedemus ibi silentes & compositi (nemo enim lamentatur dum sacris initiatur, neque spectans Pythia luget, aut Saturnalibus potans) quas verò nobis deus ferias suppeditat, & ad quæ nos sacra deducit, fœdant

Bonorum perpetua feria.

homines

homines vulgò, maiorem vitæ partem in lamentis, mœrore, ac laborioſis ſollicitudinibus exigentes. Delectantur inſtrumentis ſonitum bellè ac ſuauiter reddentibus, cantu auicularum itidem, & non ſine voluptate ſpectant beſtias ludentes atque exſultantes: contra rugitibus earum, fremitibus ac adſpectu tetrico offenduntur. Suam verò ipſorum vitam riſus expertem, mœſtam, iniucundiſſimiſque affectibus, rebus & curis nullum exitum habentibus atteri atque elidi videntes, non ipſi tantum nullam ſibi reſpirationem aut alleuationem alicunde quærere negligunt: ſed ne ſociorum quidem admonentium orationes admittunt. quas niſi repudiarent, & præſentia citra vituperationem ferre poſſent vtique, & præterita grato animo recolere, & in poſterum ſpe bona ac benigna vſi, abſque metu & ſiniſtra de vitæ ſuæ conditionibus ſuſpicione viuere.

PLVTARCHI DE VITIOSO PVDORE, Commentariolus.

[I.] QVædam eorum quæ è terra enaſcuntur, cùm ſint ipſa per ſe ſylueſtria, ſterilia, & incremento ſuo noceant hortenſibus ſeminibus atque ſtirpibus, agricolæ tamen pro certo indicio ſoli non mali, ſed egregij atque pinguis habent. Eodem modo animi etiam quædam ſunt affectiones non bonæ, ſed quaſi germina è bono pullulantia ingenio, & quod cultui ſe ſatis exhibiturum ſit tractabile. In his etiam vitioſum cenſeo pudorem. qui vt ſignum eſt non malum, ita cauſam prauitati præbet. Etenim ſæpenumerò in eadem cum impudentibus peccata incidunt verecūdi: niſi quod his ſua errata dolorem incutiunt, non, vt illis, voluptatem afferunt. nullo enim ob turpitudinem dolore impudens afficitur: in quem facile etiam ſpecie tantum turpitudinis oblata prolabitur is qui ineptè verecundus eſt. Hoc vitij *dyſopiam* Græci dixerunt, in quo pudoris modus exceditur: quod vultus quodammodo cum anima deijciatur. Sicut enim *Katepheian* (hoc eſt, mœſticiam) vocant dolorem oculos in terram deijcientem: ſic verecundiam, præ qua intueri in alios non audemus, *dyſopiam* dixerūt.
[II.] Orator quidem impudentem in oculis non koras, (quæ vox & virgines ſignificat, & luminum pupillas) ſed meretrices habere pronunciauit. Atqui ad nimium propenſus eſt pudorem, animum nimis effœminatum ac delicatum ipſo prodit viſu, verecūdiæ honeſto nomine prætexens mollitiem ſuam, qua impudētibus ſuccumbit. Sane Cato dicebat adoleſcentes ſe eos magis probare qui

erubescerent quam qui pallescerent [illegible] magis quam reprehensionem timerent [illegible], quam periculum. Veruntamen & nimius vituperationis metus, ac ad [illegible] nis strepitum trepidatio, concidendum [illegible] quam [illegible] nore male audiendi, [illegible] bonestatem prodiderunt nonnulli ob impotentiam [illegible] horum negligenda est [illegible]: & [illegible] animi pertinax illa & rigida affectio.

Qualis Anaxarchi [illegible], quo se cunque carina
Verteret ind[illegible], [illegible] audax.

sed concinna quædam vtrinque temperanda [illegible], quæ & nimiæ pertinaciæ impudentiam, & [illegible] imbecillitatem auferat. quæ quidem [illegible] est, neque periculo vacat huiusmodi ex[illegible]. [III.] Sicut enim colonus silvestrem plantam [illegible], [illegible] one viribus adactio nihil parcens [illegible] adhibito cremat: ad vitem autem [illegible], vel [illegible] putandi gratia accedens, caute ma[illegible], metuens ne quid vtile lædat. sic philosophus ex a[illegible] tolles, degener germen & [illegible], aut auaritiam intempestiuam, aut studium voluptatum [illegible] premit, vulnus alte redigit, cicatricemque [illegible] magnam. quando autem delicatæ ac teneræ parti animæ [illegible] applicat, qualis est quæ nimio pudore [illegible] tur, summo studio cauet, ne imprudens simul cum vitio verecundiam eij[illegible]at. nam nutrices etiam puerorum sordes dum detergunt, interdum carnem sauciant atque adfligunt. Itaq; oportet adolescentibus nõ ita penitus vitiosum pudorem eximere, vt securi fiant nimisque inuerecundi. [IV.] Sed sicut qui domos demoliuntur templis vicinas, ij saltem contiguas his partes sinunt atque suffulciunt: sic nimius pudor [illegible] tendus est, vt tamen caueamus ne simul cum eo co[illegible] verecundiæ, æquanimitat[illegible], & mansuetudinis eij[illegible]antur: quibus rebus se insinuat ille in animum ad hoc vitij pro[illegible], cumque occupat, dum sibi is h[illegible], ciuilis, communi sensu præditus, non durus aut obstinatus videtur. Itaque [illegible] inde a principio Stoici ipsis verbis pudorem a verecundia distinxerunt, ne ambiguitas vocabuli occasioné vitij [illegible] relinqueretur. Ij tamen nobis hoc [illegible], vt vocabulis citra calumniam vtamur, atque adeo Homeri imitatione. Is enim dicit,

Sæpe verecundis sua fert affectio damnum
G[illegible] verecundis sua sæpe affectio prodest.

& non male priore loco eam dixit nocere. vtilis enim ratione de[illegible] verecundia, quæ sublato excessu medi[illegible]tatem relinquit. [V.] [illegible] omnium persuasum esse debet ei, qué nimius pudor

dor vrget affectu suo damnoso tenetur: nihil autem eorum quæ damnosa sunt, pudorum est: neq; debet laudibus alienis tum gaudere, vbi contra hiat is loco grauis, magnanimi, & iusti dicitur: neq; sicut Euripideus Pegasus,

Pauens, magis quam ille, subdidit

se Bellerophonti, ita ipse ijs qui volunt se dedere ac submittere, metuentem ne durus & inimicus audiat Ægyptio Bocchoridi, hominum ingenio intractabili, seruat ab Iside aspidem missam, quæ superne capiti circumuoluta obumbraret, & iudicaret iuste. At pudor vitiosus languidis & mollib. incumbens, & nihil renuere, nihil dicendo refellere finens, cum disceptatores a iuste dicenda sententia abigit, tum consulentium ora occludit: multaque cogit præter animi sententiam dicere atque facere & quanto quisque est animo iniquiore, tanto is crebrius in talem hominem impetum obtinet, impudentia sua eum ad pudorem cogens. Vnde fit, vt dysopia tanquam locus humilis & mollis, quia nullum congressum auersari, aut detractare potest, turpissimis quibusque rebus & vitijs occupandam se præbeat [VI.] Pessima sane custos ea puerilis ætatis : sicut & Brutus dicebat male sibi videri eum florem ætatis collocasse, qui nihil negare auderet. eadem pessima thalami est & gynæcei administra: sicut apud Sophoclem adultero quædam corrupta ab eo dicit,

Tu blandiendo persuasisti mihi. —— hoc adeò vitium intemperantis ingeniū corrumpere occupans, insidiantibus omnia expugnatu facilia, reclusa, atque prona reddit. dando eas capiunt, quæ impurissima sunt indole, persuadendo & pudorem ineptum inijciendo sæpe etiā probas subigunt. Mitto quæ damna is pudor adfert. quando eo ducti mutuū damus quorum suspecta est fides: spondemus inuiti, ac laudantes illud Sponde, præsto noxa est, vti eo in rebus nequimus. Quam multis exitio fuerit hoc vitium, non est enumeratu facile. Etenim Creo hæc ad Medeam dicens,

Præstat iam nunc inuisum me fieri tibi,
Ob mollitiem quàm post modum gemere meam,

alijs præclaram subiecit sententiam: ipse vitioso victus pudore, vnicam diem petenti dum assentitur, familiā suam perdidit [VII.] Nonnullos etiam cędem sibi aut venenum parari suspicantes, pudor ineptus a tuenda salute deterruit. Sic perijt Dio, non ignorans sibi abs Calippo strui insidias, sed ab amico & hospite sibi cauere pudori ducens. Sic Antipater Casandri filius cum cœna excepisset Demetrium, vocatus postridie ab eo, quòd puderet fidem non habere sibi habituro suum, & a cœna est interfectus. Herculem Alexandri Magni e Barsina filium Casandro Polysperchon promisit acceptis centum talentis se interfecturum, atque ad cœnam inuitauit. adolescens, cui suspecta res metum inijciebat, minus

into-

integra se valetudine præscripta excusauit. vt autem Polysperchô venit, & ô adolescentule, dixit, primò omnium facilitatem patris, atque erga amicos comitatem imitare, nisi me hercle nos vt insidiatores times: ductus pudore vna ad cœnam iuit, estque ab accumbentibus strangulatus. Non ergo ridiculum est, vt nonnulli esse dixerunt, neque stolidum, sed sapiens Hesiodi præceptum,

Qui te amat, hic conuiua inimico sit tibi omisso.

noli eius qui te odit pudore moueri, neque ideò, quod tibi is videtur fidem habere, cauere ab eo desine. nam vocaberis si vocaueris, & cœna præbenti præbebitur, incredulitatem tanquã aciem cautionis pudore emollitam vbi dimiseris. [VIII.] Enimuerò hoc vitium, vtpote multorum causam malorum, primum conabimur amoliri ab adsuefactione petito, ad res (vt solemus in alijs quæ meditamur) exiguas initiò, & non admodum difficulter in quibus huic malo resistatur. Verbi gratia, In cœna tibi saturo aliquis præbibit: noli verecundia inepta ductus vim tibi facere, sed depone poculum. Alius inter pocula poscit vt tesseris secum ludas: abijce inanem pudorem, neque metue dicteria: & Xenophanem imitare, qui timidus dictus a Laso Hermionense, quod ludere cum eo tesseris nollet, fassus est ad res inhonestas se timidissimum etiam esse. Incidisti in garrulum qui tibi inhæret ac te detinet: noli vereri, sed præciso colloquio propera & age quod cœpisti. Huiusmodi fugæ & repulsiones, quibus vili reprehensione comitante fatui pudoris vacuitatem meditamur, ad maiora nos præparant. [IX.] Atque hoc loco tempestiuum est Demosthenicum illud commemorare. is cùm Athenienses ad ferendam Harpalo opem se, & aduersus Alexandrum arma capessenda incitarent, ac subitò adueniente Philoxeno copiarum Alexandri maritimarum præfecto populus perterritus metu conticuisset: Quid, inquit, facient Sole conspecto, qui aduersus lucernam oculos attollere non audẽt? Quid enim facies in magnis rebus, rege aut populo pudorem tibi incutiente, si non audes poculum præbibente familiari repudiare, aut garruli prehensionem effugere? Sed nugatorem tibi insultare pateris, non tantum animi habens, vt dicas, Alias te videbo, nunc non vacat? Vtilis est etiam in paruis & vilibus rebus exercitatio vacuitatis pudoris inepti, quod ad laudandum attinet. Puta, In conuiuio citharœdus amici male canit, aut magno emtus histrio Menandrum agendo flagellat, plerisque laudantibus & applaudentibus: non est equidem ita arduum, audire cum silentio, neque illiberaliter contra animi sententiam laudare. nam in hoc genus rei si compos tui non sis, quid facies amico poema ineptum recitante, aut orationẽ ostendente ridiculè fatueque scriptam? scilicet laudabis, & adulatorum obturbantium cateruæ te socium addes. quomodo ergo in

rebus

rebus eum gerendis peccantem inhibebis? quomodo in magistratu, coniugio, aut republica delinquentem castigabis? Ego enim ne Periclem quidem probo, qui amico postulanti vt falsum pro ipso testimonium, idque iuratus, diceret, respondit, Se vsque ad aras amicum esse. nimis enim propè accesserat. Atqui eminus se adsuefecit, vt neque dicentem laudet diuersum sentiens, neque canenti applaudat, neque scurrilibus dictis arrideat: is rem eousque deduci non patietur, vt ipsi istis in rebus inepti pudoris vacuo dicat aliquis, Iura pro me, falsum perhibe testimonium, pronuncia iniustè. Eodem modo adsuescere debemus, vt pecuniam petentibus reluctemur in rebus neque magnis neque recusatu difficilib. Etenim Archelaus Macedonum rex in cœna aureum poculum poscente quodam, cui nihil pulcrum videbatur nisi accipere, puerum id Euripidi dari iussit: & in alterum illum intuens, Tu quidem, inquit, ad petendum idoneus es, non ad accipiendum: ille autem ad accipiendum, etiam non petens. rectissimè dandi ac donandi arbitrium iudicio, non inepto pudori deferens. At verò nos sæpenumerò hominibus probis, familiaribus, & indigentibus præteritis, alijs continenter ac proteruè petentibus damus: non studio dandi, sed quia negare non possumus. Ita Antigonus senex à Biante crebro interpellatus, Date, dixit, Bianti & necessitati talentum. quanquam is quidem alias ita vt quisquam regum in huiusmodi petitoribus repellendis accuratus fuit atque argutus. Cynico enim cuidam drachmam postulanti, Non est, ait, hoc donum regium. & subijciente illo, Da ergo talentum, respondit, Hoc accipere non est Cynicum. [XI. Sane Diogenes in Ceramico statuas circumibat, ab ijsque stipem exigebat, mirantibusque hoc dicebat, Meditari se repulsas. Nobis autem primum in vilibus adsuescendum est & paruis rebus, vt denegare possimus quæ petuntur inconuenienter: vt maioribus in rebus nobis non desit copia opitulandi ijs, quibus recusatio adhiberi non debet. Rectè enim Demosthenes, Nemo, inquit, præsentibus in quæ non debuit insumtis, absentium copiam ad vsus necessarios consequetur. multiplicatur autem nobis turpitudo, si abundantes in ociosis rebus, inopes simus in pulcris. Enimuerò vitiosus pudor non in pecunia modò dispensanda prauos nos & iniquos, sed etiam in maioribus rebus facit vt respuamus quod recta ratio vtiliter suggerebat. quippe ægrotantes, non peritum accersimus medicum, pudore nobis familiaris moti: & liberis magistros loco bonorũ præficimus eos qui nobis operam suam obtrudunt: & litis nostræ patrocinium nõ vtili & in foro versato committimus alicui, sed gratificandi studio amici alicuius aut cognati filio eam ostentandi sui materiam offerimus. denique inuenias, qui philosophantium nomen gerentes, Epicurei aut Stoici fiunt non iudicio aliquo, sed ob pudorem ineptum

eptum vrgentibus familiaribus & amicis se addentes. Quæ cùm sint, age eaum in vilibus ac quotidianis rebus eminus nos condocefaciamus, vt neque tonsore neque pictore pudore inepto impulsi vtamur, neque in diuersorio incommodo diuertamus, omisso commodiore quod ad manum est, quia caupo nos sæpe salutauerit. sed adsuescendi gratia vtamur eo quod melius est, etiam si leue sit discrimen. quomodo Pythagorei obseruabant, ne vnquã dextro femori sinistrum imponerent, neve parem numerum pro impari acciperent, cum reliqua æqualiter haberent. Adsuescendum est etiam, vt ad sacrificium, nuptias aut conuiuium inuitemus non eum potius qui nos salutauit aut accurrit, quàm beneuolum & vtilem. Qui enim sic fuerit exercitatus, is in [illegible] non modò non capietur, sed ne tentabitur quidem a vitio. Atque hæc de exercitatione dicta sufficiant. [XIII.] De [illegible] ratiocinationibus autem vtilibus prima hæc est, qua docemur & admonemur: Cum omnibus alijs affectibus [illegible] animi ea comitari ipsa mala, quæ illorum opera [illegible] volu[illegible] : vt ambitioni infamiam, cupiditati voluptatum dolores, molli[illegible] labores, contendendi studio damnationes & [illegible] inferiores: tum verò inepto pudori hoc plane vsuuenire, [illegible] qui eum secuti fumum fugiunt, in ignem incidant. dum enim [illegible] contradicere inique vrgentibus, postmodò pudore [illegible] in iustas illapsi accusationes, & ob metum ex[illegible] guæ reprehensionis, plerunq; apertum dedecus sustinent. Etenim amico pecuniam flagitanti denegare ob ineptum pudorem non ausi, carentes ea ipsi, paulò post turpiter stant re patefacta. eo[illegible]que modo policiti se patrocinaturos alicui in iudicio, pudore alterius partis ducti vadimonium deserunt. Multos etiam pudor vitiosus in stipulationẽ nuptiarum [illegible] sororisve inutilis coniectos, mentiri mutata sententia coegit. [XIV.] Dixit quidam, non serio tamen, sed iocans, omnes Asiæ incolas vni seruire homini, ideo quod vnicam syllabam Non pronunciare nequirent. at qui improbe vrgentur ad peccandum pudoris metu, ij etiam si nihil dicant, saltem sublato supercilio, oculisve in terram defixis, multa possunt aduersa ipsis & absurda euitare ministeria. Etenim silentium Euripides sapientibus esse dixit responsum. videmur autem magis eo aduersus iniquos opus habere. Nã verbis quidem possumus placare vrbanos homines. ad quam [illegible] in promptu sunt [illegible] multa illustrium ac bonorum virorum dicta. quale est Phocionis ad Antipatrum, Non potes me [illegible] & amicum habere & adulatorem: & Ath[illegible] ibus [illegible] festiuitate iubentibus eum stipem conferre ac [illegible] Pudeat verò me, inquit, si [illegible] uam, hu[illegible] Callicle creditore suo mo[illegible] ato. [illegible] est, vt ait Thucydides, sed tu[illegible] re ipsa [illegible] ob [illegible]

satem

Qua ineptum pudorem comitentur mala.

[illegible] & mollitie [illegible] passus sibi incuti pudorē, petenti dicere metuēs,

Non[illegible] amicus argentum habes candidum,

ac quasi [illegible] deinde promissionem emittit:

N[illegible] esse bricatu hunc pudor illigat.

C[illegible] ———

[XV. Persaeus] [illegible] sociorum argentum mutuò dans, in foro & [illegible] contraxit, scilicet memor Hesiodi [illegible]

[illegible] cum fratri te [illegible] ridens adhibeto,

cum [illegible] rentur, ac dicere, Adeone Persæ omnia sec[illegible] [illegible] odit, vt amice recipiam, neque iure ex[illegible] [illegible] initiò ob pudorem vitiosum omissa [illegible] te [illegible] cepta [illegible] opus habuerūt. R[illegible] Cyreneo epistolam ad Dionysium tra[illegible] [illegible] te hominis & moderationem [illegible] laudauit: sed e[illegible] [illegible] ad te scribo de homine, quod animal [illegible] m verò, quem [illegible] sterisque minē [illegible] exit, vt Polysperchonti cōmendaret hominē, [illegible] com[illegible] exceptus à Macedonibus & in [illegible] opus haberet, talentū petijt. [illegible] hoc Polysperchon [illegible] mon[illegible] eas, vt accuratius posset [illegible] cōmendare vellet. Atque hoc quidem Xenocrati [illegible] euenit. Nos [illegible] sæpe cū optime nouimus malis, literas tamen & pecunias largimur, nobisque ipsis no[illegible] [illegible] neque [illegible] cū voluptate aliqua, [illegible] adulatoribus [illegible] sed indigne [illegible] ferentes impudentiam hominum, nostram [illegible] quæ [illegible] ad subuenerat. Quod si alias, maxime ad eos qui nobis pudorē incutere volūt, dicere licet:

Intelligo bene quid facturus sis mal[illegible]

falsum dicturus testimonium, iniuste iudicaturus, inutilem legem pro[illegible] us, alienum æs contrahens eius causa qui non reddet.

[XVI.] Neq; verò vllus est animi morbus, vbi pœnitentia non iam consequatur, sed statim in ipsa actione præstò sit: vt fit cum inepto pudori indulgemus. nam dantes molestiam percipimus, & testimonium [illegible] entes pudore suffundimur, & adiuuamus cū infamia, & promissa non implentes conuincimur. Quod enim ad contradicendum su[illegible] [illegible] ecilli, fit vt multa rec[illegible] ijs quibus cū viuimus, quæ præstare non possumus, vt commendationes in aula & ad principes: quia scilicet nolumus & non audemus etiam d[illegible], Non nouit nos rex, alios magis [illegible]. Lysander quidem, cum a se animum Agesilai abalienasset, & ob gloriam tamen putaretur apud eum plurimum posse, non veritus est commendationem a se petentes [illegible] jcere, iubens [illegible] e, ac per eos [illegible] tare, qui largius [illegible] apud regem possent. Non enim turpe est

est non omnia posse, sed quod non possis, & ad quod factus non sis, id in te recipere & vi velle consequi, præter quam quod turpe, etiã molestissimũ est. Rursum ab alio principio ordiamur. [XVII.] Oportet mediocria & conuenientia officia petentibus præstare alacriter, non victos incusso ab ijs pudore, sed vltrò concedentes. in damnosis autem & absurdis semper Zenonis illud habere in promptu, qui cum obuiam esset factus adolescenti cuidam familiari suo iuxta murum sensim ambulanti, & audiret eum fuga se subducere amico postulanti vt falsum pro ipso diceret testimonium: Quid ais, inquit, stulte. iste improbè iniusteque agens te non fugit, neque veretur: tu eum in iusta re subsistere non audes? Qui enim dixit nequitiam aduersus hominem nequam non esse malam armaturam, i. male adsuefacere voluit nos vt imitando vinceremur malitiam. At impudenter nobis molestos, & ad vitiosa im vrgentes pudorem, vacuitate pudoris amoliri, neque ob verecundiam hominibus perfrictæ fronti gratificari, opus est iustum ac rectum, & quidem hominis cordati. [XVIII.] Iam obscuris, abiectis, & nullius precij hominibus, cum ij nos improbè incessunt, resistere nõ est magni laboris: sed quidam cum risu & sanna tales reijciunt vt Theocritus: qui cum in balneo duo strigilem ab ipso vtendam peterent, alter peregrinus, alter notus furtorum, iocose vtrumque remouit, dicens, Te non noui, te verò noui. Et Lysimache Atheniensis Mineruæ Poliadis antistita, cùm agasones sacra adportantes infundere iuberent: Vereor, inquit, ne hoc quoq; in consuetudinem trahatur. Et Antigonus adolescenti cuidam egregij centurionis filio timido atque molli, cum is ornari & produci ad honores postularet: Apud me, inquit, ô adolescens, propriæ, non patriæ virtutis sunt præmia. Verum vbi is qui instat nobis, in honore est, & cum potentia (quod genus hominum difficilime possunt auerti & excusationibus flecti), cum in iudicijs aut comitijs sententias nostras expetunt, fortassis neque facile, neque necessarium facto videatur id, quod egit Cato iuuenis etiamnum aduersus Catulum. Is Catulus inter Romanos dignitate princeps, quo tempore censuram gerebat, ad Catonem accessit, tunc quæstorem, deprecaturus pro quodã, cui Cato multam dixerat. cumque vrgeret precando, tandem impatientia impulsus Cato: Turpe est, inquit, Catule te censorem hinc discedere nolẽtem a lictoribus trahi. ita Catulus pudore perfusus, iratus abijt. [XIX.] Moderationis & æquitatis plus habent dicta Agesilai & Themistoclis. Agesilaus in quodam iudicio iussus à patre sententiam a legibus alienam ferre, a te, inquit, mi pater iam inde ab initio edoctus sum legibus parere. itaque etiam nunc tibi obtemperabo, nihil in leges peccando. Themistocles Simonidi postulanti rem iniustam, Neque tu, inquit, poeta esses bonus, si contra carminis legem canere-

nere

neres: neque ego bonus magistratus, si iudicarem secus quàm est iustum. Et verò non ob pedis ad lyram inconcinnitatem, vt Plato dicebat, vrbes vrbibus, amici amicis infesti redditi extrem. inferunt accipiuntque damna: sed ob iuris & legum violationem. & tamen sunt qui cum accuratam in cantilenis, literis, versibusque seruent rationem, alios volunt in magistratu, iudicijs, actionibusque id quod rectum est negligere. quibus maxime hoc modo occurrendum est. Flagitat aliquid a te ius dicente orator aut cōsulente in publicum? dic te morem ei gesturum, si in exordio soloecismum, aut in narratione barbarismum admittere velit. nolet enim, ob turpitudinis speciem: cum videamus quosdam et iam vocalem cum vocali concurrentem in dicendo non ferre. Rursum aliquem illustrium virorum improbi aliquid abs te contēdentem, iube saltando per forum exire, aut peruerso vultu. si neget hoc, iam tuum est quærere, Vtrum sit turpius soloecismum facere, & vultū peruertere, an legem violare, periurij se obligare, iniuste malo quam bono plus tribuere? [XX.] Nicostratus Archiuus, Archidamum petentem vt Cromnum sibi traderet, ac promittentem eo nomine magnam vim pecuniæ, & Lacænæ mulieris quamcunq; vellet matrimonium, negauit ab Hercule genus ducere. nam Herculem circumiuisse terras, vt malos interficeret: Archidamum conari de bonis malos facere. Ita nos quoque homini, qui vir bonus atque præclarus haberi velit, postulanti aliquid improbius & vim facienti dicemus, Indigna eum sua nobilitate & virtute agere. In vitiosis autem hoc considerabis, an auarus tua importunitate possit eò adigi, vt talentum det mutuum absque syngrapha, aut ambitiosus, vt primo loco cedat, aut magistratus gerendi cupidus, vt petitionem dignitatis omittat spe proposita potiundi. Indignum quippe fuerit reuera, cum videamus hos in vitiosis istis affectionibus rigidos, inuictos, immutabilesque pertendere: nos, qui profitemur honesti & iustitiæ studium, non esse nostrûm ipsorum compotes, sed subuerti & prodere virtutem. Etenim si qui poscendo pudorem nobis volunt incutere, id faciunt gloriæ ac potentiæ parandæ gratia: absurdum est nos ornandis augendisq; alijs, nobis ipsis dedecus & infamiam conficere. sicut qui in certaminibus præmia iniustè tribuunt, & in designandis magistratibus suffragia ad gratiam ferunt: ij dum alijs perperam honores, coronas, & gloriam conciliant, seipsos bona opinione & honestate spoliant. Sin id pecuniæ causa faciunt, qui non videatur flagitium, nostram nos gloriam & virtutem prodigere, vt crumena alterius fiat onustior? [XXI.] Atqui hæc plerisque ad animum accidunt, neque fallit ipsos peccare se. sicut qui magna pocula ebibere coguntur, ægrè & gementes vultumque distorquentes perficiunt mandatum. Sed imbecillitas ista animi similis est temperamento

mento corporis quod neque calorem poſſit ferre, neque frigus. Nam & laudari ab ijs, qui perendo pudorem denegandi incurrere volunt, protinus franguntur atque emolliuntur: & ad omnem reprehenſionis ſtrepitum, omnemque ſuſpicionem repulſam perentium tremunt atque expaueſcunt. Oportet autem animo aduerſus vtrunque obfirmato, neque terrentibus neque adulantibus cedere. Equidem Thucydides docet, quandoquidem neceſſariò potentiam ſequatur inuidia, rectè eum ſibi conſulere, qui ob maximas res inuidiam ſubeat. Nos autem inuidiam haud difficulter vitari putantes, in reprehenſiones autem vt non incidamus eorum, quibus cum viuimus, vtque nunquam eos offendamus, fieri non poſſe videntes: ita bene rem inſtituemus, ſi iniquorum potius odia in nos ſuſcipiamus, quam accuſationes iuſtas, vbi illis iniuſtè operā nauauerimus. [XXII.] Enimuerò a laudibus, quas importuni iſti in nos conferunt, prorſum adulterinas, cauendum eſt ſummo ſtudio, ne porcorum in morem pruritu & titillatione deliniti patiamur nos tractari ex iſtorum animi ſententia, deijcique vltrò inclinantes. Nihil enim differunt ab his qui crura proſternere volentibus porrigunt, qui aures adulatoribus præbēt. niſi quod turpius ſubuertuntur atque cadunt, vel inimicitias ac malorum ſupplicia hominum dimittentes, vt miſericordes, humanique videantur: vel contra inimicitias & accuſatione non neceſſarias non ſine periculo in ſe recipientes ſuaſu laudantium, ac ſolos eos viros, ſolos adulationis vacuos, adeoq; ſolos qui vocem & ora habeant appellantium. Tales Bio ſimiles eſſe dicebat amphorarum, quæ auribus apprehenſæ facile circumferūtur. Quo modo Alexinum ferunt ſophiſtam inter deambulandum multa mala dixiſſe de Stilpone Megarenſi: cumque eorum qui aderant quidam diceret, Atqui Stilpo te nuper laudauit: intuliſſe, Optimus namque vir eſt & generoſiſſimus. Contra Menedemus, audito ſe ab Alexino ſæpe laudari, Ego autem, inquit, ſemper vitupero Alexinum. malus proinde homo eſt, vel qui malum laudat, vel quē bonus vituperat. Adeo is talibus rebus ſe mutari aut capi non ſinebat: tenens nimirum Antiſthenei illius Herculis præceptum, qui pueros iubebat nemini ipſos laudanti gratiam habere. quod nihil aliud erat, quam ne inepta verecundia capti, laudantibus viciſſim adularentur. Ac ſufficit, puto, illud Pindari, qui dicenti, Ego te vbique & apud omnes laudo, Reſpondit: & ego tibi gratiam refero: facio enim vt verax ſis. [XXIII.] Quod itaque aduerſus omnes animi prauas affectiones vtile eſt, eò maximè indigent, qui facile ſibi vitioſum pudorem incuti patiuntur. vt quando victi eo vitio præter animi propoſitum peccauerunt atque ſubuerſi ſunt, arctè memoria complectantur, eique penitus infigant ſigna morſus atq; pœnitentiæ, ac plurimum temporis ijs recordādis

Laudes ſuſpecta.

dis & obseruandis tribuant. Sicut enim viatores vbi in saxum impegerunt, & nautæ apud promontorium aliquod nauim sicubi alliserunt, memores sui casus non ista modò ad quæ offenderunt, sed & similia horum perpetuò horrent atque vitant: ita qui vitiosi pudoris turpitudinem & damna continenter pœnitentiæ morsum sentiente animo reuoluunt, in simili re cohibebunt se ipsos, neque facilè rursus in peccatum prolabentur.

PLVTARCHI DE FRATERNO *amore, libellus.*

VEtusta Castorum simulacra Spartani *Dokana*, quasi trabalia, appellant. sunt autem duo ligna æqualiter inuicem distantia, duobus alijs transuersis coniuncta. ac videtur communitas indiuidua eius sigilli admodum conuenire fraterno deorum istorum inter se amori. Horum ego imitatione vobis, Nigrine & Quinte, scriptum hoc dedico, dignum vobis donum. nam ad quæ libellus cohortatur, ea vos iam agentes, testimonio potius ornari, quam officij admoneri videbimini, gaudiumque e rectis perceptum actionibus iudicio permansionem faciet stabiliorem, cum probare vos facta vestra bonis & honesti studiosis spectatoribus cernatis. Aristarchus Theodectæ pater in sophistarum multitudinem illudens, olim ægre septem sophistas inuentos dicebat, nunc autem vix totidem reperiri, qui se non profiteantur litteratos. Ego autem nostra ætate non minus raram fratrum amicitiam video esse, quam fuerunt quondam odia fratrum. quorum exempla ob absurditatem tragœdijs ac theatris sunt publicata. omnes adeò homines hodie si in fratres incidant probos, haud aliter eos admirantur, atque Molionidas illos, quorum corpora in vnum coaluisse existimatum fuit. vsumque communem opum, amicorum, & seruorũ à parentibus acceptorum non minus incredibilem & monstrosum putant, quàm si vna anima duorum corporum manus, pedes, oculosque regeret. [II.] Atqui exemplum vsus fraterni natura nõ longè a conspectu remouit: sed in ipso corpore pleraque necessaria fecit duplicia, germana, & gemella, manus, pedes, oculos, aures, nares. eo significans, omnia hæc salutis & mutui auxilij, non dissidij causa & pugnæ sic esse diuisa, ipsasque manus in multos atque inæquales scissas digitos omnium instrumentorum accuratissime & artificiosissime parauit. adeo vt Anaxagoras ille priscus humanæ sapientiæ causam manibus imputauerit. falso quidem hoc. Non enim propter manus homo est sapientissimus: sed quia natura cum ratione & arte prædiderat, instru-

Fraternum amorẽ natura commonstre.

instrumenta quoque talia est nactus. Id verò omnibus est manifestum, naturam ex vno semine ac principio duos, tres, aut etiam plures fratres gignere, non discordiæ ac repugnantiæ causa, sed vt separati facilius sese mutuò adiuuarent. Quippe tricorpores illi & centimani, si quidem extiterunt, omnibus inter se membris concreti, nihil foris aut seorsim agere potuerunt. cum fratres & manere, & peregrinari, & simul rempubl. gerere, atque agros colere mutuis operis possint: siquidem principium beneuolentiæ ac concordiæ a natura inditum conseruent. quod si non faciunt, nihil differunt a pedibus inuicem se supplantantibus, opin[illegible] digitis contra naturam mutuò se implicantibus ac distorquen[illegible]s. [III.] Immò sicut in vno eodemq; corpore vnius communicatione naturæ atque alimenti humida & sicca, frigida & calida, concentu consensuque suo temperiem corpori optimâ suauissimamque conciliant, sine qua neque diuitiæ (vt dicitur) neque regnum quod homines dijs æquat, vllam habet gratiam aut vtilitatem. si autem inter ista oboriatur seditio, altero alterum opprimẽte, fœdissimè animal corrumpitur atque perditur. sic ob fratrum concordiam, & genus floret, & viget familia, & amici familiaresque instar chori scitè instituti, nihil neque dicunt, neque sentiunt aut faciunt.

At per dissidium vel pessimus est in honore,

scilicet obrepente aut calumniatore, seruo aut adulatore extrinseco, aut ciue inuido. Sicut enim morbi corporibus suum auersantibus alimẽtum multorum absurdorum ac damnosorum ingenerant appetitionem: sic sinistræ de cognatis suspiciones, consuetudinem malorum hominum adsciscunt, extrinsecus in locum eius quod deest affluentem. [IV.] Sanè Arcadicus ille apud Herodotum vates, suo pede spoliatus necesse habuit ligneum assumere. frater autem ob dissidium cum fratre alienum è foro aut palæstra sibi socium accersens nihil videtur agere aliud, quàm carneam & secum natam partem corporis vltrò amputans alienam apponere sibi. Ipse enim vsus amicitiam consuetudinemque admittens ac desiderans, docet cognatos esse honorandos, colendos, atque cõseruandos, cum neque possimus, neque natura nos nostra sinat viuere sine amicis, atque commercijs solitarios. Itaque rectè ille apud Menandrum:

Non pocula & quotidianus luxus pater,
Nostras parant queis res possimus credere.
Ingens profectò se inuenisse putat bonum,
Adeptus vmbram amici nostrûm quisquis est.

Re vera enim pleræque amicitiæ nihil aliud sunt quàm vmbræ & imagines illius primæ, quam natura liberis erga parẽtes fratribusque aduersum fratres ingenuit. quam qui non veneratur & colit,

an is fidem facit vllam se alijs esse beneuolum ? aut qualis tibi videtur, qui socio in salutatione ac literis nomen fratris tribuens, ne eadem quidem via cum fratre sibi ambulandum putat? vt enim furiosum est, simulacrum ornare fratris, corpus eius pulsare & mutilare: sic nomen fratris in alijs venerari & colere, ipsum fratrem odisse & fugere, parum sani est, ac eius qui nondum in animum induxerit naturam sanctissimum esse ac maximum sacrum. [V.] Memini me cum Romæ essem, arbitrium inter duos fratres suscepisse, quorum alter videbatur sapientiæ studio operam nauare. erat autem, vt res docuit, non fratris modò, sed etiam philosophi falso titulo ornatus. me enim petente, vt cum fratre & indocto ita ageret, sicuti philosophum deceret: hæc, aiebat, tu verè ad rudem literarum hominem diceres: ego autem nihil puto præclari esse in eo, quod eodem ex vtero nati sumus. Tu verò, dicebam ego, satis ostendis, ne id quidem magni abs te fieri, quod ex genitalibus natus es. At verò reliqui omnes, etiam si secus sentiant, tamen hoc dicunt atque canunt, primum secundũ deos honorem ac præcipuum parentibus naturam, & legem naturæ destinasse: neque dijs quicquã gratius homines facere, quàm si parentibus alumnisque suis veteres super nouis feneratas gratias benignè & alacriter persoluant.

Pietas in parentes.

neque contra maius est argumentum impietatis, quã parentum despicatus & in eos iniuriæ. Itaque interdictum est nobis, ne alijs male faciamus: matri autem & patri non ita se dare, vt semper ea dicas atque agas quibus lætentur, etiam si molestiam præterea nullam afferas, impium iniustumq; habetur. Quæ autem liberorum actio, quod officium, quæ affectio maiorem parentib. afferat lætitiam, quam constans fratrum inter se beneuolentia atque amor? [VI.] Quid? nonne id facilè è contrario potest perspici? vbi enim vernam pater & mater a se in honore habitum filijs ignominia afficientibus, aut plantas & agros quibus ipsi gaudebãt aliquando negligentibus molestiam capiunt, domiq. natus canis aliquis aut equus non curatus senum humanorum atque liberaliũ animos tangit, & ægrè ferunt a liberis catus, spectacula, aut athletas quos probauerant ipsi, despici aut exsibilari: æquone ijdẽ ferre animo possint filios inter se discordias alere, odia gerere, maledictis mutuis incessere, in omnibus rebus & actionibus inuicem se opponere, denique vnum ab altero euerti? non, puto, quisquam hoc dixerit. Ergo contra amantes ac diligentes mutuò fratres, & quantum natura corporibus deiunxit eos, tantum animi affectionibus & actionibus in vnum coeuntes, & studia, orationes, denique seria & ioca omnia inter se communia habentes, suauem & beatum senectutis parentum alumnum mutuum amorem parant. Nemo vnquam pater ita dicendi, honorum, pecuniæ studiosus fuit, vt liberorum. itaque neq; discentes, neque magistratum ge-

rentes, neque rem augentes filios tam suauiter vident, quàm mutuò amantes. [VII.] Apollonidem Cyzicenam, Eumenis regis matrem ac trium prętereà filiorum, Attali, Philetæri, & Athenæi, prędicasse subinde se beatam, dijsque egisse aiunt gratias, non propter diuitias vel imperium: sed quod tres filios videret natu maximi esse satellites, eumque in medio ipsorum gladios hastasque ferentium absque metu versari. Contra Xerxes Ochum filium insidias fratribus struxisse cum comperisset, mœrore est exstinctus. Inimicitiæ enim fratrum cum sint, vt dixit Euripides, graues, parentibus ipsis sunt grauissimæ. quippe qui fratrē suum odit, cumque fert moleste, non potest non & patrem eius & matrem incusare. Equidem Pisistratus filijs iam adultis aliam ducens vxorem, dicebat quia hos bonos pręclarosque esse putaret, velle se plurium his similium patrem fieri. Boni autem & iusti filij, non modò gratia parentum magis se inuicem diligent: sed parentes quoq; ipsos vnus propter alterum: itaque & sentient & dicent, se his cum ob multa alia bona debere gratiam, tum maxime ob fratres: scilicet hos a parentibus consecutos, rem omnium quæ habentur pretiosissimam ac suauissimam. Pulchrè etiam Homerus facit Telemachum calamitatis loco deputare, quod fratre careret:

Vsque adeò nostram gentem Saturnius orbam
Reddidit, vt me stirps detendeat omnis ab vno.

Hesiodus autem non bene præcipit, vnicum filium debere paternorum esse hæredem bonorum: & quidem Musarum discipulus, quæ quia ob beneuolētiam & amorem sororium simul semper degerent, Musæ quasi *homúv.a* dicuntur? [VIII.] Ergo parentum respectu fraternus amor talis res est, vt qui fratrem diligit, is simul demonstret parentes quoque a se amari. Liberis autem eadem res exemplum mutuò amandi præbet, quo efficacius nullum inueniri possit. sicut ab altera parte pessimum mutuò odia gerendi studiū ijdem specimen parentum secuti suscipiunt. Qui enim filios ad concordiam cohortatur, cum ipse in litibus, rixis, & certaminibus fraternis consenuerit, is

Alijs mederi vult ipse vlceribus scatens:

factisq; suis orationi vires adimit. Quis verò non despiceret Eteoclem illum Thebanum, si hæc aducrsus fratrem fatus,

Ad solis ortum sita sidera scandere velim, &
Subire terras, hoc si possim consequi,
Deorum maxima vt potiar tyrannide:

suis liberis præciperet

A[illegible] alitatem colere quæ vrbes vrbibus,
So[illegible]q; socios, iunctos iunctu fœdere
D[illegible] obligatque, olimq; omnium
In rebus humanis huic est permansio?

Aut

Aut quis tibi videretur Atreus, si tali prandio fratri exhibito, filios suos hac sententia institueret?

Vsus equidem cognato iunctus sanguine
In rebus aduersis opem fert vnicus.

[IX.] Expurgandum est ergo odium fratrum quod & parentum senectutem male alit, & pessimè liberos educat. Adde quod etiam apud ciues criminibus obijcit. existimant enim ex tanta necessitudine, conuictu & familiaritate fratres ad inimicitias delabi nunquam potuisse, nisi multorum & atrocium sibi inuicem essent flagitiorum conscij. quippe magnas oportet esse causas, quæ magnam beneuolentiam amicitiamque dissipent: vnde fit, vt non facile locus sit reconciliationi. Nam sicut quæ compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autē quod natura viuit si rumpatur aut scindatur, difficulter glutinari aut rursum potest coalescere. ita quas vsus cōtraxit amicitias, eæ discidio accidente nullo negocio redintegrantur. fratres vbi naturali amore exciderunt, neque in gratiam facile redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam ac latente malo infectam retinet. [X.] Enimuerò omnis homini aduersus hominem inimicitia cum maximè molestis animi subiens affectionibus, studio inquā contendendi ira, inuidia, memoria iniuriarum, dolorem animo perturbationemque adfert. Sed aduersus fratrem suscepta, cum quo sacrificia sunt, & sacra parentum, sepulcrumque communia, communis etiam, aut saltem vicina domus, ante oculos expositā habet molestiam, quotidie in memoriam redigens væcordiam, qua factum est vt iucundissimus vultus adspectu iam sit inuisissimus, & terrori summo vox a puero grata ac familiaris, multos quoque alios fratres videntes eadem domo ac mensa & non diuisis inter se prædijs ac mancipijs vti, ipsi amicos etiam hospitesque diuersos habent, inimica omnia ducentes quæ fratri sint accepta. cum quidem omnibus hoc facillimum sit ratiocinari, Amicos & compotores, affines & familiares parari alios posse, prioribus armorum instar aut instrumentorum perditis: fratrem recuperari non magis posse quam manum abscissam, aut erutum oculū. Præclarè etenim mulier illa Persica dixit, cum fratris salutem saluti liberûm antetulisset, Posse aliam se prolem nancisci, fratrem autem, amissis parentibus, nullum. [XI.] Quid ergo agendū est, diceres, si cui malus obtigerit frater? Primò omniū tenendum hoc est, vitiū omni amicitiæ generi se insinuare: &, vt est apud Sophoclem,

Mortalium res si cunctas examines,
Inuenies in plerisq; turpitudinem.

nam neq; cognatorum, neque sodalium, neque venereus amor sincerus, purus, nulloque vitio suffusus reperietur. Equidem Laco quidam cum pusillam duxisset vxorem, dicebat de malis mini-

Odium fra- [illegible]

Malus frater vt tractandus.

mum esse deligendum. Fratribus autem modestè hoc suaseris, vt [illegible] potius sustineant mala, quam aliena ex[illegible] eriantur. illud [illegible] quæ [illegible] cessita im[illegible], cul[illegible] & crimine vacat: hoc qu[illegible] suscipitur, reprehensioni est obnoxium. Non enim com[illegible] nos, no[illegible] æquali, non hospiti

[illegible] obliga[illegible]:

sed consanguineo, simul educato, eundem patrem, eandem matrem ha[illegible] huius & peccatis quibusdam ignoscendum est, & dicendum fratri aliquando,

V[illegible] rum [illegible] querepe[illegible]m,

viri[illegible] su[illegible]qu[illegible] vel [illegible] ientem, ne impudens odio in te meo vitiũ a[illegible] at [illegible] mat[illegible] ve fæmine tibi [illegible] ge[illegible]tum in te acerbius p[illegible] [XIII.] [illegible] te[illegible], vt aiebat Theophrastus, non amã[illegible] [illegible] mus, [illegible] iudicium [illegible] amittere. vbi autem [illegible] iudicio [illegible] dam beneuolentiã non concedit præ[illegible], neque [illegible] fuit sermone [illegible] illum salis modi[illegible] principium inieuit: ibi non morosi, neque accu[illegible] mus esse delictorum censores. Nunc quid his faceres, qu[illegible] erga ingenuorum & alienorum hominum, cum quibus vitiosam [illegible] in [illegible]quiuio, lusus, aut palæstra conueniunt, facile tolerantes peccata, & cum voluptate, fratribus se acerbos & implacabiles exhibent? [illegible] & canes iracundos, & equos, quinetiam lynces, feles, simias, [illegible] alant atque ament, iras fratrum, aut in[illegible] aut ambitiones non sustinent: alij cum pellicibus aut scorti[illegible] [illegible] que [illegible], de area domus atque angulo cum [illegible] decertant: deinde [illegible] odium suo in fra[illegible] modo præscribentes, obambulant fratris malitiam objicientes, quam in alijs etiam [illegible] tolerant atque vtuntur. Atque hoc quidem sit totius exordium disputationis. [XIIII.] Principium autem doctrinæ sumemus non, vt alij a diuisione bonorum paternorum, sed a vita[illegible] vitioso demerendorum adhuc viuentium parentum certamine atque obtrectatione. Agesilaum Ephori mulctauerunt, quod is vnicuilibet senum designato bouem præmium virtutis dono mitteret, eamque attulerunt rationem facti: quod publicos largiendo [illegible] sibi conciliaret suosque faceret. Filius autem [illegible] hoc [illegible] teris, vt parentibus colendis non sibi soli eorum beneuolentiam captet, inque se vnum eam deriuet. quomodo multi fratres astu supplantant, iniustitiæ huius specioso, sed iniusto [illegible] prætextu. maximum enim & præstantissimum bonorum patern[illegible], beneuolentiam parentum ijs adimunt, illiberaliter & veteratorie capta occasione ipsis occupatis occurrentes, & ignorationibus germanorum insidiantes, inque [illegible] maxime compositos se, dict[illegible]que parentum audientes, ac modestos gerentes, in quibus peccare fratres, aut delicti suspectos vident.

Atqui

Fratrum officium [illegible] parentibus.

Atqui contrà fratris eſt opus vbi iraſcuntur fratri parentes, partem iræ ſubire atque in ſe recipere, eamq; veluti labore adiuuando faciliorem reddere. miniſterii & captatæ gratiæ in ſocietatem quocunque modo eundem admittere atque adoptare: & vbi is occaſionem aliquam neglexit, eum excuſare vel aliam occupationem eius præſcribendo, vel naturam ad alias res aptiorem. [XIV.] Rectè etiam Agamemnon de fratre:

Non hunc deſidia, aut vecordia vana moratur;
In me reſpiciens ſed enim, noſtróſque ſubinde
Expectans [illegible] natu, ———

ſibi hoc muneris a Menelao relictum dicens. Libenter etiam nominum permutationem admittunt parentes, fidemque adhibent filiis, cum ſocordiam fratris ſimplicitati, prauitatem dexteritatis, pertinaciam animi contemptum non ferentis nomine velant. vt qui ſic fratrem in gratiam reponit, ſimul & iram aduerſus eum conceptam minuat, & patris erga ſe augeat beneuolentiam. Purgato ad hunc modum fratre, iam is ipſe arripiendus eſt, ob peccatumque ſeriò obiurgandus, & liberè oſtendendum vbi officium prodiderit. Nam neque negligendus eſt frater peccans, neque inſultandum peccanti (quorum hoc eſt gaudium ex alterius malo capientis, illud peccandi ſocietatem ineuntis) ſed curam ſe fratris gerere, & dolorem ex ipſius incommodo ſentire oſtendet qui caſtigat. Vehementiſſimè autem fratrem coram incuſare poteſt is, qui ei ſtudioſiſſime apud parentes fuit patrocinatus. Quod ſi frater iniuria culpetur, in aliis quidem rebus iras parentum ferre atque indignationes, inque omnibus eius miniſteriis, operam nauare æquum eſt; patrocinium autem & excuſatio fratris abſq; culpa male audientis apud parentes, res ſunt nullam merentes reprehenſionem, atque pulchræ. neque in hoc genere metuendum eſt illud Sophocleum,

O peſſime fili, cum patre diſceptans tuo:

cùm tu libera voce vtaris pro fratre quem iniquius tractari arbitraris. ipſis enim parentibus, [illegible] hoc litis genere cadere cauſa quam vincere eſt iucundius. [XV.] Cæterum vbi mortuus eſt pater, rectum eſt fratres magis etiam quam prius beneuolentiæ mutuæ eſſe tenaces, ita vt primum in deplorando ac mœrendo ſocietas quædam cernatur: deinde delationes ac calumniæ ſeruorum atque aliorum quorum alii huic fratrum, alii alii ſeſe accommodant, repellantur. credantque fratres cùm alia eſſe vera, quæ de Caſtorum fraterno amore fabulis ſunt prodita, tum quod Pollux quendam de fratre neſcio quid immurmurantem ſibi inſuſurrantem pugno impacto trucidauit. Deinde ad herciſcundam familiam non ita ſe conferant, vt prius bellum ſibi inuicem indicant. ſicut vulgò ſolent exclamare,

Fratrum officium, mortuo patre [illegible]bus.

O tumultuatio, lædi filia, ———

& parati ad fraudem rixamque adire. Sed illi diei maximè est adhibenda cautio, quæ aut discordiæ inimicitiæque implacabilis, aut concordiæ amicitiæque erit principium. Itaque pro se maximè, si verò id fieri non possit, communi amico & omnibus fauente adhibito teste, iustitiæ suffragiis, vt Plato ait, quæ amice ac conuenienter possunt dantes accipientesque, ita sentient, curam rerum ac dispensationem inter ipsos esse diuisam, vsum & possessionem in medio positam omnibus integramque relinqui. Qui verò nutrices, puerosque vna educatos & familiares in auctione superato fratri auellunt, discedunt mancipio vno re aucta, cum interim id vendiderint, quod de bonis paternis maximum est atque honoratissimum: amicitiam fratris inquam, & fidem. [XVI.] Nouimus porrò quosdam nullo proposito lucro, contendendi tantum studio hæreditatem à parentibus relictam nihilo creuisse æquiore animo, quam si ad spolia ex hoste diripienda venissent. quorum è numero Charicles erant & Antiochus Opuntii: qui argenteo poculo in duas discisso partes, itemque veste, ita discesserunt, ac si imprecatione aliqua tragica coacti fuissent

Hæreditatem acuto ferro herciscere.

Sunt qui etiam iactanter aliis prædicent, quod in diuisione versutia, vehementia, & impostura vsi plus fratribus abstulerint. cum eo se deberent iactare, si æquitate, gratia, & concedendo superiores fuissent. Proinde dignum est memoria factum Athenodori: quod quidem omnes nostrates commemorant. Habuit hic fratrem Xenonē natu maiorem: qui in tutelæ administratione cum multa prodegisset, tandem ob raptum mulieris damnatus est in iudicio, bonaque ipsius in fiscum Cæsaris sunt redacta. Erat tum adolescens Athenodorus, imberbis etiamnum. cui cum esset pars opum reddita, non neglexit fratrem, sed omnibus in medium expositis, denuò cum eo partitus est: cumque inter diuidendum multis a Xenone afficeretur iniuriis, neque indignatus est, neque mutauit factum: sed mansueto hilarique animo tulit fratris sui væcordiam, in tota Græcia nobilitatam. [XVII.] Solon quidem effatus de republica, Ab æqualitate nullam proficisci seditionem, visus fuit nimis gratificari vulgo, & arithmeticam proportionem, qua populo ciuitatis gubernatio traderetur, loco pulchræ illius geometricæ introducere. Qui autem in re familiari fratres hortatur, maximè quidem vt quod ciuibus præcipiebat Plato, Meum & tuum exterminent: si verò id fieri nequeat, saltem vt æqualitatem colant atque teneant: is egregium concordiæ & pacis fundamentum iaciens, identidem etiam illustribus hoc exemplis confirmet. Quale est Pittaci, qui à rege Lydorum interrogatus an pe-

cunias

cunias possideret? Duplas respondit se potuisse habere, si quidem voluisset fratre mortuo. Sed quoniam non tantum in pecuniæ possessione ac defectu id quod minus est, inimicum exstat ei quod habere amplius: sed in vniuersum, vt Plato ait, inæqualitatem motus, æqualitatem status ac permansio sequitur: fit vt omnis quidem inæqualitas cum periculo discordiarum inter fratres sit coniuncta: & tamen ijdem in omnibus pares esse non possint rebus. quædam enim ipsa statim natura inæqualiter distribuit, alia fortuna vitæ insequentis. discordiæ porrò inuidiam ingenerant; & obtrectationem, turpissimos morbos, ac non familiarium modò, sed & vrbium pestes. Huic itaque etiam incommodo est quantum res patitur obuiam eundum. [XVIII.] Ergo ei qui fratres præstat hoc consuluerim, primum vt quibus rebus videtur excellere, eas communicet cum fratribus, amiceque eos in suæ gloriæ partem adoptet. (eloquentia, verbi gratia, antecedis fratrem: vtendam ei tuam facultatem, tanquam cum ipso communem, præbe.) Deinde non fastum aut superbiam vsurpando, sed demittendo se placidè, præstantiam suam inuidiæ securam reddat, ac fortunæ inæqualitatem compenset quantum eius fieri potest moderatione animi. Sic Lucullus noluit prior fratre minore natu magistratum gerere, sed suo anno prætermisso, fratris annum præstolatus est. Pollux ne deus quidem solus, sed semideus vna cum fratre esse voluit, ac in partem mortalitatis venire, vt immortalitate cum sua impertiret. Tibi verò, dixerit aliquis, mi homo, licet nihil tuorum bonorum deminuenti æquare vnaque exornare fratrem tuum, concedenti tanquam vsumfructum ei gloriæ virtutisque tuæ, aut prosperitatis. sicut Plato fratribus suis celebritatem nominis parauit, cum eos in pulcherrimos suorum librorum inseruit, Glauconem & Adimantum in Rempublicam, Antiphontem natu minimum in Parmenidem. [XIX.] Præterea sicut ingeniis & fortunis fratrum inæqualitates insunt, ita fieri nequit vt alter in omnibus omninò rebus altero potiores ferat. Elementa quidem aiunt ex vna eademque materia orta esse, cum diuersissimæ tamen eorum sint facultates. Nemo autem vnquam vidit duos fratres eodem patre ac eadem matre natos, quorum alter esset Stoicus, simul sapiens pulcher, gratiosus, liberalis, honoratus, diues, facundus, disciplinis honestis deditus, humanus: alter turpis, inuenustus, ignobilis, illiberalis, pauper, infans, illiteratus, inhumanus: sed inest etiam obscurioribus & abiectioribus quædam tamen vtcunque portio gratiæ, aut facultatis, aut ad præclarum aliquid aptitudinis a natura insita.

Inaequalitati fratrum vt medendū.

Inter echinopodes velut, asperam & inter ononin
Nascuntur passim mollia leucoia

[XX.] Ergo isthæc, qui in aliis præstare videtur si non deprimat

neque

neque occultet, neque tanquam in certamine omnem palmam præripere festinet laboret, sed concedat ei, inque multis rebus eum quam se plus valere fateatur, identidem inuidiam occasione, velut materia igni subtracta extinguet. immò ne existere quidem & conflari inuidiam sinet. Qui autem his ipsis in rebus, quibus se anteire nouit, fratris operam consiliumque adsciscit, vt rhetoricæ peritus in agenda causa, ciuilis rationis gnarus in rep. gerenda aut actionibus ad amicitiam pertinentibus, denique, vt verbo dicam, qui nulla in re memorabili & honorem conciliante fratrem suum omittit, sed omnium pulchrorum eum socium facit, præsentem vtitur, absentem exspectat, planeque id significat, se non minus illo ad agendum idoneum, gloria tamen & facultate concedenda vincere: is nihil sibi adimens, fratri magna addit ornamenta. Atque hæc præcepta sunto præstantiori. [XXI.] Rursum qui inferior est, cogitet non vnum ac solum fratrem ipso locupletiorem, aut doctiorem, aut gloria splendidiorem esse: sed in multis se a multis superari. atque adeò innumeris,

Terrarum amplæ qui vescuntur frugibus.

Quod si aut omnibus inuidens obambulat, aut de tam multis beatis solus eum vitiis, qui vt sanguine proximus, esse debuit carissimus: certe hoc infelicior nemo quispiam alius possit dici. Proinde sicut Metellus censebat debere Romanos diis gratias agere, quod Scipio, cum talis esset, non alia in vrbe exstitisset: ita vnusquisque in votis habere hoc præcipue debet, vt ipse aliis possit felicitate anteire. sin verò, fratri id optare excellentiæ, quod ipse expetebat. Inuenias autem ita infelices in rebus pulchris æstimandis quosdam, vt cum ob amicos illustres gaudio efferantur, multumque sibi tribuant quod hospitio virorum principum ac diuitum vtantur: splendore fratrum suis offici luminibus iidem opinentur. cumque ob parentum res bene gestas, proauorum ve præturas, vnde ad ipsos nullus redit fructus, sese iactent, propter fratrum hæreditates, magistratus, illustres nuptias animo concidant & sint in mœstitia. Atqui conueniebat omni prorsum vacare inuidentia: aut si hoc fieri non posset, foras eam conuertere & in alios derivare, imitarique eos, qui seditionem è ciuitate in hostes transferunt.

Nam mihi sunt multi Troes, sociique vocati,
Inque vicem multi tibi sunt de gente Pelasga,

quibus inuideas, cum quibus æmulationem exerceas. [XXII.] Non decent autem fratres lancium instar in trutina altero altero elato deprimi, humiliato extolli. sed alter alterius bonis vna augeri ac vicissim ad crescendum aliquid momenti adferre. quo pacto exigui numeri magnis vltrò citròq; multiplicando simul excrescunt. Quippe etiam inter digitos is qui scribere aut psallere nescit, id

sciente

ſciente non eſt deteriore conditione, ſed mouetur vnà, & omnes quodammodo mutuas tradunt operas: tanquam dedita opera facti inæquales, itaque oppoſiti, vt patui maioribus adiumento eſſent. Sic Craterus Antigono fratre regnante, & Caſſandro Perilaus, ad munera legati obeunda, & adminiſtrationem rei familiaris ſeſe contulerunt. Contra Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni, cum non didiciſſent ſecundo à fratribus eſſe loco, ſed purpuras ac diademata appeterent, ſeipſos inuicem, ipſamque adeò Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. [XXIII.] Cæterum quandoquidem ambitioſis præſertim ingeniis inuidia atque obtrectatio incidit aduerſus honore aut gloria præſtantes, vtiliſſimum hoc loco fratribus eſt, ne ab iiſdem honores dignitateſq; petant, ſed alii ab aliis. nam feræ quoq; inter ſe pugnant, quæ alimentum iiſdem ex rebus captant: & aduerſarii inuicem ſunt athletæ, qui eidem certamini ſtudent, cum interim pugiles panctatiaſtis, & ſtadium currentes luctatoribus faueant, ſtudioque & opera adſint. Ita etiam Tyndaridarum alter Pollux pugilatione, Caſtor alter curſu vincebat. Recte etiam Homerus Teucrum fecit arte ſagittandi inclytum, Aiace fratre inter grauis armaturæ pedites principe,

Illum qui clypeo ſplendente ſubinde tegebat.

[XXIV.] Sic & in repub. prætores oratoribus popularibus rarò inuident, & de oratoriam artem tractantibus cauſidici ſophiſtis, & de medicis ii qui victus rationem præſcribunt chirurgis: ſed mutuò ſe adiuuant atque commendant. At gloriam velle & admirationem captare eadem ex arte aut facultate, inter prauos perinde eſt, ac ſi duo aliqui eandem amantes mulierem, vterque plus altero placere laboret. Sane qui diuerſis incedunt itineribus, nihil ſibi mutuò proſunt. Qui autem vitæ genera ſectantur diuerſa, ii & inuidiam declinant, & facilius alter alteri eſt adiumento. quales fuerunt Demoſthenes & Chares, rurſumque Æſchines & Eubulus, item Hyperides & Leoſthenes: cùm alteri ad populum orarent & referrent, alteri exercitum ducerent ac res gererent. Itaque fratres, vbi citra inuidiam communicare gloriam & potentiam nequeunt, quam longiſſimè debent alter ab alterius ſtudiis & ambitione animum diuertere: vt decore parte exhilarare mutuò, non moleſtia afficere poſſint. [XXV.] Enimuerò præter hæc omnia cauendum eſt ab affinium, domeſticorum, mulierumque prauis ſermonibus, qui nonnunquam ambitioni noſtræ ſuccenturiati feruntur. Frater tuus, aiunt, omnia eſt, omnes eum admirantur & colunt, ad te nemo accedit, nullo es in honore. Ego verò, diceret homo ſanæ mentis, fratrem habeo laude florentem, cuius ad me gloriæ maxima pars pertinet. Dixit quidem Socrates, malle ſe Darium habere amicum, quàm Daricum. Sed fratri re-

instrumenta quoque talia est nactus. Id verò omnibus est manifestum, naturam ex vno semine ac principio duos, tres, aut etiam plures fratres gignere, non discordiæ ac repugnantiæ causa, sed vt separati facilius sese mutuò adiuuarent. Quippe tricorpores illi & centimani, si quidem extiterunt, omnibus inter se membris concreti, nihil foris aut seorsim agere potuerunt. cum fratres & manere, & peregrinari, & simul rempubl. gerere, atque agros colere mutuis operis possint: siquidem principium beneuolentiæ ac concordiæ a natura inditum conseruent. quod si non faciunt, nihil differunt à pedibus inuicem se supplantantibus, opin[illegible] digitis contra naturam mutuò se implicantibus ac distorque[illegible]s. [III.] Immò sicut in vno eodemq; corpore vnius communicatione naturæ atque alimenti humida & sicca, frigida & calida, concentu consensuque suo temperiem corpori optimã suauissimamque conciliant, sine qua neque diuitiæ (vt dicitur) neque regnum quod homines dijs æquat, vllam habet gratiam aut vtilitatem: si autem inter ista oboriatur seditio, altero alterum opprimẽte, fœdissimè animal corrumpitur atque perditur. sic ob fratrum concordiam, & genus floret, & viget familia, & amici familiaresque instar chori scitè instituti, nihil neque dicunt, neque sentiunt aut faciunt.

At per dissidium vel pessimus est in honore,

scilicet obstrepente aut calumniatore, seruo aut adulatore extrinsecus, aut ciue inuido. Sicut enim morbi corporibus suum auersantibus alimẽtum multorum absurdorum ac damnosorum ingenerant appetitionem: sic sinistræ de cognatis suspiciones, consuetudinem malorum hominum adsciscunt, extrinsecus in locum eius quod deest affluentem. [IV.] Sanè Arcadicus ille apud Herodotum vates, suo pede spoliatus necesse habuit ligneum assumere. frater autem ob dissidium cum fratre alienum è foro aut palæstra sibi socium accersens nihil videtur agere aliud, quàm carneam & secum natam partem corporis vltrò amputans alienam apponere sibi. Ipse enim vsus amicitiam consuetudinemque admittens ac desiderans, docet cognatos esse honorandos, colendos, atque cõseruandos, cum neque possimus, neque natura nos nostra sinat viuere sine amicis, atque commercijs solitarios. Itaque rectè ille apud Menandrum:

Non pocula & quotidianus luxus pater,
Nostras parant queis res possimus credere.
Ingens profectò se inuenisse putat bonum,
Adeptus vmbram amici nostrûm quisquis est.

Re vera enim pleræque amicitiæ nihil aliud sunt quàm vmbræ & imagines illius primæ, quam natura liberis erga parẽtes fratribusque aduersum fratres ingenuit. quam qui non veneratur & colit, Ianis

an is fidem facit vllam se alijs esse beneuolum? aut qualis tibi videtur, qui socio in salutatione ac literis nomen fratris tribuens, ne eadem quidem via cum fratre sibi ambulandum putat? vt enim furiosum est, simulacrum ornare fratris, corpus eius pulsare & mutilare: sic nomen fratris in alijs venerari & colere, ipsum fratrem odisse & fugere, parum sani est, ac eius qui nondum in animum induxerit naturam sanctissimum esse ac maximum sacrum. [V.] Memini me cum Romæ essem, arbitrium inter duos fratres suscepisse, quorum alter videbatur sapientiæ studio operam nauare. erat autem, vt res docuit, non fratris modò, sed etiam philosophi falso titulo ornatus. me enim petente, vt cum fratre & indocto ita ageret, sicuti philosophum deceret: hæc, aiebat, tu verè ad rudem literarum hominem diceres: ego autem nihil puto præclari esse in eo, quod eodem ex vtero nati sumus. Tu verò, dicebam ego, satis ostendis, ne id quidem magni abs te fieri, quod ex genitalibus natus es. At verò reliqui omnes, etiam si secus sentiant, tamen hoc dicunt atque canunt, primum secundū deos honorem ac præcipuum parentibus naturam, & legem naturæ destinasse: neque dijs quicquam gratius homines facere, quàm si parentibus alumnisque suis veteres super nouis feneratas gratias benigne & alacriter persoluant. neque contra maius est argumentum impietatis, quā parentum despicatus & in eos iniuriæ. Itaque interdictum est nobis, ne alijs male faciamus: matri autem & patri non ita se dare, vt semper ea dicas atque agas quibus lætentur, etiam si molestiam præterea nullam afferas, impium iniustumq; habetur. Quæ autem liberorum actio, quod officium, quæ affectio maiorem parentib. afferat lætitiam, quam constans fratrum inter se beneuolentia atque amor? [VI.] Quid? nonne id facile e contrario potest perspici? vbi enim vernam pater & mater a se in honore habitum filijs ignominia afficientibus, aut plantas & agros quibus ipsi gaudebāt aliquando negligentibus molestiam capiunt, domiq. natus canis aliquis aut equus non curatus sensum humanorum atque liberaliū animos tangit, & ægrè ferunt a liberis cātus, spectacula, aut athletas quos probauerant ipsi, despici aut exsibilari: æquone illi dēferre animo possint filios inter se discordias alere, odia gerere, maledictis mutuis incessere, in omnibus rebus & actionibus inuicem se opponere, denique vnum ab altero euerti? non, puto, quisquam hoc dixerit. Ergo contra amantes ac diligentes mutuò fratres, & quantum natura corporibus deiunxit eos, tantum animi affectionibus & actionibus in vnum coeuntes, & studia, orationes, denique seria & ioca omnia inter se communia habentes, suauem & beatum senectutis parentum alumnum mutuum amorem parant. Nemo vnquam pater ita dicendi, honorum, pecuniæ studiosus fuit, vt liberorum. itaque neq; discentes, neque magistratum ge-

Pietas in parentes.

rentes, neque rem augentes filios tam suauiter vident, quàm mutuò amantes. [VII.] Apollonidem Cyzicenam, Eumenis regis matrem ac trium pręterea filiorum, Attali, Philetæri, & Athenæi, prędicasse subinde se beatam, dijsque egisse aiunt gratias, non propter diuitias vel imperium: sed quod tres filios videret natu maximi esse satellites, eumque in medio ipsorum gladios hastasque ferentium absque metu versari. Contra Xerxes Ochum filium insidias fratribus struxisse cum comperisset, mœrore est exstinctus. Inimicitiæ enim fratrum cum sint, vt dixit Euripides, graues, parentibus ipsis sunt grauissimæ: quippe qui fratrē suum odit, cumque fert moleste, non potest non & patrem eius & matrem incusare. Equidem Pisistratus filijs iam adultis aliam ducens vxorem, dicebat quia hos bonos pręclarosque esse putaret, velle se plurium his similium patrem fieri. Boni autem & iusti filij, non modò gratia parentum magis se inuicem diligent, sed parentes quoq; ipsos vnus propter alterum: itaque & sentient & dicent, se his cum ob multa alia bona debere gratiam, tum maxime ob fratres: scilicet hos a parentibus consecutos, rem omnium quæ habentur preciosissimam ac suauissimam. Pulchrè etiam Homerus facit Telemachum calamitatis loco deputare, quod fratre careret:

Vsque adeò nostram gentem Saturnius orbam
Reddidit, vt me stirps descendat omnis ab vno.

Hesiodus autem non bene præcipit, vnicum filium debere paternorum esse hæredem bonorum. & quidem Musarum discipulus, quæ quia ob beneuolētiam & amorem sororium simul semper degerent, Musæ quasi ὁμοῦσαι dicuntur? [VIII.] Ergo parentum respectu fraternus amor talis res est, vt qui fratrem diligit, is simul demonstret parentes quoque a se amari. Liberis autem eadem res exemplum mutuò amandi præbet, quo efficacius nullum inueniri possit. sicut ab altera parte pessimum mutuò odia gerendi studiū ijdem specimen parentum secuti suscipiunt. Qui enim filios ad concordiam cohortatur, cum ipse in litibus, rixis, & certaminibus fraternis consenuerit, is

Alijs mederi vult ipse vlceribus scatens:

factisq; suis orationi vires adimit. Quis verò non despiceret Eteoclem illum Thebanum, si hæc aduersus fratrem fatus,

Ad solis ortum sita sidera scandere velim, &
Subire terras, hoc si possim consequi,
Deorum maxima vt potiar tyrannide:

suis liberis præciperet

Æ[illegible] alitatem colere, quæ vrbes vrbibus,
So[illegible] q; socius, iur[illegible] eos sanctis fœdere
D[illegible] obligatque, ol.q; omnium
In rebus humanis huic est permansio?

Aut

Aut quis tibi videretur Atreus, si tali prandio fratri exhibito, filios suos hac sententia instituerer?

Vjus equidem cognato iunctis sanguine
In rebus aduersis opem fert unicus.

[IX.] Expurgandum est ergo odium fratrum quod & parentum senectutem male alit, & pessimè liberos educat. Adde quod etiam apud ciues criminibus obijcit. existimant enim ex tanta necessitudine, conuictu, & familiaritate fratres ad inimicitias delabi nunquam potuisse, nisi multorum & atrocium sibi inuicem essent flagitiorum conscij. quippe magnas oportet esse causas, quæ magnam beneuolentiam amicitiamque dissipent: vnde fit, vt non facile locus sit reconciliationi. Nam sicut quæ compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autē quod natura vinit si rumpatur aut scindatur, difficulter glutinari aut rursum potest coalescere. ita qua. vsus cōtraxit amicitias, eæ discidio accidente nullo negocio redintegrantur. fratres vbi naturali amore exciderunt, neque in gratiam facile redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam ac latente malo infectam retinet. [X.] Enimuerò omnis homini aduersus hominem inimicitia cum maximè molestis animi subiens affectionibus, studio inquā contendendi ira, inuidia, memoria iniuriarum, dolorem animo perturbationemque adfert. Sed aduersus fratrem suscepta, cum quo sacrificia sunt, & sacra parentum, sepulcrumque communia, communis etiam, aut saltem vicina domus, ante oculos expositā habet molestiam; quotidie in memoriam redigens væcordiam, qua factum est vt iucundissimus vultus adspectu iam sit inuisissimus, & terrori summo vox a puero grata ac familiaris, multos quoque alios fratres videntes eadem domo ac mensa & non diuisis inter se prædijs ac mancipijs vti, ipsi amicos etiam hospitesque diuersos habent, inimica omnia ducentes quæ fratri sint accepta. cum quidem omnibus hoc facillimum sit ratiocinari, Amicos & compotores, affines & familiares parari alios posse, prioribus armorum instar aut instrumentorum perditis: fratrem recuperari non magis posse quam manum abscissam, aut erutum oculū. Præclarè etenim mulier illa Persica dixit, cum fratris salutem saluti liberûm antetulisset, Posse aliam se prolem nancisci, fratrem autem, amissis parentibus, nullum. [XI.] Quid ergo agendū est, diceres, si cui malus obtigerit frater? Primò omniū tenendum hoc est, vitiū omni amicitiæ generi se insinuare: &, vt est apud Sophoclem,

Odium [illegible]

Malus frater vt tractandus.

Mortalium res si cunctas examines,
Inuenies in plerisq; turpitudinem.

nam neq; cognatorum, neque sodalium, neque venereus amor sincerus, purus, nulloque vitio suffusus repetietur. Equidem Laco quidam cum pusillam duxisset vxorem, dicebat de malis minimum

mum esse deligendum. Fratribus autem modestè hoc suaseris, vt familiaribus potius sustineant mala, quam aliena experiantur. illud enim quia necessitas imponit, culpa & crimine vacat: hoc quod sponte suscipitur, reprehensioni est obnoxium. Non enim compotori nos, non æquali, non hospiti

[illegible]

sed consanguineo, simul educato, eundem patrem, eandem matrem habenti huius & peccatis quibusdam ignoscendum est, & dicendum fratri aliquando,

N[illegible] erum tel [illegible] quære [illegible] m,

vitiosum quem vel [illegible] ceptum, ne imprudens odio in te meo vitiū aliquod [illegible] materno vel [illegible] insitum in te acerbius [illegible] Alios [illegible] alienos, vt aiebat Theophrastus, non amādo [illegible] oportet, sed iudicium amori præmittere. vbi autem natura [illegible] benevolentiam non concedit præ[illegible] , neque [illegible] sermonem [illegible] illum satis modi [illegible] principium inieuit: ibi non morosi, neque accusatores [illegible] mus esse delictorum censores. Nunc quid his faceres, qui erga [illegible] um & a[illegible] no[illegible] um hominum, cum quibus vitiosam amicitiam [illegible] conuiuio, lusus, aut palæstra conciliarunt, facile tolerantes peccata, & cum voluptate, fratribus se acerbos & implacabiles exhibent? quique & canes [illegible] undos, & equos, quinetiam lynces, [illegible], simias, [illegible] lant atque ament, has fratrum, aut in[illegible], aut ambitiones non sustinent: alij cum pellicibus aut scortis [illegible] que [illegible], de area domus atque angulo cum fratre [illegible] decertant: deinde malorum odium suo in fratrem odio præscribentes, obambulant fratri malitiam obijcientes, quam in alijs etiam magnam tolerant atque vtuntur. Atque hoc quidem sit totius exordium disputationis. XII Principium autem doctrinæ sumemus non, vt alij a diuisione bonorum pat[illegible] orum, sed a vita [illegible] vitioso demerendorum adhuc viuentium parentum certamine atque obtrectatione. Agesilaum Ephori mulctauerunt, quod is viro cuilibet senum designato bouem præmium virtutis dono mitteret, [illegible] attulerunt rationem facti: quod publice largiendo primam sibi conciliaret suosque faceret. Filio autem recte hoc suaseris, vt parentibus colendis non sibi soli eorum beneuolentiam captet, inque se vnum eam deriuet. quomodo multi fratres astu supplantant, iniustitiæ huius specioso, sed iniusto [illegible] prætextu. maximum enim & præstantissimum bonorum patrimonium, beneuolentiam parentum [illegible] adimunt, illiberaliter & veteratorie capta occasione ipsis occupatis occurrentes, & ignorationibus germanorum insidiantes, inque [illegible] maxime compositos se, dictoque parentum audientes, ac modestos gerentes, in quibus peccare fratres, aut delicti suspectos vident. Atqui

Fratrum officium viuis parentibus.

Atqui contra fratris est opus vbi irascuntur fratri parentes, partem iræ subire atque in se recipere, eamq veluti labore adiuuando faciliorem reddere. ministerii & captatæ gratiæ in societatem quocunque modo eundem admittere atque adoptare: & vbi is occasionem aliquam neglexit, eum excusare vel aliam occupationem eius præscribendo, vel naturam ad alias res aptiorem. [XIV.] Recte etiam Agamemnon de fratre:

Non hic desidia, aut vecordia vana moratur;
In me respiciens sedensq., nostrasque subinde
Expectans iussa e natu, ———

sibi hoc muneris a Menelao relictum dicens. Libenter etiam nominum permutationem admittunt parentes, fidemque adhibent filiis, cum socordiam naturæ simplicitati, prauitatem dexteritatis, pertinaciam animi contemptum non ferenti, nomine velant. vt qui sic fratrem in gratiam reponit, simul & iram aduersus eum conceptam minuat, & patris erga se augeat beneuolentiam. Purgato ad hunc modum fratre, iam ipsi is arripiendus est, ob peccatumque seriò obiurgandus, & libere ostendendum vbi officium prodiderit. Nam neque negligendus est frater peccans, neque insultandum peccanti (quorum hoc est gaudium ex alterius malo capientis, illud peccandi societatem ineuntis: sed curam se fratris gerere, & dolorem ex ipsius incommodo sentire ostendet qui castigat. Vehementissimè autem fratrem coram incusare potest is, qui ei studiosissime apud parentes fuit patrocinatus. Quod si frater iniuria culpetur, in aliis quidem rebus iras parentum ferre atque indignationes, iisque in omnibus ministeriis, operam nauare æquum est; patrocinium autem & excusatio fratris absq; culpa male audientis apud parentes, res sunt nullam merentes reprehensionem, atque pulchræ. neque in hoc genere metuendum est illud Sophocleum,

O essime fili, cum patre dis ceptans tuo:

cùm tu libera voce vtaris pro fratre quem iniquius tractari arbitraris. ipsis enim [illegible] [illegible] [illegible]. in hoc litis genere cadere causa quam vincere est iucundius. [XV.] Cæterum vbi mortuus est pater, rectum est fratres magis etiam quam prius beneuolentiæ mutuæ esse tenaces ita vt primum in deplorando ac mœrendo societas quædam cernatur: deinde [illegible] nes ac calumniæ seruorum atque aliorum quorum alii huic fratrum, alii alii sese accommodant, repellantur, credantque fratres cum alia esse vera, quæ de Castorum fraterno amore fabulis sunt [illegible]dita, tum quod Pollux quendam de fratre [illegible] quid iumu[illegible] sibi insusurrantem pugno impacto trucidauit. Deinde ad herciscundam familiam non ita se conferent, vt prius bellum sibi inuicem indicant. sicut vulgo solent exclamare,

Fratrum officium, mortuis parentibus.

O tumultuatio, litis filia, ———

& parati ad fraudem rixamque adire. Sed illi diei maximè est adhibenda cautio, quæ aut discordiæ inimicitiæque implacabilis, aut concordiæ amicitiæque erit principium. Itaque per se maximè, si verò id fieri non possit, communi amico & omnibus fauente adhibito teste, iustitiæ suffragiis, vt Plato ait, quæ amicè ac conuenienter possunt dantes accipientesque, ita sentient, curam rerum ac dispensationem inter ipsos esse diuisam, vsum & possessionem in medio positam omnibus integramque relinqui. Qui verò nutrices, puerosque vna educatos & familiares in auctione superato fratri auellunt, discedunt mancipio vno re aucta, cum interim id vendiderint, quod de bonis paternis maximum est atque honoratissimum: amicitiam fratris inquam, & fidem. [XVI.] Nouimus porrò quosdam nullo proposito lucro, contendendi tantum studio hæreditatem à parentibus relictam nihilo creuisse æquiore animo, quam si ad spolia ex hoste diripienda venissent. quorum è numero Charicles erant & Antiochus Opuntii: qui argenteo poculo in duas disciso partes, itemque veste, ita discesserunt, ac si imprecatione aliqua tragica coacti fuissent

Hæreditatem acuto ferro herciscere.

Sunt qui etiam iactanter aliis prædicent, quod in diuisione versutia, vehementia, & impostura vsi plus fratribus abstulerint. cum eo se deberent iactare, si æquitate, gratia, & concedendo superiores fuissent. Proinde dignum est memoria factum Athenodori: quod quidem omnes nostrates commemorant. Habuit hic fratrem Xenonē natu maiorem: qui in tutelæ administratione cum multa prodegisset, tandem ob raptum mulieris damnatus est in iudicio, bonaque ipsius in fiscum Cæsaris sunt redacta. Erat tum adolescens Athenodorus, imberbis etiamnum. cui cum esset pars opum reddita, non neglexit fratrem, sed omnibus in medium expositis, denuò cum eo partitus est: cumque inter diuidendum multis a Xenone afficeretur iniuriis, neque indignatus est, neque mutauit factum: sed mansueto hilarique animo tulit fratris sui væcordiam, in tota Græcia nobilitatam. [XVII.] Solon quidem effatus de republica, Ab æqualitate nullam proficisci seditionem, visus fuit nimis gratificari vulgo, & arithmeticam proportionem, qua populo ciuitatis gubernatio traderetur, loco pulchræ istius geometricæ introducere. Qui autem in re familiari fratres hortatur, maximè quidem vt quod ciuibus præcipiebat Plato, Meum & tuum exterminent: si verò id fieri nequeat, saltem vt æqualitatem colant atque teneant: is egregium concordiæ & pacis fundamentum iaciens, identidem etiam illustribus hoc exemplis confirmet. Quale est Pittaci, qui à rege Lydorum interrogatus an pe-

cunias

cunias possideret: Duplas respondit se potuisse habere, si quidem voluisset fratre mortuo. Sed quoniam non tantum in pecuniæ possessione ac defectu id quod minus est, inimicum exstat ei quod habere amplius: sed in vniuersum, vt Plato ait, inæqualitatem motus, æqualitatem status ac permansio sequitur: fit vt omnis quidem inæqualitas cum periculo discordiarum inter fratres sit coniuncta: & tamen iidem in omnibus pares esse non possint rebus. quædam enim ipsa statim natura inæqualiter distribuit, alia fortuna vitæ insequentis. discordiæ porrò inuidiam ingenerant; & obtrectationem, turpissimos morbos, ac non familiarium modo, sed & vrbium pestes. Huic itaq; etiam incommodo est quantum res patitur obuiam eundum. [XVIII.] Ergo ei qui fratres præstat hoc consuluerim, primum vt quibus rebus videtur excellere, eas communicet cum fratribus, amiceq; eos in suæ gloriæ partem adoptet. [eloquentia, verbi gratia, antecedis fratrem: vtendam ei tuam facultatem, tanquam cum ipso communem, præbe.] Deinde non fastum aut superbiam vsurpando, sed demittendo se placide, præstantiam suam inuidiæ securam reddat, ac fortunæ inæqualitatem compenset quantum eius fieri potest moderatione animi. Sic Lucullus noluit prior fratre minore natu magistratum gerere, sed suo anno prætermisso, fratris annum præstolatus est. Pollux ne deus quidem solus, sed semideus vna cum fratre esse voluit, ac in partem mortalitatis venire, vt immortalitate eum sua impertiret. Tibi verò, dixerit aliquis, mi homo, licet nihil tuorum bonorum deminuenti æquare vnaque exornare fratrem tuum, concedenti tanquam vsumfructum ei gloriæ virtutisque tuæ, aut prosperitatis. sicut Plato fratribus suis celebritatem nominis parauit, cum eos in pulcherrimos suorum librorum inseruit, Glauconem & Adimantum in Rempublicam, Antiphontem natu minimum in Parmenidem. [XIX.] Preterea sicut ingeniis & fortunis fratrum inæqualitates insunt, ita fieri nequit vt alter in omnibus omninò rebus altero potiores ferat. Elementa quidem aiunt ex vna eademque materia orta esse, cum diuersissimæ tamen eorum sint facultates. Nemo autem vnquam vidit duos fratres eodem patre ac eadem matre natos, quorum alter esset Stoicus, simul sapiens pulcher, gratiosus, liberalis, honoratus, diues, facundus, disciplinis honestis deditus, humanus: alter turpis, inuenustus, ignobilis, illiberalis, pauper, infans, illiteratus, inhumanus: sed inest etiam obscurioribus & abiectioribus quædam tamen vtcunque portio gratiæ, aut facultatis, aut ad præclarum aliquid aptitudinis a natura insita.

Inæqualitatis fratrum vt medendum.

Inter echinopodes velut, asperam & inter ononin
Nascuntur passim mollia leucoia.

[XX.] Ergo isthæc, qui in aliis præstare videtur si non deprimat

neque

neque occultet, neque tanquam in certamine omnem palmam præripere fratri laboret, sed concedat ei, inque multis rebus eum quam se plus valere fateatur, identidem inuidiam occasione, velut materia igni subtracta extinguet. immò ne existere quidem & conflari inuidiam sinet. Qui autem his ipsis in rebus, quibus se anteire nouit, fratris operam consiliumque adsciscit, vt rhetoricæ peritus in agenda causa, ciuilis rationis gnarus in resp. gerenda aut actionibus ad amicitiam pertinentibus, denique, vt verbo dicam, qui nulla in re memorabili & honorem conciliante fratrem suum omittit, sed omnium pulchrorum eum socium facit, præsenti vtitur, absentem exspectat, planeque id significat, se non minus illo ad agendum idoneum, gloria tamen & facultate concedenda vincere: is nihil sibi adimens, fratri magna addit ornamenta. Atque hæc præcepta sunto præstantiori. [XXI.] Rursum qui inferior est, cogitet non vnum ac solum fratrem ipso locupletiorem, aut doctiorem, aut gloria splendidiorem esse: sed in multis se a multis superari. atque adeò innumeris,

Terras amicas, quæ fruuntur frugibus

Quod si aut omnibus inuidens obambulat, aut de tam multis beatis solus eum vrit is, qui vt sanguine proximus, esse debuit carissimus: certe hoc infelicior nemo quispiam alius possit dici. Proinde sicut Metellus censebat debere Romanos diis gratias agere, quod Scipio, cum talis esset, non alia in vrbe exstitisset: ita vnusquisque in votis habere hoc præcipue debet, vt ipse aliis possit felicitate anteire. sin verò, fratri id optare excellentiæ, quod ipse expetebat. Inuenias autem ita infelices in rebus pulchris æstimandis quosdam, vt cum ob amicos illustres gaudio efferantur, multumque sibi tribuant quod hospitio virorum principum ac diuitum vtantur: splendore fratrum suis officii luminibus iidem opinentur. cumque ob parentum res bene gestas, proauorumve præclaras, vnde ad ipsos nullus redit fructus, sese iactent, propter fratrum hæreditates, magistratus, illustres nuptias animo concidant & sint in mœstitia. Atqui conueniebat omni prorsum vacare inuidentia: aut si hoc fieri non posset, foras eam conuertere & in alios deriuare, imitarique eos, qui seditionem è ciuitate in hostes transferunt.

Nam mihi sunt multi Troes, socyque vocati,
Inque vicem multi tibi sunt de gente Pelasga,

quibus inuideas, cum quibus ęmulationem exerceas. [XXII.] Non debent autem fratres lancium instar in trutina alter altero elato deprimi, humiliato extolli. sed alter alterius bonis vna augeri ac vicissim ad crescendum aliquid momenti adferre. quo pacto exigui numeri magnis vltrò citròq; multiplicando simul excrescunt. Quippe etiam inter digitos is qui scribere aut psallere nescit, id

sciente

sciente non est deteriore conditione, sed mouetur vnà, & omnes quodammodo mutuas tradunt operas: tanquam dedita opera facti inæquales, itaque oppositi, vt parui maioribus adiumento essent. Sic Craterus Antigono fratre regnante, & Cassandro Perilaus, ad munera legati obeunda, & administrationem rei familiaris sese contulerunt. Contra Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni, cum non didicissent secundo à fratribus esse loco, sed purpuras ac diademata appeterent, seipsos inuicem, ipsamque adeò Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. [XXIII.] Cæterùm quandoquidem ambitiosis præsertim ingeniis inuidia atque obtrectatio incidit aduersus honore aut gloria præstantes, vtilissimum hoc loco fratribus est, ne ab iisdem honores dignitatesq; petant, sed alii ab aliis. nam feræ quoq; inter se pugnant, quæ alimentum iisdem ex rebus captant: & aduersarii inuicem sunt athletæ, qui eidem certamini student, cum interim pugiles pancratiastis, & stadium currentes luctatoribus faueant, studioque & opera adsint. Ita etiam Tyndaridarum alter Pollux pugilatione, Castor alter cursu vincebat. Rectè etiam Homerus Teucrum fecit arte sagittandi inclytum, Aiace fratre inter grauis armaturæ pedites principe,

Illum qui clypeo splendente subinde tegebat.

[XXIV.] Sic & in repub. prætores oratoribus popularibus rarò inuident, & de oratoriam artem tractantibus causidici sophistis, & de medicis ii qui victus rationem præscribunt chirurgis: sed mutuò se adiuuant atque commendant. At gloriam velle & admirationem captare eadem ex arte aut facultate, inter prauos perinde est, ac si duo aliqui eandem amantes mulierem, vterque plus altero placere laboret. Sane qui diuersis incedunt itineribus, nihil sibi mutuò prosunt. Qui autem vitæ genera sectantur diuersa, ii & inuidiam declinant, & facilius alter alteri est adiumento. quales fuerunt Demosthenes & Chares, rursumque Æschines & Eubulus, item Hyperides & Leosthenes: cùm alteri ad populum orarent & referrent, alteri exercitum ducerent ac res gererent. Itaque fratres, vbi citra inuidiam communicare gloriam & potentiam nequeunt, quam longissimè debent alter ab alterius studiis & ambitione animum diuertere: vt decore parte exhilarare mutuò, non molestia afficere possint. [XXV.] Enimuerò præter hæc omnia cauendum est ab affinium, domesticorum, mulierumque prauis sermonibus, qui nonnunquam ambitioni nostræ succenturiati feruntur: Frater tuus, aiunt, omnia est, omnes eum admirantur & colunt, ad te nemo accedit, nullo es in honore. Ego verò, diceret homo sanæ mentis, fratrem habeo laude florentem, cuius ad me gloriæ maxima pars pertinet. Dixit quidem Socrates, malle se Darium habere amicum, quàm Daricum. Sed fratri re-

ctè sen-

Aetatis discrimina, & decorum.

ĉte sentienti non minori bono cedit frater magistratum gerens, diues, aut facundia clarus, quam si hæc ipsi obtigissent. Atque hoc potissimum modo istæ inæqualitates debent excusari. [XXVI.] Verum ætatis ratione aliæ inter non recte institutos fratres incidunt statim discordiæ. Etenim natu maiores iunioribus dum volunt imperare ac præesse, omnique in re eos gloria & potentia anteire, molesti sunt & iniucundi. contraque minores frænum auersando & ferociendo ad despectum & contemptum maiorem se adsuefaciunt. hinc fit, vt & iuniores fugiant, ægreq; ferant admonitiones maiorum, inuideri sibi, seq; opprimi ab iis putantes: & natu maiores excellentiam vndiquaq; affectantes, minorum incrementa timeant, tanquam ipsos deiectura. Enimuerò sicut in beneficio volunt gratiam ab hoc qui eam accepit minorem, ab eo in quem confertur maiorem æstimari: ita si quis præcipiat maiori vt ne magnum aliquid putet esse ætatem, minori vt ne paruum, vtrumque despectu, neglectu, contemptuque alterius liberauerit. Et quoniam maiori curam gerere, præire, astigare conuenit: minori honorare, imitari, sequi. procuratio socialis magis esto quam paterna, plusque persuadendo quam imperando agat, multoque & alacrior & humanior sit in gratulatione & collaudatione recte factorum, quam in culpandis plectendisque delictis. & minoris æmulationi adesto non concertatio, sed imitatio, hæc enim est admirantis, illa inuidentis. vnde est, quod amantur, qui similes fieri student: ægrè tolerantur & reprimuntur, qui æquari contendunt. [XXVII.] Inter multa, quæ honoris gratia deferre minores natu maioribus debent, maxime laudatur obedientia: quæ cum reuerentia validam gignit beneuolentiam, gratiamque vicissim obsequentem. Hac ratione Cato Capionem ætate priorem a puero demerens obedientia, mansuetudine, & silentio, tandem in virili ætate ita suum fecit, tantamq; sui in eius animo excitauit reuerentiam, vt ipso ignorante nihil egerit Capio, nihil dixerit. Memoriæ mandatum est, cum tabellas testimonii quodam tempore obsignasset Capio, Catonem qui postea superuenisset, addere suum sigillum noluisse. tum Capionem repetisse tabellas, ac sigillum abstulisse suum, priusquam intelligeret qua de causa frater non credidisset, & testimonium suspectum habuisset. Conspicua est etiam magna fratrum erga Epicurum reuerentia, ipsius procuratione & beneuolentia parta, cum aliis in rebus, tum quod philosophandi rationem eius quasi diuino quodam perciti furore sectati sunt. nam tametsi opinionis errore decepti sunt, statim a teneris vnguiculis pro certo hoc habentes & profitentes, Neminem exstitisse Epicuro sapientiorem: tamen dignum est mirari & eum qui ipsos sic animauit, & ipsos ita affectos. Sed & de recentioribus philosophis Apollonius peripateticus refutauit eum, qui

gloriam

gloriam communicari posse negauerat cùm Sotioni fratri suo natu minori decus honoremque conciliasset. Mihi quidem ipsi ad reliqua, ob quæ Fortunæ gratias agere debeo, accessisse Timonis fratris & constare beneuolentiam, nemo eorum ignorat, qui quouis modo mecum rem habuit. minimè omnium vos familiares mei. [XXVIII.] Sunt porrò fratribus ætate propinquis etiam alia quædam cauenda, exigua quidem hæc, sed continentia & crebra, prauumque inuicem offendendi irritandique studium ingenerantia, quod in immedicabile odium, extremamque abit maleuolentiam. Orsi enim a contentionibus de rebus ludicris, puta de alendis animalibus, & eorum pugnis, vt coturnicum & gallorum, deinde certaminibus puerorum in palæstra, canum in venatione & equorum continere se in maioribus rebus postmodò, & cupiditatem contendendi ambitiosam reprimere non possunt. Ita Græcorum nostra ætate potentissimi studiis histrionum, mox citharœdorum diuersis in discordiam prolapsi, deinde de lauacris Ædepsiis cœnaculis, ac conclauibus altercantes identidem atque de locis pugnantes, & aquæductus incidentes atque aliò auertentes, ita ad extremum efferati sunt atque perditi, vt omnibus bonis a tyranno spoliati, ac pauperes & exsules, adeoque tantum non alii quam fuerant ante facti. pristina duntaxat inuicem odia retinuerint. Ergo æmulationi & contentioni cum fratribus in rebus vilibus & primo occurrentibus se insinuanti, non leui opera est resistendum, meditandumque est vt concedere & vinci discamus, gaudeamusque gratificando iis potius, quam superando: non enim Cadmeam victoriam prisci aliam quam fratrum apud Thebas, vt turpissimam & pessimam appellauerunt. [XXIX.] Quid? inquies, nonne etiam his qui placido & moderato sunt animo, ipsæ res sæpenumerò ansam præbent dissensionis & contradicendi? Omninò quidem. Sed hic quoque curandum est, vt contentio sit causarum, neque ab ira aut contendendi studio iis quidam veluti vncus inseratur. Ius veluti pro bilance adhibendum est, & communi cura eius momentum considerandum: ac controuersia iudicio statim arbitrisque permissa, ex animo eluenda prius est, quam næuum aliquem aut maculam inhærentem & expurgatu difficilem imprimat. Imitandiq; sunt hoc loco Pythagorei, qui nō generis, sed doctrinæ duntaxat societate iuncti, si quando per iram ad maledicta prorupissent, ante Solis occubitum dextris mutuò datis & salutatione facta gratiam redintegrauerunt. Nam sicut buboni febris superueniens nihil habet mali: bubone autem sublato remanens, morbus videtur esse, & profundius habere principium. sic discordia fratrum re confecta desinens, ipsius est rei: post rem manentis tantum præscriptio fuit res ipsa,

Offensæ leues vitandæ.

Pulcherrima exempla fraternæ beneuolentiæ.

alia praua & occulta causa. [XXX.] Operæ est precium in præsentia disceptationem audire barbarorum fratrum, non de particula eam agelli, aut mancipiis, vel pecore, sed de regno Persiæ. Mortuo Dario, alii regnum Ariameni, vt de filiis eius natu maximo deferebant, alii Xerxi, qui ex Atossa filia Cyri, Dario iam regnum gerente natus erat. Descendit itaq; Ariamenes e Media, non bellico apparatu, sed placide ad iudiciū. Xerxes, qui præsens ea agebat quæ erant regis, veniente fratre, deposito diademate, & deiecta tiara quam erectam ferunt reges, occurrit fratri, eumq; salutauit. ac dona mittens, dicere eos qui portabant iussit. His te nunc honorat Xerxes frater tuus, qui si rex iudicio & suffragio Persarum declarabitur, proximum tibi a se locum tribuit. Respondit Ariamenes: Ego dona quidem accipio, regnum autem in Persas mihi censeo deberi, honorem tamen fratribus meis minoribus seruabo suum, & primo inter fratres Xerxi. Instante porrò iudicii die, Persæ communi sententia Artabanum iudicem designauerunt. [XXXI.] Hic Xerxi, quod multitudini fideret, iudicem recusanti Atossa obiurgans, Quid fugis, inquit, Artabanum patruum & Persarum optimum, fili? idque certamen metuis, in quo præclarum est, si vincare, fratrem regis Persarum secundo te loco vocari? Xerxe obtemperante, & causa cognita Artabanus pronunciauit Xerxi regnum conuenire. Ariamenes autem statim prosiliens fratrem adorauit, dextraque apprehensum in solium regium collocauit. Exinde primo apud eum loco habitus, beneuolum se præbuit: ita quidem, vt pro gloria fratris nauali apud Salaminam prœlio præclarè pugnans ceciderit. Atque hoc tanquam purum & inculpabile exemplar beneuolentiæ & magnanimitatis propositum esto. [XXXII.] Antiochi verò vt cupiditatem regnandi iure vituperaueris, ita amorem erga fratrem non planè ea obrutum mirari decet. Bellum Antiochus regni causa faciebat Seleuco fratri, minor ipse ætate, matre auxilium ferente. Vigente eo bello, pugna cum Galatis congressu Seleucus & victus, nusquam apparebat, credebaturque periisse, toto exercitu a barbaris occidione occiso, Antiochus hoc nuncio allato, purpuram deposuit, pullaque sumpta veste, & clausa regia fratrem luxit paulò post audito eum viuere & alium exercitum colligere, progressus diis sacrificauit, vrbibusque sibi subiectis imperauit vt sacrificarent & serta gererent. Athenienses, quanquam fabulam de deorum contentione absurde finxerunt, inseruerunt tamen istius absurditatis correctionem minimè ineptam. secundam enim diem mensis Boedromionis semper eximunt: quod ea die cum Minerua Neptuno fuerit contentio. Quid ergo obstat, quo minus & nos aliquando cum domesticis, cognatisq; altercati, istum diem obliuioni consecremus, ac pro atro censeamus? nisi si malumus multo-

multorum ac lætorum dierum, quibus vna educati sumus & viximus, memoriam abijcere? Nam aut frustra & nullius rei gratia nobis largita est natura mansuetudinem, & moderationis animi progeniem tolerantiam malorum: aut maxime his vtendum est aduersus cognatos & familiares. [XXXIII.] Iam petere gratiam delicti non minorem demonstrat beneuolentiam atque amorem, quam eam facere peccanti. ergo neque negligere debemus ira cõmotos, & deprecantibus nequaquam re[illegible]gnare [illegible] i quid offendimus, anteuertere deprecatione iram: & ipsam, vbi nos sumus læsi, deprecationem danda venia. Celebris est in scholis fama Euclidis Socratici, quod audita iniqua & belluina voce fratris, qui diceret, Peream nisi te vlciscar: respondit, Ego verò peream, nisi tibi persuasero, vt posita ira nos ames sicut olim. At regis Eumenis non dictum, sed factum, tale est quo nullum inueniri possit magis mansuetum. [XXXIV.] Huic Eumeni Perseus Macedoniæ rex inimicus, submiserat qui interficerent. hi cum sentirent à mari terra proficiscentem Eumenem ad oraculum, ex insidiis retrò hominem adorti, ingentes lapides in caput & collum coniecerunt, ita vt vertigine circumactus corrueret, mortuusque putaretur. atque fama hæc latè sparsa fuit, ita vt amici quidam & famuli Pergamum venientes, nuncium rei abs se visæ adferre crederentur. Proinde Attalus fratrum Eumenis natu maximus, moderatus homo, & qui erga fratrem se gessisset optimè non modò rex creatus, & diademate ornatus fuit: sed & vxorem fratris Stratonicam duxit, cumque ea concubuit. Sed postquam narratum est viuere Eumenem, & aduentare, posito Attalus diademate, sumpto hastili pro more ei obuiam cum reliquis iuit stipatoribus. Quem Eumenes & amicè amplexus est, & reginam honorificè ac splendidè salutauit. cumque non multum temporis superuixisset, absque vlla reprehensione aut suspicione extremum vitæ diem morte confecit, Attalo & regnum & vxorem suam cum legasset. Quid autem Attalus? multis ex vxore sibi natis liberis, nullum sustulit: sed Eumenis filium educauit, eique virilem ætatem adepto viuus diadema imposuit, regisque nomẽ detulit At Cambyses somnio territus, fratrem suum, quem regem Asiæ futurum, erat imaginatus, nulla interposita quæstione, nulla demonstratione, interfecit, quo factum est vt ipso mortuo regnum à stirpe Cyri in Darium transferretur eiusque posteritatem, qui non fratres modo, sed amicos etiam admittere in societatem rerum & potentiæ nouerat. [XXXV.] Præterea memoria est hoc etiam tenendam in fraternis dissidiis, vt tunc maximè amicos fratris accedas, inimicosque vites, neque admittas. eaq; in re par est imitari Cretenses, qui crebris seditionibus bellisque ciuilibus exagitati, extrinsecus aduentantibus hostibus pacem ac societatem coiuerũt.

Is enim erat, quem ipsi appellabant Syncretismum. Nam sunt, qui aquæ instar rebus luxatis & hiantib. affluentes, familiaritates & amicitias euertunt, vtrisq; inimici, & ei insidiantes, quem ob imbecillitatem vident magis expositum iniuriæ. quippe amantem adiuuant recentes & simpliciores amici. irato autem & cum fratre dissidenti apparet malignissimos inimicorum se indignationis itaque socium præbere. Quare sicut gallina illa apud Æsopum feli percontanti ficta beneuolentia ex ægrotante ipsa, Quomodo valeret, respondit: Bene, si tu discedas. ita tali homini sermonem inijcienti de discordia, & arcana eruere molienti quædam dicendum est: Nihil mihi cum fratre est litis, si vterque nostrûm calumniatoribus aures non præbeamus. [XXXVI.] Nunc nescio qui fit, vt oculis vitio aliquo laborantibus arbitremur visum auertendum esse a coloribus & corporibus radium recellentibus: tamen ita, reprehensione, aut suspicione aduersus fratrem oborta, iis gaudeamus ac nos implicemus, qui magis nos exagitant. quo quidem tempore oportebat nos cum iratis amicis, maximè cum affinibus & familiaribus amicisque eorum versari, & ad vxores eorum intrare, ac libero ore conqueri. Atqui fratres aiunt vna ambulantes non debere lapidem in medio admittere: quin & canem per medios discurrere ominis sinistri habetur, ac multa talia metuunt, quorum tamen nihil fraternam discindit concordiam. cæcutiunt interim, homines caninos & calumniatores in medium adhibentes, & in vitium ab his compulsi. [XXXVII.] Proinde (ipsa disputatione id quod continuò sui sequitur suggerente) quod rectè dixit Theophrastus, Si omnia amicorum sint communia, maximè debere amicorum communes esse amicos: id non vltimo loco fratribus est præcipiendum. Dum enim seorsim ac pro se alij cum alijs consuetudinem vitæ societatemq; colunt, ipsi inuicem diuelluntur: quia dum amant diuersos, sequitur vt gaudeant etiam diuersis, diuersos æmulentur, à diuersis ducantur. Etenim amicitiis mores finguntur: & nullum est diuersitatis ingeniorum certius argumentum, quam vbi amici diuersi deliguntur. Ergo cibi potus, ludorum, contubernij societas non perinde continet fratrum cõcordiam, atque eorundem hominum amor & odium, vt eorũdem consuetudinem & gratam habeant, & eorundem fugiant atq; abominentur. Neque vero cõmunes amicitiæ admittunt calũnias, aut offensiones. sed etiam si quid iræ aut obiurgationis inciderit, eluunt id in medio interpositi amici, atque exceptum dissipant: siquidem ambobus ex æquo faueant. Nam quo modo stanno æs ruptum committitur atque ferruminatur, vtranque tangente extremitatem, & ad naturam vtriusque contemperato. sic amicum decet aptum & accommodatum esse vtriq; fratrum, suaque communitate eorum stipare beneuolentiam mutuam. inæquales, & nõ

attem-

attemperati, inſtar inconcinnorum in modis muſicis ſonorũ, nõ coniunctionem, ſed diſiunctionem efficiunt. [XXXVIII.] Idcircò dubitari poteſt, rectè ne an contra Heſiodus dixerit:

Æqualem fratri caueas feciſſe ſodalem.

Equidem æquo præditus animo amicus, & ambobus communis fratribus, vinculum quoddam eſt mutui inter eos amoris. Heſiodum verò apparet reſpexiſſe ad pleroſque, & quidem maios: a quibus ob ſiniſtrum ſui ipſorum amorem & procliuitatem ad riualitatem fratribus metueret. Hoc mali vim cauens, nihil impedit, quin amicum eadem qua fratrem complectare beneuolentia: dum modò huic primæ partes ſemper deferantur in magiſtratib. & rep. gerendis, in inuitationib. ad conuiuia, in contrahenda cum principib. viris noticia, denique ſi quæ in vulgus videntur ad gloriã, dignitatemq; conducere & illuſtrare, in ijs a tali conuenientem honorem concedas. neq; enim adeò amicum hac in parte iſta prærogatiua ornat, qua de exiſtimatione fratris poſthabiti ignominia detrahit. [XXXIX.] Sed de hac quidem ſententia plures perſcripſerunt, quid ſentirent. Tamen illud Menandri verum eſt:

Nemo ſui contemptum æquo animo fert amans.

quæ vox monet vt curam fratrum geramus, neq; naturæ fiducia eos negligamus. Nã & equus natura hominum, & canis domini amans animal eſt: ſed niſi probè curentur atque tractentur, infenſa fiunt & aliena. & corpus animæ cognatiſſimũ, ſi ab ea nõ colatur, aut neglectim habeatur, adiuuare actiones ipſius recuſat, iiſq; officit & deſerit. Ratio aũt curandi cum ipſis fratrib. admodum cõueniens, tũ eorũ ſoceros atq; affines maximè decens eſt, vt in omnib. reb. ſemper beneuolos ſe alacreſq; præbeant, ſeruos dominorũ ſtudioſos ſalutent comiterq; demereantur, medicis gratias agant qui fratri ſanitatem reſtituerunt, itemq; fidelib. amicis, atq; promtam in vna conficienda expeditione & peregrinatione operã nauent. [XL.] Vxorem porrò fratris, vt omnium ſacrorum ſanctiſſimum, frater ſuſcipiat atq; veneretur, itaq; fratrem honoret eiq; gratuletur, neglectæ rationem habeat, irritatam demitiget. ſi mediocre aliquid peccauit, in placando & deprecando viro adſit. ſi quid cum fratre ſibi ſeorſim exſtiterit iurgij, apud eam hunc accuſet & litem componat. Maximè autem cœlibatum & orbitatem fratris ægrè ferat frater, eumq; hortando & exprobrando quouis modo ad matrimonium contrahendum adigat, legitimiſq; includat nuptiis. Vbi is liberos fuerit nactus, euidentius porro ſua in eum beneuolentia, & aduerſum vxorem eius reuerentia vtatur. Liberis ſe tanquam ſuis beneuolum, ſed benigniorem tamen & indulgentiorem exhibeat: ne pro ætate aliquid delinquentes, ob metum patris & matris prorugiant, ac cum vitioſis & ſocordib.

 homini-

hominibus consuescant: sed habeant quò se conuertentes castigentur officijque admoneantur. Sic Plato sororis suæ filium Speusippum è magna negligentia & intemperantia reuocauit, nulla voce, nullo facto ei molestus. nam fugienti parentes criminum eum conuincentes & maledictis incessentes, placidum se & iræ vacuum dans, magnum homini pudorem, suique & philosophiæ admirationem incussit. cumq; à multis amicorum reprehenderetur, quod non castigaret adolescentem: Ego verò, inquit, castigo, vitæ meæ ratione ipsi demonstrans quod sit honestorum & turpiũ discrimen. [XLI.] Aleuam Thessalum pater, vt ferocem hominem & iniuriosum, deprimebat, eratque ei infensus: patruus ad se recipiebat & amplectebatur. Mittentibus autem Thessalis fabas ad oraculum Delphicum, quib. deum de rege futuro consulebant, clam patre patruus his vnam de Aleua quærentem inseruit. Cumque Pythias Aleuam regem designasset, & ipse pater professus est se nullam de hoc fabam misisse, & omnes existimauerũt errorem aliquem in nominum descriptione commissum esse. itaq; denuò missi sunt scitatum. Pythia autem veluti confirmans primam designationem, respondit:

Archedice peperit quem rufum, nomine dico.

Atque hoc modo Aleuas ab Apolline rex studio patrui creatus, cum ipse priores longo post se reliquit interuallo, tum gentem ad gloriam potentiamque magnam euexit. [XLII.] Enimverò fratris filios frater, eorum rectè factis, honoribus ac dignitatibus gaudẽdo gratulandoq; debet augere, & impetus ad res honestas eorum promouere, ac largiter laudare vbi rem præclarè gerunt. suum enim filium laudare, odiosum videtur: fratris, pulcrum est, & non sui, sed honestatis diuino cuidam planè amori adscribendum. Atque ipsum nomen fratris *adelphus* videtur rectè commonere de beneuolentia & dilectione. Quin & eos imitari decet, qui humana præstantiores natura fuerunt. Hercules cum duodeseptuaginta filios genuisset, nullo eorum parcius amauit fratris filium. atq; etiamnum multis in locis eadem cum Hercule ara colitur Iolaus, atq; vna ei vota nuncupantur, & adstes Herculis nominatur. Iphiclo autem fratre in pugna apud Lacedæmonem interfecto Hercules ingenti dolore perculsus, totam deseruit Peloponnesum. Et Leucothea infantem defunctæ vita sororis educauit, secumque inter deos retulit. Hinc matronæ Romanæ in ferijs Leucotheæ, quam Matutam nominant, non suos sed sororum filios in vlnas accipiunt & honorem ijs habent.

PLVTARCHI DE GARRVlitate, libellus.

I. SANE difficilem curatu morbum philoſophia garrulitatem ſuſcipit mederiq; ei conatur. nam oratio, quæ aduerſus eum morbum valet, medicina audientium eſt: garruli verò neminem audiunt, ſemper loquuntur idque adeò primum mali ijs qui tacere neſciunt adeſt, quod nihil audiunt. Eſt enim iſta impotentia quaſi vltrò accita quædam ſurditas, hominum vt apparet, vitium naturam culpantium, quod vnicam ea linguam, duas aures dedit. Ergo ſi Euripides rectè dixit in auditorem ſtupidum,

Implere te nequeo capientem ego nihil,
Sapientia dicta infundens in fatuum virum:

meliori iure hoc in garrulum, aut potius de garrulo dixerit aliquis:

Implere te nihil admittentem ego nequeo,
Sapientia dicta infundens in fatuum virum.

aut verius circumfundens ſermones homini loquenti ad non audientes, non audienti loquentes. quippe vt exiguum aliquid inaudiuerit, id arreptum garrulitas veluti æſtus affluentis maris illicò multiplicatum reddit. [II.] Porticum Olympiæ, quæ vnam vocem multis reflexionibus reſonat, Hepthaphonum vocant, id eſt, Septiuocem. at garrulitas vel minima voce ſi tangitur, ſtatim ſonitus reddit varios,

Immotas ante mentis commouens fides.

Proinde in eam venire poſſis cogitationē, auditus foramina garrulis non in animum, ſed in linguam deſinere. cum alijs perdurent auditæ voces, garrulis autem effluant, ac vaſa tãquam mente vacua, ſono plena obambulent. Si tamen videbitur nihil intentatum eſſe relinquendum, hoc dicamus ad garrulum,

Sile puer, bona multa habet ſilentium:

duo autem hæc & prima & maxima, Audire & Audiri: quorum neutrum contingit garrulis, ſed & eo ipſo quod appetunt, infeliciter, ac cum animi moleſtia excidunt. Nam reliqua quidem animi morbis, auaritiæ puta, ambitioni, voluptatum nimio ſtudio, hoc ſaltem contingit, vt potiantur ijs quæ appetiuerunt. garrulis hoc moleſtiſſimum accidit, quod auditores ab ijs fruſtra expetūtur. [III.] Quippe nemo non eos effuse fugit. ac ſiue in ſemicirculo ſedentes, ſiue vna ambulantes vbi vident garrulum accedere, illicò migrationem ſibi ipſi indicunt. Et quemadmodum orto

silentio in collocutione aliqua, Mercurium aiunt subintrasse. ita cum in consessum aut conuiuium notorum garrulus aliquis se infert, omnes obticent, quia ansam præbere loquendi ei nolunt: & si ipse vltrò hisceet, illicò vniuersi digrediuntur, æstum & nauseam veluti Borea circa maritimum promontorium fremente præuidentes. Quo fit, vt neque in conuiuio vna adesse quisquam velit, neq; nisi coactus contubernio eorum comitatuque in itinere aut nauigatione vtatur. adeo vsquequaq; vrgent vestes prehendendo, & barbam, ac manu latus fodiendo. Qua in re summus honor pedibus debetur secundum Archilochum: immò autem de sapientissimi Aristotelis sententia. Hic enim a garrulo quodam vexatus & absurdis quibusdam narrationibus exagitatus, sui inde dicenti, Nonne hoc mirum est Aristoteles? respondit: Nō profectò hoc est mirum, sed si quis pedibus præditus te sustinet. Alijque cuidā id genus homini post multa verba dicenti, Molestus tibi mea loquacitate sum philosophe: Non mehercule, inquit. non enim aduerti animum. Etenim garrulis cum vi obtinuerunt vt dicant, natura hoc concessit, vt audientis aures extra circumundant vocibus. animus interim audientis alias intus secum explicat atq; persequitur curas. vt neque attentorum, neq. credulorum auditorū copia loquacibus fiat. [IV.] Qui in Venerem sunt procliues, eorum semen aiunt esse sterile. ita & garrulorum sermo imperfectus est atq; inutilis. At verò nullum nostrorum membrorum natura perinde atque linguam vallo coercuit, positis ante eam præsidij loco dentibus: vt si ratione intus

—Resonantia frena prementes

obedire nolens prosiliret, morsibus eam lancinantes, eius compesceremus intemperantiam. Non enim serta obijcibusve carentiū penuum aut cō clauium, sed oris effrænis finem esse calamitatem dixit Euripides. Qui verò existimant ædes foribus carentes, & crumenam quæ claudi nō possit, nullo vsui esse: ore interim semper aperto semper foras diffluentes, quo modo Pontus per suum ostium semper in Propontidem effluit, ij videntur sermonem pro re omnium abiectissima ducere. Vnde est, quod fides ijs non habetur: quam quidem omnis oratio expetit. Est enim suus orationis finis, fidem facere audientibus: loquacibus, ne si vera quidem dicant, fides habetur. Nam sicut triticum vasi inclusum, mensura amplius reperitur, vsu deterius: sic loquacis hominis sermo additamentum mendacij largum habet, quod fidem vero derogat. [V.] Iam ebrietatem verecundus quisque & modestus vitat. nam, quod fert quorundam opinio, insaniæ comes est ita, contubernalis ebrietas. immò vt insaniæ cedit duratione, ita eam hoc superat, quod vltrò adsciscitur. At nullo tantopere

Ebrietas.

re

re culpatur nomine ebrietas, atque intemperantia & infinitate loquendi.

Nam vinum vel prudentem cantare coegit,
Et tenerum ridere, pedesque inferre choreis,
Atque tacenda loqui, nec idonea dicere dictu.

de his verò postremum demum noxium est & cum periculo: cantus, risus, saltatio non eò vsque se proferunt. Quid autem, si hoc sit a poëta propositum ad id quod apud philosophos quæritur soluendū de vinolentiæ & ebrietatis discrimine? vt vinolentiæ animi quandam remissionem & leuitatem, ebrietati futilitatem tribuerit. Quod enim est in corde sobrij, id est, in lingua ebrij, vt prouerbio fertur. hinc Bias in quodam conuiuio cum sibi tacenti a garrulo quodam stoliditas obijceretur, Quis verò, dixit, stultus inter pocula posset tacere? Athenis autem quidam conuiuium regijs legatis præbens, operam dedit vt ijs hoc cupientibus philosophos eodem conduceret. ibi cum reliqui colloquio instituto vltrò citròque pro sua quisque persona disseruissent, Zenonem, qui tacitus se continebat, comiter allocuti hospites cum salutassent poculo, De te verò, aiebant, quid dicemus regi? Respondit Zeno: aliud nihil, quam esse senem Athenis, qui inter pocula silere sciat. adeò profundum quiddam, & arcani sacri simile, ac sobrium est silentium. at ebrietas loquax est. mente enim & prudentia vacat, ideoque vocalis est. [VI.] Philosophi porrò ebrietatem definientes, vaniloquentiam in vino aiunt esse. ita potatio non culpatur, si coniunctum ei sit silentium. sed stulta loquela de vinolentia redigit ebrietatē. Enimverò ebrius in vino nugatur: garrulus vbique, in foro, in theatro, in ambulatione, interdiu, noctu ægrotum curans ipso morbo molestior est, vna nauigans, quam nausea, laudans reprehendente. Malunt etiam colloqui cum prauis hominib. linguæ potentibus, quam cum bonis garrulis. Nestor Sophocleus Aiacem exasperatum verbis demitigans, morate hoc dixit.

Non culpo te: maledicis enim, faciens bene.

Aduersus garrulum verò non sic sumus affecti: sed omnem factis initam gratiam dictorum importunitas corrumpit atque disperdit. Reo cuidam Lysias orationem a se conscriptam dederat. eam cū ille sæpius relegisset, venit ad Lysiam, mœstusque significauit, sibi primum eam cognoscēti mirabilem visam fuisse: cum autem denuò atque tertium repetijsset, prorsum eneruatam & languidam. Lysias verò ridens: Quid, inquit? Nonne semel tantum apud iudices eras recitaturus. Ac mihi Lysiæ vim ad persuadendum venustatemque considera. nam & hunc ego affirmo

A Musis quæ violis caput
Redimitum probe ornatum fuisse.

[VII.] Interea autem quæ de Homero dicta sunt, hoc omnium est verissimum, solum hunc poetam fastidia hominum euitasse, nouum semper & ad captandum gratiam florentem. & tamen hoc de sese pronuncians,

——— [illegible] ei odi
Res clarè dictas verbosa iterare loquela:

fugit atque auersatur insidiantem cuiuis sermoni satietatem, auditorem ad alias ex alijs narrationes trahens, ac nouitate fastidiũ amoliens. At garruli aures palimpsestorum in morem iterationibus molestis eorundem sermonum obtundunt. Primum ergo id eius in mentem reuocemus, quod sicut nonnulli vinum voluptatis blandæque consuetudinis gratia inuentum nimium alios & merum bibere cogentes quosdam in tristitiam ac temulentiam conijciunt: ita sermonem, cuius suauissimum est & humanissimũ commercium, qui male eo ac temerè vtuntur, inhumanum ac insociabilem reddunt: molestiaque afficiunt eos quibus se putant gratificari, & deridentur ab ijs quibus se miros videri volunt, inuisique eorum causa fiunt ob quæ se amari cupiunt. Itaque sicut à Venere alienus fit, qui cesto auertat atque abigat consuescentes: ita Musarum expers insciusque est, qui verbis molestiam exhibet ac se inuisum reddit. [VIII.] Iam reliquorum vitia quædam cum periculo coniuncta sint, alia odiosa, partim ridicula: omnia hæc garrulitati congruunt. subsannantur enim cum narrant communia: in odium incurrunt mala annunciantes: in periculum veniunt arcanorum incontinentes. Non abs re Anacharsis à Solone conuiuio exceptus, cum postea obdormiuisset, conspectus est læua manu pudendis, dextra ori imposita. censuit namque recteque censuit linguam validiori coercendam fræno. Non enim facile tot viros numerare possis qui ob Veneream libidinem perierint, quot vrbes & imperia secretum proditum euertit. Obsidebat Athenas Sylla, neque ei vacabat trahere obsidionem, alio vrgente negocio: cum & Asiam subitò cepisset Mithridates, & Mariana factio rursum Romæ obtineret. Sed cum senes quidam in tonstrina disputarent, Heptachalcum non teneri præsidio, ac periculum esse ne ea parte vrbs caperetur: exploratores eum sermonem exceptum ad Syllam retulerunt. Sylla statim exercitum adduxit, ac circa mediam noctem in vrbem perduxit. ac parum sanè abfuit, quin Athenas solo æquaret: cædibus quidem & cadaveribus ita oppleuit, vt Ceramicus sanguine fluxerit. Iratus aũt Atheniensibus Sylla magis ob dicta quam ob facta erat: maledictis enim impetebant ipsum & Metellam, exsilientes in muros, & conuicia iactantes,

Mala comitantia garrulitati.

Morum

Morum farina conſperſum Syllas ſonat.

& multa alia id genus nugantes, rei, vt Plato ait, leuiſſimæ ſermonis pœnam grauiſſimam ſibi acciuerunt. [X.] Ne Roma Nerone exonerata libertatem conſequeretur, vnius factum eſt hominis futilitate. Vnica reſtabat nox, poſt quam pereundum fuerat tyranno, omnibus iam ad hoc inſtructis rebus. Qui autem eum erat interfecturus, in theatrum vadens, conſpicatus in foribus quendam vinctum qui ad Neronem ducendus ſuam lamentabatur fortunam, propè accedens in aurem homini inſuſurrauit: Precare tantum vt hæc dies abeat, cras mihi ages gratias. Is verò hoc oblique dictum arripuit, ac nimirum intelligens eſſe

Stultum qui quærit certis incerta relictis:

certiorem ſalutem iuſtiori prætulit, Neronique vocem iſtam renunciauit. Ille ergo ſtatim arreptus eſt, & tormēta homini, ignes, ac flagella adhibita: neganti neceſſitate impoſita dicendi, quæ ante nulla re cogente prodiderat. At Zeno philoſophus, ne corpus *Taciturnitas.* neceſſitate expugnatum arcanum animi vllum poſſet efferre, linguam dentibus abſciſſam in tyrannum exſpuit. [XI.] Præclarum etiam Leæna habet ſuæ taciturnitatis præmium, amica Harmodij & Ariſtogitonis, &, vt mulier, in partem ſpei coniuratione in tyrannos conceptæ venerat. nam & ipſa pulcro illo Amoris cratere, ebria bacchabatur, & propter deum illum arcanis his orgiis erat initiata. Poſtquam ergo illi fruſtrante ipſos conatu ſunt interfecti, quæſtioni ſubiecta, ac iuſſa indicium facere de adhuc ignoratis ſociis, nihil dixit, ſed tormenta continenter pertulit: demonſtrans nihil illos viros ſeipſis indignum admiſiſſe, qui talem amaſſent mulierem. Athenienſes autem æneam Leænam lingua carentem fecerunt, inque foribus arcis dedicauerunt: iracundia animalis peruicacitatem feminæ linguæ abſentia taciturnitatem & arcani continentiam ſignificantes. Etenim nulla vna ita oratio dicta profuit, vt multæ ſilentio preſſæ. quippe quod tacitum eſt, aliquando tamen dici poteſt: non item quod dictum eſt, taceri, cùm iam effuſum ac diditum ſit. Vnde, puto, eſt, quod loquendi magiſtros habemus homines, tacendi deos: adhibito ad ſacrificia & arcanos ritus ſilentio. [XII.] Homerus porrò Vlyſſi facundiſſimo homini ſummam adſcripſit taciturnitatem: itemq; filio eius, & vxori & nutrici. Audis enim dicentem hanc,

Hæc tacita vt ferrum vel quercus dura tenebo.

Ipſe autem Penelopæ adſidens,

Vxoris lacrymas miſeratus mente pudica,
Intra palpebras ſeu cornu immota tenebat
Lumina, vel ferrum.——

adeò totum corpus plenum gerens continentiæ, omniaque ratio-

ni habens parentia & ſubiecta, oculis imperauit fletu, linguæ verbis, cordi tremore, & latratu abſtinere.

Paruit extemplo menti cor; plurima paſſum.

vſque ad brutos motus penetrante ratione, ſpiritumq; & ſanguinem ſibi obedientem domando adepto. Tales etiam plerique ſociorum Vlyſſis fuerunt. quot enim raptati, ſoloque alliſi a Cyclope Vlyſſem non prodiderunt, neque ignitum illud, & ad oculum eruendum adornatum inſtrumentum indicauerunt, ſed crudi vorari quam arcanum quicquam efferre maluerunt: maioris fuit quam quæ excedi poſſet continentiæ ac fidei. Proinde Pittacus recte, cum ei hoſtiam miſiſſet rex Ægypti, iuſſiſſetque optimam & peſſimam carnem eximere, exemptam linguam ei miſit: vt cum bonorum, tum malorum maximorum inſtrumentorum. [XIII.] Ino autem Euripidea libere ſeſe prædicans, ait ſe ſcire

Tacereq; in loco: & cum tutum eſt, loqui:

qui enim generoſè, & re vera regio more inſtituuntur, primùm tacere, deinde loqui diſcunt. Antigonus ille rex, filio quærenti quando caſtra eſſent moturi: Quid, inquit? metuis ne ſolus tu non audias tubam? Ergo vocem ei arcanam non credidit, quem erat regni hæredem habiturus? immò autem docuit eum in talibus rebus continenter ſe & cautè gerere. Metellus ſenex militiæ ſimile aliquid interrogatus: Si, inquit, ſcirem tunicam meam arcani mihi conſciam, exutam profectò in ignem abijcerem. Eumenes cum audiuiſſet Craterum aduerſus ſe cum copijs venire, nemini amicorum rem aperuit, ſed Neoptolemum eſſe finxit. hunc enim milites Eumenis contemnebant: illius & gloriam admirabantur & virtutem diligebant, rem ipſam excepto Eumene norat nemo. Commiſſa igitur pugna vicerunt, Craterumque ignari interfecerunt, mortuumque demum agnouerunt. Ita taciturnitas callidè certamen hoc geſſit, tantumque aduerſarium occultauit. atque adeò amici magis admirati ſunt Eumenem qui non prædixiſſet, quam reprehenderunt. Tametſi vt maxime culperis in tali caſu, præſtat ſaluis rebus ob non habitam fidem incuſari, quam eos accuſare, quorum fidem ſecutus perieris. [XIV.] Omninò autem quo ore obiurgabis eum qui non tacuit id, quod tu ei dixiſti? Si enim tacitum & ignoratum oportuit, male alteri fuit indicatum. ſi verò rem arcanam ex te dimittens in alio continere vis, iam tua prodita in alius confugiſti fidem. qui ſi tui ſimilis eſt, iure peris: ſi melior, præter rationem ſeruaris, inuento qui tibi ſit quam tu ipſe fidelior. Inquies, At meus eſt amicus iſte. Sane. Sed & hic amicum habuerit, cui tantundem credat, iſque rurſum alij. ita deinceps incrementum facit multiplicaturque continuata incontinentia oratio. Quemadmodum enim vnitas non egreditur ſuum terminum, ſed quod & nominis ratio docet, ſimpliciter vnum manet:

binarius

binarius autem principium infinitum est diuersitatis, qui statum duplicando suam mutat naturam, & ad multitudinem vergit. sic sermo in primo manens, vere arcanu est: si ad alterum efferatur, iam famæ locum obtinet. verba enim alata vocat Homerus. Nam neque auem e manibus dimissam facilè est denuò comprehendere, neque potest sermo ex ore emissus rursum capi & teneri: sed ab aliis ad alios diditus,

Fertur rotans volucres alas impete.

Quippe nauim à vento correptam funibus & anchoris inhibent, eiusque velocitatem frangunt. orationi tanquam e portu semel egressæ nulla statio, nullus anchoræ iactus est reliquus: sed magno cum sonitu & fragore vecta autorem in graue magnumque aliquod conijcit ac demergit periculum.

Namq; exigua de lampade Idæum nemus
Succendere possis, atq; vni quod dixeris,
Facile hoc per cunctum aures iuerit omnium.

[XV.] Romanus senatus occultum quoddam cõsilium per aliquot dies intra se agitauerat. cumque res ea multum obscuritatis haberet, variasque excitaret suspiciones, quendam senatorum vxor, mulier alias pudica, sed tamen mulier, maiorem in modum precibus instando vrgebat, vt arcanum sibi aperiret: deierans interim se silentio rem tecturam, & ni faceret, diris sese deuouens exsecrationibus, flensque & quiritans fidem sibi non haberi. Ille vt stultitiæ eam suæ coargueret; Vincis, ait, mea vxor: proinde audi terribilem rem atque prodigiosam. relatum ad nos est a sacerdotibus, cassitam visam esse volantem cum galea aurea & hasta. de eo ostento vna cum auguribus deliberamus, ac anxie disquirimus, bonine an mali aliquid denunciet. tu verò tace. hæc locutus in forum processit. At verò mulier ancillam, quæ primum intrauerat, arripiens, pectus suum plangens & crines scindens; Eheu, inquit, mi vir, mea patria, quid nobis fiet? volens docensque ancillã quærere, Quidnam igitur euenit? Ancilla, postquam interroganti mulier rem narrauit, addiditq; communem omnis loquacitatis clausulam, Caue ne cui hæc dixeris, & tace: vix dum a domina vt est digressa, vna seruienti alteri, quam maximè videbat ociosam, narrationẽ inijcit illa amatori suo ad se venienti exponit. [XVI.] Hoc modo fabula in forum deuoluta, ita vt præcurreret autorem, quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo aduenіat quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, noui inaudiuisti? Quid, ait ille? an noui aliquid euenit? Tum alter: Cassita, inquit, conspecta est volans, hastata, aurea casside: ac de eo principes senatum habebunt ostento. Ibi ridens iste; Laudo, ait mulier, celeritatem tuam, qua factum est, vt me in forum euntem sermo hic anteuerteret. Proinde ad magistratus accessit, eosque trepidatione libera-

liberauit. Vt autem mulierem vlciſceretur, domum reuerſus, Perdidiſti me, inquit, mulier: compertum eſt enim è domo mea in publicum elatum eſſe arcanum: itaque ob tuam incontinentiam ſolum mutare cogor. Euntique inficias, & dicenti, Quaſi verò tu non trecenteſimus ipſe hæc audieris? Quomodo, inquit, trecenteſimus, qui te vrgente vt periculum facerem, poſſesne audita reticere iſthuc confinxerim? Atque hic quidem mulieris ſuæ continentiam tutò & cautè probauit, veluti in vas fatiſcens non vinum aut oleum, ſed aquam infundens. [XVII.] Fuluius autem amicus Auguſti Cæſaris, cum hunc deplorare audiuiſſet domus ſuæ ſolitudinem, cum & duo è filia nepotes morte ſublati eſſent, & qui reſtabat vnicus Poſtumius propter calumniam in exſulio viueret, cogereturque priuignum imperij ſucceſſorem relinquere, quanquam miſeraretur, cuperetque ex exſulio nepotem reuocare. hæc cum audiuiſſet Fuluius, narrauit vxori: vxor porrò Liuiæ indicauit: Liuia acerbè cũ Auguſto expoſtulauit, quod iampridem hoc decreto, nepotem non reuocaret, ſed ipſam inuiſam imperij ſucceſſori redderet. Mane cùm pro more ad Auguſtum veniſſet Fuluius, eumque ſalutaſſet; Auguſtus contra: Sanam mẽtem Fului. Senſit rem Fuluius, rectaque domum reuerſus vxorem acciuit: &, Animaduertit, inquit, Auguſtus arcanum me non reticuiſſe, ideoque ſtatui mortem mihi conſciſcere. meritò, reſpondit vxor, qui cum tandiu mecum vixeris, non ſenſeris neque vitaueris meam futilitatem. ſed me ſine tibi præcedere. ſimulque arrepto gladio ſe ante maritum occidit. Rectè itaque Philippides comœdiarum ſcriptor, amicè eum compellanti Lyſimacho regi, ac quærenti, Quanam mearum rerum vis te impertiam? reſpondit, Quacunque volueris, ô rex, dum modo nullo arcano. [XVIII]

Curioſitatis mala. Præterea garrulitati malum hoc ipſo non minus malo adeſt curioſitas. Multa enim audire volunt garruli, vt multa habeant quæ dicant. ac maximè arcana & abſcondita ſcrutantur atque inueſtigant, futilitati tanquam materiem quandam obſoletam ſarcinarum apponentes. Deinde ſunt inſtar puerorum, qui glaciem neque tenere volunt neque dimittere: immò veluti ſerpentibus in ſinum collectis, non continent, ſed ab ijs perroduntur. Belonas piſces, & viperas partu rumpi aiunt. Arcana autem eos qui non continent, foras elapſa perdunt. Seleucus Callinicus in pugna aduerſus Galatas omni exercitu, omnibus copiis amiſſis, abiecto diademate eques tribus vel quatuor comitantibus profugit. & per auia longum iter vagatus, ac iam animum ob inopiam deſpondens, ad caſam quandam peruenit, ac cùm forte fortuna in dominum eius incidiſſet, panem & aquam petijt. is non iſta modò, ſed & quæ alia ruri aderant liberaliter comiterque præbuit, cumque faciem regis agnouiſſet, non continuit ſo præ gaudio iſtius caſus, neq; cupientis

pientis latere regis dissimulationem adiuuit: sed cùm ad viam vsque deduxisset, & iam discederet; Salue, dixit, ô rex Seleuce. Tum rex porrecta dextra, eum ad se trahens veluti osculaturus, vni comitum innuit vt ceruicem homini præcideret:

Sic caput estq. loquentis adhuc cum puluere mistum.

qui si tacuisset, & se aliquantulum repressisset, paulò post à rege rursum florente & opibus aucto maiorem puto pro silentio quam pro hospitalitate gratiam retulisset. Quanquam hic quidem vtcunque suæ incontinentiæ excusationem habuit spem & exhibitum officium. [XIX.] Plerique autem garrulorum etiam sine causa seipsos perdunt. In tonstrina quadam (vt exemplis res patefiat) orto sermone de tyrannide Dionysij, quod ea adamantina & inexpugnabilis esset: tonsor ridens; Hæccine, inquit, vos de Dionysio dicere? cuius ego ceruici paucis itidem interpositis diebus nouaculam adhibeo. Hæc cum ad Dionysium essent allata, hominem in crucem sustulit. Non autem est abs re tonsores esse loqua- *Tonsores.* ces. nam loquacissimi ad eos confluunt iisque adsident: ita vt consuetudinem garriendi inde 'parent. Itaque eleganter Archelaus rex garrulo tonsori, qui iã tectis linteo humeris quærebat, Quomodo te tondebo rex? respondit, Tacens. Sed & Atheniensium magnam in Sicilia acceptam cladem tonsor primus annunciauit qui cum de ea inaudiuisset in Piræeo exinde fuga elapsorum cuiusdam seruo, statim officina relicta contento cursu in Astu se proripuit,

Ne quis præriperet decus hoc,—

famam in vrbem apportans,

— post ipse veniret.

Ibi orto, vt solet, tumultu, populus in concionem collectus, autorem rumoris quæsiuit. adducitur ergo tonsor ille, examinatur: qui sanè etiam nomen indicis ignorabat, & principium rumoris sparsi in ignotam ac nomine carentem personam referebat. Exinde fremitus & clamor in theatro, Torque & excrucia scelestum, qui isthæc finxit atque composuit: quis enim alius audiuit, quis credidit? Adfertur rota, intẽditur tonsor. sub hoc ipsum adsunt nuncij calamitatis, qui ex ipsa clade profugerant. itaque omnes dissipati singuli ad suos sunt luctus, miserum tonsorem rotę illigatum relinquentes. Atque is serò & iam sub vesperam solutus, è lictore quæsiuit, Audiuissentne etiam de Nicia duce exercitus, quo is modo perierit. Adeò inexpugnabile & inemendabile malum fit consuetudine garrulitas. [XX.] Et verò sicut qui amara & male olentia medicamenta biberunt, ipsa etiam oderunt pocula: sic qui mala annunciant, auditoribus inuisi sunt. Sanè Sophocles venustè istam dubitationem proposuit:

In mente numnam, vel morderis in auribus?

Cur in

Cur tu dolorem mi imputas, vbi tua
Facti autor agrè menti facit, ego auribus?

nam molestia afficiunt vtij qui lædunt, ita etiam qui factum narrant. Sed tamen nulla est linguæ fluentis inhibitio, nulla coercitio. Lacedæmone Mineruæ Chalciœci templũ repertum est compilatum, intusque iacens inanis lagena. ea de re cum inter multos qui accurrerat disquireretur: quidam è corona hominum, Si vultis audite, inquit, ego vobis exponam quid mihi in mentem venerit de hac lagena. existimo sacrilegos rem aggressos ita periculosam, prius cicutam bibisse, ac vinum secum attulisse: vt si fallerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumesque discederẽt: si verò deprehenderentur, ante tormenta facili & doloris vacua morte decederent. Hæc illo fato, res tam intricata ac perplexa, visa fuit non suspicantis aliquid tale, sed scientis. Itaque circumfusi homini, alius aliunde cœperunt interrogare, quisnam esset, cuive notus, & vnde ista haberet cognita. denique hoc modo examinatus, confessus est se vnum de istis esse sacrilegis. [XXI.] Quid? qui Ibycum interfecerant, nonne eodem modo sunt deprehensi? Hi cum sederent in theatro, ac forte tum grues essent conspectæ, cum risu inuicem sibi insusurrauerunt, Ibyci vindices adesse. Hãc vocem qui propius assidebant, quod iam multo tempore nusquã apparens Ibycus desideraretur, exceperunt, indiciumque de ea ad magistratum detulerunt. ita illi facinoris comperti, ad supplicium abducti sunt, non a gruibus eo iniuncto, sed a sua ipsorum linguæ impotentia tanquam Erinny quadam & vltrice Dira coacti cædem prodere. Sicut enim in corpore ad male affectas & dolere correptas partes feruntur atque vergunt quæ sunt in vicinia: sic loquacium lingua perpetuò inflammatione laborans atque palpitatione, trahit & adducit ad se aliquid arcanorum & absconditorum. Oportet igitur eam obthuratam habere: & ratione veluti obijce linguæ opposito identidem fluxum eius lapsusque cohibere. ne stultiores anseribus videamur esse, quos aiunt cum è Cilicia transvolant Taurum montem aquilarum plenum, singulos recepto in os iustæ magnitudinis lapide, quo tãquam fræno aut claustro vocem compescãt, ita noctu latentes tacite traijcere. [XXII.] Iam si quis quærat quisnam hominum pessimus atque perditissimus sit, nemo vtique proditore omisso alium quenquam responderet. At enim Euthycrates domui suæ e Macedonicis lignis fastigium imposuit, vt ait Demosthenes: Philocrates multo accepto argento scorta pisceisque emit: Euphorbo & Philagro, qui Eretriam prodiderunt, agrum rex adsignauit. Garrulus autem proditor est nullo conductus precio, vltroque suam offert operam, non equos prodens, aut munitiones: sed arcana publicans dicta in iudicijs, in seditionibus, in certaminibus de republica: nemine ipsi agente

Suo indicio pereuntes.

Garruli proditores.

agente gratias, quas ipse vltrò debet si audiatur. Ergo quod dictum est in eum qui temerè & absque iudicio sua profundebat ac donando prodigebat:

Non tu humanus es vitio laboras, nam gaudes dare.

id etiam in garrulum competit. non amicus es, non beneuolus qui ista indicas: morbo hoc laboras, quod gaudes loquendo & nugando. Verum hæc non accusandæ, sed curandæ sanandæque garrulitatis gratia dici intelligendum est. *Vitia vt curentur.* Vitia enim iudicio & exercitatione cum vincantur, iudicium præcedat oportet. nemo enim se adsuefacit ad vitandum & ex animo euellendum ea, quæ molesta ei non sunt. inuisa autem nobis fiunt vitia, cum ratione perspicimus quę damna ea dent, quam adferant turpitudinem. Quomodo nunc cernimus, garrulos dum volunt amari, in odia incurrere: dum gratificari, molestiam adferre: dum in admiratione esse, rideri: nullo cum lucro sumptus facere: iniuria amicos afficere, inimicis prodesse, semetipsos perdere. [XXIII.] Itaq; primum huius morbi remedium est, ratiocinatio turpium atq; noxiarum quæ ab eo proficiscuntur. Secundo loco rationes sunt subducendæ eorum, quæ a contraria virtute veniunt, bonorum. *Silentij & breuiloquentiæ laus.* semperque audiendæ, memoriterque tenendæ, & in promptu habendæ sunt taciturnitatis ac silentij laudes, eorumque maiestas, sanctimonia, ac cum sacris arcanis similitudo: & quod maiori sunt in admiratione, magis cati sapientesque habentur quam effrænes isti & concitati, ij qui rotundi sunt ac breuiloquentes, & quorum in exigua dictione multus inest sensus. Nam & Plato hos laudat, similes esse dicens peritorum iaculatorum, dum crispa, ac densa, interseque conuoluta verba emittunt. Et Lycurgus ciues statim à puero suos silentio compescens, ad huiusmodi contractè ac pressè loquendi peritiam cōdocefecit [XXIV.] Etenim sicut Celtiberi ferro aciem soliditatemq; parant, eo in terram defosso crassas terrestresq; partes expurgando: ita Laconica oratio cortice carebat, & superuacaneorum remotione in efficacitatem coacta acuebatur. quippe illa scitè dicendi breuitas, & versatile in responsionibus acumen, multi erat silentij fructus. Atque id genus dicta maximè sunt loquacibus obijcienda, vt sentiant quantum ea gratiæ habeant atque virium. Quale est, quod Philippo Lacedæmonij dixerunt: Dionysius Corinthi. & rursum cum Philippus scripsisset, Si in Laconicam impressionem fecero, extorres vos agam: rescripserunt, Si. Demetrio regi indignanti & clamitanti, Vnum ad me legatum misere Spartani? nihil territus legatus respondit, Vnum ad vnum. In admiratione etiam de priscis sunt breuiloquentes. & templo Apollinis Pythij non Iliadem aut Vlysseam, neque Pindari Pæanes inscripsere Amphictyones: sed Nosce teipsum, Ne quid nimis, Sponde, præstò noxa: admirati grauitatem tenuis sermo-

ſermonis, in tanta breuitate ſenſum quaſi malleo ductum concludentis. An non ipſe ille deus in oraculis breuitati ac compendio ſtudet? & Loxias ideò vocatur, quod loquacitatem magis fugit quam obſcuritatem? [XXV.] Nonne qui abſque verbis aliquid per teſſeram quandam ſignificant, in admiratione ſunt, magniſq; vehuntur laudibus? vt Heracletus. qui ciuibus poſtulantibus vt aliquam de concordia ſententiam diceret, conſcenſo ſuggeſtu calicem aqua plenum ſumpſit, farinamque ei inſperſam cum pulegio agitaſſet, ea epota abiit. cum demonſtraſſet ciuibus, in pace & concordia conſeruari ciuitates, ſi contenti eſſe quibuſvis, & nō requirere ſumptuoſa ciues noſſent. Scilurus Scytharum rex octoginta filios iam moriturus adferre faſciculum haſtilium iuſſit, eumque ſingulis ita vt erat colligatus confringendum dedit. cum autem quiſque pro ſe id ſe præſtare poſſe negaret: ipſe vno poſt alterum extracto haſtili, omnia nullo negocio confregit; oſtendens concordiam ipſos firmos & inſuperabiles conſeruaturam: diſſidio imbecilles & inſtabiles eorum res redditum iri. Si quis ergo hæc & ſimilia horum continenter recitet atque repetat, opinor nugis gaudendi finem eum facturum. [XXVI.] Mihi quidem etiam ſeruus, de quo dicam, pudorem admodum incutit, conſideranti quid rei ſit rationi animum aduertere, & inſtitutum animi tenere. P. Piſo orator, ne interturbaretur, ſeruis mandauerat vt tantum ad interrogata reſponderent, nihil præterea dicerent. Euenit, vt Clodium, qui tum magiſtratum gerebat, amicitiæ gratia ad conuiuium, quod (vt moris erat) ſplendidum inſtruxerat, vocari iuberet. Vt hora cœnæ appetiit, cùm iam adeſſent reliqui conuiuæ, expectabatur Clodius: ac ſeruum qui ſolebat conuiuas inuitare, aliquoties miſit Piſo viſum an veniret. veſpere iam facto, cùm aduentus eius deſperaretur, Quid, inquit Piſo ſeruo, an non inuitauiſti Clodium? etiam reſpondit. Cur ergo non venit? quia venturum ſe negauit. Cur id non ſtatim dixiſti? quia de eo abs te non fui interrogatus. Hic eſt ſeruus Romanus. at Atticus domino fodiens interim narrabit, quibus conditionibus pax ſit facta. Tanta eſt in omnibus rebus vis conſuetudinis. Ac de hac quidem iam nunc dicemus. Non enim fræno iniecto cohiberi garrulitas: ſed adſuefaciendo morbo illo obſtari poteſt. [XXVII.] Primum itaque vbi ex iis qui vna ſunt aliquid quæritur, tacere adſueſcito, donec omnes reſpondere abnuerint,

Frugalitas.

Concordia.

Adſuefactione garrulitas vitanda.

(urſus enim non ſinu idem, & conſi y

ait Sophocles: neque vocis & reſponſi. quippe in curſu victoria eſt alios anteuertentis. hic, ſi rectè reſpondit aliquis, ſatis eſt collaudando & adſtipulando candidi hominis opinionem reportaſſe: ſin verò, tum & docere quod fuit ignoratum, & implere quod deerat citra inuidiam & importunitatem licet. Maxime autem attendamus

tendamus nosmetipsos, ne alio quodam interrogato, ipsi occupemus respondere. Fortasse enim ne aliàs quidem conuenit, vbi quid ab alio petitur, nos illo dimoto à nobis hoc promittere. vtrique enim videbimur exprobrare, alteri quod non possit præstare quod poscitur, alteri quod nesciat postulare inde, vnde possit accipere. Maximè autem in responsionibus huiusmodi temeritas & audacia cum iniuria coniuncta est. Nam qui respondendo præcurrit eum qui fuit interrogatus, simul isthæc innuit: Quid attinebat ex isto quæri? Quid ille nouit? Me præsente non debet alius de hisce rebus interrogari. [XXVIII.] Atqui sæpenumerò interrogamus, non quod responso nobis sit opus, sed quod vocem aliquam, & comitatem elicere, & ad colloquium adducere interrogatum volumus. vt Socrates Theætetũ & Charmidem. Ergo quale est accurrere & osculari eum, qui volebat osculum alius, & intuentis in alium oculos in se auertere: tale est occupare responsionem, aures q; & cogitationes ab alio in se traducere. vbi etiam si is qui interrogatus est, respondere detrectet, pulchrum est se continere, & ad voluntatem interrogantis accommodato, tanquam in prouocatione aliena, responso modestè atq; verecundè occurrere. Etenim interrogatus aliquis si non satis commodè respondeat, veniam meretur ac consequitur: qui vltrò in se respondendi munus alteri præreptum suscipit, is cum bene se gerens molestiã exhibet, tum aberrans gaudio & risu omniũ excipitur. [XXIX.] Proxima cõdocefactio est, quæ ad nostras vbi interrogati sumus pertinet responsiones: vbi maximè cauere debemus futilitatem. primùm quidem, ne per imprudentiam seriò respondeamus iis qui risus aut contumeliæ causa nos ad dicendum prouocant. Quidam enim nullo vsu exigente, ioci tantum & fallendi temporis gratia compositas à se se quæstiones ad garrulitatem procliuibus proponunt, vt eos ad nugandum pertrahant. Adhibenda est hìc cautio, ne celeriter ad dicendum, ac veluti gratiam agentes ob oblatã verba faciendi ansam prosiliamus. sed & mores interrogantis cõsideremus, & vsum loquendi. Quod si videatur re vera voluisse aliquid cognoscere, tum continere nos discamus, & inter interrogationem atque responsionem aliquid interijcere interualli: vt & adijcere, si quid libeat, possit is qui interrogat: & interrogatus quid respondendum sit despicere, ne raptim anteuertat interrogantem etiamnum ac (vt sæpe fit) festinando diuersum ab eo quod quærebatur respondeat. Sanè Pythia etiam priusquam interrogaretur aliquando, oracula edebat. deus enim cui inseruit,

Mente videt muti sensa, exauditq; tacentem.

Qui verò concinnè responderi vult, ei accuratè sententia & institutum interrogantis est percipiendum: ne id eueniat, quod est in prouerbio:

Ego postulabam vtra, sarcula hi negant.

Alioquin etiam effusa illa ad dicẽdum tanquam ab acri fame proficiscens festinatio inhibẽda est: ne videatur interrogatione quasi fluxus quidam linguam occupans nobis volentibus educ̃tus. Etenim Socrates ira sitim reprimebar, non permittens sibi ipsi vt a gymnasio biberet ante, quam primam vrnam haustam effudisset: vt condocefaceret brutam animæ partem ad exspectandam loquendi opportunitatem. [XXX.] Proinde tria sunt genera respondendi ad interrogata: necessarium, comẽ, superfluum. Ponamus exemplum. Interrogatus aliquis, intusne Socrates? tanquam inuitus & nihil quicquam alacris respondebit, Non est intus. aut si placuerit Spartanos imitari, tantum hoc referet, Non. quomodo illi Philippo per epistolam sciscitanti an se in vrbem admitterent, epistolam NON literis magnis inscriptis miserunt. Alius humanius respondebit, Non est intus, sed in mensa argentaria: & id quoque, si videbitur, loco adijciet, Ad mensas eum esse, & ibi hospites quosdam præstolari. Superuacaneus autem ille & loquax, siquidem etiam fortè Antimachum legerit Colophonium, ita respondebit: Non est intus, sed ad mensas, hospites exspectans Iones, pro quibus ad ipsum scripsit Alcibiades, apud Milesium degens cum Tisapherne satrapa magni regis Persiæ, qui ante Lacedæmonijs, nunc propter Alcibiadem Athenienſibus opitulatur. nam Alcibiades conficiendi in patriam reditus gratia Tisaphernem suis conciliat. Denique contenta oratione totum octauum Thucydidis librum recitabit, eoque auditorem proluet, donec & Miletus capiatur, & Alcibiades denuò in exsiliũ agatur. [XXXI.] Hoc loco maximè inhibenda est garrulitas, vt interrogationis vestigia respondendo sequaris, responsionemque interrogantis vsu tanquam centro & circino circumscribas. Carneadem, cum in gymnasio dissereret, neque dum magnam sibi parasset gloriam præfectus gymnasij, misso qui id nunciaret iussit de vocis magnitudine (erat autem vocalissimus) aliquid remittere. cumque is peteret, vt sibi modus vocis ab eo daretur, non ineptè subiecit præfectus, Do tibi modũ loco eum, qui cum disputas. Respondẽti itidem modus sit voluntas interrogantis. Porrò autem sicut Socrates maximè ab ijs abstinendum cibis aiebat, qui non esurientes ad edendum, & potibus, qui non sitientes ad bibendum pelliciunt: sic & eos sermones ad garrulitatem procliuis maximè vitet, ad quos cum voluptate aliqua fertur, inq; ijs solet esse nimius: eosq; occurrentes sibi aueriſetur. Puta, bellicosi multi sunt in bellis narrandis: talemq; facit Homerus Nestorem, sæpenumerò sua præclara recensentem facinora. eodemq; modo iis qui in iudicio causas obtinuerunt, aut præter exspectationem apud reges vel principes gratiosi fuerunt, veluti morbus quidam incidit atque

comi-

comitatur, quod sæpenumerò memorant narrantq; quomodo ingressi, adducti sint, certauerint, disseruerint, actores aut aduersarios aliquos redarguerint, laudem retulerint. [XXXII.] Est enim gaudium lõge comica illa vigilia loquacius, subinde seipsum exsuscitans, & narrando innouans. itaq; procliues ad huiusmodi sermones quauis data ansa feruntur. Non enim tantummodò

Vbi dolor vrget ad quem, ibi manum tenet,

sed & delectatio vocem in se habet, secumque linguam circumducit, semper cupiens memoriam ea fulcire. Ita & amantes plerunq; in eo occupatos videas, vt sermone aliquo memoriam eorum quæ amant repræsentent. de quibus si non cum hominibus, saltem cum rebus animæ expertibus colloquuntur: vt,

O sponda mi carissima ——

Et,

Lucerna beata, Bacchis te deum putat,
Et q; si videre, deorum es maximus.

Nimirum autem garrulus est vbi ad verba venitur alba (quod dicitur prouerbio) amussis. & tamen alius ad aliud sermonis genus cum sit propensior, idipsum potissimum vitare, ab eoque se abstinere & reuellere debet: quia hoc cum quam longissimè prouehete, & ob voluptatem prolixũ in loquendo facere possit. [XXXIII.] Eodem modo affici solet sermonibus de eo rerum genere, in quo ob peritiam habitumve aliquem aliis se præstare censent, sui enim, & gloriæ studiosi tales homines, quisque

Partem dies tribuit maximam huic rei,
In qua præstare nouit ipsus se sibi.

sic qui multæ lectionis est, historias, grammaticus artificia sermonis, peregrinas res qui multum terræ peruagatus est, solent inculcare. Itaque hic quoque adhibenda est cautio. inescata enim garrulitas ijs rebus tanquam animal ad vsitata sibi pascua fertur. Dignus admiratione Cyrus, qui cum æqualibus contentiones susceperit, non earum rerum in quibus præstabat, sed quarum erat imperitior: ad has prouocans, vt neque contristaret eos vincens, & discendo vtilitatem perciperet. Contra garrulus, si sermo incidat de re aliqua, vnde discere & cognoscere aliquid sibi ignotum queat: eum profligat, nesciens tacendo ei exiguam dare mercedem. orationem verò in obsoletos iam & vsu protritos centones in orbem redigit. [XXXIV.] Ita quidam apud nos, cum forte fortuna duos aut tres legisset Ephori libros, omnes obtundebat homines, & omnia conuiuia deuastabat, semper Leuctricam pugnam & quæ sequuntur narrans. vnde Epaminondæ cognomentum ei factum fuit. Enimuerò hoc quidem omnium est malorum minimum, eoque auertenda est loquacitas. minus enim est molesta, quando rerum ad humanitatem perti-

 nentium

nentium commemoratione nimia peccat. [Quin & adsuefaciendi sunt qui vitio huic sunt obnoxij, vt scribant aliquid, & seorsim disserant. Stoicus quidem Antipater, vt fertur, cùm neque posset neq; vellet congredi cum Carneade, magno cum impetu in Stoicos inuehente, interim scribens librosque implens contradictionibus aduersus eum, Calamoboas appellatus est, quod calamo scilicet vociferaretur. garrulum autem vmbratilis illa scribendi concertatio & vociferatio à multitudine abducens, forrassis paulatim tolerabiliorem consuescentibus præbuerit. sicut canes vbi in ligna aut lapides desæuierunt, minus aduersum homines ferociunt. Congruet illis etiam admodum perpetua cum præstantioribus & senioribus consuetudo. vt verecundia illorum existimationis ducti ad tacendum adsuescant. [XXXV.] Atq; his quidem adsuefactionibus semper debet adhiberi & implicari hæc obseruatio & ratiocinatio, vbi aliquid sumus dicturi, & verba ad os procurrunt: Quisnam est hic sermo qui instat & vrget? quorsum tendit lingua? quid boni dicendo, quid mali tacendo sum consecuturus? Neque enim oratio vrgens deponenda est oneris in morem, cùm etiam emissa permaneat nihilominus. Sed aut suæ alicuius necessitatis causa loquuntur homines, aut vt prosint auditoribus, aut gratiæ inuicem alicuius conciliandæ causa conuersationem actionemve susceptam sermone tanquam sale condiunt. vbi verò neque dicenti vtile, neq; audienti necessarium est quod dicitur, neque voluptatem aut gratiam parit: quorsum dicitur? vanitas enim & frustra esse, non minus in verbis quàm in rebus locum habet. Præter hæc omnia postremo loco in promptu habeatur & memoriæ inhæreat Simonidis illud, qui dixit sæpe pœnitentia se ductum quod locutus esset, nunquam quod tacuisset. Tum hoc, adsuefactionis magnam esse in omnibus rebus vim. quando singultum etiam & tussim homines attendendo profligantes, cum labore & dolore expulerunt. Silentium autem non siti modò, vt Hippocrates ait, sed molestia etiam ac dolore vacar.

PLVTARCHI DE CVPIDITATE DIVITIARVM, libellus.

[I.] HIPPOMACHVS alipta, quibusdam hominem procerum longisque manibus præditum laudantibus, tanquam ad pugillationem aptum: Sanè, inquit, si corona in sublimi suspensa foret detrahenda. Idem hoc vsurpare licet, qui pulchros fundos, & amplas domos, argentique copiam cum stupore admirantur, inque his felicitatem ponunt: rectè scilicet iudicare eos, siquidem

venalem

vænalem beatitatem emere oporteret. Et verò multos videas, qui diuites iuxtaque miseri eſſe malint, quàm pecunia impenſa felices fieri. Atqui non eſt vænalis argento vacuitas doloris, magnanimitas, conſtantia, confidentia, vita tota ex ſeſe apta. diuitiæ in ſe non habent contemptum opum, neque ſuperuacanearum poſſeſſio rerum hoc præſtat, vt eas non requiras. Quo autem alio malo diuitiæ liberent, ſi ne cupiditatem quidem diuitiarum tollunt? Sanè potu bibendi appetitus extinguitur, & cibus cibi deſiderio medetur: & is qui dicit,

Da pallium Hipponacti, nam valde algeo,

ſi quis plures ingerat veſtes, non ferat, ſed reijciat. At auariciam neque argentum neque aurum exſaturat, neq; auctis opibus abo-letur. ſed dici poteſt de diuitijs, id quod in medicum glorioſum dictum eſt,

Tuum remedium morbum grauiorem facit.

[II.] Quippe nos qui pane opus habebamus, domoque & operculo modico, ac qualicunque obſonio nactus, impleuit concupiſcētia auri, argenti, eboris, ſmaragdorum, canum, equorum: appetitu à rebus neceſſarijs ad difficilia, rara, magno labore paranda, & inutilia auerſo. Etenim rerum ad vitam tolerandam ſufficientium nemo eſt pauper, neque vnquam fenore argentum ſumpſit homo vt emeret caſeum, panem, oliuas. ſed alium ſumptuoſa domus debitorem fecit, alium oliuetum finitimum, alium granaria, vineæ, alium mulæ Galaciæ, alios iugales equi

Pulſantes vanos currus ——

præcipitauerunt in voraginem contractuum, fenorum, pignorum. poſt, ſicut qui poſt extinctam ſitim bibunt, & edunt poſtquam fames ſublata fuit, vna euomunt quæ eſurientes & ſitientes ingeſſerant: ita qui inutilia appetunt atque ocioſa, ne neceſſaria quidem retinent. Hi quidem tales ſunt. Qui verò nihil amittunt, ſed cum habeant multa, plura ſemper deſiderant, eos magis adhuc miretur aliquis, Ariſtippi memor. [III.] Solebat enim is dicere, Si quis multa edens, multa bibens, nunquam ſaturaretur, eum ad medicos iturum, & interrogaturum, qualis hic morbus, quæ affectio, quis ſanandi modus eſſet. Si quis autem quinque habens culcitras, decem requireret, & decem menſas poſſidens, alias totidem coemeret, multiſque prædijs, multo argento parto non expleretur, ſed ad alia paranda ſe intenderet, vigilaret, neque vllis rebus ei ſatisfieret: eum non putare ſibi medico opus eſſe, qui cauſam huius affectionis oſtenderet. Atqui ſitientem qui nondum biberit, ſpes eſt potu ſitim aboliturum: qui verò continenter bibens ſitire non deſinat, non impletione, ſed purgatione cenſemus opus habere: & vomere iubemus, quia non indigentia eum vexet, ſed acrimonia aut calor aliquis contra naturam inhærens.

Eodem ergo modo de his qui in rebus comparandis sunt, pauperem & indigum apparet finem facturum, si domum nactus fuerit, aut thesaurum inuenerit, aut amico opitulante debitum persoluerit creditorique satisfecerit. Qui verò plura necessarijs possidens plura expetit, cum non aurum & argentum, non equi, oues, boues sanare possunt, sed iactura opus habet ac purgatione. non enim pauperie laborat, sed inexplebili auaricia, ob prauam & rationis expertem opinionem inhærentem animo. quam nisi quis euellat, tanquam obliquum nodum, nunquam desinet appetere superuacanea: hoc est, concupiscere quæ nihil attinent. [IV] Medicus si intret ad hominem in grabato iacentem, gementem, & cibum auersantem, si tetigerit ac inquisiuerit omnia, & febre cum vacare deprehenderit, fatus animi esse morbũ discedet. Nos quoque cum videbimus hominem rei faciendæ prorsus deditum, gementem cùm sumptus facit, nulla re turpi, nulla molesta abstinẽtem quæ ad lucrum conducat, possidentem domos, prædia, greges, seruos, vestes: quo alio morbo laborare dicemus, quam paupertate animi? Nam pecuniariam paupertatem, vt ait Menander, vnus aliquis amicus beneficus sanauerit: animo inhærentem illam non exsaturauerint omnes & viui & mortui. Rectè adeò in hos Solon dixit:

Diuitiarum homini finis non vlla statuta est.

quippe qui sana sunt mente, ijs naturæ diuitiæ definitæ sunt, terminusq; adest vsu tanquam centro & circino circumscriptus. Peculiare hoc est amori diuitiarum, quod hæc cupiditas pugnat cõtra sui impletionem, ad quam reliquæ momentum afferunt. nemo enim obsoniorum cupidus, propterea obsonio abstinet, neque vino quia vinosus: pecunia auari ob amorem pecuniæ abstinent. At qui non sit hæc insana & miserabilis animi affectio, propter frigus veste, propter famem pane, propter auariciam pecunia non vti? [V.] Est hoc de Thrasonida malis. Apud me (inquit) intus est, licet vti, & volo vt qui insanissimè amant: non facio autem. Ergo cum concluserim omnia, & obsignauerim, & numerauerim feneratoribus ac negociatoribus, alia colligo, & sector, & certo cum seruis, cum colonis, cum debitoribus Apollo, an vnquam vidisti hominem infeliciorem, aut qui miserius amaret? Sophocles interrogatus vtereturne rebus venereis; Bona verba, inquit, homo. libenter verò isthinc a furioso & agresti domino profugi. Est enim scitum simul cum voluptatibus etiam concupiscentias dimittere, quas Alceus ait neque virum subterfugere neque mulierem. Hoc verò in auaricia locum non habet. quæ veluti molesta & morosa herba parare cogit, frui prohibet: & concupiscentiam cũ excitet, voluptatem adimit. Stratonicus Rhodiorum luxum subsannans,

ſannans, ædificare eos aiebat tanquam immortales, & obſonari vt breue tempus victuros. Auari autem in parandis rebus ſumtuoſorum ſimiles, partis vtuntur vt ſordidi. ſac labores quidem ſuſtinent, voluptates autem non percipiunt. [VI.] Demades cum aliquando prandenti Phocioni ſuperueniſſet, videretque menſam eius tetricam & parcam; Miror, inquit, te, qui ſic prandere poſſis, remp. tractare. Ipſe enim ventrem ſuis actionibus in rep. procurabat ſuum: &, quod Athenas exiguum putaret ſuæ luxuriæ viaticum, è Macedonia præterea commeatum petebat. Itaq; Antipater cum eum vidiſſet iam ſenem, dicebat Demadis tanquam confectæ victimæ nihil ſupereſſe præter ventrem & linguam. Te verò, ô miſer, quis non miretur? qui cum poſſis viuere tam illiberaliter, inhumaniter, qui neminem vlla re impertias, & erga amicos tam ſis durus, neque vllam in ciuitatem exerceas munificentiam: tamen te affictes, vigiles, conducas opera, hæreditates cernas, omnibus te rebus ſubmittas, tantam habens ad viuendum abſque negocijs occaſionem, illiberalitatem. Byzantium ferunt, cum adulterum cum vxore ſua deformi deprehendiſſet, dixiſſe: o miſer, quæ neceſſita[s] te huc adegit? * tu quæ conturbas ſuccendis *. [VII.] Heus impro[b]e, reges neceſſe habent opes parare, & regij procuratores, ac qui in ciuitatibus principem tenere locum atque imperare volunt, his opus eſt parto, dum ambitione, iactantia, & inani oſtentatione impulſi conu[i]uia præbent ſplendida, largiuntur, ſtipant, dona mittunt, milites alunt, gladiatores emunt. Tu verò, tot tantæque poſſidens, angis verſaſque teipſum cochleæ vitam ob ſordes viuens ac diſficilia omnia perferens, nunquam conſequeris vt bene ſit tibi. & planè aſinum balneatoris refers, qui ligna & malleolos identidem adportans, fumo ſemper & fauilla oppletus, in nullam lauacri, caloris, mundiciæque partem venit. Atque hæc dicta mihi ſunt in aſininam iſtam & fornicariam diuitiarum cupiditatem. [VIII.] Alia porrò eſt beluina ac fera, quæ calumnias ſtruit, hæreditates inuadit, in fraudem inducit, ſolicitè inquirit ac numerat amicorum quot adhuc viuant: deinde ad nullam rem vtitur bonis vndique conquiſitis. Ergo ſicut viperas, cantharides, & phalangia magis vituperamus atque odimus quam leones & vrſos: quod illæ beſtiæ homines interficiunt, neque interfectorum vllus iis eſt vſus. ita maiore digni ſunt odio qui propter illiberalitatem & ſordes mali ſunt, quam qui propter intemperantiam. auferunt enim aliis ea illi, quibus vtendi nullam habent facultatem. Itaque hi quidem copia rerum parta ferias agunt, ſuppeditante luxuriȩ materia quomodo Demoſthenes iis dixit, qui Demadem improbitati finem feciſſe putabant, Nunc eum plenum videri inſtar leonis. Qui verò nulla voluptate, nullo vſu propoſito opibus inhiant,

Belluina auaritia.

eorum auaricia nullas admittit inducias, nullum ociū, cum semper inanes sint & omnia desiderent. [IX.] Dicat fortassis aliquis, liberis eos & hæredibus thesauros congerere. Qui vero? quibus viuentes nihil dant? vt similes sint muribus qui in metallis chrysitidem (ea est terra glebulas auri permixtas habens) vorantes aurum non reddunt nisi mortui & dissecti. Cur ergo liberis & hæredibus volunt multum pecuniæ & rem auctam relinquere? scilicet vt hi quoque alijs hæc, rursumque ij aliis seruent, instar figlinorum canalium, qui nihil in se retinent aquæ, sed vnusquisq; proximo à se eam tradit. nempe donec extrinsecus sycophanta aliquis aut tyrannus custode sublato, tractoque tubulo aliò deriuet auertatque diuitias. aut, quod dici solet, vnus in ea stirpe pessimus exsistat, qui bona reliquorum omnia deuoret. Non enim seruorum modò, quod Euripides aiebat, sed & auarorum filij fiunt intemperantes. indicauit hoc salse Diogenes præstare inquiens arietem esse Megarensis viri quàm filium. Etenim auari dum hæredes suos instituere & informare moribus volunt, peruertunt eos atque perdunt, auariciam eis & sordes implantantes, eamque quasi arcem & castellum tutandæ hæreditati aptum in animis eorum exædificantes. Hæc enim sunt quæ docent ac præcipiunt: Lucrare & parce, ac tanti te crede esse, quantum est quod possides. [X.] Hoc verò non est erudire, sed stipare & consuere tanquam crumenam, vt cōtinere ac seruare possit quod inijcitur. quanquam crumenas quidem iniecto demum argento fit sordida & fœtida: auarorum filij ante quàm accipiant diuitias, implentur paterna auaritia. Et quidem dignam disciplinæ suæ mercedem hi parentibus persoluunt, non amantes quod multa sint accepturi, sed infensi ijs, quod non iam nunc accipiunt. Cum enim didicerint nihil aliud admirari quàm diuitias, neque alium finem propositum vitæ habere quàm multa possidere: parentum vitam suæ impedimento esse existimant, & quantum iis accedit temporis, tantum sibi decedere. Itaque viuis etiamnum parentibus vtcunque occultè aliquid voluptatis & fruitionis suffurantur, tanquam de alieno amicis aliquid largientes, & in suas cupiditates insumentes, si quid furtim potuerunt auferre. [XI.] Vbi verò mortuis parentibus claues sunt & sigilla adepti, ibi iam aliud vitæ initur genus, vultusque tristis & austerus, & non affabilis. non iam Colophon, non pila, non lucta, non Academia, non Lyceum: sed seruorum examen, tabularum consideratio, cum dispēsatoribus aut debitoribus collocutio, occupatio, solicitudo prandium subtrahens, & noctu in balneum agens. exercitationes autem a puero familiares, Dircesq; aqua prætereuntur. quod si quis dicat, Non audies philosophum? Qui possim? dicet non mihi vacat a morte patris. ô te miserum. quid tantum tibi ille reliquit, quantum

Auarorum filij.

quantum eſt quod tibi abſtulit? ocium, inquam, & libertatem. immò autem non ille hæc ademit, ſed diuitiæ circumfuſæ & imperiũ in te nactæ, veluti Heſiodea illa mulier,

Vrunt abſque face, in crudam traduntque ſenectam.

tanquam rugas intempeſtiuas, & canos animo inducentes ſolicitudines, cupiditates, occupationes, ob quæ elatio animi, eiuſque liberales conatus & humanitatis ſtudium concidunt atque tabeſcunt. [XII.] Quid ergo? diceret aliquis. nonne vides quoſdam ſuis opibus largiter vti? Tu autẽ, reſpondebimus, nòn audis quid dicat Ariſtoteles? alios ijs non vti, alios abuti, neutros rectè. nam neque illis ſua vſui ornamentove ſunt. & his damnum præterea ac dedecus adferunt. Agedum prius illud conſideremus. Vſus ille, ob quem diuitias admirantur, quarum tandem eſt rerum? an ſufficientium ad vitam tolerandam? At hoc modo nihil amplius habent diuites, quam mediocris fortunæ homines. & cæcæ re vera ſunt, vt aiebat Theophraſtus, inque nulla admiratione diuitiæ, ſi Callias Athenienſium, & Iſmenias Thebanorum ditiſſimi iiſdem vtebantur rebus, quibus Socrates & Epaminondas. Sicut enim Agatho fiſtulam è conuiuio ad mulieres emiſit, ſufficere ratus ſermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam ſtragula purpurea, menſas ſumtuoſas, & ſuperuacanea omnia, videns diuites ijſdem vti rebus quibus pauperes. neq; verò ſic

Ilicet & temo tam ſuſpendetur ad ignem,
Iamq; boum labor & multorum cura peribit:

ſed præclaro ac ſobrio inſtituto profligatis rebus inutilibus, aurificum, tornatorum, vnguentariorum, cocorum opera ceſſabit. [XIII.] Quod ſi res neceſſariæ diuiti ſunt cum pauperibus communes, iactant ſe autem diuites poſſeſſione rerum ſuperuacanearum: & probatur tibi Scopa Theſſalus, qui petenti aliquid de eius ſuppellectile, quod id diceret ſuperuacaneum ac proinde inutile eſſe, reſpondit: At his rebus nos ſumus beati & felices, ſuperuacaneis, non neceſſariis iſtis. vide ſis, ne pompam potius aliquam & ſolennem apparatum, quàm vitam laudaueris. Accepta à maioribus Bacchanalium feſtiuitas antiquitus plebeio more & hilati agebatur. amphora vini, & palmitis ſarmentum, tum aliquis caprũ trahebat, ſequebatur alius calathum ficis plenum geſtans. vltimo loco phallus. nunc ea negliguntur & obſoleta ſunt, dum interim geſtantur aurea pocula, veſtes precioſæ, bigæ agitantur, perſonatique incedunt. Sic quæ neceſſaria & vtilia habent diuitiæ, ea ſuperuacaneis & inutilibus obruuntur. [XIV.] Pleriſque autem id accidit, quod Telemacho. Is enim ob imperitiam, aut ruditatem potius, cum vidiſſet domum Neſtoris culcitris, menſis, ſtragulis, veſtibus, vinoque dulci inſtructam, non laudauit fortunam ne-

cessariarum vtiliumque rerum copia præditi. apud Menelaum autem conspicatus ebur, aurum, & electrum, attonitus dixit:

Talem intus Iuppiter, ni fallor, Olympius aulam
Possidet vt multis hæc ornatissima rebus
Resplendet: me cernentem veneratio tentat.

Socrates verò aut etiam Diogenes dixisset,

——Vt misera, vanis oppletaq; rebus

hæc est, & inutilibus:

—— Mihi cernenti ridere subibat.

Quid ais fatue? cum adimere deberes vxori purpuram & mundũ muliebrem, vt luxuriandi & hospites depereundi finem faceret: tu interim domum exornas vt theatrum aut thymela intrantibus videatur? Talem habent diuitiæ felicitatem, a spectatoribus & testibus pendentem, quibus omnibus tanquam ad pompam adornatus ostentare se opus habet diues: alioquin ea felicitas, nulla est. [XV.] Non ita temperãtia, philosophia, deorum recta noticia. nam hæc vt omnes homines lateant, in animo suum hñt propriũ splendorem, suam lucem magnam: animusq; bonũ summum amplectens gaudiũ sibi contubernale adsciscit: siue videatur virtus, siue sit dijs hominibusq; ignota. Talis res est virtus, veritas mathematum: pulcritudo rerũ geometricarũ & astrologicarum. cui indignum est istas diuitiatum phaleras, & bullas ac puellaria spectacula comparari. Quippe hæc si nemo videat, nemo spectet, verè cæcæ fiunt & obscuræ diuitiæ. Nam si solus aut cum familiaribus cœnat diues, non ille magnificis mensis aut aureis poculis negocium facessit, sed quibusuis vtitur, mulierque ei sine auro & purpura habitu simplici adest. vbi verò conuiuium, hoc est, pompa & spectaculum, paratur, & fabula diuitiarum agitur: ibi demum

Nauibus exportant tripodes simul atq; lebetes,

tum lychni curantur, tum occupantur circa calices, mutant pincernas, omnia vestiunt, omne aurum, omne argentum, omnia gemmata promunt, simplices diuitias suas profitentes. At verò temperantia diuiti & animi hilaritate opus est, etiam si solus cœnet.

PLVTARCHI, ANIMINE AN CORPORIS affectiones sint peiores.

HOmerus mortalia animalium genera contemplatus, facta vitæ institutorum atq; rationum comparatione exclamauit:

Nil

Nil homine in terra spirat miserum magis alma,
Nil repit.——

primas homini minimè felices tribuens, dum mala omnium maxima ei assignat. Nos autem hominem, vt iam infelicitate superantem, omniumque animalium miserrimum proclamatum, ipsum secum comparabimus, instituta peculiarum corporis cum peculiaribus animi malis contentione. quæ distributio inutilis nō est, sed admodum conueniens: vt discamus propter animumne, an propter nosmetipsos plus miseriæ nobis eueniat. Morbus quidem in corpore exsistit à natura: prauitas autem & malicia quæ in animo est, primo eius opus, deinde etiam morbus est. Non paruum autem ad animi tranquillitatem momentum adfert, si sanabile sit malum, alleuarique & aboleri tandem possit. [II.] Apud Æsopum vulpes de varietate cum panthera disceptans, cum hæc superficiem corporis variegatam maculisque nitentibus compunctam ostentasset, ipsa autem rufum colorem squallidum gereret & ingratū aspectu, Quin tu, inquit, ô iudex, mea quæ intus sunt inspiciens, magis me quam est panthera variam cernes. ingenij ostendens volubilitatem, variè prout vsus incideret versatilis. Ita nobis quoque dicamus. Multos tibi, ô homo, morbos, multos affectus corpus cum ex se ob naturam effert, tum extrinsecus recipit. quod si verò intus teipsum aperias, varium aliquod & multis affectum modis penu malorum inuenies: atque, vt ait Democritus, thesaurum: nō extrinsecus affluentium, sed insitos & indigenas fontes habentium, quos prauitas aperit copiosè largiterque varias fundens affectiones. Quod si corporis morbi pulsibus & rubore cutis, calore, ac subitis doloribus iudicantur: animi aut morbi plerosque fallunt non animaduertentes se in malo esse: hi tantò sunt deteriores, quod sic affecto sui sensum auferunt. nam ratio sana morbos corporis sentit: de animi morbis, simul ipsa laborans, iudicium ferre no potest, affecto eo ipso, cuius erat iudicare. [III.] Proinde inter morbos animi primus maximusque est censendus dementia: quæ facit vt multis prauitas insanabilis per omnem vitam inhæreat atq; commoriatur. Principium enim profligandi morbi est sensus eius: qui male affectum ducit ad vsum eius quod opitulatur. qui ægrotare se non credit, ideòque nescit qua re indigeat, is remedium etiam si adsit, repudiat. Nam & corporis morbi ij sunt peiores, qui stuporem sensuum habent adiunctum, vt veternus, vt dolor capitis, vt morbus comitialis, vt febres. ipsæque illæ febres, quæ vehementi inflammatione animum abalienant, sensum tanquam in instrumento quodam conturbantes

Non ante motas mentis commouent fides.

Itaque medici hoc volunt, vt ne ægrotet homo: si ægrotet, ne

hoc

hoc nesciat. At ignoratio ferè omnibus animi morbis accidit. nam neque insanientes, neque libidinosè, neque iniuste agentes peccare se putant: quidam etiam rem a se præclare tum geri censent. [IV.] Nemo quidem febrim sanitatis, aut tabem firmæ corporis affectionis, aut podagram velocitatis pedum, aut pallorem ruboris nomine afficit. animi excandescentiam multi fortitudinis, amorem amicitiæ, inuidiam certaminis, metum cautionis tutæ titulo donant. Inde fit, quod corpore male affecto medicos vocant, sentientes quo remedio aduersus quem morbum indigeant. Animo vitiato fugiunt philosophos: quod quibus in rebus peccant, eas se recte gerere opinantur. Quam nos secuti rationem dicimus: lippitudinem insania leuius esse malum, & podagram phrenitide. Corpore enim ægrotans, sentit, & medicum inuocat, eique oculum inungendum, venam secandam, caput curandũ præbet. At insanientem Agauen audis ob animi morbum etiam carissima non agnoscere:

Ferimus è monte capreolum
Recens laniatum,
Prædam felicem.

[V.] Etenim qui morbo corporis infestatur, is statim concedit seque in lectulum demittit, ibique quiete curationes sustinet. & sicubi inflammatione accidente nonnihil corpus se commoueat & exsiliat, aliquis eorum qui adsident, placide fatus,

Mane tuis in stratis tranquillè miser,

inhibuerit atque detinuerit. Qui verò in morbis animi sunt, tunc maximè agunt, tunc minimè quiescunt, incitationes enim animi, principia sunt agendi. morbi autem animi, sunt vehementiores eius incitationes. itaque quiescere eum non sinunt, sed quando maximè patientia, silentio, & quiete opus est homini, tunc eum sub dium protrahunt & detegunt iræ, studium contendendi, amores, offensæ. coguntque pro re nata multa facere iniquè & loqui inconuenienter. Sicut ergo periculosior est tempestas quæ nauim ad portum appellere non sinit, quam quæ nauigare prohibet: ita difficiliores sunt animi tempestates, cohibere se hominem, & perturbatam rationem placare ac sedare non sinentes. itaque gubernatore & retinaculis carens homo per tumultum vagumque errorem cursibus perniciosis & incertis quasi obtorto collo raptus, tandem in terribilem aliquem scopulum impingens naufragium facit, vitamque suam disperdit. Quapropter eo quoque præstat corpore quàm animo ægrotare: quod corpus tantum afficitur male: animus & afficitur male & afficit. [VI.] Et quid attinet multos animi morbos recensere. ipsum temporis punctum nos de re admonet. Videtis ingentem istam & promiscuam turbam hominum, quæ huc in forum & ad tribunal confluxit: Non

hi

hi conuenerunt vt dijs more maiorum colendis rem ſacram facerent, non vt gentilibus ſacrificijs communicarent, non vt Ioui Aſcræo Lydiorum fructuum primitias offerrent, non vt Baccho communibus per ſacras noctes orgijs atque bacchationibus & commeſſationibus conſecrarent libum. ſed tanquam anniuerſariis circuitionibus vigor morbi exaſperans Aſiam huc eos coegit, vt iudicia & contentiones, quibus certus dies eſt conſtitutus, hic peragant. multitudo autem cauſarum tāquam fluminum magnorum confertim in vnum incidit forum, feruetque res, & commiſſa ſunt certamina perdentium & pereuntium. Quæ febres, qui epiali tale aliquid efficiant, quæ inſtantia aut illapſus aut mala temperies caloris, quæ abundantia humoris? Si vt homines, ita cauſam quoque & litem vnamquamque examines, vnde orta, vnde profecta ſit: inuenies aliam a contumaci ira, aliam à furioſo contendendi ſtudio, aliam ab iniuſta cupiditate originem traxiſſe.

PLVTARCHI DE FORTVNA ROMA- *norum, commentariolus.*

I. Virtuti & Fortunæ, quæ multa ſæpenumerò & magna inuicem certamina ſuſtinuerunt, maximum in præſentia certamen eſt de Romanorum imperio, vtra eius autor fuerit, vtra tantam ei imperio potentiam pepererit. Vtra vicerit, ea magnum ſuæ præſtantiæ teſtimonium, atque adeò magnum depellendi criminis, quod ei intentatur, argumentum reportabit. Accuſatur enim virtus, vt pulcra quidem, cæterum inutilis quæ ſit: fortuna, vt bona quidem, ſed inſtabilis. & illius labores fructu, huius dona fide carere aiunt. Quis verò neget virtutem, ſi ei res Romana addicatur, longè vtiliſſimam eſſe, quæ bonis tot bona parauerit? vel fortunam, ſi penes hanc victoria ſtet, ſtabiliſſimam, cùm quæ dedit, tantò iam tempore conſeruauerit? Ion poëta in his quæ ſoluta oratione ſcripſit, Fortunam ait, & ſapientiam, cùm ſint inter ſe diſſimilimæ, ſimilimarū rerum effectrices eſſe. augent ambæ & ornant viros, ad gloriam, potentiam, imperium euehunt. Quorſum attinet longam enumerationem inſtituere? ipſam quæ nobis omnia gignit, atque proferat naturam alij Fortunam eſſe arbitrantur, alij ſapientiam. Itaque præſens diſputatio Romæ magnam ſuſpiciendamque conciliabit dignitatem, ſi de ea id quod de terra, mari, cœlo, ſideribus ſolet fieri, diſquirimus Fortunamne an prouidentiam autorem habeat. [II.] Equidem hoc rectè opinor cenſere, Fortunam & Virtutem, tametſi maxima & continentia

Virtutis & fortunæ cõsensus. inter se gerunt bella, tamen ad tanti compagem imperij atque potentiæ tantæ structuram pace composita coiuisse, humanorumque operum pulcerrimum communicatis operis absoluisse. Plato affirmat ex igni & terra, vt necessarijs primisque, vniuersum mundum coaluisse, ita vt & videri posset & tangi. terra grauitatem & stabilitatem conferente, igni autem colorem, formam, motum: reliquis in medio interpositis naturis aqua & aere mollientibus & restinguentibus, itaq; extremorum dissimilitudinem compingentibus, atque materiam temperantibus. [III.] Sic vtique quod fundamenta Romæ iecit Tempus, cum Deo, Fortunam & Virtutem coniunxit atque commiscuit, vt vtriusque proprias facultates adhibens, omnibus hominibus conficeret Vestam re vera sacram & beneficam, ac stabile retinaculum, & elementum sempiternum, & quod rebus fluctuantibus atque sublabentibus anchora esset, vt cum Democrito loquar. Sicut enim physici tradunt, mundum non fuisse mundum, neque corpora voluisse coeũtia & commixta communem ex omnibus formam naturæ præbere: sed alijs paruis etiamnum ac sparsim agitatis, subterlabentibusque & comprehensionem nexumque effugientibus, grandioribus autem & compactis iam atrocia inuicem certamina exercentibus, turbasque dantibus, cum fragore fluctuasse omnia: ante quam terra suam nacta ex compactis & agitatis magnitudinẽ ac stabilita esset: eam firmatam, etiam reliquis in ipsa aut circum ipsam subsistendi opportunitatem exhibuisse. ita maximis hominum potentiis atque imperijs fortuitis casibus iactatis & inter se collisis, quod nemo vnus imperaret: cũ quis, vellent omnes, inexplicabilis fuit clades & error ac mutatio continua omnium: donec Roma vires nacta & aucta, & in se constringente cum gentes & populos, tum peregrina etiam atque transmarina regna & dominia, maximæ res fundamentum cui inniterentur & firmitatem adeptæ sunt, imperio in pacatum statum, circulumque immobilem redacto. quem qui machinati sunt, eos & omni virtute instructos, & a fortuna plurimis in rebus adiutos fuisse, progressu orationis licebit demonstrare. [IV.] Iam vero tanquam è specula quæstionis positæ prospicere mihi videor & cernere ad *Virtutis pictura.* collationem accedentes Virtutem & Fortunam. Sed Virtutis quidem placidus est ingressus, & vultus constans, & in facie ruboris nonnihil ob vincendi in hoc certamine & honoris studium concepti apparet. Longo hanc post se interuallo relinquit Fortuna. Ducunt autem Virtutem ac stipant

Arma caterua gerens conspersa cruore virorum
Magnanimûm, saua quos strauit cæde Gradiuus:

hi aduersorum vulnerum pleni, stillantes sanguine permixtum sudorem, semifractis innituntur spolijs hostium. Libet ne sciscitari

qui sint? Fabricij fumus, aiunt, & Camilli, & Lucij, & Cincinnati, Maximi Fabii, & Claudij Marcelli, & Scipiones. C. quoque Marium conspicio Fortunæ iratum, & Mucius ibi Scæuola ardentem ostentat manum vociferans, Num & hanc Fortunæ largiris? & M. Horatius qui rem pulcerrime ad flumen gessit, Etruscis grauatus telis, & pedem claudum trahens è profundo gurgite obloquitur, Num & ego fortuito casu mutilatus sum? Talis est Virtutis chorus ad contentionem proficiscens,

Terror cuiuris hostibus armipotens.

[V.] Fortunæ autem incitatus est gressus, ferox gestus, spes arrogans, & post se relicta Virtute prope adest, Non ea vel leuibus alis sese librans, neque qualis vestigiis summis globo impositus præceps & ambigua fertur accedere, & abitu mox euanescere suo. sed sicut Spartani Venerem perhibent vbi Eurotam transiit, speculis, ornatu, cestoque depositis, in Lycurgi gratiam sumta hasta & scuto se ornare: ita Fortuna Persis & Assyrijs desertis, cum leuiter peruolasset Macedoniam, celeriterque abiecisset Alexandrum, Ægyptumque deinde & Syriam peragrando regna distulisset, & sæpe conuersa Carthagini mecum fuisset, postquam transmisso Tiberi ad Palatium appropinquauit, alas deposuit, talaria exuit, ac infideli & versatili illo globo misso facto, ita Romam intrauit, vt mansura, ac talis iam adest ad iudicium, non enim incerta est, qualis apud Pindarum, neque geminum versat gubernaculum. sed rectius dicitur Iusticiæ & Suadæ soror, ac Prouidentiæ (siquidem ea est Prometheia) filia: quomodo genus eius Alcman describit. Illud verò omnium sermonibus celebratum copiæ cornu in manu habet, non frugibus semper florentibus refertum: sed largissime omnia profundens, quæ omnis terra, omne mare, omnia flumina, metalla, portusque ferunt. [VI.] Illustres autem & præclari viri haud pauci eam comitantes videntur. Pompilius Numa à Sabinis, & Priscus a Tarquinijs, quos Fortuna aduenas & peregrinos in solio Romuli collocauit. item Æmilius Paulus à Perseo & Macedonibus exercitum nullo vulnere læsum, victoriamque nullo partam fletu reportans, triumphum ducens Fortunam magnopore prædicat. Idem & Cæcilius Metellus facit, Macedonicus ille senex, à quatuor filijs consularibus elatus: Q. Baleatico, L. Diademato, seu Vittato, M. Metello, & C. Caprario: nec non duobus generis consularibus, & nepotibus, qui rebus gestis, ac magistratibus in republica obitis erant illustres. Tum Æmilius Scaurus, qui ex abiecta vita & ignobili familia nouus homo eleuatus à Fortuna eò est, vt princeps Senatus legeretur. Eadem Cornelium Syllam è gremio Nicopolis scorti sublatum, supra Cimbricos Marij triumphos & septem eius consulatus extollens, vnius in rempublicam potestate ac dictaturis affecit.

Fortunæ descriptio.

affecit. qui sanè palam se & res a se gestas Fortunæ in adoptionem dedit, clamans cum Oedipho Sophocleo,

Ego meipsum puto Fortunæ filium.

& Romana quidem voce Felix appellabatur. ad Græcos autem sic scribebat: L. CORNELIVS SYLLA VENVSTVS. ac trophæa cum quæ apud nos sunt Chæroneæ, tum Mithridatica, sic inscripta sunt. Neque id abs re. nam Veneris maximam partem non, vt visum Menandro, nox, sed Fortuna capit. [VII.] Proinde ab hoc orsurus aliquis initio patrocinium Fortunæ opportunum, ipsos in testimonium vocauerit Romanos: vt qui plus Fortunæ quam Virtuti detulerint. Virtutis enim apud eos sero, & longo ab vrbe condita tempore fanum posuit Scipio Numantinus. deinde Marcellus Virtutis & Honoris. ac Mentis dedicauit Æmilius Scaurus, qui belli Cimbrici tempore vixit: cum iam Sophistis & oratorum argutijs in vrbem illapsis istas res magnis ferre laudibus cœpissent. Sapientiæ in hunc vsque diem templum non est, neq; Temperantiæ, aut Tolerantiæ, aut Magnanimitatis, aut Continentiæ.

Fortunæ templa. Fortunæ verò templa sunt splendida & antiqua, ac tantum non cum primis Romæ fundamentis posita. Primus Fortunæ templũ dedicauit Ancus Marcius sorore Numæ natus, quartus a Romulo rex. videturque Fortunam cognominem fecisse fortitudini, cui ad obtinendam victoriam fortuna plurimum confert. [VIII.] Muliebris Fortunæ templum ante Camillum Romani fecerunt, quo tempore Marcium Coriolanum Volscos aduersus vrbem adducentem mulierum opera auertunt. nam mulieres vna cum matre eius & vxore legationem obeuntes, exorauerunt hominem, impetraueruntque vt vrbi parceret, & exercitum barbarorum abduceret. Ferunt simulacrum Fortunæ, dum dedicaretur, hanc vocem emisisse: Pie me ô matronæ ciues lege vrbis dedicauistis. Quin & Furius Camillus, postquam Gallicum exstinxit ignem, Romamque ad auri pondus in trutina examinatam de lance & libra detraxit, neque Prudentiæ neque Fortitudinis, sed Famæ & Ominis templum locauit, ad Nouam viam eo in loco, vbi aiunt ante bellum M. Cœdicio ambulanti noctu vocem oblatam, quæ iuberet breui post tempore bellum Gallicum exspectare. Quæ verò ad Tiberim dedicata est Fortuna Fortis, scilicet vi omnia vincendi prædita, & generosa, ei fanum in hortis populo à Cæsare legatis ædificauerunt, quod hunc quoque fauore Fortunæ ad summam potentiam euectum iudicarent. quod & ipse testatus est. (alioquin enim puduisset me isthuc de eo pronunciare.) [IX.] Nam cùm a Brundusio Pompeij persequendi causa soluisset pridie Nonas Ianuarij, hyeme iam vertente: tutò traiecit pelagus, Fortuna tempestatem superante. Pompeium autem cum reperisset omnibus cum copijs ibi desidentem, ac terræ marisque potentem, ipse

vix

vix parti alicui earum par, quod exercitus quem Antonius & Sabinus ducebant moraretur, ausus est paruo lembo conscenso, cũ neque à domino nauis neque a gubernatore agnosceretur, pro seruo alicuius habitus, auehi. cum autem ad ostium fluminis acriter repugnantibus nauigationi fluctibus cõsilium mutare gubernatorem videret, detracto a capite tegmine, seipsum ostendit, inquiens: Perge vir fortis, aude, neque quicquam metue, sed vela Fortunæ da, ventumque excipe confidens, quia Cæsarem vehis & Cæsaris fortunam. adeò certus animi erat Cæsar, Fortunam sibi naviganti, peregrinanti, belligeranti, aciem instruenti adesse: cuius essent partes mari tranquillitatem imponere, æstatem hyemi, celeritatem tardissimis, vires segnissimis, & (quod his est incredibilius) fugam Pompeio, Ptolemæo cædem hospitis: vt & caderet Pompeius, neque pollueretur Cæsar. [X.] Quid? filius huius, is qui primus Augusti cognomentum tulit, & annos L I V. imperauit, nonne cum nepotem ad gerendum bellũ emittens fortitudinem ei Scipionis, gratiam Pompeij, suam fortunam optaret, sui tanquam insignis operis, opificem Fortunam professus est? hæc scilicet eum Ciceroni, Lepido, Pansæ, Hirtio, Marco Antonio imposuit, eorumque victorijs, manibus, rebus præclarè gestis, classibus, bellis, exercitibus in sublime extulit, istisque deiectis vnum ijs superstitem fecit eum qui opera eorum ad hoc fastigium conscenderat. Augusto enim & Cicero remp. consilijs gubernauit, & Lepidus militauit, & Pansa vicit, & Hirtius cecidit, & Antonius libidines exercuit. ipsamque ego Cleopatram Cæsaris fortunæ imputo, ad quam veluti ad crepidinem tantus imperator naufragium fecit atque elisus est, vt solus esset Cæsar. Memoria proditum est, cùm inter se familiarissimè viuerent, adsiduaque vterentur consuetudine Antonius & Cæsar, qui deinde Augustus fuit, & per ocium sæpenumerò certamen pilæ, tesserarum, atque etiam animalium, vt coturnicum vel gallorum, instituerent, semper victum Antonium discessisse. & quendam amicorum, qui vaticinandi arte gloriaretur, liberè dixisse Antonio, & monuisse: Quid tibi, mi homo, rei est cum isto adolescente? quin tu eum fugis? gloria ei anteis, maior es natu, pluribus imperas, certamina bellica obiuisti, præstas experientia. sed tuus genius genium istius metuit: & tua fortuna seorsim magna, eius fortunæ adulatur, ad eumque, nisi procul te subdicis, transibit. Atque his quidem hominum testimonis Fortunæ causa nititur. [XI.] Alia nunc ab ipsis rebus petemus, sumto initio ab ipso Vrbis primordio. Iam primùm negari non potest Romuli partum, salutem, educationem, incrementa, summæ virtutis fundamenta fuisse iacta, sed exstructa tamen a Fortuna. Principiò generatio autoris vrbis Romæ, admirandæ cuiusdam felicitatis fuit. mater enim eorum cum d o *Romuli fortuna.*

Eodem ergo modo de his qui in rebus comparandis sunt, pauperem & indigum apparet finem facturum, si domum nactus fuerit, aut thesaurum inuenerit, aut amico opitulante debitum persoluerit creditorique satisfecerit. Qui verò plura necessarijs possidens plura expetit, eum non aurum & argentum, non equi, oues, boues sanare possunt, sed iactura opus habet ac purgatione. non enim pauperie laborat, sed inexplebili auaricia, ob prauam & rationis expertem opinionem inhærentem animo. quam nisi quis euellat, tanquam obliquum nodum, nunquam desinet appetere superuacanea: hoc est, concupiscere quæ nihil attinent. [IV.] Medicus si intret ad hominem in grabato iacentem, gementem, & cibum auersantem, si tetigerit ac inquisiuerit omnia, & febre eum vacare deprehenderit, fatus animi esse morbũ discedet. Nos quoque cum videbimus hominem rei faciendæ prorsus deditum, gementem cùm sumptus facit, nulla re turpi, nulla molesta abstinentem quæ ad lucrum conducat, possidentem domos, prædia, greges, seruos, vestes: quo alio morbo laborare dicemus, quam paupertate animi? Nam pecuniariam paupertatem, vt ait Menander, vnus aliquis amicus beneficus sanauerit: animo inhærentem illam non exsaturauerint omnes & viui & mortui. Recte adeò in hos Solon dixit:

Diuitiarum homini finis non vlla statuta est.

quippe qui sana sunt mente, ijs naturæ diuitiæ definitæ sunt, terminusq; adest vsu tanquam centro & circino circumscriptus. Peculiare hoc est amori diuitiarum, quod hæc cupiditas pugnat cõtra sui impletionem, ad quam reliquæ momentum afferunt. nemo enim obsoniorum cupidus, propterea obsonio abstinet, neque vino quia vinosus: pecunia auari ob amorem pecuniæ abstinent. At qui non sit hæc insana & miserabilis animi affectio, propter frigus veste, propter famem pane, propter auariciam pecunia non vti? [V.] Est hoc de Thrasonidæ malis. Apud me (inquit) intus est, licet vti, & volo vt qui insanissimè amant: non facio autem Ergo cum concluserim omnia, & obsignauerim, & numerauerim feneratoribus ac negociatoribus, alia colligo, & sector, & certo cum seruis, cum colonis, cum debitoribus Apollo, an vnquam vidisti hominem infeliciorem, aut qui miserius amaret? Sophocles interrogatus vtereturne rebus venereis; Bona verba, inquit, homo. libenter verò isthinc a furioso & agresti domino profugi. Est enim scitum simul cum voluptatibus etiam concupiscentias dimittere, quas Alceus ait neque virum subterfugere neque mulierem. Hoc verò in auaricia locum non habet. quæ veluti molesta & morosa herba parare cogit, frui prohibet: & concupiscentiam cũ excitet, voluptatem adimit. Stratonicus Rhodiorum luxum subsannans,

sannans, ædificare eos aiebat tanquam immortales, & obsonari vt breue tempus victuros. Auari autem in parandis rebus sumtuosorum similes, partis vtuntur vt sordidi. Ac labores quidem sustinent, voluptates autem non percipiunt. [VI.] Demades cum aliquando prandenti Phocioni superuenisset, videretque mensam eius tetricam & parcam; Miror, inquit, te, qui sic prandere possis, remp. tractare. Ipse enim ventrem suis actionibus in rep. procurabat suum: &, quod Athenas exiguum putaret suæ luxuriæ viaticum, è Macedonia præterea commeatum petebat. Itaq; Antipater cum eum vidisset iam senem, dicebat Demadis tanquam confectæ victimæ nihil superesse præter ventrem & linguam. Te verò, o miser, quis non miretur? qui cum possis viuere tam illiberaliter, inhumaniter, qui neminem vlla re impertias, & erga amicos tam sis durus, neque vllam in ciuitatem exerceas munificentiam: tamen te afflictes, vigiles, conducas opera, hæreditates cernas, omnibus te rebus submittas, tantam habens ad viuendum absque negociis occasionem, illiberalitatem. Byzantium ferunt, cum adulterum cum vxore sua deformi deprehendisset, dixisse: o miser, quæ necessitas te huc adegit? * tu quæ conturbas succendis*. [VII.] Heus improbe, reges necesse habent opes parare, & regij procuratores, ac qui in ciuitatibus principem tenere locum atque imperare volunt, his opus est parto, dum ambitione, iactantia, & inani ostentatione impulsi conuiuia præbent splendida, largiuntur, stipant, dona mittunt, milites alunt, gladiatores emunt. Tu verò, tot tantaque possidens, angis versasque teipsum cochleæ vitam ob sordes viuens ac difficilia omnia perferens, nunquam consequeris vt bene sit tibi. & planè asinum balneatoris refers, qui ligna & malleolos identidem adportans, fumo semper & fauilla oppletus, in nullam lauacri, caloris, mundiciæque partem venit. Atque hæc dicta mihi sunt in asininam istam & fornicariam diuitiarum cupiditatem. [VIII.] Alia porrò est beluina ac fera, quæ calumnias struit, hæreditates inuadit, in fraudem inducit, solicitè inquirit ac numerat amicorum quot adhuc viuant: deinde ad nullam rem vtitur bonis vndique conquisitis. Ergo sicut viperas, cantharides, & phalangia magis vituperamus atque odimus quam leones & vrsos: quod illæ bestiæ homines interficiunt, neque interfectorum vllus iis est vsus: ita maiore digni sunt odio qui propter illiberalitatem & sordes mali sunt, quam qui propter intemperantiam. auferunt enim aliis ea illi, quibus vtendi nullam habent facultatem. Itaque hi quidem copia rerum parta ferias agunt, suppeditante luxurię materia quomodo Demosthenes iis dixit, qui Demadem improbitati finem fecisse putabant, Nunc eum plenum videri instar leonis. Qui verò nulla voluptate, nullo vsu proposito opibus inhiant,

Belluina auaritia.

eorum auaricia nullas admittit inducias, nullum ociū, cùm semper inanes sint & omnia desiderent. [IX.] Dicat fortassis aliquis, liberis eos & hæredibus thesauros congerere. Qui vero? quibus viuentes nihil dant? vt similes sint muribus qui in metallis chrysitidem (ea est terra glebulas auri permixtas habens) vorantes aurum non reddunt nisi mortui & dissecti. Cur ergo liberis & hæredibus volunt multum pecuniæ & rem auctam relinquere? scilicet vt hi quoque alijs hæc, rursumque ij aliis seruent, instar figlinorum canalium, qui nihil in se retinent aquæ, sed vnusquisq; proximo à se eam tradit. nempe donec extrinsecus sycophanta aliquis aut tyrannus custode sublato, tractoque tubulo aliò deriuet auertatque diuitias. aut, quod dici solet, vnus in ea stirpe pessimus exsistat, qui bona reliquorum omnia deuoret. Non enim seruorum modò, quod Euripides aiebat, sed & auarorum filij fiunt intemperantes. indicauit hoc salsè Diogenes præstare inquiens arietem esse Megarensis viri quàm filium. Etenim auari dum hæredes suos instituere & informare moribus volunt, peruertunt eos atque perdunt, auariciam eis & sordes implantantes, eamque quasi arcem & castellum tutandæ hæreditati aptum in animis eorum exædificantes. Hæc enim sunt quæ docent ac præcipiunt: Lucrare & parce, ac tanti te crede esse, quantum est quod possides. [X.] Hoc verò non est erudire, sed stipare & consuere tanquam crumenam, vt cōtinere ac seruare possit quod inijcitur. quanquam crumenas quidem iniecto demum argento fit sordida & fœtida: auarorum filij ante quàm accipiant diuitias, implentur paterna auaritia. Et quidem dignam disciplinæ suæ mercedem hi parentibus persoluunt, non amantes quod multa sint accepturi, sed infensi ijs, quod non iam nunc accipiunt. Cùm enim didicerint nihil aliud admirari quàm diuitias, neque alium finem propositum vitæ habere quam multa possidere: parentum vitam suæ impedimento esse existimant, & quantum iis accedit temporis, tantum sibi decedere. Itaque viuis etiamnum parentibus vtcunque occultè aliquid voluptatis & fruitionis suffurantur, tanquam de alieno amicis aliquid largientes, & in suas cupiditates insumentes, si quid furtim potuerunt auferre. [XI.] Vbi verò mortuis parentibus claues sunt & sigilla adepti, ibi iam aliud vitæ initur genus, vultusque tristis & austerus, & non affabilis. non iam Colophon, non pila, non lucta, non Academia, non Lyceum: sed seruorum examen, tabularum consideratio, cum dispēsatoribus aut debitoribus collocutio, occupatio, solicitudo prandium subtrahens, & noctu in balneum agens. exercitationes autem à puero familiares, Dircesq; aqua prætereuntur. quod si quis dicat, Non audies philosophum? Qui possim? dicet: non mihi vacat à morte patris. ô te miserum. quid tantum tibi ille reliquit, quantum

Auarorum filij.

quantum eſt quod tibi abſtulit? ocium, inquam, & libertatem. immò autem non ille hæc ademit, ſed diuitiæ circumfuſæ & imperiū in te nactæ, veluti Heſiodea illa mulier,

Vrunt abſque face, in crudam traduntque ſenectam.

tanquam rugas intempeſtiuas, & canos animo inducentes ſolicitudines, cupiditates, occupationes, ob quæ elatio animi, eiuſque liberales conatus & humanitatis ſtudium concidunt atque tabeſcunt. [XII.] Quid ergo? diceret aliquis. nonne vides quoſdam ſuis opibus largiter vti? Tu autē, reſpondebimus, nón audis quid dicat Ariſtoteles? alios ijs non vti, alios abuti, neutros rectè. nam neque illis ſua vſui ornamentove ſunt. & his damnum prætereà ac dedecus adferunt. Agedum prius illud conſideremus. Vſus ille, ob quem diuitias admirantur, quarum tandem eſt rerum? an ſufficientium ad vitam tolerandam? At hoc modo nihil amplius habent diuites, quam mediocris fortunæ homines. & cæcæ re vera ſunt, vt aiebat Theophraſtus, inque nulla admiratione diuitiæ, ſi Callias Athenienſium, & Iſmenias Thebanorum ditiſſimi iiſdem vtebantur rebus, quibus Socrates & Epaminondas. Sicut enim Agatho fiſtulam è conuiuio ad mulieres emiſit, ſufficere ratus ſermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam ſtragula purpurea, menſas ſumtuoſas, & ſuperuacanea omnia, videns diuites ijſdem vti rebus quibus pauperes. neq; verò ſic

Ilicet & temo iam ſuſpendetur ad ignem,
Iamq; boum labor & multorum cura peribit:

ſed præclaro ac ſobrio inſtituto profligatis rebus inutilibus, aurificum, tornatorum, vnguentariorum, cocorum opera ceſſabit. [XIII.] Quod ſi res neceſſariæ diuiti ſunt cum pauperibus communes, iactant ſe autem diuites poſſeſſione rerum ſuperuacanearum: & probatur tibi Scopa Theſſalus, qui petenti aliquid de eius ſuppellectile, quod id diceret ſuperuacaneum ac proinde inutile eſſe, reſpondit: At his rebus nos ſumus beati & felices, ſuperuacaneis, non neceſſariis iſtis. vide ſis, ne pompam potius aliquam & ſolennem apparatum, quàm vitam laudaueris. Accepta à maioribus Bacchanalium feſtiuitas antiquitus plebeio more & hilari agebatur. amphora vini, & palmitis ſarmentum, tum aliquis caprū trahebat, ſequebatur alius calathum ficis plenum geſtans. vltimo loco phallus. nunc ea negliguntur & obſoleta ſunt, dum interim geſtantur aurea pocula, veſtes precioſæ, bigæ agitantur, perſonatique incedunt. Sic quæ neceſſaria & vtilia habent diuitiæ, ea ſuperuacaneis & inutilibus obruuntur. [XIV.] Pleriſque autem id accidit, quod Telemacho. Is enim ob imperitiam, aut ruditatem potius, cum vidiſſet domum Neſtoris culcitris, menſis, ſtragulis, veſtibus, vinoque dulci inſtructam, non laudauit fortunam ne-

ecessariarum vtiliumque rerum copia præditi. apud Menelaum autem conspicatus ebur, aurum, & electrum, attonitus dixit:

Talem intus Iuppiter, ni fallor. Olympius aulam
Possidet vt multis hæc ornatissima rebus
Resplendet: me cernentem veneratio tentat.

Socrates verò aut etiam Diogenes dixisset,

——— Vt miseru, vanis oppletaq; rebus

hæc est, & inutilibus:

—— Mihi cernenti ridere subibat.

Quid ais fatue? cum adimere deberes vxori purpuram & mundũ muliebrem, vt luxuriandi & hospites depereundi finem faceret: tu interim domum exornas vt theatrum aut thymela intrantibus videatur: Talem habent diuitiæ felicitatem, a spectatoribus & testibus pendentem, quibus omnibus tanquam ad pompam adornatus ostentare se opus habet diues: alioquin ea felicitas, nulla est. [XV.] Non ita temperãtia, philosophia, deorum recta noticia. nam hæc vt omnes homines lateant, in animo suum hĩt propriũ splendorem, suam lucem magnam: animusq; bonũ summum amplectens gaudiũ sibi contubernale adsciscit: siue videatur virtus, siue sit dijs hominibusq; ignota. Talis res est virtus, veritas mathematum: pulchritudo rerũ geometricarũ & astrologicarum. cui indignum est istas diuitiarum phaleras, & bullas ac puellaria spectacula comparari. Quippe hæc si nemo videat, nemo spectet, verè cæcæ fiunt & obscuræ diuitiæ. Nam si solus aut cum familiaribus cœnat diues, non ille magnificis mensis aut aureis poculis negocium facessit sed quibusuis vtitur, mulierque ei sine auro & purpura habitu simplici adest. vbi verò conuiuium, hoc est, pompa & spectaculum, paratur, & fabula diuitiarum agitur: ibi demum

Nauibus exportant tripodes simul atq; lebetes,

tum lychni curantur, tum occupantur circa calices, mutant pincernas, omnia vestiunt, omne aurum, omne argentum, omnia gemmata promunt, simplices diuitias suas profitentes. At verò temperantia diuiti & animi hilaritate opus est, etiam si solus cœnet.

PLVTARCHI, ANIMINE AN CORPORIS affectiones sint peiores.

HOmerus mortalia animalium genera contemplatus, facta vitæ institutorum atq; rationum comparatione exclamauit:

Nil

Nil homine in terra spirat miserum magis alma,
Nil repit.———

primas homini minimè felices tribuens, dum mala omnium maxima ei assignat. Nos autem hominem, vt iam infelicitate superantem, omniumque animalium miserrimum proclamatum, ipsum secum comparabimus, instituta peculiarum corporis cum peculiaribus animi malis contentione. quæ distributio inutilis nõ est, sed admodum conueniens: vt discamus propter animumne, an propter nosmetipsos plus miseriæ nobis eueniat. Morbus quidem in corpore existit à natura: prauitas autem & malicia quæ in animo est, primo eius opus, deinde etiam morbus est. Non paruum autem ad animi tranquillitatem momentum adfert, si sanabile sit malum, alleuarique & aboleri tandem possit. [II.] Apud Æsopum vulpes de varietate cum panthera disceptans, cum hæc superficiem corporis variegatam maculisque nitentibus compunctam ostentasset, ipsa autem rufum colorem squallidum gereret & ingratũ aspectu, Quin tu, inquit, ô iudex, mea quæ intus sunt inspiciens, magis me quam est panthera variam cernes. ingenij ostendens volubilitatem, varie prout vsus incideret versatilis. Ita nobis quoque dicamus. Multos tibi, ô homo, morbos, multos affectus corpus cùm ex se ob naturam effert, tum extrinsecus recipit. quod si verò intus teipsum aperias, varium aliquod & multis affectum modis penu malorum inuenies: atque, vt ait Democritus, thesaurum: nõ extrinsecus affluentium, sed insitos & indigenas fontes habentium, quos prauitas aperit copiosè largiterque varias fundens affectiones. Quod si corporis morbi pulsibus & rubore cutis, calore, ac subitis doloribus indicantur: animi aut morbi plerosque fallunt non animaduertentes se in malo esse: hi tantò sunt deteriores, quod sic affecto sui sensum auferunt. nam ratio sana morbos corporis sentit: de animi morbis, simul ipsa laborans, iudicium ferre no potest, affecto eo ipso, cuius erat iudicare. [III.] Proinde inter morbos animi primus maximusque est censendus dementia: quæ facit vt multis prauitas insanabilis per omnem vitam inhæreat atq; commoriatur. Principium enim profligandi morbi est sensus eius: qui male affectum ducit ad vsum eius quod opitulatur. qui ægrotare se non credit, ideòque nescit qua re indigeat, is remedium etiam si adsit, repudiat. Nam & corporis morbi ij sunt peiores, qui stuporem sensuum habent adiunctum, vt veternus, vt dolor capitis, vt morbus comitialis, vt febres. ipsæque illæ febres, quæ vehementi inflammatione animum abalienant, sensum tanquam in instrumento quodam conturbantes

Non ante motas mentis commouent fides.

Itaque medici hoc volunt, vt ne ægrotet homo: si ægrotet, ne hoc

hoc nesciat. At ignoratio ferè omnibus animi morbis accidit. nam neque insanientes, neque libidinosè, neque iniuste agentes peccare se putant: quidam etiam rem à se præclarè tum geri censent. [IV.] Nemo quidem febrim sanitatis, aut tabem firmæ corporis affectionis, aut podagram velocitatis pedum, aut pallorem ruboris nomine afficit. animi excandescentiam multi fortitudinis, amorem amicitiæ, inuidiam certaminis, metum cautionis tutæ titulo donant. Inde fit, quod corpore male affecto medicos vocant, sentientes quo remedio aduersus quem morbum indigeant. Animo vitiato fugiunt philosophos: quod quibus in rebus peccant, eas se rectè gerere opinantur. Quam nos secuti rationem dicimus: lippitudinem insania leuius esse malum, & podagram phrenitide. Corpore enim ægrotans, sentit, & medicum inuocat, eique oculum inungendum, venam secandam, caput curandū præbet. At insanientem Agauen audis ob animi morbum etiam carissima non agnoscere:

Ferimus è monte capreolum
Recens laniatum,
Prædam felicem.

[V.] Etenim qui morbo corporis infestatur, is statim concedit seque in lectulum demittit, ibique quiete curationes sustinet. & sicubi inflammatione accidente nonnihil corpus se commoueat & exsiliat, aliquis eorum qui adsident, placide fatus,

Mane tuus in stratis tranquillè miser,

inhibuerit atque detinuerit. Qui verò in morbis animi sunt, tunc maximè agunt, tunc minimè quiescunt, incitationes enim animi, principia sunt agendi. morbi autem animi, sunt vehementiores eius incitationes. itaque quiescere eum non sinunt, sed quando maximè patientia, silentio, & quiete opus est homini, tunc eum sub dium protrahunt & detegunt iræ, studium contendendi, amores, offensæ: coguntque pro re nata multa facere iniquè & loqui inconuenienter. Sicut ergo periculosior est tempestas quæ nauim ad portum appellere non sinit, quam quæ nauigare prohibet: ita difficiliores sunt animi tempestates, cohibere se hominem, & perturbatam rationem placare ac sedare non sinentes. itaque gubernatore & retinaculis carens homo per tumultum vagumque errorem cursibus perniciosis & incertis quasi obtorto collo raptus, tandem in terribilem aliquem scopulum impingens naufragium facit, vitamque suam disperdit. Quapropter eo quoque præstat corpore quàm animo ægrotare: quod corpus tantum afficitur male: animus & afficitur male & afficit. [VI.] Et quid attinet multos animi morbos recensere. ipsum temporis punctum nos de re admonet. Videtis ingentem istam & promiscuam turbam hominum, quæ huc in forum & ad tribunal confluxit: Non

hi

hi conuenerunt vt dijs more maiorum colendis rem sacram facerent, non vt gentilibus sacrificijs communicarent, non vt Ioui Ascræo Lydiorum fructuum primitias offerrent, non vt Baccho communibus per sacras noctes orgijs atque bacchationibus & commessationibus consecrarent libum. sed tanquam anniuersariis circuitionibus vigor morbi exasperans Asiam huc eos coegit, vt iudicia & contentiones, quibus certus dies est constitutus, hic peragant. multitudo autem causarum tãquam fluminum magnorum confertim in vnum incidit forum, feruetque res, & commissa sunt certamina perdentium & pereuntium. Quæ febres, qui epiali tale aliquid efficiant, quæ instantia aut illapsus aut mala temperies caloris, quæ abundantia humoris? Si vt homines, ita causam quoque & litem vnamquamque examines, vnde orta, vnde profecta sit: inuenies aliam a contumaci ira, aliam à furioso contendendi studio, aliam ab iniusta cupiditate originem traxisse.

PLVTARCHI DE FORTVNA ROMAnorum, commentariolus.

I. VIrtuti & Fortunæ, quæ multa sæpenumerò & magna inuicem certamina sustinuerunt, maximum in præsentia certamen est de Romanorum imperio, vtra eius autor fuerit, vtra tantam ei imperio potentiam pepererit. Vtra vicerit, ea magnum suæ præstantiæ testimonium, atque adeò magnum depellendi criminis, quod ei intentatur, argumentum reportabit. Accusatur enim virtus, vt pulcra quidem, cæterum inutilis quæ sit: fortuna, vt bona quidem, sed instabilis. & illius labores fructu, huius dona fide carere aiunt. Quis verò neget virtutem, si ei res Romana addicatur, longè vtilissimam esse, quæ bonis tot bona parauerit? vel fortunam, si penes hanc victoria stet, stabilissimam, cùm quæ dedit, tantò iam tempore conseruauerit? Ion poeta in his quæ soluta oratione scripsit, Fortunam ait, & sapientiam, cùm sint inter se dissimilimæ, similimarũ rerum effectrices esse. augent ambæ & ornant viros, ad gloriam, potentiam, imperium euehunt. Quorsum attinet longam enumerationem instituere? ipsam quæ nobis omnia gignit, atque proferat naturam alij Fortunam esse arbitrantur, alij sapientiam. Itaque præsens disputatio Romæ magnam suspiciendamque conciliabit dignitatem, si de ea id quod de terra, mari, cœlo, sideribus solet fieri, disquirimus Fortunamne an prouidentiam autorem habeat. [II.] Equidem hoc rectè opinor censere, Fortunam & Virtutem, tametsi maxima & continentia

inter

Virtutis & fortunæ cõsensus.

inter se gerunt bella, tamen ad tanti compagem imperij atque potentiæ tantæ structuram pace composita coiuisse, humanorumque operum pulcerrimum communicatis operis absoluisse. Plato affirmat ex igni & terra, vt necessarijs primisque, vniuersum mundum coaluisse, ita vt & videri posset & tangi terra grauitatem & stabilitatem conferente, igni autem colorem, formam, motum: reliquis in medio interpositis naturis aqua & aere mollientibus & restinguentibus, itaq; extremorum dissimilitudinem compingentibus, atque materiam temperantibus. [III.] Sic vtique quod fundamenta Romæ iecit Tempus cum Deo, Fortunam & Virtutem coniunxit atque commiscuit, vt vtriusque proprias facultates adhibens, omnibus hominibus conficeret Vestam re vera sacram & beneficam, ac stabile rerum culmen, & elementum sempiternum, & quod rebus fluctuantibus atque sublabentibus anchora esset, vt cum Democrito loquar. Sicut enim physici tradunt, mundum non fuisse mundum, neque corpora voluisse coeũtia & commixta communem ex omnibus formam naturæ præbere: sed alijs paruis etiamnum ac sparsim agitatis, subterlabentibusque & comprehensionem nexumque effugientibus, grandioribus autem & compactis iam atrocia inuicem certamina exercentibus, turbasque dantibus, cum fragore fluctuasse omnia: antequam terra suam nacta ex compactis & agitatis magnitudinẽ ac stabilita esset: eam firmatam, etiam reliquis in ipsa aut circum ipsam subsistendi opportunitatem exhibuisse. ita maximis hominum potentiis atque imperijs fortuitis casibus iactatis & inter se collisis, quod nemo vnus imperaret reliquis, vellent omnes, inexplicabilis fuit clades & error ac mutatio continua omnium: donec Roma vires nacta & aucta, & in se constringente cum gentes & populos, tum peregrina etiam atque transmarina regna & dominia, maximæ res fundamentum cui innixerentur & firmitatem adeptæ sunt, imperio in pacatum statum, circulumque immobilem redacto. quem qui machinati sunt, eos & omni virtute instructos, & à fortuna plurimis in rebus adiutos fuisse, progressu orationis licebit demonstrare. [IV.] Iam vero tanquam è specula quæstionis positæ prospicere mihi videor & cernere ad collationem accedentes Virtutem & Fortunam. Sed Virtutis quidem placidus est ingressus, & vultus constans, & in facie ruboris nonnihil ob vincendi in hoc certamine & honoris studium concepti apparet. Longo hanc post se interuallo relinquit Fortuna. Ducunt autem Virtutem ac stipant

Virtutis pictura.

Arma caterua gerens conspersa cruore virorum
Magnanimûm, saua quos strauit cæde Gradiuus:

hi aduersorum vulnerum pleni, stillantes sanguine permixtum sudorem, semifractis innituntur spolijs hostium. Libet ne scitari

qui

qui sint? Fabricij fumus, aiunt, & Camilli, & Lucij, & Cincinnati, Maximi Fabij, & Claudij Marcelli, & Scipiones. C. quoque Marium conspicio Fortunæ iratum, & Mucius ibi Scæuola ardentem ostentat manum vociferans, Num & hanc Fortunæ largiris? & M. Horatius qui rem pulcerrime ad flumen gessit, Etruscis grauatus telis, & pedem claudum trahens è profundo gurgite obloquitur, Num & ego fortuito casu mutilatus sum? Talis est Virtutis chorus ad contentionem proficiscens,

Terror casuris hostibus armipotens.

[V.] Fortunæ autem incitatus est gressus, ferox gestus, spes arrogans, & post se relicta Virtute propè adest, Non ea vel leuibus alis sese librans, neque qualis vestigijs summis globo impositus præceps & ambigua fertur accedere, & abitu mox euanescere suo. sed sicut Spartani Venerem perhibent vbi Eurotam transiit, speculis, ornatu, cestoque depositis, in Lycurgi gratiam sumta hasta & scuto se ornare: ita Fortuna Persis & Assyrijs desertis, cum leuiter peruolasset Macedoniam, celeriterque abiecisset Alexandrum, Ægyptumque deinde & Syriam peragrando regna distulisset, & sæpe conuersa Carthagine nec tulisset, postquam transmisso Tiberi ad Palatium appropinquauit, alas deposuit, talaria exuit, ac infideli & versatili illo globo nullo facto, ita Romam intrauit, vt mansura ac talis iam adeat ad iudicium, non enim incerta est, qualis apud Pindarum, neque geminum versat gubernaculum. sed rectius dicitur Iusticiæ & Suadæ soror, ac Prouidentiæ (siquidem ea est Prometheia) filia: quomodo genus eius Alcman describit. Illud verò omnium sermonibus celebratum copiæ cornu in manu habet, non frugibus semper florentibus refertum: sed largissimè omnia profundens, quæ omnis terra, omne mare, omnia flumina, metalla, portusque ferunt. [VI.] Illustres autem & præclari viri haud pauci eam comitantes videntur. Pompilius Numa à Sabinis, & Priscus a Tarquinijs, quos Fortuna aduenas & peregrinos in solio Romuli collocauit. item Æmilius Paulus à Perseo & Macedonibus exercitum nullo vulnere læsum, victoriamque nullo partam fletu reportans, triumphum ducens Fortunam magnopere prædicat. Idem & Cæcilius Metellus facit, Macedonicus ille senex, à quatuor filijs consularibus elatus: Q. Balearico, L. Diademato, seu Vittato, M. Metello, & C. Caprario: nec non duobus generis consularibus, & nepotibus, qui rebus gestis, ac magistratibus in republica obitis erant illustres. Tum Æmilius Scaurus, qui ex abiecta vita & ignobili familia nouus homo eleuatus a Fortuna eò est, vt princeps Senatus legeretur. Eadem Cornelium Syllam è gremio Nicopolis scorti sublatum, supra Cimbricos Marij triumphos & septem eius consulatus extollens, vnius in rempublicam potestate ac dictaturis affecit.

Fortunæ descriptio.

vix parti alicui earum par, quod exercitus quem Antonius & Sabinus ducebant moraretur, ausus est paruo lembo conscenso, cũ neque à domino nauis neque à gubernatore agnosceretur, pro seruo alicuius habitus, auehi. cum autem ad ostium fluminis acriter repugnantibus nauigationi fluctibus cõsilium mutare gubernatorem videret, detracto a capite tegmine, seipsum ostendit, inquiens: Perge vir fortis, aude, neque quicquam metue, sed vela Fortunæ da, ventumque excipe confidens, quia Cæsarem vehis & Cæsaris fortunam. adeò certus animi erat Cæsar, Fortunam sibi nauiganti, peregrinanti, belligeranti, aciem instruenti adesse: cuius essent partes mari tranquillitatem imponere, æstatem hyemi, celeritatem tardissimis, vires segnissimis, & (quod his est incredibilius) fugam Pompeio, Ptolemæo cædem hospitis: vt & caderet Pompeius, neque pollueretur Cæsar. [X.] Quid? filius huius, is qui primus Augusti cognomentum tulit, & annos L I V. imperauit, nonne cum nepotem ad gerendum bellũ emittens fortitudinem ei Scipionis, gratiam Pompeij, suam fortunam optaret, sui tanquam insignis operis, opificem Fortunam professus est? hæc scilicet eum Ciceroni, Lepido, Pansæ, Hirtio, Marco Antonio imposuit, eorumque victorijs, manibus, rebus præclarè gestis, classibus, bellis, exercitibus in sublime extulit, istisque deiectis vnum ijs superstitem fecit eum qui opera eorum ad hoc fastigium conscenderat. Augusto enim & Cicero remp. consilijs gubernauit, & Lepidus militauit, & Pansa vicit, & Hirtius cecidit, & Antonius libidines exercuit. ipsamque ego Cleopatram Cæsaris fortunæ imputo, ad quam veluti ad crepidinem tantus imperator naufragium fecit atque elisus est, vt solus esset Cæsar. Memoria proditum est, cùm inter se familiarissimè viuerent, adsiduaque vterentur consuetudine Antonius & Cæsar, qui deinde Augustus fuit, & per ocium sæpenumerò certamen pilæ, tesserarum, atque etiam animalium, vt coturnicum vel gallorum, instituerent, semper victum Antonium discessisse. & quendam amicorum, qui vaticinandi arte gloriaretur, liberè dixisse Antonio, & monuisse: Quid tibi, mi homo, rei est cum isto adolescente? quin tu eum fugis? gloria ei anteis, maior es natu, pluribus imperas, certamina bellica obiuisti, præstas experientia. sed tuus genius genium istius metuit: & tua fortuna seorsim magna, eius fortunæ adulatur, ad eumque, nisi procul te subdicis, transibit. Atque his quidem hominum testimonijs Fortunæ causa nititur. [XI.] Alia nunc ab ipsis rebus petemus, sumpto initio ab ipso Vrbis primordio. Iam primum negari non potest Romuli partum, salutem, educationem, incrementa, summæ virtutis fundamenta fuisse iacta, sed exstructa tamen à Fortuna. Principiò generatio auctoris vrbis Romæ, admirandæ cuiusdam felicitatis fuit. mater enim eorum cum d o

Romuli fortuna.

corpus miscuisse perhibetur. Et quemadmodum Herculem ferunt in longa nocte satum, die præter naturam inhibita, & Sole morante: ita quo tempore Romulus est creatus, narrant Solem defecisse, cum quidem vere cum Luna coiret, sicut Mars deus cũ mortali Sylua. Idemque euenisse etiam sub finem vitæ Romulo. nam cum Nonis Capratinis quem diem hodieque festiuitate insigni celebrant Sole deficiente inter mortales haberi desijsse. Deinde cum in lucem editos Romulum & Remum tyrannus interfici vellet, Fortunæ ductu traditi sunt non barbaro aut sæuo, sed misericordi humanoque seruo: qui eos non interfecit, sed in ripa fluuij, vbi is viride pratum alluebat, locusque humilibus obumbrabatur arboribus, deposuit pone caprificum, cui Ruminali postea nomen est factum. [XII.] Exin lupa, quæ recens pepererat catulosque amiserat, turgentibus lacte vberibus grauata, leuationisque indiga, superueniens infantes fouit, & vbera præbuit, quasi alterum partum lac deponens. Marti autem sacra auis picus subinde ad eos ventitans, summisque insidens vnguibus alternis infantium ora rostro suo aperuit, inque alimenti bolos inseruit. Ac ficum quidem Ruminalem appellant a ῥοῦμα id est vbere, quã lupa ibi sese demittens infantibus præbuit. Diu autem loci istius accolæ hunc morem tenuerunt, vt nihil natum exponerent, sed omnia tollerent atque educarent, Romuli casum & similitudinem venerantes. Enimverò quod tum fefellerunt occultè Gabijs educati, ignoratumque est eos Syluiæ filios, Numitoris regisque nepotes esse, astu & furto Fortunæ videtur euenisse: ne ante rem gerendam generis causa perirent, sed in ipsis præclaris agnoscerentur facinoribus, virtute indicium nobilitatis præbente. [XIII.] Hoc loco mihi occurrit dictum magni & prudentis imperatoris Themistoclis in quosdam Atheniensium duces, qui ipsum secuti & rebus vsi secundis præferri ei cupiebant, aiebat enim diem, qui festum subsequitur, festo diei dixisse in quadam contentione, Tu tumultus multos habes & occupationes: ego quæ parata sunt fruendi quietem exhibeo. ac festum diem respondisse: Vera dicis. sed ego nisi fuissem, vbi tu esses? Et ego, dicebat Themistocles, si Medico bello non fuissem, quis nunc vestrum esset vsus? Eodem mihi modo Fortuna videtur Romuli virtutem compellare: Illustria sunt sanè & magna tua facta, & re vera docuisti te sanguinem & genus deorum esse, sed viden' quanto me subsequaris spacio? nam nisi ego tum benignitate & humanitate mea adfuissem, sed deseruissem ac prodidissem infantes, qui tu existere & elucescere potuisses: si tum non femina bestia superuenisset, inflammata lactis copia & impetu, magisque requirens quod aleret ipsa, quam quo aleretur, sed fera aliqua plane fera & esuriens: non iam pulcræ istæ essent regiæ, templa, theatra, ambulationes,

bulationes, fora, archiua: pastores essent, casæ, stabula, Albanum, aut Etruscum, aut Latinum virum dominū agnoscentia. [XIV.] Sane principium vt in omnibus rebus maximi est momenti, ita præsertim in condenda vrbe. atqui id præbuit Fortuna, quæ conditorem vrbis salute donauit & conseruauit. nam virtus Romulum magnum fecit. Fortuna eo vsque custodiuit, dum magnus fieret. Enim verò ipsum quoque Numæ regnum, quod diu auit diutissime, constat admirabili gubernatum fuisse Fortunæ prosperitate. Quod enim Egeria, vna de Dryadibus nymphis, dea docta, ob amorem cum Numa consueuerit, eumque in instituenda & conformanda republica adiuuerit, fabulosius fortassis est. nam & alij qui deas habuisse vxores, ab ijsve dilecti fuisse dicuntur, Peleus, Anchises, Orion, Emathion, vitam non admodum ex animi sententia & citra molestiam exegerunt. Sed Numa videtur reuera bonam fortunā habuisse contubernalem, & collegam, quæ tanquam in turbulento æstu, concitatoque mari, in vicinorum ac finitimorum odijs atque inimicitijs vrbem exagitatam & inflāmatam innumeris laboribus ac dissidijs amplexa, iras & inuidias aduersariorum tanquam ventos sedauit, & sicut mare dicitur alcyonum partus in tempestate excipere, conseruare, ac fouere: ita rerum tranquillitatem Romæ circumdans, statumque bellorum, morborum, periculorum, & terrorum expertem, recens collecto populo & varie concusso occasionem præbuit radices agendi, ciuitatemque constituendi per otium tutò atque citra impedimentum. [XV.] Quemadmodum enim nauis oneraria aut triremis ictibus & vi multa compingitur: malleis, clauis, cuneis, serris, securibus adhibitis: compactam autem stare ad certum tempus necesse est, & coalescere, dum vincula roborentur, & claui firmentur: quod si recenti adhuc & lubrica compage in mare deduceres, omnia concussu fatiscerent, & aquam admissura essent. ita Romam primus conditor & opifex ex agrestibus hominibus & pastoribus componens tanquam ex validis roboribus, haud exiguos tolerauit labores, neque leuia bella & pericula sustinuit, necessitate compulsus obsistentes origini ac institutioni eius propulsare. Secundus autem tempus nactus, benignitate Fortunæ, spacium Vrbi coalescendi & se confirmandi largitus est, multum pacis adeptus, multum ocij. Si verò tum temporis Porsena aliquis Etrusca castra exercitumq; muris admouisset, aut bellicosus aliquis defectione facta Marsus, inuidusve & contentiosus Lucanus, quales posterioribus temporibus extiterunt Mutius, aut ferox ille Silo, aut vltima Syllæ ærumna Telesinus, qui quasi vna data tessera totam armauit Italiam, philosophum Numam tubis circumsonasset immolantem & deos comprecantem; nullo modo principia vrbis resistere tanto potuissent

Numæ regnum.

æſtui atque motui, neque ad tantam hominum multitudinem ad virtutem incrementa facere. [XVI.] Nunc iſtius temporis pax videtur Romanis quaſi commeatus fuiſſe ad bella quæ poſtmodò inciderunt ſuſtinenda: & athletæ inſtar populus è certaminibus ſub Romulo obitis in pace XLIII. annorum corpore exercitato, vires ſufficientes aduerſus hoſtes futuros parauiſſe. Nam neq; famem, neque peſtem, neque ſterilitatem, terræ, neque alienam æſtate hyemeve tempeſtatem illis annis Romæ ferunt incubuiſſe: nimirum non humana prudentia, ſed diuina fortuna illud tempus gubernante. *Iani templum.* Ergo tunc Iani quoq; bifores portæ, quam Belli portam vocant, clauſæ ſunt. aperiebantur enim cum eſſet bellum, pace facta claudebantur. Numa mortuo apertæ ſunt, bello cum Albanis commiſſo. ſexcentis deinde alijs bellis continenter ſubſecutis, quadringentis poſt & octoginta annis iterum clauſus eſt Ianus, poſt Punicum primum bellum pace parta, C. Atilio, & T. Manlio Coss. Ab illo anno rurſum apertus fuit, durauerúntque bella vſque ad victoriam Auguſti Actiacam. tunc arma Romanorum exiguo tempore conquieuerunt, Cantabricis tumultibus belliſque Gallicis & Germanicis irruentibus pacemque conturbantibus. Atque hæc adiecta ſunt fortunati Numæ teſtimonium exponentia. [XVII.] Sed & qui eum ſecuti ſunt reges, Fortunam admirati ſunt, vt principem alumnamque Romæ, & (quod Pindarus dixit) reuera vrbem ferret. Id ſic conſiderare licet. Templum Virtutis eſt Romæ, ſed ſerò conditum multis ab Vrbis initio annis, a Marcello qui Syracuſas cepit. Eſt etiam Mentis: ſed id dedicauit Scaurus Æmilij qui bello Cimbrico vixit: cùm iam oratoria ars, & argutiæ ſophiſtarum in vrbem ſe inſinuaſſent. Sapientiæ in hunc vſque diem templum non habent, neque Temperantiæ, neque Tolerantiæ; neque Magnanimitatis. *Fortunæ templa.* Fortunæ verò templa permulta antiqua & ſplendida omnis generis ferè honoribus poſita ſunt, & permixta partibus ac locis Romæ potiſſimis. Virilis Fortunæ templum ab Anco Marcio quarto rege eſt ædificatum: nomenque inde petitum, quod ad victoriam parandam fortitudini fortuna plurimum adfert adiumenti. Muliebris Fortunæ templum dedicauerunt matronæ, cùm Marcium Coriolanum hoſtes aduerſus Romam ducentem auertiſſent: quod nemo ignorat. Servius porrò Tullius, qui omnium regum maximè & potentiam auxit populi, & remp. ornauit, ordinemque cenſus, ordinem militiæ inſtituit, primuſque cenſor & inſpector vitæ ac modeſtiæ ciuium fuit, creditúſque eſt vir fuiſſe fortiſſimus ac prudentiſſimus: ipſe ſeipſum ad fortunam reiecit, eique regnum ſuum acceptum tulit: ita vt etiam cum eo conſueſcere Fortuna putaretur, per feneſtellam in domum eius deſcendens. Is ergo Fortunæ templa poſuit, Primigeniæ in Capitolio, & Obſequentis. [XVIII.] Eſt

&

& Priuatæ Fortunæ templum in Capitolio, & Viscosæ. quod etsi ridiculum est cognomen, tamen translatione contemplandam Fortunæ naturam exhibet, eminus ad se trahentis, & tangentia retinentis ad fontem, qui Muscosus dicitur, Virginis adhuc Fortunæ fanum est, in Abeleimis versantis. In Longo angiportu Fortunæ bonæ Spei est ara. Est & sacellum Masculæ Fortunæ, sacellum apud aram Veneris Epitalariæ. aliæque sexcentæ appellationes & honores Veneris sunt, quorum pleraque Seruius instituit, gnarus magnum momentum, immo summam in rebus humanis vim esse penes Fortunam: maximè cùm ipse esset fortunæ fauore de captiuo & hostili gente nato rex factus. Nam Corniculo à Romanis capto, Ocresia virgo captiua, cuius neque formam neq; mores obscurauit Fortuna, Tanaquilidi Tarquinij regis vxoris data seruiuit, nupta cuidam clientum. ex his natus fuit Seruius. [XIX.] Alij rem sic narrant. Ocresiam virginem identidem primitia. & libationes a regia mensa accipere, & ea ad focum perferre consueuisse, quæ cum aliquando pro more ea in ignem iniiceret, subitò collapsa flamma, genitale viri membrum e foco exstitisse. virginem perterritã eo ostento rem Tanaquilidi exposuisse. hanc, vt erat cordata ac sapiens mulier, diuinam eam rem censuisse, virginemque sponsæ in morem ornatam cum spectro illo conclusisse. amorem hunc alij Lari, alij Vulcano adscribunt. inde ergo natum Seruium: & infantis etiamnum caput fulgorem fulguris æmulum edidisse. Antias, non ita, sed Seruio vxorem Geganiam morte fuisse sublatam, ipsumque præsente matre præ mœrore in somnum prolapsum, ac caput dormientis visum fuisse mulieribus igni circum illustrari. quod erat testimonium, ipsum ex igni natum, bonumque indicium insperati regni, quod à morte Tarquinij studio Tanaquilidis obtinuit. Nam omnium aliorum qui regum hic ad imperium absque vllo collega gerendum fuit ingenio ineptissimo, animoque minimè alacri. qui etiam deponere volens regnum, prohibitus est. moritura enim, vt apparet, Tanaquil iureiurandum ab eo exegit, non dimissurum se esse formam reip. à maioribus acceptam, regemque permansurum. Ita Seruij regnum planè Fortunæ debetur, quod ille & præter exspectationem suam occepit, & præter suam voluntatem retinuit. [XX.] Sed ne videamur ex illustribus & euidentibus argumentis ad prisca tempora, tanquam obscurum in locum confugere & recedere: agedum omissis regibus ad notissimas actiones & celebratissima bella oratio nostra se conuertat. Quis verò non fateatur ad bellum requiri multum audaciæ ac fortitudinis, quæ virtuti hastiferæ, vt Timotheus ait, auxilium & opem ferat? & tamen qui rectè ratiocinari volet, is secundam rerum prosperarum affluentiam, impetumque ad tantam potentiam & incrementa,

Ser. Tullij regnum.

Fortuna Romani imperij.

non hominum manibus aut consilijs, sed diuina quadam incitatione & accelerantis Fortunæ vento ad tantam Romani imperij molem peruenisse intelliget. Etenim trophæa alia super alia eriguntur, triumphi triumphis occurrunt, priorque in armis sanguis adhuc calidus secundo occupatus eluitur. victorias autem non interfectorum & spoliorum multitudine numerant: sed captis regnis, subactis gentibus insulisque & continentibus ad magnitudinem imperij accedentibus. Vna pugna Philippus Macedoniam amisit. vna accepta plaga Antiochus Asia excessit. semel victi Carthaginenses Libyam perdiderunt. vnus vir, vnius expeditionis impetu, in potestatem P.R. redegit Armeniam, Pontum, Syriam, Arabiam, Albanos, Iberos, & quæ vsq; ad Caucasum sunt atque Hyrcanos, terque eum orbi terrarum circumfusus Oceanus victorem vidit. nam & Numidas in Africa vsque ad meridionalia litora repressit: & Hispaniam, quæ Sertorij a partibus steterat, vsque ad Atlanticum subegit mare: & Albanorum reges insequens ad Caspium constitit mare. Hæc ille omnia confecit, publica adiutus fortuna: deinde à suo subuersus est fato. [XXI.] Nimirum magnus ille Romanorum genius, non ad diem vnum spirans, aut exiguo tempore vigens, vt Macedonum: neque in terra tantum potens, vt Laconum: aut mari, vt Atheniensium? neq; serò commotus, vt Persarum: neque subitò sopitus, vt Colophoniorum: sed iam inde à principio cum Vrbe adolescens, vnaque crescens & augens rempublicam, constanter adfuit terra marique, in bellis & pace, adversus barbaros & Græcos. Is genius Annibalem Carthaginiensem, cùm ob inuidiam & ciuiles concertationes populus ei nulla mitteret subsidia, torrentis instar effudit & consumsit circa Italiam. Is Cimbrorum & Teutonum exercitus magnis locorum temporumque interuallis disiunxit, vt sufficere Marius posset cum vtrisque seorsim confligens: ne inter se coniuncta ter centum millia hominum inuictorum & insuperabilium confertim quasi proluuie Italiam inundarent. Eadem causa fuit, quod & Antiochus cum Philippus bello peteretur occupationibus fuit distentus: & Philippus Antiocho in discrimine versante iam ante prostratus iacuit. Et Mithridatem Marsico bello Romam vrgente, Sarmatica & Bastarnica bella detinuerunt. Tigranem à Mithridate, cùm hic rebus prosperis clareret, suspicio & inuidia auellerunt: victo socium fortuna fecit, vt communi ruina periret. [XXII.] Quid verò? an non extrema mala passam Vrbem restituit Fortuna? Gallis castra circa Capitolium metatis & arcem oppugnantibus

mm sit castrisque lu:m, multosq; necauit.

& nocturnam ipsorum aggressionem, quæ omnes homines fefellerat, Fortuna & Casus prouiderūt. Qua de re fortasse intēpestiuū

non

Galli Romā potiti, profligantur.

non est paulò prolixius differere. Victis ad Aliam maximaque clade affectis Romanis, alij superstitum Romam præcipiti fuga perlati, populum terrore & tumultu exagitauerunt, cum quidem pauci conuasatis rebus in Capitolium se contulerunt, ibique euentum præstolari sustinuerunt: alij recta a clade Veios confluentes, dictatorem dixerunt Furium Camillum & quem ante rebus vtens secundis atque cristas erigens populus abiecerat atque oppresserat peculatus reum factum: eum consternatus & fractus a clade repetijt, tradens magistratum nullis obnoxium legibus. Cæterum Camillus ne temporis gratia, sed legitimè sibi is delatus magistratus videri posset, neve tanquam Vrbe deplorata armis dissipati & vagi exercitus comitia conficeret, oportuit senatores qui in Capitolio erant militum sententiam, certiores de ea factos, approbare. [XXIII.] Erat tum C. quidam Pontius in exercitu, vir strenuus: qui in se recipiens nuncium se decreti ijs qui in Capitolio erant allaturum, ingens adijt periculum: cum eundum esset per hostes, qui in orbem excubijs & vallo arcem cinxerant. Vt ergo noctu ad amnem peruenit, iniecto suberibus latis pectore, & corpore vehiculi leuitati commisso, secundo Tiberi defluxit, atque ab eo leni lentè deuectus, tutò in vlteriorem ripam traiecit, indeque per loca hominum vacua (è tenebris autem & silentio solitudinem colligebat) ad rupem Capitolinam peruenit: curuaturisque se & asperis processibus eius, quæ conscendi & teneri se patiebantur committens, ac sursum enitens ad Capitolium euasit: vbi receptus ab excubitoribus ijs qui intus erant sententiam suorum renunciauit, decretoque accepto rursus ad Camillum contendit. Postridie quidam barbarorum temerè locum illum circūiens, vt vidit partim vestigia pedum summis impressa digitis, ac lapsus, partim detritas ac confractas herbas quæ terrestribus innasci solent partibus, tum corporis tractus & obliquos nisus: cæteris significauit. [XXIV.] Ij verò viam sibi ab hostibus ipsis commonstratam putantes, conati sunt contendere: obseruataque ea noctis parte, sub quam maxima est solitudo, euaserunt ad arcem, non vigilibus modò non animaduertentibus, sed ne canibus quidem vigilum socijs & excubitoribus. ita omnes sopor oppresserat. Neque tamen defuit Romanorum fortunæ vox, quæ tantum malum indicare & prodere posset. Anseres sacri circa fanum Iunonis alebantur ad cultum deæ. Id animal & natura ea est facile vt perturbetur, atque ad omnem strepitum expauescat: & tum ob magnam in arce difficultatem rerum quia negligebātur, leui & famelico somno iacebant. itaq; statim sensum perceperunt hostium iam supra muros apparentium, editaque alta voce proterue aduolauerunt, magisque deinde armorum conspectu territi, clangorem sonorum admodum & asperū ediderunt.

Anseres Romam seruant.

quo excitati Romani, re intellecta repulerũt & per præcipitia hoſtes deiecerunt. Etiamnum ſolenni in pompa geſtatur canis in crucem actus, & anſer ſplendidè admodum in lectica & veſte ſtragula precioſa ſedens. [XXV.] Quis non verè obſtupeſcat, animoque commoto miretur, complexus animo & quæ rum erat Vrbis miſeria, & quæ hodie cernitur eiuſdem felicitas, ſplendorem intuens donariorum ac diuitias, artium certamina, vrbium largitiones, miſſas à regibus coronas, atque omnium quæ terra, mare, inſulæ, continentes, fluuij, arbores animalia, campi, montes, metalla ferunt primitias certatim pulcritudine & elegantia ornantes iſtum locum: tam parum abfuiſſe quin neque fierent iſta omnia, neque eſſent? igni autem, & tenebris horrendis, caligine, gladijs barbaricis, ac cædem ſpirantibus animis cum omnia opplerentur, viles & brutas timidaſque altiles principium ſalutis attuliſſe: magnoſq; illos duces & factis præſtantiſſimos viros Manlios inquam, Seruios, Poſtumios, Papirios, qui familias poſtmodò illuſtres propagauerunt, in extremo iam de ſalute periculo conſtitutos, ab anſeribus fuiſſe excitatos, vt pro dijs patrijs patriaque propugnarent? Quod ſi verum eſt, quod Polybius libro ſecundo de Gallis qui tum occupauerant Romam ſcribit, eos accepto nuncio ſuas res agi ferrique a finitimis barbaris, qui ipſorum ditionem facta impreſſione occupaſſent, pacta cum Camillo pace diſceſſiſſe: iam ne controuerſia quidem Fortunæ moueri poteſt, quin ea ſalutis cauſam præbuerit, aliò hoſtes trahens, aut potius a Roma præter omnium exſpectationem auellens. [XXVI.] Sed quid in his refert immorari, quæ certi nihil habent, nihil definiti? cum & res Romanorum perierint, & confuſi ſint commentarij: vt Liuius narrat. Quæ enim poſterioribus temporibus euenerunt, magis aperta & conſpicua, Fortunæ demonſtrant benignitatem. Ego verò etiam Alexandri Magni mortem in parte felicitatis Romanæ pono, viri magnis ſucceſſibus & rebus clariſſimè geſtis inſuperabili confidentia & elatione animi, qui ſtellæ inſtar ab ortu Solis in occaſum tranſiliebat: ac iam in Italiam fulgorem amorum iaciebat. Erat ei præſcriptio expeditionis ſuſcipiendæ Alexander Moloſſus, apud Pandoſiam à Brutijs & Lucanis occiſus: re autem ipſa gloriæ amor eum (qui aduerſus omnes homines inſtigabat) & æmulatio de imperio ſtimulabat, cupientem expeditione vltra terminos Bacchi & Herculis progredi. Porrò autem Italiæ audiuerat Romanam potentiam atq; robur tanquam aciem præpoſitam eſſe. nam Romanorum nomen & gloriam clariſſimorum ad eum fama pertulerat, tanquam athletarum innumeris bellis exercitatorum.

Non equidem poterat dirimi ſine ſanguine pugna,

ſi conflixiſſent inter ſe armis inuicti, & animis nullo metui obnoxijs

xiis prædìti. Quippe hi erant numero cxxx. millibus non inferiores, bellicosi omnes, fortesque, &

Gnari cornipedes agitare in prœlia duros,
Et gnari pugna quoq; decertare pedestri.

PLVTARCHI, DE ALEXANDRI MAGNI siue Fortuna, siue virtute, Oratio prior.

I. HÆc ergo Fortunæ oratio est, Alexandrum sibi soli totum vindicantis. Contra autem pro philosophia disserendũ est. aut pro ipso potius Alexandro indignante & ægrè ferente, si imperium gratis & a fortuna accepisse videatur, quod multo sanguine vænale assiduis consecutus vulneribus,

Insomnes noctes permultas peruigil egit,
Atq; dies, dum bella gerit, pugnatq; cruenta.

aduersus inuictos exercitus, & innumeras gentes, & flumina nũquam transmissa. & saxa sagittis inaccessa: consilio, tolerantia, fortitudine, ac temperantia stipantibus. Arbitror autem ipsum Fortunæ res ab eo gestas sibi adscribentem dicturum: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. Ego autem victor ab Arbelis ad Susa perrexi, & Cilicia mihi latam aperuit Ægyptum, Ciliciam Granicus, quem cadaueribus Mithridatis & Spithridatis pro ponte vsus transiui. Orna teipsam & iacta regibus vulnerum & cruorum expertibus. illi enim fortunati erant, Ochi & Artaxerxæ quos statim à partu in solio Cyri collocasti. Meum quidem corpus multa signa, certaque ea fert, Fortunæ nõ adiuuantis, sed repugnantis. [II.] Primùm apud Illyrios caput mihi saxo, ceruix vecte est contusa. deinde ad Granicum caput mihi gladio barbarico est comminutum, femur ad Issum ense. ad Gazam malleolum sagitta sum ictus, graui autem de sella lapsu luxaui humerum. ad Maracatarda os tibiæ mihi sagittis est perruptum. subsecuta sunt ab Indis vulnera, & vbique violentia, vbi sagitta mihi ictus fuit humerus. apud Gandridas crus vulneratum. apud Mallotas arcu actum telum pectori meo infixum ferrum reliquit, & vecte sunt ceruices verberatæ cùm quidem appositæ muris scalæ ruptæ sunt, & Fortuna me vnicum inclusit, ne illustribus quidem aduersariis, sed ignotis barbaris tãtam rem gratificata. quod nisi Ptolomæus parma texisset me, & Limnæus ante me innumeris occurrens telis cecidisset, ac animis efferuescentibus vim adhibentes Macedones muros subuertissent:

Alexandri ad Fortunam.

tiſſent: oportebat Alexandri ſepulcrum fieri barbarum illum & nullius nominis pagum. Atque hæc quidem ipſius ſunt expeditionis, tempeſtates, ſiccitates fluminum profunditates, altitudines ſaxorum ad quæ euolare aues nequeant (Aorna ſaxa) ferarum conſpectus naturam excedentium agreſtis & inhumana victus ratio, mutationes regulorum, rurſumque proditiones. [III.] Ante illam verò expeditionem à Philippicis bellis recalcitrabat Græcia, & Thebæ Chæronenſem puluerem ab armis decutiebant, è ruina reſurgentes: adiuuantibus auxiliareſque porrigentibus manus Athenienſibus. adhæc tota nouas occultè res meditabatur Macedonia, ad Amyntam & Æropi filios animis inclinans. erumpebant Illyrij, & Scythicæ res fluctuabant vicinis turbas molientibus. aurum quoque Perſicum per omnium locorum oratores diffuſum, exagitabat Peloponneſum. ad hæc exhauſti erant Philippi theſauri, & debebat rex præterea, vt autor eſt Oneſicritus, ducenta talenta. In tanta inopia, ac rerum perturbatione, auſus eſt adoleſcens, qui vix dum ex ephebis exceſſerat. Babylonem ſperare & Suſa, immò vel imperium in vniuerſos homines animo concipere? fretus (putatis) XXX. peditum, & quatuor equitum millibus: tot enim fuiſſe Ariſtobulus affirmat. rex Ptolemæus equitum quinque millia ponit: Anaximenes XLIII. millia peditum, equites IↃↃIↃ. Præclarum verò, quod ei Fortuna parauerat, viaticum, LXX. erant talenta, ſi Ariſtobulo credimus: ſi Duris audiendus eſt, XXX. duntaxat dierum commeatus. [IV.] Inconſultus igitur fuit & temerarius Alexander, qui ita tenui cum re aduerſus tantam potentiam auſus eſt bellum ſuſcipere? Nequaquam verò. Quis enim vnquam maioribus pulcrioribuſve inſtructus rei gerendæ occaſionibus ad bellum profectus eſt? magnanimitate inquam, prudentia, temperantia, fortitudine. quibus cum viaticis philoſophia ad expeditionem inſtruxit, vt maiorem a præceptore Ariſtotele, quam Philippo patre commeatum ad rem gerendam conſecutus, in Perſas mouerit. Nos autem credimus iis, qui ſcribunt Alexandrum aliquando dixiſſe Iliadem ſe & Vlyſſeam habuiſſe ſecum expeditionis ſuæ viaticum: atque Homerum eo nomine prædicamus. Si quis verò affirmet eum libros iſtos animi reficiendi, laboriſque conſolandi, & ocio ſuauitatem conciliandi gratia ſecum tuliſſe: viaticum re vera ei fuiſſe doctrinam e philoſophia perceptam, ac commentationes de vacuitate metus, fortitudine, temperantia, magnanimitate: contemnimus. ſcilicet quia nihil de ſyllogiſmis aut pronunciatis ſcripſit, neque ambulationem in Lyceo occupauit, neque de propoſitis in Academia diſputauit. His enim rebus philoſophiam definiunt, qui eam verba, non res putant. [V.] Atqui neque Pythagoras quicquam ſcripſit, neque Socrates, neq; Arceſilaus, neq; Carneades, nobiliſſimi philo-

Alexandrũ fuiſſe philoſophum.

philosophi. neque illos tanta occupabant bella, neque barbaros reges cicurando,& Græcanicas vrbes in feris condendo nationibus, & iniustas contumacesque gentes pacem legesque docendo terras peragrabant: sed quantumuis in ocio vitam agentes, scribendi munus sophistis relinquebant. Vnde ergo creditum est eos philosophari? è dictis,è factis,ex iis quæ docuerunt. Ex his itaque de Alexandro iudicetur. quæ dixit,quæ egit,quæ docuit, philosophum fuisse ostendent. Ac primò id, quod ab opinione vulgi est alienissimum, considera, comparationem discipulorum Alexandri cum discipulis Platonis & Socratis. Ingeniosos hi,& eadem lingua vtentes instituerunt, si nihil aliud, saltem Græci sermonis intelligentes. & multis horum sua non persuaserunt: cum Critiæ, Alcibiades, Clitophontes præcepta tanquam frænum exspuentes aliò deflecterent. Alexandri doctrinam si inspicias, Hyrcanos docuit coniugijs vti, Arachosios agriculturam: Sogdianis persuasit vt alerent,non interficerent patres,Persas vt venerarentur,non vxorum loco haberent matres. [VI.] O admirabilem Philosophiam, quæ fecit vt Indi deos Græcorum colerent,& Scythæ mortuos humarent,non(vt ante)comederent. Admiramur Carneadis vim, qui Clitomachum domo Carthaginiēsem prius Asdrubalem vocatum,Græcos mores institutaque amplecti docuit. & Zenonis, quod Diogeni Babylonio persuasit, vt operam philosophiæ daret. At verò Asia ab Alexandro pacata Homerum passim legebat: & Persarum, Susianorum, Gedrosiorumque filij Euripidis ac Sophoclis cantabant tragœdias. Et Socrates quidem nouos introducens genios, pœnas Atheniensibus calumniatoribus dedit: Alexandri opera factum est, vt Bactra & Caucasus Græcorum deos adorarent. Plato vnicam reipubl. formam scripsit,neque cuiquam persuasit vt ea vteretur, quod erat austera: Alexander amplius LXX. vrbibus in barbaris condidit gentibus, disseminatisque per Asiam Græcis institutis, à fera & belluina vitæ ratione homines detraxit. Ac Platonis sanè leges pauci legimus: Alexandri legibus multa hominum millia vsa sunt & vtuntur: victique ab eo feliciores ijs sunt qui ipsum subterfugerunt: cum his nemo miserè viuendi finem imposuerit, illos victor coegerit feliciter viuere. [VII.] Itaque quod Themistocles dixit, quo tempore a patria profugum rex Persiæ magnis affecit donis, tresque ei vrbes stipendiarias fecit, vnam ad frumentum, alteram ad vinum, tertiam ad obsonium suppeditandum: ô pueri, perieramus nisi periissemus. id rectius de his dici potest, quos Alexander subegit. Nunquam enim mansueuissent, si domiti non fuissent. non haberet Alexandream Ægyptus, neque Seleuciam Mesopotamia, neque Sogdiani Prophthasiam, neque Bucephaleam Indi, neque Caucasus circumpositas Græcanicas vrbes.

quibus

quibus barbara feritas repreſſa paulatim eſt, moreſque de malis in bonos conſuetudine redacti. Proinde ſi rectè maximam ſibi laudem philoſophi inde petunt, quod dura & inculta ingenia emolliunt atque componunt: meritò pro ſummo philoſopho Alexander habendus eſt, qui innumeras efferas gentes atque indoles cicurauerit. [VIII.] Iam illa reipub. forma à Zenone Stoicæ ſectæ autore tradita, quæ tantopere laudatur, ad vnum hoc caput tendit, vt non per vrbes ac pagos habitemus, ſinguli proprio nobis iure ab aliis diſtincti: ſed vniuerſos homines populares ciueſque noſtros cenſeamus eſſe, vna omnium vitæ ratio, vnus ordo ſit, tanquam gregis alicuius quæ communibus vtitur æquali lege paſcuis. Atq; hoc quidem ſcriptum reliquit Zeno, tanquam ſomnium aut imaginem æquitatis & reipub. philoſophicæ informans. Alexander re ipſa doctrinam eam expreſſit. Neque enim ſecutus eſt Ariſtotelis conſilium, qui eum iubebat Græcis ſe tanquam principem, barbaris vt dominum præbere: & illorum quidem vt amicorum & domeſticorum curam gerere, his tanquam brutis aut ſtirpibus vti. quod ſi feciſſet, regnum ſuum bellis, exiliis, ſeditionibus, ſimultatibuſque impleuiſſet.

Alexander omnes gentes in unam remp. conduxit.

Sed ita ſtatuens, diuinitus ſe communem omnium nationum moderatorem atque arbitrum eſſe miſſum, quos verbis non poterat, armis ad communitatem adigens, omnes vndique gentes in vnum corpus conduxit, tanquam in amicitiæ cratera commiſcens vitas, mores, nuptias, victus rationes: mandauitque vt vniuerſi mundum pro patria agnoſcerent, caſtra pro arce & præſidio, bonos pro cognatis, malos pro peregrinis. inter Græcum & barbaricum non chlamyde, pelta, acinace, candya diſtinguerent: ſed Græcum virtute, barbaricum vitioſitate æſtimarent, communes autem ducerent veſtes, menſas, coniugia, victus rationes, cùm hæc omnia ſanguine & prole inuicem eſſent contemperata. [IX.] Demaratus Corinthius, vnus de hoſpitibus & amicis Philippi, cum Alexandrum Suſis videret, magno correptus gaudio, effuſis lacrymis, Magno dixit gaudio priuatos eſſe Græcos ante id tempus vita defunctos, quod Alexādrum non vidiſſent in ſolio Darij ſedentem. Ego autem me hercle eos, quibus id ſpectare contigit, iſto nomine beatos non cenſeo: cùm Fortunæ id fuerit munus, & multorum commune regum. Illam verò videre voluiſſem præclaram ſacramque ſponſaliū procurationem, cum Alexander vno tentorio, quod auro erat ornatum, complexus centum Perſidas ſponſas, totidemque Macedones & Græcos ſponſos, communibus penatibus menſæq; eidem adhibuit:

Macedonū & Perſidū coniugia.

primuſque ipſe ſerto redimitus hymenæum orſus, tanquam cantilenam amoris mutui teſtem accinens, maximas & potentiſſimas gentes in communitatem conduxit centum copulatis coniugio paribus, vnius ipſe ſponſus, reliquis omnibus auſpex

auspex simul, & pater & moderator. Cum voluptate enim aliqua dixissem: O barbare & fatue Xerxa, & frustra tanto conatu pontem Hellespontium molite: sic prudentes reges Asiam Europæ coniungunt non lignis, non ratibus, non animæ & consensionis expertibus vinculis: sed legitimo amore, castisque nuptiis, & prolis communione gentes vniendo. [X.] Ad hunc respiciens ornatum Alexander, non Medicum adsciuit vestitum, sed Persicum, multò quam est Medicus viliorem. nam aliena ista & inusitata & tragica barbarici ornatus recusans, vt tiaram & candyn & anaxyrides, vestem gestauit ex habitu Macedonico & Persico compositam, vt Eratosthenes narrat. vt philosophus, indifferentibus vtens: vt autem princeps communis, & rex humanus, vestis honore superatorum sibi parans beneuolentiam, vt constantes permanerent, Macedonesque non vt hostes odio, sed vt principes amore prosequerentur. Contrà enim insipientis erat & inflati animi, chlamydem vnicolorem admirari, tunicam punica prætextam odisse. vel à diuersa parte ista contemnere, ad hæc obstupescere: ac in morem infantis eum conseruare vestitum, quem maiorum vsus tanquam nutrix circumdedisset. Qui feras venantur homines, ij pellibus ceruorum se amiciunt: & alatis tunicis vtuntur, qui aucupantur volucres. cauentque tauris se ostentare in punicea veste, aut in alba elephantis: quia his coloribus ista animalia efferantur, & in rabiem aguntur. Si autem rex magnus gentes intractabiles & imperio reluctantes, tanquam bestias cicurans, vestitu iis consueto demitigauit, victusque vsitata ratione compescuit, mœrorem animi eorum & tristiciam deliniens: id reprehendunt? ac non potius admirantur sapientiam eius? qui leui admodum habitus mutatione Asiam demulserit? vtque corpora armis debellauit, ita veste animos sibi deuinxerit? [XI.] Enimuerò Aristippum Socraticum admirantur, qui & vili pallio, & læna Milesia ita vsus est, vt vtrobique decorum seruauerit. Alexandro autem vitio dant, quod patrio habitu exornato non contemsit vestem bello domitorum: cùm quidem ille magnarum iaceret rerum fundamenta. Non enim latrocinio Asiam incursare, aut insperatæ fortunæ dono prædas & spolia rapere meditatus: (quomodo postea tēporis Italiam Annibal, & priscis temporibus Treres Ioniam, & Scythæ Mediam populati sunt) sed omnes terræ populos vni subijcere imperio ac reipub formæ omnes homines in vnum populum conducere cupiens, hoc modo sese composuit. ac nisi tam celeriter genius qui animum Alexandri huc demiserat, eundem ad se reuocasset: vna vtique lex omnibus hominibus proposita fuisset: mortalesque vniuersi ad vnicum ius tanquam communem lucē respexissent. nunc ea pars terræ quasi Solis radiorum expers mansit, quæ Alexandrū non vidit. [XII.] Ergo

Vestitus Alexãdri.

primum

primùm ipse expeditionis scopus hominem a philosophia commendat: vt qui non sibi luxum & opes ac splendorem, sed omnibus hominibus concordiam, pacem, mutuamq; communicationem parare instituerit. Secundo loco dicta eius consideremus: quando aliorum etiam regum atque principum mores & ingenia vocibus potissimum animi pateiaciunt. Antigonus senex sophistæ cuidam, libros ei de iustitia scriptos offerenti: Stultus es, inquit, qui mihi, quem vides alienas vrbes vexare, de iustitia loquaris. Dionysius tyrannus dicebat pueros talis, viros iureiurando esse fallendos. Sardanapali monimento inscriptum fuit:

Dicta, ingenii argumenta.

Hæc habeo, quæ edi, quæq; exsaturata libido
Hausit —

Quis ex his dictis non pronunciet primò iniustitiam & alienorũ appetentiam, secundo impietatem, tertio luxuriam tribui. Alexandri autem dicta, si diadema iis, & Ammonem, & nobilitatem generis adimas, Socratis tibi, aut Platonis, vel Pythagoræ videbuntur. Non enim consideremus eas voces, quas Poëtæ imaginibus & statuis eius magniloquentes subscripserunt, non ad moderationem animi, sed ad potentiam Alexandri respicientes.

Æreus inspiciens diuosq; hominesq; regentem,
Velle mihi est visus talia verba loqui:
Magne tene Iupiter, neq; enim prohibemus, Olympum,
Dum tellus toto pareat orbe mihi.

Et, *Alexander ego Iouis quidem filius* Hæc, vt dixi, Poëtarum sunt fortunam eius adulantium. [XIII.] De genuinis autem Alexandri dictis primum perpendamus puerilia. Adolescens cùm æquales velocitate pedum superaret, & socij ad Olympicum cursus certamen incitarent, quæsiuit, Regesne cursu essent certaturi. negantibus, Iniquè comparatum fore certamen dixit, vbi priuatos victurus esset, victus autem rex priuatis palmam cessurus. Patri Philippo hasta femur in Triballis transfixo, cum is euitato mortis periculo claudicationem iniquius ferret, Bono animo es pater mi, inquit, ac palam progredere, vt ad singulos gressus virtutis tuæ recorderis. Nonne hæc animi sunt philosophici, & qui ob diuinum instinctum quo ad honesta fertur, aduersus corporis vitia se erigat? Quomodo putas eum exsultasse propria vulnera commemorantem, ad singula gentem domitam aliquam, aut victoriam partam, vrbem ve captam, aut regem se dedentem dum referret: neque tegeret cicatrices, sed velut impressas virtutis & fortitudinis suæ notas circumferret: Porrò si quando in scholis Homeri versuum instituebatur comparatio, aut in conuiuiis, alio alium præferente, ipse hunc omnibus aliis præstare dixit:

Rex idem bonus, & fortis bellator in armis.

quam alius laudem tempore præceperat; eam sibi legem positam existi-

existimans. vt dicere liceat, Homerum vno versu & ornasse præstantiam Agamemnonis, & de Achillis virtute oraculum edidisse. [XIV.] Cum in Hellespontum traiecisset, Troiam est contemplatus, & formam heroicarum actionum cum animo suo commentatus. ibi cum quidam se Paridis lyram ei daturum, si vellet, polliceretur: Nihil, inquit, ea mihi opus est: habeo enim Achillis, qua is animum solatus est,

Magnorum cantans illustria facta virorum.

nam Paridis omninò mollem ac muliebrem cantum edidit amatoriis cantilenis. Animi est philosophici sapientiam amare, & sapientes apprimè admirari. qua in re Alexandrum nemo regum æquauit. Dictum est quomodo erga Aristotelem fuerit adfecto animo. Idem Anaxarchum musicum inter amicos in summo habuit honore. Pyrrhoni Eleo ad primum congressum CCIↃↃ. aureos dono dedit. Xenocrati Platonis familiari quinquaginta talenta dono misit. Onesicritum Diogenis Cynici discipulum ab eo fuisse magistrum gubernatorum factum multi memoriæ prodiderunt. [XV.] Cum ipso Diogene apud Corinthum collocutus, ita obstupuit & attonitus est viri vita & grauitate, vt sæpenumerò eius mentionem faciens dixerit, Nisi essem Alexander, Diogenes vellem esse. hoc est, operam dedissem & ocium impendissem disputationibus, nisi rebus gerendis philosopharer. Non hoc dixit, Nisi rex essem, Diogenes esse vellem: neque si non diues, etiam Argeades. non enim fortunam sapientiæ præferebat, neque purpuram & diadema pallio ac peræ. sed hoc dicebat, Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem. hoc est, Nisi instituissem gentes barbaricas cum Græcis commiscere, omnesque terras obeundo cicurare, scrutatusque continentis fines Macedoniam ad Oceanum propagare, Græciamque serere, & omnis generis iustitiam atque pacem disseminare: non equidem in ocio desidens potentiam meam ad luxuriandum contulissem, sed frugalitatem Diogenis æmulatus fuissem. Nunc ignosce nobis Diogenes, Herculem imitor, Perseum æmulor, Bacchique qui deus autor mei est generis, inhærens vestigiis, rursus in India vincentium Græcorum chorum volo ponere, & apud montanas agrestesque trans Caucasum gentes Bacchi comessationum memoriam renouare. sunt & ibi quidam duræ philosophiæ nudato corpore adsueti, viri sancti & suo iure viuentes, deo operam dantes, Diogenem vilitate rerum suarum superantes, nulla pera indigentes. non enim recondunt alimentum, quod iis terra subinde recens suggerit, potum fluuij, folia ab arboribus defluentia, & herba è terra enascens lectum. per me & hi Diogenem cognoscent & ipsos Diogenes. oportet etiam me nomisma cudere. & barbarica è materia factum Græcanicæ forma reipub. signare.

signare. [XVI.] Agedum actiones Alexandrinũ fortuitum casum, & vim bellicam ac manuum robur præ se ferunt? an verò multum fortitudinis & iusticiæ, multum temperantiæ ac mansuetudinis, cum decoro & prudentia, sobria ac sapienti ratione omnia agentis? Non enim me hercle distinguere inter facta eius, & hoc fortitudini, illud humanitati, aliud continentiæ adscribere possum. sed quoduis ex omnibus videtur contemperatum virtutibus: cōfirmante Alexandro Stoicorum illud decretum, Quicquid agit sapiens, omnibus eum virtutibus agere, Vnamque virtutem aliquam primas obire partes, reliquas autem omnes socias sibi perficiendæ rei adsciscere. Ita in Alexandro videre licet bellicam virtutem humanitate temperatam, mansuetudinem fortem, liberalitatem in donando rei familiaris rationibus accommodatam, iram placatu facilem, amorem temperantem, remissionem non ociosam, tolerantiam laborum non vacantem solatio. Quis miscuit bello festiuitates, quis comessationibus expeditiones, quis obsidionibus & rebus difficilibus gerendis bacchationes, nuptias, hymenæos? quis peccantibus se magis infensum, aduersas res passis humaniorem præbuit? quis pugnantibus grauior, veniam petentibus benignior fuit? [XVII.] Subit mihi hic Pori dictum referre. Is enim vt captiuus est ad Alexandrum perductus, interrogatusque ab eo quomodo se tractari vellet, Regio more ô Alexander, respondit. rursumque interrogatus, an aliquid præterea aliud vellet, respondit, Nihil. nam in regio more insunt omnia. Et mihi lubet singulis Alexandri actionibus acclamare, Philosophicè. nam in hoc quoque omnia insunt. Captus amore Roxanes, Oxyathris filiæ, quæ in cœtu captiuarum erat, non libidinosè eam violauit, sed vxorem philosophicè duxit. Darium videns iaculis confixum, non sacrificauit, non pæanem cecinit, vt qui ad finem longi belli peruenisset: sed chlamydem corpori suo detractam cadaueri iniecit, philosophicè hoc exemplum regiæ fortunæ tegens. Cùm aliquando epistolam à matre missam arcanam legeret, & Hephæstio, vt tum fortè assidebat, simpliciter vnà eam percurreret, non prohibuit. sed annulum ori eius imposuit, silentium amica fide philosophicè obsignans. Hæc enim si non sunt philosophica, quænam sunt alia? Apponamus eorum exempla, quos philosophos fuisse est in confesso. [XVIII.] Socrates secum cubate Alcibiadem passus est. Alexander Philoxenum oræ maritimæ præfectum, cùm is scripsisset Alexandro, esse in Ionia puerum ætate florentem, pulchritudine summa, quæreretque per epistolam an hunc emi & ad se mitti vellet: acerbè increpauit, in hanc sententiam rescribens: *Pessime hominum, cuius mihi talis flagitij conscius es, vt huiusmodi voluptates mihi obijciendo blandiaris?* Xenocratem laudamus, quod dono missa ab Alexan-

Alexandro sibi quinquaginta talenta non accepit: dantem nō laudamus? an quia non tam a largiente quam a non accipiente contemni pecuniam credimus? Philosophia fecit ne pecunia opus haberet Xenocrates. atqui eadem fecit vt ea opus haberet Alexander, vt largiri talibus posset Hoc quoties dixit Alexander ictus, vi pulsus: Et sanè iudicia recta omnibus hominibus putamus inesse: quod natura vltrò ad honestatem ducat. Philosophi autem in eo præstant vulgo, quod iudicia habent rebus aduersis incidentibus firma & roborata. non enim tum his vtuntur anticipatis sententijs.

Est hoc augurium cunctis præstantius vnum:

&: Finis omnibus hominibus est mors. Sed rationes periculo imminente franguntur, ac imaginationibus iudicium expellitur, vbi propè adsunt res terribiles. Metus enim non solam memoriam consternat: vt ait Thucydides: sed & institutum animi omne, & laudabilem conatum atq; incitationem.* Funiculos philosophia circumposuit.**

PLVTARCHI, DE FORTVNA VEL VIRtute Alexandri, Oratio posterior.

[I.] IN hesterna disputatione obliti sumus, vt apparet, dicere, bona quadam fortuna factum fuisse, vt ætas Alexandri multas etiam artes, multa præclara ingenia produceret. quanquam id fortasse non tam Alexandri fortunæ imputandum, quam istorum felicitati adscribendum est, eum suæ præstantiæ spectatorem testemque nactis, qui & optimè iudicare egregia opera, & liberalissimè compensare posset. Sanè posterioribus temporibus perhibent Archestrato Poëtæ eleganti, sed qui in paupertate inglorius viueret, quendam dixisse: Si tu Alexandri ætate vixisses, is tibi pro quouis versu Cyprum aut Phœnicen dedisset. Existimo autem eos quoque, qui tum fuerunt, artifices primos, non tam ætate Alexandri, quàm propter Alexandrum extitisse. Vt enim frugum copiam bona temperies ac tenuitas aëris gignit: ita artium & bonorum ingeniorum incrementa benignitas, honor & humanitas regis efficit. & cōtra principum inuidia, sordes, aut studium contendendi omnia ista exstinguit atque perdit. [II.] Dionysius tyrannus, vt fertur, citharœdum quēdam egregium audiens, pollicitus est se talentum ei dono daturum. cumque homo postridie promissum flagitaret. Heri, inquit, exhilaratus abs te eo quo cecinisti tempore, te quoque spe iniecta exhilaraui: habes ergo mercedem, pro eo quod me delectauisti vicissim delectatus. Alexander Phæreorum tyrannus (tyrannum duntaxat appellari par erat,

neque Alexandri nomen ab eo polluit. is ergo tyrannus cùm spectaret tragœdiam, præ voluptate animi vehementiore motu est ad misericordiam prolapsus. exsiliens itaque è theatro concitatiore gressu discessit. Rem indignam fore inquiens, si qui tot interficeret ciues conspiceretur Hecubæ & Polyxenæ calamitatibus illacrymans. parumque adeò absuit, quin pœnas a tragœdo exigeret, quod is ferreum ipsius animũ emolliuisset. Archelaum, quod in donando restrictior videbatur, Timotheus canens sæpe hoc pupugit cauillo:

Tu terrigena argento faues.

& Archelaus non inconcinnè hoc ei reposuit:

Tu terragenitum argentum aues

Scytharum rex Atheas captiuum adeptus Ismeniam tibicinem iussit inter pocula canere, cumque cantum eius reliqui plausu & admiratione prosequerentur, iurauit se suauius audire hinnitum equi. adeò procul is aures suas à Musis abduxerat, animumque in præsepibus habebat non equos, sed asinos qui audiret dignum. Quid putas apud tales reges incrementi aut honoris artibus & Musicæ futurum? [III.] Quinetiam non ferunt, si quis aliqua arte superet, ideoque veros artifices per inuidentiam infenso animo deijciunt qualis rursum fuit Dionysius, qui Philoxenum poëtam in lapicidinas iniecit, quod scriptam a tyranno tragœdiam corrigere iussus, ab initio totam vsque ad coronidem deleuerat. Sed & Philippus, quia serius ad discendum se contulerat, fuit in hoc genere seipso inferior, & adolescentuli in morem arrogans itaq; psalten quendam, cum rex de sonis quibusdam disputaret ac coargui à se musicum putaret, hunc leni voce subridentemq; aiunt dixisse, Absit verò, rex, istuc abs te miseriæ, vt hæc tu quam ego melius intelligas. Sed Alexander gnarus cum quæ spectanda ipsi & audienda essent, tum in quibus sibi esset elaborandum atque certandum, in armis sese assiduò exercebat, vt fieret secundum Æschylum

Terror casuris hostibus armipotens

hanc enim artem a maioribus suis Æacidis & Hercule ad se transmissam colebat, reliquis autem artibus honorem absque æmulatione tribuebat, gloriamque & elegantiam: sed delectatione ad imitandum seduci non sinebat. [IV.] Fuerunt ætate Alexandri Thessalus & Athenodorus tragœdi, quibus inter se certantibus sumtus scenicos fecerunt Cypriorum reges, iudicium tulerunt ducum laudatissimi. cùm autem victor esset renunciatus Athenodorus, dixit Alexander, se maluisse partem regni amittere, quàm videre Thessalum vinci. neque tamen vel intercessit apud iudices, vel iudicium reprehendit: sentiens debere se omnibus aliis superiorem, iustitiæ tamen subditum esse. Comicus tum fuit Lyco

Scarphen-

Scarphensis. Huic cùm in quandam comœdiam versum inseruisset quo donum petebat, ridens decem talenta dedit. Citharœdi cùm alij, tum Aristonicus, qui in pugna quadam cum ad auxilium ferendum accurrisset, strenuè prœliatus cecidit. Huic æream statuam fieri & Pyrhijs collocari iussit Alexander, cithara & hasta proiecta conspicuam. non virum modò honorans, sed musicam etiam, vt quæ fortes faciat, ac rectè educatos apprimè impleat diuino quodam instinctu & impetu. Etenim ipse aliquando Antigenida modum qui Harmáteios dicitur canĕte tibia, ita fuit cantu illo concitatus atque inflammatus animum, vt dato impetu arma, quæ propè iacebant, corriperet testimoniumq; ferret Spartanis cantantibus

Ferrum capessere instigat cithara melos.

[V.] Vixere tunc etiam Apelles pictor, & Lysippus fictor. horum Apelles fulminigerum Alexandrum pinxit ita perspicuè & attemperatè, vt diceret duos esse Alexandros, vnum Philippi filium insuperabilem: alterum Apellis inimitabilem. Lysippus autem cùm finxisset primum Alexandrum facie sursum conuersa in cœlum intuentem, sicut solebat suspicere Alexander leuiter inflexo collo; subscripsit quidam non absurdè:

Æreus inspiciens diuosq; hominesq; regentem,
Velle mihi est visus talia verba loqui:
Magne tene Iupiter, neq; enim prohibemus Olympum
Dum tota tellus pateat orbe mihi.

Itaque etiam solum Lysippum Alexãder fabricari suas iussit imagines. quod nimirum is solus ære ingenium ipsius exprimeret, simulque cum forma etiam virtutem proponeret. reliqui inclinationem ceruicis, oculorumque renidentem volubilitatem imitari volentes, masculum eius leoninumque vultum non seruabant. [VI.] Inter alios artifices fuit tunc etiam Stasicrates architectus. nullum opus moliens quod varium iucundumque ádspectu esset, sed & manu magnifica, & dispositione operũ vtens quæ sumtus à rege suppeditari opus haberet. Is cum adscendisset ad Alexandrum, pictas eius & sculptas atq; fictas imagines culpauit, vt timidorum & humilium opera artificũ. Ego, aiebat, statui corporis ô rex tui similitudinem in viuã & interitus expertem æternisq; firmatã radicibus materiam, & immota præditã grauitate introducere. Thraciæ enim mons Athos, vbi maximus & planè conspicuus assurgit, latitudines & altitudines habens proportione toti congruentes, tum mẽbra & artus atq; interstitia quæ conformari queant, potest artificio ita tractari, vt imago Alexandri & sit & dicatur: fundamẽtis suis mare attingens, manuum autem altera gestans vrbem ccıↄↄ. ciuium capacem, dextra perennem fluuium è patera in mare libans. proinde aurum, æs, ebur, ligna, tincturas,

simulacra exigua, vænalia, & furtis exposita abijciamus. Hoc vt audiuit Alexander, audaciam sanè artificis & fiduciam admiratus laudauit. Tu tamen, dixit, Atho montem intactum relinque. satis est eum esse monimentum petulantiæ quam vnus in eum rex exercuerit. me Caucasus monstrabit, & Emodi montes, & Tanais & Caspium mare. hæ sunt meorū factorum imagines. [VII.] Enimuerò ponamus obsecro, fuisse confectum istud opus: eratne futurus aliquis qui illud videns, fortuitò hanc formam, figuram, dispositionemque obtigisse putaret? non equidem arbitror. Idem de fulminigero, de hastato eius simulacro sentiendum. Iam statuæ magnitudo absque arte a fortuna effici non potest: vtcunq; multum auri, æris, eboris, aliusque preciosæ materiæ suggerente. vir autem magnus, immò omnium qui vnquam extiterunt maximus absolui potuit absque virtute opera Fortunæ, arma, opes, vrbes, equos ei largientis? quæ ipsa vti his nescienti, non potentia sunt, non ornatus, sed periculum, imbecillitatisque & impotentiæ suæ argumentum. Recte enim Antisthenes dixit, homines omnia bona nos optare debere excepta fortitudine, ea enim sie fiunt non possidentium, sed vincentium. Atque hanc ob caussam creditur naturam ceruo ignauissimo animali cornua minanceæ magnitudinis atque asperitatis ad sui defensionem dedisse: docentem nihil vires & arma prodesse ijs, qui fortiter non audent: Sic etiam Fortuna sæpenumerò timidis & stultis potentiam & imperia tribuens, in quibus turpiter se gerant: ornat atq; commendat virtutem, vt quæ sola virum magnum præclarumq; reddat. [VIII.] Probe dictum est ab Epicharmo, Mentem videre, mentem audire, reliqua cæca & surda, rationis indigere. nam sensus suas habent proprias opportunitates. Mentem autem prodesse, mentem ornare, hanc esse quæ vincat, superet, regnet, reliqua omnia cæca, surda, exanima possessores deijcere, grauare, & dedecorare vbi virtus abest, licet ex ipsis rebus discere. Nam eadem potentia, eodem regno proposito, Semiramis cum esset mulier, classes instruebat, legiones armabat, Babylonas condebat, rubrum mare circumuecta Æthiopes & Arabes subigebat. Sardanapalus virili natus sexu, domi purpuram carpebat, inter pellices desidens sursum erectis pedibus, cui mortuo lapideum posuerunt simulacrum, barbarico more sibi saltantis, digitisque supra caput complosis crepitum edentis: inscripseruntque: ***Ede, bibe, Veneri da operam, reliqua nihil sunt.*** Equidem Crates cùm videret auream imaginem Phrynes meretricis apud Delphos stantem, exclamauit Esse eam trophæum de Græcorum intemperantia erectum. at Sardanapali siue vitam, siue sepulcrum (nihil enim puto interesse) inspiciens, diceres trophæum esse de Fortunæ bonis positum. [IX.] Ergone patiemur eam post Sardanapalum etiam

Alexandrū non fuisse Fortunæ opus.

Alexandrum attingere, eiusque magnitudinem & potentiam sibi vindicare? Quid verò huic amplius dedit quam alijs etiam regibus: arma, equos, iacula, pecuniam, satellites? His Fortuna magnum, si potest, faciat Arridæum, Amasin, Ochum, Oarsen, Tigranem Armenium, aut Nicomedem Bithynum. quorum ille diademate pedibus Pompeij subiecto turpiter regnum amisit, prædæ id cedens: hic raso capite & sumto pileo, libertum se populi Romani est professus. Dicamus potius, Fortunam paruos, timidos, abiectos facere. iniustum verò esse, qui vel vitium infortunio, vel fortitudinem & prudentiam prosperæ fortunæ accepta ferat. Multum verò Fortuna debet imperio Alexandri. in eo enim conspecta est illustris, inuicta, magnanima, modesta, humana. Statim autem mortuo Alexandro exercitum eius vagantem, & in seipsum impingentem Leosthenes similem dixit Cyclopi esse qui amisso oculo vsquequaque manus intendebat nullum ad certum scopum directas. ita sublato duce magnitudo excitus incertis motibus agitabatur. Atque adeò sicut anima deserente cadauera non consistunt, non cohærent, sed dissipantur & dissoluuntur: ita exercitus Alexandro amoto palpitabat, concutiebatur, atque æstuabat, Perdiccis, Meleagris, Seleucis & Antigonis tanquam spiritibus etiamnum calidis ac pulsibus in corpore discurrentibus: tandem planè flaccescens & putrescens, vermium instar ex sese pullulauit degeneres reges atque principes semianimes. [X.] Hocque ipse etiam Alexander indicauit, cum Hephæstionem, qui cum Cratero in rixam inciderat, obiurgans dixit: Quæ verò tua res gesta est, si quis tibi Alexandrum auferat? Quod ego intrepidè ad eius temporis Fortunam dixero: Quæ tua magnitudo, quæ gloria, quæ potentia, vbi vis illa est insuperabilis, si quis Alexandrum tibi detrahat? id est, si quis tibi adimat armorum peritiam, diuitiarum magnificum vsum, continentiam in tanta luxus materia, audaciam in certaminibus, mansuetudinem erga subditos. Alium fac, si potes, magnum, qui pecuniam non elargiatur, non ante exercitum periculis se offerat, non honoret amicos, non misereatur captiuos, voluptates non sobriè percipiat, non in tempore excubias agat, victor non placabilis & humanus sit. Quis magnus est in potentia constitutus, prauitate & stulticia cum tenentibus? aufer virtutem a fortunato, prorsum humilem cernes: in gratia paranda ob illiberalitatem, in laboribus ob molliciem, erga deos ob superstitionem, erga bonos ob inuidiam, inter viros ob timiditatem, inter mulieres ob libidinem. Sicut enim inepti opifices dum magnas bases paruis donarijs supponunt, eorum prauitatem hoc ipso arguunt: sic Fortuna cum ingenium vile magnis ac splendidis rebus extollit, ideò magis demonstrat atque infamiæ exponit, cum præ leuitate labascit atque impingit.

Non ergo in possessione, sed in vsu bonorum id inuenies, quod laudem meretur. quando etiam infantes regna & imperia paterna hæreditatis iure consequuntur: vt Charilaus, quem Lycurgus cum ipsis incunabulis in phiditium attulit, ac suo loco regem Spartanorum renunciauit. & sanè nihil laudis infans merebatur, Lycurgus plurimum, qui infanti paternam dignitatem redderet, non ad se eam traheret. Quis verò magni fecit Arridæum? quem nihil infanti præstantem, tantum purpura veluti cunabulis inuoluens Meleager in Alexandri solio collocauit rectè is, vt conspicuum fieret intra paucos dies, quomodo virtute homines, quomodo fortuna regerentur. Nam post imperij verum administratorem, histrionem introduxit: aut potius tanquam in scena diadema orbis terrarum imperij tacitum traduxit.

Imponente viro molem mulier quæq; profert,

inquit ille. Contrà verò hoc rectius est dicere: potẽtiam, diuitias, imperium vel mulier, vel puer potest alicui imponere. Oarsæ & Dario Bagoas diadema arreptum, cumque eo regnum Persicum imposuit. Vt autem is, qui magnam est adeptus potentiam, tolerare eam, & administrare possit, neque mole rerum conteratur aut subuertatur, viri est virtute, mente, altoque animo præditi. qualis fuit Alexander, cui à nonnullis ebrietas & temulentia obijciuntur. [XII.] Ille verò magnus fuit vir, sobriusque in tanta rerum mole, neque passus à potentia & imperio se inebriari aut ad bacchandum incitari. cuius gustum alij exiguum cùm percepissent, sui compotes esse nequiuerunt.

Etenim mali, saturati vel pecunia,
In ciuitate vel potiti honoribus,
Luxuriant insperatam ob fortunam domus.

Clitus, cum apud Amorgum tres vel quatuor Græcas triremes subuertisset, Neptuni cognomen accepit, & tridentem gestauit. Demetrius, cui Alexandreæ potentiæ paruam Fortuna portiunculam contulerat, passus est se Catæbatem (tanquam deum qui in terras descendisset) appellari, & ab vrbibus ad eum non legati, sed consultores numinis mittebantur, responsaque ipsius oracula dicebantur. Lysimachus Thraciam, quasi extremos regni Alexãdrei fines, adeptus, cò superbiæ & ferociæ processit, vt diceret: Nunc ad me veniant Byzantij, cum hasta cœlum tango. cum quidem Pasiades Byzantius, tunc præsens, Abeamus hinc, inquit, ne cuspide cœlum perforet. [XIII.] Et quid de ijs dicam, quibus licuit propter Alexandrum altos ducere spiritus? quando Clearchus etiam occupata Heracleæ tyrannide sceptrum gessit, & filiorum vnum Ceraunu (quæ vox fulmen significat) nomine affecit.

Superbè dicta & facta quorundam.

Diony-

Dionysius verò iunior Apollinis se filium prædicauit hac inscriptione:

Dorica quem genuit Phœbeo semine mater.

Pater huius, cum ciuium CCIↃↃ. aut amplius interfecisset, fratrem ob inuidiam hostibus prodidisset, matrem vetulam, paucis post diebus morituræ exitum præstolari non sustinens, suffocasset, atque in tragœdia ipse scripsisset,

Tyrannis iniustitiæ mater est enim:

tamen filiabus Virtutis, Pudicitiæ, Iusticiæ nomina imposuit. Alij Euergetas, id est benefactores, alij Callinicos, id est pulcras victorias consecutos, alij Soteres, hoc est, seruatores, alij Magnos se denominauerunt. Alias autem supra alias eorum nuptias equorum instar in armentis mulierum promiscuè versantium, filiorum cædes, exoletorum excarnificationes, ludos tesserarum quotidianos, tibiæ cantus in theatris, noctes in cœnis, dies in prandijs cōsumptos, enarrare nemo queat. [XIV.] At enim Alexander prima luce sedens prandebat, tenebris noctis iam ingruentibus cœnabat, bibebat dijs sacrificans, cum Medio tesseris certabat febricitans, ludebat iter faciens interimque arcu iaculari discens, & de curru descēdere. Roxanem sibi soli duxit, amore eius captus: Darij autem Statiram regno & rebus: proderat enim gentium commixtio. Reliquis Persidibus tantum superior fuit pudicitia, quantum fortitudine Persis. nullam enim inuitam vidit, & quas vidit, magis præteriit quam non visas. vt cum alias fuerit humanissimus, aduersus pulchritudinem formæ duntaxat superbè se gesserit. De vxore Darij longè formosissima, ne vocem quidem audire voluit formæ eius commendatricem. mortuam verò ita regie ornauit, itaque misericorditer defleuit, vt pudicitia eius in tanta humanitate fidem non inuenerit, iniuriæque crimen ei bonitas confiauerit. Sinistram enim de eo suspicionem Darius concepit, ad potentiam & ætatem respiciens: quod ipse quoque erat eorum è numero, qui putabant à Fortuna Alexandri esse victoriam. Postquam autem veritatem diligentissima inquisitione comperit; Proinde, dixit, non planè res Persica periit: neque nos quisquā prorsum ignauos mollesque dixerit, à tali victos hoste. Equidem deos bonum successum, victoriamq; belli huius flagito, vt beneficiis Alexandrum possim superare: ac me studium quoddā æmulatioq; tenet benignitate eū vincendi. Sin actū est de rebus meis, patriæ Persarum Iupiter, diique regij, nemo precor alius quàm Alexander in Cyri solio sedeat. Ita diis testibus vocatis ille Alexandrum adoptauit. sic vincitur virtute. [XV.] Si lubet, Fortunæ accepta fer Arbela, & Ciliciam, & alia vi gesta ac peracta. Fortunæ beneficio bellicæ quassata fuerit Tyrus, & aperta Ægyptus. huius opera ceciderit Halicarnassus, & capta sit Miletus,

& Euphratem vacuum reliquerit Mazæus, ac Babylonius campus cadaueribus fuerit oppletus. Non quidem temperantem eum Fortuna reddidit, neq; continentem, neque inuictum a voluptate, & nulla cupiditate violabilem animum conseruait. Atque ea sunt quibus Darium vicit Alexander: reliqua, armorum erant & equorum clades, pugnæ, cædes, fugæque virorum. illa priora sunt quibus magnam & in confesso positam victoriam ille de Dario reportauit, concedente, virtuti, magnanimitati iusticiæque eius, mirantique eius in voluptate, laboribus, & officijs inuictum animum. Quippe inter scuta, sarissas, conclamationem acierum, & armorum conflictus Tarrias quoque Dinomenis filius, & Antigenes Pellenæus, & Philotas Parmenionis filius inuicti erant. ijdem verò ad voluptates, mulieres, aurumque & argentum nihilo melius affecti quam quiuis captiuorũ. [XVI.]Nam Tarrias, cum Alexander Macedonas ære alieno exsolueret, creditoribusq; pro omnibus satisfaceret, mentitus se debere quendam, qui se ei credidisse simularet, ad mensam adduxit. deinde facinoris compertus, erat seipsum interfecturus, nisi Alexander eum absoluisset crimine & argentum habere siuisset: recordatus eum Philippo Perinthum oppugnante iaculo oculum ictum, non passum ante sibi fuisse telum extrahi, quam hostes fudisset. Antigenes ijs qui ob morbum aut mutilationem in Macedoniam remittebantur se immiscuit. inque eorum numerum adscriptus, cùm deprehenderetur nihil habere mali, sed finxisse morbum vir bellicosus & cicatricum corpus plenum habens, molestiam Alexandro exhibuit. interrogatusque ab eo causam, confessus est Telesippe amore se teneri, & quod ab ea diuelli non pateretur, ideò comitem ad mare ei se præbuisse. quæsiuit Alexãder, cuius ea mulier esset, & quis eius gratia compellandus: liberamque esse Antigeni respondenti; Muneribus ergo, inquit, & pollicitis ei persuadeamus vt nobiscũ maneat. Adeò cuiuis amanti Alexander facilius quam sibi ignouit. [XVII.]Philotas Parmenionis filius vitio incontinentiæ laborauit. Antigona fuit Pellæa muliercula inter eas quæ apud Damascum captæ erant, quondam capta ab Autophradate, cum ipsa in Samothraciam traijceret, forma satis egregia. Hæc Philotam, cum amare eam cepisset, plane tenebat sibi deuinctum. Et verò ferreus ille emollitus, in voluptate cogitationes suas non continuit, sed aperuit, & multa arcana mulierculæ enunciauit. Quid enim, dicebat, erat Philippus iste sine Parmenione? quid esset, si Philotam non haberet, Alexander? vbi Ammon, vbi angues, si nos nolimus? Ea verba ad quandam familiarium mulierum extulit Antigona, hæc Cratero indicauit: Craterus Antigonam occultè ad Alexandrum adduxit. Is corpore quidem mulieris abstinuit, sed opera eius Craterum totum excussit, taciteque omnia consilia

consilia eius expiscatus est. Et quidem annis amplius septem exinde elapsis, neque in vino vnquam simultatem Alexander ebrius vllam indicauit, neque per iram iracundus, neque amico vlli aperuit rem, omnia solitus Hephæstioni credere atque communicare. Ferunt enim Alexandro epistolam matris arcanam tacitè secum legente, Hephæstionem leniter admoto capite vnà eam pellegisse: neque Alexandrum prohibere sustinuisse, sed detracto annulo sigillum ori eius admouisse. Enimverò defatigari dicendo oporteret, qui omnia ea vellet commemorare, quibus demonstratur pulcerrimè & vt regem maximè decebat sua vsum fuisse Alexandrum potentia. vt si Fortuna magnum eum fecerit, maius hoc sit quod ea rectè vsus est: & quanto magis fortunam eius laudes, tanto magis virtutem ipsius extollas, quæ dignum fortuna sua eum fecit. [XVIII.] Sed iam nunc ad principia incrementorum, ac initia potentiæ Alexandri venio, consideraturus quodnam Fortunæ opus in ijs sit, propter quod Alexander a Fortuna euectus & auctus dicatur. Quid ni enim, dij boni? Scilicet illæsum, incruentatum, nulla obita expeditione, equi hinnitu eum in solium Cyri extulit, vt ante Darium Hystaspis filium? aut muliebri adulatione inductus vir hoc ei contulit? quomodo Darius Atossa impellente Xerxi ad fores diadema regni attulit? aut sicut Parysatis filio per Bagoam? vt stolam exuens astandæ, regiam erectamque tiaram sibi circumposuit? aut subitò & præter exspectationem sorte electus imperium orbis terrarum suscepit? sicut Athenis thesmothetæ & archontes sorte leguntur. [XIX.] Discere vis, quomodo homines Fortunæ fauore reges creentur. Apud Argiuos aliquando defecit Heraclidarum genus, è quo regem eos deligere patria consuetudo iubebat. quærentibus ac sciscitantibus oraculum datum est, regem ab aquila demonstratum iri. ac post paucos dies aquila in domum Ægonis deuolare conspecta fecit, vt Ægon rex designaretur. Rursum in Papho cùm rex improbè iniustèque se gereret, Alexander eo eiecto alium quærebat è stirpe natum Cinyræ: cum ea gens iam deficere & perire putaretur. vnum ergo dicebant inde superesse hominem pauperem & obscurum, qui in horto quodam neglectus ab alijs aleretur. ad hunc missi à rege venerunt. estque inuentus aquam areolis olerum in horto infundens. ac perturbatus est. cum milites eum arriperent, & ire iuberent. cæterum adductus ad Alexandrum in vili sindone, rex est factus, purpuraque ornatus, & in numerum eorum receptus qui Socij appellabantur. nomen ei fuit Alynomus. Hoc modo fortuita euenta reges faciunt, vestitum mutantes, ac celeri mutatione alia nomina imponentes nihil tale exspectantibus aut sperantibus. [XX.] Alexandro autem quid præclari obtigit præter meritum, quid sine sudore, sine sanguine, quid gratis, quid absque labore?

Sanguine mixtos fluuios bibit, per cadauera veluti pontem amnes transiit, herbam edit fame vrgente quam primam conspexit, gentes altis niuibus obrutas, & vrbes intra terram desidentes penetrauit, mare hostile nauigauit, tumulosque arenatum in Gedrosiis & Arachosijs peruadens, ante in mari quam in terra vidit stirpem. Quod si libero ore aduersus Fortunam tanquam contra hominem loqui liceret pro Alexandro, equidem eam sic compellarem.

Fortunam Alexandro fuisse adversam.

Quando tandem, ô Fortuna, Alexandri actionibus tu, & vbi viam aperuisti? quodnam saxum tua ope adiutus cepit sine sanguine? quam vrbem ei præsidio nudatam tradidisti? quem exercitum inermem: in quem regem incidit socordem? in quem ducem negligentem? in quem ianitorem dormientem? quem fluuium traiectu facilem, quam hyemem temperatam, quam æstatem molestiæ expertem præbuisti? [XXI.] Ad Antiochum Seleuci filium Artaxerxem Cyri fratrem, ad Ptolemæum Philadelphum abi. eos viui etiamnum patres regio titulo dignati sunt: ij prœlia nullis lacrymis constantia vicerunt, ij inter festos dies ac pompas & spectacula vitam exegerunt, ij ob felicitatem in regia dignitate consenuerunt. Alexandri si nihil aliud, saltem totum corpus considera à summo capite vsque ad imos pedes hostilibus vulneribus contusum atque dissecatum,

Hastis, & gladys, saxisque ingentibus ictum.

Ad Granicum galea eius gladio fuit dissecata, ictu vsque ad capillos penetrante. Gazæ iaculo humerum est vulneratus. in Maragandis sagitta crus, ita vt os radij fractum eo ictu eminuerit. apud Hyrcaniam lapide ceruicem ictus est. qua ex plaga visus ita fuit hebetatus, vt per non paucos dies in periculo amittendi vsus oculorum fuerit. Ad Assacana Indico telo sauciatus talum est. quo quidem tempore adulatoribus subridens dixit: Hic quidem sanguis est,

Non ichor, qualis stillat de sanguine diuûm.

Apud Issum gladio femur ei vulneratum est à Dario manum cum ipso conserente, vt Chares scribit. ipse simpliciter & verissimè scribens ad Antipatrum, Mihi quoque, inquit, vsu venit vt pugione femur sauciarer: sed neque tum, neque post modò quicquam mali ex eo vulnere euenit. In Mallis sagitta bicubitalis per thoracem in pectus & sursum vsq; ad ceruicem fuit adacta. autor Aristobulus. Tanaim transgressus Scythas fudit, & equo ad C L. stadia insecutus est, cùm quidem alui profluuio vexaretur. [XXII.] Euge Fortuna, Alexandrum auges scilicet atque magnum facis, vndiq; perfodiens, vndique lædens, omnia corporis membra vulneribus aperiens: non quo modo Minerua sagittam in Menelaum coniectam in validissima armorum auertit, ac thorace, mitra, & cingulo

lo ictus vim ita retudit, vt leuiter perstricto corpore dūtaxat sanguis flueret: sed nuda membra vulneribus exponens periculosis ictusque per ossa dirigens, corpusque in orbem ambiens, oculosq; & pedes oppugnans, impediens persequentem hostes, victorias subtrahens, spes subruens. Mihi profecto nullus rex videtur Fortunam expertus iniquiorem. In multos quidem ea incidit grauis atque inuida. sed alios fulminis in morem succidit atque perdidit: ira eius & odium in Alexandrum pertinax fuit, & cum inuicto cōtendendi studio coniunctum, quale aduersus Herculem. Quos enim Typhones aut vastissimos Gigantes non in eum excitauit? quos hoste non muniuit armorum multitudine aut fluminum profunditate, aut rupium asperitate, aut peregrinarum belluarum robore? Quod nisi magna fuisset Alexandri altitudo animi, & à magna virtute suscepti conatus contra virtutem eniti pertendissent: quomodo non despondisset animum, toties signa conferens, exercitum armans, oppugnans, persequens? innumeras defectiones, auersiones, insultus gentium perferens? quid reges iugum abijcientes, Bactra, Maracanda, Sogdiani? denique inter gentes infidas & insidiosas hydram secans semper nouis bellis pullulantem? [XXIII.] Absurdum videbitur quod dicam: sed dicā tn̄ quia verū est. Parum abfuit quin Fortunæ culpa Alexander desineret Ammonis filius haberi. Quis enim diuina stirpe natus tot laboriosas exantlauit ærumnas, Hercule demto? Verùm huic vnus vir improbus iniunxit vt leones caperet, apros insequeretur, aues abigeret, ne maiores res obeundi, Antæumque puniendi, & Busiridis homicidijs finem imponendi ocium haberet. Alexandro autem virtus imposuit regium ac diuinum certamen, cuius finis esset nō aurum ab innumeris circumferendum camelis, non luxus Medicus, mensæ & mulieres, neque vinum Calydonium aut Hyrcanici pisces: sed vt omnes homines in vnam reipublicæ cōstitutionem redigens, omnes vni principatui subditos, vni vitæ rationi adsuefaceret. Hunc amorem a puero gerens insitum, vnaque cum corpore auctum & adultum, vt legati venerunt a rege Persarum ad Philippum, qui tum peregrè aberat, ipse eos comiter hospitio exceptos, nihil puerile (vt alij) interrogauit, de aurea illa arbori maritata vite, aut hortis pensilibus, aut ornatu regis. sed totus in ijs erat, quæ imperij summam & vim continebant: sciscitans quantus esset Persarum exercitus, quo loco rex in prœlijs pugnaret. exemplo nimirum Vlyssis, rogantis:

Arma vbi sunt illi. stabulum quod quadrupedantum?

quæ itinera breuissima sursum à mari tendentibus? ita vt attoniti hospites dixerint: Iste puer magnus est rex, noster autem diues. [XXIV.] Posteaquàm verò mortuo Philippo ad traijciendum in Asiā appulit animū, iamq; & spe & apparatu totus ea fuit in expe-

ditione:

ditione: iniecit manum Fortuna, auertitque eum & retrò abſtraxit, innumeraſq; occupationes ei & moras circumdedit. Initio vicinis barbaris conturbatis, Illyricum & Triballicum bellum ei immiſit. quibus ab Aſiatica re vſque ad Scythiam Iſtro adiacentem auulſo, & circumcurſitando magniſque periculis ac certaminibus obeundis defunćto, cum debellatis hoſtibus rurſum expeditioni incumberet, eadem denuò Thebas incuſſit, Græcumque bellum, & atrocem aduerſus cognatos & populares per cædes, ferrum, ignemque vindictam, cuius fuit triſtiſſimus finis. His peractis rebus traiecit in Aſiam, viatico inſtructus, vt Phylarchus prodidit, xxx. dierum. Ariſtobulus ſcripſit, LXX. eum habuiſſe talenta. Interim rem familiarem & reditus regios maxima ex parte inter amicos diuiſit. Solus Perdiccas nihil accepit, quanquam offerente rege. ſed interrogauit, Tibi verò, Alexander, quid facis reliquum? iſque vbi reſpondit, Spes. nos ergo etiam, inquit, in earum parte acquieſcemus. rectum quippe eſt nos Darij potius expectare opes, quam tuas accipere. [XXV.] Et quænam tandem erant illæ ſpes, quibus fretus Alexander in Aſiam transmiſit? non copiæ ex vrbibus, quarum quanuis multa ciuium millia inhabitarent, certo numero conductæ: non claſſis quæ per montes nauigaret: non flagella, non compedes, barbaricæ inſaniæ ſupplicia mari imponenda. Verum extra ipſum in exiguo exercitu vigebat magnum laudis ſtudium, & æmulatio ætate æqualium, certamenque de gloria & virtute cum ſocijs ſuſceptum. Ipſe autem magnas in ſe ſpes continebat. pietatem aduerſum deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, peritiam, mortis contemtum, magnanimitatem, humanitatem, comitatem, candorem, conſtantiam in conſilijs, celeritatem in actionibus, principatum in gloria, inſtitutum animi in rebus gerendis efficax. Nam Homerus quidem neque conuenienter neque probabiliter, Agamemnonis pulcritudinem è tribus compegit ſimilitudinibus:

Alexandri cum alijs imperatoribus comparatio.

Ille caput magno ſimilis, oculoſque Tonanti,
Neptuno pectuſque, truci Zonamque Gradiuo.

Alexandri autem naturam ſi genitor deus ex multis concinnauit compoſuitque virtutibus, quid obſtat quo minus dicamus fuiſſe in eo magnanimitatem Cyri, modeſtiam Ageſilai, prudentiam Themiſtoclis, peritiam Philippi, audaciã Braſidæ, vim & reipubl. gerendæ calliditatem Periclis? [XXVI.] Quinimmò ſi eum velis cum vetuſtioribus componere, temperantior fuit Agamemnone. hic enim captiuam prætulit vxori quam primam virginem duxerat: Alexander etiamnum coniugij exſors captiuis abſtinuit. Maiore etiam fuit quam Achilles animo. hic enim Hectoris cadauer exiguo precio redemtum reddidit: noſter grandi ſumtu funus Dario

Dario fecit. atque ille cum amicis in gratiam rediens, veniam donis ac præmio vendidit: Alexauder victor hostes ditauit. Pietate porrò Diomedem superauit. is enim paratus fuit aduersum deos pugnare: noster omnem successum prosperum dijs acceptum tulit. Acceptior quoque necessarijs fuit quam Vlysses. huius enim mater ob luctum & desiderium vita excessit: mortem Alexandri mater hostis ob beneuolentiam est comitata. Denique, vt verbo dicam, si Solon rempublicam fortuitò constituit, si Miltiades fortunæ munere exercitum duxit, si Aristides casu fuit iustus: nullum iam virtutis erit opus. sed nomen hoc & oratio esto, quæ aliqua cum gloria homines peruagetur, ficta a sophistis & legum latoribus. Sin autem eorum, quos recensui, virorum, vnusquisque pauper quidem aut diues, imbecillis vel robustus, deformis siue pulcer fuit, ac vel in senectute felici mortem obijt, vel præpropere vitam reliquit, Fortunæ nutu: magnum verò imperatorem, magnum legum conditorem, magnum reipublicæ & magistratus administratorem virtute seipsum quiuis & doctrina adiutus præstitit: agedum cum singulis Alexandrum comparemus. [XXVII.] Solon Athenis nouas tabulas confecit, eamque rem blando nomine [illegible] id est oneris excussionem, appellauit. Alexander nominum loco pecuniam debitam creditoribus de suo dissoluit. Pericles tributo a Græcis exacto, templis ea e pecunia exstructis arcem ornauit: Alexander barbarica potitus pecunia, in Græciam ccIↃↃ. talenta misit, mandans vt ædes dijs inde ædificarentur. Magnam nominis celebritatem per Græciam Brasidæ peperit, quod hostium ad Methonam castra percurrit ad mare posita. Alexandri autem in Oxydracis saltum illum atrocem, incredibilem audientibus, & spectantibus terribilem, cum de muro seipsum in hostes demisit, hastis, & iaculis, & strictis ensibus eum excipientes, cui nam alij rei similem dicas, quàm fulminis igni cum impetu prorumpentis se & ventorum tale tum spectrum in terras se deiecit ille, ardentibus circum fulgens armis. Et barbari initio perterriti, non sine horrore dissipati recesserunt. deinde cùm viderent vnum hominem in multos irruere, restiterunt. [XXVIII.] Enimverò ibi loci Fortuna suæ erga Alexandrum beneuolentiæ præclara & euidentia opera edidit, quando ipso in locum obscurum & barbarum abiecto, murisque incluso, eos qui auxilium ferre summo studio contendebant, mutosque foris inuadebant, confractis scalis prostrauit atque præcipitauit. de tribus verò, qui soli in mutos euaserant ac seipsos demiserant, vt juxta regem consisterent, vnum statim rapuit atque interfecit, alter multis confixus iaculis tantum abfuit à morte, quod sentire adhuc & quid ageretur cernere potuit. interim foris inanes incursiones atque conclamationes erant Macedonum, cùm machina ad

na ad oppugnandum nulla, nullum in promtu esset instrumentũ: sed muros præ opitulandi studio gladijs percuterent, nudisq; manibus rumpere ac tantum non mordicus comminuere niterentur. At enim fortunatus ille rex, vtpote quem perpetuò stiparet custodiretque Fortuna, feræ in modum cassibus implicatæ, desertus & auxilij inops agebat: non eò redactus, vt Susis, Babylone, vel Bactris potiretur, aut præclaram de Poro illam victoriam reportaret. nam qui arduas ac gloriosas res gerendas suscipiunt, ab illorum infortunio, si quod habent, saltem dedecus abest. Sed ita pertinax & inuidiosa fuit Fortuna, ita barbaris fauit, Alexandro male voluit. vt (quantum in ipsa quidem fuit) non corpus modò tunc eius atque vitam, sed & gloriam decusque aboleuerit. Neque enim adeò indignum erat vel turpe Alexandrum ad Euphraten vel Hydaspen occumbere, aut manu cum Dario conserta, equis, gladijs, & securibus Persarum pro rege suo propugnantium interfici, aut conscensis Babylonis mœnibus, tuere & a magna spe decidere. Sic Pelopidas & Epaminondas extincti sunt: quorum in tantis conatibus mors virtuti, non calamitati est imputanda. [XXIX.] Sed quodnam fuit facinus Fortunæ, in quam nunc inquirimus? Vt in extremo angulo barbaricæ fluuij ripæ, intra muros ignobilis oppiduli inclusus atque occultatus orbis terrarum rex atque dominus periret, armis inhonestis & instrumentis temere oblatis percussus atque contusus. Nam securi per galeam caput vulneratum eius est, & sagitta aliquis arcu emissa thoracem perrupit, cuius ad mammam infixæ ossibus & inhærentis, colis eminuit agrauans, cuspis autem ferrea IV. digitos fuit lata, longitudo quinque. Extremum mali hoc fuit. dum ipse aduersos hostes defendit; & eum qui coniecerat telum, ac gladio armatus accedere audebat, pugione præuentum deijcit atque necat: interea quidam è pistrino accurrens à tergo ictum ceruicibus Alexandri ingerit, quo in vertiginem acti sensus sunt hebetati. Veruntamen præstò adfuit virtus, fiduciam ipsi, socijs robur festinationemque inserens. Limnæus enim, Ptolomæus, Leonnatus, atque alij, qui vel superato vel perrupto muro ante regem constiterant, muros erant virtutis, ob beneuolentiam & amicitiam, qua Alexandro erant iuncti, corpora, facies, animasque suas pro eo opponentes. Non enim Fortunæ casu fit, quod alij vltrò pericula pro regibus adeũt, & mortem oppetũt: sed ob virtutis amorem, sicut ob illex aliquod medicamentum apes solent, principi se adiungunt & adhærent. [XXX.] Quis autem qui tunc extra periculum cõstitutus spectator [illegible], non hoc erat dicturus: Conspicere se magnum Fortu[illegible] virtutem certamen: & barbaros indigne superiore [illegible] Fortuna fauente. Græcos autem resistere vltra vires, vir[illegible] vincant, Fortunæ hoc & inuidi genij ac

Nemesis

Nemesis fore opus: si Græci, victoriam virtuti, audaciæ, amicitiæ, ac fidelitati deberi. Etenim hæc sola aderant tum Alexandro: reliquis copijs, apparatui, classibus, exercitibus, equitatui murum obiecerat. Tamen barbaros fuderunt. Macedones, eosque stratos ruinis oppidi texerunt. Verum hoc Alexandro nihil tulit opis. Raptus enim inde est vt erat telo onustus, & bellum in viscerib. continebat, tanquam vinculo aut clauo thoracem sagitta corpori adstringente. Quam cum vi euellere è vulnere tanquam è radice essent aggressi, ferramentum manus non est secutum, pectoris ossa quæ cor muniunt pro firmamento nactum. Neque calami prominentem partem serra abscindere sunt ausi: metuentes ne vehementiore agitatione fissum os, nimios excitaret dolores, & sanguinis è profundo proruptioni causam præberet. [XXXI.] Ipse Alexander cum magnam videret perplexitatem difficultatemque & moram rei, sagittam conatus est ad ipsam thoracis superficiem pugione abscindere: sed manus torpens præ inflammatione vulneris, conatum nō pertulit. Iussit ergo eos rem tentare, ac nihil metuere, vltrò animos addens non vulneratis. alijsq; exprobrauit lacrymas & nimium mœrorem, alios desertores appellauit, qui opē ipsi ferre non auderent. altaque voce testatus est ad socios, Neminem pro ipso debere timidum esse. nam si vos, aiebat, pro me trepidatis, non credetur me nullo mortis metu teneri.

PLVTARCHI DE ESV CARNIVM,
oratio prior.

I. TV verò quæris, qua ratione inductus Pythagoras esu carniū abstinuerit. At ego miror quomodo affectus, quo animo, qua ratione impulsus homo ille fuerit, qui primus ore suo tangere cadauer, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habuit membra, quæ modò mugiebant, vocem edebant, mouebantur, & videbant. Quomodo oculi sustinuere conspectum cædis, cùm animal iugularetur, pelle spoliaretur, in frusta secaretur? quomodo odorem nares tulerunt? qui gustatum non auertit inquinatio aliena tangentem vlcera, lethaliumq; vulnerum succos & saniem haurientem? Figmentum est hoc & fabula,

Vellera repebant: carnes verubus quoque in ipsis
Mugitum edebant assa, crudaque boabant.

Atqui cœna hæc verè est monstrosa. esurire aliquem adhuc mugientia animalia, & docere ijs vesci, quæ viuunt adhuc, & vocem

edunt, ac disponere condiendi, assandi, apponendique modos. Is quærendus fuit, qui primus ista cepisset, non qui sero tandem ab ijs destitisset. Enimuerò primi isti, qui carnibus vesci sunt aggressi, omnem fortasse culpam in inopiam reiecerint. non enim cupiditatibus iniustis capti, & inter copiam omnium rerum libidine elati, ad voluptates quę a natura & societate animantium essent alienæ prouecti eò se contulerunt. Quibus si in præsentia sensus & sermo daretur, haud dubiè sic nos compellarent. [II.] O beati, qui hodie viuitis, & dijs cari, quale vobis contigit æuum, qui omnium rerum abundantia sorte oblata perfruimini? quam multa vobis nascuntur, quam locuples rerum vobis vindemia? quantum è campis diuitiarum, quantas e stirpibus voluptates percipitis; ita quidem vt potiri illis & luxuriare vobis absque vlla pollutione detur? Nos autem tristissima excepit & apprime terribilis ætas, cum in immensam atque difficillimam primi ortus incidissemus inopiam. Adhuc cœlum occultabat aer ac stellas, turbido & penetratu difficili humore confusas, ignique, & ventorum æstibus. nondum suo loco Sol fixus hæserat, nondum certum conficiebat cursum, nondum ortus eius occasusque definitis distinguebantur limitibus: neque suis statis conuersionibus frugifera tempestatum anni interualla discernebantur. Tum terra fluminum in compositis eluuijs vastata erat: multa ob paludes informia, cœno alto, saltibus infrugiferis & syluis erant inculta. Inimò ad producendos mites fructus, ad artem culturæ nullum suppetebat instrumentum, nulla sapientiæ machina. neque fames moram patiebatur, neque anniuersarium tempus semens facta exspectabat. Quid ergo mirum, si animalium carnibus vsi sumus præter naturam eo tempore, quo cœnum edebatur, & cortex vorabatur ligni, & gramen inuenire virens, aut radicem alicuius herbæ fortunatum putabatur? qui verò glandem gustassent atque comedissent, prę voluptate choros circa quercum aliquam aut fagum duxerunt, vitæ datricem eam, matrem, nutricemque appellantes? hanc enim eius sæculi festiuitatem vnicam nouerant homines, reliqua omnia perturbationis ac tristiciæ plena erant. [III.] Vos autem quomodo nunc rabies quædam & œstrus agit ad cædes sceleratas, in tanta rerum necessariarum abundantia? Cur terram mendacio grauatis, tanquam alere vos quæ nequeat? cur legiferam Cererem impiè offenditis, cur Mansuetum & Comem hac contumelia afficitis, vt non satis vos ab illis accipere præ vobis geratis? Non pudet mites fructus cum sanguine & cæde miscere? Dracones, pantheras, leones, dum sæuitiæ accusatis, ipsi interim improbis cædibus eorum feritati nihil ceditis. quippe ijs ea animalia alimentum, vos obsonium vobis paratis. Non enim leones & lupos, eorum vlti iniurias, voramus: sed his omissis

Primorum hominum victus.

innocua,

innocua, mansueta, & stimulis dentibusq; ad lædendum carentia interficimus. quæ me Hercle pulchritudinis, venustatisque gratia videtur natura produxisse. Ac perinde facimus, ac si quis exundantem cernens Nilum, a quo terra impleatur genitabili ac frugifero fluore, non admiretur eius vim, fecundam nutricem optimarum ac vitæ vtilissimarum frugum. sed sicubi crocodilum innatare, aut aspidem deuolui, muscarumque videat feram & impuram vim: has vituperationis causas proferat. Aut si quis solum hoc telluremq; cernens mansuetis frugibus refertam, fetamq; spicis, dispiciens deinde in segete ista lolii aristam aut orobanches, frugum omissa lectione, isthæc incuset. [IV.] Quid, si quis orationem rhetoris in iudicio ac patrocinio sentiat ferri ad depulsionem periculi, aut demonstrationem & coargutionem facinorum, quæ non simpliciter, neque tenuiter incitata fluat, multis simul motibus variorum animorum instructa, & ingeniorum, quæ diuersi sunt auditoribus, aut iudicibus, aut excitandis, aut mutandis, aut etiam placandis atque sedandis: omissis istis, neq; reputans aut metiens operam impensam, atq; contentionis magnitudinem, aliqua vocabula non recte prolata excerpat, quæ inter orationis impetum elapsa sunt: eoq; nomine oratorem ipsum vituperet? * Sed nihil nobis verecundiam incutit, non color floribus certans, non vocis concinna suauitas, non solertia, non puritas in victu, non summa prudentia miserorum animalium: exiguæ carunculæ gratia spoliamus ea Sole, luce, & vitæ tempore iis dum nascerentur destinato. Deinde quas emittunt ea voces, putamus indistinctas esse, non deprecationes singulorum, non obtestationes, quouis eorum dicente: Non deprecor si necessitas te cogit, iniuriam deprecor: interfice vt cibum habeas, noli interficere vt suauius edas. Proh crudelitatem. Atrox quidem est res, videre appositam homini diuiti mensam, qui coquis vtatur sua obsonia de cadaueribus qui conficiant. Atrocior. videre sublatam. plura enim reliqua sunt quam quæ sint vorata. ergo reliqua frustra sunt interfecta. & cum appositis abstinuerint, non sinunt alios carnes resectas scindere, cum non pepercerint viuis. [V.] Verum enimuero stupecepimus istos homines hoc dicere, esum carnium habere a natura initium. At non a natura hominem hoc habere vt carnes edat, primum ipsa corporis humani demonstrat constitutio. Non oris vncus, non vnguis acumen adest, non dentium asperitas, non ventris robur, non calor spiritus, quo subigere & mutare possit carneam molem. Sed iam tum ipsa dentium læuitate, oris exiguitate, linguæ mollicie, & spiritus ad concoctionem imbecillitate, esum carnium eiurat. Quod si contendis te natum esse ad hoc cibi genus sumendum, primum id quod vis edere, ipse interfice, idque tua solius opera, non secespita vtens, non malleo, non

Contra [illegible] carnium esum.

securi. sed sicut lupi, vrsi, & leones ipsi necant quæ vorare volunt, ita tu morsu bouem, aut ore suem neca, ouemque aut leporem inuens in viuum etiamnum diripe, sicut istæ feræ. Sin exspectas dum moriatur, vererisque præsentem animam è carne expellere: cur contra naturam edis id quod anima est præditum? Immò nemo anima cassum & mortuum animal ita edit sicut est. elixant, assant, ignis & condimentorum ope mutant, cædemque medicamentis innumeris amoliuntur, vt gustatus deceptus alienum alimentum admittat. [VI.] Et verò scitum est illud Laconis, qui cum in caupona emisset pisciculum, eumque cauponi coquendum tradidisset, atque caseum, & acetum, oleumque ab eo postularetur: Quid, inquit? an si isthæc haberem, piscem emissem? Nos autem ita flagitiosas inter cædes istas luxuriamus, vt carnem obsonii nomine dignemur deinde obsoniis indigemus ad ipsam condiendam carnem, admiscentes oleum, mel, vinum, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter, ac sic re vera cadauer humi condendum condiremus. Etenim carnes, quas edimus, hoc modo diffluentes, emollitas, ac quodam modo putrefactas difficile est a concoctione subigi. Quin etiam superatæ vi concoctionis carnes, cruditates tamen molestas gignunt. Diogenes verò crudum polypum vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit. & sacerdotibus multisque aliis circumstantibus, caput pallio velans, polypumque ori admouens, Pro vobis, inquit, ego me periculo obiicio. præclarum mehercle periculum, scilicet vt Pelopidas pro Thebanorum Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita philosophus aduersus crudum polypum decertauit, vt vitam humanam efferaret. [VII.]

Damna ex esu carniū. Porrò carnis esus non modò præter naturam corporibus nostris accidunt, sed satietatem etiam crassiciemque ingenerant. Vinum enim & carnium esus, corpus quidem robustum validumque faciunt, animo autem hebetant. Ac ne athletas adducendo offendam, vtar cognatis exemplis. Bœotos nos Attici crassos, stupidos, stolidos maxime ob voracitatem appellauerunt, atque adeò sues, & Menander

— mandibulas habent.

& Pindarus. Notum verò est, secundum Heracletum animam siccam esse optimam atque sapientissimam. Id quoque constat, vasa vacua cum pulsantur sonitum reddere, impleta obmutescere. ærea vasa icta vocem in orbem didunt, nisi quis iniecta manum obthuret atque inhibeat. Oculus etiam humore occupatus abundante hebescit, & officium suum facere nequit. Solem per aerem humidum, vaporumque multitudinem crudorum intuentes, nō purum aut splendidum, sed obscurum & caliginosum dubioque lumine conspicimus. Ita profectò etiam in corpore repleto & turbido,

aliensque cibi gravato, omnino necesse est splendorem animi lucemque retundi, atque conturbari, vagarique & ad viles res cernentisque se conferre, cum ad consideranda ea quæ aliquid habent difficultatis, nihil ei sit acuminis atque virium. VIII. Iam absque hæc essent, quis non maximi faciat adsuefactionem ad humanitatem? quis enim lædere vellet hominem, ita benigne & humaniter affectum animo ad aliena & non cognatorum sibi mala? Nudiustertius disserens, mentionem feci Xenocratis: & quod Athenienses pœnam ab eo exegerunt, qui viuo arieti pellem detraxerunt. non est autem, puto, viuum torquens deterior eo qui interficit. Sed nimirum magis ea sentimus quæ consuetudini, quam quæ naturæ repugnant. Initium autem nostræ opinionis, magnum illud & sacri mysterii germanum, ignauisque (vt ait Plato) & mortalibus sapientibus incredibile, equidem vix audeo verbis attingere: tanquã cum nauim in tempestate gubernator torquet, aut in theatro scena labante, machinam tollit poeta. Tamen nihil obstat quominus Empedocleam sententiam procemii loco præcinam. Quod enim nostræ animæ mortalibus corporibus sunt illigatæ, id ita interpretatur, quod pœnas cædium & eius carnium pendant. Quanquam hęc quidem oratio videtur esse antiquior. Quę enim fabulæ feruntur de Baccho membratim discerpto, & quæ aduersus eum conati sint Titanes, vtque gustauerint cæsi cadauer, punitique & fulminibus icti perierint: sermo est qui ad nouos refertur natales, secundumque ortum. Brutam enim in nobis animæ facultatem, incompositam eam & violentam, non diuinam, sed a genio profectam, veteres Titanas appellauerunt. eaque est quæ dat pœnas.

PLVTARCHI DE CARNIVM ESV, oratio posterior.

[I] Ratio nos hortatur, vt recentibus alacribusq; cogitationibus ad disputationem de carnium esu pridianam reuertamur. Est verò, vt aiebat Cato, difficile verba facere ad ventres auribus carentes: haustusque est a plerisque consuetudinis ille e variis mixtus ac confusus potus, Circæi cyceonis instar pariens

Fraudes, & gemitus, cruciatus, atq; dolores.

neq; facilè hamus eximi potest esus carnium, voluptatis cupiditate occupatis ac tanquam transfixis. Equidem conueniebat, vt quo more hominis mortui ventrem exsecant, atque aduecto sole conscissum abiiciunt, cum inuenientes fuisse caussam omnium quæ

in vita peccauit homo: ita nos gulæ cædisque studio euulso, reliquum vitæ tempus caste exigere. quando ipse venter non ad cædem impellit, sed intemperantiæ nostræ culpa iis polluitur. Veruntamen si fieri nequit vt plane vitemus esum carnium, & consuetudo facit vt nos pudeat isto peccato abstinere: saltem cum ratione peccemus. Edamus, inquam, carnes, sed fame, non luxuria impulsi: interficiamus animal, sed miserantes & dolentes, non insultantes & excruciantes. qualia nunc multi multa perpetrant. [II.] Alii verubus ignitis porcos iugulant, vt ferri tinctura sanguis exstinctus atque diffusus carnem molliat delicatamque reddat. alii vberibus suum fetarum instante iam partu insiliunt eaque calcant, vt sanguinem & lac & tabum fetus simul interfecti inter matris dolores eximentes (proh piacularis Iupiter) maximè inflammatam animalis partem vorent. alii grues & olores oculis consutis inclusos in tenebris saginant, alienis temperamentis atque condimentis gustum nouum obsonio suo conciliantes. Vnde apprimè manifestum fit, non alimenti aut vsus necessitatisve gratia, sed ob satietatem, luxum & prodigalitatem nefas hoc ad voluptatem parandum fuisse conuersum. Proinde sicut libidinem in mulieribus suis non explentes, omnia tentando ac incestis cupiditatibus vagando tandem ad infanda prolabuntur: sic circa nutrimentum intemperantia naturalem & necessarium transgressa finem crudelitate ac flagitio cupiditatem variauit. [III.] Etenim sensus contagio quodam vitiantur, vnusque alterius vitio & libidini socium se præbet, vbi modum à natura præscriptum excedunt. Sic auditus vitio laborans, Musicam corrupit, vt molles quidam effeminatique modi turpes palpationes, muliebresque titillationes ederent. Ita visus didicit non pyrrichio saltu gaudere, non gesticulationibus manuum, non saltationibus elegantibus videndis: sed cædes & mortes hominum, vulneraque & pugnas spectaculum sumtuosissimum sibi parare. Ita iniustæ mensæ comitatur coitus intemperans, coitui turpi auditiones a musica alienæ, cantibus & auditionibus impudentibus theatra absurda, spectaculis inhumanis immanitas & aduersum homines crudelitas. Itaque diuinus ille Lycurgus in tribus suis legum tabulis, quas rhetras appellant, serra & securi solis ianuas domorum ac fastigia fabricari iussit, nullo alio instrumento adhibito. non profectò quod asciis, terebris, aliisque ad subtile opus faciendum vtilibus bellum indixisset: sed sciens, de talibus ædificiis non illaturum lecticam auro ornatam, mensas argenteas, purpureos tapetes, lapides pretiosos: ac domum talem, culcitram, mensam, calicem trahere secum cœnam tenuem, prandiumque vulgare. [IV.] Initio verò prauæ viuendi rationis succedit

Varia delicia.

(Lactens equam propter ceu pullus cursitat)

omnis

omnis luxuria & profusio. Quæ enim non est sumtuosa cœna, ad quam aliquod necatur animal? an paruum impendium videtur nobis anima? nondum dicam, fortasse patris, matris, filii aut amici anima, vt Empedocles: sed tamen sensu, visu, auditu, vi imaginandi, intelligendique prædita? quam ad sui appetitum & consecutionem, alieníque fugam vnumquodque animal a natura accepit. Iam hoc considera, vtri nos melius cicures humanósq; faciant philosophorum: iine qui liberos, amicos, parentes, vxores a nobis manducari volunt, vt morte verè exstinctos: an Pythagoras & Empedocles, qui nos condocefaciunt etiam erga alius generis animalia iustitiam exercere? Tu quidem rides eum, qui ab ouis esu abstinet. Is tamen dicet: cum vos videmus mortui patris aut matris portiones abscindere, amicísque eas absentibus mittere, præsentes verò inuitare, carnésque illis larga manu apponere, non rideam? Quanquam nos fortasse peccamus, qui libros isto attingimus, manibus, oculis, pedibus, & auribus non prius lustratis nisi proiecto hoc ipsa lustratio est, cum de hisce differentes oratione liquida (vt ait Plato) salsum auditum proluimus. Tamen si quis librorum disputationumque instituat comparationem: deprehendet istorum philosophiam ad Scythas pertinere, Sogdianos & Melanchlænos, de quibus scribenti Herodoto non habetur fides: Pythagoreæ autem & Empedoclis decreta, leges fuisse priscorum Græcorum hosque eorum institutis in vita degenda stetisse, neque eos vllam in bruta vim fecisse. [V.] Qui ergo sunt, qui postea temporis decreuerunt cædes animalium?

Qui primum gladios duxere ex are malignos,
Primi & aratoris gustarunt viscera tauri.

Hoc sanè modo etiam tyranni homicidiorum initia iaciunt. vt Athenis principio interfecerunt pessimum sycophantam, qui Epitedeius appellabatur: itemq; secundum & tertium. deinde cædibus adsueti Niceratum Niciæ filium interfici viderunt, & imperatorem Theramenem, atque Ptolemarchum philosophum. Sic ab initio ferum aliquod & noxium animal deuoratum fuit: deinde auis aliqua aut piscis. donec his condocefacta & gustui adsueta libido ad bouem operarium progressa est, & ouem quæ nos ornat, custodemque domus gallum. itaque paulatim inexpletam roborantes auiditatem, in cædes hominum & bella sunt delapsi. Verum nisi quis præterea demonstret, animas dum renascuntur, promiscue vti corporibus hominum & brutorum, & quod nunc est ferum, post fieri hominem, ac per vices ferum, ac mansuetum, naturamque omnia mutare & transferre alieno carnis velantem amictu. Hæc non auertunt eum qui gulæ se dedidit: quod gulæ studium & corpori morbos grauedinemq; ingenerat, & animam ad bestiæ traductam iniustius vitiat. vbi nos adsuefecimus, vt abs-

que cæde & sanguine neque hospitem excipere, neque nuptias celebrare, neque cum amicis viuere velimus. [VI.] Quod si illa quæ de animarum per vicissitudinem quandam in corpora illapsu disputantur, non faciunt fidem: attamen dubitatio ipsa magnam nos cautionem, magnum iubet adhibere metum. Verbi gratia si in noctu pugno aliquis proelio in virum, qui collapsus armis corpus cooperuit, irruat stricto gladio, audiatque interim quendam dicere, Non certò tibi constare, putare tamen eum qui iacet imminentis esse filium, fratrem, patrem, aut contubernalem: præstatne opinioni ei falsæ subscribentem dimittere hostem amici loco: aut contemta ei, quod ad fidem faciendam firma satis non sit, domesticum pro hoste interficere? hoc sane omnes dicetis indignum fore facinus. Considera mihi etiam Meropen illam, quæ sublata securi filium, quem percussorem filii putat esse, ferire iam volens dicit,

Penetrabile tem telum Et nunc ego hos ...

quantum in theatro excitat motum intentorum cædi ac metuentium ne senem antecuerrat inhibentem, adolescentemque feriat. At enim si tum alius aliquis senex adstitisset, dixissetque, Feri, hostis est. alius, Ne ferias, filius est, quæso vtrum sit flagitium maius, filii gratia hostem impunitum dimittere, an ob iram aduersus inimicum, incidere in cædem filii? [VII.] Quapropter, quandoquidem non odium nos, non ira, non vlciscendi cupiditas in brutorum cædem agit, sed ad partem aliquam voluptatis parandam adstat reducta ceruice victima, neci destinata. si iam philosophorum alius dicat, Perime, brutum est animal: alius, inhibe necem. quid enim, si in hoc corpus cognati alicuius aut dei anima concesserit? pro deûm fidem, in eodemne versor periculo, siue hoc credens abstineo carnis esu: siue fidem derogans interficio filium aut aliquem alium necessarium. Impar verò huic disputationi est Stoicorum pro esu carnium decertatio? Quis enim est iste, cui tam multa in ventrem & culinam ora patent? Cur voluptatem effeminatam dicentes, & neque inter bona, neque inter ea, quæ præcipua vocant, neque inter naturæ conuenientia numerantes, tanto studio pro iis laborant, quæ ad voluptatem conducunt? Certè consequens hoc erat, vt cum è conuiuiis vnguentum & placentas exegissent, multò magis carnem & sanguinem auersarentur. Nunc veluti si suam philosophandi rationem ad diarias redituum instituissent annotationes, sumtum in res inutiles atque otiosas faciendum amputant: inhumanitatem luxus atque crudelitatem non auersantur. [VIII.] Quid tum postea? dicent. nulla nobis cum brutis est familiaritas. Nec cum vnguentis quidem, inquam, & exoticis condimentis. & tamen hæc, tanquam inutilia & superuacanea, solique voluptati inseruientia, vasque

e-pulo-

expellitis. Verum enimuerò hoc ipsum iam nunc dispiciamus, an nullo nobis iure natura brutum animantium genus deiunxerit: non artificiose hoc aut sophistarum more disputantes: sed in ipsas nostrorum animorum affectiones intuiti, humanitatisq; nobiscum ista meditantes atque perpendentes. * * *

PLVTARCHI LIBELLVS, MAXIME *cum principibus viris philosopho esse disputandum.*

[I] QVod instituisti te in amicitiam Sorani insinuare, eamque amplecti & colere, quæ multis priuatim, multis etiam publicè sit vtilis atque frugifera futura, rem facis honestatis, reipubl. humanitatisque studioso homini conuenientem: non, vt nonnulli opinantur, ambitioso. Etenim hoc potius verum est, ambitiosum esse, & meticulosum eum, qui fugit vereturque dici adhærere iis qui in aliqua potestate sunt constituti, & eos demereri. Nonne enim homo ingenii culturæ patiens, & philosophiæ indigens diceret: vtinam Simo fierem cerdo, aut Dionysius litterator de Pericle vel Catone, vt mihi sicut illis accideret ac colloqueretur Socrates? Aristo sanè Chius a sophistis impetitus maledictis, quod cum omnibus qui hoc vellent dissereret: Optare se dixit, vt etiam bruta animalia intelligere possent verba ad virtutem incitantia. Nos verò potentum & principum virorum consuetudinem, tanquam agrestium & ferorum animalium, vitabimus? Non statuarii morem seruat philosophiæ oratio, vt simulacra (quod est apud Pindarum) faciat in sua perpetuò hærentia basi. Sed quicquid attingit, id industrium vult reddere, efficax atque animatum, impetusque ingenerat, & iudicia quibus id ad vtilia incitetur, consilia honestatem respicientia, altitudinemque animi cum mansuetudine & cautione coniunctam. [II.] Atque hæc causa est, cur libentius cum eminentibus ac potentia præstantibus consuescant viri ciuiles. Quippe & medicus honestatis studiosus malit oculum sanare qui pro multis videat, multosque custodiat: & philosophus promtior erit ad curandum animum quem pro multis procurare videt, & qui debeat multis sapere, philosophari, ac iusticiam colere. Nam qui peritus esset aquæ inueniendæ & colligendæ, (quod de Hercule & multis veteribus narratur) is profectò non oblectaret se in aliqua agri extremitate aperiendo fonte, qualis illa subulci est ad Corui saxum Arethusa: sed fluminis alicuius perennes fontes propagando ad vrbes, castra, agros,

regum cultos atque lucos. Homerum audimus, qui Minoem Iouis oaristam appellat: hoc est, Platone interprete, familiarem atque discipulum. non enim priuatos homines, aut domi desidentes, ociososve deorum esse voluerunt discipulos: sed reges, qui prudentiam, iusticiam, bonitatem ac magnanimitatem consecuti, ea ad omnium essent vtilitatem côuersuri. [III.] Eryngium herbam aiunt si vna capella in os sumat, ipsam primum, mox totum gregem subsistere, donec accedens pastor ori eam eximat, tantam vim efficacitatis odor eius habet, qui ignis in morem in proxima quaeque dissipetur atque ea occupet. At enim philosophica doctrina, si in priuatum aliquem incidat, qui ocio gaudens, & corporis sui finibus se tanquam circulo ducto circumscribat, non propagatur ad alios, sed in eo solo tranquillitate ac quiete facta euanescit. Si verò in principem virum ac in republ. versantem rebusque gerendis deditum illabatur, cumque studio virtutis impleat: multis per vnum prodest. Tales fuerunt Pericles Anaxagora & Platone Dio praeceptore vsus ac Pythagora principes Italorum. Cato quidem ipse ab expeditione ad Athenodorum nauigauit. & Scipio Panaetium accersiuit, cum esset legatus a Senatu, vt quemadmodum Possidonius ait,

Inspiceret mores hominum prauosque bonosque.

Quid, putas, fuit dicendum Panaetio? si esses Cato, aut Pollux, aut aliusue quidam idiota, qui e medio vrbis te subducens per ocium in aliquo angulo syllogismos resolueret, ac de elenchis philosopharetur, libenter me tibi darem, tecumque essem: nunc quia Æmilii Pauli filius es, eius qui duos gessit consulatus, nepos Scipionis Africani a quo Annibal Carthaginêsis victus est, nolo tecum philosophari. [IV.] Quod autem dicitur, orationem esse duplicem, vnam intus contentam, Mercurii munus principis, alteram quae enunciatur, Diactoro, hoc est, administram & instrumenti vices gerentem: friuolum est, ac subiciatur huic dicto, Noueram hoc antequam Theognis existeret. Id autem nihil molestiae adferat, quod & intus insitae orationis, & enunciatae finem esse amicitiam, illius cum seipso, huius cum alio. Quem enim philosophia ad virtutem perducit, is homo redditur sibi ipsi concinens, nunquam seipsum culpans, paceque secum & amore perpetuò fruens,

Non est seditio in membris contentio nulla est:

non rationi refragâs animi motus, non cupiditatum inter se concertatio, non cogitanti contraria cogitatio. non tanquam in confinio concupiscentiae & poenitentiae asperum ac tumultuosum gaudium. Sed pacata omnia & amica, ac plurimorum bonorum fertilia, efficientiaque vt seipso quis gaudeat. Musam verò enunciatiuae orationis praesidem neque ante Pindarus dixit lucri cupidam esse atque operariam, neque (puto) nunc diceret: sed ob insci-

inscitiam atque imperitiam honesti communem Mercurium factum fuisse mercennarium atque venalem. Non enim Venus quidem admini trisui filiabus succensuit,

Quod prima iuuenes in fraudem inducere turpi
Inst ituere dolo: ———

Vrania autem, Calliope, & Clcio gaudeant ijs, qui pecuniæ gratia doctrinam profiterentur. Sed mihi videntur Musarum opera & dona magis etiam quam Veneris philotesia, id est, amicitiæ ergo data ac gratuita esse. Etenim gloria quem nonnulli finem orationis faciunt, tanquam semen & initium amicitiæ in precio fuit. immo autem omninò plerique gloriam pro beneuolentia tribuunt: putantes eos duntaxat a nobis laudari, quos diligimus. Verum hi quidem, quomodo Ixion Iunonem persequens in nubem delapsus est, ita loco amicitiæ simulacrum fallax, & ad pompam compositum, atque instabile amplectuntur. Sana mente præditus autem, si in republ. ac rebus gerendis versetur, tantam captabit ex istimationem, quanta ob fidem quæ ei habetur, potentiam ipsius actionibus conciliet. Nam neque iucundum est neque facile nolentibus prodesse: vt velint, fides faciet. Sicut enim lumen melius est videntibus: ita gloria magis conducit sentientibus quam neglectis. Qui verò omissa reipubl. tractatione secum viuit, felicitatẽ in ocio & quiete ponens, is eam quidem gloriam*, quæ in hominũ turba, theatrisque publica prostat, ita vt Hippolytus Venerem eminus, ipse castus, salutabit: bonorum tamen ac celebrium virorum de se opinionem nequaquam negliget. diuitias autẽ, & principe dignam gloriam ac potentiam in amicitijs neque sectabitur neque si modicè affluant, auersabitur. Nam neque formosos adolescentes sectatur, sed modestos, compositos, & discendi cupidos, neque quibus forma, flos ætatisque & venustas adest, reformidat: neque culturæ dignos ob pulcritudinem reijcit. Ita dignitate & potentia principe digna præditus homo ciuilis ac moderatus, non abstinebit amando & diligendo: nec verebitur aulicus appellari & qui principem colat.

Nam qui Venerem fugiunt nimis mortalium,
Ægrotant ———

& qui bona sectantur, itidem errant gloriam & gratiam apud principes fugiendo. Philosophus ergo rebus gerendis abstinens tales non fugiet. Ciuilis etiam amplectetur eos, auideque audiet, nihil obturbans, neq; aures intempestiuis atque sophisticis collocutionibus interpellans: sed volentibus illis differere gaudens, colloquens, vacans, & conuersans.

Bis sex dierum consero viam, solum
Berecynthiam regionem. ———

Is si non tantum agriculturæ studiosus, sed etiã humanitatis fuisset, maluisset profectò conserere agrum tot alendis sufficientem, quam Antisthenes illum agellum, quem ægre ipsi rursus exemisti. quod si te interrogarem, orbẽ terrarum obire totum recuso. [VII.] At verò Epicurus bonum in altissima quiete, tanquam in portu ab vndis tuto ac silente collocans, beneficium dare non modò pulcrius, sed etiam iucundius esse ait quam accipere. Nil enim tam est ferax gaudij, atque gratia & sapuit, qui Gratijs nomina imposuit, Aglaiæ, Euphrosynes, & Thaliæ. Maior enim & purior est lætitia dantis. Itaque sæpe pudet accipere beneficium: semper cum gaudio gratificamur alijs Bene autem multis faciunt, qui eos bonos reddunt, quorum opera multi indigent. sicut contra qui principes, reges, tyrannosque solent corrumpere sycophantæ, calumniatores, atque adulatores, ab omnibus profligantur atque puniuntur: vt qui lethale venenum non in vnum aliquem iniecerint calicem, sed in fontem publicum, & qui vniuersos vti norint. [VIII.] Sicut igitur Calliæ illos in comœdia traductos adulatores Eupolis ait, non igni, non ære, non ferro arceri posse ne ad cœnam commeent: Apollodori autem tyranni, & Phalaridis, & Dionysij amicos atque familiares exquisitis supplicijs peremerunt, diisque deuouerunt: quod illis vnum iniuria afficientibus, hi per vnũ principem multos læderent. ita qui cum priuato consuescit philosophus efficit vt is seipsum nulla molestia, nullo damno afficiat, placideque viuat: qui verò principis alicuius malos mores corrigit, animumque ad officium dirigit, is quodammodo publice philosophatur, optimumque publicum emendat quo omnes gubernantur. Sacerdotibus ciuitates honorem habent, eosque venerãtur, quod bona ij a dijs non sibi tantum, suisque amicis & familiaribus sed in cõmune omnibus ciuibus precantur & verò ij deos non faciunt bonorum largitores: sed cum tales suapte sint natura, eos obsecrant. Principes philosophi cum ijs versantes iustiores faciunt, moderatiores, & ad beneficentiam propensiores: vt par sit eos etiam magis gaudere. [IX.] Mihi quidem faber lyram quoque eo libentius videtur alacriusq; fabricaturus, si sciret eum, qui habiturus eam esset, canendo Thebas muris circundaturum, vt fecit Amphion: aut Lacedæmoniorum seditionem pacaturum, vt fecit Thales, itemque gubernaculum conficiens, si gubernatorem eo intelligeret vsurum ad regendam Themistoclis prætoriam nauim propugnantem pro Græcia, Pompeijve prædones maritimos exscindẽtis. Nonne hoc etiam de sua doctrina statuet philosophus: ea imbutum ciuilem atque principem virum, in publicum vtilem futurum, ius dicendo, leges condendo, malos puniendo, bonos augendo? Equidem nauium opificem bonũ aliqua cum voluptate arbitror clauum fabricaturum, si audiat eo gubernandam Argo

animum suam ab omnibus celebratam. neque tam alacriter carpentarius aratrum currumve construet, vt axones in quos Solon suas sit leges inscripturus. [X.] Et quidem doctrina philosophica vbi in animum principis ac ciuilis viri inscripta haeserit, vim legis adipiscitur, atque eo nomine in Siciliam nauigauit Plato, sperans se id cõsecuturum, vt Dionysius in agendo decretis philosophiae tanquã legibus vteretur, eaque facta repraesentaret: sed Dionysium inuenit instar libri, in quo quae scripta sunt, rursum expungi solent, iã sordibus & maculis refertum, neque tyrannidis tincturam dimittentem, quam temporis longinquitas penetrabilem iam & indelebilem reddiderat. Oportet autem tales, dum in cursu adhuc & motu sunt vitia, bonas amplecti disputationes.

PLVTARCHI, AD PRINCIPEM ineruditum.

[I] PLato à Cyrenaeis rogatus, vt leges ipsis scriptas relinqueret, rempublicamque constitueret, recusauit: quòd diceret difficulter Cyrenaeis leges posse poni, rebus eorum ita laetis: ac nihil ita esse petulans, ferox, atque imperio reluctans, atque est homo rebus, vt videtur, secundis fruens. Itaque difficile est imperantibus consilium de imperio dare. verentur enim doctrinam, vtpote imperaturam ipsis, admittere, ne potentiae ipsorum praestãtiam ea rationibus officij subiugans minuat. Quippe ignorant isti Theopompi Spartanorum regis consilium, qui cùm primus Spartae regibus ephoros adiunxisset, exprobranti vxori quod filijs regnum minus quam accepisset ipse relicturus esset: respondit, Tãto id maius esse relicturũ, quanto firmius. nimia enim vehementia ac immoderata regni potentia remissa, simul cum inuidia periculum declinauit. Et tamen Theopompus imperio tanquam magno fluuio ad alios deriuato, quantum ijs dedit, tantum sibi ipse ademit. Doctrina autem philosophica in principe habitans, eiusq; custos & tanquam consiliarius, potentiae veluti nimis habiti corporis maiorem iusto vim detrahens, id relinquit quod est sanum. [II] Sed plerique principum atque regum ob amentiam imitantur imperitos statuarios, qui putant magnos ac validos visum iri colossos, si eos admodũ diuaricatis cruribus, distentosq; & hiantes fingãt. Sic enim & ipsi vocis grauitate, & vultus toruitate, morumq; importunitate, & auersatione conuictus videntur maiestatem imperij prae se ferre: nihil omninò differentes à colossicis istis statuis,

ſtatuis, quæ foris heroica aut diuina ornatæ forma, intus terra, lapidibus, & plumbo ſunt repletæ. Hoc intereſt, quod ſtatuarum iſtarum moles rectitudinem ſeruat perpetuam abſque inclinatione. ineruditi autem principes ab interna ſua inſcitia ſæpenumerò labefactantur atque ſubuertuntur. baſi enim non ſitæ ad lineam & angulos rectos poteſtatem ſuperſtruentes excelſam, vna vergunt. [III.] Enimuerò ſicut neceſſe eſt primo omniũ ipſam regulam rectam & firmam eſſe, atque ita deinde ea quibus applicatur, ipſa quoque ſui ſimilia facere atque ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in ſe ipſo imperium moreſque rectè conſtituere atque dirigere, poſtea ei ſubditos accommodare nam neque cadenti eſt erigere, neque componere incompoſiti, neque ordinare inordinati, neque imperare nulli imperio ſubditi. Sed plerique inepta decepti ſententia primum hoc putant eſſe in imperio bonum, nulli ſubeſſe imperio. atque adeo rex Perſarum omnes pro ſeruis habuit, excepta ſua vxore: cuius maximè debuit eſſe dominus. Quis ergo imperabit principi? Lex, omnium rex mortalium atque immortalium, vt ait Pindarus. non ea foris ſcripta in libris, aut lignis inſculpta: ſed viua in ipſius corde ratio, ſemper vna habitans atque excubans, & animum nunquam ſinens eſſe principatus vacuum. Sanè Perſarum rex vnum de cubicularijs ad hoc habebat conſtitutum, vt manè ad regem ingrediens diceret: Surge ô rex, & curam rerum gere, quas te curare Oromaſdes voluit. eruditus & cordatus princeps intus habet qui hoc idẽtidem occinat & admoneat. [IV.] Etenim Polemo deorum adminiſtrum eſſe dicebat Amorem, ad adoleſcentium procurationem deſtinatum. Verius autem hoc dixeris, principes dei eſſe adminiſtros ad tutandam hominum ſalutem: vt quæ dij bona hominibus largiuntur, ea partim diſtribuant, partim conſeruent.

Vides ſublime fuſum immoderatum ætherem,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur?

Is quidem principia demittit ſeminum conuenientium, terra autem ea vegetat: augentur alia imbribus, alia ventis, alia calore ſiderum lunæque fouente. omnia autem ea Sol ornat, & illum quẽ ferunt amoris illicem indit. & tamen iſtis tot tantiſque donis quæ dij largiuntur, abſque lege, iuſtitia, & principe frui non eſt permiſſum. Etenim iuſtitia legis eſt finis, lex principis opus: princeps dei imago omnia digerentis. neque iş opus habet Pheidia qui fingat, aut Polycleto, vel Myrone: ſed virtutis opera ſeipſum deo quam ſimillimum facit, iucundiſſimumque ſpectatu opus, & dijs chariſſimum. [V.] Quale verò elegantiſſimũ in cœlo ſimulachrum ſui deus Solem atque Lunam infixit: tale in ciuitatibus eius exemplum eſt atque lumen princeps,

Iura

Iura dei similis qui dat mortalibus aqua.

scilicet rectâ præditus ratione, idque habens diuinum, non sceptrum, non fulmen, non tridentem. quomodo nonnulli se pingi ac fingi iubentes, stultitiam suam inuidiæ exposuerunt, dum affectant ea quæ consequi nequeunt. Succenset enim deus tonitrua & fulmina radiorumque proiectus imitantibus. qui verò virtutem ipsius æmulantur, & honestate humanitateque ipsum referre conantur, hos studio eorum delectatus auget, suaque eos æquitate, iustitia, veritate, ac mansuetudine impertit. quibus nihil est diuinius: non ignis, non lumen, non Solis cursus, non syderum ortus atque obitus, non ipsa perpetuitas atque æternitas. non enim ob tempus vitæ beatus est deus, sed virtutis principatu. id enim diuinum est: & pulchrum idipsum, quod ab ea regitur. Sanè Anaxarchus Alexandrum consolans ob Cliti cædem animi se angentem, An ignoras, aiebat, Ius & Fas Ioui assidere, vt quicquid rex agat, id fas iustumque putetur? non rectè ille pœnitentiam delicti animo ad alia audendū similia exhortādo eius amoliens. Quod si coniecturis hæc sunt examinanda, non profectò Ioui Iustitia adsidet, sed ipse ius & fas est omnium legum antiquissima & perfectissima. atque propterea veteres isthæc finxerunt docueruntque, vt ostenderent sine iustitia ne Iouem quidem rectè potuisse imperare. Illa autem virgo est, vt ait Hesiodus, incorrupta, verecundiæ, pudicitiæ, & veritatis contubernalis. Atque hinc reges venerandi vocantur. maximè enim venerationem merentur, qui minime metuunt. [VI.] Debet autem princeps magis metuere, ne quid faciat mali quam ne quid patiatur: illud enim huius est causa. Atque hic metus humanus est principis, & non degener, timere subditis, ne quod imprudentibus accidat malum.

Qualis propter oues canibus metus acris in aula
Incidit, aud. ta est vbi fors fera. ———

non pro se, sed pro custodiæ suæ commissis. Epaminondas quidem, cum festo quodam die Thebani effusius se compotationi dedissent, solus circumiens arma & muros lustrabat, sobrium se esse ac vigilare dicens, vt alijs ebrijs esse ac dormire liceret. Et Cato Vticæ cum reliquos a clade vniuersos per præconem ad mare conuocasset, inq; naues imposuisset, felicem ijs precatus nauigationē, seipsum interfecit, docens, pro quibus princeps metum gerere, quæ debeat contemnere. At Clearchus Ponticus tyrannus in cistam irrepens anguis in morem dormiebat. Et Aristodemus Argiuorum tyrannus sponda in sublimi conclaui posita, supra ianuam pensilem, cum amica dormiebat: & amicæ mater vbi adscendissent, scalas remouebat, rursumque luce facta apponebat. Quomodo, putas, hic archiuum, theatrum curiam, conuiuium metuebat, qui de cubili suo carcerem redegerat? Re enim vera principes

cipes ſubditis, tyranni ſubditos metuunt. itaque horum cum potentia creſcit metus, & quo pluribus imperant, eo plures timent. [VII.] Non enim probabile eſt, neque conuenit, (quod nonnulli philoſophorum putant) deum permixtum eſſe materiæ omnia ſuſtinenti, & infinitas rerum neceſſitates, caſus, mutationeſq; perpeti. ſed nobis ſupra alicubi apud naturam ſempiternam, eodemque ſemper modo affectam collocatus ſupra ſacra (vt ait Plato, fundamenta, recta ſecundum naturam proficiſcens ad finem pergit. Sicut autem in cœlo pulcherrimum ſui documentum poſuit, in quo tanquam ſpeculo gnaris ſecernendum præbet: ita in ciuitatibus iuſtitiæ ſplendor quandam diuinæ ſapientiæ imaginē reddit, quam beati & prudentes, philoſophia deſcribunt, ad rem pulcherrimam ſtudium ſuum ad iungentes. Cæterum hanc animi affectionem nihil aliud efficit quam doctrina philoſophica: ne idem nobis vſuueniat, quod Alexandro. qui cum eſſet Diogenem Corinthi contemplatus, miratus amplexuſque hominis ingenium magnanimitatemq; dixit, Niſi Alexāder eſſem, Diogenes eſſe vellem. tantum non oneratus felicitate, ſplendore ac potentia ſua tāquam impedimentis virtutis atque ocij, æmulanſque pallium & peram: quibus inuictum ſe præſtabat Diogenes, vt armis Alexander, & equis ac ſariſſis. [VIII.] Atqui licebat ei philoſophanti & animo fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum, eoq; magis fieri poterat Diogenes, quia erat Alexander, cui ad magnā fortunam multiſq; ventis & fluctibus agitatam opus erat validū firmamentum atq; gubernator. Apud humiles enim & plebeios imbecillitati admixta ſtultitia peccadi occaſione deſtituitur: & ſtultitia tanquam ſomnijs vitioſis animus exagitatur, cum nō habeat tantum virium vt cupiditatibus obſequatur. At potentiæ vbi prauitas acceſſit, dementia motibus animi additur. & verum eſt illud Dionyſij, qui tum maximè ſe frui imperio aiebat, cum celeriter faceret quæ vellet. Valde autem magnum periculum eſt, ne cui licet facere quod vult, is velit, quod non debet.

Nam ſimul ac dictum verbum eſt, factum ilicet exſtat.

Prauitas a potentia celerem nacta curſum, omnes animi motus in facta expellit. de ira cædem, de amore adulterium, de auaritia publicationem alienorum bonorum facit.

Nam ſimul ac dictum eſt, ———

petijt qui offenderat: ſimul ac ſuſpicio incidit, interficitur qui delatus fuit. Ac ſicut phyſici dicunt fulgur tonitru poſterius erumpere, vt ſanguis vulnus ſequitur, prius tamen videri, auditu ſonum expectante, viſu lumini occurrente: ſic in imperijs ſupplicia accuſationibus anteuertunt, & damnatio criminis demonſtrationem

Impellit, ira namq; ſtatim, reſiſtere

Vt curuus fluctibus vncus anchora haud valet:

niſi

nisi grauitate præpedita ratio compescat reprimatque potentiam, videlicet Solem imitetur princeps, qui ad summam euectus altitudinem in partibus septentrionalibus, lentissime mouetur, tarditate cursum tutum reddens. Nam ne latere quidem vitia potentum possunt. Sed sicut morbo comitiali laborãtes si in frigore versentur, vertigine corripiuntur & agitatione morbum eorũ arguente: ita Fortuna vbi ineruditos ac ineptos homines aliquantulum opibus, gloria aut principatu extulit, statim eorum ruinam demonstrat. Atque adeò sicut inter vacua vasa non facile discernere possis, quod eorum integrum, quod sit vitiosum: vbi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat. ita animæ rimis fatiscentes immissam potentiam non continent, sed foras diffluunt cupiditatibus, iris, arrogantijs, ineptijs. Et quid attinet isthæc dicere? quando etiam minima vitia illustrium ac celebrium virorum calumniis impetuntur. Cimoni vinum vitio dabatur. Scipioni somnus. Lucullus male audiebat, quod cœnaret sumptuosius.

PLVTARCHI DE VIRTVTE MORALI, commentarius.

[I.] DE virtute, quæ cùm appellatur tum videtur ad mores pertinere, eoque præcipue a contemplatiua differt, quia pro materia animi motus, pro forma rationem rectam habet, propositum nobis est disserere: quæ nam sit eius natura, quomodo subsistat, an quæ eius capax est animi pars peculiari sit ratione ornata, an alienæ particeps: mixtane eà pars cum meliore sit, aut potius ea tanquam magistra & principe vtens, particeps dicatur imperantis facultatis. Quod enim possit virtus etiam exsistere atque permanere omnis materiæ expers, omnisque mixtionis, existimo manifestum esse. Expedit autem breuiter aliorum sententias percurrere, nõ tam recensionis gratia, quam vt iis prius expositis nostra & euidentiæ plus habeant & firmitatis. [II.] Menedemus, cui patria fuit Eretria, virtutũ & multitudinem sustulit, & differentias: quod vnam esse arbitraretur, quæ diuersis vteretur nominib. Idem enim dici temperantiã, fortitudinem, iustitiam, quomodo idem sunt gladius & ensis. Aristo autẽ Chius, vnicam & ipse quod ad substantiam attinet virtutem fecit, ac sanitatem appellauit: certarum autem respectu rerum, plures, vt si quis vellet visum nostrum quando res albas intuetur, *leucotheam*, id est alborum, quãdo nigras *melantheam*, id est nigrorum spectatorem, aut alia simili ratione appellare. Etenim virtus dum considerat quid agendũ sit aut non agendum, prudentiæ nomen gerit: dum moderatur cupidi-

Varia de virtute sententia.

cupiditatibus, modumque & legitimum voluptatibus tempus definit, temperantiæ: dum commercia contractuſque hominum inuicem temperat, iuſtitiæ. ſicut culter vnus quidem eſt, alias autem aliud ſcindit. & ignis vnica ſua natura vtēs in varias agit materias. [III.] Sublabi in hanc ſententiam Zeno etiam quodammodo videtur Citieus, qui prudentiam definiens in tribuendis rebus iuſtitiam, in ſequendis aut fugiendis temperantiam, in ſuſtinendis fortitudinem nuncupat. Tamen qui id negant, volunt prudētiæ vocem a Zenone pro ſcientia fuiſſe vſurpatam. Chryſippus autem dum ſecundum qualitatem, quamuis peculiarem aliquam virtutem putat debere conſtitui, imprudens totum (vt eſt apud Platonem) examen virtutum excitauit incognitum atque inſolens. nam ſicut a forti fortitudinem. a manſueto manſuetudinem, a iuſto iuſtitiam: ſic à gratioſo gratioſitatem, a bono bonitudinem, a magno magnitatem, ab honeſto honeſtitudinem, aliaſq; id genus dexteritates, compellabilitates, verſabilitates virtutum in numero cenſens, multis & abſurdis nominibus nihil tale deſiderantem impleuit philoſophiam. [IV.] In eo omnes conueniūt, quod virtutem partis animę principis affectionem quandam & facultatem ratione partam, aut ipſam potius eſſe rationem ſibi conſentientem, firmam atque inexpugnabilem ponunt. ſentiuntque partem animi motibus obnoxiam ſubitis atque brutam, non differentia naturæ quadam a ratione diſcretam eſſe: ſed ipſam illam animi partem, quam rationem & principem vocant, totam prorſus conuerſam ac mutatam ſub motus animi ſubitos, mutationeſque habitum aut affectionem efficientes aliquam, fieri vitium vel virtutem, nihilq; habere in ſe brutum; ſed brutum dici, quando vi incitatæ appetitionis præualente & obtinente, ad abſurdum aliquid contra rationis conſilium effertur. motum enim illum rationem eſſe prauam & intemperantem, a vitioſo & falſo iudicio vehementiam vireſque conſecutam. Cæterum omnes hos videtur latuiſſe quo modo vnuſquiſque noſtrûm reuera duplex ſit atq; compoſitus. Non enim perſpexerunt vtranque duplicitatem noſtri: ſed eam duntaxat, quæ euidentior eſt, ex anima & corpore compoſitionem. [V.] Atqui ipſam animam è duabus ac diſſimilibus iis naturis eſſe conflatam, bruta parte inſtar alterius corporis cum ratione naturæ quadam neceſſitate commixta atque concinnata, ne Pythagoram quidem (puto) fefellit: idque conijcio ex eius ſtudio muſicæ, quam ille animæ demulcendæ atq; pacandæ cauſa induxit, vt quæ non omnia haberet doctrinæ ac diſciplinis obedientia, aut quæ de vitio ad virtutem oratione traduci poſſent: ſed quippiam alius generis ſuadelam, formationem, atque cicurationem prætereà deſiderans, ne plane philoſophiæ intractabile ſe atque refractarium præbeat. Plato quidem apertè, firmiter, atque

Hominis quomodo duplex anima.

que

[illegible] perata, [illegible] atque [illegible] contrarium, [illegible] exh beat. Tum [illegible] rationi[illegible] ac numero [illegible], non simplicem esse aut eodem per[illegible] sed [illegible] eius partem intelligentem [illegible] quia hominem [illegible] natura [illegible] conuenientes [illegible] motibus [illegible], bruta [illegible] gubernante [illegible] habeat. atque [illegible] in duas [illegible] quarum altera semper appelletur [illegible] commodet [illegible] ratione [illegible] atque famulatū Thymo[illegible] appellat ipse quod [illegible] ad [illegible] concupiscentiam [illegible] quæ optime [illegible] est A[illegible] quod ex [illegible] manifestum [illegible] quod [illegible] appetitum [illegible] & [illegible] vsque ita [illegible] quod capiorsum [illegible], [illegible] sed [illegible] surda quodam [illegible], omninoq [illegible] ex pro[illegible] & [illegible] ante vita [illegible] data. Qui vero non assequuntur, quomodo [illegible] rationi obtemperare possit [illegible] nō videtur [illegible] quod [illegible] temperato [illegible] ductibus, sed con[illegible] necessitate [illegible] & ossa, reliquæque [illegible] vacua sunt, tamen dato impetu [illegible] ordinem seruant [illegible] & [illegible] ut [illegible] opus [illegible] expressit, quem [illegible], ad eamque [illegible]

[illegible] per [illegible]

Manabant, socium thalami [illegible]
Vxoris fletum miseratus me[illegible] pudi[illegible]
Intra palpebras con[illegible]
Lumina, vel ferrum [illegible] lacrymas [illegible] premebat.

ita spiritum, sanguinem, & lacrymas [illegible] rationis [illegible] audientes. Hoc etiam demonstrant apud formosos aut formosas [illegible] vbi tangere ratio & lex vetat, pudendorum recessio, [illegible] quiescentium: quod maxime vsu venit amore [illegible] qui simul atque audiuerunt se per errorem sororis aut [illegible] fuisse, statim concupiscentia [illegible] & corpus membra iudicio [illegible] continuo [illegible] cibos & obsonia cum magna voluptate edentes, [illegible] aut discunt se aliquid impurum aut illicitum sumsisse [illegible] iudicio assentientes animi [illegible] ipsum corpus opinione ista ex[illegible] vo[illegible] & a[illegible] cum nausea co[illegible] (VIII.) At vereor [illegible] a[illegible] iciendum [illegible] se te[illegible], au[illegible] orationi videar inserere, [illegible] morem, [illegible] tibias, & quæ a[illegible] ad motum humanum [illegible] accommodata excogitauit i[illegible] tamen se animo cum nostrorum [illegible] applicant vna diligentia, [illegible]. Et [illegible] Zenonem ferunt, [illegible] cithara [illegible] caneret [illegible] misisus, adscende ad theatrum [illegible] animus, vt discamus qualem viscera, nerui [illegible] instituta vocem [illegible] subtilitat[illegible] (IX.) Verum [illegible] sis, audite ex ipsis velim, [illegible] & eques atque aues domi [illegible] redigunt [illegible] habe[illegible] gestibus, & a[illegible] exhib[illegible] stisque [illegible] Homerus Achill[illegible] pugnam equos vi[illegible] fac[illegible] tas animi no[illegible] qua [illegible] mus, ea sit natura, vt [illegible] ea, [illegible] possit. cum quidem ista facult[illegible] tes circumscripta sit, non foris v[illegible] etur, neque n[illegible] beribus subigatur: sed ab eadem [illegible] dependeat [illegible] via educetur, impleaturque men[illegible] consuetudin[illegible]. Itaque [illegible] Græci nomen *ethos* fecerunt perco[illegible], vt [illegible] ptionem informem, mores (de quibus n[illegible] est) qualitas quædam in bruta animi parte, ac [illegible], quod [illegible] [illegible] etiam siue qualit[illegible] consuetudinis [illegible] quæ [illegible] (X.) [illegible] cum ratio omnem pr[illegible]

tur:

tur. [illegible] in [illegible], [illegible] expediat: sed finem ei, quẽdam q[illegible] virtutes morales, quæ non [illegible] [illegible]uum animi, sed eorum mediocritates [illegible] [illegible]erat autem, prudentiæ opera facultatem [illegible] mobilem in habitu probo constituens. Tria enim hæc [illegible] in animo hominis, facultatem, perturbationẽ seu mo[illegible]ionem, habitum. Est autẽ facultas principium & [illegible] qualem dixi perturbationis, vt sunt iracundia, ad pudorem [illegible] propen[s]io. Ipsa perturbatio isthæc, motus iam est [illegible], vt ira, vt confidentia, vt pudor. Habitus robur iam est & conformatio brutæ [illegible] consuetudine parta: isque aut vitium, vbi male, aut virtus est siquidem probè condocefacti [illegible]. Porrò autem, quando non omnem virtutem me[diocritatem] [illegible] ciunt, moralem ve appellant: a[illegible] reperita re differe[illegible] de [illegible] videat. [XI.] Rerum aliæ pro se ipsæ sunt, [illegible] ratione ad nos relatæ. Pro se ipsæ sunt, terra, [illegible], Ad nos certo modo [illegible] sunt siue referuntur [illegible] malum, expetendum, fugiendum, iucũdum, molestum [illegible] [illegible] considêret de [illegible] [illegible] ha[illegible] contemplatiua dicitur [illegible] quæ in certa conditione ad nos [illegible] & ad [illegible] destinata. [illegible] prudentia [illegible] dicitur. [illegible] prudentiam ac sapientiam [illegible] [illegible], quod vbi contemplatrix philosophia [illegible] [illegible] animi [illegible] comparatur, ratio [illegible] tantum est [illegible] Fortuna opus est. quam, vt [illegible] non deliberat. versa[illegible] [illegible] semper [illegible] sunt modo. [illegible] non deliberat [illegible] an tres eius angu[li] [illegible] æqui [s]int necne, quippe qui certus [illegible] habere [illegible] a enim [illegible] de rebus alias aliter habentibus, non de perpetuis & immutabilibus ita contemplatrix veri mens, prima, [illegible] perpetuam seruantia, nullam admittentia [illegible] rationẽ habet deliberandi. [XII.] Pruden[tiam] [illegible] res diuersis plenas erroris atq; tumultus, necesse [illegible] fortuitis casibus [illegible] habere, & de [illegible] ratione vti de [illegible] obscurioribus: ac deinde consilium agere [illegible] brutæ [illegible] præsente & vna ad [illegible] dum tracta. Impetu enim [illegible] actionis indigent, quia [illegible] motu [illegible] animi non perpetua [illegible] [illegible] opus [illegible] modum desc[ri]bentis, ne vel [illegible] vel [illegible] prodat. nam subitis affectionibus [illegible] facultas motibus cietur, nõ [illegible] [illegible] quibusdam etiam remissio-

Ethica & contemplatrix philosophia discrimen.

ribus & quam con[illegible] [illegible]. Itaque [illegible] quæ agimus vnumquodque [illegible] modo recte con[illegible] multipliciter errari in eo [illegible] scopum attingere, [illegible] & simplex: ab eo autem [illegible] excedendo deficiendoque aberratur. Proinde hoc rationis [illegible] præscriptum naturę dirigentis opus est, [illegible] animi [illegible] citrave modum se incitando peccat, ad mediocritatem [illegible] vocare. Vbi enim o[illegible] [illegible]llitatem, mollitiem, [illegible], aut trepidationem [illegible] appetitio [illegible] remittit, ac antequam perueniatur ad bonum propositum [illegible] ibi ratio adest excitans atque resistens. Idem si quando nimius feruidus atque [illegible] ositus, vehementem eius ratio reprimit & cohibet. [XIII.] Ad hunc modum itaque ratio motus [illegible] tionis definiens, morales in homine virtutes [illegible] nit, quæ [illegible] mediocritatem [illegible] nimium & parum a [illegible] te proficiscentes. Neque enim dicendum est quamuis virtutem in mediocritate consistere. [illegible] sapientia, nihil indigens brutæ partis, inque sincera mente & perturbationum vacua locum habens rationis quædam [illegible] excellentia in seipsa perfectionem habens, qua vi scientiæ [illegible] quimur, rem diuinissimam atque [illegible] propter corpus necess[illegible] quam instrum[illegible] brutæ partis animi, [illegible] qualitatis [illegible] mediocritas [illegible] implens. [illegible] cum [illegible] & [illegible] inter sincera [illegible] & inter continentiam [illegible] [illegible], vt ix. [illegible] xii & [illegible] particeps, vt inter bonum & malum [illegible] nullo hominum modo virtus est [illegible] [XIV.] [illegible] neque [illegible] aliquid e vitijs est: neque [illegible] continens, ab eo quod [illegible] est contineri: [illegible] perturbationibus & impetibus concu[illegible] plus minusve æquo locum habet. sed est di[illegible] quomodo in sonis harmonica [illegible] est vox, quæ mese (id est [illegible] & hypates, hoc est, [illegible] illius ac [illegible], huius [illegible]: [illegible] virtus cum sit [illegible] & [illegible] tas [illegible] ca bruta ve[illegible] s ani[illegible] remissiones & intentiones, atque ad id quod [illegible] vel [illegible] modum est ap[illegible] ferens, vnumquemque [illegible] ad mediocritatem [illegible] tudinem [illegible] [XV.] [illegible] primum [illegible] udinem [illegible] quæ [illegible] in hac ex[illegible] dicimus [illegible] inter sordid[illegible] atem ac prodigalitatem [illegible] mansuetu-

Medium multiplex.

[illegible] & [illegible] pessima [illegible] & [illegible] neque [illegible] animi [illegible] affectum [illegible] quam [illegible] quæ inter [illegible] est [illegible] plane diuer- [illegible] illas affectionesque animi [illegible] continentiam, & [illegible] incontinentiam [illegible] voluptates & cupiditates, [illegible] animi vi [illegible] vocamus. Nunc, [illegible] temperantia [illegible] veluti placidū [illegible] gubernat atque [illegible], ibi in appeten- [illegible] continentia autem ea est [illegible] quidem & [illegible] [illegible] contentionem [illegible], ut [illegible] ob- [illegible] reluctantem & [illegible] verbere qua- [illegible] actu [illegible] barū [illegible] inter [illegible] gam [illegible] summa op[illegible] & [illegible], [illegible] est apud Simonidem [illegible] excidant [illegible]. Itaque etiam continentiam non [illegible] perfectam [illegible], sed minus [illegible] virtutem [illegible] esse. [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] animus [illegible] & dis[illegible],

Simul frequens referta que [illegible],
Pa[illegible]ibus [illegible].

[illegible] m quoque minus aliquid [illegible] temperantiam, in [illegible] vi [illegible] : quorū ille ap- [illegible] [illegible] (XVII) [illegible] [illegible] [illegible] vi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & in [illegible],

& [illegible] manifesta eorum apparent [illegible] intemperantium enim [illegible] sunt voces:

Gratia quæ iam sit sine Cypride quæve voluptas?
Hac mihi cum cura [illegible], emoriar.

Item:

Vescere lautis, potareq; & Venere frui:
Namque addita [illegible] omnia sunt mihi cætera.

quippe homini toto animo ad voluptates vergentis atque prolabentis, neque minus ille etiam qui dicit

Sine me perire. nam id est in [illegible] meam:

tam iudicio [illegible] affecto, quàm [illegible] perturbatione. [XVIII.] Alia sunt incontinentium dicta.

At enim mihi natura, [illegible] facit.

& alius:

Eheu, diuinitus hoc malum mortalibus
Accidit, bonum [illegible] tamen.

& alius:

Impellit ira. nec [illegible]
Littoreus [illegible] anchora queo flectibus:

hamum anchoræ [illegible] non inepte appellans [illegible] neque constantem, sed quæ ob [illegible] ac molliciem iudicium [illegible] neque ab his similitudinibus [illegible] huc:

Nam nostra nauis à terra [illegible]
Suspensa per [illegible] spirat aura [illegible]
Hæremus [illegible] permittere [illegible]

retinacula [illegible] iudicium turpitudini repugnans: quia aliquando a perturbatione tanquam valido [illegible], tum [illegible] [XIX.] Seuera enim plenis cupiditatis [illegible] voluptatis [illegible] intemperans, dedq; seipsum [illegible] & [illegible] oblique, [illegible] conatur aduersus motum [illegible], [illegible]labitur & in [illegible] dinem decidit. quomodo Anaxarchum [illegible] traducit Timon.

Hic & Anaxarchi vis illa animi videtur,
Se quocunq; dedisset, [illegible]
Is tamen, vt perhibent, [illegible]
Vixit: namq; voluptatis [illegible] super que
Natura [illegible]
Retrorsum [illegible].

[illegible] sed temp[illegible] incontinens [illegible] intemperans & alter [illegible] turpia non [illegible] [XX.] At continentia [illegible]

[illegible] s [illegible] a parte [illegible] bus. Morsus [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] qua [illegible] tem & [illegible] ac [illegible], mi- [illegible] obedientia ac [illegible] possis: vtique [illegible],

[illegible] soluere, q [illegible] alta

[illegible] spinis [illegible] amen

[illegible] furiosis [illegible] que motus ratio exstinxit. quæ [illegible] requi [illegible], hæc consentientia, pate- [illegible], & [illegible] consiliis propositisque ad [illegible] nunquam rationem præcurrant, nun- [illegible] tant, nunquam [illegible] se gerant, nunquam [illegible] dent. ita vt omnis appetitio ductu rationis au- [illegible] equatur.

[illegible] sequa [illegible] cursitat.

[illegible] Xeno [illegible] confirmatur dictum, qui pro- [illegible] phan [illegible] vltrò facere ea, quę [illegible] canis morsu [illegible] metu a [illegible]. Obscurum [illegible] cupiditates [illegible] [XXI.] [illegible] rationi [illegible] perturbationi [illegible] negent [illegible] animo duarum [illegible] sed vnius ea- [illegible] vtram [illegible] quæ [illegible] an- [illegible] ad [illegible] dum & [illegible] vo [illegible] & [illegible] incitatio [illegible] nam & cupiditatem, & me- [illegible] & quæ [illegible] genus reli [illegible] omnia, opiniones esse & senten- [illegible] : sed motus ac [illegible] principi [illegible], assensiones, atque impe- [illegible] qu [illegible] alio recidant: sicut puero- [illegible] veh [illegible] causa lubricam habent [illegible] XXII [illegible] sententia primū evidentiæ [illegible] cupiditatem illam in [illegible] m, ut [illegible] neque [illegible] a- [illegible], qui [illegible] eique [illegible] a ratiocinand [illegible] & [illegible] desilit, cum vi- [illegible] cupiditat [illegible] & tunc, cum ratio [illegible] pertu [illegible] hanc ope- [illegible] & [illegible] perturbation bus [illegible] que ratiocinando ab [illegible] atur [illegible] in

In Stoicos, an affectus sint opiniones.

vtranque partem [illegible] communisque [illegible] b[illegible]um est. Quemadmodum [illegible] id [illegible] pi[illegible] in r[illegible] [illegible] perinde faciunt, [illegible] venatorem & feram [illegible] sed vnum putarent esse [illegible] [illegible] fera fieret. nam & [illegible] fella [illegible] sensum [illegible], cum non [illegible] sed [illegible] ac [illegible]

Cõsultatio. [illegible] XXIII. [illegible], Ipsi etiam [illegible] [illegible] trahi se [illegible] de eo quod [illegible] vtranque [illegible] partem. cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mini, [illegible] [illegible] [illegible] Itaque neque [illegible] ratiocinationibus quae sunt [illegible] tamen eque [illegible] quam [illegible] animi sententiam, [illegible] partem, nisi [illegible] tanquam in [illegible] [illegible] examine [illegible] saepenumero [illegible] ratio [illegible] consuetudendi, [illegible] studium [illegible] aduersetur [illegible] sibi [illegible] repugnare videamus [illegible] nes cuius generis [illegible]

Turpe recusatu hac fuit [illegible]: & [illegible]
Accipere [illegible] rerea qu[illegible] cem.

I[illegible]

Miserum [illegible], sed [illegible]
Subterf[illegible] tamen

[XXIV.] Sed & [illegible] [illegible] [illegible] tum a [illegible] tantes affectus [illegible] [illegible] qui [illegible] us com[illegible] [illegible] gratiam [illegible] de duabus [illegible] patrocina[illegible] [illegible], sed affectu [illegible] [illegible] [illegible] rationem: itaq; optima[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o[illegible] [illegible] momento vacu[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]: [illegible] batione oborta, [illegible] [illegible] partem voluptatis aut doloris capacem, & [illegible] [illegible] [illegible] alius qui fit, vt in philosophis [illegible] [illegible] aliisque [illegible] ore nos ab al[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] vt cum ipse Aristoteles, Democritus & Chrysippus nonnulla prius [illegible] [illegible] [illegible] dolore, & quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] at [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] neque [illegible] genere [illegible] conti[illegible] neque [illegible] [illegible]. quo fit, vt ratio [illegible] [illegible], ad id [illegible] perquam [illegible] beato

[illegible] es quod in seipsa vim eam habet [illegible] [illegible] refert [XXV.] [illegible] actio [illegible] [illegible] ntur consultationes, & iudicia, & [illegible] quia [illegible] admiscentur, rationi quandam [illegible] [illegible] difficultatem: [illegible] nimirum in [illegible] re [illegible] [illegible] bruta pars, voluptatem [illegible] aliquam obiic[illegible] [illegible] tum [illegible] dolorem, aut [illegible] Iudicium hac in disputatio[illegible] [illegible] sum, quod [illegible] partem. altera enim [illegible] [illegible] ram non [illegible] tur vim moliens & re[illegible] [illegible] qui [illegible] allig[illegible]t, is [illegible] [illegible] [illegible] habens [illegible] tum: [illegible] se pugnare [illegible] s, & [illegible] rum tanquam inflam[illegible] [illegible] a manu co[illegible] Contra in [illegible] [illegible] bus, ad quas motu [illegible] non pertingunt, & [illegible] [illegible] sunt contempla[illegible] philosophiæ. [illegible] a qua [illegible] partem [illegible] sunt momenta [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] quæ [illegible] [illegible] tanq[illegible] quod si in altera [illegible] [illegible] sustulerit, ita [illegible] porrò [illegible] [XXVI.] [illegible] vide[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] quod [illegible] Quando [illegible] con[illegible] [illegible], vt neque [illegible] neque [illegible] [illegible] duas partes [illegible] [illegible] pugn[illegible] [illegible] videre [illegible] [illegible] um affectuum [illegible]. Cùm enim fieri possit, vt [illegible] aliquis ingen[illegible] & bona ad [illegible] ole puerum [illegible] malum & [illegible] itaq; vt ira improbè in liberos & [illegible] aduersus tyrannos & hostes: [illegible] pugna [illegible] onis contra rationem & discor[illegible] [illegible] obsequi [illegible] que [illegible] [illegible] Equule[illegible] vxo[illegible] in eam [illegible] quomodo p[illegible]t cum [illegible] & pudic[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] us e[illegible]a [illegible] [illegible] cœperunt [illegible] [illegible] consuescere, paulatim deinde in

De affecti-bus.

cipes ſubditis, tyranni ſubditos metuunt. itaque horum cum potentia creſcit metus, & quo pluribus imperant, eo plures timent. [VII. Non enim probabile eſt, neque conuenit, (quod nonnulli philoſophorum putant) deum permixtum eſſe materiæ omnia ſuſtinenti, & infinitas rerum neceſſitates, caſus, mutationeſq; perpetienti. ſed nobis ſupra alicubi apud naturam ſempiternam, eodemque ſemper modo affectam collocatus ſupra ſacra (vt ait Plato) fundamenta, recta ſecundum naturam proficiſcens ad finem pergit. Sicut autem in cœlo pulcherrimum ſui documentum poſuit, in quo tanquam ſpeculo gnaris ſe cernendum præbet: ita in ciuitatibus iuſtitiæ ſplendor quandam diuinæ ſapientiæ imaginē reddit, quam beati & prudentes philoſophia deſcribunt, ad rem pulcherrimam ſtudium ſuum adiungentes. Cæterum hanc animi affectionem nihil aliud efficit quam doctrina philoſophica: ne idem nobis vſuueniat, quod Alexandro. qui cum eſſet Diogenem Corinthi contemplatus, miratus amplexuſque hominis ingenium magnanimitatemq; dixit, Niſi Alexāder eſſem, Diogenes eſſe vellem. tantum non oneratus felicitate, ſplendore ac potentia ſua tāquam impedimentis virtutis atque ocij, æmulanſque pallium & peram: quibus inuictum ſe præſtabat Diogenes, vt armis Alexander, & equis ac ſatiſſis. [VIII] Atqui licebat ei philoſophanti & animo fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum, eoq; magis fieri poterat Diogenes, quia erat Alexander, cui ad magnā fortunam multiſq; ventis & fluctibus agitatam opus erat validū firmamentum atq; gubernator. Apud humiles enim & plebeios imbecillitati admixta ſtultitia peccādi occaſione deſtituitur: & ſtultitia tanquam ſomnijs vitioſis animus exagitatur, cum nō habeat tantum virium vt cupiditatibus obſequatur. At potentiæ vbi prauitas acceſſit, dementia motibus animi additur. & verum eſt illud Dionyſij, qui tum maximè ſe frui imperio aiebat, cum celeriter faceret quæ vellet. Valde autem magnum periculum eſt, ne cui licet facere quod vult, is velit, quod non debet.

Nam ſimul ac dictum verbum eſt, factum ilicet exſtat.

Prauitas a potentia celerem nacta curſum, omnes animi motus in facta expellit. de ira cædem, de amore adulterium, de auaritia publicationem alienorum bonorum facit.

Nam ſimul ac dictum eſt, ———

perijt qui offenderat: ſimul ac ſuſpicio incidit, interficitur qui delatus fuit. Ac ſicut phyſici dicunt fulgur tonitru poſterius erumpere, vt ſanguis vulnus ſequitur, prius tamen videri, auditu ſonum expectante, viſu lumini occurrente: ſic in imperijs ſupplicia accuſationibus anteuertunt, & damnatio criminis demonſtrationem

Impellit, ira namq; ſtatim, reſiſtere
Vt curuus fluctibus vncus anchora haud valet:

niſi

nisi grauitate præpedita ratio compescat reprimatque potentiam, vt scilicet Solem imitetur princeps, qui ad summam euectus altitudinem in partibus septentrionalibus, lentissime mouetur, tarditate cursum tutum reddens. Nam ne latere quidem vitia potentum possunt. Sed sicut morbo comitiali laborátes si in frigore versentur, vertigine corripiuntur & agitatione morbum corũ arguente: ita Fortuna vbi ineruditos ac ineptos homines aliquantulum opibus, gloria aut principatu extulit, statim eorum ruinam demonstrat. Atque adeò sicut inter vacua vasa non facile discernere possis quod eorum integrum, quod sit vitiosum: vbi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat. ita animæ rimis fatiscentes infirmam potentiam non continent, sed foras diffluunt cupiditatibus, iris, arrogantijs, ineptijs. Et quid attinet isthæc dicere? quando etiam minima vitia illustrium ac celebrium virorum calumnijs impetuntur. Cimoni vinum vitio dabatur. Scipioni somnus. Lucullus male audiebat, quod cœnaret sumptuosius.

PLVTARCHI DE VIRTVTE MORALI, *commentarius.*

[I.] DE virtute, quæ cum appellatur tum videtur ad mores pertinere, eoque præcipue a contemplatiua differt, quia pro materia animi motus, pro forma rationem rectam habet, propositum nobis est disserere: quæ nam sit eius natura, quomodo subsistat, an quæ eius capax est animi pars peculiari sit ratione ornata, an alienæ particeps: mixtane ea pars cum meliore sit, aut potius ea tanquam magistra & principe vtens, particeps dicatur imperantis facultatis. Quod enim possit virtus etiam exsistere atque permanere omnis materiæ expers, omnisque mixtionis, existimo manifestum esse. Expedit autem breuiter aliorum sententias percurrere, nõ tam recensionis gratia, quam vt iis prius expositis nostra & euidentiæ plus habeant & firmitatis. [II.] Menedemus, cui patria fuit Eretria, virtutũ & multitudinem sustulit, & differentias: quod vnam esse arbitraretur, quæ diuersis vteretur nominib. Idem enim dici temperantiã, fortitudinem, iustitiam, quomodo idem sunt gladius & ensis. Aristo autẽ Chius, vnicam & ipse quod ad iustitiam attinet virtutem fecit, ac sanitatem appellauit: certarum autem respectu rerum, plures, vt si quis vellet visum nostrum, quando res albas intuetur, *leucotheam*, id est alborum, quãdo nigra, *melantheam*, id est nigrorum spectatorem, aut alia simili ratione appellare. Etenim virtus dum considerat quid agendũ sit aut non agendum, prudentiæ nomen gerit: dum moderatur cupidi-

Varia de virtute sententia.

cupiditatibus, modumque & legitimum voluptatibus tempus definit, temperantiæ: dum commercia contractusque hominum inuicem temperat, iustitiæ. sicut culter vnus quidem est, alias autem aliud scindit. & ignis vnica sua natura vtēs in varias agit materias. [III.] Sublabi in hanc sententiam Zeno etiam quodammodo videtur Citieus, qui prudentiam definiens in tribuendis rebus iustitiam, in sequendis aut fugiendis temperantiam, in sustinendis fortitudinem nuncupat. Tamen qui id negant, volunt prudētiæ vocem a Zenone pro scientia fuisse vsurpatam. Chrysippus autem dum secundum qualitatem, quamuis peculiarem aliquam virtutem putat debere constitui, imprudens totum (vt est apud Platonem) examen virtutum excitauit incognitum atque insolens. nam sicut a forti fortitudinem. a mansueto mansuetudinem, a iusto iustitiam: sic a gratioso gratiositatem, a bono bonitudinem, a magno magnitatem, ab honesto honestitudinem, aliasq; id genus dexteritates, compellabilitates, versabilitates virtutum in numero censens, multis & absurdis nominibus nihil tale desiderantem impleuit philosophiam. [IV.] In eo omnes conueniūt, quod virtutem partis animę principis affectionem quandam & facultatem ratione partam, aut ipsam potius esse rationem sibi consentientem, firmam atque inexpugnabilem ponunt. sentiuntque partem animi motibus obnoxiam subitis atque brutam, non differentia naturæ quadam a ratione discretam esse: sed ipsam illam animi partem, quam rationem & principem vocant, totam prorsus conuersam ac mutatam sub motus animi subitos, mutationesque habitum aut affectionem efficientes aliquam, fieri vitium vel virtutem, nihilq; habere in se brutum; sed brutum dici, quando vi incitatæ appetitionis præualente & obtinente, ad absurdum aliquid contra rationis consilium effertur. motum enim illum rationem esse prauam & intemperantem, a vitioso & falso iudicio vehementiam viresque consecutam. Cæterum omnes hos videtur latuisse quo modo vnusquisque nostrûm reuera duplex sit atq; compositus. Non enim perspexerunt vtranque duplicitatem nostri: sed eam duntaxat, quæ euidentior est, ex anima & corpore compositionem. [V.] Atqui ipsam animam è duabus ac dissimilibus ijs naturis esse conflatam, bruta parte instar alterius corporis cum ratione naturæ quadam necessitate commixta atque concinnata, ne Pythagoram quidem (puto) fefellit: idque coniicio ex eius studio musicæ, quam ille animæ demulcendæ atq; pacandæ causa induxit, vt quæ non omnia haberet doctrinæ ac disciplinis obedientia, aut quæ de vitio ad virtutem oratione traduci possent: sed quippiam alius generis suadelam, formationem, atque cicurationem præterea desiderans, ne planè philosophiæ intractabile se atque refractarium præbeat. Plato quidem apertè, firmiter, atque

Hominis quomodo duplex anima.

[illegible] exhibeat. Tum ho[illegible] V[illegible] tio rationibus a[illegible] num[illegible] huic [illegible] concinnata, non simplicem esse aut eodem per [illegible] m; sed a[illegible] eius partem intelligentem [illegible], qua hum[illegible] natura sit conuc[illegible] a[illegible] motibus o[illegible] ox[illegible], v[illegible] & [illegible] composita [illegible] [illegible] cernante opus habeat. atque [illegible] duas [illegible] altera semper appelletur & sit corporea: al[illegible] huic se accommodet, [illegible] quando ratio [illegible] [illegible] que facultate. Th[illegible] appellat ipse quod [illegible] ad on[illegible] men autem maxime [illegible] [illegible] cupiscenti[illegible], quæ optima [illegible] [illegible] est Aristoteles, quod ex [illegible] [illegible] ta anim[illegible] appetitus quam [illegible] & [illegible] affectionibus [illegible] & [illegible] vsque [illegible] quod [illegible] eorsum [illegible] qua [illegible], v[illegible] : sed [illegible] da quo [illegible] omnin q[illegible] c [illegible] x pro[illegible] [illegible] voluptate & intemperante vita ratio[illegible] [illegible] ta. Qui vero non [illegible] sequuntur, quomodo b[illegible] [illegible] rationi obtemperare possunt [illegible] mihi nõ videtur [illegible] qua [illegible] quò penetret imperatum [illegible] ho[illegible] ductibus, sed [illegible] plus [illegible] necessitat[illegible] [illegible] nerui & ossa, reliquæque [illegible] vacua sunt, tamen dato impetu [illegible] as, o[illegible] inem [illegible] & parent a pede[illegible] animo vt c[illegible]ta[illegible] , maius op[illegible] si qu[illegible] autem poc[illegible] verbis expr[illegible] q[illegible] , ad eamque [illegible] [illegible]

[illegible]

Manabant, socium thalami [illegible]
Vxoris fletum miseratum [illegible] audita
Intra palpebras ceu cornu [illegible]
Lumina, vel ferrum [illegible] remeabat,

ita spiritum, sanguinem, & lac[illegible] habuit rationi dicto audientes. Hoc etiam demonstrant apud formosos aut formosas, vbi tangere ratio & lex vetat, pudendorum recessio, sedem[illegible] quiescentium, quod maxime vsu venit amore correptis, qui simul atque audiuerunt se per errorem sororis aut filiae [illegible] fuisse, statim concupiscentia ratione eam tangente [illegible] & corpus membra iudicio honeste conformata praebet. Saepe [illegible] cibos & obsonia cum magna voluptate edentes, vbi senserint aut discunt se aliquid impurum aut [illegible] sumsisse, non [illegible] iudicio assentientes animi [illegible] & molestiam percipiunt [illegible] ipsum corpus opinione ista exagitatum vomitus & [illegible] nausea con[illegible]. VIII. Ac [illegible] alliciendum [illegible] oratione videar [illegible], [illegible] commemorem [illegible] tibias, & quae alia canendi ars ad animorum [illegible] accommodata excogitauit instrumenta: [illegible] men se animorum nostrorum [illegible] applicant vna lugentia, cantantia, [illegible] Zenonem ferunt, cum cithara c[illegible] licus, adscendisse ad theatrum [illegible] vt discant qualem viscera, n[illegible] ordine instituta vocem a [illegible] [IX.] [illegible] sis, audire ex ipsis [illegible] An [illegible] canes & equos atque aues domi educat [illegible] alimento [illegible] eo redigi, vt [illegible] gestibus, & a[illegible] nostrisque v[illegible] qui [illegible] audiant ad pugnam [illegible] subitent [illegible] dulce [illegible] ab ea, eique [illegible] p[illegible] quidem ista [illegible] alibi habitet, non extra [illegible] circumscripta sit, non foris [illegible], neque ne[illegible] verberibus [illegible]: sed ab eadem dependeat natura, vna [illegible], vna educetur, impleaturque [illegible] consuetudine. [illegible] Graeci nomen *ethos* fecerunt percommode. sunt [illegible], vt [illegible] ptionem informem, mores (de quibus n[illegible] est) qualitas quaedam in bruta animi parte, ac [illegible], quod hanc [illegible] differentiam siue qualitatem [illegible] a [illegible] bruta [illegible] se [illegible] consuetudinis (quae [illegible] [X.] Non enim ratio omnem prorsus [illegible] tur:

tur: [illegible] neque [illegible] id [illegible], neque expediat. [illegible] ei, quędam [illegible] ingenerat que virtutes morales, quæ non [illegible] motuum [illegible] affectuum animi, sed eorum mediocritates & [illegible] ingenerat autem, prudentiæ opera facultatem [illegible] in habitu probo constituens. Tria enim hæc [illegible] in animo hominis, facultatem, perturbationē seu mobilem [illegible] habitum. Est autē facultas principium & [illegible] qualem [illegible] perturbationis. vt sunt iracundia, ad pudorem, [illegible] propensio. Ipsa perturbatio isthæc, motus iam est [illegible] vt [illegible], vt confidentia, vt pudor. Habitus robur iam est & conformatio brutæ facultatis consuetudine parta: isque aut vitium, [illegible] male, aut virtus est siquidem probè condocefacti fuerint motus. Porrò autem, quando non omnem virtutem medio[illegible] faciunt, moralem ve appellant: [illegible] repetita re differendam hoc [illegible] discrimine videtur. [XI.] Rerum aliæ pro se ipsæ sunt, aliæ [illegible] ratione ad nos referuntur. Pro se ipsæ sunt, terra, cœlum, [illegible], mare. Ad nos certo modo respiciunt siue referuntur [illegible], expetendum, fugiendum, iucūdum, molestum. [illegible] vtrasque [illegible] considerat [illegible], ea quæ rerus [illegible] modo habitum [illegible] est, contemplatrix dicitur [illegible] quæ in certa conditione ad nos [illegible] destinata. huius virtus prudentia, [illegible] sapientia dicitur. Inter prudentiam a[illegible] sapientiam hoc interest, quod vbi contemplatrix philosophia [illegible] animi [illegible] comparatur, [illegible] constantem est [illegible] Fortuna [illegible] est [illegible] vt [illegible] non desiderat versat enim [illegible] considerandis, quæ semper [illegible] sunt modo. Atque vt geometra non deliberat de triangulo, an tres eius angu[illegible] rectis æquent necne, quippe qui certus sit rem ita habere: (consilia enim ineuntur de rebus alias aliter habentibus, non de perpetuis & immutabilibus) ita contemplatrix veri mens, prima, stabilia, vna[illegible] semper naturam seruantia, nullam admittentia [illegible], rationem habet deliberandi. [XII] Prudentiam [illegible] in res diuinitate plenas erroris atq; tumultus, necesse [illegible] casibus rem habere, & deliberatione vti de rebus [illegible] atq. obscurioribus: ac deinde consilium agendo [illegible] bruta [illegible] parte præsente & vnà ad iudicandum tracta. [illegible] actiones indigent, quendam mores motu aliquo & affectione [illegible] incitante [illegible] opera, modum [illegible] ne vel nimius [illegible] vel occasionē & officium prodat nam [illegible] facultas motibus cietur, [illegible] vehementioribus ac [illegible], quibusdam etiam remissioribus

Ethica & contemplatricis philosophia discrimen.

ribus & quam [illegible] Itaque ergo eorum quæ agimus vnum [illegible] recte consit: multipliciter errari in eo potest [illegible] scopum attingere, vnicum est & simplex: ab eo autem [illegible] excedendo deficiendoque aberratur. Proinde hoc rationis [illegible] ad præscriptum naturæ [illegible] opus est, affectus [illegible] vbi vltra citrave modum [illegible] peccant, ad mediocritatem reuocare. Vbi enim [illegible] imbecillitatem, mollitiem, metum, aut trepidationem [illegible] appetitionis [illegible] remittit, ac antequam peruenerit ad [illegible] num propositum definit: ibi ratio adest excitans atque resuscitans. Idem si [illegible] nimius fertur atque incompositus, vehementiam eius [illegible] & cohibet. [XIII.] Ad hunc modum [illegible] motionis definiens, morales in hominis [illegible] quæ sunt mediocritates inter nimium & parum [illegible] proficiscentes. Neque enim dicendum [illegible] in mediocritate consistere: cum sapientia, [illegible] brutæ partis, inque sincera mente & perturbationum vacua [illegible] habens rationis quædam [illegible] excellentia in se [illegible] qua vi scientiam [illegible] mur, rem diuinissimam atque [illegible] Ea autem [illegible] propter corporis [illegible] nunquam instrumentis [illegible] habet, [illegible] brutæ partis [illegible] qualitatis [illegible] mediocritate [illegible] quæ [illegible] est autem [illegible] amplius. Iam cum multis [illegible] medium in [illegible]

Medium multiplex.

[illegible] medium, vt [illegible] nigrum: & inter [illegible] vt inter [illegible] & quod [illegible] particeps, [illegible] bonum & malum [illegible] nullo horum modo virtus est mediocritas. [XIV.] Nam neque [illegible] aliquid e vitijs est: neque [illegible] ab eo quod minimum est continetur: neque omnino [illegible] perturbationibus & impetibus concupiscentiæ [illegible] æquo locum habet. sed est dicitur [illegible] quemodo in sonis harmonica spectatur [illegible] vox, quæ mese (id est media) [illegible] hoc est, [illegible] & summæ, [illegible] acuminis [illegible]: ita virtus cum sit motus & facultas [illegible] animi [illegible] remissiones & intentiones [illegible] quod vltra vel citra modum est appetitionis [illegible] mediocrita[illegible] [XV.] Iam primum fortitudinem [illegible] in hac ex[illegible] dicimur, ita [illegible] inter sordidam parsimoniam ac prodigalitatem, mansuetu-

[illegible] & [illegible] commodum [illegible] [illegible] [illegible] quae appetitus [illegible] [illegible] affectus, & [illegible], quam vimmo [illegible] quae inter [illegible] [illegible] planedi [illegible] affectionesque animi [illegible] continentiam, & [illegible] inco [illegible] voluptates & cupiditates, [illegible] amus. Nunc, [illegible] veluti placidū [illegible] ratio [illegible] in appeten- [illegible] continent [illegible] ea est, vbi [illegible] quidem & im- [illegible] cupiditatae non tamen [illegible], aut vlt [illegible] ob- [illegible] relictantem [illegible] verbere qua- [illegible] atque com [illegible] animum [illegible] turcarū [illegible] aitinter [illegible] aurigam [illegible] habenas tamen [illegible] apud Simonidem [illegible] excilant [illegible] perfe- [illegible] aliquid virtutis [illegible] [illegible] medi [illegible] [illegible] [illegible] neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tatem & [illegible] vrbi [illegible],

Simul frequens referta que [illegible] bus,
Pa [illegible] ibus [illegible]

[illegible] quoque minus aliquid [illegible] intemperantiam, in [illegible] quorum ille ap- [illegible] turpibus [illegible] [illegible] VII. [illegible] [illegible] [illegible] ratio [illegible] differt ab intemperantia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & in [illegible],

Continētia & tempe- rantia dis- crimen.

& infractum manifesta eorum apparent [illegible] Intemperantium [illegible]

Gratia quaenam sit sine [illegible], quaevi voluptas?
Hac mihi cum cura [illegible], emoriar.

[illegible]

Vescier ut, potareq. & Venere frui:
Namque addit arsent a omnia sunt mihi caetera.

quippe hominis toto animo ad voluptates vergentis [illegible] habentis, neque [illegible] ille etiam qui dicit

Sine me perire. nam [illegible] id est [illegible] am:

tam iudicium alicui affectio, quam vitiosa perturbatione [XVIII] [illegible] incontinentis [illegible].

At enim mihi natura [illegible], vim facit.

& alius:

Eheu, divinitus hoc [illegible]
Accidit, bonum [illegible] tamen.

& alius:

Impellit ira. nec [illegible]
Litoreus [illegible] uncus anchora queo [illegible]:

hamum anchorae [illegible] non inepte appellans [illegible] uicacem neque [illegible], sed quae ob [illegible] ac molliciem [illegible] neque ab hac similitudine [illegible] huc:

Nam nostra nauis a terra [illegible]
[illegible]
Haec [illegible] retinacula

retinacula [illegible] iudicium turpitudine [illegible] quae [illegible] perturbatione, tanquam valida [illegible] [XIX] [illegible] plenis cupiditatum [illegible] impetans, deditq; seipsum eo & [illegible] incontinens oblique, dum enti conatur aduersus motum [illegible], [illegible] & in turpitudinem decidit quomodo Anaxarchum [illegible] Timo:

Hic & Anaxarchi vis illa canina videtur,
Se quocunq; dedisset, eo perte [illegible]
Is tamen, ut perhibent [illegible]
Vixit: namq; voluptatis [illegible]
Natura [illegible] haud pau [illegible]
Retrorsum ad vitium [illegible].

Nam neque sapiens qui sit, [illegible] sed temperans neque [illegible] incontinens est, [illegible] & alter honestis [illegible] alter turpia [illegible] Est itaque [illegible] [illegible] tione

[illegible] a [illegible] parte [illegible] Modus enim [illegible] [illegible] [illegible] o vndiquaque æqua[illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] ac tranquillitate, statui possis: vtique [illegible],

Tum [illegible] qui [illegible] alta
[illegible]

[illegible], [illegible] motus ratio extinxit quæ [illegible] hæc continentia, paren[illegible] consiliis propositisque ad [illegible] nunquam [illegible] præcurrant, nun[illegible] nunquam [illegible] ita vt omnis appetitio dicto rationis au[illegible] sequatur.

[illegible] sequuntur [illegible] cursitat.

[illegible] confirmat dictum, qui pro[illegible] philosophantes [illegible] solos eos vltrò facere ea, quę [illegible], tanquam canis morsu [illegible] metu a [illegible] & [illegible] respicientes. Obscurum [illegible] & aduersus cupiditates [illegible] sensum percipi. [XXI] [illegible] quæ perturbationibus [illegible] neque in animo duarum [illegible] vnius eius[illegible] quæ nos mu[illegible] quod eadem animi [illegible] cendum & me[illegible] ndum, volu[illegible] andum, & tur[illegible] itam incit[illegible] tatem, & me[illegible] & quæ id genus reliqua [illegible] s esse & senten[illegible] non in vna aliqua [illegible] sed motus ac [illegible] ta totius principis animæ partis, a[illegible], atque impe[illegible] a[illegible]tus quosdam [illegible] sicut puero[illegible] impetus vehementi[illegible] causa lubricam habent [illegible] stantem. [XXII] [illegible] a [illegible] dent [illegible] [illegible] uit. [illegible] cupiditatem [illegible] am in [illegible] um in cupi[illegible] neq [illegible] qui iu[illegible] re[illegible] ndum [illegible] q[illegible] [illegible] à ratio[illegible] do & iud[illegible] d[illegible], [illegible] us [illegible] cupi[illegible] porrigit. Sed & tunc, cum [illegible] o[illegible] ipsum [illegible] ntat: & [illegible] [illegible] & neque perturbationibus [illegible] ratiocina[illegible] do ab ea liberatur [illegible]

In Stoicos, an affectus sint opiniones.

 vtrumq;

[illegible] quod in se ipsa [illegible] habet, [illegible] sententiam mutare facit. [XXV] Atque [illegible] actionem [illegible] iunguntur [illegible], [illegible] iudicia, & [illegible] quia [illegible] admiscent [illegible] rationi quandam adferunt [illegible] difficultatem. [illegible] in talire ob[illegible] bruta pars, voluptatem [illegible] aliquam ob[illegible] [illegible] aut [illegible]. Iudicium hac in disputatio[illegible] sensum, qui [illegible] pertem. altera enim [illegible] non [illegible] [illegible]tur vim moliens & re[illegible] seipsum [illegible] ista[illegible]tiore [illegible] affect[illegible], vt [illegible] mo habens insitum: [illegible] pugnare [illegible], & [illegible] tanquam inflam[illegible] manu co[illegible]. Contra in illis [illegible], ad quas motu[illegible] isti non pertingunt, [illegible] contemplatiue philosophiæ: vbi æqua[illegible] partem [illegible] non [illegible], sed [illegible] relinquitur: quasi [illegible] quædam [illegible] anque [illegible] quod si in alte[illegible] [illegible] iam sustulit [illegible] [illegible] molesta po[illegible] [illegible] videtur [illegible] pugnantia [illegible] vitiis cu[illegible] quod [illegible] Quando [illegible] pars [illegible] co[illegible], [illegible], vt neque [illegible], neque [illegible] in duas partes [illegible] m c pugn[illegible] [illegible] quæ [illegible] est vide[illegible] prin[illegible] affect[illegible] esse a ratione. [illegible] fieri posse [illegible] aliquis inge[illegible] & bona [illegible] puerum [illegible] malam & [illegible] improbè in liberos [illegible] suos [illegible] tyrannos & hostes: [illegible] contra rationem & discor[illegible] & [illegible] atque adiuuant [illegible] vbi legibus [illegible] in eam [illegible] quomodo possit cum [illegible] & pudic[illegible] vbi [illegible]. Et [illegible] principio[illegible] [illegible] & [illegible] hominibus erga ima[illegible] postquam [illegible] cœperunt nec[illegible] [illegible] con[illegible]scere, paulatim [illegible]

De affecti[bus].

amorem delabuntur, ratione secum trahente & parere [illegible] te eam partem, quæ affectuum est sedes. [XXVII.] Qui verò dixit:

Et verecundia duplex est ista quadam non mala est:
Altera autem familiarium onus est, labesque. ———

nonne præ se fert, quod [illegible] sibi affectum istum sæpe [illegible] tionem cunctando [illegible] ndoq; occasionem rerum [illegible] rum perdidisse. Denique [illegible] nobis euidentia [illegible] legi- mur, vt pudorem verecundiæ nomine afficiamus, voluptatem gau- dii, metum cautionis: nemo [illegible] profectò [illegible] hanc honestorum [illegible] odio- sis vocabulorum vsurpationem culpauerit, siquidem e[illegible] af- ectus [illegible] non [illegible] dedentes honestis [illegible] & vim [illegible] en- tes odiosis appellamus nominibus. Quando autem lacrymis [illegible] mi, & tremoribus, colorisq; mutationibus, loco doloris [illegible] morsus quosdam & conturbationes nominant, cupiditates- que studii vocabulo [illegible] videntur [illegible] philosophis, sed [illegible] cessfugiis vti, dum [illegible] nominum ope res ipsas eruere. [illegible] rursum ipsi [illegible] gaudia ista, & voluntates, & cautiones, non vacationes affectionum, sed bonas affectiones appellant [illegible] cabulis rectè vtuntur. Bona enim affectio fit, cum ratio non [illegible] let affectum, sed componit atque constituit in animo [illegible] an tis. Quid vitiosi & incontinentes? Vbi decreuerint [illegible] ac matrem loco amasii aut amasiæ diligere velle, nequeunt [illegible] præ- stare: si amicam aut adulatorem [illegible] amare, [illegible] am- mant. At si idẽ essent iudicium & affectus, oportuit decreto amã- di aut odiendi statim amorem aut odium [illegible] [illegible]- rum euenit, affectu quibusdam [illegible] obsequente, quibusdam retragante. [XXVIII.] Hoc est quod [illegible] rebus cogentibus pro- nunciant, nõ omne [illegible] esse [illegible] sed [illegible] quod excitet appetitum violentum atq; [illegible] aliud esse in nobis quod [illegible] quod [illegible] aliud est quod mouet, aliud quod [illegible]. Accipiet [illegible] multis lo- cis demonstrantiam & [illegible] qui obsequan- tur [illegible] prodit se rebus ipsis eò adductum fuisse, vt fa- [illegible] in nobis esse id quod obsequitur, ab eo cui vel obse- quitur [illegible] audiens, vel repugnat non parens. Porrò cum omnia [illegible] paria, omnia delicta æqualia faciunt, an etiam alias a ve- ritate discreparent, arguere in præsentia non est tempestiuum [illegible] in plerisq; videntur admodũ contra euidentiam ratiocinari. Sunt enim ex ipsorum sententia omnes perturbationes [illegible], peccata: & quicunq; dolet, metuit, cõcupiscit, is peccat. [XXIX.] At verò magna sunt affectuum [illegible] pro eo atq; magis [illegible] nur, discrimina. Quis enim dixerit metum Dolonis parem fuisse Aiacis metum, [illegible] & [illegible] ex hostibus [illegible] morte

Affectuum inæqualitas.

morte Socratis cepit Plato ei quem Alexander, vbi propter Cliti necem manus sibi ipsi inferre est aggressus. Intenduntur enim dolores non mediocriter eo quod nec opinantibus contingunt [illegible] que casu acerbiores iis sunt, quos suspicari aliquis [illegible] verbi gratia, si quis eum, quem [illegible] florentem [illegible] ratione hominem [illegible] sperabat se visurum, [illegible] audiat, vt Philotam Parmenio. Quis autem [illegible] eadem ira in Philemonem a Maga, qua in Anaxarchum à [illegible] conte desæuitum fuisse, eadem quidem in causa, quod [illegible] s côuicio prosci[illegible] Anaxarchum pistillis ferreis contudit Nicocreon: Magas Philemonis ceruicibus nudum imponi a [illegible] gladium iussit, deinde eum dimisit. Itaq; iram Plato neruos [illegible] nominauit: qui & intenderentur acerbitate, & laxarentur [illegible] iucunditudine. [XXX.] Hæc & alia id genus illi vt amoliantur, [illegible] & vehementiam affectuum negant fieri secundum [illegible], quod error sit obnoxium: exitus, & contractiones, & [illegible] esse, quæ ratione maiores minoresve fiant. Enim [illegible] iudiciorum satis apparent. Paupertatem enim alii malum [illegible] esse censent, alii [illegible] sunt qui maximum, vt eius [illegible] gratia de saxis & in mare se præcipitare homo debeat. [illegible] alii bono [illegible], quidam æternis poenis [illegible] poenis ho[illegible] malum esse arguunt. [illegible] valetudinem corporis [illegible] naturæ conuenientem [illegible] quæ rem amplectuntur: alii omnium [illegible] optima videtur, [illegible] sine qua nihil iuuent diuitiæ, nihil liberi, nihil regia, [illegible] æquat potestas. [illegible] rationem ipsam quoque [illegible] esse p[illegible] dicando alios magis, alios minus [illegible]. Sed [illegible] non est locus differendi. Hoc [illegible] cum [illegible] illud quam iudicium esse [illegible] illud, quo affectus fiat [illegible] maior: ac dum de vocabulo litigant, rem ipsam dare iis [illegible] obnoxiam ac rationis expertem partem [illegible] ratiocinante & iudicante. [XXXI.] Iam Chrysippus [illegible] animi puto. Anomologia scripsit, postquam [illegible] eam pronunciauit, quæ sæpenumerò res conspicuas [illegible] sæpe ea quæ iam apprehendimus obscura [illegible] paulo post: [illegible] inquit, affectus rationes explodunt & ea quæ iudi[illegible] statuit, vsque ad contrarias his actiones pro[illegible]. Deinde Menandri vtitur testimonio sic loquentis

[illegible] rum, vbi mea mens in nostro corpore
Fuit [illegible] tempore? non equidem hoc decreueram,
[illegible] aliud longè diuersum ———

[illegible] Ea, inquit, natura est animalis rationem [illegible] rationem vti, ab ea gubernari poss[illegible] cum

cum

tamen eam aspernatur, alio motione violenta impellente. nimirum fatês id, quod fit ex dissensione affectus cum ratione. Etenim ridiculum fuerit quod Plato ait, vnumquemque [illegible] ipso alias meliorem, alias deteriorem esse, & modo vincere seipsum, modo a seipso vinci. quomodo [illegible] hoc potest, nisi [illegible] duplex [illegible] fit, & [illegible] aliquid præstantius, aliquid deterius [illegible] potens [illegible] præstantior [illegible] erit, [illegible] deteriorem partem meliori habeat obedientem: qui vero [illegible] parti patitur [illegible] & [illegible] principem facultatem [illegible] se ipso inferior, incontinens, & [illegible] naturam [illegible] dicitur. [XXXII.] Natura enim vult, [illegible] quæ [illegible] est, [illegible] et brutæ parti, quæ ex ipso corpore [illegible] habet, [illegible] eoque in illud demersa & [illegible] compleq, referta affectibus [illegible] concupiscentiæ, qu[illegible] pro modo corporis [illegible] secundum eius mutationes vel concitatiores vel languidiores [illegible] & hæc est causa quod adolescentum cupiditates [illegible] & calorem sanguinis [illegible] feroces, ardentes, atque [illegible] quia principium concupiscentiæ circa [illegible] est ac debilitatum, magis viget ratio, [illegible] cum corpore affectionem [illegible]te. Hoc ipsum [illegible] est quod [illegible] animalium [illegible] & affectus fo[illegible]. Nunc enim opinionum [illegible] bonitate, [illegible] robur & a[illegible], vel co[illegible] ictum trepidationemque [illegible] tem sortiuntur [illegible] sanguinis, [illegible], & [illegible] a [illegible] quia pars eorum [illegible] quam [illegible], quod [illegible] propensionem; talem sortitum est [illegible] autem impetibus ab affectu [illegible] etiam corpus [illegible], conuincunt [illegible] ruffumque d[illegible] At vero cum ipsa per se mens [illegible], tum corpus quiescit ac consistit placide: nihil [illegible]um cum [illegible] actione habens. quæ si [illegible] considerationem [illegible], non adsciscit brutam partem sibi. Quo ipso ostenditur duas animi partes esse facultatibus differentes. [XXXIII.] In vniuersum autem quicquid est, id constat, ac ne ipsi quidem negant, vel habitu aliquo gubernari, vel natura, vel bruta anima, [illegible] rationem habente. quorum simul omnium particeps est homo, omnibusque istis subiectus est differentiis. nam & habitu [illegible] & natura nutritur, & ratione vtitur, itaque etiam brutum aliquid in se, & principium innatum habet perturbationum, non extrinsecus [illegible], sed necessarium, & quod non ex[illegible] omninò sit, sed cultu atque disciplina indigeat. Itaque [illegible] modo [illegible], vt affectum [illegible] simul cum [illegible] it: sed [illegible] & H[illegible] est, [illegible]

per

ſper frugum atque de ſyluestribus ſatiua redigens deus, tantum immoderatam auferat feritatem: ac deinde quod reliquum eſt cicura[illegible] & ad vitæ commoda conuertere. Quo enim pacto ij qui ab ebrietate ſibi metuunt, non effundunt vinum, ſed dil[illegible]: ita affectus non [illegible] bolent qui perturbationes timent, ſed iis moderantur. Ita boum etiam, equorumque non motus, non opera, ſed petulantiores ſaltus [illegible] que reie[illegible] onem auferunt. & aff[illegible] us ſubactis ac cicur[illegible] bus vti[illegible] ratio, non plane eneruans aut e[illegible] ellens ex animo partem [illegible] eiu[illegible] deſtin[illegible] tam. [XXXIV.] Pindari eſt, ſub cu[illegible] u equu[illegible], ad a[illegible] bo[illegible] em prodeſſe: aprum autem qui velit venari, ei laboris tole[illegible] m canem eſſe [illegible] endum. Multò aut[illegible] his vtiliores ſunt a[illegible] fetus, rationi preſtò vbi ſunt, eiq; ad v[illegible] tem enitenti [illegible] gem ferunt. Sic moderata ita fortitudini adiu[illegible] eſt, odium [illegible] alos iuſtitiæ, ac iuſta indignatio aduerſus n[illegible] ſuo merito rebus ſecundis elatos, quando hi dementia ſimul [illegible] petulantia inflammatis animis coercitione opus habent. [illegible] na[illegible] alem ad dilige[illegible] dum prope[illegible] ſionem, ab [illegible] umani[illegible] a vita beneuolentia gaudere vna atque dole[illegible] quis [illegible], [illegible] ellere vllo poſſis modo. Præte[illegible] re[illegible] qui [illegible] a ca[illegible] omnem tol[illegible] em [illegible] on rect[illegible] qu[illegible] a[illegible] itiam omnes et[illegible] a[illegible] s [illegible] appetitiones: ſed [illegible] ac ſi quis e[illegible] rendum, quod aliquando impingatur, a[illegible] acia[illegible] um negel[illegible] a ſcopo aberre[illegible] a[illegible], quod [illegible] [XXXV.] En[illegible] ut muſicam ſuni [illegible] o [illegible] n a[illegible] a[illegible] auiu[illegible] ione, [illegible] orib[illegible] c[illegible] na [illegible] non [illegible] caloris aut [illegible], ſed [illegible] ne contempe[illegible] ationis [illegible] unt atque confici[illegible]. ita in animo etiam rationi victoria paritur, cum ea perturbatio[illegible] us modum mediocritatemq; impoſuit. Animus enim nimio dolore au[illegible] [illegible] o correptus, ſimilis eſt corpori affluxu humoris alicuius ſuper[illegible] nei tumenti atque inflammato: non ipſum gaudium aut dolor. Et præclare Homerus his verbis,

Semper at eſt fortis color idem: nec grauis illum
Pertentat metus: ———

[illegible] metum ademit, ſed nimium metum: vt fortit[illegible] non in v[illegible] [illegible] iam, aut fiducia in temeritatem abeat. Sic e[illegible] [illegible] nimiæ cupiditate[illegible], & in vindica[illegible] o[illegible] ium tollantur: & habebis temperantem, q[illegible] ta[illegible] [illegible] ſus voluptatum ſit ex[illegible] ers, iuſtumque ci[illegible] a [illegible] & [illegible] tem. Adde, quod ſi omninò [illegible] uelli ex animis affectus poſ[illegible] orum: eorum ratio hebetior fieret atq; ocioſio[illegible] ſicut gu[illegible] ento [illegible] ſſante non admodu habet quod agat. [XXXVI.] [illegible], vt apparet, obſcu[illegible] condito[illegible] [illegible]

amb[illegible]

ambitionem æmulationemque excitant: aduersus hostes autem tubis etiam ac tibiis instigant augentque iratum ardores & pugnandi cupiditatem. Non enim in poesi duntaxat, sicut est apud Platonem, artifex & accuratissimè formatus, ridiculus esse ostenditur ab eo qui fuit diuino Musarum instinctu impulsus: sed in prœliis etiam animo concitati ac furore correpti subsisti superarique nequeunt: qualem instinctum Homerus ait a diis homini inferi.

Sic ait, atq; duci permagnas flamine vires
Inseruit. ——— & rursum
Non absq; instinctu furit hic sine numine. ———

nimirum quod dii quasi incitamentum & vehiculum quoddam rationi affectum apponant. Ipsos ad [illegible] omnia quos nobis est sermo, videmus in eo esse, vt sępenumero & laudando adolescentes excitent atque propellant, & castigando coerceant: quorum alterum delectatio, alterum dolor subsequitur: correctio enim & reprehensio pœnitentiam pudoremque incutit: quorum prius dolorem, posterius metum genus habet: iisque maximè ad castigandum vtuntur. [XXXVII.] Vnde etiam Diogenes Platonē laudantibus quibusdam dixit: Et quidnam ille habet tantopere prædicandum, qui tanto philosophatus tempore, neminem dolore affecit? Non enim tam recte cum Xenocrate dixeris, mathematicas disciplinas esse ansas philosophiæ: quam hoc, affectus illos verecundiam, cupiditatem, pœnitentiam, voluptatem, dolorem ansas esse adolescentium: quas salutari [illegible] concinna opportunitate ratio & lex apprehendentes, eos cum profectu in rectam perducant viam, vt non male professus fuerit Laco ille pædagogus effecturum se, vt puer gaudeat honestis, ac moleste ferat turpia. quo huius institutionis fine neque maior potest vllus, neque pulchrior nuncupari.

PLVTARCHI COMMENTARIVS, An seni gerenda sit respublica.

[I.] NOuimus te, mi Euphanes, Pindari, cuius laudator es, dictum illud tanquam probabiliter ac rectè enunciatum in ore frequenter habere:

Instituto certamine
Prætextus aliquis virtutem
In altas tenebras deiecerit.

Quoniam autem cunctatio & mollities à certaminibus nos auocans

[illegible] ciuilibus cum pluribus alias præscriptione vsurpant, [illegible] hanc quasi a sacra (quod dicitur) linea adducunt se[illegible] excusationem, eaque cum primis honestos nostros cona[illegible] tundere atque deterrere nituntur, dum persuadere volunt quandam esse conuenientem non athletici tantum, sed etiam ciuilis [illegible] terminum atque conclusionem: quæ mecū identidē de [illegible] reipub. administratione ratiocinor, ea tecum quoq; mihi communicanda sunt [illegible]. vt neuter nostrûm quem hactenus [illegible] cursum deserat: neve ciuilem vitam, quasi [illegible] consuetudine [illegible] deuinctum amicum, omittat [illegible] cuius consuetudini ac familiaritati parandæ tempus [illegible] petat: sed in eo persistamus quod a principio instituimus [illegible] viuendi & honestè viuendi [illegible] faciamus. nisi velimus in exiguo quod superest vitæ spacio ostendere, longam, quam [illegible] exegimus, ætatē a nobis fuisse nul[illegible] Nam rectè is, qui Dionysio dixit [illegible] sed hæc illi tanto perfectiorē [illegible] qui cum postea temporis [illegible] Corinthi [illegible] factum: Quam [illegible] enim hic [illegible] liberè ac tutè [illegible] inclusum ex [illegible] consenescere. [illegible] legitima [illegible] gerit, vt non [illegible] impleret, pul[illegible] vera ornam[illegible] morti ac fu[illegible] humanitatis honestatisq; studiū, [illegible] æmulatio, quam necessariarum rerum [illegible] quorum [illegible] ad agendum destinatam ac [illegible] corporea & [illegible] obnoxia [illegible] imbecilliorem.

III. Neque verò nobis audiendi sunt, qui omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari aiunt. sed & Thucydidis sententia in meliorem partem accipienda est: itaque statuendum, non modò honoris studium non consenescere, sed multò minus communitatis atque reipublicæ: quod apes etiam & formicæ conseruant vsque ad finem. Nemo enim vnquam [illegible] in fucum degenerasse: quod a ciuilibus quidam [illegible] ex[illegible], vt vigore ætatis prælapso domi desideant, [illegible] & reponant, ocioque patiantur virtutem agendi, tanquā [illegible] ferrum absumi. Cato quidem dicebat, senectuti, quæ ex [illegible] haberet incommoda, non debere turpitudinem vitijs [illegible]. Atqui cum multa sint vitia, nullo minus est ocium, ignauia & mollities, quæ viro seni dedecus adferunt, e curia se in [illegible] domus curationem incidenti, aut in agro messores & [illegible] stipularum inspiciendis.

Ast

ribus & quam [illegible] Itaque ergo eorum quæ agimus vnumquodque [illegible] modo est & contra multipliciter errari in eo potest [illegible] attingere, vnicum est & simplex: ab eo autem [illegible] excedendo deficiendoque aberratur. Proinde hæc ratio [illegible] præter naturam [illegible] opus est, affectus animi [illegible] vltra citrave modum [illegible] peccant, ad mediocritatem reuocare. Vbi enim [illegible] tatem, molliciem, [illegible], aut trepidationem appetitus [illegible] us emittit, ac antequam [illegible] ad bonum prop[illegible] dimitti ratio adest excitans atque resuscitans. Idem si [illegible] nimius fertur atque in [illegible], vehementiam eius [illegible] & cohibet. [XIII.] Ad hunc modum itaq; [illegible] rationis determinans, morales in hon[illegible] virtutes [illegible], quæ [illegible] mediocritatem [illegible] & [illegible] proficiscentes. Neque enim [illegible] est quam [illegible] mediocritate consistere: cum sapientia, nihil ind[illegible] parte, inque sincera mente & perturbationum vacua lo[illegible] tollens rationis quædam [illegible] excellentia in seipsa perfectionem habens: qua [illegible] scientia [illegible] mur, rem diuinissimam [illegible]. Ea autem [illegible], quæ propter corpus [illegible] tanquam instrum[illegible] bruta partis anim[illegible] quali[illegible] qualitatis [illegible] quantitatis [illegible] mediocritas [illegible] & quod deest [illegible]. Iā [illegible] nam & con[illegible] m [illegible] vt [illegible] & [illegible] & [illegible] & quod [illegible] est particeps, [illegible] & malum [illegible]: [illegible] o virtus est medium. [XIV.] [illegible] neque [illegible] quod [illegible], ab eo quod [illegible] est continetur: neque [illegible] rationibus & impetibus concupiscentiæ, [illegible] ve æquo locum habet. sed est [illegible] quomodo in sonis harmonica spectatur [illegible] vox, quæ mese (id est media) dicitur [illegible], hoc est [illegible] & [illegible] acuminis [illegible]: [illegible] virtus cum sit motus & facultas [illegible] bruta [illegible] remissiones & intentiones [illegible] quod vitia vel [illegible] modum est appetitiones [illegible] numquamque animum [illegible] mediocritatem [illegible] udinem [illegible] [XV.] Iam primum fortitudinem [illegible] timiditatem & [illegible] quarum in hac ex[illegible] dicimus, ita [illegible] parcimoniam a prodigalitatem mansuetu-

Medium multiplex.

[illegible] & [illegible] ipsaque [illegible] [illegible] hanc [illegible] contrarius [illegible] [illegible] [illegible] anim[illegible] potum [illegible] & [illegible] A[illegible] quam vl[illegible] [illegible] quæ inter [illegible] [illegible] est & [illegible] den[illegible]ue fit plane diuer-[illegible] [illegible] istas affectionesque animi [illegible] enim a temperantia [illegible] mus continentiam, & [illegible] incontinentiam [illegible] voluptates & cupiditates, [illegible] vi [illegible] & qua[illegible] dicamus. Nunc, [illegible] veluti placidũ & [illegible] ratio gubernat atque [illegible], sibi in appeten-[illegible] quidem & im-[illegible] non [illegible], sed vltrò ob-[illegible] sed reluctantem & [illegible] verbere qua-[illegible] ac turbarũ [illegible] [illegible] aurigam [illegible] & cohibere, [illegible] apud Simonidem, [illegible] excidant [illegible]. Itaque etiam continentiam non [illegible] perfectæ [illegible] vl[illegible] n[illegible] enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] atque [illegible] [illegible] & [illegible],

Simul frequens r[illegible] ferta quas [illegible],
Pennibus [illegible].

[illegible] incontinentiam quoque minus aliquid [illegible] autem [illegible] temperantiam, in [illegible] ratio: [illegible] ap-[illegible] cupidita-[illegible] VII. At [illegible] perturbationibus [illegible] prædit[illegible] [illegible] [illegible] ille cu[illegible] [illegible] consen-[illegible] [illegible] virtus, ille [illegible] in [illegible],

 & in

Continētia & temperantia discrimen.

& [illegible] tum [illegible]

Gratia qu[illegible] quam voluptas?

Hac [illegible], moriar

[illegible]

V[illegible]

Namque [illegible] omnia sunt mihi catera.

quippe ho[illegible] animo ad voluptates [illegible] atque [illegible] be[illegible] illecebrum qui dicit

Sine me [illegible] m,

tam [illegible], quam [illegible] [XVIII.] A[illegible] dicta.

At enim mihi natura, [illegible] fecit.

& alius:

Eheu, diuinitus [illegible]

Acce[illegible], bonum [illegible] tamen.

& alius:

Impellit ira [illegible]

Lit[illegible] anchora queo [illegible]

h[illegible] an[illegible] non inepte [illegible] u[illegible]cacem neque constantem, sed [illegible] n olliciet [illegible] neque [illegible] huc:

Nam nostra naui à terra [illegible]

Su[illegible]

Hare[illegible]

ter [illegible] acula [illegible] an[illegible] do a perturbat[illegible] [XIX.] [illegible] u[illegible] a cu m[illegible] perans, de[illegible] cu[illegible] cona[illegible] m, [illegible] dinem d[illegible] quemodo Anax[illegible] Timo:

He[illegible] vis illa [illegible]

S[illegible] isset [illegible] per[illegible]

[illegible] perhibe[illegible] que

[illegible] nam q. volup[illegible] que

N[illegible] (haud [illegible])

Re[illegible] ad [illegible]

Nam neque [illegible] sed te[illegible] e [illegible] in[illegible] tem [illegible] [illegible] s p[illegible] [illegible] [XX.] [illegible]

[illegible] M[illegible]

[illegible]

[illegible] alta

[illegible]

[illegible] ratio ex[illegible] quæ [illegible] continentia, par [illegible] propositisque ad [illegible] præcurrant, nunquam [illegible] gerant, nunquam [illegible] dicto rationis audi[illegible] equa[illegible]:

[illegible] cursitat.

[illegible] dictum, qui pro[illegible] ea, quæ [illegible] metu a [illegible] Obscurum [illegible] cupiditates [illegible] percipi. [XXI] [illegible] rationibus [illegible] d[illegible] [illegible] s en [illegible] nos [illegible] a[illegible] [illegible] dum [illegible] tem, & [illegible] & quæ [illegible] genus [illegible] esse & sent[illegible] [illegible] vita aliqua [illegible] sed motu [illegible] [illegible] n[illegible], atque [illegible] [illegible] q[illegible] qui [illegible] dant: sicut [illegible] [illegible] m habent [illegible] en[illegible] ond[illegible] [illegible] à [illegible] n [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] desistit, [illegible] [illegible] cum ratio [illegible] [illegible] ab ha[illegible] [illegible] b[illegible] o[illegible] [illegible] do [illegible]

In Stoicos, an affectus sint opiniones.

 vt[illegible]q;

[illegible]

De affecti-bus.

[illegible]

amorem de a[illegible] cum [illegible] & [illegible] te eam partem quæ affectuum est [illegible]. XXVII. Qu[illegible]

Et verecundia duplex est, quæ quædam non mala est:

Altera autem familiarium onus est, labesque: ———

nonne præ se fert, quod [illegible] sibi affectum istum [illegible] tionem cunctari [illegible] doq; occasionem [illegible] tum perdidisse? Denique [illegible] cui [illegible] mer, vt pudorem verecundiæ nomine [illegible] dii, metum cautionis: [illegible] hanc honestis [illegible] sis vocabulis [illegible] vsurpationem [illegible] dentes honest[illegible] tes [illegible] odiosis appellamus nominibus. Quid [illegible] & tremoribus, coloris[illegible] mutatione [illegible] tes morsus quosdam & conc[illegible] que studii vox [illegible] videtur [illegible] effugiens ve[illegible] gaudere [illegible] non vacatione [illegible] Bona enim [illegible] cum [illegible] la [illegible] compon[illegible] atque [illegible] Quin [illegible] & [illegible] aut amat [illegible] si amicum aut adulatorem [illegible] amare [illegible] amans. At [illegible] & [illegible] potuit [illegible] ma- di [illegible] statim [illegible] nunc comme- tium etenim affectu [illegible] quæ [illegible] XXVIII. [illegible] pro- nunciant, no[illegible] quod excitet appetitum [illegible] aliud esse in nobis quod [illegible] aliud [illegible] quod mouet, aliud quod mouetur. [illegible] de finiens [illegible] quæ obsequan- [illegible] ratione [illegible] fuisse. vt a- [illegible] id quod obsequatur, ab eo cui vel ob- [illegible] repugnat non parens. Porrò cum omnia [illegible] docta atq; [illegible] facilius [illegible] an etiam ali[illegible] e- [illegible] dere in præsentia non est tempestiuum [illegible] videtur admodum contra euidentiam rationem [illegible] ex ipsorum sententia omnes perturbationes [illegible] quicunq; dolet [illegible] concupiscit [illegible] XXIX. [illegible] verò magna sunt affectuum [illegible] eo atq; magis [illegible] Quis enim dixerit metum [illegible] fuisse [illegible] & [illegible] n [illegible]

Affectuum inæqualitas.

[illegible]

morte Socratis cepit Plato ei quem Alexander, vbi propter Cli- [illegible] necem [illegible] sibi ipsi inferre est aggressus. [illegible] [illegible] ocriter eo quod nec op[illegible] contingit [illegible] acerbiores iis [illegible] qu[illegible] [illegible] verbi gratia, si qu[illegible] [illegible] hominum viu[illegible] [illegible] amicum, vt Phocion Parmenio. Qu[illegible] [illegible] ita in Pol[illegible] M[illegible] a, qua in A[illegible] ch[illegible] a [illegible] deleuit [illegible] quidem [illegible] causa, quod [illegible] [illegible] pistillo feri eis con- [illegible] [illegible] [illegible] pladium [illegible] [illegible] q; nam Plato [illegible] [illegible] acerbitate, & laxatio- [illegible] XXX. Hæc & [illegible] vt amoliamur, [illegible] & [illegible] affectuum negant fieri secundum [illegible] quod [illegible] exitus, & contractiones, & [illegible] maiores [illegible] Eum- [illegible] apparuit P[illegible] [illegible] [illegible] homo debeat [illegible] q[illegible] [illegible] pœ[illegible] [illegible] [illegible] amplexi [illegible] m[illegible] [illegible] ne qu[illegible] [illegible] quinque [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] ando [illegible] m[illegible] [illegible] locus differendi. Hoc [illegible] etiam [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] ud, quo [illegible] de vocabulo litigat, rem ipsam de [illegible] [illegible] rationis expertem partem [illegible] [illegible] XXXI. Iam Chrysip[illegible] q[illegible] [illegible] puto. Anomologia scripsit, p[illegible] [illegible] pronunciauit, quæ sæpenume[illegible] [illegible] [illegible] ea quæ iam apprehendimus [illegible] [illegible] affectus rationes excludunt [illegible] [illegible] q[illegible] ad c[illegible] [illegible] [illegible] sic loquentem:

[illegible], vbi mea mens in [illegible] corpore
[illegible] non equidem hoc decre[illegible]
[illegible] longè diuersum ———

[illegible] quit, [illegible] rationem vt, [illegible] gubernari possit [illegible]

tamen eam aspernatur, alio motione violenta impellente. nimirum fatēs id, quod fit ex dissectione affectus cum [illegible]. Etenim ridiculum [illegible] quod Plato ait, vnumquemque seipso [illegible] liorem, [illegible] & modo vincere seipsum, modo a seipso [illegible] hoc potest, n[illegible] plex quid[illegible] [illegible] præstantior [illegible] [illegible] a[illegible] æstimetur [illegible] [illegible] [illegible] or, contra [illegible] [illegible] dicitur. [XXII.] N[illegible] brutæ parti, quæ ex [illegible] [illegible] demersa & [illegible] [illegible] De[illegible] [illegible] [illegible] es vel [illegible] [illegible] cupiditates [illegible] [illegible] c[illegible], atque [illegible] [illegible] ct[illegible] [illegible] Hoc ipsum scilicet [illegible] affectus [illegible]. N[illegible] bonitate, alia [illegible] robur & [illegible] trepidatio [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] qua pars eorum c[illegible] [illegible] [illegible] ab aff[illegible] [illegible] [illegible] ex[illegible] At vero [illegible] cor-pus [illegible] placi[illegible] cum [illegible] habens. quæ [illegible] [illegible] sciscit brutam partem [illegible] [illegible] partes esse facultatibus differentes. [XXIII.] In [illegible] autem quidquid est [illegible] ac ne ipsi quidem ne[illegible] vel habitu aliquo gubernari, vel natura, vel [illegible] anima, [illegible] [illegible] habent: quorum simul omnium particeps est homo. [illegible] istis subiectis est differentia. nam & habitu [illegible] natura nutritur, & ratione [illegible], itaque etiam [illegible] [illegible] in se & principium [illegible] habet perturbationum [illegible] ex-[illegible] secus [illegible], sed ne[illegible] & quod n[illegible] e[illegible] [illegible] indigeat [illegible] [illegible], vt a[illegible] est [illegible] [illegible] & H[illegible] id est, [illegible]

per

[illegible] frugum atque de syluestribus satiua redigens deus, tantum immoderatam auferat feritatem, ac deinde quod reliquum est [illegible] ad vitæ commoda conuertere. Quo enim pa[illegible], qui ab ebr[illegible] metuunt, non effundunt vinum, [illegible] a affe[illegible] [illegible] qui perturbationes timent, [illegible] derantur. I[illegible] a bo[illegible] equorumque [illegible], non [illegible], sed petulantitates [illegible] & a[illegible]us subactis ac cicu[illegible]us vt[illegible] eneruans aut euellens ex animo parte[illegible] [illegible]tam. XXXIV. Pindari est, [illegible] equum, a[illegible] prodesse: a[illegible]um autem qui velit [illegible] canem esse [illegible]dum. Mul[illegible]o a[illegible] [illegible]liores [illegible] fetus, rationi [illegible]stò vbi sunt, [illegible] ad [illegible]. Sic mode[illegible] fortitudini [illegible] in malos iustitiæ, ac [illegible] dignatio ad[illegible] merito [illegible] secundis elat[illegible] hi demen[illegible] simul [illegible] inflammatis a[illegible] opus h[illegible] ad d[illegible]um propor[illegible]ionem, a[illegible] bene[illegible] a gaudere vna a[illegible] e d[illegible] e[illegible] off[illegible]ndo Præte[illegible] [illegible] nem tol[illegible] [illegible] auaritiam omnes [illegible] [illegible] a[illegible]qu[illegible] [illegible] quando implic[illegible] n[illegible] [illegible] a [illegible] o ab[illegible], quod [illegible] [illegible] XXXV. [illegible] in [illegible] [illegible] tio e[illegible] [illegible] [illegible] coloris aut [illegible] [illegible] atque confic[illegible] [illegible] [illegible] ur, cum ea perturbat[illegible] [illegible] mediocritatemq; [illegible]. Animus enim nimi[illegible] [illegible] correptus, [illegible] corpori affluxu humor[illegible] alicuius [illegible] tumescit atque [illegible]mato: non ipsum [illegible]um a[illegible] [illegible] præclare Homerus his verbis,

Semper at est fortis color idem: nec grauis illum
Pertentat metus: ———

[illegible]tum ademit, sed [illegible]ium metum: vt fo[illegible] [illegible]m, aut fiduciam [illegible] abs[illegible]. Si[illegible] [illegible] nimiæ cupiditate, & in vi[illegible] [illegible]m tollantur: & hab[illegible] [illegible] antem qui [illegible] voluptatum sit [illegible], [illegible] mque [illegible]. Adde, quod si omnino [illegible] ex ani[illegible] [illegible]us [illegible] corum ratio hebetior [illegible] fere, atq; ociosior, sicut [illegible] [illegible] flante non ad[illegible] quod [illegible] XXXVI. [illegible], vt apparet, obseru[illegible] [illegible] conditor[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] cum plurimi [illegible] præscripti [illegible] tunc [illegible] quasi a lacu [illegible] dicitur) linea [illegible] unt [illegible] [illegible] rationem, eaque [illegible] primis honestos nostros cum [illegible] atque detrahere [illegible] tur, dum persua[illegible] volunt [illegible] onuen[illegible] non athletica tantum, sed etiam [illegible] [illegible] conclusionem: quæ mecũ deinde [illegible] administratione ratiocinor, ea tecum quoq; mihi communicanda [illegible]. vt neuter nostrûm quem [illegible] [illegible] deserat: neve ciuilem vitam, [illegible] & [illegible] deuinctum amicum, omit[illegible] [illegible], & cuius consuetudini ac fami[illegible] etat: sed in eo persistamus quod [illegible] nque viuendi & honestè viuen[illegible] [illegible] exiguo quod superest vitæ spa[illegible] [illegible] longæ [illegible] s, ætate a nobis fuisse nul[illegible] [illegible] am re[illegible] qui Dionysio dixit [illegible] sed [illegible] tanto perfectiorē [illegible] qui cum postea temporis [illegible] Corinthi [illegible] factus. Quum [illegible] [illegible] [illegible] senescere. [illegible] [illegible] rit, vt non [illegible] im[illegible] [illegible] ornare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] quotum [illegible] ad [illegible] destinatam [illegible] corporis & [illegible] imbecillio[illegible]

[III.] Neque verò [illegible] tendi [illegible], qui omnibus aliis rebus, [illegible] faciundo nos non defatigari [illegible]. sed & Thucydidis sententia in meliorem partem accipienda est: itaque statuendum, non [illegible] honoris studium non consenescere, sed multo minus communitatis atque reipublicæ: quod apes etiam & formicæ [illegible] vsque ad finem. Nemo enim vnquam [illegible] in fucum degenerasse: quod a ciuibus quibusdam viris exi[illegible], vt [illegible] ore ætatis præterlapso domi desideant, [illegible] q; co[illegible] reponant, otioque [illegible] tanquam [illegible] assumi. Cato quidem dicebat [illegible] haberet incommoda, non debere [illegible] Atqui cum multa [illegible] vitia, [illegible] otium, [illegible] mollities, quæ viro seni dederis [illegible] domi [illegible] cationem [illegible] in agro [illegible] [illegible] pularum inspiciendi [illegible]

Aa

Ast Oed[illegible] vbi, nobi[illegible]

[IV] Et [illegible] qui in senectute ad [illegible] quam ante [illegible] versatus, [illegible] scens obdo[illegible]uisset, post [illegible] annos [illegible] longinquo secumq; aucto ocio relicto, in certa[illegible] patione conijciat insuetum atq; inexe[illegible]tatum, [illegible] ci[illegible]ibus neque inter homines versatum, [illegible] P[illegible]tiæ [illegible]ud obiicere possit: Serò ad me venis [illegible] ma[illegible] pop[illegible] gubernationem quærens: in[illegible] p[illegible]st[illegible] pulsa [illegible] nuam (velut inscitior aliquis no[illegible] [illegible] aut hospes) non locum aut [illegible] imp[illegible], inire cupiens. [illegible] rum docet, verum [illegible] st d[illegible] d[illegible]tua, & add[illegible]endi [illegible] quæ [illegible] certaminibus [illegible] rebus [illegible] quod labores diffic[illegible] Hæc viden[illegible] [illegible] lat remp. gerere [illegible] q[illegible] c[illegible] prudentibus adolescentes & iu[illegible] [illegible] s aiceri: testa[illegible] que hoc [illegible] c[illegible] Al[illegible]das aut [illegible] d suege[illegible] [illegible] um [illegible] quinque[illegible] ex[illegible] [illegible] & consulendum [illegible] [illegible] & impulsio [illegible] que m[illegible] C[illegible] [illegible] cum diceret [illegible] D[illegible] [illegible] cum alius [illegible] xisset, aliorum [illegible] iudicia. [illegible] ve[illegible] [illegible] actiones [illegible] em vitæ, [illegible] quis [illegible] gnas, a[illegible] vellet [illegible] isse in confe[illegible] o c[illegible] u[illegible] ribus [illegible] co[illegible] geret, [illegible] r[illegible]: Audite [illegible] em, qu[illegible] u[illegible] quoque administr[illegible] o [illegible] senectute [illegible] cum & [illegible] Ath[illegible] & cum alieno tempore [illegible] bus [illegible] gratis [illegible] v[illegible] tum [illegible] populi & c[illegible] p[illegible]

Exempla senilium actionum.

[VI] Quæ autem Xenophon de [illegible] v[illegible] re[illegible]. Quæ, inquit, [illegible] nectus? Q[illegible] im ætate vi[illegible] hostib[illegible] to Agesilaus prope finem vitæ? Quo [illegible] h[illegible], quam A[illegible]lao quan[illegible] cus animus addid[illegible], n[illegible] gel[illegible] qu[illegible] nere? Quem iu[illegible] quam Agesilaum [illegible] [illegible] non a[illegible] [illegible] um b[illegible], nullam [illegible]

t[illegible]

[illegible] duntaxat & contentionibus quæ legibus plerunque, [illegible] iudicio limitantur, [illegible] actiones [illegible] compreuitimus modò & oratoribus prius [illegible] sed & [illegible], & [illegible] & histrionibus fatentes nos esse deteriores. Siquidem [illegible] choris victoriam reportauit: idque inscriptio te[illegible] his extremis versibus.

[illegible]ginta annos Simonida iam tibi nato
Gloria doctrina est parta Leoprepida.

[VII.] Sophocles fertur, cum vt desipiens esset à filiis in iudicium [illegible], recitasse de Oedipo Colonco chori in scenam progre[illegible] carmen, quod incipit.

[illegible]quorum feracis huius, hospes, regionis
Venisti ad optimum agrum
Albicantem Colonum
Vbi frequens philomela suaue cantillat virentibus in
[illegible]allibus.

quod [illegible] perplacuisset, è foro tanquam è theatro cum plausu & [illegible]e eorum qui aderant deductus est. Hanc quidem constat Sophoclis esse inscriptionem.

Carmen hoc Herodoto composuit Sophocles annos natus LV.

[illegible]monem quoque comicum, & Alexidem in scena certantes [illegible] occupauit. Paullum tragœdum Eratosthenes & Philo[illegible] scripserunt annos xxc. natum, octo tragœdias quatriduo decertasse paucis ante obitum diebus. [VIII.] Nonne autem turpe e[illegible]bus scenicis concionales senes videri turpiores, & desertores [illegible]rorum re vera certaminum, deposita ciuili persona, nescio [illegible] eius loco induere? nam de rege agricol[illegible] [illegible] mis est hu[illegible]. Quando enim Demosthenes ait iniuriam [illegible] nau[illegible] fi[illegible] ([illegible] sacra erat triremis) quod ligna, vallos, & pecudes co[illegible]tur [illegible]diæ vehere. nonne vir ciuilis post præmiorum in certami[illegible] tribuendorum, & Bœotarchiæ, ac, inter Amphictyones p[illegible] [illegible] consessu loci obitam functionem, si his relictis videat[illegible] o[illegible]us farinarum aut fracium dimensione, vel [illegible]næ o[illegible]æ n[illegible]o[illegible]e, videbitur plane id quod prouerbio iactatur eq[illegible] coactus necessitate inducere. Equidem illiberal[illegible] [illegible] & totam sectari ab administratione reipublicæ, no est a[illegible] [illegible] matronæ liberali & pudicæ vestibus suis detractis cinct[illegible] [illegible]alem circundes, eamq; in caupona colloces. code qu[illegible] [illegible]uilis virtutis maiestas atque dignitas pessundatur, vbi a[illegible] [illegible]iaris procurationem, & quæstum faciendum pertrahi[illegible]. [IX.] Quod si (id quod restat) oblectationes & saginationes [illegible] ne quietis atq; fruitionis commodorum velantes, in [illegible] ta[illegible] tem consenescere iubent ciuilem virum: [illegible] turpibus imaginibus vtri similior sit futura ciui[illegible]

ta Voluptatum Venere [illegible] & [illegible] [illegible] aut [illegible] Herculem [illegible] apud O[illegible] [illegible] & com[illegible] [illegible] virum [illegible] exuuio ad [illegible] ulcat, [illegible] bitaque au[illegible] [illegible] Pompei Magni [illegible] cutie[illegible] qui a Lucullo [illegible] tanto nat[illegible] em [illegible] post [illegible] [illegible] quo[illegible] conuiuiis [illegible] [illegible] [illegible] pu[illegible] cam [illegible] [illegible] Pompe[illegible] [illegible] & [illegible] vix posset, [illegible] qu[illegible] [illegible] non [illegible] Quid, [illegible] non viueret [illegible] [illegible] voluptate[illegible] & delectationem [illegible] [illegible] ad omnes voluptates, pau[illegible] que [illegible] ce[illegible] ex[illegible] s, [illegible] m sunt in[illegible] Non modo [illegible]

Æ[illegible] Venus,

vt ait [illegible] des [illegible] etiam ciborum [illegible] & qu[illegible] dent[illegible] ex[illegible] q[illegible] que [illegible] volupt[illegible] [illegible] [illegible] et Simon[illegible] [illegible] dit, se [illegible] voluptat[illegible] [illegible] m[illegible] [illegible] volupt[illegible] qui [illegible] aut [illegible] a [illegible] N[illegible] [illegible] bil[illegible] vixer[illegible] [illegible] [illegible] pin[illegible]. [illegible] quan[illegible] [illegible] os [illegible] canens, [illegible] aud[illegible] vol[illegible] ipsi, sed exa[illegible] os [illegible] gimus [illegible] virtu[illegible] honestis, & [illegible] hum[illegible] facie[illegible] voluptat[illegible] ea [illegible] tibus co[illegible] [illegible] au[illegible] ges, [illegible] [illegible] que [illegible] filiolum & [illegible] magna cum [illegible] comu[illegible] m. sed [illegible] [illegible] qui recte [illegible] [illegible]

 [illegible]

Voluptatum studium dedecet senes.

Voluptates animi ob Virtutem.

[illegible] Quod [illegible] viuere [illegible] [illegible] Sylla [illegible] bellis [illegible] [illegible], [illegible] dominauit, [illegible] nunquam vene[illegible] incitau[illegible] [illegible]. Est enim [illegible] [illegible] aut, [illegible] alior [illegible] [illegible] [illegible] atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & publicè [illegible] [illegible] be[illegible] [illegible] [illegible] cer[illegible] [illegible] benevolentur, [illegible] [illegible] gaudio de virtute concerto [illegible] [illegible], ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quodmodo [illegible] [illegible]. Ceterum [illegible] [illegible] [illegible] XIII. Lam[illegible] [illegible] [illegible]. Ma[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sibi [illegible] non est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: sed [illegible] etiam ex[illegible] [illegible] [illegible] & populi [illegible] non [illegible] [illegible] publicè facturem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Videat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] [illegible]. Canes [illegible], vt aiebat He[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a[illegible] [illegible] autem & [illegible]

Inuidia in repub.

 fatilia-

familiarem [illegible] non ægre ferunt: sed [illegible] Ideò inuidiam non [illegible] fumo compara[illegible]unt. qui cum [illegible] adolescentibus ad rempublicam quasi [illegible] largus efferatur, postquam hi effulsere, euanescit. Ac reliquis quidem excellentiis, vt virtutis nobilitatis, ambitionis, [illegible] ac de [illegible] mouere, quod quantum in his concedimus aliis, tantum nobis videmur detrahere. Sed honor senectutis, quod presbeion Græci ab ea ætate deflexo verbo dicunt, obtrectationis securus est & [illegible]ditur vtrò. nullus enim alius honor [illegible] qui habet magis quam cui habetur cohonestus, vt qui senili [illegible]. Ad hæc, honorem diuitiis, eloquentia, aut sapientia [illegible] non quiuis se quoque sperat consecuturũ. ad quam autem senectus producit reuerentiam & gloriam, eam quilibet in republ. [illegible] exspectat. Planè igitur similis est naturæ, qui [illegible] æstu & vento periculose nauigauit, tranquillitate & [illegible] constitutione oborta nauim in stationem velit subducere [illegible] diu aduersis [illegible] depugnauerit, ea desinente & pacata [illegible] republica recipiat, simulq; cum actionibus communitates societatesq; deserat. [XV.] Quanto enim diutius in republica aliquis fuit versatus, tanto plures etiam amicos ac conatuum & certaminum socios sibi parauerit: quos neq; educere secum omnes vt chorum [illegible] potest, & relinquere iniustum est. Sed sicut vetustæ arbores, ita antiqua reipublicæ tractatio difficulter euelli potest, cum multas egerit radices, sitque negociis implicata, quæ [illegible] quam [illegible] plus exhibeant turbarum ac occupationum. Tum si quæ omnino reliquiæ supersunt inuidiæ in [illegible]es ob ciuilia certamina susceptæ [illegible] magis ex opprimendæ [illegible] sunt quam [illegible] tergum, si nudi inermes [illegible] tibus inuidi instant, [illegible] despódentibus. Testimonio [illegible] Epaminondæ ad Thebanos dictum, [illegible] vt vrbem ipsorum ingressi in [illegible] enim ac dixit. Nunc Arcades [illegible] nos spectant in armis corpora [illegible] atque [illegible]antes: si autem videant nos ad ignem [illegible] nihilo ipsis præstantiores nos putabunt. Ita [illegible] sanè est spectaculum senex orans, agens aliquid [illegible] & honore affectus. qui verò dies ad mensam exigit, aut in angulo porticus desidens [illegible]atur, is facilè contemnitur. [XVI.] [illegible] autem Homerus hæc quoque docet eos, qui ipsum rectè intelligunt. Etenim Nestor in [illegible] Troiano susceptus, inque summo erat honore. Peleus autem & Laertes domi desidentes, abiecti erant [illegible]. Neque enim [illegible] prudentiæ qualis [illegible] sed ignauia eam paulatim dissipat. cum ad hoc requiratur [illegible]

d[illegible] aliqua [illegible]tatio, qu[illegible] & actio[illegible] [illegible] animi [illegible] atque [illegible] et[illegible] [illegible]tat o [illegible],quo pacto

Æs vsibus nitescit. ———

C[illegible]ecil[illegible]itas corp[illegible]s non tantum ad[illegible]t incommodi [illegible] am propè [illegible] a [illegible]unal & prætorium se conferret, q[illegible]antum vtilitat[illegible] eo[illegible] [illegible]orum cautio atq; prudentia [illegible]hit. Vsu enim r[illegible]rum [illegible], non vana am[illegible]itione im[illegible] [illegible]licam c[illegible]pell[illegible] neque populum vi secum rap[illegible]t tam[illegible]e ventis ex[illegible], sed placide & mod[illegible]ate [illegible]m [illegible], c[illegible]m qui[illegible]s res [illegible]st. [XVII.] It[illegible] [illegible]tates vbi aliqua ad[illegible]m[illegible]tus [illegible] a [illegible] cupiunt: & sæpe ex [illegible]nem [illegible]quem nihil [illegible]e[illegible]era[illegible] [illegible]q; ad c[illegible]a[illegible] pertrahunt, eique [illegible]publ[illegible] æ cô[illegible] [illegible]t: [illegible] præt[illegible] & ora[illegible] [illegible] magn[illegible] [illegible]e, & v[illegible]o [illegible]u p[illegible] [illegible]m[illegible] etiam per [illegible] hu[illegible] pul[illegible] [illegible]o [illegible]leant. In [illegible]m Tim[illegible] & [illegible] ora[illegible]res [illegible]ses Charetem T[illegible] co[illegible] [illegible]nt [illegible]d[illegible] & v[illegible]nti viribus corpore [illegible], tal[illegible] d[illegible]e [illegible] Ath[illegible]. I[illegible] T[illegible]u[illegible], [illegible]nquit, d[illegible]em talem oport[illegible]t esse [illegible],qui [illegible]rus imp[illegible]ratorem autem eum esse [illegible] qu[illegible] & consecutura animo videns, nu[illegible] p[illegible] [illegible] quæ [illegible]t in rem futura ex[illegible]uti sinat. So[illegible]hoc[illegible] [illegible] a [illegible] Venerea profug[illegible]sse tanquam a [illegible] & [illegible] d[illegible]no. At in republica [illegible]n vnus tantum [illegible]m[illegible] [illegible]us est [illegible]or mul[illegible]um aut [illegible]ucrorum, [illegible] hoc mult[illegible] [illegible], stu[illegible] co[illegible]ationis, a[illegible]bitio, pr[illegible] loci a[illegible] qui [illegible]or[illegible]us [illegible] est & o[illegible]trectationis [illegible] [illegible]orum [illegible]us. Ho[illegible]orum alia senectus retun[illegible] atque demi[illegible] a[illegible]ò omn[illegible] [illegible]olet atque [illegible]est[illegible]: non tantum de in[illegible]tationibus animi [illegible]endum d[illegible]hens, quan[illegible] ab impot[illegible]us ac feruidis re[illegible]s mo[illegible] [illegible] sobria ac compo[illegible]ta ratione cogitationes pos[illegible] [illegible]usc[illegible]i. [XVIII.] Verun[illegible]m [illegible] habeat, vide[illegible] h[illegible]bere [illegible]mentum h[illegible] ora[illegible]o ad mo[illegible]dum coh[illegible]que eum, q[illegible]am ca[illegible] [illegible] se [illegible] co[illegible] [illegible]e [illegible] a [illegible] domest[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible]o exu[illegible] [illegible] ad p[illegible] [illegible] ne[illegible]gociu[illegible] effe[illegible]

[illegible], ius [illegible] fr[illegible] [illegible]tine.

ea qu[illegible] [illegible] est, [illegible]i que cum [illegible]a simil[illegible] haber, quæ e[illegible] [illegible] e [illegible]u[illegible]æ ac cert[illegible] m[illegible] [illegible]s vi[illegible] [illegible] fa[illegible] [illegible]em [illegible], [illegible] [illegible]que tanqu[illegible] e [illegible] o[illegible] e [illegible]iò [illegible] [illegible]e-

 [illegible]r. Sicut

re. Sicut enim qui [illegible] mediis [illegible], co [illegible] &
vnd [illegible] in [illegible] in [illegible],

Qua te [illegible], qua vir [illegible]
T [illegible] ? q [illegible] nuptias, [illegible] ?

nihil [illegible] quisque in seipso [illegible] tilia,

D [illegible] exorem [illegible]

qu [illegible] omni [illegible] iu [illegible] solam v [illegible] a [illegible], nihil i [illegible] p [illegible] [illegible], si quis [illegible] ad [illegible] Ch [illegible] done [illegible] [illegible] em ex H [illegible] philo [illegible] linea [illegible] e [illegible] vel [illegible] len [illegible] H [illegible] & th [illegible] nunc [illegible] & [illegible] e [illegible] m vetus [illegible] vere [illegible] ci [illegible] a- d [illegible]

[illegible] me la [illegible]

O [illegible] ulo [illegible] illius a [illegible] [illegible] ote qui [illegible]

[illegible] ad [illegible] ———

in quibus [illegible],

R [illegible] me [illegible] tur,

[illegible] prod [illegible] V [illegible] q [illegible], [illegible] fed [illegible] tumultu & strepitu [illegible] vnde eluce- [illegible] & [illegible] auxilium ad per- [illegible] conciliat. Nam ad p [illegible] aetas a [illegible] odata [illegible]. a- [illegible] ciones, [illegible] consilia senum, & iuuenum [illegible] [illegible] rque [illegible] isthuc,

Primum [illegible], & [illegible] pellere claros
N [illegible] oream ad nauim condu [illegible] d [illegible],
[illegible] umque dare. ———

[illegible] prima [illegible] ciuitatis re- [illegible] di- [illegible] a-

norum

[illegible]
[illegible]
& [illegible]
[illegible]
[illegible] quæ [illegible]
[illegible]
[illegible] sur [illegible]
[illegible] perfectum [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] mihi [illegible]
[illegible], qualis [illegible]

[illegible] istis, [illegible] reprehe[illegible]
[illegible] fuerunt ho[illegible] sed in bell[illegible]
[illegible] defendit [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] unum, ——

[illegible] a ad [illegible] ,
[illegible] XXI [illegible] Regni ma[illegible] lestas.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Q[illegible]
[illegible] T[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Q[illegible]
[illegible] Ag[illegible] D[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vt [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] XXII. Equidem [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] &c po-
[illegible]
[illegible]

Iuuenes à senioribus docendi.

fuerint? Nisi fortè nauis rectorem de arte gubernandi scriptos libros facere non potest eum, qui non sæpe in puppi spectator fuerit certamina aduersus tempestatem, fluctus & ventos ac noctem,

Quando in profundo Tyndaridas mari
Votis nautæ vocat ——

ciuitatem autem regere, populumq; aut senatum suadendo ducere poterit iuuenis postquam libro aut schola in Lyceo de resp. scripta, qui non sæpe numero fræna moderantibus clauumque tenentibus adstiterit oratoribus atque ducibus peritiam simul formaque certantibus adiutrice, & cum iis in vtranque partem inclinando non sine periculis & negotiis genere didicerit rempublicam? Nequaquam hoc concesserio. XXIII. Immò si nulla alia senibus causa, docendorum formandorumque iuuenum causa gerere rempublicam debet. Sicut enim qui literas & Musicam docent, ipsi prælegunt ac præeunt canendo discipulis; ita vir ciuilis non verbis modò dictans vt foris, sed gerens ac publica administrans iuuenem instituit, simul & verbis & factis animum eius instruens atque fingens. Et qui hoc modo fuerit exercitatus, non in palæstra aut ceromate sine periculo inter artifices versabitur, sed re vera in quasi Olympicis & Pythicis certaminibus

Lactens equum con pullus propter cursitat,

vt ait Simonides. Ita sectatus est Clisthenem Aristides, hunc Cimon, Chabriam Phocio, Cato Fabium Maximum, Syllam Pompeius, Philopœmenem Polybius. qui cum adolescentes senibus adiunxissent, deinceps tanquam efflorescentes & crescentes eorum reip. administratione atque factis, peritiam reip. gerēdę cum gloria & potentia sibi parauerunt. Æschines Academicus sophistis quibusdam dicentibus cum fingere se Carneadis fuisse cum non fuerit discipulum: Ego verò, inquit, Carneadem tunc audiui, cum oratio eius ob contentionem & strepitum ob senectutem omissis in vtilia & communi vsui idonea se contraxit. Senilis autem reip. administratio non verbis duntaxat, sed ipsis etiam iam ab ambitione & ostentatione abstinens (sicut illam aiunt cum vetus est facta, exhalatis virosis & turbidis partibus odoratiorem habere aromatum virtutem) nullum iam senile decorem, nullum tumidum habet consilium, sed grauia omnia & firma. Quapropter, vt diximus, iuuenes gratia senibus est adiungenda. vt quemodo Plato de vino aqua diluto ait insanum deum alio sobrio coerceri atque temperari: ita cautio senilis cum feruore in populo iuuenum ac habitante gloriæ & honorum studio commixta, insaniam & nimiam vehementiam eorum reprimet. [XXIV.] Iam verò hoc peccant, qui vt nauigandi & militandi ita etiam reip. gerendæ finem aliquem statuunt, ad quem vbi peruentum

Actiones sine fine.

cum

[illegible] fit, actio [illegible], ad [illegible]. Non enim [illegible] publ[illegible] [illegible] cuius terminus & finis [illegible] sed vita [illegible] mansueti, ciuilis, & ad societatem facti animalis, quod à natura habet, vt omne tempus vitæ ciuiliter, honestatisque & humanitatis studiose viuat. Itaque conuenit non gessisse, sed ge-[illegible] publicam: sicut esse, non fuisse veracem: colere, non co-[illegible] non am[illegible], sed amare patriam ac ciues. Huc enim natura du[illegible], ac tales [illegible] voces ijs, qui non planè igna-[illegible] que sunt eo[illegible]

Magno æstimandum te pater mortalibus
Creauit ——— &c.
Nec desinamus benefacere mortalibus.

Qui [illegible] imbecillitatem co[illegible] excusationi prætendunt, ij non [illegible] utem, quam morbum & mutilationem corporis accu-[illegible] Quippe multi valetudinarij adolescentes, multi robusti se-[illegible] vt par sit a repu[illegible] non senes, sed viribus destitu-[illegible] ad eamque capessendam non iuuenes cohortari, sed [illegible] præ[illegible] valent. Etenim adolescens fuit Arridæus, senex An-[illegible]. & tamen hic [illegible] pene A[illegible] velut in [illegible] eorum qui plur[illegible] ludibrio [XXV.] [illegible] stultus sit, qui Prodicum sophistam [illegible] l. [illegible] quidem ætate, verum [illegible] & ob [illegible] is c[illegible] umbentem [illegible] quoque, qui magi-[illegible] tales [illegible] fuerunt Phocion, Ma[illegible], C[illegible] Romanus. De [illegible] Phocio[illegible] Athenienses [illegible] d bellum [illegible] sexagenarios vsque arma capere omnes ciues i[illegible]it, & [illegible] n putarent: Nihil, inquit, est [illegible] ego [illegible] ator [illegible] um [illegible], octogenario maior. Masi[illegible]am verò Polybius [illegible] annos natum XC. rel[illegible] quem ipse genue-[illegible] tuor annorum filiolo [illegible]tum, cum prœlio vicisset Carthaginienses, [illegible] fuisse pane vescen-tem so[illegible] idque m[illegible] bu[illegible] Fa[illegible] se hoc

Nam [illegible] velut dec[illegible]
C[illegible] n habi[illegible]

[illegible] qu[illegible] de luce & splendore ani-[illegible] c mente. Itaque r[illegible] [illegible] onibus, qui[illegible] [illegible] longo ocio, & pace [illegible] saginabat pinguem [illegible] m. [illegible] R[illegible] per iocum quærent[illegible] ex [illegible] apud Philopœmenem aliquid per-[illegible] s Lu[illegible] o meliores impe-

Senect vali-da.

Orbam.

[illegible] suamque [illegible] nec [illegible] multam illam [illegible] xispat [illegible] as Scytha [illegible] quam [illegible] rumpitur [illegible] audiendi, [illegible] ne etiam ipsos h[illegible]atus [illegible] agendo, sed in con[illegible] XXVII [illegible] torum [illegible] & ad [illegible] impera[illegible] qui loquendo [illegible] continetur [illegible] humanitati, societatis, & [illegible] s, qua[illegible] nullus [illegible] immortalis [illegible] curatione [illegible] laborem eius curandi [illegible] (vt loquar) [illegible] parent[illegible] curius habet, [illegible] quidem [illegible] non [illegible] ipsa [illegible] itaque semper [illegible] & reuocat [illegible]

[illegible] in [illegible]

Equidem [illegible] Pythic[illegible] hoc mihi [illegible] te, o Plutarche, [illegible] tempus est [illegible] rationem habens [illegible] [illegible] relinquas. Proinde tu quoque existima [illegible] principi atque [illegible] Vsuri [illegible] Iouis [illegible] quibus [illegible] iam prudenter [illegible] XVIII [illegible] [illegible] publica

[illegible] officia in republica.

[illegible] h[illegible] [illegible]tes. [illegible] vl [illegible] [illegible] harmoniæ, [illegible] iam [illegible] & [illegible] tonum [illegible] nis natu[illegible] [illegible] tem [illegible] & [illegible], qu[illegible] [illegible] s [illegible] commenta[illegible] [illegible]acta [illegible] sum, & [illegible]ora, mod[illegible], [illegible] accommodandæ. [illegible] p[illegible] [illegible] mora atque exercitati[illegible], [illegible] quod non [illegible] s [illegible], aut ponderum [illegible] [illegible], vel discu[illegible], & [illegible] na[illegible], quond[illegible] [illegible] onibus & ambul[illegible] [illegible], no[illegible] [illegible] aut d[illegible] [illegible]tum [illegible], [illegible] [XXIX.] [illegible] omnium [illegible] mus: [illegible] [illegible]u, [illegible] [illegible]nda, [illegible] [illegible]mbe[illegible] [illegible] vota.

[illegible]
[illegible]

[illegible] e vi[illegible] [illegible] vir, q[illegible] [illegible] [illegible]uere [illegible] quod I[illegible] [illegible] e ins[illegible]aturab[illegible] [illegible], [illegible] a [illegible]s [illegible] cunq[illegible] [illegible] aut p[illegible] v[illegible]runt. [illegible] & misera [illegible] c[illegible] [illegible] ap[illegible]ntium & [illegible] s [illegible] so [illegible] tio, [illegible] in omni [illegible] o, omn[illegible] omn[illegible] attocini[illegible] [illegible]iens arrogantia. H[illegible] c[illegible] s al[illegible] a am [illegible], d[illegible] est. [illegible] con[illegible] [illegible] m [illegible] incur[illegible] [illegible] bu[illegible] [illegible] ones, n[illegible] d[illegible] [illegible] s [illegible] minu[illegible] a[illegible] [illegible] a[illegible] a [illegible] [illegible] tio. [XXX.] [illegible] olis p[illegible], [illegible] equis [illegible] & o[illegible] e[illegible] [illegible] in hosti[illegible] a[illegible] q[illegible] ne[illegible] [illegible] bus [illegible] A[illegible] dem [illegible]a [illegible] u[illegible]

[illegible] ipsi

seruis nosmet seruiemus. Fortasse enim iuuenem, vt est apud Homerum, decent omnia: ciuesque eum probant vbique & amplectuntur, ob exiguas & crebras actiones popularem ac ad labores impigrum, ob splendidas & magnificas generosum & alto animo præditum appellantes. interdum etiam contentio & temeritas eorum tempestiua & grata videtur. Senex autem in republ. ministri officia sustinens, vt vectigalium locationes, portuum procurationes, ac fori, item legationes & profectiones ad principes & regulos obiens, in quibus necessarium aut splendidum inest nihil, tantum ministerium & captatio gratiæ: mihi quidem, mi Euphanes, miser & æmulatione indignus, alijs fortassis etiam insolens importunusque videtur. Senem enim ne cum magistratu quidem esse tempestiuum est, nisi qui amplitudine & dignitate præstet: qualis est quam tu nunc geris Areopagitici consilij præfectura, & mehercle Amphictyonici muneris excellentia, quod tibi patria per totam vitam administrandum tribuit, cum grato & felici labore coniunctum. [XXXI.] Sed & hos honores non affectare debet senex, verùm recusans suscipere, non petens, neque eos tam sumere sibi, quam seipsum isti officio largiri. Non rectè Ti. Cæsar dixit, turpe esse ei qui sexagesimum ætatis annum excesserit, manum medico porrigere. immò hoc eum magis dedecet, manum ad populum intendere in comitijs suffragium petentem. Est enim hoc animi degeneris & abiecti: sicut contra decus maiestatemque aliquam conciliat, patria deligente, vocante, & exspectante descendere cum honore & gratia, grauemque ætatem re vera grauem & suspiciendam, salutandam amplectendamque præbere.

Oratio senum in republ.

Hoc modo etiam in concione senex oratione vtetur, non identidem ad suggestum prosiliens, neque galli in morem loquentibus reclamans, neque colluctando & irritando verecundiam ipsi a iunioribus debitam effrænans, neque ijs studium ingenerans & consuetudinem [illegible] agandi: sed nonnunquam ijs suam sententiam oppugnandi facultatem concedens, abiens ipse & nihil curiose inquirens, vbi id de quo disputatur non habet magnum momentum ad communem salutem vel honestatem & decorum. Sin verò [illegible] etiam nemine vocante præter vires cursu in publicum se proripere, aut manu se educendum, vel humeris gestandum præbere debet. quale est quod de Appio narratur Claudio. [XXXII.] Is cùm audiuisset senatum [illegible] od Romani a Pyrrho magna erãt pugna victi, de conditionibus pacis ineundæ consultare, impatientia cõpulsus, quanquam vtrumque amiserat oculum, per forum in curiam delatus venit: [illegible] essitque & in medio [illegible], Antehac ægrè tuli [illegible] esse [illegible] bus. nunc [illegible] care, vt audire etiam [illegible] tam turpia & indigna consultare & agere, [illegible] patribus, qua [illegible] & excitaudis,

[illegible] persuasit vt recta arma caperent, & de Italia cum Pyrrho decertarent. Et Solon, vbi deprehensum fuit Pisistratum gratiam popularem captando tyrannidem moliri, nemine [illegible] nec libertatem defendere audente, ipse sua arma extulit, & ante domum proposuit, auxiliumque ciues poposcit. cumq; ad eum misisset Pisistratus qui interrogarent, Cuiusnam fiduciae rei ista faceret, respondit Senectutis fiducia fretum [XXXIII.] Verum tantae necessitates etiam confectos planè senio viros, modò spiritus supersit, accendunt & erigunt. At in ijs autem in rebus, interdum (vt dixi) [illegible] adhibebit accusationem, vt recuset vilia & seruilia munera, quae obeunti plus molestiarum, quam ijs quorum gratia fiũt, vtilitatis atque commodi afferunt aliquando exspectando dum [illegible] ad ea vocetur, è domo deinde ad ciues descendet rogatus, eoque fidem sibi augebit. Sed pleraque etiam praesens iunioribus dicenda relinquet, tanquã arbiter ciuilis de honore certantibus. & si aliquid vltra modum fuerit actum, benignè reprehendet [illegible] comiter contentiones, maledicta, & iras auferet: si quid in sententia erratum fuerit, corriget absque vituperatione, & docebit. Benè autem dicentem laudabit libere: quin & victoriam interdum vltrò concedere ac se in diuersam perduci sententiam sinet, vt animos iuuenibus addat. quibusdam etiam cum collaudatione supplebit id, in quo defecerant. vt Nestor Diomedi.

Sanè hunc sermonem nemo culpabit Achiuûm,
Nec dicet contra: sed non oratio fine
Est abs te conclusa suo, non omnia dixti.
Es iuuenis tamen, & posses mihi filius esse.

[XXXIV.] Illud verò adhuc ciuilius est, non modò apertè & publicè reprehendere absq; morsu qui animos nimium reprimat atque deijciat: sed multò magis priuatim ijs qui ad rempubl. gerendam apto sunt ingenio subijcere comiter bona praecepta & consilia: & excitare ad res pulcras, animisque eorum alacritatem addere, ac (quod solent facere qui docent equitare) populum illis ita [illegible], vt ad primum accessum eorum mansuetum is se faciles [illegible] praebeat. tum si quis iuuenum initio impegerit, non pati vt [illegible] concidat, sed consolari & erigere. Sic Aristides C[illegible], & Mnesiphilus Themistoclem initiò a ciuibus male exceptos & proteruitatis atque intemperantiae nomine eorum sermonibus vapulantes, confirmauerunt. Demosthenem quoque [illegible] a populo in graui esset moerore, accessisse dicitur quidam senex, qui Periclem olim audiuerat, & monuisse, Iniuste [illegible] qui indole Pericli similis, ita de se ipso desperaret. Sic [illegible] eum exsibilatum ob nouitatem artificij, & peccasse [illegible] credi[illegible]tum, bono esse animo iussit, vt qui [illegible] post sub [illegible] esset theatra. Denique, sicut Romae Ve[illegible] tem-

pus

pu[illegible] d[illegible]stincti [illegible] da [illegible], [illegible] as do[illegible] t. [illegible] Ephesum [illegible] est [illegible], d[illegible]nde Hirren, [illegible] dotem, [illegible] ant, qu[illegible] functam sacerdotium sic vir pote[illegible] n[illegible] t abit[illegible] pu[illegible] l. eamque [illegible] . [illegible] o alius ini[illegible] tiabit atque [illegible] [XXXV.] Equ[illegible] qui pr[illegible] est alijs certa[illegible] b[illegible], si ip[illegible]e interim cert[illegible]e non potest. Qui ve[illegible] o iuu[illegible] m in [illegible] [illegible]s communibus & certaminibus publicis instituit, patriæque [illegible] ta format, vt possit

Orc[illegible] qui docti, [illegible] rebus [illegible] ere [illegible]:

is ad non exiguam aut vilem reip[illegible]. p[illegible] condu[illegible] s[illegible] ad [illegible], a[illegible] quam potissimum Lycurgus c[illegible] n[illegible], adsue[illegible] a[illegible] te[illegible], vt cu[illegible] is seni tanquam legislatori c[illegible] anter o[illegible] tempe[illegible] [illegible]m quò putas Lysandrũ respex[illegible], [illegible] dic[illegible] et homines [illegible] tæ [illegible] e[illegible]ime sen[illegible]ere? an quia senib[illegible] ib[illegible] umè licet a[illegible] colere, feneran, tal[illegible] udere, pota[illegible] vna [illegible] quiui[illegible] senex quodammodo vice [illegible] stra[illegible] cu[illegible] ris aut pæ[illegible] i gerens, non rem [illegible] modo inspe[illegible] g[illegible] etiam singulorum adolescentum [illegible] exercita[illegible], [illegible] dos, vi[illegible] tum [illegible] dque non obiter, [illegible] d [illegible] ta vi & peccant[illegible] tori, & probi eos reuereantur ac [illegible] iderent. colunt enim e[illegible] sectantur adolescentes, quorum d[illegible] ntia & [illegible] erosa indole[illegible] ab i[illegible] pronec[illegible] itur & alacrit[illegible] te [illegible] a[illegible] que vlla inuidia. H[illegible] nim vitium quamquam [illegible] ætati con[illegible], tamen apud ado[illegible] scentes speciosis nomi[illegible] us certaminis, æmulationis, & hono rum stud[illegible] velatur. sed in sene [illegible] e[illegible] tempestiuum, [illegible] & [illegible] d[illegible] eorum. [XXXVI.] Oporter[illegible] que ciuilem senem qua[illegible] longissimè ab [illegible] abesse. neque [illegible] ltar ve[illegible] m tr[illegible] ful[illegible] no quo[illegible] xta vireta & [illegible] ent[illegible] o[illegible] ua[illegible] [illegible] que impell[illegible] teme[illegible]: sed benigne recipere ad se eos qui se adiungunt atque [illegible] ctantu[illegible] eosque dir[illegible] e, manu [illegible] ce[illegible] & [illegible] e, [illegible] m[illegible] & consilijs [illegible]: sed & [illegible] o[illegible] a[illegible] [illegible] facult[illegible] publicum p[illegible] rtinente[illegible] ndi, vnde ho[illegible] a[illegible] quis & gloria [illegible] eos possit [illegible] rum obe[illegible] d[illegible], quæ n[illegible] cum reipub[illegible] am[illegible], [illegible] æ multitud[illegible] ini sint [illegible] [illegible], ipsique [illegible] am con[illegible]. Quæ [illegible] alter[illegible] o[illegible] [illegible] t causæ, & [illegible] arduæ, [illegible] drea[illegible] [illegible] p[illegible] cipio molestiamque [illegible] boni [illegible] & [illegible] o tempore a latu[illegible] · ad [illegible] [illegible] p[illegible] neque [illegible] um [illegible] p[illegible] [illegible] x e[illegible] [illegible] [XXXVII.] [illegible] c, qui [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] & ph[illegible] [illegible] aut Soris [illegible] [illegible] phi[illegible] [illegible] inque con[illegible] [illegible] ea[illegible] est ph[illegible] [illegible] Socrates, cum [illegible] [illegible]ria, neque [illegible] neque [illegible] ambula[illegible] [illegible] hortum, [illegible]ns, [illegible] ad ext[illegible] in carcere [illegible] & [illegible] ostendit [illegible] aptum esse stulti[illegible] [illegible] x. [illegible] Q[illegible] est [illegible] [illegible]s, S[illegible] scribit, [illegible]s nunquam [illegible] sed vel popul[illegible] vel mol[illegible] [illegible] in obeu[illegible] in [illegible] [illegible] humanitatis, [illegible] horum curam, erat, [illegible] tamē tempus [illegible], dum [illegible] : dum co[illegible] [illegible] enim [illegible] aut tum d[illegible], [illegible] quit [illegible], vt [illegible] lo[illegible] [illegible] trum [illegible], aloqui[illegible] tanquam [illegible] spectaculum [illegible]tus vbi [illegible] in senatum venire. [illegible] opere, [illegible] audiendo [illegible] [illegible] XXXIX. [illegible] Atheniens[illegible] [illegible] gessit [illegible] statuit [illegible] Apud Th[illegible] [illegible] difficilia [illegible] primum [illegible] [illegible]um [illegible] [illegible]onem & me[illegible]

pulit: disciplinam, cui [illegible] in ordinem componens, non magno [illegible] educit, hostibusque aduersam constituit: ita quidem vt immutata sententia retro cederent. Cum Agis Spartanorum rex in Arcadia instructum iam ad pugnam exercitum in hostes duceret, quidam de senioribus Spartanis inclamauit, velle eum malo aliud malum remedij loco adhibere: quasi diceret, Agidem temerariæ ex Argis discessioni, in præsentia alacritate ad pugnandum intempestiua mederi velle: vt ait Thucydides. Agis hoc audito, obtemperauit, & receptui cecinit. Vicit tamen, & quotidie e sella ante archiui fores posita [illegible] a senioribus de consilio suo [illegible] Ephori ad ipsum [illegible] de maximis rebus consilium eius [illegible] antes. vir enim [illegible] & prudens perhibetur. XL. Itaque ille ipse Agis iam [illegible] exhaustis corporis viribus, cum plerumque in lecto decumberet, in forum ab Ephoris euocatus, conatus est lecto relicto ire, cumque ægre incederet, inque pueros in via incideret, quæsiuit ex iis, [illegible] ecquid maius necessarium, quam obedientiam [illegible] præstandam. qui vbi responderunt ab imbecillitate maiorem [illegible] potiorem necessitatem: hunc ratus sui ministerij finem [illegible] redijt. Voluntatem scilicet non oportere deponere viribus [illegible] deficientibus. viribus deficientibus vim non est inferendam corpori. [illegible] Scipio etiam in bello ac pace gerendis rebus consiliarium adhibuit C. Lælium. ita quidem vt non defuerint, qui poetam [illegible] eius Lælium, Scipionem actorem dicerent. Cicero autem ipse confessus est se in pulcerrimis ac maximis suis consiliis, quibus suo consulatu præclare fungens patriam seruauit, opera auxilioque P. Nigidij philosophi vsum concipiendis. Vsque adeo multis modis expeditum est senibus rempubl. adiuuare, [illegible] re: ratione, [illegible] sententia, [illegible] dicendi, & prudentia. XLI. Non enim manus nostræ aut pedes aut robur corporis [illegible] tummodo [illegible] sed [illegible] in primis animus, [illegible] ornamenta [illegible] iustitia videlicet, temperantia, prudentia. [illegible] compareant, [illegible] respondeant nomini [illegible] est domo & agro [illegible] opibus & pecunia [illegible] per [illegible] eandem vero [illegible] [illegible] quidem [illegible] traxerit [illegible] Eam [illegible] etiam [illegible] pedibus [illegible]

tes minime [illegible]

obeant [illegible]

cax [illegible]

PLVTARCHI PRÆCEPTA GERENDÆ reipublicæ.

[I.] QVOD apud Homerum ille dicit,

Sanè hunc sermonem nemo culpabit Achiuûm,
Nec dicet contra: sed non oratio fine
Est abs te conclusa suo, non omnia dixti.

id sicubi aliàs rectè vsurpari, equidem commodè in eos philosophos verti potest, qui adhortantur quidem, nihil tamen docent, neque præceptis instruunt. Similes videlicet eorum, qui lucernas cum emungant, oleum non affundunt. Itaq; te, mi Menemache, cernens doctrina ad capessendam rempublicam concitatum, cupere nobilitati tuæ conuenienter in patria

Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis:

quando tibi non vacat philosophi viri vitam sub dio versantis ex actionibus ciuilibus, publicisque certaminibus perspicere, contemplarique exempla factis non verbis repræsentata: petis autem præcepta tibi tradi ciuilia. detrectationem quidem planè me indignam iudico: quod autem sum aggressus, id vt & studio tuo & meæ animi promtitudini satisfaciat opto. Vsus sum autem, quod postulaueras, exemplorum varietate aliquanto maiore. [II.] Iam primum administrationi reipublicæ soli instar firmi ac validi substratum sit institutum animi, à iudicio & ratione profectum, non à leui quodam animi impulsu, vanæ gloriæ aut contendendi studio, vel aliarum actionum penuria excitati. Quemadmodum enim quibus domi nihil est boni, ij in foro maximam temporis partem nulla etiam de causa exigunt: ita nonnulli quia nihil habent quod agere sit operæ precium, in publica sese ingerunt negocia, ac reipub. tractationem animi ludique gratia vsurpant. Multi cũ forte fortuna rempubl. attigissent: saturi earum rerum, discedere inde non facilè possunt. quibus idem vsu venit quod ijs qui vectationis causa nauigium ingressi, deinde à terra auulsi in altum abripiuntur, ac foras prospiciunt nauseantes atque conturbati, interim necesse habentes manere ac præsentem ferre fortunam. Hi maximè reipub. administrationem in odium adducunt sua pœnitentia, atque indignatione animi: cum vel gloriæ spe inducti in ignominiam inciderunt, aut ob potentiam se alijs terrori futuros rati, in res periculis ac turbis obnoxias deuenerunt. [III.] Qui verò, vt maximè se dignum est, rempublicam gerere (quod est præstantissimum facinus) ratione consilioque ductus aggreditur, eum nihil istorum percellit aut de sententia deturbat. Nam neque ca-

Voluntas reip. gerendæ.

ptur æ quæstus've gratia accedẽdum est ad rempublicam: quomodo Stratocles & Dromoclidas ad auream messem (sic enim tribunal per iocum nominabant) se inuicem sunt cohortati, neq; subito quodam animi motu perculsi ac quasi furore correpti conferre nos eò debemus. quod C. Graccho contigit, qui cum recente adhuc fratris exitio longissimè a reipublicæ cura vitæ suæ institutum abduxisset, deinde iniuria ac contumelijs quorundam irritatus, coniecit sese in reipubl. administrationem: moxque rerum gestarum & gloriæ satur, desistere cupiens, mutationemque & ocium quærens, potentiam suam præ magnitudine quomodo deponeret non reperit, sed suo eam interitu deleuit. Iam qui contentione vel ambitione ducti se veluti histriones ad theatrum fingunt, eos necesse est consilij pœnitere sui, cùm vel seruiunt his quibus volebant imperare, vel offendunt eos, quibus placere studebant. Enimuerò sic statuo, sicut qui in puteum, ita etiam qui in rempublicam fortuitò & de improuiso incidunt, eos perturbari ac pœnitudine capi: qui verò eò sensim descendunt præmeditati ac præparati, eos & mediocriter ferre quæ eueniunt, & nulla re grauiter affici. quippe quibus actionum finis præter ipsam honestatẽ nullus sit propositus. [IV.] Hoc pacto animi institutum vbi firmatum fuerit, penitusque fixum ac immobile redditum, conferendus est ad contemplandum ciuium ingenium, quale ex tota multitudine

Populi ingenium.

maximè contemperatum apparet atque præcellit. Qui enim ipsi statim conantur fingere mores populi eiusque indolem mutare, rem ij tentant neque facilem neque tutam, ad quam præterea & temporis multum, & magna requiratur potestas. Sed quemadmodum vinum initio bibentis ingenio obsequitur, dum sensim calorem diffundens ac corporis temperiem occupans bibentem iam mutet, moresque eius fingat: ita qui ad rempublicam se cõtulit, is donec gloria sua fideque vim sibi ad ducendos populi animos sufficientem conciliet, interim se eorum quos subiectos habet moribus accommodare, eosque sibi ad sequendum propositos habere debet, gnarus eorum quibus ij gaudent, quibusque duci adsolent. [V.] Verbi gratia: Athenienses ad iram facile prouocantur, & ad misericordiam non magno negocio traducuntur, maluntque celeriter suspicari quippiam, quam per ocium de re doceri: vtque promptius obscuris & humilibus viris subueniunt, ita sermonis iocosum & facetum genus maximè amplectuntur: laudari se apprimè gaudent, æquissimo animo salsè in ipsos dicta ferunt: metuendi ipsis etiam magistratibus ne hostes quidem sua humanitate dedignantur. Diuersum Carthaginiensis populi ingenium morosum, tetricum, magistratibus obsequens, subditis graue, abiectissimum dum metuit, sæuissimum vbi irascitur, perstans in decretis, durũ aduersus iocos & blandicias. non illi Cleo-

ne con-

ne concionem differri petente quod sacrificasset ipse & excepturus conuiuio esset hospites, risu sublato datoque plausu concionem soluissent. neque coturnicem, quæ Alcibiade concionante è veste eius auolarat, certatim venati reddidissent. quin immò eos interfecissent vt lasciuientes ac insultantes. quando Annoni exsulium ij indixerunt, affectari ab eo tyrannidem causati, quod militiæ impedimentorum baiulo vteretur leone. [VI.] Neque verò (nisi fallor) Thebani ab hostilium litterarum, si quæ in eorum peruenissent manus, lectione abstinuissent: cum Athenienses captis Philippi tabellarijs epistolam Olympiadi inscriptam ferentibus, non soluerint eam, neque patefecerint mariti peregrè absentis vxori missam salutationem. Neque vicissim Athenienses fastum Epaminondæ æquo animo tolerassent, cum is crimine oblato causam dicere nolens è theatro discessit, ac per mediam concionem in gymnasium abijt. Nullo verò pacto arbitror Spartanos toleraturos fuisse Stratoclis scurrilem insultationem. qui suis vt ob lætum partæ victoriæ nuncium acceptum sacrificarēt persuasit, cumque ij de accepta clade verò allato nuncio succenserent, populum interrogauit, ecquid iniuriæ passi essent, qui ipsius opera triduum suauius vixissent. [VII.] Enimuerò adulatores aulici aucupum more vocem suam ad imitationem regum componunt, itaque eos subeunt & decipiunt. Rempublicam autem gerendi non conuenit mores populi imitari: nosse eos, eaque se ijs ratione accommodare, qua capi singulos posse cernit, operæ est. Morum enim ignoratio non minus impedit irritaque facit consilia in ciuilibus negocijs quam in amicitijs regum. Ergo ciuium mores potentia iam ac fide instructus formare conaberis, sensim eos ad meliora subducens, ac placidè tractans. operosa enim est multitudinis mutatio. Ipse autem ita vt deinceps in aperto victurus theatro, mores tuos compone atque orna. quod si non facile sit omnia arcere animo vitia, ea tamen amolire aut deminue, quæ maximè in promptu ac conspectu sunt. Audis enim Themistoclem, cum animum ad gerendam rempublicam appulisset, à potationibus se & comessationibus abstraxisse, vigilantemque iam & sobrium ac serijs deditum curis dixisse ad amicos, trophæum Miltiadis sibi somnum adimere. & Periclem corporis quoque gestum, ac vitæ rationem mutasse, vt & incederet tardius, & placide colloqueretur, vultumque semper constantem gereret, & manum intra amiculum contineret, vnamque eam viam, qua ad tribunal & curiam itur, tereret. [VIII.] Non enim ita tractabilis est multitudo, vt cuiusuis sit salutare ei frænum inijcere: inque aliqua felicitatis parte ponendum, si vt est bellua suspectiosa & inconstans, nullo visu auditu ve consternata rectorem admittat. Itaque ne hæc quidem negligenter obseruanda sunt, etsi minus

nus fortè de vita & moribus curæ videbitur gerendum, vt tamen ista omnis sint reprehensionis & criminis expertia. Non enim qui rempublicā gerunt, ijs tantum de publicè dictis factisque ratio est reddenda. sed & in cœnam eorum inquiritur, & cubile, & matrimonium, & quidquid serij iocive agunt. Quid enim attinet Alcibiadem dicere? qui cùm in republica gerenda esset summa præditus efficacitate, & imperator inuictus, vitæ ratione effræni atque ferocia sua perijt, & vt nihil ex reliquis quæ in eo erant bonis vtilitatis percipere posset ciuitas, luxuria eius atque prodigalitas fecerunt: eum & vinum Cimonis Athenienses, & somnum, quia aliud nihil inueniebant, Scipionis Romani culpauerint: & Pompeio Magno inimici vitio verterint, quod caput vno digito scaberet. Sicut enim in facie lens & verruca molestiores sunt, quam reliquæ corporis maculæ, mutilationes, & cicatrices: sic exigua peccata vbi in principis cernuntur vita, pro magnis habentur, propter opinionem eam, quam vulgò de principatu & repub. gesserūt, rem eam esse magnam. & quæ vacare debeat omni errore atque vitio. [IX.] Iccirco non iniuria celebri est laude Liuius Drusus tribunus plebis, qui cum domus ipsius multæ partes vicinis essent perspicuæ, ac faber quidam pollicereretur se eas impendio quinque modò talentorum auersurum & mutaturum: immò ait, decem abs me aufer talenta lege hac, vt totam domum meam reddas omnium inspectui patētem, quò vniuersi ciues cernere possint qua vtar vitæ degendæ ratione. Erat enim vir temperans & modestus. Ac nihil quidem fortassis opus ei erat hac perspicuitate. Plerique enim mores ac consilia, actionesque & vitæ rationem rempublicam gerentium quæ vel maximè abdita putantur perspiciunt: neque minus ob priuata quam ob publica studia alios amant ac admirantur, alios oderunt atq; despiciunt. [X.] Quid ergo, inquies, non etiam ijs, quorum impudica est & mollis vita, ciuitates vtūtur? Sanè. quo modo grauidæ cum pica vexantur lapides, & qui nauseant salsuginem aliosq; id genus cibos appetunt sæpenumerò, paulò post exsputuri & auersaturi. Sic enim & populi ob luxuriam aut petulantiam, vel inopia meliorum ductorum, quibuscūque oblatis vtuntur, abominantes eos & contemnentes. deinde gratum ipsis est, cum in istos talia dicuntur, qualia Plato comicus ipsum populum dicere fingit.

Manu prehende me, prehende celeriter
Qui principem iam designabo Agyrrium:

rursumque peluim poscentem & pennam vt vomat, ac dicentem,

Hic ad tribunal mantile adsistit mihi.

&:

Alit caput fœtens, luem turpissimam.

Et pe-

Et populus Romanus Carbone aliquid promittente, ac deierante dirasque deuotiones addente, contra vno ore iurauit se non crediturum. Spartæ cum Demosthenes quidam homo intemperans sententiam commodam dixisset, eam populus reiecit: ephori autem sorte lecto cuidam senum eam dicendam dederunt, tanquam ex sordido vase in sincerum eam diffundentes, vt grata fieret multitudini. Tantum in vtranque partem in republ. momenti habet persuasio de ingenio hominis concepta. [XI.] Neque tamen propterea ita negligenda est orationis elegantia ac facultas, vt omnia virtuti adscribantur. sed vt non opificem persuasionis censeamus esse rhetoricam, adiutricem tamen sentiamus, corrigamusque illud Menandri, *Ars dicē̄di*

Mores mouent dicentis, haud oratio.

Etenim & mores persuadent, & oratio. nisi quis ita intelligat, sicut nauim agit non clauus sed gubernator, equesque equum versat, non frænum: ita à ciuili virtute vrbem duci non oratione, sed moribus loco fræni aut gubernaculi adhibitis, eamque veluti à prora dirigere vrbem, animal (vt Plato ait) maximè versatile. At verò magni illi reges & a Ioue, vt Homerus ait, prognati purpuris, sceptris, stipatoribus deorumque oraculis seipsos extollentes, vbi maiestate sua tanquam præstantioris ipsi naturæ vulgus sibi subiecerunt, voluerunt tamen oratores esse, neque dicendi elegantiam neglexerunt, sed curæ fuit eis

Concio, qua decus eximium facundia gignit:

neque solum Iouem consiliarium, Martemve homicidam, & militarem Mineruam coluerunt, sed & Calliopen inuocauerunt,

Quæ comes vsque solet venerandis regibus esse,

facundia sua demulcens & ad verecundiam redigens contumaciā violentiamque populi. [XII.] Quod cùm ita sit, quonam pacto priuatus aliquis à toga & habitu plebeio ad regendam vrbem se cōferens multitudinem in sua potestate habere queat, nisi oratione instructus in persuadendo & alliciendo administra? Qui naues gubernant, ij quidem munus remigum regendorum alijs mandãt. at rempubl. qui gerit, non gubernatrice modò mente præditus esse: sed in seipso habere debet facultatem orationis, qua imperia tradat, ne aliena opus habeat voce, neve id ei vsu veniat quod Iphicrati, qui cùm Aristophon eum oratione premeret, aduersariū histrionem meliorem, suam autem causam potiorem esse dixit, neve sæpius vti cogatur Euripideis istis:

Vtinam esset expers vocis humanum genus.

&:

Cur non, malum, data vox rebus mortalium est,
Nullo disertis vt essent in precio viri.

Hæc enim fortaſsis Alcameni, inſulari, Ictino, aliiſque illiberalibus & manu victum quærentibus, facundiamque eiurantibus cōcedantur effugia. cuius generis eſt quod Athenis aliquando contigit, cum duo architecti de conducendo publico opere contenderent, alter differendi copia & elegantia inſtructus cum de apparatu operis oratione vſus meditata populum monuiſſet, alter arte præſtantior, ſed dicendi ignarus, in medium progreſſus, Viri, inquit, Athenienſes, quemadmodum iſte dixit, ego efficiam. [XIII.] Nam *Erganam*, id eſt, opificem, hi tantum colunt Mineruam, vt ait Sophocles, qui ad incudem graui malleo & ictibus obedientem materiam inanimam fabricantur. At Mineruæ quæ quod vrbibus præſit *Polias* dicitur, & conſiliariæ Themidis (cui a iure nomen, & quæ

Conuentus hominum cogitq́;, eademq́; reſoluit)

interpres, vnico vtens orationis inſtrumento, atque alia fingens & concinnans, alia quę operi impedimēto ſunt velut nodos quoſdam in ligno, aut abſceſſus in ferro molliens atque læuigans, vrbem exornat. Itaque adminiſtratio reipubl. qua vſus fuit Pericles, verbo quidem (teſte Thucydide) populi fuit, reipſa autem principis viri poteſtas. Nā & Cimon bonus erat, & Ephialtes, & Thucydides. verùm interrogatur hic ab Archidamo Spartæ rege, ipſene an Pericles melius luctaretur: incertum eſt, reſpondit. cum enim ego eum deijcio, negando ſe cecidiſſe vincit, idque ſpectatoribus perſuadet. Atque ea quidem res non gloriam tantum Pericli, ſed & vrbi ſalutem attulit. dum enim ei paruit, felicitatem iam partam ſeruauit, abſtinuitque ab exteris negocijs. Sed Nicias cum idem ſequeretur propoſitum, neque tantum haberet ad perſuadendum virium, atque oratione veluti fræno laxo vteretur in dehortando populum. non obtinuit neq; peruicit: ſed in Siciliam abijt vi actus, & obtorto quaſi collo multitudinis impetu eo abreptus. [XIV.] Lupum quidem auribus teneri poſſe negant. Populum autem & ciuitatem vel maximè auribus ducere oportet. neq; ſequi eos, qui exercitatione dicendi deſtituti, multitudinis ducēdæ anſas quærunt elegantiæ artiſque vacuas: & aut ventre trahunt epulis præbendis, vel marſupio largientes, aut ſaltationes aut gladiatorum ſpectacula crebra exhibentes populi fauorem captant aut potius vim ei afferunt. Captant enim fauorem populi eumque ducunt, qui dicendo perſuadent: at iſtiuſmodi cicurationes, nihil à brutorum illectatione & captura habent diuerſi. Sit autem verſantis in republ. viri oratio non iuuenilis aut ad theatrum conformata, veluti corollam ex delicatis ac floridis vocabulis vndequaque colligentis: neque rurſum qualem Demoſthenis dicebat Pytheas lucernam redolere & ſophiſticam diligentiæ abundantiam, argumentis conſtantē acribus, & circuitionibus ad normā ac circinum

cinum accuratissimè exactis. Sed quemadmodum musici neruos pulsari volunt leniter, non impetu quodam concuti: ita oratio rép. gerentis, consulentis, ac regentis præ se ferre non debet vim dicendi aut calliditatem, neq; laudi sibi ducat si existimetur dixisse ex habitu, secundum artem, & scientiam diuidendi: sed plena esse debet ingenuitatis, & veræ animi magnitudinis, & paternæ libertatis, ac prouidentiæ & sapientiæ suorum curam gerentis, in bono proposito gratiósam adhibens & ad persuadendū aptam rationem, ex verborum maiestate, & sententiarum proprietate ac probabilitate. [XV.] Admittit autem ciuilis oratio facilius quàm iuridicialis sententias communes, historias, fabulas, & translationes, quibus maxime mouentur animi hominum, modicè, & opportune vsurpatis. quale fuit eius, qui dixit, Nolite Græciam altero oculo priuare. & Demadis, qui se naufragia reipublicæ aiebat tractare. & Archilochi istuc,

Neve Tantali lapis   Huic immineat insulæ,

sic & Pericles lemam Piræei auferri iussit: & de Leosthenis victoria pronunciauit Phocio, Stadium decursum sibi probari, sed metuere quomodo eius belli dolichus absoluatur. In vniuersum autem maiestas quædam ciuili orationi magis congruit. exemplo sunt Philippicæ, & apud Thucydidem conciones Sthenelaidæ Ephori, Archidami regis ad Platæas & Periclis post pestem habita. Sed de Ephori, Theopompi, & Anaximenis oratiunculis ac comprehensionibus sententiarum, quibus vtuntur in armandis & in aciem educendis exercitibus, licet effari:

Quis inter arma locus sit his ineptiis?

[XVI.] Veruntamen & salsè dicta, & ridicula nonnunquam in partem orationis ciuilis admittuntur: cùm non petulanter aut scurriliter, sed ab eo qui vtiliter increpet aut subsannet proferūtur. Maxime autem probantur ista in responsionibus & obiectionibus. nā subsannare de industria, idque non prouocatus qui volet, risum captare putabitur, neque sine suspicione malignitatis. quod vitium turpauit Ciceronis, Catonis maioris: Euxitheique sales, eius qui Aristotelis fuit familiaris. ij enim sæpenumerò verbis mordebant, nulla lacessiti aliorum dicacitate. Qui se salibus defendit aut vlciscitur, *Salse dicta.* ei opportunitas & veniā conciliat, & gratiam. quale est responsum Demosthenis, ei datū qui furti suspectus lucubrationes ipsius exagitabat: Noui me ęgrè tibi facere, qui lucernam vram. & Demadi ab eodem, vociferanti, Corrigere me vult Demosthenes, sus Mineruam: illa quidē Minerua superiore anno est in adulterio deprehēsa. Illud quoq; Xenæneti venustū, qui ciuib. ei fugā tum factam ab ipso cū ductor esset exercitus exprobrātib. Fugi, respondit, sed vobiscū, ô suauissimi homines. [XVII.] Verum in ridiculis cauendum est, ne quid vltra modum sit. tum ne

quid excidat, quod vel audientes offendat alieno tempore, vel dicti autorē ostendat esse ignobili aut abiecto animo. Exemplo sunt Democratis dicta. Nam is in concione dixit, Se itidem, vt ipsam ciuitatem, parum posse, & magnos edere flatus. Et clade Chæronensi accepta ad populum progressus: Nollem (inquit) hac fortuna vsam esse ciuitatem, vt ego quoque consiliarius vobis essem audiendus. quorum dictorum hoc abiecti animi fuit, illud insani: ciuili homini neutrum conueniens. Breuitas autem dictorū Phocionis ipsa quoque admirationi fuit. eam ob rem Polyeuctus pronunciauit maximum oratorem esse Demosthenem, Phocionem autem dicendi vi omnibus alijs antecellere, quod huius oratio breuissimis verbis plurimum sententiæ cōplecteretur. Et Demosthenes reliquorum contemptor, dicere solebat Phocione vt diceret surgente, Meorum dictorum securis surgit. [XVIII.] In primis autem danda est tibi opera, vt ad multitudinē oratione vtaris meditata cautè, nō inani: cùm scias etiā magnum illum Periclem antequam in publico verba faceret optare solitū ne vel vllū sibi verbum à re alienum incideret. Interim tamen oportet rationē ad ea quæ occurrunt versatilem exercitatamq; habere. præcipites enim sunt occasiones, multaque feruntur in negocijs publicis repentina. Itaq; & Demosthenes multis fuit inferior vt aiunt, cum vrgēte occasione tergiuersaretur: & Alcibiadem narrat Theophrastus cùm nō tantum quæ, sed & quo modo dicenda erant cuperet disserere, sæpe inter orandum verba conquirentem atque cōponentem hæsisse atque excidisse. Qui verò ab ipsis rebus & oblatis occasionibus excitatur ad dicendum, is maximè percellit multitudinem atque permouet. Sic Leo Byzantius, cum ad Athenienses seditione exagitatos verba facturus processisset, & ob staturæ breuitatem risu exciperetur: Quid, inquit, si meam videretis vxorē, quæ vix genu mihi attingit? maiore oborto risu, Atqui, inquit, nos ita paruos, vbi inuicem dissentimus, Byzantium non capit. Et Pytheas rhetor, cùm contra honores Alexandro decretos dissereret, dicente quodam, Tune, cum adeò sis iuuenis, tantis de rebus audes dicere? & verò, respondit, Alexander, quem vos decreto vestro in deorum refertis numerum, me natu minor est. [XIX.] Oportet etiam bono vocis habitu ac robore spiritus exercitatam atque firmatam orationem adferre ad reipublicæ non vilia, sed acerrima certamina: ne aliquando defatigatum dicendo atque exstinctum superet aliquis *Rapax clamator, Cyclobori vocem gerens.*

Cato, cū se gratia ac studijs præoccupato senatu populove obtinere causam non posse videret, totam diē dicendo exegit, itaq; occasionē aduersarijs præripuit. Ac de orationis quidem apparatu vsuque dicta hæc sufficiunt ei, qui porrò id, quod horum est consequens inueniendo addere potest. [XX.] Cæterum ad rempublicam

Aditus ad

blicam duo ſunt aditus & quaſi viæ. altera breuis & ad glorię ſplẽdorem expedita, non tamen periculi expers: altera vt magis pedeſtris ac tardior, ita tutior. Sunt enim qui a ſplendido aliquo & magno facinore, quod non fiat ſine audacia, veluti à promontorio quodam in altum procurrente ſoluentes, in rempublicam dant vela, exiſtimantes rectè dictum à Pindaro: *rempublicam.*

Incipiente opere, primordium
In fronte ponendum eſt late fulgens.

ſic enim ordientem & plerique conſuetorum ſatietate ac tædio promptius excipiunt, quemadmodum ſpectatores certatorem, inuidiamq; abſterret ſplendido ac celeri incremento conſtans potentia. Nam, vt ait Ariſto, neque fumum ignis gignit, neque inuidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgeat. qui paulatim extolluntur & tardè, iis alii aliunde manus iniiciunt: vnde factum vt multi circa tribunal ante florem emarcuerint. Vbi autem (quemadmodum Ladam ferunt carcerum funiculo adhuc in auribus à laxatione ſonante decurſo ſtadio coronam reportaſſe) ſubitò aliquis legatione obita, triumpho ducto, aut ſummo potitus magiſtratu efflorefcit: in eum neque inuidia, neque contemtus quicquam facile poſſunt. [XXI.] Hac via Aratus ad gloriam contendit, initium gerendæ reipublicæ a Nicoclis tyranni excidio faciens Sic Alcibiades, Mantinenſe contra Lacedæmonios bellum conflando. Pompeius etiam triumphum poſtulauit, nondum ſenator factus: & Sylla negante, Plures eſſe dixit qui orientẽ, quam qui occidentem Solem adorent. quo audito conceſſit Sylla. Cornelium quoque Scipionem, cum ædilitatem peteret, ſubitò conſulem præter leges deſignauit populus Romanus, non ſane leuia ſecutus principia: ſed quod & victoriam eius quam adoleſcens etiamnum in Hiſpania ſingulari prœlio obtinuerat, & paulò poſt res ab eo tribuno militum ad Carthaginem geſtas admirabatur. de quibus etiam Cato maior exclamauit:

Tanquam vmbra volitant alij, ſolus ſapit iſte.

[XXII.] Noſtra verò tempeſtate, cùm ciuitates bellicis imperiis, tyrannorum excidiis, aut confœderatis actionibus careant, quodnam principium illuſtris in repub. verſationis poſſit ſumi? Reſtant vtique iudicia publica, & ad Imperatorem legationes, quæ virum acrem, atque audacia ſimul & conſilio inſtructum flagitant. Multa etiam in vrbibus præclara negliguntur, quibus reſtituendis multa cum dedecore damnove vrbium ex praua conſuetudine introducta ſunt, quibus corrigendis animos multitudinis in te conuertas. Quin & nonnullis magna in iudicio rectè diſceptata controuerſia, aut fideli patrocinio impotentis contra aduerſarium potentem, & libera iuſticiæ aduerſus principem iniuſtum defenſio, primum in repub. locum cum ſplendore parauerunt.

runt. Alios inimicitiæ extulerunt, qui homines dominationem inuisam atq; formidolosam gerentes adorti sunt. statim enim potentia deiecti, cum meliore existimatione in eum qui deiecit, transit. [XXIII.] Sanè ob inuidiam se opponere viro bono & quem sua virtus ad summa euexit (qualis fuit in Periclem Simmias, in Themistoclem Alcmæo, Clodius in Pompeium, Meneclides rhetor in Epaminondam (neque ad gloriam facit, neq; omninò vtile est. cum enim populus aliquid in bonum virum commisit culpa, vbi primum (quod celeriter fit) iræ pœnituit, eam quæ iustissima est, expeditissimam sui excusandi delicti rationem arripit, vt autorem iniuriæ bono viro factæ ac suasorem perdat. Qui verò contra improbum hominem, ac qui sua audacia & calliditate ciuitatem subegit (quales erant Athenis Cleo & Clitophon) insurgens, eum opprimit, is progressum tanquam in fabulis in scenam, in rempublicam splendidum sibi conficit. Non sum nescius quosdam senatu molesto & paucis imperium vindicante deiecto potentiam & gloriam adeptos: vt Athenis Ephialten, apud Eleos Phormionem. verum in hoc magnum est ei qui iam tum primum se ad rempublicam confert, periculum. & meliore vsus est principio Solon, qui ciuitate in tres diuisa partes Diacriorum, Pedieorum, Paralorum, nulli harum se immiscens, sed communem omnibus præbens, omniaque dicta ac facta sua ad concordiam dirigens, legum lator ad tollenda dissidia delectus rempublicam constituit. [XXIV.] Hæc tot ac talia sunt principia splendidioris ad capessendam rempublicam aditus. Tutum autem & tardum illum multi nobiles viri secuti sunt, Aristides, Phocio, Pammenes Thebanus, Lucullus, Cato, Agesilaus Spartanus. horum vnusquisque imitatus hederam quæ validam amplexa arborem simul attollitur, seni alicui iuuenis, & illustri obscurus se applicuit, eiusque potentia paulatim sese subiiciens atque vna augescens, radices in rempublicam egit. Nam Aristidem auxit Clisthenes, Phocionem Chabrias, Lucullum Sylla, Catonem Maximus, Epaminondam Pammenes, Lysander Agesilaum. Verùm hic intempestiuo contentionis studio & opinione æmulationis irritatus, contumeliosè suum agendi præceptorem abiecit. reliqui præclarè, & ciuiliter, ac ad finem vsque coluerunt suos & exornarunt, quemadmodum solent obiecta Soli corpora, ipsos vicissim augentes & illustrantes. Certè qui Scipioni inuidebant, histrionem eum vocabant, actionum autorem esse Lælium ipsius socium. neq; Lælium tamen quicquam istorum inflauit, sed perrexit suo studio virtutem & gloriam Scipionis amplificare. Afranius autem Pompeii amicus, quanquam planè humili loco ortus, tamen cùm se consulem designatum iri certò crederet, vbi intellexit Pompeium alius cupere, petitione destitit: quod diceret, con-

sulatum

sulatum adepto sibi non tantum accessurum splendoris, quantum molestiæ ac difficultatis, si Pompeio neque volente neque adiuuante consul crearetur. itaque vno tantum anno cum supersedisset, deinde neque repulsam est passus, & amicitiam conseruauit. Porrò, qui hoc modo quasi manu ducuntur ab aliis ad gloriam, ii simul & vni & multitudini gratificantur, minusq; sunt in odio si quid incommodi accidit. Itaq; & Philippus Alexandrum hortabatur, vt dum liceret alio regnante amicos sibi obsequiis ac officiis suis pararet. [XXV.] Deligendus autem est dux ad rempub. non simpliciter gloriosus & potens, sed & qui ob virtutem talis sit. Nam sicut non quæuis arbor patitur educitq; circumplicatam sibi vitem, sed quædam suffocant, & incrementis eius officiunt: ita in rebus publicis qui non sunt studiosi bonorum, sed tantum honorum & potentiæ cupidi, nullas concedunt iuuenibus actionum occasiones, sed gloriam sibi eos quasi alimentum præripientes inuidia premunt. sic Marius cum in Africa, ac rursum in Galatia multa opera Syllæ feliciter gessisset, progressus ad gloriam eius ægrè ferens, vti ipso desiit, planeq; abiecit, sigilli vsus præscriptione. Etenim Sylla cum esset Marii prætoris in Africa quæstor, missus ab eo ad Bocchum, adduxit Iugurtham captiuum, eumque successum vtpote ambitiosus iuuenis, & qui recens gloriæ gustū percepisset, non tulit mediocriter: sed imaginem rei in annulo insculpens Iugurtham sibi traditum, pro sigillo gestauit. idque ei vitio vertens Marius, hominem abiecit. at Sylla ad Catulum, Metellumque viros bonos & Mario inimicos transiit, moxque Marium exegit ac deiecit ciuili bello, cùm is penè Romam euertisset. Sanè Sylla Pompeium quoque iam inde ab adolescentia extulit, assurgens accedenti, caputque detegens: reliquisq; iuuenibus actionum principe dignarum subministrans occasiones, quosdam etiam inuitos instigans, gloriæ studio & æmulatione impleuit exercitus, omnesque sub se habuit, vt qui non solus, sed primus & maximus esse inter multos & magnos cuperet. Tales ergo viri tenendi sunt, iisque adhærendum. nec quomodo regulus Æsopi humeris aquilæ vectus subitò euolauit & anteuertit, ita eorum debemus suffurari gloriam: sed ab iis amicè & cum beneuolentia accipere: quando qui non ante seruiuere, dominari rectè non possunt, vt ait Plato. [XXVI.] Sequitur de amicis iudicium, quo neque Themistoclis probamus, neque Cleonis sententiam. Cleo enim ad rēpublicam se collaturus, conductis in vnum amicis suis, amicitiæ eorum renunciauit, quod ea in republica persæpe a recta ac iusta voluntate animum auerteret atque emolliret. Rectius hic diuitiarum & contendendi cupiditatem animo eiecisset, cumq; ab inuidia & peruersitate purgasset. nō enim hominibus amicorū & sodalium exsortibus, sed bonis indiget resp,

Qualis ductor ad rēpub deligendus.

De amicitia.

ac tem-

ac temperantibus. Nunc ille amicos quidem repudiauit, centum autem in orbem capita violentorum adulatorum lambebant, vt aiunt Comici. & qui asperum se præberet ac molestum bonis, rursum multitudini gratiæ captandæ causa se submittebat,

Ductans senes, vtque pueros rursum educans,

plebisque perditissimam ac vitiosissimam partem aduersus optimates sibi adsciscens. Contra Themistocles cuidam pronuncianti, Optimè ipsum reipub. præfuturum, si se omnibus æqualẽ præberet, respondit: Absit vt ego tali insideam solio, vnde non plus à me ad amicos quàm ad alios perueniat. ne hic quidem rectè, qui ciuitatem amicitiæ addiceret, resque publicas priuato fauori ac studio submitteret. & quidem Simonidi abs se aliquid iniustum petenti idem respondit, Neq; poetam probum esse qui præter cantilenæ modum cantet, neq; magistratum probum, qui præter leges gratificetur. [XXVII.] Indignum enim re vera est ac miserandum, cùm nautas eligat gubernator, & gubernatorem nauis magister,

Qui rectè in puppi norit defigere clauum,
Et rectè antennas surgente intendere vento:

cùmq; architectus ministros & operarios conducat, non qui corrumpant opus, sed qui in eo quam rectissimè absoluendo adiuuent: ciuilem virum, qui optimæ sit, vt Pindarus loquitur, artis magister, opifexque iustitiæ & iuris, non statim ab initio deligere amicos eodem modo affectos, & ministros eodem ad honestatem animi instinctu excitatos: sed eos adhibere, qui ad alios subinde atque alios vsus eum iniustè ac violenter detorqueant. Nihil profectò is differet ab opifice, qui per imperitiam & inscitiam normis vtatur regulisque & libellis iis, ob quas prauum fieri opus necesse sit. Etenim ciuilium virorum viua & intelligentia instrumenta sunt amici: neq; is peccantibus iis socium se lapsus præbere, immò operam dare debet, ne se inscio etiam ij delinquant. quæ res Soloni dedecus attulit, & calumniis ciuium fecit eum obnoxium. Cùm enim in animum induxisset æris alieni diminutionem, & seisachteiæ (sic nouæ tabulæ mitiori voce ab oneribus excutiendis ducta appellabantur) in republica institutionem, rem cum amicis cõmunicauit. ij autem indignissimum facerunt facinus. magnam enim præcepto tempore pecuniam sumpserunt mutuam: ac paulò post prolata in lucem Solonis lege, apparuit eos mutuò sumta pecunia splendidas dómos, multumque agri coemisse. Solon autem insimulatus fuit, tanquam iniustum id facinus, quo quidem facto ipsi fiebat iniuria, aliqua ex parte ipsi esset imputandum. [XXVIII.] Agesilaus autem nulla in re impotentior atque animi dimissioris fuit, quàm in studiis erga amicos: ac veluti Euripidis Pegasus,

Mago

Mage quam volebat se submisit territus:

alacriusque amicorum calamitatibus subueniens quàm officium ferebat, creditus est eorum flagitiis esse similis. nam & Phœbidam seruauit (in iudicio accusatum, quod sine mandato Cadmeiam occupasset) fatus id genus negocia iniussu esse conficienda. & Sphodriam iniusti atrocisq; facinoris reum, quod in Atticam impressionem fecisset, sociis tum & confœderatis Spartanorum Atheniensibus, damnationi subtraxit, amatoriis filii mollitus precibus. & fertur eius ad quendam potentem tale epistolium: Niciam, si insons est, dimitte: sin verò, mei causa dimitte: omninò autem dimitte. At verò Phocion ne genero quidem suo Charillo, cùm is de Harpalea pecunia reus esset factus, in iudicio adfuit: sed hoc fatus, se eum sibi generum ad omnia iusta allegisse, discessit. Et Timoleo Corinthius cum fratrem suum monendo & deprecando à tyrannide nō deduceret, cædē eius consilio suo adiuuit. [XXIX.] Oportet enim non modò vsque ad aram amicum esse, neque se periurii socium facere, vt aliquando Pericles dixit: sed & vsq; ad omnem legem, ius, atq; vtilitatem. quod neglectum, in magnum atque publicum exit damnū, quo & pertinuit Sphodriæ & Phœbidæ impunitas, qui non minima causa fuerunt Spartanis, cur in Leuctricum conicerentur bellum. Alioqui mediocribus amicorum delictis grauiter insultare ciuilis ratio non cogit: sed concedit maxima reipub. parte in tutò collocata, ex eo quod superest opitulari amicis, iisque adstare, & pro ipsis elaborare. Gratificari etiam licet amicis citra inuidiam, eisque potissimum ad magistratum consequendum adiumento esse, administrationem aliquam splendidam iis damnando, aut plausibilem legationem, vt vbi legatus principis honore afficitur, aut cùm aliqua republ. de pace & concordia agit. Cum verò difficilis aliqua, sed eadem illustris & magna impendet actio: eam ciuilis vir primùm ipse suscipiet, tum ad eius societatem amicum adsciscet. quemadmodum Diomedes:

Quod si me socium mihi vos adsciscere vultis:
Diuini quonam pacto obliuiscar Vlyssis?

Vicissimque Vlysses ei conuenienter laudem facinoris attribuit:

Quæris equi, Nestor, modò quos adduximus, isti
Vnde adsint? Thraces bello adduxere feroces.
Rex quorum, & bis sex, fortissima corpora, iuxta
Tydidæ manibus socij cecidere peremti.

Huius enim modi concessio qua amicis laudem deferimus, non minus laudantem exornat quàm laudatum. quando seipsum duntaxat probare vitium est, vt ait Plato, solitudini habitandæ conueniens. [XXX.] Præterea verò honestorum humaniterque à nobis

exhibitorum officiorum pars amicis est adscribenda, & quibus benefactum est, ij iubendi amicos nostros laudare atque diligere, vt qui causam ac consilium nostro officio in ipsos conferendo præbuerint. Quæ verò amicorum sunt ineptæ & absurdæ petitiones, eæ non acerbè, sed mansuete sunt reijciendæ, dehortandique sunt & ostendendum istas virtute existimationeq; ipsorum non esse dignas. Optimè omnium hominum Epaminondas, qui cùm cauponem è carcere ad deprecationem Pelopidæ dimittere abnuisset, paulò post eundem amasia precibus intercedente missum fecit: huiusmodi, inquiens, beneficia accipere meretriculas par est, non prætores. Morosè Cato & insolenter. qui cum Catulus cẽsor summus eius amicus & familiaris deprecaretur pro quodam qui ab ipso tum quæsturam gerente iudicabatur: Turpe, ait, est te qui nobis adolescentes debes bene moratos reddere, a meis eiici famulis. licebat enim reipsa officium hoc denegantem, asperã dicti acerbitatem prætermittere: vt videretur facti quoq; amico molesti causa non voluntas ipsius, sed legum & iustitiæ necessitas fuisse. [XXXI.] Sunt & ad adiuuandos in paranda pecunia amicos in administratione reipub. rationes nequaquam illiberales. vt Themistocles cum à pugna videret cadauer aureis torquibus & monili insigne, præteriit ipse, & ad amicum conuersus, Aufer, inquit, hæc: non enim tu quoq; es Themistocles. Talia amicis præstandi res ipsæ versanti in republica sæpenumero occasionem præbent. Non enim omnes sunt Menemachi: proinde huic patrocinium iustæ causæ cum præmio coniunctum demanda, alteri diuitem commenda procuratione & defensione indigentem, alium in conductione aliqua quæstuosa adiuua. Epaminondas quidem amico cuidam suo mandauit, vt diuitem quempiam accederet, & ab eo talentum posceret, ita se imperasse dicens. cumque diues accessisset causam sciscitans: Quia, inquit, hic vir bonus eget, tu diues es, qui multa ciuitatis bona in rem tuam vertisti. Et Agesilaum Xenophon scribit lætatum fuisse, quoties amicum ditaret, cum quidem ipse diuitias despiceret. [XXXII.] Cæterùm quoniam omnibus, vt ait Simonides, cassitis necesse est cristam innasci, itaque nulla reipublicæ administratio non fert inimicitias aliquas & dissensiones: non minimum refert etiam hanc rem præmeditatum esse eum qui in republica gerenda versari instituit. Laudant plerique Themistoclem & Aristidam, qui quoties ad obeundam legationem, ad ducendum exercitum proficiscerentur, inimicitiam in finibus patriæ deposuerunt, reuersiq; domum eam resumserunt. Nonnullis factum Cratinæ Magnetis maiorem in modum placet. Is cum in reipub. tractatione aduersaretur Hermiæ viro non potenti quidem, sed honorum tamen percupido, animique elati, cernens sub initium belli Mithridatici ciuitatem in discri-

Inimicitiarum regula.

in discrimine versati, optionem hanc Hermiæ detulit, vt vel is se in exsilium profecto vrbem gubernaret, vel (si ita videretur) ipse solum vertens sibi imperium relinqueret: ne sua contentione ciuitatem pessundarent. Placuit oblata conditio Hermiæ, fassusque bello gerendo præstare sibi Cratinam, cum liberis & vxore vrbe excessit. & Cratinas cum eum deduxit de suo largitus quæ exulantibus essent quam obsessis commodiora, tum re optimè gesta vrbem contra omnium spem a præsente exitio conseruauit. Si enim nobilis est magnique animi vox ista,

Liberos amo meos, sed patriam magis meam :

cur non cuiuis promptius sit dicere, Odi hunc & cupio lædere, sed maiore patriæ amore detineor: nolle enim cum inimico in gratiam redire eam ob causam, ob quam vel amicus sit dimittendus, nimis quam immane est & efferati animi. [XXXIII.] Veruntamen rectius Phocio & Cato, qui nullas prorsus inimicitias cum reip. administratione priuatim coniunxerunt. sed cùm in publicis certaminibus pro vtilitate reip. acres se & propositi tenacissimos gererent, in rebus priuatis pacatè & humaniter iis vsi sunt, qui in publica dissentirent. Nullus enim ciuis pro inimico habendus est, nisi quis est Aristionis instar, aut Nabidis, aut Catilinæ, morbus & vomica veluti reip. Qui verò alias discrepant, eos instar musici debet reip. moderator vel relaxando placidè vel intendendo ad concentum reducere: neq; peccantes iracundè aut contumeliosè incessere, sed placidè obiurgare. cuius generis sunt Homerica ista:

Nugator, te plus alijs ego mente valere
Credideram ——— &:
Rectius his aliquid poteras depromere verbis.

rursumque vbi rectè aliquid dixerint aut fecerint, neque honori eorum inuidere, neq; faustis acclamationibus parcere. ita fiet, vt & reprehensioni sua sit in loco autoritas, & a vitio eos auertamus, virtutem augendo, & probè facta ac dicta, tanquam ipsis digniora, delictis cõparando. Ego verò versantem in repub. virum & inimicis iusta in causa testimonium perhibere iubeo, & in iudicio eos contra calùmniatorem tueri, alienisque ab eorum animi instituto criminibus fidem denegare. quemadmodum Nero ille paulò ante quam Thraseam interficeret, quem maximè oderat ac metuebat, quodam conquerente iniquam in sua causa a Thrasea latam fuisse sententiam: Vtinã verò, inquit, ita me amaret Thraseas, vt optimus est iudex. [XXXIV.] Non abs re est etiam, obiurgandi causa eos qui vitio quodam naturæ ad peccandum sunt procliuiores, proferre inimicum eorum melioribus præditum moribus, ac dicere: atqui hic non erat ita locuturus siue acturus. Nonnullis peccantibus parentum præclarorum est obiicienda mentio. sic apud Homerum:

Haud

Haud similem natum tibi Tydeu magne dedisti.

& Appius in comitiis cum Africano Scipione contendens, Quàm, inquit, ingemisceres Paule apud manes, si sentires filium tuum censuræ petendæ gratia in campum descendentem a Philonico publicano stipari. Huiusmodi enim dicta & peccantes emendant, & correctores decent. Ciuiliter etiam Nestor apud Sophoclem respondit conuicianti Aiaci:

Non culpo te: bene enim meritus, dicis male.

Et Cato cum Pompeio restitisset, Cæsari in vi reipublicæ facienda socium se præbenti, exorto inter hos bello, Pompeium summę rerum iussit præfici, eiusdem esse inquiens, magna mala ciere & amoliri. Permixta enim laudationi reprehensio, non contumeliam, sed libertatem in se habens, neque iram, sed morsum & pœnitentiam excitans, benigna videtur & ad corrigendum apta. [XXXV.] Conuicia ciuiles minimè decent. Tuum enim facio iudicium, an quæ Æschines & Demosthenes alter in alterum scripserunt, aut quæ aduersus Demadem Hyperides: Solon, aut Pericles, aut Lycurgus Spartanus, aut Pittacus Lesbius fuissent vsurpaturi. quanquam Demosthenes in iuridiciali tantum oratione vsus est maledictis: Philippicæ omnis & dicacitatis & scurrilitatis sunt puræ. Nam id quidem genus dicteria dicentibus quàm in quos dicuntur plus afferunt dedecoris: ac prætereca confusionem secum trahunt negociorum, conturbantque deliberationes & conciones. Optimè itaque Phocio, qui cùm cessisset conuicianti ac dicere destitisset, postquàm ille tandem conticuit, rursum in concionem progressus: Ergo, inquit, de equitibus & grauis armaturæ militibus audiuistis. reliquum mihi est de leuis armaturæ militibus & cetratis disserere. [XXXVI.] Verùm quia plerique in hoc negocio continere se non possunt, ac sæpenumerò non inutiliter maledicentium ora responsis obthurant: esto responsio breuis, neque iram præ se aut stomachum ferat, sed mansuetudinem cum ioco & gratia tamen vtrumq; mordentem. quales maximè sunt quæ dictum retorquent. Sicut enim tela in eum qui misit redeuntia, vi quadam & soliditate iis impetiti retiò auerti videntur: ita maledictum robore & calliditate eius in quem iactum fuit in autorem reuerti apparet. Quale est, quod Epaminondas Callistrato exprobanti Thebanis Oedipi qui patrem, & Argiuis Orestis qui matrem interfecit, facinora, respondit: Atqui vos ipsos à nobis eiectos recepistis. Et Antalcidæ Spartani ad Atheniensem dicentem, Vos sæpe à nobis estis à Cephiso in fugam acti, responsum: At vos à nobis nunquam estis ab Eurota fugati. Eleganter etiam Phocio Demade vociferante, Athenienses te interficient vbi cœperint insanire: Te verò, ait, vbi sapere cœperint. Et Crassus orator Domitio obiicienti, Nonne tu mortuam

tuam murænam, quam alueras in piscina, defleuisti? reddidit: nonne tu nullam lacrymam trium vxorum sepulturæ impendisti? Atque hæc quidem etiam in reliqua vita suam habent vtilitatem. [XXXVII.] Sunt porrò qui nullam non partem publici muneris subeunt, vt Cato, existimantes bono ciui nullam curam aut industriam omittendam quæ ad potentiam conciliandam conducat. Laudantque hi Epaminondam quod cum eum Thebani inuidia ducti & contumeliæ faciendæ causa Telearchā designassent, non detrectauit: sed fatus, Non modò magistratu virum, sed etiam viro magistratum qualis sit demōstrari, Telearchiam ad magnam dignitatem ac maiestatem euexit: cum ante is magistratus non fuisset nisi stercorum ex angiportis eijciundorum ac aquarum deriuandarum procuratio quædam. Atque ipse quoque nimirum peregrè huc aduenientibus risum moueo, cum talia videor frequenter in publico tractare. Sed tuetur me Antisthenis dictum memoriæ proditum, qui miranti cuidam, quod salsamentum per forum gestaret, respondit: Mihi quidem ipsi fero. Atque ego vicissim incusantibus quod dimensioni testarum adsto, ac cæmenti & lapidum vecturæ; responderim, Non mihi me, sed patriæ ista administrare. Vt enim sordidus haberi potest, qui multa id genus sibi ipsi tractat, suique causa administrat: ita cum publicè ista, & commodo ciuitatis tractantur, nequaquam illiberalis est, sed magna etiam ad exigua hæc se demittens procuratio & officij promtitudo. [XXXVIII.] Alij Periclis institutum magnificentius ac splendidius iudicant, in quorum numero est Critolaus quoque peripateticus. Volebat enim, quemadmodum Athenis Salaminia nauis & Paralus non cuiusvis negocij, sed necessariorum tantum ac magnorum deducerentur in mare: ita se quoque non nisi ad summam rerum continentes maximasque adhiberi actiones. exemplo regis Vniuersi, qui (vt est ab Euripide scriptum)

—summa procurat modò
Deus, adque fortunam minora reÿcit

Quæ munera obeunda.

Neque enim nimium honoris ac contendendi studium in Theagene probamus, qui cum non solum conuersionem vicisset, sed & multa certamina alia, non tantum pancratio, sed & pugillatione, & longa decursione, ad extremum cum funebribus quibusdam heroicis ludis cœnaret, proposita de more cuiuis portione prosiluit, ac pancratio decertauit: perinde ac si nemini liceret vincere se præsente. vnde factum est, vt coronas congesserit cıↄcc. quarum plerasque pro quisquilijs haberes. [XXXIX.] Nihil ab hoc diuersum faciunt, qui omnia subeunt ciuilia munera: nam reprehēsionibus multorum sese exponunt, molestique fiunt, & cùm bene res gerunt, inuidia, cum male, gaudio excipiuntur: denique quæ

ab initio administrationi erat eorum industria in ludibrium & risum excitat. Quicquid est, Metiochus prætor est, Metiochus vias munit, Metiochus coquit, Metiochus panes, Metiochus farinam distribuit, Metiochus omnibus præest, Metiocho vae erit infortunium. Fuit hic vnus de socijs Periclis & (vt apparet) potentia, qua propter hunc erat præditus, ... & ... fastidio ciuium abusus. Oportet autem ciuilem virum ad populum amore ipsius captum accedere, suique ... desiderium in animis ciuium relinquere: quod dicitur Scipio Africanus ... tum temporis rus degens, vt & ... & respirandi facultatem concederet ijs, qui ... premi videbantur. Contra Timesias Clazomenius, vir alioqui erga remp. bene meritus, non animaduertit se propterea quod omnia solus ageret, inuidiæ esse & odio apud suos, donec tale ei quippiam vsu venit. In via pueri talum e fossa excutiebant. Timesia prætereunte eorum alij dicebant non excussisse eum talum. qui vero cum excutiebat: Vtinam, inquit, ita Timesiæ cerebrum excutiam, vt hunc talum excussero. hoc audito Timesias, intelligensque odium sui omnium animos peruagari, domum reuertit, ac vxori re exposita mandauit, vt rebus conuasatis se sequeretur, relictaque a foribus domo, tectis vrbe exiuit. [XI.]

Amor populi.

Apparet etiam Themistocli aliquid simile ab Atheniensibus euenisse, cum diceret: Quid defatigamini, o felices, crebra accipiendo beneficia? Horum autem quædam recte dicta sunt, quædam secus. Nam quod ad studium & procurationem attinet, nulla pars reipub. ciuili viro deserenda, verum vndique cognoscendæque sunt omnes: neque debet veluti in naui sacra anchora, seipsum ad extremas ciuitatis necessitates ac casus reseruare. Sed quemadmodum gubernator nauis alia suis ipse peragit manibus, alia instrumentis ac manibus aliorum eminus ipse sedens versat, vtiturque nautis, proretis, & remigum magistris, quorum nonnullis interdum in puppim euocatis clauum tradit. sic ciuilis viri est officium, vt alijs quoque imperium concedat, eosque benigne ad tribunal inuitet, neque omnes ciuitatis res suis vnius sententijs, decretis atque actionibus administret, sed fidos habeat bonosque viros, quorum vnumquemque peculiari suo negocio accommodet tractando. Sic Pericles Menippo vsus est ad gerenda bella, Ephialtis opera concilium Areopagiticum depressit, per Charinum legem contra Megarenses pertulit, Lamponem Thurios conditũ emisit. [XII.] Non enim tantum minus obnoxia est inuidiæ ob magnitudinem potentia, quæ in multos distributa videtur: sed & rectius negocia conficiuntur. Sicut enim manus in digitos diuisio, non imbecillum eius reddidit, sed artificiosum & instrumentis expeditum ad vsum: ita qui in rep. alijs munera publica committit, actiones efficit ob societatem efficaciores. At qui insatiabili gloriæ potentiæve

tiæve

[illegible] imponit remp. & ea quoque aggreditur ad quæ vel a natura vel ab exercitatione est comparatus, vt cum Cleon [illegible] dum exercitum, Philopœmen ad regendam classem. Annibal ad concionandum se contulit, cuius rei quid peccauit, non habet locum excusatio, sed occinitur præterea ei Euripideum hoc:

Tractabat qui faber erat, non fabrilia.

scilicet legationem obiuisti artis persuadendi rudis, annonam procurasti socors, quæsturam gessisti ignarus calculi, senex vel imbecillus exercitum duxisti. Pericles verò etiam cum Cimone potentiam diuisit, vt ipse in vrbe imperaret, Cimo classem in barbaros duceret: erat enim hic ad bellum, ad ciuiles res ille natura aptior. [illegible] laudatur etiam Eubulus Anaphlystius, qui cum fide esset summa atque potentia, nihil rerum Græcarum gessit, neque ad præturam [illegible] se contulit, sed administrationem pecuniæ amplexus, publicos auxit reditus, magnoque fuit patriæ emolumento. Iphicrates contra domi multis præsentibus declamans irrisui fuit. quia [illegible], orator bellus, tamen contentus bellica gloria, decedere schola sophistis debebat. [XLII.] Præterea quoniam [illegible] populi ea laborant animorum peruersitate, vt [illegible] qui remp. regunt, vsque ansas eos culpandi captent, multaque vtilia quæ citra dissidium aut altercationem aguntur in suspicionem vocent tanquam per conspirationem gesta, eaque res maximè sodalicia & amicitias [illegible] obijcit: non debet sane vir ciuilis veram inimicitiam vllam aut dissensionem sibi facere reliquam. quanquam [illegible] Onomademus Chiorum populi ductor cum in seditione victor [illegible] tisset, non passus fuerit omnes eiici aduersarios, quod [illegible] diceret ne inimicis omninò liberati cum amicis dissentire inciperent. hoc quidem fatuum est. Verum cum multitudini suspecta est actio aliqua magna & salutaris, non expedit [illegible] tanquam ex composito ad vnam eandemque dicendam sententiam venire, sed duo vel tres facta discessione placide contra amicum dicant, ac tandem veluti conuicti a sua sententia discedant. sic enim vna in sententiam propositam populus ab ijs perducitur, dum eos vtilitate moueri existimat. In exiguis quidem caussis & ad nullam magnam rem perducentibus nihil impedit quin re etiam vera [illegible] amicos dissentire, vnoquolibet suas secuto rationes: vt in negotijs principalibus atque maximis videantur optimi publici caussa, non dedita in hoc prius opera consentire. [XLIII.] Enimverò ciuilis vir natura ratione semper princeps est ciuitatis, vt rex inter apes. idque [illegible] oportet [illegible] gubernacula in manibus habere. reliquos [illegible] magistratus non admodum capessere, neq; sæpe [illegible]

Dissensiones.

Minores magistratus.

tuum gerendorum cupiditati neque cum maiestate, neque cum populari gratia conuenit neque rursum auersari eos deferente ac inuitante populo, sed tametsi inferiores gloria ipsius sint, in iis capessendis studium multitudinis comprobare. æquum enim est vt ex superioribus magistratibus ornamenta adeptus, inferiores vicissim exornet: vtque in maioribus illis dignitatibus, qualis est Athenis prætura, Rhodi prytaneia, & apud nos Bœotarchia, ea moderatione versatus, vt nonnihil de eorum maiestate vltrò remiserit, minoribus aliquid dignitatis atque amplitudinis conciliet: atq; vt in his a contemtu se, sic in illis ab inuidia tutũ præstet. [XLIV.]Porrò qualemcunq; magistratum occipienti, nõ ex modò in promtu sunt habendæ rationes, quibus Pericles seipsum officij commonefaciebat, quoties chlamydem sumeret, Animum aduerte Pericles, liberis Græcis praes, praes ciuibus Atheniensibus: sed & hæc secum commemoranda, Imperas subditus, vrbi præfectus quæ pro consulibus, aut procuratoribus Cæsaris est subiecta. non hic lanceæ campi sunt, nec priscæ Sardes, neque Lydorum illa potentia, gestanda est tibi chlamys vilior, & a prætorio oculi in tribunal conuertendi, neque multum fiduciæ in corona ponendum, cum supra caput tuum calceos cernas. sed imitandi sunt histriones, & suo modo actioni affectus, gestusque & ornamenta adhibenda, interim verba suggerenti aures præbendo, neque extra modum & mensuram ab eo cuius summa est potestas præscriptam muneri concesso egrediendo. Hoc enim loco error non sibilos aut sannas excitat: sed multos arripuit.

Vindex atrox securis ceruicem amputans:

quod euenit Pardalæ nostro, finium oblito. alius in insulam relegatus, factus est iuxta illud Solonis,

——— Pholegandrius, aut Sicinita

Extorris patria limine Cecropia.

[XLV.]Etenim cum videmus puerulos parentum crepidas conari subligare sibi, aut coronas eorum capitibus suis imponere, per iocum ridemus, at vrbani magistratus maiorum opera, arduos conatus, & facta præsentibus temporibus ac rebus nõ congruentia stultè iubentes imitari, multitudinem concitant: & cum ridicula sunt moliti, non risu iam digna patiuntur, nisi planè sint contemti. Sunt sanè multa priscorum Græcorum facta, quibus recensendis nostrorum possimus formare & corrigere mores. vt si quis Athenis non bello gestas res, sed (verbi gratia) decretum de conterendis obliuione iniuriis factum post deiectos xxx. tyrannos referat: & quod Phrynichum mulctauerunt qui tragœdiam de capto Mileto docuisset: quod Casandro Thebas instaurante coronas gestauerunt: quod audito Argiuos scytalismo facto c ɔ. ıɔ. ciues interfecisse, concionem lustrare iusserunt. quod ob Harpali

pecunias

pecunias domos perscrutantes, eam solam eximiam habuerunt, in qua nouus maritus agebat. His enim etiamnum imitandis licet maiorum similes fieri. Marathon autem, Eurymedon, Platææ, & quæ alia exempla animos multitudinis inflant, inanique ferocia extollunt, in rhetorum scholis sunt relinquenda. [XLVI.] Non modò autem se & patriam ciuilis vir inculpatam apud principem præstare debet, sed præterea semper aliquē ex potentissimis habere amicū, veluti fulcrum reip. stabile. Eo enim sunt Romani ingenio, vt in officijs ciuilib. promtissimos se amicis exhibeant. Estque vtile, exempla eorum proferre, qui magnas ex principum familiaritate vtilitates perceperunt. sicut Polybius & Panætius Scipionis adiuti fauore, patriæ, vterque suæ magnum ad felicitatem attulit adiumentum. & Cæsar cum Alexandream cepisset, Areium manu tenens, cumque eo familiarium solo colloquens, in eam vrbem est inuectus. metuentibusque extrema Alexandrinis ac deprecantibus, Veniam se dare respondit, cum vrbis amplitudinem, tum ob conditorem eius Alexandrum, ac tertio in Areij amici sui gratiam. Numnam huiusmodi beneficio comparari merentur procurationes illæ & administrationes prouinciarum pecuniosissimæ, quas plerique sectantes, rebus domi relictis consenescunt ad alienas fores? aut potius Euripides corrigendus, itaque canendum & dicendum:

Nam si peruigilandum est,——

& aula alterius frequentanda, submittendumque sese principis familiaritati, patriæ causa hæc rectissimè subeas, cæteroqui amicitiæ æquis & iustis conditionibus parandæ sunt. [XLVII.] Interim qui patriam principibus obsequentem reddit, non debet ei opprimendæ socium se præbere, neque ligato crure subijcere etiam ceruices sicut nonnulli omnia & parua & magna ad principes dum deferunt, patriæ seruitutem exprobrant, immò totam potius rempub. abolent, pauidam eam & formidolosam, nulliusque rei compotem reddentes. Quo enim pacto qui sine medico neque cœnare neque lauare sunt adsueti, ne tantum quidem quantum naturæ concessit, sanitate fruuntur: eodem qui cuiuis decreto cōcilio, muneri, administrationi principis autoritatem inducunt, cogunt principes magis quam ij vellent ipsorum dominos esse. In causa est præcipuè procerum auaricia & contendendi studium. nam aut in his quæ cum damno inferiorum agūnt, operam dant vt ciuium iudicium subterfugiant: aut de quibus inter se altercantur, dum non ferunt se inter ciues posteriores ferre, ea vt consequantur, potentiores introducunt. inde fit, vt & senatus, & populus, & iudicia, & magistratus omnis autoritatem suam amittat. [XLVIII.] Est autem ciuilis viri plebeios æqualitate, potentes mutuis obsequijs demulcere, & negocia intra reipubl. fines hac

Principum amicitia.

ratione contenta transigere, iisque ciuilem quandam tanquam morbi arcani medicinam facere vt & ipse potius intercedere causa dignetur, quam cum contumelia & corruptela patriæ legum victoriam consequi. reliquosque singulos ad idem precibus cohortabitur, docendo quantum in pertinacia sit mali. Nunc verò vt ne domi ciuibus ac tribulibus, vicinis, ac collegis cum honore & gratia mutuò concedant: magno cum damno ac dedecore lites suas ad rhetorum fores & in causidicorum manus deferunt. Ac medici quidem morbos, quos plane abolere non possunt, foras in superficiem corporum auertunt. at ciuilis vir, si non potest efficere vt omnibus litibus careat ciuitas: at saltem in ipsa ciuitate conabitur id quod turbas dat ac dissidia excitat occultatum sanare ac componere, vt quam minimum externis medicis atque medicamentis habeat opus. [XLIX] Esto enim viri ciuilis institutum animi tenax rerum quæ tutæ sunt, fugiatque inanis gloriæ tumultuatricem istam, de qua verba fecimus, ac furiosam in affectatione munerum illi affectioni insit cautio quædam animi, & confidentia

Ciuilis viri animus.

Intrepida, & qualis subeat fiducia ciuem
Pro patria ———

inimicis ac rebus [illegible], durisque tempestatibus renitens atque decertans. Non enim oportet ipsum causam præbere tempestatibus: sed incidentibus iis non est reip. nauis deserenda. neque exagitare vrbem periculose ipsius est, sed quassatæ ac periclitanti subuenire, ac tanquam sacram anchoram iacere suam in agendo libertatem, vbi res in summū fuerint discrimen adductæ, in quales difficultates incidit Pergamena ciuitas sub Nerone, & nuper Rhodii sub Domitiano, atque antea temporis Thessali sub Augusto, cum Petræum viuum cremassent.

Non hic horrentem videas. ———

nec formidantem vere ciuilem virum, neque incusantem alios, dum ipse periculis sese eximat. sed & legationes obeuntem, & nauigantem, primumque omnium dicentem, non hoc tantum:

Auerte exitium Titan namque adsumus vltro
Interfectores ——

sed etiam si culpæ multitudinis particeps non sit, tamen pro ea subeuntem pericula. [L.] Est enim hoc præclarum. acceditque ad honestatem, quod sæpenumerò vnius viri virtus atque magnanimitas admirationi habita iram quæ concepta fuerat in vniuersos demitigauit, comminationisque terrorem & acerbitatem dissipauit. Id videtur Persarum regi vsu venisse, Buli & Sperchi Spartanis [illegible]: & Pompeio cum in Sthenonem incidisset. Cum enim Mamertinos ob defectionem afficere supplicio Pompeius statuis-

ſtatuiſſet, Iniuſte, aiebat Stheno, agis qui ob vnum ſontem multos innoxios de ciuitate perdere. Ego enim ciuitati autor defectionis fui, amicos perſuadendo, inimicos cogendo ad eam faciendam adactis. qua oratione ita fuit affectus Pompeius, vt & ciuitati veniam largiretur, & Sthenonem tractaret humaniter. At Syllæ hoſpes eadem virtute apud diſſimilem vſus virum, nobili leto extremum diem vitæ confecit. Cum enim Præneſte capta ſtatuiſſet oppidanos omnes Sylla interficere, at ſoli iſti ob hoſpitij vſum parcere, tantum fatus, Nolle ſe patriæ ſuæ interfectori ſalutis ſuæ gratiam agere, permiſcuit ſe popularibus, atque vna cum illis eſt trucidatus. Atque huiuſmodi quidem tempora [illegible] pareſt, & meliora ſperare. [LI.] Proinde ſummopere in honore habere oportet omnem cum magiſtratum, tum qui eum gerit, rem quippe facit ſanctam & excellentem. Honor autem [illegible] eſt vt cum collegis vnanimitas atque amicitia colatur, longe magis congruens quam [illegible] & veſtis purpura oras prætexta. Qui verò pro amicitiæ initio habent vna militiæ eſſe, vna [illegible] idemque vna magiſtratus gerere pro exordio inimicitiarum deputant, vnum ex his tribus malis non euitauerunt: aut enim collegas pro æqualibus habentes, [illegible] obturbant; aut potiores iis partes ſua opinione tribuentes, inuident; aut vt humiliores contemnunt. Atqui conuenit & præſtantiores colere, & inferiores ornare, & æquales in honore habere, vniuerſos [illegible] amplecti atque amare: vt quos non menſa, aut poculum, vel conuiuium amicos conciliarit, ſed reſpublica, quodammodo hæreditaria ob patriæ communitatem beneuolentia iunctos. Propterea male audiuit Romæ Scipio, quod in dedicatione Herculei fani conuiuium amicis præbens, M[illegible] collegam non adhibuiſſet. vt enim aliis in rebus amicitiam non coleret, in hoc tamen genere collegæ ob magiſtratum erat honor habendus. Quando igitur Scipionem, virum alioqui admirabilem, tam exiguæ comitatis neglectio aliorum deſpicientiæ ſuſpectum reddidit: is qui de dignitate collegæ detrahat, aut ſplendidis actionibus malitioſe officiat, aut præ faſtu omnia ſibi vni arroget, et demta ſocio, æquus haberi & moderatus nunquam poterit. [LII.] Memini me, cum iuuenis adhuc ad proconſulem eſſem legatus cum collega miſſus, hoc [illegible] qua de cauſa in itinere ſubſiſtente, ſolum rem confeciſſe. cum autem [illegible] rationem obitæ legationis eſſem redditurus, ſeorſim mihi pater adſiſtens monuit, ne dicerem Profectus ſum, ſed Profecti ſumus, & Diximus, non Dixi, eodemque modo reliqua omnia cum ſocio iter referendum communicarem. hoc enim non modò benignum humanumque, ſed & inuidiæ tutam gloriam præſtat. Quamobrem [illegible] magni [illegible] rebus præclarè geſtis genium & fortunam ſecum vt

Amor collegarum.

autores inscribunt. sicut Timoleon excisis in Sicilia tyrannidibus, Casui fanum dedicauit. & Pytho, cum Athenienses eum ob Cotis necem admirarentur atque venerarentur, Deum dixit hæc egisse, sua autem manu vsum. Cæterum Theopompus Lacedæmoniorum rex dicenti Spartam seruari regum imperandi peritia: respōdit magis ideò hoc fieri, quod ciues imperio essent obsequentes.

Ciuium obedientia.

[LIII.] Atque horum quidem duorum alterum ab altero proficiscitur. plerique tamen dicunt & sentiunt ciuilis institutionis opus esse, efficere vt ciues bene pareant. plures enim in vnaquauis ciuitate sunt qui regantur, quam qui regant: & præest quiuis exiguum temporis, totam ætatem in reipubl. forma populari regitur degens. itaque pulcerrima est & vtilissima disciplina, parere magistratibus, etiam si minus instructi a potentia & gloria sint. Absurdum enim sit principem in tragœdia actorem Theodorum vel Polum sæpenumerò mercede conducto histrioni tertiario obsequi, & humiliter cum eo colloqui, nimirum diadema & sceptrū gerenti: in rebus autem serijs ac publicis diuitem ac gloria insignem parui facere plebeium aliquem & pauperem qui cum magistratu sit. cum hac ratione diues suo splendore dignitatem vrbis contumelia afficiat atque deprimat: vbi potius magistratum exornare suæ gloriæ ac potentiæ accommodatione debeat, quomodo Spartæ reges Ephoris de via decedebant, & reliquorum vt quisque vocatus erat, non lento gradu, sed cursim per forum se proripiens obedientiam suam ciuibus ostentabant, exultantes ob habitum magistratibus honorem. [LIV.] Non ita honestatis rudes atque barbari quidam, qui veluti comti suæ potentiæ abundantia, in certaminib. arbitros ac præmiorum collatores circumscribunt, choragis in Liberalib. conuiciantur, prætores ac gymnasiorū præsides derident: neq; scientes neq; discentes honorare esse interdū quam honorari gloriosius. Viro enim in repub. largiter potenti plus ornamenti adfert stipatus ab eo magistratus ac comitatus, quam stipans & deducens, imò hoc inuidiam & molestiam, illud veram parat a beneuolentia profectam gloriam. cumque fores eius visere aliquando, salutatumque prior venire cernitur, mediumque ei inter deambulandum cedere locum, nihil sibiipsi demens, ciuitati ornamentum confert. Populare est etiam interdum conuicium & iram magistratus ferre, vel Diomedis illud subijcientem:

Scilicet eius in hac re gloria vertitur. ———

aut illud Demosthenis, non ipsum nunc esse Demosthenem duntaxat, sed & legum latorem & choragum, & coronam gestare. Defensionem autem tempori commendabimus. ita autem persequemur iniuriam nobis factam, vbi eius autor magistratu abierit, aut id lucri habebimus, quod expectādo iram dimisimus. [LV.] Omni quidem

quidem studio ac prouidentia in curandis reipub. commodis certandum est viro ciuili cum quouis magistratu, &, siquidem homo aptus est qui eum gerit, monere eum debet, & probè consultata rectè perficiendi occasiones suppeditare, & in reip. gloria ac vtilitate augenda adiuuare. vbi verò magistratum a re gerenda vel ignauia, vel cunctatio, vel malicia abstinet, ipse ad populum debet eo de negocio referre, neque rempublicam eo nomine negligere aut destituere, quod alio reipubl. pręfecto ipsum non conueniat curiosum esse & in alienam se ingerere administrationem. Lex enim semper ei qui iusta facit, & vtilia cognoscit, primum in republ. locum tribuit. Erat, inquit Xenophon, quidam in exercitu, neque Imperator neque cohortis alicuius dux, sed qui quæ opus erat intelligendo audendoq; seipsum reliquis ducem creasset, itaque Græcos seruaret. Atque inter facinora Philopœmenis illustrissimum est illud, quod cum Agis Messenam occupasset, & Achæorum prætor subuenire nollet præ formidine, ipse absque decreto adscitis promtissimo quoque erupit, vrbemque eam liberauit. [LVI.] Neque tamen nouæ res leuibus aut qualibuscunque de causis tentandæ sunt: sed vel necessitate vrgente, vt Philopœmen fecit: vel præclaræ rei gratia, vt Epaminondas, qui prorogata sibi contra legem Bœotarchia in quatuor menses, eo tempore in Laconicam irrupit, & Messenam condidit. Ita fiet vt si propterea accusetur ac culpetur, necessitatis præscriptione crimen amoliri, aut consolationem periculi habere possit magnitudinem ac pulchritudinem facti. Memoratur Iasonis Thessalorum tyranni dictum hoc, ab eo cùm multis vim faceret importuneque molestus esset, pronunciatum, Necesse est vt in minutis rebus iniustè agant, qui in magnis iusticiam velint seruare. Quam quidem vocem nemo non statim agnoscat eius esse, qui sibi potestatem omnem vsurpet. Ad rem ciuilem magis congruit hæc præceptio, vt quæ leuia sunt, ijs omittendis vulgo gratificere: in momenti alicuius rebus eidem te opponas, neque patiare eos delinquere. [LVII.] Qui enim omnibus in rebus nimis est accuratus & vehemens, nihilque concedit aut dissimulat, is dum se vbique asperum & implacabilem gerit, multitudinem ad certamen mutuæ contentionis ac morositatis adsuefacit. Itaque interdum debet (vt est apud poëtam) aliquantulum remittere clauum ob magnam fluctus vim: aliquando ipse veniam dans, ac ludendi se socium captandæ gratiæ causa præbens, vt in sacrificijs, certaminibus, & spectaculis: nonnunquam veluti in familiis fit in puerorum peccatis, simulans se non obseruare quæ delinquuntur, ac surda aure prætermittens. vt facultas castigandi & libera oratione increpandi, tanquam medicamentum, non vsu iam debilitata & inefficax, sed viribus suis prædita atque autoritate in maioribus negociis

Magistratus adiuuandus.

Populo vt concedendum.

magis percellat atque mordeat multitudinem. Etenim Alexander cum esset certior factus sororem suam cum formoso quodam iuuene rem habuisse, non est indignatus, sed dandum hoc sorori esse dixit, vt regni aliquem & ipsa fructum perciperet, non recte ille, neque sibi conuenienter talia permittens. neque enim petulantiam & imperij subuersionē pro fructu eius duci par est. [LVIII.] At ciuilis vir contumeliam in ciues nullam sinat, neque publicationem alienorum, aut distributionem publicorum bonorum quantum omninò praestare potest, concedere debet: sed huiusmodi rerum affectationes, suadendo, docendo, perterrendoque debellare, quas Cleo nutriens atque augens, multos (vt ait Plato) aculeatos fucos in rempub. intro duxit. Si verò festiuitatem aliquā à maioribus institutam populus, aut Dei venerationem pro occasione arripiens ad spectaculum aut diuisionem pecuniae modicam animo feratur, aliamve appetat aliquam rem quam largior sit humanitatis. hic ijs liceat & liberalitate & copia perfrui. Nam in Periclis & Demetrij administrationibus reipubl. multa fuere talia. & Cimon exornauit forum platanorum consitione ac deambulationibus. Cato etiam in Catilinaria actione populum videns a Caesare conturbatum, ac ciuitatem in discrimen nouarum rerum adductam, senatui persuasit, vt in pauperes largitionem decerneret. eaque munificentia tumultum sedauit, ac seditionem inhibuit. Sicut enim medicus multum corrupti sanguinis vbi subduxit, modicum innoxij alimenti suggerit: sic vir ciuilis magna aliqua re quae ad dedecus aut damnum spectabat sublata, vicissim exiguo aliquo & accepto hominibus munere animos a reprehensionibus & quiritationibus auertit. [LIX.] Expedit etiam id, cui populus studet, ad vtilem aliquam rem traducere, sicut fecit Demades, quo tempore vrbis reditus in sua habuit potestate. Cum enim adiec stent animum Athenienses ad mittendum triremes quae auxilium his ferrent qui ab Alexandro defecerant, & ab ipso pecuniam poscerent: dixit in promptu ipsis esse pecuniam, se enim ita eam ad Choas (sacrificium id erat solenne) comparasse, vt ciuium quiuis acciperet dimidium minae. quod si in classem id pecuniae vellent impendi, ad Choas quisque de suo conferret. Atque hoc modo illis, ne diuisione ista spoliarentur, classis missionem omittentibus, effecit ne Alexander haberet quo nomine populum iustè culparet. Sunt enim multa inutilia, quae recte non possis amoliri, sed ad hoc requiritur aliquis vtcunque flexus & circumductio. Quali etiam Phocion est vsus, qui cum iuberetur in Boeotiam facere alieno tempore impressionem, statim edixit vt omnes se a pubertate vsque ad sexagenarios sequerentur: ac tumultuantibus senioribus, Nullam esse rei indignitatem dixit, ipso profecturo ac duce octogenario. Hoc pacto etiam intempestiuas le-

gatio-

[illegible] es sunt dissoluendæ [illegible] numerum legatorum [illegible] qui [illegible] non sunt [illegible]: & apparatu inutiles impediunt, mandando vt eorum autores pecuniam eo conferant: & iudicijs indecorum [illegible] suasores vna adesse: & profectiones parum honestas, [illegible] autoribus simul peregrinari. Maximè autem eos, qui [illegible] talia suadent atque vrgent, oportet in societatem rei agendæ trahere. ita enim aut ipsi tergiuersando irritam rem facere videbuntur: aut partem molestiarum vna perferent. [LX.] Cæterum vbi res aliqua magna & vtilis conficienda est, sed quæ magnum certamen ac studium vehemens requirat: ibi conare aut optimos amicorum, aut optimorum placidissimos adsciscere. hi enim minime in diuersum nitentur, maximè adiutores negotij peragendi erunt, absque contendendi cupiditate prudentia præditi. Veruntamen te naturæ tuæ peritum oportet ad ea, in quibus minus ipse a natura vales, non tui similes, sed qui præstare id quod tibi deest rectius possint, deligere. quemadmodum Diomedes ad speculandum fortibus prætermissis prudentem sibi socium assumsit. Hoc enim modo & actionum magis æqualia diuiduntur inter socios momenta: & a diuersis virtutibus profecta gloriæ cupiditas contentionibus non est obnoxia. Ergo in obeundo iudicio aut legatione, si ipse non sis facundus, arte dicendi instructum tibi adiunge, vt Epaminondam Pelopidas: & si ad persuadendum multitudini ineptus sis, atque elatior (qualis fuit Callicratidas) gratiosum aliquem & demerendi populi gnarum: si corpus imbecillum & laboris impatiens sit, laborum tolerantem ac robustum aliquem, vt Nicias Lamachum. Sic enim in admiratione fuit Geryones, habens crura multa, & manus, & oculos quibus omnibus vnus præfuit animus. Datur autem ciuilibus hoc, vt non corpora tantum & pecunias, sed & fortunas, & potentiam, & virtutem (siquidem concordes ipsi sint) in communem vsum conferre, ac maiore quam vnus aliquis alius cum gloria rem gerere possint. quod contra Argonautis euenit, qui Hercule deserto coacti sunt ad gynæceum confugere, magicisque incantationibus & veneficiis subditi vitam suam seruare, vellusque furtim auferre. [LXI.] Aurum quidem, in quædam fana intrātes, foris relinquunt: ferrum autem, vt semel dicam, in nullum important templum. Quando igitur tribunal commune quoddam est templum Consultoris atque Vrbitenentis Iouis, ac Themidis, & Iustitiæ. iam inde ab initio diuitiarum & pecuniæ cupiditatem, tanquam ferrum, & morbum animi æruginis plenum exuens, in cauponum aut feneratorum fora abijce, *In auaritiam*

—longeque auertere a [illegible]:

atque sic habe eum qui quæstum e publico captat, furari de sacris [illegible], de amicorum proditione, falsi testimonij [illegible]tione, lucrum

[illegible]m quærere, infidum esse consiliarium, periurum iudicem, mag[illegible]atum dona captantem, denique nullo non genere iniustitiæ o[illegible]ictum. vt hac de re non sit multis opus verbis. [LXII.] Ambitio autem, quanquam sit cupiditate quæstus nitidior, tamen non pauciores in repub. gignit pestes. Magis enim ei adest audacia, quippe non ignauis aut abiectis, sed acribus maximè & præcipitibus animi inhęrenti. eamque plerunque popularis impetus euehens laudibus atque incitans, effrænem reddit atque intractabilem. Quemadmodum igitur Plato præcipit adolescentibus a tenera statim ætate inculcandum, non esse eis fas foris aurum appositum gestare, neque omninò possidere, cùm in animis suum aurum peculiare habeant admixtum: (innuens nimirum virtutem, quæ a genere in ingenia eorum propagatur) sic ab ambitione etiam nos auimum abducemus, monendo habere nos in nobis aurum corruptelæ expers, sincerum, & illæsum ab inuidia & reprehensionibus honorem, qui simul cum ratiocinatione & contemplatione factorum & in repub. gestorum a nobis augetur: ideoq; nihil opus esse honoribus pictis, fictis, aut ex ære ductis, in quibus etiam id quod præclarum habetur, alienum est. non enim cui, sed is a quo factus est tubicen aut stipator, laudatur. Ac Cato, cum iam tum statuis Roma oppleretur, nullã sibi passus est poni, quod diceret malle quæri cur non, quam cur ipsi statua esset collocata. Sunt enim id genus res inuidiæ expositæ, ac plerique censent gratiam se iis debere, quibus tale dederint nihil: deberi autem sibi ab his qui acceperint, eosque molestos esse, qui veluti mercede suam locent operam. [LXIII.] Ergo sicut qui Syrti euitata nauim ad fretum subuertit, nihil præclarum aut memorabile præstitit: sic qui ærario & redemturis publicis cum abstinuisset, vincitur prima in consessu dignitate aut prytaneo, is sublimi quidem impingit promontorio, nihilo tamen minus mergitur. Optimè itaque cum eo agitur, cui nihil cum vlla tali re est negotij, sed fugit ac recusat omnia. Quod si populi huc propendentis gratiam ac studium non facile sit repudiare: quia in reipub. certaminibus non argentum aut munus præmij loco petitur, sed sacrum est reuera & coronarium certamen, inscriptio aliqua sufficiet, & tabella, & decretum, & germen, sicut ex arce accepit Epimenides, cùm vrbem lustrasset. & Anaxagoras honoribus qui offerebantur recusatis, postulauit vt ea qua decessisset è viuis die, pueris vacatio scholarum & discendi concederetur. & septem Persis qui magos interfecerunt, eorumque posteris concessum est, vt tiaram in anteriorem capitis partem obuerterent: apparet enim eos cum rem eam aggrederentur, hac fuisse vsos tessera. [LXIV.] Habet etiam Pittaci honor ciuile quippiam. iussus enim de agro quem ciuibus acquisiuerat, sumere sibi quantam vellet portionem, tantum accepit, quantum

Honores.

tum misso iaculo consequebatur: vt Cocles Romanus, quantum vna die claudus ipse circumararet. Debet enim honor non merces facinoris esse, sed signum: vt & diu perduret, sicut illi durauerunt. At de ccc. statuis Demetrij Phalerei, nullam corrupit ærugo aut situs, sed omnes viuente ipso euersæ sunt: Demadis statuæ conflatæ sunt in matulas. Multaque talia honoribus contigerunt, non tantum ob eius cui decreti essent prauitatem, sed etiam ob molem suam in odium adducti. Itaque tenuitas sumptuum optimè ac firmissimè ad honorarij custodiam facit: magna & immodica, itidem vt statuæ non respondentes proportioni, subuertuntur. Voco autem nunc honores, quos (vt Empedocleo loquar more)

Sic vulgò dicunt, tamen haud assentior ipse.

Nam verum honorem, gratiamque fundatam in beneuolentia animique memorum affectione, non despiciet vir ciuilis, neque gloriam contemnet, fugiens proximis placere, vt volebat Democritus. [LXV.] Nam neque canum salutatio, neque equorum beneuolentia venatoribus & qui equos alunt videtur aspernanda: immò vtile est ac iucundum in animalibus familiaribus & vnà viuentibus huiusmodi affectionem erga se generasse, qualem Lysimachi canis demonstrauit, & de Achillis equis erga Patroclum poëta refert. Existimo etiam cum apibus melius actum iri, si eos à quibus nutriuntur & curantur admittere potius & adblandiri, quàm abigere & pungere velint. nunc eas fumo puniunt: equos autem petulantes, & infidos canes inuitos numellis agunt ac frænis. At hominem homini obsequentem vltrò cicuremque nihil aliud facit, quam fides beneuolentiæ, integritatisque & iustitiæ opinio. quo nomine Demosthenes rectè pronunciauit, nullam ciuitatibus aduersus tyrannos meliorem esse diffidentia cautionē, maximè enim ea pars animi, qua fidem adhibemus, capi potest. Sicuti ergo Casandræ vaticinium ciuibus inutile erat, quod fides vati derogabatur:

(Voluit enim, inquit, Deus me fari inaudita:
Et à suum tam nactu infortunium,
Sapiens vocor, furere cùm dicerer antea.)

sic ciuium erga Archytam fides, & in Battum beneuolentia, ob existimationem eorum plurimum conduxit his, qui opera ipsorum vterentur. [LXVI.] Atque hæc primus est & maximus ciuilium virorum existimationis vsus, quòd autoritas ijs aditum ad res gerendas conficit. Altera est, quòd multitudinis beneuolentia aduersus inuidos ac malignos teli instar est bonis viris:

Vt cum filiolo, somno sua membra soluti,
A cute mordacem pellit matercula muscam,

inuidiam arcens, & æqualem superioribus potentia reddens igno-

bilem

bilem patricijs, pauperem diuitibus, & priuatum magistratibus: denique accedentibus veritate & virtute, existimatio secundus est ad reipub. administrationem tendentibus ventus. Iam contrariam affectionem [illegible] exemplis perpende. Dionysii liberos & vxorem, [illegible] de corporibus tractatis Itali necauerunt, ac crematis cadaueribus [illegible] e naui in mare dispersere unt. At Menandri cuiusdam qui apud Bactra regnum moderate gesserat, in castris mortui ciuitates funus cum pro consuetudine procurassent, de reliquijs in certamen peruenerunt, ægreque pax hac conditione coijt, vt singulæ parte cinerum ablata æqualiter, monumentum ei viro apud se quæque ponerent. Rursus Agrigentini Phalaride exonerati, decreto sanxerunt ne quis glauca veste vteretur: quia tyranni glaucis subligaculis vsi fuissent. At Persæ quia Cyrus adunco fuisset naso, etiamnum tales amant, ac pro formosissimis habent. Adeo omnium amorum [illegible] validissimus est tum diuinissimus is quem ciuitates & populi erga vnum aliquem ob virtutem eius concipiunt. [LXVII] Falso autem sic dicti honores, ac falsa testimonia, quæ propter spectacula, distributiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, similes sunt meretriciarum adulationum, plebe subinde ei qui dat ac gratificatur aliquid arridente, vniusque diei & instabilem gloriolam blandiendo tribuente. Equidem recte dixit, quicunque tandem dicti eius est autor, populum ab eo primum fuisse eneruatum, qui eum largitione inescasset primus. intellexit enim multitudinem robur suum amittere, dum accipiendo fit imbecillior. Sed & hoc sentiendum est, largitores istos suam quoque ipsorum vim euertere, quando gloriam magnis impensis mercati, validam ac ferocem reddunt plebem, quæ se magni alicuius & dandi & adimendi potestate præditam existimat. [LXVIII] Neque tamen interea sordide agendum est in largitionibus secundum leges faciundis, vbi copia rerum suppeditat. etenim vulgò magis inuisus est diues de suo nihil largiens, quam pauper publica depeculans: hoc enim necessitati, illud superbiæ & contemptui sui imputant. Primum ergo largitiones gratuitæ sint. Sic enim eos qui accipiunt facilius permouent atque deuinciunt. Deinde per occasionem fiant, quæ prætextum habeat elegantem atque honestum, coniunctum cum cultu dei omninò ad pietatem ducente. sic enim simul in animis multorum excitatur & confirmatur opinio, numen esse magnum aliquid ac venerandum: cum quos ipsi colunt ac in magnis viris censent, eos ita liberaliter atque alacriter sumptus in venerationem deorum facere cernunt. Quo igitur pacto ab adolescentibus qui liberali instituerentur doctrina prohibuit Plato Lydiam & Phrygiam harmoniam, quod altera animi facultatem ad lugendum & [illegible]endum procliuem excitaret, altera propen-

De largitionibus.

[illegible] ad voluptatem & [illegible] impellerent, sicut [illegible] quæ [illegible] & [illegible] sunt, [illegible] sicut [illegible] animorum efficiunt atque [illegible] ciuitati profusa: sin vero, fuge & repugna multitudini [illegible] de spectaculis deposcenti. [illegible] tempore & modestia [illegible] tuum [illegible] menta facito quæ ad finem honestum [illegible] spectent aut eam saltem [illegible] ac gratiam, [illegible] damnum ac perditionem abest. [LXIX.] [illegible] facultates sint modicæ [illegible] ad [illegible] vitæ quasi [illegible], nequaquam indecorum est neque [illegible] suam paupertatem eorum quibus res est liberalis [illegible] cedere, neque in publicis actionibus simul & [illegible] & [illegible] ulum. non enim ignorarent qui destituuntur & [illegible] sunt molesti, vel fenerantes demererentur adulando: [illegible] huiusmodi expensis non [illegible] aut potentiam, sed dedecus potius & contemptum sibi parent. Itaque vtile semper est in tali re exemplorum Lamachi ac Phocionis meminisse. quorum hic in sacrificio quodam poscentibus Atheniensibus aliquid vt contribueret, [illegible] plausum dantibus: At vero, inquit, [illegible] me vobis [illegible], & huic [illegible] simul feneratorem [illegible] ostendens non reddere at Lamachus in prætura suæ militaribus [illegible] tionibus semper adscripsit argentum quod pro se in cal[illegible] & vestem impendisset. Hermoni quoque Thessalo magistratus administrationem paupertatis causa detrectanti, populares in mensem decreuerunt lagenā vini, & modium farinæ, in singula quatridua. Ita neque [illegible] est paupertatem suam præ se ferre, neque in ciuitatibus posteriores cœnas & ludos exhibentibus habentur pauperes, si sua sibi virtute libertatem dicendi fidemque parauerint. [LXX.] Sane oportet quam maxime in talibus rebus seipsum continere, vt ne pedester in campum descendat contra equitem pugnaturus. hoc est, ne paupertate gloriæ potentiæve causa cum diuitibus de stadijs, scenæ apparatu, aut epulis in contentionem sese det. sed vt conetur iis se æquare, qui virtute, prudentia, ac facundia vrbem volunt temperare. quibus rebus non modo honestas atque maiestas, sed gratia etiam adest & ad pelliciendum vis, Crœsi optabilior stateribus. Vir enim bonus non insolens, neque moleste odiosus est, neque vir modestus sua tantum pollicens,

Incedit [illegible] omnibus [illegible]

Sed primum facilem se [illegible] præbet omnibus, nemineque non admittit ad [illegible] colloquium, domum suam tanquam portum perfugii [illegible] apertam [illegible] humanitatem & pro ciuibus [illegible], non operam [illegible] dando tantum & agendo, sed & aduersa patientibus [illegible] gratulando iis qui successibus vtuntur [illegible] dan[illegible]on-

demonstrat. neque vspiam molestus est multitudine famulorum in balneo, aut occupatione locorum in theatro, neque iis insignis quæ inuidiæ ob luxum & sumtuum magnitudinem sunt obnoxia: sed æqualis vestitu ac victus ratione & liberorum educatione ac muliebri familia reliquis, vt qui simul cum aliis vnam eandemque popularem tenere rationem, vtque alij homines degere velit. [LXXI.] Deinde consiliarium se & aduocatum nulla mercede conductum, benignumque arbitrium præstat virorum vxoribus reconciliandorum, amicorumque in gratiam reponendorum. neq; ita aliquam diei partem tribunali aut concioni dans rempublicã tractat, vt non reliquo vitæ tempore veluti Cæcias nubes, ad se itidem attrahat vndiquaque vsus ciuium & procurationes. sed curis semper suis publico est intentus, & reip. administrationem vitam sibi opusq; non ocium aut munus publicũ (vt faciunt multi) deputans, his omnibus eorumq; similibus in se conuertit, sibique conciliat multitudinem: quæ aliorum adulationes & illecebras cum huius procuratione & prouidentia comparatas animaduertat adulterina esse & fucata irritaméta. Etenim Demetrij adulatores reliquos non dignabantur nomine regis, sed Seleucum elephantorum magistrum, Lysimachum gazæ custodem, Ptolemæum classis præfectum, Agathoclem insulæ præsidem appellabant. At multitudo, etiamsi initio bonum ac prudentem virum reijciat, tamen postea temporis eius deprehendens veritatem atque ingenium, hunc solum iudicat ciuilem, popularem atq; principem esse: reliquos, alium choragum, alium epuli præbitorem, alium gymnasiarcham & putant & nominant. [LXXII.] Ad hæc, sicuti in conuiuijs Callia rege aut Alcibiade Socrates tamen auditur, in eumq; sunt omnium oculi conuersi: sic in recte habentibus rebuspublicis sumtus facit Ismenias, & Lichas cœnas præbet, chorum instituit Niceratus: Epaminondas autem, & Aristida, & Lysander imperant, rempublicam ac bella gerunt. In quæ intuentem conuenit non submittere animum, neque terreri ea existimatione, quæ plebi ex theatris, cauponis, ac cœtibus hominum frequentibus adest: cum ea perexiguo duret tempore, simulque cum gladiatorijs & scenicis ludis dissipetur, honore aut veneratione dignum habeat nihil. Qui apum curæ atque educationis periti sunt, eum alueum maxime sanas & feliciter agentes apes putant habere, ad quem strepitus est tumultique plurimum. At vero is, cui deus ratione donati ac ciuilis examinis curam imposuit, tranquillitate præcipuè & placiditate populi felicitatem æstimans, Solonis reliqua & probabit, & pro viribus imitabitur: id tamen in dubium vocabit, admirabiturque, quid in mentem illi venerit, vt legem ferret, qua qui seditione in ciuitate exorta neutri parti se adiunxisset, infamia notatur. [LXXIII.] Nam neque in

De seditionibus & dissidiis ciuium.

corpore

[illegible] quidquid [illegible] [illegible] qui vacant [illegible] [illegible] ... [illegible] beatam præ[illegible] [illegible] est [illegible] cum pare [illegible] enim [illegible] quod [illegible] [illegible] LXXIV. [illegible] [illegible]

Nupta fuit [illegible] nunc prole parentem:

[illegible] Concordia civium. [illegible] LXXV. [illegible] in a [illegible] ita [illegible] nation[illegible] [illegible] docere [illegible] [illegible] remiserint, in p[illegible]

[illegible]
ne si quidem [illegible] LXXVI [illegible]
non [illegible] & publicas [illegible]
cta in domo [illegible] lucerna, [illegible]
tem [illegible],
seditionum [illegible]
pe[illegible] ex rebus & [illegible]
te totam [illegible]
vlla [illegible]
vt aliæ quidem [illegible]
[illegible]
[illegible]
para magnis [illegible]
medicina & [illegible]
pud Delphos [illegible]
suppeditauit LXXVII [illegible]
[illegible]

[illegible] ... qui in palaestra ... [illegible] ... At in disceptatio- ... [illegible] ... causa ... [illegible]

PLVTARCHI DE VITANDO ÆRE ALIENO commentariolus.

P[illegible]

[illegible]

istu[illegible] ac molestam [illegible]
con[illegible] luxui[illegible], n[illegible]
b[illegible] q[illegible]im[illegible]
fa[illegible] [illegible]em eo [illegible]
ponun[illegible] q[illegible] F
p[illegible]t [illegible] [illegible]um [illegible]
no[illegible] At [illegible]
auri exc[illegible] x l. ita co[illegible]
caula, [illegible]t, [illegible] Athe[illegible]
vte[illegible]ur æqu[illegible] postmod[illegible]
in o[illegible]
[illegible]
res nost[illegible] manc[illegible]
necess[illegible]
[illegible] G
fe[illegible] affluxerint. III. [illegible]
A[illegible]o Pythio ded[illegible] qu[illegible]
contextus Delp[illegible] [illegible]
ra totonderunt [illegible]
m[illegible] intend[illegible]
pudet, d[illegible]
t[illegible] H
bu[illegible] & [illegible]
a[illegible] q[illegible]
[illegible]
Frugalitas [illegible]
t[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]s [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] s c[illegible]
[illegible]
[illegible] IV. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

atque al[illegible]it fenerat[illegible] rationes [illegible] quam [illegible] ciendam [illegible], quam [illegible] liuatur [illegible] qui bell[illegible] m.

Nam [illegible]
Avert [illegible]m ———

hoc [illegible] [illegible] [illegible] habe[illegible] te [illegible] Non [illegible] [illegible] [illegible] endamus. VII [illegible] [illegible], dixit cui [illegible] m [illegible] [illegible] [illegible] paupert[illegible]

Pauperi [illegible] alterum caue[illegible].

[illegible] al[illegible] oquo [illegible] [illegible] p[illegible]end[illegible] & [illegible] [illegible] id, qui [illegible] [illegible] præ[illegible] paup[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam [illegible]ud qu[illegible] [illegible]. Captam non possum [illegible] u[illegible]m, paupertatem sufferre non pot[illegible] [illegible] tuas imponis, onus cui ferendo di[illegible] Dices, At quomodo alar? H[illegible] qui habeas manus, pedes, [illegible] si & amari, [illegible] [illegible], puer[illegible] du, [illegible] turpe est, ni[illegible] [illegible] quod [illegible]. R[illegible] [illegible] M[illegible], inquit, Iupiter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] po[illegible] n[illegible] VIII [illegible] Qu[illegible] [illegible] [illegible] quæ [illegible] sunt [illegible] [illegible] ni æqu[illegible] [illegible], neque [illegible] nat[illegible] dedit. Atqui h[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alit equo[illegible], cane[illegible], [illegible], c[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

oculis

[illegible]

[illegible] & vita adhærente atq. [illegible]

PLVTARCHI QVÆSTIONES Platonicæ.

QVidnam [illegible] hoc est, quod [illegible] De[illegible] obstetricis munus [illegible] ? Sic [illegible] ipse loquitur, [illegible] ludens & [illegible] Et [illegible] di- [illegible]

Socratis ratio philosophandi.

[illegible]

[illegible] Aut [illegible] cau- [illegible]

[illegible] amantem [illegible]

Iudicium de philosophia ut instituendi.

cit de his autem [illegible] pinionem & [illegible] citur [illegible] hic [illegible] que pr[illegible] debet [illegible] quod est [illegible] etiam [illegible] num sit [illegible] rit [illegible] mo[illegible] fore Olym[illegible] tar[illegible] ita qui [illegible] est ipsum non a[illegible] judicanda [illegible] que [illegible] & Græ[illegible] qui tem[illegible] nt, [illegible] neque [illegible] st philosophus [illegible] eos qui Socratis ex[illegible] hi[illegible] & [illegible] sicut ac in a[illegible] non [illegible] exper[illegible] es[illegible] u[illegible] & quod obstrep[illegible]

• [illegible] cum [illegible] omnes a [illegible] pe[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible]

N[illegible]n A[illegible]

[illegible] Quod si [illegible] Socratem num[illegible] appellabat, dei & [illegible] in [illegible] Qu[illegible]

[illegible], imperfectam [illegible] atque [illegible].

II. *Deus quo[?] [illegible] Tim.* [Timæo]

[illegible] cum [illegible] sed [illegible] quæ [illegible] aliquid [illegible] sicut enim [illegible] ratio. [illegible] & [illegible] ita est [illegible] opifex appellatur [illegible] Platonis [illegible] mundus constat e duabus partibus, [illegible] quidem non genuit deus, [illegible] anima autem [illegible] non opus [illegible] facta, sed de ipso & ex ipso [illegible] comparato [illegible] in partes inæquales duas [illegible] utranque [illegible] in duas eadem proportione partes [illegible], & cum eorum quæ videtur, tum eorum quæ [illegible] constituit eorum quæ [illegible] quod complectitur primas formas [illegible] quæ sentiuntur prius quod [illegible] quod visa & imagines [illegible] quæ [illegible] hoc statim [illegible] divisionem [illegible]

sunt

semper modo habens [illegible] tium in arctum [illegible] corpora potest & hinc [illegible] partem [illegible] quod corpore vacat, suo [illegible] ratione infinitum est atque [illegible] panda mente [illegible] quæuis compl[illegible] habet [illegible], & simulachra, & [illegible] uerse ab vno exemplari [illegible] possunt [illegible] quæ [illegible] sunt, [illegible] sunt [illegible] qui [illegible] quam formatam in materia [illegible] [illegible] & exemplaria [illegible] noto [illegible]

Mathemata. Cæterum mens vnum [illegible] sideratione abstrahit a materia [illegible] pertinet, [illegible] denique ad [illegible] magnitud[illegible] dente magnitu[illegible] solidas harmonicæ [illegible]. Quæ [illegible] te, motum solidis, [illegible] tis animam [illegible] cem nulla differentia [illegible] Non enim nume[illegible] sic facto numero, ad puncta [illegible] ficie [illegible] corpora, & qualitates [illegible] dim[illegible]. Porro autem quæ [illegible] iu[illegible] mentem. [illegible] ci[illegible] in speculis ex ap[illegible] § IV. At corporum [illegible] que [illegible] natur[illegible] h[illegible] f[illegible] animo & cor[illegible] p[illegible] exigua latet in magno c[illegible] habet [illegible] n[illegible] mens videt [illegible] sensibus [illegible] in [illegible] id quod [illegible] autem [illegible] , quod [illegible] quæ [illegible] D[illegible] [illegible]

[illegible] quo-

[illegible] , [illegible] minc [illegible]. Nam [illegible] mixtus vitalem [illegible] corpore [illegible] & semper eodem mo- [illegible], [illegible] natura [illegible]. Et verò [illegible] & sola mente [illegible] individua [illegible] partium [illegible] ac [illegible] differentiæ. Quin & [illegible] de incorporeis [illegible]. Nam [illegible] mundi pars va- [illegible], & [illegible] & omnes [illegible] Quod [illegible] propter [illegible] & similitudinem. Corpora autem [illegible] habent [illegible] per- [illegible] quidem [illegible] s [illegible] t [illegible] s [illegible] o [illegible] s [illegible] ; [illegible] commutationis.

Quare cum Plato [illegible] animam [illegible] corpore anti- [illegible] exti- [illegible], [illegible] & esse & nõ esse, & simul [illegible] An verum est id quod [illegible], & [illegible] informe [illegible] cipium. Postquam [illegible] partici- [illegible] æ [illegible] e [illegible] conuert [illegible] pore conditum [illegible] , quod [illegible] semper vim [illegible] corpus [illegible] olex a femine [illegible]. Ipsum [illegible] motus & mutationis principio a [illegible] sic [illegible] ita informis & inchoata materia ab

III *Anima corporis principium Timæo & Legum X.*

[illegible]ta anima [illegible] formaretur, [illegible] accepit.

IV *De figuris & corporib. elementorū Timæo.*

Cur, cùm corpora & [illegible] continebantur, [illegible] quilaterum & inæqualium [illegible] tur quorum illud [illegible], terræ [illegible] ramidem, ac octo & viginti [illegible] corpora, igni [illegible] primordia [illegible] omnino o[illegible] quanquam [illegible] mentionem fecisset, [illegible] corpus ait posse in æqualia diuid[illegible] qui cum dodecaedrum, id est, [illegible] bo a[illegible] Vniuersi natura. [illegible] rum, angulorumque ampli[illegible] flexi[illegible] est, & circum [illegible] compacti, circulum imitatur [illegible] xx angulos solidos, quorum [illegible] netur, singulis re[illegible] & [illegible] [illegible] tur autem atque [illegible] ex d[illegible] gulis æquilateris atque æqui[illegible] qu[illegible] triginta primi scal[illegible] num repræsentare, quod [illegible] diuidatur. § I. An quia [illegible] æ[illegible] tendit [illegible] potius circumf[illegible] omnino fl[illegible] rectum, & [illegible] tro, [illegible] id [illegible] circumferentiam [illegible] lineam [illegible] & [illegible] habet [illegible] ferentia a medio æque distet. [illegible] nem in auis di[illegible] lindrus [illegible] pro[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] Et qu[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] est vn[illegible] quæ [illegible] lus est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

V

[illegible]

VI

[illegible]

& vicissim impellendo suas [illegible]
Cucurbitula. da reliquit. Primum de cucurbitula [illegible]
mus ab ea cum calore comprehensus & [illegible]
quam sunt aeris meatus [illegible], ex [illegible] non in [illegible]
(quod nullum est) [illegible]
lam, eumque impellit [illegible] situm [illegible]
impellit cedentem, [illegible]
ris cessione. [illegible]
prehensam atque [illegible]
Glutitio. cludit. Eadem est deglutiendi [illegible]
sunt & stomachum [illegible] sunt plen[illegible]
mitur a lingua simul, & tonsillis intent[illegible]
sequitur, vnaque cibum detrudit. [illegible]
a [illegible] indunt, cum ictu [illegible]
circumfluen[illegible], eo quod eius natura [illegible]
Fulmen. im[illegible] locum, [illegible]
leat. Fulminum autem [illegible]
Ab ictu enim, qui [illegible] fit [illegible]
Electrum. silit, [illegible] contra [illegible]
Magnes. per, vi [illegible] & [illegible]
ro nihil [illegible] trahit [illegible]
leus lapis [illegible]
halitu [illegible]
ante se est [illegible]
tens locum, vi [illegible]
meum [illegible]
ciei [illegible] meat [illegible]
quippe secum pro[illegible]
ob tenuitatem & [illegible]
grauitate impetu [illegible]
maioribus magne[illegible]
neque lapidem aer, [illegible]
leum promouet [illegible]
rum qui tractione [illegible] &
mant istorum co[illegible]
rum est vt [illegible]
sed meatus habet [illegible]
ob inae[illegible]
vt non [illegible]
m[illegible]
Plin. l. te[illegible]
qu[illegible]
[illegible]
da[illegible]

muta[illegible]

motas manere, quod eis circumfusus est vndiquaque aër immobilis, & nullum vacuum præbens locum. Itaq; ergo quæ in superficie est aqua lacuum & marium, turbatur atque fluctuat aëre exagitato. sequitur enim statim eo locum mutantre, atque ob inæqualitatem vna defluit. Nam ictus qui inferne accidit, cauitatem fluctus efficit, qui superne, grauitatem: donec considat & conquiescat humorem continens ambiensque aer. Fluxus ergo aquarum, quæ ita feruntur vt subinde cedentem aerem insequantur, vicissimque ab impulsu aduerso circumactis impellantur, absque fine continuantur. atque hæc est causa, quod fluuij aucti aquis celerius currunt: ijdem tenues & cauo alueo tardius meant ob imbecillitatem, non cedente aere, neque magnam circumresistentiam percipiente. Sic & fontium aquas necesse est effluere, aere extrinsecus in loca vacuata succedente in profundum, rursumque aquam foras eijciente. In domo etiam opaca & aerem ventumve continente solum aqua conspersum edit sibilum aut ventum: quod humori incidenti ictumque afferenti aer eius sede pulsus cedit. Ita natura comparatum est, vt mutuò se pellant, vicissimque cedant aer & aqua: quod nullum est vacuum in quo alterum subsistens ab altero non moueatur. § 4. De consonantiis ipse modum aperuit, quo soni concinunt. Sonus enim celer, acutus, tardus autem grauis. itaque etiam sensum citius mouent acuti soni: quibus iam euanescentibus, vbi superueniunt graues, quod ex ijs ob similem affectionem contemperatur, id voluptatem auditui adfert, quæ concentus dicitur. Facilè autem ex ijs quæ ante dicta sunt intelligitur, horum instrumentum esse aerem. Quippe vox est ictus audientis sensus per aures ab aere illatus. icit enim aer à mouente reictus: quod mouens si vehemens fuit, acutè: si languidum, molliusculè: & quidem vehemens ictus ac contentus ad auditum citius accidit: deinde aer circumiens & ictum assumens tardiorem, assequitur, & secum ducit sensum. *Consonantia.*

Quomodo ait Timæus animas in terram, Lunam, & quæ alia sunt instrumenta temporis dispersas esse? An hoc modo moueri statuebat terram, quo Solem, Lunam, & quinque planetas, quos conuersionum causa appellat instrumenta temporis, & oportuit terram deuinctam circa axem Vniuersi, non ita fabricatam intelligi, vt vno contento loco maneret, sed quæ converteretur & circumageretur? postmodò Aristarchus & Seleucus ostenderunt. Sane hoc ille ita poneret tantum, hic etiam pronuncians. Theophrastus porrò etiam id narrat, Platonem iam natu grandem pœnitentia fuisse ductum, quod terram in medio Vniuersi non suo loco collocauisset. An verò hic repugnant multæ aliæ haud dubiè probatæ Platoni sententiæ? Mutata igitur scriptura, datiuus chrono, pro genitiuo chronu legendus videtur: vt intelligas non *VII. Terra anima & motus.*

DD sidera

sidera. sed animalium corpora appellari instrumenta. quo modo Aristoteles animam definiuit actum corporis naturalis instrumentis præditi ac facultate vitæ. Talis ergo fuerit sententia: animæ incongruentia ipsis & instrumentis prædita corpora in tempore sunt dispersæ. §. 1. Sed & hæc aliena est opinio. Non enim semel, sed sæpius stellas instrumenta temporis appellauit: quando etiam ipsum Solem ait cum reliquis errantibus stellis factum ad definiendos & custodiendos temporis numeros. Optimum igitur fuerit sic accipere, dici terram instrumentum temporis, non quæ itidem vt stellæ moueatur: sed quod suo ipsa semper in loco manens, ijs motu cuiq; suo citatis ortuum & occasuum causa sit: quibus primæ temporum mensuræ dies & nox definiuntur. itaque custodem eam, & veracem noctis dieique artificem dixit. Etenim horologiorum quoque gnomones non quia vna cum vmbris locum mutent, sed quia suo in loco persistant, instrumenta sunt dimetiendi temporis: eoque terram imitantur, quæ Solis infra ipsam delati lumen intercipit, Sicut ait Empedocles:

Noctem terra facit, dum lucem intercipit almam.

Hoc ergo hanc habet expositionem. §. 2. Id verò magis adhuc suspicetur non nemo dictum esse præter probabilitatem atque adeò absurdè, Solem & Lunam ac planetas factos esse ad distinctionem temporis. Nam cum alias magna est Solis dignitas, tum ab ipso Platone in Republica vocatur rex dominusque omnis sensilis naturæ, sicut Bonum naturæ sola mente cernendæ. nam Boni soboles dicitur, visilibus rebus hoc dans vt & sint & conspiciantur: sicut res quæ mente videntur sola, id à Bono habent, vt sint & intelligantur. Eum igitur deum, tali natura tantaque potentia, instrumentum temporis, ac conspicuam mensuram discriminis, quod ratione tarditatis ac celeritatis octo orbibus inter se intercedit, non admodum dictu decorum ac probabile videtur. Respondendũ est, eos qui his rationib. turbantur, ignoratione labi, quod putant tempus mensuram esse motus & numerum secundum prius ac posterius, vt Aristoteles dixit: aut quantitatem in motu, vt Speusippus: aut interuallum motus, aliud nihil, vt Stoicorum nonnulli. ab accidente scilicet rem definientes, naturam autem eius & vim non perspicientes. Quam quidem Pindarus nõ ineptè videtur intellectam protulisse his verbis:

Ad tempus, quod omnibus præstat cœlitibus

Pythagoras quoque interrogatus quid esset tempus, Animam Vniuersi respondit. Non enim affectio aut accidens cuiusuis motionis est tempus: sed causa, vis, & principium omnia orta continentis concinnitatis atque ordinis, quo natura Vniuersi mouetur, animata ea: aut potius ipsa cùm sit motus & ordo ac concinnitas,

Sol.

Tempus quid.

nitas, tempus dicitur. omnia enim mortalia iuftè temperat, viam abfque ftrepitu ambulans fuam. §. 3. Etenim anima fecundum antiquos, numerus eft feipfum mouens. itaque etiam Plato ait tempus vnà cum cœlo exftitiffe, motum ante cœli ortum fuiffe, tempus non item. neque enim ordo tum erat, neque menfura, neque definitio: fed motus infinitus, tanquam informis & rudis materia temporis. quæ motio cum deinde figuris materiam, motum conuerfionibus feu circuitionibus informaffet, ex altero mundum, ex altero tempus fecit. Haud iniuria autem ambo hæc deo tribuuntur: fubftantiæ mundus, æternitati tempus in motu: ficut in ortu mundus eft deus. Itaque fimul orta cœlum & motum fimul ait defitura, fiquidem eis interitus accidat. Fieri enim non poteft, vt quod ortum eft, abfque tempore fit, vt neque fine æternitate id, quod mente fola percipitur: quando id femper manere debet, illud ortum nunquam diffolui. Adeò itaque neceffariam cœlo habet complexionem & compagem tempus, non fimpliciter motus, fed (vt diximus) motus ordinatus, menfura fua, finibus, & reuolutionibus contentus, quibus præfectus Sol cum fit, eorumque infpector, vt definiat, temperet, producatque in lucem mutationes & difcrimina temporum, quæ, vt Heracletus dicebat, omnia ferunt: non vilibus aut exilibus, fed maximis ac præcipuis fummamque continentibus in rebus principi ac primo deo operam nauat.

VIII. *De animæ facultatib. Ex fine quinti.*

Cùm Plato in Republica de animæ facultatibus differens confonantiam rationis, eius in qua irarum ardores exiftunt, & concupifcentis optimè comparauerit concentui imæ, mediæ & fupremæ chordæ: haud abs re dubitauerit aliquis rationemne an verò iracundiæ capacem vim in medio collocauerit. neque enim id ibi exprefsè fignificauit. Sanè facultatum ratione loci facta difpofitio, irafcentem mediæ chordæ loco ponet, rationem fummæ, quam Græci hypatem vocant. Antiquitus enim primum & fupremum ij *hypaton* dicebant. ita etiam Xenocrates Iouem in rebus immutabilibus hypatum vocat, imum in ijs quæ funt infra Lunam, & ante eum Homerus principum principem deum vocauit ὕπατε τοι κρειόντων. Iuftè autem natura præftantiffimam partem fummo ftatuit loco, ratione gubernatoris inftar in capite collocata: longè autem hinc, & vltimo atq; infimo loco pofuit concupifcẽtẽ vim. vnus enim locus nete & neatos vocatur: quod ex mortuorum appellationibus patet, qui νέρτεροι & ἔνεροι dicuntur. quidam etiam ventum, qui ex imo & obfcuro loco fpirat, inde Notũ vocari autumant. §. 1. Quo itaq; modo vltimum primo, imum fummo opponitur: cùm fe concupifcentia habeat eodem modo ad rationem: non poteft ratio fummũ effe & primum, non etiã fupremum

sed aliud. Qui autem ei medium locum, vt principem, tribuunt, ignorant se ei præstantiorem adimere. nempe summum, qui neque irascenti tribui, neque concupiscenti potest facultati: cum vtriusque ea sit natura, vt regi & obsequi rationi possit, neutrius ei imperet. Magis etiam ita videbitur comparatum natura, vt irascendi vis in medio constituatur reliquarum. Nam rationis quidem ea est natura, vt imperet: irascendi facultatis, vt & regat & regatur. cùm & pareat rationi, & compescat coerceatque concupiscentiam rationi nõ obedientem. Ac sicut litteræ eæ quæ semiuocales dicuntur, mediæ sunt inter mutas & vocales, quod his minus, ijs plus habent, ita in animo hominis irascendi facultas, non intemperatè patiendi potestatem habet tantum, sed sæpe admixtam honesti imaginem, cum ratione ad vlciscendum fertur. Ipse Plato cum animam pari equorum cognato & aurigæ contulisset, aurigam (quod neminem fallit) rationem facit. de equis eum qui concupiscendi vim refert, omninò contumacem & refractarium, hirtum circa aures, surdum, & qui vix flagello stimulisque pareat. irascentem verò partem fræno facile obsequentem rationis, eiusque adiutricem. Sicut ergo in bigis non auriga est virtute & potestate medius, sed equorum alter deterior recto-re, idemque iugali suo melior: ita in anima Plato non principi parti medium locum tribuit, sed ei facultati quæ minus rationis habet quam princeps pars, plus quam tertia. §. 2. Hic ordo etiam cõsonantiarũ proportionem conseruat. cũ irascendi facultas mediæ chordæ vicem gerens ad rationẽ siue hypaten siue summá, referat diatessaron, (quartam vulgò dicunt). ad concupiscentiam verò, vtpote quæ neten seu imam chordam repræsentat, diapente conficiat, quæ Quinta vsurpatur. ratio autem ad concupiscentiam, tanquam hypate ad neten, diapason siue Octauam exhibet. At si medio loco rationem collocares, iam longius irascendi vim à vi appetendi dimoueres: cùm nonnulli philosophorum similitudine harum moti, iram cum cupiditate idem statuerint esse. Quid, quod ridiculum videtur primum medium & vltimum locis describere? cùm videamus hypaten in lyra supremam, in tibia vltimam habere sedem. & quocunque loco mesen in lyra posueris eodem modo contentam, eam acutius hypata, grauius neta sonare. §. 3. Sanè oculus non in omnibus animalibus eundem obtinet locum: vbicunque autem situs sit, hoc à natura habet vt videat. Pædagogus etiam non præcedens, sed à tergo sequens, ducere dicitur. & Troianorum ille ductor exercitus

Nunc inter primos cernendus prœlia obibat,
Nunc acies inter postremas imperitabat.

vtrobique tamen primus erat, & primaria potentia pollebat. Eodem

dem pacto animæ facultates non loci ratione in ordinem cogendæ sunt: sed vires & proportio examinandæ. Quod enim ratio in corpore hominis principe loco inest, id per accidens fit. Primam autem atque primariam vim tanquam mesa ad hypatam, ad partem appetentem, & vt ad netam ad partem irascentem habet ratio: quatenus vtramque & laxat & intendit, omninòque consonantiam eorum efficit, vel auferendo id quod est nimium, vel non sinendo eas planè luxari atque torpere. moderatum enim & concinnum quod sit atque proportione respondens, mediocritate definitur. Immò autem hoc imperfectum est, rationis facultatis mediocritates in animi affectionibus facere, quas sacras vocant substantias, extremorum ad rationem, & inter se ratione temperaturam habentes. Non enim in bigis medio loco habetur iumentorum præstantius: neque summo loco ponenda est aurigatio, sed mediocritas in inæqualitate celeritatis atque tarditatis equorum. quomodo rationis vis corripiens absurde concitatos affectus, & ad se accommodans inq; modum redigens, mediocritatem inter nimium & parum constituit.

IX. *De partib. orationis. In Sophista.*

Cur dixit Plato orationem è nominibus & verbis temperari? Omnes enim aliæ partes orationis præter has nihil fierent. Iuuenili quidem studio quodam Homerus omnes in hunc versum coniecit:

Αὐτὸς ἰὼν κλισίηνδε τὸ σὸν γέρας, ὄφρ' ἐῢ εἰδῇς.

nam pronomen, participium, nomen, præpositio, articulus, coniunctio, & aduerbium ac verbum in eo sunt: particula δε loco præpositionis εἰς posita: cùm κλισίηνδε tale sit, quale est Ἀθήναζε. Quid ergo pro Platone afferemus? Nempe antiquos ab initio id orationem siue λόγον appellasse, quod enunciatum hodie, id est, protasis aut axioma Græcis dicitur: quod scilicet primum vbi effertur, veritas in eo vel falsitas inest. Eam verò oratio è nomine & verbo constat: hoc prædicatum, illud subiectum dialectici appellant. Cum enim hæc audimus, Socrates philosophatur, Socrates mutatur: nihil præterea desiderantes, alterum verum, alterum falsum esse dicimus. Apparet nempe homines ab initio ad hoc orationem & vocem articulis distinctam desiderasse, vt & actiones & qui eas agerent, itemque affectiones & qui ijs afficerentur inuicem significare & explicare possent. Quoniam igitur actiones & affectiones verbo, qui agunt & afficiuntur nomine satis disertè exprimuntur, sicut ipse inquit: hæc significare ideo videntur. Reliqua autem dixerit aliquis non significare. §. 1. Verbi gratia, gemitus, & vlulatus histrionum, atque adeò arrisio & reticentia interdum, faciunt vt maiore vi sermo aliquid exprimat: non tamen ita vt nomen & verbum necessariam habent significandi vim: sed adscititiam quandam, quæ orationem variet. quo pacto

litteras variant, qui ſpiritus & quantitates litteris annotant, non litteras, ſed affectiones potius, & accidentia atque differentias litterarum. quod manifeſtum fecerunt veteres, quibus xi. litteræ ſuffecerunt ad eloquenda & ſcribenda omnia. Porrò vide ne non obſeruemus Platonem dicere ex his, non per hæc orationem miſceri: ac proinde, vt ſi quis dicat medicamentum è cera & galbano miſceri, aliquis id calumnians obijciat, ignem & vas omiſſa eſſe, ſine quibus mixtio fieri non potuit; ita nos Platonem culpemus, quod coniunctiones & præpoſitiones aliaque id genus omiſerit. Non enim ex his oratio, tamen eorum opera, neq; ſine his confici videtur. Nam qui Verberare aut Verberari dicit, qui Socrates aut Pythagoras: is vtcunq; aliquid intelligendũ ac cogitandũ præbet. non itẽ ſi quis Quidẽ, aut Enim, ſeorſim pronunciet, licet concipere animo corporis aut rei alicuius notionem: ſed niſi talia vocabula cum nominibus & verbis efferuntur, inanibus ſonis ac ſtrepitibus ſimilia ſunt. nam neque ſeorſim, neque inter ſe coniuncta illa quicquam notant rei: ſed vtut coniungas inter ſe ac in vnum confundas coniunctiones, articulos, & præpoſitiones, conatus aliquid vnum ex ijs facere, videbimur inanes ſonos præcinere, non diſſerere. Nomine autem cum verbo conſtructo quod componitur, illico iam oratio eſt. Itaque nòn iniuria nonnulli has tantum partes orationis ponunt. §. 2. Atque Homerus etiam fortaſſis hoc declarare voluit ſubinde dicens

—ἔπος τ' ἔφατ', ἐκ τ' ὀνόμαζεν

Verbum enim voce ἔπος ſolet innuere, vt in his:

Ὦ γύναι ἦ μάλα τοῦτο ἔπος θυμαλγὲς ἔειπες. &,

Χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε. ἔπος δ' εἴπερ τι λέλεκται
Δεινόν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι.

Non enim coniunctio, aut præpoſitio, aut articulus cùm dicitur, animo dolor adfertur, ſed verbum hoc Efficitur, actionem deſignans turpem à motu animi inepto profectam. Itaque etiam poetas & ſcriptores laudantes aut vituperantes, ſolemus dicere, aliquem vſum verbis Atticis, bonis, aut contrà pedeſtribus. ac talibus vſum articulis Thucydidem aut Demoſthenem nemo diceret. Quid, inquies, nihilne reliquæ partes ad orationem conducunt? Reſpondeo ſic conducere, vt ſalem ad obſonium, aquam ad mazam. Euenus quoque ignem condimentorum optimum dixit * dicimus, neque ignem neque ſalem rei elixæ aut cibi, quibus ſemper potimur; non ſicut oratio iſtis ſæpe videtur nihil indigere. Id quod de Romana lingua dicere poſſum qua ferè omnes hodie homines vtuntur. Præpoſitiones enim paucis exceptis omnes ſuſtulit, neque vllis omninò vritur articulis, niſi ſicubi eos tanquam fimbrias nominum adhibet. Neque hoc eſt mirum. quando etiam Homerus heroici carminis ornatu omnibus ſuperior, paucis

eis nominibus articulos, tanquam poculis ansas: aut galeis cristas adiecit. Itaque etiam notati sunt ij versus in quibus articuli exprimuntur. vt

Αἴαντι δὲ μάλιστα δαΐφρονι θυμὸν ὄρινε
Τῷ Τελαμωνιάδῃ—

Et,

Ποίησεν ὄφρα τὸ κῆτος ὑπεκπροφυγὼν ἀλέοιτο.

& pauca horum similia. In alijs infinitus articulus omissus neque perspicuitati neque elocutioni quicquam detraxit. §. 3. Et verò neque animal vllum, neque instrumentum, neque armorum genus, neq; vlla denique alia res partis suæ alicuius sublatione fieri solet pulcrior, efficacior, gratior. Oratio coniunctionibus ademptis sæpe maiorem sortitur ad mouendum vim, vt in hoc

Ἄλλον ζωὸν ἔχουσα νεούτατον, ἄλλον ἄουτον,
Ἄλλον τεθνειῶτα κατὰ μόθον ἕλκε ποδοῖιν.

Et ista Demosthenis. *Multa facere potest verberans, quorum aliqua percussus ne indicare quidem alij possit: figura, vultu, voce, quando contumeliosè agens, quando inimicus, quando pugnis, quando in malam. hæc mouent, hæc de statu rationis deturbant homines qui contumelijs non sunt adsueti.* Item. *Quid? nonne Meidias ab hac ipsa die perorat, clamitatur, clamitat? Si in suffragia mittitur populus, Meidias Anagyrasius obtruditur. Plutarchi publicus est hospes, arcana nouit, vrbs ipsum non capit?* §. 4. Hinc est quod ea figura, qua coniunctiones omittuntur, valde ab ijs commẽdatur qui artis oratoriæ præcepta scribunt. ijdemque eos, qui nimis adstricti legibus aut consuetudini nullam prætermittunt coniunctionem, incusant vt otiosam languidamque molestamque, eò quod omni varietate careat orationem efficientes. Iam res ipsa ostendit dialecticos, qui maximè coniunctionibus opus habent ad connexiones aut disiunctiones enunciatorum, ita eas vsurpare, vt iugo auriga vtitur & viminibus Vlysses ad oues Cyclopis. nõ enim partem orationis aut compagem ista vocabula, sed colligandi instrumentum significant, quod ipsa docet appellatio. neque constringuntur ijs omnia, sed ea tantùm, quæ non dicuntur simpliciter. nisi velis etiam lorum oneris, & gluten libri partem esse, ac diuisiones pecuniæ partem reip. gerendæ. quomodo Demades dixit, pecuniam, quæ populo ex ærario dabatur ad spectaculorum vsum, gluten esse popularis in republ. status. Quæ vero coniunctio ita ex multis vnum facit pronunciatum copulando atque connectendo, vt marmor colliquefactum igni ferrum constringit? neque tamen marmor ferri pars vel est vel dicitur. quanquam id quidem genus res, dum in liquata subeunt atq; penetrant, & afficiunt & afficiũtur vicissim. §. 5. Coniunctiones sunt qui censeant non vnũ aliquid efficere, sed esse

recensionem tanquam cùm ordine aliquot enumerantur, qui deinceps magistratum gesserint. Porro ad reliquas quod attinet orationis partes, pronomen manifestò nominis est species. non tantum quia casus habet eosdem: sed quod quædam prolata, propriissimè id, quod ante desinitum dicendo fuit, exprimunt. neque video quid amplius dicat qui Socratem, quàm qui nominatim hunc hominem dicat. Quod participium appellatur, mixtum quippiam è nomine & verbo, ipsum pro se nihil est, vt neq; communia fœmineorum & virilium nomina. construitur ergo, cum nomine & cum verbo, temporum ratione verba, casuum causa nomina attingens. Dialectici talia vocant *ἀνακλάστους*, quasi si *refracta* aut *decerpta* diceres: quia scilicet nominum & appellationum vim habent. vt cum militantem pro milite, amantem pro amatore diceres. Præpositiones galearum cristis, & basibus atque subijcibus licet comparare: quod non verba sint, sed circa orationem versentur. Tu vide, ne frustis potius fragmentisque vocabulorum similes sint: sicut litterarum portiunculis & apicibus scribunt qui festinant. Nam *ἐμβλῆναι* & *ἐκβλῆναι* manifestum est cōcisa esse pro integris *ἐντὸς βλῆναι*. & *ἐκτὸς βλῆναι*. & *προγενέσθαι* loco *πρότερον γενέσθαι*. & *καθίζειν* pro *κατιζάνειν*. sicut haud dubie etiam *λίθους βάλλειν* & *τοίχους ὀρύττειν* festinantes orationemque coarctantes dixere *λιθοβολεῖν* & *τοιχωρυχεῖν*. Proinde vnum quodque horum vsum orationi aliquem præstat, pars autem & elementum eius non est. hoc enim (vt docuimus) solis nomini & verbo debetur honoris, quæ primam istam conficiunt iuncturam, in qua verum falsumve locum habet. quam protasin alij, alij axioma, Plato logon siue orationem appellat.

PLVTARCHI DE PRIMO frigido, libellus.

ESTNE aliqua frigidi vis, Phauorine, princeps atque natura, sicut calidi ignis, cuius præsentia quadam & participatione reliquorum vnumquodque fiat frigidum? aut potius frigiditas caloris priuatio est, vt tenebras lucis dicunt, & motus quietem? etenim frigiditas statui seu quieti videtur accommodata, sicut contra calor mouendi facultatem habere: & calidorum frigefactio nullius præsentia facultatis agentis fit, sed discessu caloris. simul enim hic confertim abijt, & friget id quod relinquitur. & vapor quem aqua feruens emittit, vnà cum discedente calore elabitur. quo fit, vt frigefactio quantitati aliquid detrahat, calorem eli-

dens, nihilo eius locum ſuccedente. [II.] Quid ſi hoc primum nomine iſthæc ratiocinatio falſi ſuſpecta ſit, quod multas illuſtres facultates perimit, eaſque non qualitates & habitus, ſed habituum & qualitatum facit priuationes? grauitatem puta leuitatis, duriciem molliciei, nigredinem albedinis, amarorem dulcedinis, & quæ aliæ qualitates ob vim ſuam ſibi inuicem opponuntur, nō vt habitui priuatio. Deinde, quod omnis priuatio ocioſum quippiam eſt & inefficax, vt cæcitas, ſurditas, ſilentium, mors, formarum enim diſceſſus ſunt, & naturarum abolitiones, non naturæ & ſubſtantiæ per ſe. At verò frigus in corporibus obortum non minores quàm calor affectiones motuſque efficit ſuapte natura. Coguntur enim multa frigore, ſtipantur, atque denſantur, & quies ſtabilitaſve eius non ocioſa eſt, ſed grauis atque conſtans, ob vim eius ſubfulciendi, atque continendi robore præditam. Itaque priuatio quidem defectus eſt & diſceſſio oppoſitæ facultatis: at frigeſcunt multa multo intus calore inhærente: multa etiam frigus, quò magis ea calida ſunt, tantò magis cogit atque denſat, vt cum candens ferrum in aquam intingitur. Stoici quoque ſpiritum aiunt in corporibus infantium refrigeratione acui, mutataque natura in animam verti. verum hoc controuerſia non caret. [III.] Sed cum frigus appareat opificem eſſe multarum rerum aliarū, haud par eſt id pro priuatione haberi. Præterea, nulla priuatio comparationem ſecundum plus aut minus admittit, neque eorum quæ viſu orbata ſunt, aliud alio magis minuſve cæcum dicitur, nec quæ loqui non poſſunt, aliud alio magis tacere, neq; quæ tam amiſerunt, aliud alio magis mortuum. At inter frigida non minus quàm calida gradus iſti ſunt, vt aliud alio magis minuſve, hoc admodum, illud non adeò, vnum remiſſius, aliud intentius dicatur frigidum: quod materia aliàs vehementius, aliàs languidius affecta à contrarijs facultatibus, alia alijs magis calida frigidave ex ſeſe exhibet. [IV.] Etenim habitus cum priuatione miſceri non poteſt, neque admittit vlla vis priuationem ſibi aduerſam, aut ſociam in ſubiecto adſciſcit, ſed ea ſubeunte cedit. Calida tamen aliquouſque manent frigido admixto, vt nigra albis, grauibus acuta, dulcibus auſtera. quæ quidem communicatio & concinnitas colorum, ſonorum, medicamentorum, ciborum gratos multos amicoſque ortus præſtat. Nam quæ eſt priuationis adverſus habitum oppoſitio, hoſtilis eſt & pacti exſors: cùm vnius natura alteram perimat. Ea verò, qua aduerſæ facultates opponuntur, tempeſtiuè ſi fiat, cùm multæ artes vtuntur, tum vero natura plurimū & in alijs gignendis rebus, & maximè in aeris mutationibus, ijſque effectis, quæ quia temperat atque diſpenſat deus, muſicus appellatur. non ſanè quod grauia acutis, aut nigris alba accommodet, interque ea conſonantiam efficiat: ſed quod

Frigus non eſſe priuationem.

caloris & frigoris in mundo ſocietatem diſſidiumque ita gubernet, vt & coeant & diſceſſionem faciant moderate, & nimia vtrique vehementia ademta, in rectum modum componat. [V.] Iam frigus perinde atque calor ſentitur. Priuatio autem non viſu, non auditu, non tactu, denique nullo plane ſenſu percipitur. Sentiri enim eſt ſubſtantiæ. vbi ſubſtantia nulla apparet, ibi priuatio intelligitur, quæ ſubſtantiæ eſt negatio, vt cæcitas, viſus, vocis ſilentium, corporis inane. nam neque inane tangendo ſentimus: ſed vbi nullum corpus tactui occurrit, vacuum animo concipitur. neq; ſilentium audimus: ſed quando nihil audimus, ſilentium intelligimus. eodemq; modo cæcorum, nudorũ, & inermium non eſt ſenſio, ſed ſenſus negatione noſcuntur. Ergo frigus, ſi quidem caloris eſſet priuatio, non ſentiri oportebat: ſed ea intelligi frigida, vbi calor abeſſet. Sin vt calor corporis tepore & laxitate, ita frigus eiuſdem concretione atq; denſatione ſentitur: huius iam quoque conſtat vt & caloris ſuum eſſe peculiare principium atq; fontem. Proinde vniuſcuiuſq; formæ priuatio vnica eſt & ſimplex: ſubſtãtiæ ipſi plura diſcrimina, complures facultates ſunt. Vnius modi eſt ſilentium: vox res varia, modò offendens ſenſum, aliàs oblectans. ac tales ſunt etiam colorum figurarumq; differentiæ, alias aliter afficientes ſentientem. quod autẽ tangi non poteſt, & quod colore, deniq; quod qualitate caret, nullo diſcrimine eſt præditũ, ſed ſui ſimile. [VI.] Videturne ergo frigus priuationum iſtarum de genere eſſe, nulloq; diſcrimine afficere? Immò contra magnæ vtriſque voluptates corpori à frigore offeruntur: ac viciſſim vehementia damna, dolores, ac prægrauationes, quando non ſemper cedit ac corpus deſerit calor, ſed ſępe intus incluſus reluctatur atque pugnat. (cui pugnæ nomen eſt horror atque tremor) & victo calore congelatio & torpor ſuccedunt: calore frigus ſuperante corpus intepeſcit ac relaxatur, quod ἰαίνεσθαι vocat Homerus. Verùm hæc omnibus ſunt manifeſta, hiſque maximè affectionibus oſtenditur frigus calori vt ſubſtantiam ſubſtantiæ, vel qualitatem qualitati repugnare, nõ vt negationem aut priuationem: neque interitum eſſe caloris, ſed naturam vi eius perimendi præditam. Alioquin & hyemem tempeſtatibus anni, & Aquilonem ventorum numero eximemus, vt æſtatis & Auſtri priuationes, quæ proprium nullum habeant principium. [VII.] At enim cùm in Vniuerſo ſint quatuor prima corpora, quæ ob numerum, ſimplicitatem & vim pleriq; reliquorum elementa & principia ſtatuunt, ignis inquam, aqua, aër, & terra: neceſſe eſt etiam totidem eſſe primas ac ſimplices qualitates. quæ verò ſint, niſi calor, frigus, ſiccitas, humiditas, quibus elementorum omnes motiones abſoluuntur? Vt autem in Grammatica elementorum ſunt breuitates & lõgitudines, in muſica graue & acutum, non vnum alterius priuatio:

tio:ita in naturalibus quoque rebus pro elementis accipere debemus calida frigidis,& humida siccis opposita corpora, siquidem & rationi & iis quæ in natura visuntur effecta cõsentire volumus. Nisi si placet sequi Anaximenem illum antiquum,& neque frigidum in substantia,neque calidum relinquere,sed ea facere communes affectiones quæ materiæ mutationibus comitentur. Is enim materiæ contractionem atque densationem appellabat frigus:laxationem eius & raritatem,calorem. ideoq; non inepte dici, calida hominem ex ore & frigida emittere. halitum enim compressum labiis atque densatum, fieri frigidum:emissum aperto ore,ob raritatem calescere. Quem quidem eius errorem refellit Aristoteles. aperto enim ore e nobis ipsis calidum efflari docet: cum verò flamus compressis labiis,non nos è nobis exspirare aërem,sed eum qui ante os est impelli & rebus incidere. [VIII.] Enimuerò si substantiam caloris frigorisque esse concedimus progrediamur disputando,& quæ substantia,quod principium,quæ natura sit frigoris, inuestigemus. Ii qui scalenis ac triangularibus figuris in corporibus sitis, rigere nos, tremere, horrere, aliaque id genus pati ob asperitatem eorum dicunt: quanquam in particularibus errant, principium tamen inde sumunt vnde petendum fuit. Oportet enim tanquam a Vesta, à substantia Vniuersi quæstionem inchoare. Qua in re maximè apparet quo philosophus a medico,rustico,tibicine differat. His enim sufficit extremarum causarum consideratio Si enim proximam causam perspexerint, vt febris est causa intentio aut humoris in locum alienum illapsus, rubiginis frugum ardores Solis post imbrem, grauis soni fistularum inter se inclinatio: satis hoc artifici est ad suum opus.Physico autem,qui veritatem contemplatur,vltimorum cognitio non finis est,sed initium ad prima supremaq; proficiscendi. Itaque rectè Plato & Democritus causam caloris & grauitatis quærentes,disputationem non ad mentionem ignis & terræ finiuerunt,sed sensibilibus ad mente sola cernenda principia reuocandis, vsque ad minima tanquam semina progressi sunt. Veruntamen prius etiam hæc sensibilia tractare expedit, in quibus Empedocles, Strato & Stoici substantias facultatum ponebant:Stoici primum frigidum aëri adscribentes, Empedocles & Strato aquæ. Fortasse etiam fuerit qui terram substantiæ frigidi subijciat. Verùm prius illorũ sententias consideremus. [IX.] Quoniam ignis & calidus & splendidus, oportet naturam ei oppositam frigidam esse & tenebrosam. vt enim splendido tenebrosum, sic calido frigidum opponitur: quia sicut tenebræ visum, ita frigus tactum confundit:& calor sensum tangendi, vt splendor videndi diffundit. Ergo quod primum in natura tenebrosum est, primum etiam frigidum erit. Aërem autem primum esse tenebrosum, *Aër an primum frigidum.*

brosum,

brosum, ne poetas quidem fefellit. tenebras enim aeris nomine afficiunt.

Aer crassus apud naues erat haud quoque Luna
Effulsit cælo ——

& iterum:

Aere discisso, & pulsa caligine Solem
Reddidit, vt pugnam posset iam quisque videre.

aerem quoq; luminis expertem *cnephas* dicunt, quasi *kenonphaus*, id est, inanem lucis: & *nephos*, nubes aer coactus densatusque appellatur. *achlys* etiam & *homichla*, quæ caliginem & nubeculam notant, & quæ alia luminis sensum impediunt, aeris sunt differentiæ cuius id quod videri non potest & colore vacat, *Ades*, id est. Pluto & *Acheron* nominabatur. Sicut ergo splendore deficiente tenebrosus fit aer: ita calore deserente quod restat, nihil aliud est quam aer frigidus. itaque etiam tartarus dicitur a frigore: quod etiam Hesiodus docuit tartarum appellans aerosum. & qui horrore tremunt ac quassantur, tartarizein dicuntur. Horum ergo hæc est ratio [X.] Iam quoniam interitus rei, mutatio eius est in contrarium, videamus rectè ne hoc dictum sit, ignis mortem esse ortum aeris. Ignis enim moritur ipse etiam sicut animal, vel vi exstinctus, vel sua sponte emarcescens. Exstinctio autem illustriorem facit eius in aerem transmutationem. nam fumus aeris est species, & nidor (vt est apud Pindarum) aeris recalcitrans fumo.

Aer ex igne

Veruntamen etiam flamma ob inopiam tabescente, vt in lucernis cernere licet, summum eius in caliginosum ac tenebrosum aerem abire. Vapor quoque qui à balneo vel cùm ad ignem calefacti sumus, affusa frigida effertur, satis demonstrat calorem pereuntem in aerem mutari, vt naturæ ordine oppositum igni: vnde sequebatur, aerem primum tenebrosum esse & frigidum. Porrò omniũ quæ à frigore in corporibus efficiuntur vehementissima & violentissima res congelatio in aqua à frigore efficitur. Ipsa enim suapte natura aqua facillimè diffunditur, instabilisque est & à concretione aliena: ab aere autem propter eius frigiditatem constricta crassescit & cogitur. Ideò dictum est:

Continuò ninget, Boream si prouocet Auster.

austro enim tanquam materiam præparante humorem, eum succedens Aquilò adstringit. & maximè hoc niues docent: aerem enim edentes & ante se spirantes tenuem atque frigidum, ita defluunt. [XI.] Aristoteles etiam cotes plumbi colliquari scribit ac fluere præ gelu & hyeme, sola aqua accedente. aer autem, vt apparet cogit corpora frigore, itaque dissipat & rumpit. Præterea aqua à fonte auulsa facilius concrescit. magis enim aer obtinet vi sua aduersus minorem rem. Quod si quis frigidã ex puteo aquam in vase rursum in puteum demittat, ita vt aquam vas nõ attingat,

sed in aere pendeat: paulò post temporis spacio eam quàm ante frigidiorem sentiet. Quod quidem maximo est argumento, primam frigoris causam non esse adscribendam aquæ, sed aeri. [XII.] Equidem magnorum fluuiorum nullus profundè gelu coit. non enim ad imum penetrat aer, sed ea tantum adstringit frigore suo, quæ amplectitur propius pertinens. itaque barbari pedites eos transeunt, præmissis vulpibus. nam nisi crassa sit glacies, sed tantum superficiem durauerit, animaduertentes ex hoc e strepitu infra profluentis aquæ, retrò abeunt. Sunt etiam qui pisces tum captant partem glaciei, aqua soluentes calida, aqua tunc funiculũ hami demitti sinente. Adeò nihil in profundo agit frigus. At verò quæ in summo sunt, ita à concretione ista mutantur, vt aqua in se coacta atque compressa naues collidat atque perfringat. vt testantur qui nunc cum Cæsare ad Istrum in hybernis fuerunt. Quanquam id ipsum quod nobis vsu venit, satis locuples testimonium perhibet. Nam postquàm loti sumus & desudauimus, tunc magis refrigeramur: corporibus laxatis multum frigoris vnà cum aere recipientes. Idem hoc aquæ accidit. nam facilius frigescit, si calefiat prius: quod sic facilius ab aere potest affici. quando etiam qui feruentes aquas sursum exhauriunt inque sublimi collocant, nihil nimirum agunt aliud, quam quod eas multo permisceri volunt aere. [XII.] Atque his quidem, Fauorine, probabilitatibus nititur ea oratio, quæ principem frigidi facultatem aeri vindicat. Quæ verò eam aquæ defert, non dissimilib. vtitur principijs: nempe hoc ipsum quoq; fato Empedocle:

An aqua sit primum frigidum.

Splendentem & calidum cernes equidem vndiq; Solem:
Ast imbrem prorsus tenebrosumq; horribilemque.

Cùm enim calido frigidum ita, vt splendido nigrum opposuerit, hoc nobis colligendum dedit, ita eiusdem substantiæ esse nigredinem & frigus, vt eiusdem sunt splendor & calor. Nigredinem verò non ad aerem, sed ad aquam pertinere sensus testatur. Nulla enim res ab aere nigra, ab aqua omnes nigræ redduntur. si enim candidissimam lanam vel vestem in aquam inijcies, nigra inde eximetur, colorque is manebit tantisper: dum vel calor liquorem exsiccet, vel prælum aut pondus superimpositum elidat. Et cùm terra conspergitur aqua, nigricant loca guttis occupata, reliquis pristinum colorem conseruantibus. Ipsiusque adeò aquæ, si copiosa sit, quod imum est, obscurissimum est: cum partes aeri propinquæ pelluceant atque niteant. [XIV.] Ad hæc de reliquis humoribus maximè pellucidum est oleum, quia plurimum in se habet aeris. cui rei certo id est argumento leuitas, ob quam omnibus innatat humoribus, ab aere sursum elatum. Quin & in fluctus marinos si inuergatur, tranquillitatem facit: non ventis ob leuitatem eius inde delabentibus, (quod Aristoteles putauit) sed quia

fluctus

fluctus quouis humore ictus subsidat. Hoc oleo peculiare est, quod splendorem & perspicuitatem in fundo aquæ præstat, aere humorem dissipante. non enim duntaxat in superficie ijs qui noctu spongias captant, sed etiam vrinando eas in profundo maris consectantibus ex ore efflatum lumen præbet. Non plus igitur nigredinis aeri quam oleo, minus etiam frigidi inest. Nam oleũ, quo nullus humorum plus in se habet aerei, minimè frigidum est, molliterque coit. quia aer in eius temperie contentus, non patitur id duriter adstringi. Acus quoque & fibulas ferreas, aliaque horum affinia opera non aqua tingunt, sed oleo: veriti ne aqua ob nimiam suam frigiditatem ea peruertat. Nimirum enim ab his æquius est iudicium peti, quam a coloribus. quandoquidem nix, grando, glacies, simul & nitidissima sunt & frigidissima. & rursum pix cum opacior est, tum calidior melle. [XV.] Cæterum hoc etiam miror, eos qui aerem propterea quod sit tenebrosus, frigidum statuunt, non animaduertere eum ab alijs propterea calidum asseri, quia sit leuis. Nam tenebrosum isthuc non tam familiariter congruit frigido, quàm graue & in statu persistens. Multa quippe caloris inania, splendorem tamen habent. leue, & quod sponte sursum efferatur, nihil est eorum, quæ sunt frigida. Ipsæ quidem nubes, dum aeream seruant naturam, in sublime feruntur. deinde in humidum mutatæ, statim deorsum labuntur: & frigore recepto non minus leuitatem quàm calorem amittunt. ac vice versa calore in eas incidente, rursum sursum feruntur, simul & aeream recuperantes naturam, & sursum enitentes. Id quoque argumentum quod de interitu afferebatur, vanum est. Non enim in contrarium abit quidquid interit, sed à contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua dum perimitur, in aerem mutatur. Nam Æschylus non tam tragicè quàm verè dixit:

Compesce aquam, ignis supplicium.

& Homerus fluuio Vulcanum, Neptuno Apollinẽ in pugna physicè magis quam fabulosè opposuit. ac Archilochus de contraria sentiente non male dixit,

Illa dolos nectens, aquam ferebat altera
Manu, alteraq; ignem —

[XVI.] Apud Persas vero supplicandi genus erat acerrimum & repulsæ securum, si supplex cum igne in fluuium descendens, minaretur ignem se in eum abiecturum nisi impetraret quod petebat. fiebat enim compos voti, sed puniebatur propter comminationem, vtpote iniustam & naturæ contrariam. Illud quoque tritum, Ignem aquæ misces, vsurpatum in eos qui vi conantur efficere quod fieri est nefas, testari videtur igni aquam esse hostem, ab eaq; illum perimi & exstinguendo multari: non ab aere, in quẽ

suo

ſuo interitu mutatur. Si enim id, in quod quiduis mutatur, contrarium eſt: magis aduerſabitur aeri ignis quam aqua. Mutatur enim in aquam, dum coit: in ignem, cum diſſipatur. ſicut rurſum aqua diſſipando in aerem, coeundo in terram abit: vt ego arbitror, ob familiaritatem & cognationem cum vtroque, non quod alteri eorum contraria ſit atque inimica. Illi vtro modo dixerint, argumentum corrumpunt. [XVII.] Abſurdiſſimum verò dictu eſt, ab aere aquam cogi, cum ipſum aerem nuſquam videamus concreſcere. Nubes enim, nebulæ, & nubeculæ, congelatio non ſunt, ſed coitio quædam & craſſicies humidi ac vaporibus repleti aëris: cùm ſiccus aer ne ad eam quidem vſque mutationem refrigeretur. Sunt enim certi quidam montes qui neque nubem, neque rorem, neque nubeculam admittunt, verticibus eorum in aerem purum humoriſque expertem penetrantibus. vnde liquet vel in primis inferioris aeris coitionem & denſationem aeri ob humoris & frigoris admixtionem contingere. Rationi autem conſentaneum eſt, quod magnorum fluminum ima non conſtringuntur gelu. Superiora enim congelata, exhalationem non tranſmittunt: eaque intus contenta atque reliſa calorem præbet humori, qui in profundo eſt. quod eo demonſtratur, quia glacie ſoluta multum vaporem aquæ emittunt. Hinc & animalium corpora per hyemem ſunt calidiora, quod calorem à foris circumſtante frigore intrò compulſum intus cohibent. Illæ verò ſurſum exhauſtiones aquæ & in ſublime elationes, non tantum calorem aquis auferunt, ſed & frigiditatem. itaque minimè niuem aut ex hac expreſſum humorem mouent, qui valde frigidam requirunt. motus enim vtrunque amolitur. [XVIII.] Hanc autem vim non aeris eſſe ſed aquæ, ſic licet de integro ratiocinari. Principiò probabile non eſt aerem, quiætheri appropinquat, ſuperficiemque eius contingens, ab ignea tangitur ſubſtantia, vi eſſe præditum contraria. nam neque alias id fieri poteſt, cum tangatur & extremis continuetur ei ſuis: & rationi non conuenit, naturam deinceps à corrumpente poſuiſſe, eique contiguum feciſſe id quod corrumpatur, tanquam ea non communicationis & conſonantiæ, ſed pugnæ eſſet effectrix. Vtitur verò natura rebus non ſinceris, neque repugnantibus: ſed alternatim poſitum quendam rerum ordinemque, non perimendis, ſed communicandis naturis aptum mediis inſertis inſtituit. Talis eſt aeris natura, qui inter ignem & aquam interiectus, & vtrumque eorum contingens, neque calidus ipſe eſt, neque frigidus, ſed temperie ex vtroque extremorum leui innoxiaque mixtus. Porrò aer vbique eſt æqualis: non tamen omnibus in locis æquè hyems & frigus ſunt. nam aliæ partes orbis terrarum frigidæ ſunt & humidæ, aliæ ſiccæ & calidæ, non fortuitò quidem hoc, ſed quod vna eſt frigoris & humi-

Cauſa congelationis.

Aerem non eſſe frigidũ.

barbaros gesta. Etenim imperatores sæpe ad pugnandum eduxerunt viros, cibum ignis expertem secum portare iussos. & triremium præfecti socijs naualibus naues instruxerunt, parata ijs farina, atque obsonij vice cepis & caseo. At choragi chorum agentibus anguillas, lactuca, alliorum nucleos, medullam apponentes, per multum tempus conuiuia præbebant, vocem exercentibus atque luxuriantibus. atque hi quidem si vincerentur, restabat vt exagitarentur atque deriderentur. victoribus non tripos erat, aut donarium quod ob victoriam dedicaretur, vt Demetrius ait: sed in funibus effusa vita, & inanis tumultus desertæ domus. Hoc enim vectigal est poetices, nihilque ex ea splendidius exspectandum. [XII.] Contrà nunc huc accedentes consideremus imperatores, quibus progredientibus re vera fauendum est linguis, debentque ijs de via decedere quicunque nulla re domi militiæque gesta nil tale audent, animoque non sunt puro, neque Miltiadis Medicidæ, neque Persicidæ Themistoclis manu orgijs sunt initiati. Martia hæc est caterua, in terra phalangibus, in mari classibus, spolijsque & trophæis admixtis onusta. Audi Alala belli sotor: hastarum hoc exordium. Audite viri sacris mactantem mortem, vt aiebat Epaminondas Thebanus: pro patria, sepulcris, & aris in pulcerrima vos & splendidissima date certamina. Videre mihi videor victorias eorum accedere, non bouem trahentes præmium aut hircum, neque coronatas edera, & fecem Bacchicam redolentes. Totas secum vrbes, insulas, continentes, & oras maritimas adducunt, coloniasque populorum amplissimas, vndique *Victoria Atheniensium.* trophæis & spolijs coronatæ. quarum ornamenta & monimenta sunt parthenones c. pedum mensura, austrini muri, naualia, propylæa, Cherronesus, Amphipolis. [XIII.] Marathon Miltiadis victoriá deducit, Salamis Themistocleam, mille nauium insistentem naufragijs. Fert Cimonis victoria centum triremes Phœnissas ab Eurymedonte. Demosthenis & Cleonis à Sphacteria captum Brasidæ scutum, victosque milites. Cononis victoria mœnia Vrbi circumdat Thrasibulæa populum liberum a Phyla reducit. Alcibiadeæ apud Siciliam res Vrbis labascentes erigunt. è certaminibus Nelei & Androcli apud Lydiam & Cariam vidit Ioniam Græciam resurgentem. Reliquarum singulæ, si interroges quid boni attulerint reipublicæ: hæc Samum, alia Lesbum, alia Cyprum, alia Pontum Euxinum, alia ıɔ. triremes, alia ccıɔɔ. talentorum sui mercedem ac trophæorum respondit. Ob hæc populus festos agitat dies, ac dijs sacrificat: non ob Æschyli aut Sophoclis victorias: neque quando Carcinus cum Aeropa rem habuit, aut cum Hectore Astydamas. sed sextam Boedromionis diem hodieque Athenæ festam celebrant, memoria Marathoniæ pugnæ. Sexta vltra decimam eiusdem mensis, vinum funditur ob victoriam na-

ualem Chabriæ apud Naxum ea die partam. Duodecima gratiarum ob receptam libertatem agendarum causa sacrificabant. tunc enim a Phyla in vrbem redierunt. Tertia autem eiusdem mensis die apud Platæas prœlio vicerunt. Decimamsextam Munychionis Dianæ consecrauerunt. tunc enim Luna vincentibus apud Salaminam Græcis pleno orbe apparuit. Duodecimam Scirophorionis sacram fecit pugna ad Mantineam, in qua pulsis cedentibusque sociorum copijs, soli a sua parte vicerunt Athenienses, trophæumque de victoriosis hostibus posuerunt. [XIV.] Hæc vrbi gloriam, hæc maiestatem parauerunt. hæc sunt ob quæ Pindarus Athenas fulcrum Græciæ nominauit. non quod ea Phrynichi vel Thespidis tragœdijs Græcos erexisset: sed quod primum (vt idem ait) apud Arthemisium filij Atheniensium iecerunt splēdidum libertatis fundamentum: & apud Salaminam, Mycalen, Platæas tanquam adamantinis fulcris muniuerunt Græciæ libertatem, & ad alios homines propagauerunt. At verò dices, poetarum scripta esse ludicra. oratores autem habere aliquid, quo cum imperatoribus comparentur: vnde, vt apparet, sumtum sit quod Æschines Demosthenem subsannans, eum dixit scribendo litem intendere oratoriæ contra artem imperatoriam. Ergone dignum est præferre Plataicam Hyperidæ orationem Aristidæ ei ad Platæas gestæ? aut Lysiæ in xxx. tyrannos orationem, Thrasybuli fa-

Oratores externat.

cto, aut Pelopidæ Archiam tyrannum interficientis? aut Æschinis in Timarchum de scortatione, Phocionis facinori Byzantio auxilium ferentis, quo fecit, ne confœderatorum filij ludibrio & contumelijs Macedonum essent obnoxij? aut publicis coronis quibus ob liberatam Græciam ille ornatus est, comparabimus Demosthenis orationem pro corona? in qua id vnum splendidissimè ac doctissimè fecit orator, quod maiores suos iurauit qui apud Marathonem pro libertate propugnassent: potius, quam eos qui in scholis adolescentulos docent, in quibus erant Isocrates, Antiphontes, Isæi: verum illos quorum ciuitas publica sepultura reliquias dignata est, in deorum numerum retulit orator, iurans eos, quos non imitaretur. [XV.] Isocrates autem cum eos qui in Marathone periculum vitæ pro patria adiuissent, tāquam alienis animis vsos decertasse dixisset, & eorum audaciam mortisque contemtionem prædicasset maiorem in modum: ipse (vt fertur) iam senex factus, interroganti quomodo viueret, Ita, respondit, vt homo qui nonagesimum annum excessit, ac malorum omnium maximum mortem existimat. Non enim gladium acuens, non cuspidem lanceæ præfigens, non galeam poliens, non militans, non remum ducens: sed opposita, paribus membris constantia, similiter desinentia glutinans atque componens, ac tantum non dolabris atque scalpellis læuigans ac complanans circuitiones

cutiones verborum, consenuerat. quomodo itaque non metuisset is homo strepitum armorum & acierum armatarum conflictum, qui timuisset vocalem collidere vocali, & isocolon vna syllaba curtatum enunciare? XVI. Profectò Miltiades ad Marathonem profectus, postridie à commisso prœlio in vrbem venit victor cum exercitu. Et Pericles cum Samios nono mense subegisset, Agamemnoni se præferebat, qui Troiam decimo demum anno cepisset. Isocrates autem tres penè olympiades consumsit scribenda Panegyrica oratione: cum quidem tanto temporis spacio nunquam neque militasset, neque legationem obiuisset, neque vrbem condidisset, neque classi præfectus emissus esset. & tamen innumera bella in id tempus inciderunt. Verum interim dum Timotheus Eubœam liberat, Chabrias nauali prœlio apud Naxum depugnat, Iphicrates apud Lechæum Lacedæmoniorum legionem, Moram ipsi dicunt) concidit, & populus omni in libertatem restituta vrbe, secum vt sentiret Græcia effecit: noster ille domi desedit, librum vocabulis suis effingens tanto tempore, quanto Pericles Propylæa & Hecatompedum exstruxit. Quanquam hunc ipsum quoque, vt opus tardè conficientem, dicterio impetens Cratinus, ita ferè loquitur de ducendo per medium muro:

Verbis eum Pericles promouet quidem,
Ipsa tamen re proficit nihil———

Ac mihi sophisticam considera pusillanimitatem, quæ nonam vitæ partem in vnius orationis compositione conterat. [XVII.] Iam vt ad Demosthenis veniamus orationes, æquum ne est cum imperatoribus comparari, aut orationem eius in Cononem de iniuria cum verberibus coniuncta æqualem iudicari apud Pylum statuto trophæo? aut eam quæ est in Amathusium de mancipijs, ijs quos manu cepit ille Spartanis? aut quæ ille de inquilinis scripsit, paria putare rebus ab Alcibiade gestis, cum is Eleos & Mantinenses Atheniensibus contra Spartanos adjunxit? Quin & publicæ eius orationes id habent admiratione dignum, quod in Philippicis ad res gerendas cohortatur, & Leptinæ factum laudat.

PLVTARCHI DE EXSVLIO commentariolus.

QVOD de amicis dicitur, idem etiam de oratione rectè vsurpatur, eam esse optimam atque fidissimam, quæ rebus aduersis vtiliter adest, auxiliumque suggerit. Nam multi esse præsto solēt calamitate aliqua ictis cumq; his colloqui, sed inutiliter, atque

atque adeò damnosè sicut natare nescientes, dum in aquis demergi incipientibus conantur opem ferre, iisque complexu nectuntur, vnà etiam infra aquas deferuntur. Oportet autem ei qui in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non quæ assentetur, sed quæ consoletur. Quippe in rebus aduersis non opus nobis est qui vnà nobiscum tragici in modum chori plorent atque lamententur: sed qui liberè nos moneant, doceantque nos: quod cum alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atque futile & fatuum; tum, vbi res ipsæ ratione tractatæ atq; ante oculos expositæ monent te sic teipsum debere compellare,

Non facta tibi est, si dissimules, iniuria:

nimis quàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliquid ne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atque indignantibus magistris lugendi vti. vnde fit, vt ipsi cùm soli sumus, calamitatum tanquam onerum pondera examinemus cum animo nostro. At verò corpus premitur mole imposita: animus plerunque a se grauitatem rebus adiicit. [II.] Lapis durus est, frigida glacies: suapte vtrunque natura, non extrinsecus istis adscitis suis qualitatibus. Sed exsulia, ignominias, honorum amissiones, contraque coronas, magistratus, primum in consessu locum, quæ vt nobis vel gaudium vel mœstitiam adferant, non in ipsorum est situm natura, sed nostro iudicio iis modus præscribitur: ea quiuis nostrûm sibi vel facilia toleratu, vel difficilia suo arbitratu facit. Audire licet, quid Polynices, interrogatus,

Quid? patria carere num magnum est malum?

respondeat:

Est maximum, & re maius, quàm dici queat.

Sed cognosce quid in diuersam sententiam Alcman dixerit, vt quidam de eo hoc epigrammate expressit:

O mea, maiorumq; meorum patria Sardes,
Mihi in te si obtigisset educarier:
Rumperem in aurata caua nunc ego tympana veste,
Magna sacerdos matris, aut fœdus spado.
Alcmanem nunc me Lacedæmon nomine ciuem
Agnoscit, eruditum Graiis litteris:
Quæ me non paulò vestris fecere tyrannis
Præstantiorem, seu Gyge, siue Dascyle.

Remedium aduersus ea, quæ molesta habētur.

Ita eandem rem nomismatis instar vel vtilem vel damnosam redigit opinio. [III.] Esto tamen, vt multi dicunt atque cantant, exsulium res grauis atque dura. Atqui multi sunt cibi amari & acres, mordentesque palatum, aut linguam vellicantes? quibus tamen dum dulcia quædam & grata admiscemus, id quod offendebat adimitur. Sunt & colores adspectu molesti, ad quos ob vehementiam

tiam nimiamque vim oculorum acies confunditur & hebetatur. at pro remedio iis adiicere licet vmbras, aut auertere oculos ad viridia & iucundum habentia colorem. Idem hoc facere potes in tuo casu, vt cum eo temperes quæ tibi in præsentia commoditates adsunt atque oblectamenta, diuitiæ puta, amici, ocium, & quod nulla res ad vitam necessaria tibi deest. Paucos enim Sardianos puto esse, qui non malint cum tuis fortunis etiam extorres esse, optiméque secum actum putare, si ita potius apud exteros ijs detur viuere, quam domo affixos testudinis instar nihil habere boni quo absque molestia perfrui possint. [IV.] Quemadmodum ergo in comœdia quidam amicum fortunæ iniquitate læsum bono animo esse, fortunamque vlcisci iubet: quærentique quo nam id facere modo posset, Philosophice faciendum respondet: ita & nos eam, vt dignum est nobis, philosophicè vlciscamur. Quid enim? quomodo pluuiarum & Aquilonis iniurias defendimus? non equidem sedemus pluuia vel Borea incidente, aut flemus: sed ignem, balneum, vestem, tectum quærimus. Tibi verò ita, vt non facilè vlli alteri, hanc vitæ quasi occupatam frigore partem datum est refocillare, atque recalfacere: non qui indigeas adminiculis externis, sed vt rationi conuenienter vtaris iis quæ tibi parata sunt. Nam cucurbitulæ medicorum humorem è corpore pessimum ad se trahentes, alleuant & seruant reliquum. qui verò ægritudini animi nimis sunt dediti, ii dum pessima quæque suarum rerum conquirunt, de ijs secum soli disputant, inhærentque ijs vnde ad ipsos molestia peruenit: ij etiam ea, ex quibus vtilitatem capere poterant, inutilia sibi reddunt. Quo quidem tempore potissimum iis opitulandum est. [V.] Duobus enim istis dolijs, quæ fatalium euentuum plena Homerus in cœlo ait iacere: non Iupiter promus adsidet, vt alijs lenia & temperata, alijs sincera malorum exhibeat fluenta. sed nostrûm vnusquisque si sapimus, haurientes de bonis quo mala temperemus, vitam facimus jucundiorem & tolerabiliorem: cæteris tanquam colis & cribris intus manent atq; inhærent, optimis per foramina aut rimas eiectis. Quapropter si in veram aliquam incidimus calamitatē: id quod ad hilaritatem animiq; tranquillitatem facit ex ijs quæ in nostra sunt potestate accersere debemus, & bonorū quæ nobis adhuc supersunt consideratione aliunde oblatum incommodum mitigare. Vbi verò in ipsa re nihil inest mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore confictus est: ibi quemadmodum laruas pueris metuentibus propius adhibemus retectas, inq; manus tradimus, vt adsuescant eas contemnere: ita nos quoque rationis lumine propius admoto detegemus quidquid præter rem putridum, vanū, & tragicè inflatum nobis obiicitur. Talis autem est tua è patria, quam putas, nunc tibi imperata commigratio. [VI.] Natura enim patriam nullam

Patria quæ est.

caloris & frigoris in mundo societatem dissidiumque ita gubernet, vt & coeant & discessionem faciant moderatè, & nimia vtrique vehementia adempta, in rectum modum componat. [V.] Iam frigus perinde atque calor sentitur. Priuatio autem non visu, non auditu, non tactu, denique nullo plane sensu percipitur. Sentiri enim est substantiæ. vbi substantia nulla apparet, ibi priuatio intelligitur, quæ substantiæ est negatio, vt cæcitas, visus, vocis silentium, corporis inane. nam neque inane tangendo sentimus: sed vbi nullum corpus tactui occurrit, vacuum animo concipitur. neq; silentium audimus: sed quando nihil audimus, silentium intelligimus. eodemq; modo cæcorum, nudorũ, & inermium non est sensio, sed sensus negatione noscuntur. Ergo frigus, si quidem caloris esset priuatio, non sentiri oportebat: sed ea intelligi frigida, vbi calor abesset. Sin vt calor corporis tepore & laxitate, ita frigus eiusdem concretione atq; densatione sentitur: huius iam quoque constat vt & caloris suum esse peculiare principium atq; fontem. Proinde vniuscuiusq; formæ priuatio vnica est & simplex: substãtiæ ipsi plura discrimina, complures facultates sunt. Vnius modi est silentium: vox res varia, modò offendens sensum, alias oblectans. ac tales sunt etiam colorum figurarumq; differentiæ, alias aliter afficientes sentientem. quod autẽ tangi non potest, & quod colore, deniq; quod qualitate caret, nullo discrimine est præditũ, sed sui simile. [VI.] Videturne ergo frigus priuationum istarum de genere esse, nulloq; discrimine afficere? Immò contra magnæ vtriesque voluptates corpori a frigore offeruntur: ac vicissim vehementia damna, dolores, ac prægrauationes, quando non semper cedit ac corpus deserit calor, sed sæpe intus inclusus reluctatur atque pugnat. (cui pugnæ nomen est horror atque tremor) & victo calore congelatio & torpor succedunt: calore frigus superante corpus intepescit ac relaxatur, quod *ἰαίνεσθαι* vocat Homerus. Verùm hæc omnibus sunt manifesta, hisque maximè affectionibus ostenditur frigus calori vt substantiam substantiæ, vel qualitatem qualitati repugnare, nõ vt negationem aut priuationem: neque interitum esse caloris, sed naturam vi eius perimendi præditam. Alioquin & hyemem tempestatibus anni, & Aquilonem ventorum numero eximemus, vt æstatis & Austri priuationes, quæ proprium nullum habeant principium. [VII.] At enim cùm in Vniuerso sint quatuor prima corpora, quæ ob numerum, simplicitatem & vim pleriq; reliquorum elementa & principia statuunt, ignis inquam, aqua, aër, & terra: necesse est etiam totidem esse primas ac simplices qualitates. quæ verò sint, nisi calor, frigus, siccitas, humiditas, quibus elementorum omnes motiones absoluuntur? Vt autem in Grammatica elementorum sunt breuitates & lõgitudines, in musica graue & acutum, non vnum alterius priuatio:

tio:ita in naturalibus quoque rebus pro elementis accipere debemus calida frigidis,& humida ſiccis oppoſita corpora, ſiquidem & rationi & iis quæ in natura viſuntur effecta cōſentire volumus. Niſi ſi placet ſequi Anaximenem illum antiquum,& neque frigidum in ſubſtantia,neque calidum relinquere,ſed ea facere communes affectiones quæ materiæ mutationibus comitentur. Is enim materiæ contractionem atque denſationem appellabat frigus:laxationem eius & raritatem,calorem. ideoq; non ineptè dici, calida hominem ex ore & frigida emittere. halitum enim compreſſum labiis atque denſatum, fieri frigidum:emiſſum aperto ore,ob raritatem caleſcere. Quem quidem eius errorem refellit Ariſtoteles. aperto enim ore e nobis ipſis calidum efflari docet: cum verò flamus compreſſis labiis,non nos è nobis exſpirare aërem,ſed eum qui ante os eſt impelli & rebus incidere. [VIII.] Enimuerò ſi ſubſtantiam caloris frigoriſque eſſe concedimus progrediamur diſputando,& quæ ſubſtantia,quod principium,quæ natura ſit frigoris, inueſtigemus. Ii qui ſcalenis ac triangularibus figuris in corporibus ſitis, rigere nos, tremere, horrere, aliaque id genus pati ob aſperitatem eorum dicunt: quanquam in particularibus errant, principium tamen inde ſumunt vnde petendum fuit. Oportet enim tanquam a Veſta, à ſubſtantia Vniuerſi quæſtionem inchoare. Qua in re maximè apparet quo philoſophus a medico,ruſtico,tibicine differat. His enim ſufficit extremarum cauſarum conſideratio Si enim proximam cauſam perſpexerint, vt febris eſt cauſa intentio aut humoris in locum alienum illapſus, rubiginis frugum ardores Solis poſt imbrem, grauis ſoni fiſtularum inter ſe inclinatio: ſatis hoc artifici eſt ad ſuum opus. Phyſico autem,qui veritatem contemplatur,vltimorum cognitio non finis eſt,ſed initium ad prima ſupremaq; proficiſcendi. Itaque rectè Plato & Democritus cauſam caloris & grauitatis quærentes,diſputationem non ad mentionem ignis & terræ finiuerunt,ſed ſenſibilibus ad mente ſola cernenda principia reuocandis, vſque ad minima tanquam ſemina progreſſi ſunt. Veruntamen prius etiam hæc ſenſibilia tractare expedit, in quibus Empedocles, Strato & Stoici ſubſtantias facultatum ponebant:Stoici primum frigidum aëri adſcribentes, Empedocles & Strato aquæ. Fortaſſe etiam fuerit qui terram ſubſtantiæ frigidi ſubijciat. Verùm prius illorū ſententias conſideremus. [IX.] Quoniam ignis & calidus & ſplendidus, oportet naturam ei oppoſitam frigidam eſſe & tenebroſam. vt enim ſplendido tenebroſum, ſic calido frigidum opponitur quia ſicut tenebræ viſum, ita frigus tactum confundit:& calor ſenſum tangendi, vt ſplendor videndi diffundit. Ergo quod primum in natura tenebroſum eſt, primum etiam frigidum erit. Aërem autem primum eſſe tenebroſum,

Aër an primum frigidum.

brosum, nc poetas quidem fefellit. tenebras enim aeris nomine afficiunt.

Aer crassus apud naues erat haud quoque Luna
Effulsit cælo ——

& iterum:

Aere discisso, & pulsa caligine Solem
Reddidit, vt pugnam posset iam quisque videre.

aerem quoq; luminis expertem *cnephas* dicunt, quasi *kenonphaus*, id est, inanem lucis: & *nephos*, nubes aer coactus densatusque appellatur. *achlys* etiam & *homichla*, quæ caliginem & nubeculam notant, & quæ alia luminis sensum impediunt, aeris sunt differentiæ cuius id quod videri non potest & colore vacat, *ades*, id est. Pluto & *Acheron* nominabatur. Sicut ergo splendore deficiente tenebrosus fit aer: ita calore deserente quod restat, nihil aliud est quam aer frigidus. itaque etiam tartarus dicitur à frigore: quod etiam Hesiodus docuit tartarum appellans aerosum. & qui horrore tremunt ac quassantur, tartarizein dicuntur. Horum ergo hæc est ratio [X.] Iam quoniam interitus rei, mutatio eius est in contrarium, videamus rectè ne hoc dictum sit, ignis mortem esse ortum aeris. Ignis enim moritur ipse etiam sicut animal, vel vi exstinctus, vel sua sponte emarcescens. Exstinctio autem illustriorem facit eius in aerem transmutationem. nam fumus aeris est species, & nidor (vt est apud Pindarum) aeris recalcitrans fumo.

Aer ex igne

Veruntamen etiam flamma ob inopiam tabescente, vt in lucernis cernere licet, summum eius in caliginosum ac tenebrosum aerem abire. Vapor quoque qui à balneo vel cùm ad ignem calefacti sumus, affusa frigida effertur, satis demonstrat calorem pereuntem in aerem mutari, vt naturæ ordine oppositum igni: vnde sequebatur, aerem primum tenebrosum esse & frigidum. Porrò omniũ quæ à frigore in corporibus efficiuntur vehementissima & violentissima res congelatio in aqua à frigore efficitur. Ipsa enim suapte natura aqua facillimè diffunditur, instabilisque est & à concretione aliena: ab aere autem propter eius frigiditatem constricta crassescit & cogitur. Ideò dictum est:

Continuò ninget, Boream si prouocet Auster.

austro enim tanquam materiam præparante humorem, eum succedens Aquilò adstringit. & maximè hoc niues docent: aerem enim edentes & ante se spirantes tenuem atque frigidum, ita defluunt. [XI.] Aristoteles etiam cotes plumbi colliquari scribit ac fluere præ gelu & hyeme, sola aqua accedente. aer autem, vt apparet cogit corpora frigore, itaque dissipat & rumpit. Præterea aqua à fonte auulsa facilius concrescit. magis enim aer obtinet vi sua aduersus minorem rem. Quod si quis frigidã ex puteo aquam in vase rursum in puteum demittat, ita vt aquam vas nõ attingat,

sed

ſed in aere pendeat: paulò poſt temporis ſpacio eam quàm ante frigidiorem ſentiet. Quod quidem maximo eſt argumento, primam frigoris cauſam non eſſe adſcribendam aquæ, ſed aeri. [XII.] Equidem magnorum fluuiorum nullus profundè gelu coit. non enim ad imum penetrat aer, ſed ea tantum adſtringit frigore ſuo, quæ amplectitur propius pertinens. itaque barbari pedites eos tranſeunt, præmiſſis vulpibus. nam niſi craſſa ſit glacies, ſed tantum ſuperficiem durauerit, animaduertentes ex hoc e ſtrepitu infra profluentis aquæ, retrò abeunt. Sunt etiam qui piſces tum captant partem glaciei, aqua ſoluentes calida, aqua tunc funiculũ hami demitti ſinente. Adeò nihil in profundo agit frigus. At verò quæ in ſummo ſunt, ita à concretione iſta mutantur, vt aqua in ſe coacta atque compreſſa naues collidat atque perfringat. vt teſtantur qui nunc cum Cæſare ad Iſtrum in hybernis fuerunt. Quanquam id ipſum quod nobis vſu venit, ſatis locuples teſtimonium perhibet. Nam poſtquàm loti ſumus & deſudauimus, tunc magis refrigeramur: corporibus laxatis multum frigoris vnà cum aere recipientes. Idem hoc aquæ accidit. nam facilius frigeſcit, ſi calefiat prius: quod ſic facilius ab aere poteſt affici. quando etiam qui feruentes aquas ſurſum exhauriunt inque ſublimi collocant, nihil nimirum agunt aliud, quam quod eas multo permiſceri volunt aere. [XII.] Atque his quidem, Fauorine, probabilitatibus nititur ea oratio, quæ principem frigidi facultatem aeri vindicat. Quæ verò eam aquæ defert, non diſſimilib. vtitur principijs: nempe hoc ipſum quoq; fato Empedocle:

An aqua ſit primum frigidum.

Splendentem & calidum cernes equidem vndiq; Solem:
Aſt imbrem prorſus tenebroſumq; horribilemque.

Cùm enim calido frigidum ita, vt ſplendido nigrum oppoſuerit, hoc nobis colligendum dedit, ita eiuſdem ſubſtantiæ eſſe nigredinem & frigus, vt eiuſdem ſunt ſplendor & calor. Nigredinem verò non ad aerem, ſed ad aquam pertinere ſenſus teſtatur. Nulla enim res ab aere nigra, ab aqua omnes nigræ redduntur. ſi enim candidiſſimam lanam vel veſtem in aquam inijcies, nigra inde eximetur, colorque is manebit tantiſper: dum vel calor liquorem exſiccet, vel prælum aut pondus ſuperimpoſitum elidat. Et cùm terra conſpergitur aqua, nigricant loca guttis occupata, reliquis priſtinum colorem conſeruantibus. Ipſiuſque adeò aquæ, ſi copioſa ſit, quod imum eſt, obſcuriſſimum eſt: cum partes aeri propinquæ pelluceant atque niteant. [XIV.] Ad hæc de reliquis humoribus maximè pellucidum eſt oleum, quia plurimum in ſe habet aeris. cui rei certo id eſt argumento leuitas, ob quam omnibus innatat humoribus, ab aere ſurſum elatum. Quin & in fluctus marinos ſi inuergatur, tranquillitatem facit: non ventis ob leuitatem eius inde delabentibus, (quod Ariſtoteles putauit) ſed quia

fluctus

fluctus quouis humore ictus subsidat. Hoc oleo peculiare est, quod splendorem & perspicuitatem in fundo aquæ præstat, aere humorem dissipante. non enim duntaxat in superficie ijs qui noctu spongias captant, sed etiam vrinando eas in profundo maris consectantibus ex ore efflatum lumen præbet. Non plus igitur nigredinis aeri quam oleo, minus etiam frigidi inest. Nam oleũ, quo nullus humorum plus in se habet aerei, minimè frigidum est, molliterque coit. quia aer in eius temperie contentus, non patitur id duriter adstringi. Acus quoque & fibulas ferreas, aliaque horum affinia opera non aqua tingunt, sed oleo: veriti ne aqua ob nimiam suam frigiditatem ea peruertat. Nimirum enim ab his æquius est iudicium peti, quam a coloribus. quandoquidem nix, grando, glacies, simul & nitidissima sunt & frigidissima. & rursum pix cum opacior est, tum calidior melle. [XV.] Cæterum hoc etiam miror, eos qui aerem propterea quod sit tenebrosus, frigidum statuunt, non animadnertere eum ab alijs propterea calidum asseri, quia sit leuis. Nam tenebrosum isthuc non tam familiariter congruit frigido, quàm graue & in statu persistens. Multa quippe caloris inania, splendorem tamen habent. leue, & quod sponte sursum efferatur, nihil est eorum, quæ sunt frigida. Ipsæ quidem nubes, dum aeream seruant naturam, in sublime feruntur. deinde in humidum mutatæ, statim deorsum labuntur: & frigore recepto non minus leuitatem quàm calorem amittunt. ac vice versa calore in eas incidente, rursum sursum feruntur, simul & aeream recuperantes naturam, & sursum enitentes. Id quoque argumentum quod de interitu afferebatur, vanum est. Non enim in contrarium abit quidquid interit, sed à contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua dum perimitur, in aerem mutatur. Nam Æschylus non tam tragicè quàm verè dixit:

Compesce aquam, ignis supplicium.

& Homerus fluuio Vulcanum, Neptuno Apollinē in pugna physicè magis quam fabulosè opposuit. ac Archilochus de contraria sentiente non male dixit,

Illa dolos nectens, aquam ferebat altera
Manu, alteraq; ignem ——

[XVI.] Apud Persas vero supplicandi genus erat acerrimum & repulsæ securum, si supplex cum igne in fluuium descendens, minaretur ignem se in eum abiecturum nisi impetraret quod petebat. fiebat enin compos voti, sed puniebatut propter comminationem, vtpote iniustam & naturæ contrariam. Illud quoque tritum, Ignem aquæ misces, vsurpatum in eos qui vi conantur efficere quod fieri est nefas, testari videtur igni aquam esse hostem, ab eaq; illum perimi & exstinguendo multari: non ab aere, in quē suo

suo interitu mutatur. Si enim id, in quod quiduis mutatur, contrarium est: magis aduersabitur aeri ignis quam aqua. Mutatur enim in aquam, dum coit: in ignem, cùm dissipatur. sicut rursum aqua dissipando in aerem, coeundo in terram abit: vt ego arbitror, ob familiaritatem & cognationem cum vtroque, non quod alteri eorum contraria sit atque inimica. Illi vtro modo dixerint, argumentum corrumpunt. [XVII.] Absurdissimum verò dictu est, ab aere aquam cogi, cum ipsum aerem nusquam videamus concrescere. Nubes enim, nebulæ, & nubeculæ, congelatio non sunt, sed coitio quædam & crassicies humidi ac vaporibus repleti aëris: cùm siccus aer ne ad eam quidem vsque mutationem refrigeretur. Sunt enim certi quidam montes qui neque nubem, neque rorem, neque nubeculam admittunt, verticibus eorum in aerem purum humorisque expertem penetrantibus. vnde liquet vel in primis inferioris aeris coitionem & densationem aeri ob humoris & frigoris admixtionem contingere. Rationi autem consentaneum est, quod magnorum fluminum ima non constringuntur gelu. Superiora enim congelata, exhalationem non transmittunt: eaque intus contenta atque relisa calorem præbet humori, qui in profundo est. quod eo demonstratur, quia glacie soluta multum vaporem aquæ emittunt. Hinc & animalium corpora per hyemem sunt calidiora, quod calorem à foris circumstante frigore intrò compulsum intus cohibent. Illæ verò sursum exhaustiones aquæ & in sublime elationes, non tantum calorem aquis auferunt, sed & frigiditatem. itaque minimè niuem aut ex hac expressum humorem mouent, qui valde frigidam requirunt. motus enim vtrunque amolitur. [XVIII.] Hanc autem vim non aeris esse sed aquæ, sic licet de integro ratiocinari. Principiò probabile non est aerem, qui ætheri appropinquat, superficiemque eius contingens, ab ignea tangitur substantia, vi esse præditum contraria. nam neque alias id fieri potest, cùm tangatur & extremis continuetur ei suis: & rationi non conuenit, naturam deinceps à corrumpente posuisse, eique contiguum fecisse id quod corrumpatur, tanquam ea non communicationis & consonantiæ, sed pugnæ esset effectrix. Vtitur verò natura rebus non sinceris, neque repugnantibus: sed alternatim positum quendam rerum ordinemque, non perimendis, sed communicandis naturis aptum mediis insertis instituit. Talis est aeris natura, qui inter ignem & aquam interiectus, & vtrumque eorum contingens, neque calidus ipse est, neque frigidus, sed temperie ex vtroque extremorum leui innoxiaque mixtus. Porrò aer vbique est æqualis: non tamen omnibus in locis æquè hyems & frigus sunt. nam aliæ partes orbis terrarum frigidæ sunt & humidæ, aliæ siccæ & calidæ, non fortuitò quidem hoc, sed quod vna est frigoris

Causa congelationis.

Aerem non esse frigidum.

& humi-

barbaros gesta. Etenim imperatores sæpe ad pugnandum eduxerunt viros, cibum ignis expertem secum portare iussos. & triremium præfecti socijs naualibus naues instruxerunt, parata ijs farina, atque obsonij vice cepis & caseo. At choragi chorum agentibus anguillas, lactuca, alliorum nucleos, medullam apponentes, per multum tempus conuiuia præbebant, vocem exercentibus atque luxuriantibus. atque hi quidem si vincerentur, restabat vt exagitarentur atque deriderentur. victoribus non tripos erat, aut donarium quod ob victoriam dedicaretur, vt Demetrius ait: sed in funibus effusa vita, & inanis tumultus desertæ domus. Hoc enim vectigal est poetices, nihilque ex ea splendidius exspectandum. [XII.] Contrà nunc huc accedentes consideremus imperatores, quibus progredientibus re vera fauendum est linguis, debentque ijs de via decedere quicunque nulla re domi militiæque gesta nil tale audent, animoque non sunt puro, neque Miltiadis Medicidæ, neque Persicidæ Themistoclis manu orgijs sunt initiati. Martia hæc est caterua, in terra phalangibus, in mari classibus, spolijsque & trophæis admixtis onusta. Audi Alala belli soror: hastarum hoc exordium. Audite viri sacris mactantem mortem, vt aiebat Epaminondas Thebanus: pro patria, sepulcris, & aris in pulcerrima vos & splendidissima date certamina. Videre mihi videor victorias eorum accedere, non bouem trahentes præmium aut hircum, neque coronatas edera, & fecem Bacchicam redolentes. Totas secum vrbes, insulas, continentes, & oras maritimas adducunt, coloniasque populorum amplissimas, vndique trophæis & spolijs coronatæ. quarum ornamenta & monimenta sunt parthenones c. pedum mensura, austrini muri, naualia, propylæa, Cherronesus, Amphipolis. [XIII.] Marathon Miltiadis victoria deducit, Salamis Themistocleam, mille nauium insistentem naufragijs. Fert Cimonis victoria centum triremes Phœnissas ab Eurymedonte. Demosthenis & Cleonis à Sphacteria captum Brasidæ scutum, victosque milites. Cononis victoria mœnia Vrbi circumdat. Thrasibulæa populum liberum a Phyla reducit. Alcibiadeæ apud Siciliam res Vrbis labascentes erigunt. è certaminibus Nelei & Androcli apud Lydiam & Cariam vidit Ioniam Græcia resurgentem. Reliquarum singulæ, si interroges quid boni attulerint reipublicæ: hæc Samum, alia Lesbum, alia Cyprum, alia Pontum Euxinum, alia ꝺ. triremes, alia ccꝺ. talentorum sui mercedem ac trophæorum respondit. Ob hæc populus festos agitat dies, ac dijs sacrificat: non ob Æschyli aut Sophoclis victorias: neque quando Carcinus cum Aeropa rem habuit, aut cum Hectore Astydamas. sed sextam Boedromionis diem hodieque Athenæ festam celebrant, memoria Marathoniæ pugnæ. Sexta vltra decimam eiusdem mensis, vinum funditur ob victoriam na-

Victoria Atheniensium.

ualem Chabriæ apud Naxum ea die partam. Duodecima gratiarum ob receptam libertatem agendarum causa sacrificabant, tunc enim a Phyla in vrbem redierunt. Tertia autem eiusdem mensis die apud Platæas prœlio vicerunt. Decimamsextam Munychionis Dianæ consecrauerunt. tunc enim Luna vincentibus apud Salaminam Græcis pleno orbe apparuit. Duodecimam Scirophorionis sacram fecit pugna ad Mantineam, in qua pulsis cedentibusque sociorum copijs, soli a sua parte vicerunt Athenienses, trophæumque de victoribus hostibus posuerunt. [XIV.] Hæc vrbi gloriam, hæc maiestatem parauerunt. hæc sunt ob quæ Pindarus Athenas fulcrum Græciæ nominauit. non quod ea Phrynichi vel Thespidis tragœdijs Græcos erexisset: sed quod primum (vt idem ait) apud Arthemisium filij Atheniensium iecerunt splēdidum libertatis fundamentum: & apud Salaminam, Mycalen, Platæas tanquam adamantinis fulcris muniuerunt Græciæ libertatem, & ad alios homines propagauerunt. At verò dices, poetarum scripta esse ludicra. oratores autem habere aliquid, quo cum imperatoribus comparentur: vnde, vt apparet, sumtum sit quod Æschines Demosthenem subsannans, cum dixit scribendo litem intendere oratoriæ contra artem imperatoriam. Ergone dignum est præferre Plataicam Hyperidæ orationem Aristidæ rei ad Platæas gestæ? aut Lysiæ in xxx. tyrannos orationem, Thrasybuli facto, aut Pelopidæ Archiam tyrannum interficientis? aut Æschinis in Timarchum de scortatione, Phocionis facinori Byzantio auxilium ferentis, quo fecit, ne confœderatorum filij ludibrio & contumelijs Macedonum essent obnoxij? aut publicis coronis quibus ob liberatam Græciam ille ornatus est, comparabimus Demosthenis orationem pro corona? in qua id vnum splendidissimè ac doctissime fecit orator, quod maiores suos iurauit qui apud Marathonem pro libertate propugnassent: potius, quam eos qui in scholis adolescentulos docent, in quibus erant Isocrates, Antiphontes, Isæi: verum illos quorum ciuitas publica sepultura reliquias dignata est, in deorum numerum retulit orator, iurans eos, quos non imitaretur. [XV.] Isocrates autem cum eos qui in Marathone periculum vitæ pro patria adiuissent, tāquam alienis animis vsos deceitasse dixisset, & eorum audaciam mortisque contemtionem prædicasset maiorem in modum: ipse (vt fertur) iam senex factus, interroganti quomodo viueret, Ita, respondit, vt homo qui nonagesimum annum excessit, ac malorum omnium maximum mortem existimat. Non enim gladium acuens, non cuspidem lanceæ præfigens, non galeam poliens, non militans, non remum ducens: sed opposita, paribus membris constantia, similiter desinentia glutinans atque componens, ac tantum non dolabris atque scalpellis læuigans, ac complanans circuitiones

Oratores extenuat.

cutiones verborum, consenuerat. quomodo itaque non metuisset is homo strepitum armorum & acierum armatarum conflictum, qui timuisset vocalem collidere vocali, & isocolon vna syllaba curtatum enunciare? XVI. Profectò Miltiades ad Marathonem profectus, postridie à commisso prœlio in vrbem venit victor cum exercitu. Et Pericles cum Samios nono mense subegisset, Agamemnoni se præferebat, qui Troiam decimo demum anno cepisset. Isocrates autem tres penè olympiades consumsit scribenda Panegyrica oratione: cum quidem tanto temporis spacio nunquam neque militasset, neque legationem obiuisset, neque vrbem condidisset, neque classi præfectus emissus esset. & tamen innumera bella in id tempus inciderunt. Verùm interim dum Timotheus Eubœam liberat, Chabrias nauali prœlio apud Naxum depugnat, Iphicrates apud Lechæum Lacedæmoniorum legionem (Moram ipsi dicunt) concidit, & populus omni in libertatem restituta vrbe, secum vt sentiret Græcia effecit: noster ille domi desedit, librum vocabulis suis effingens tanto tempore, quanto Pericles Propylæa & Hecatompedum exstruxit. Quanquam hunc ipsum quoque, vt opus tarde conficientem, dicterio impetens Cratinus, ita ferè loquitur de ducendo per medium muro:

Verbis eum Pericles promouet quidem,
Ipsa tamen re proficit nihil———

Ac mihi sophisticam considera pusillanimitatem, quæ nouam vitæ partem in vnius orationis compositione conterat. [XVII.] Iam vt ad Demosthenis veniamus orationes, æquum ne est cum imperatoribus comparari, aut orationem eius in Cononem de iniuria cum verberibus coniuncta æqualem iudicari apud Pylum statuto trophæo? aut eam quæ est in Amathusium de mancipijs, ijs quos manu cepit ille Spartanis? aut quæ ille de inquilinis scripsit, paria putare rebus ab Alcibiade gestis, cum is Eleos & Mantinenses Atheniensibus contra Spartanos adjunxit? Quin & publicæ eius orationes id habent admiratione dignum, quod in Philippicis ad res gerendas cohortatur, & Leptinæ factum laudat.

PLVTARCHI DE EXSVLIO commentariolus.

QVOD de amicis dicitur, idem etiam de oratione rectè vsurpatur, eam esse optimam atque fidissimam, quæ rebus aduersis vtiliter adest, auxiliumque suggerit. Nam multi esse præsto solent calamitate aliqua ictis cumque his colloqui, sed inutiliter, atque

tiam nimiamque vim oculorum acies confunditur & hebetatur. at pro remedio iis adiicere licet vmbras, aut auertere oculos ad viridia & iucundum habentia colorem. Idem hoc facere potes in tuo casu, vt cum eo temperes quæ tibi in præsentia commoditates adsunt atque oblectamenta, diuitiæ puta, amici, ocium, & quod nulla res ad vitam necessaria tibi deest. Paucos enim Sardianos puto esse, qui non malint cum tuis fortunis etiam exsules esse, optiméque secum actum putare, si ita potius apud exteros ijs detur viuere, quam domo affixos testudinis instar nihil habere boni quo absque molestia perfrui possint. [IV.] Quemadmodum ergo in comœdia quidam amicum fortunæ iniquitate læsum bono animo esse, fortunamque vlcisci iubet: quærentique quo nam id facere modo posset, Philosophicè faciendum respondet: ita & nos eam, vt dignum est nobis, philosophicè vlciscamur. Quid enim? quomodo pluuiarum & Aquilonis iniurias defendimus? non equidem sedemus pluuia vel Borea incidente, aut flemus: sed ignem, balneum, vestem, tectum quærimus. Tibi verò ita, vt non facilè vlli alteri, hanc vitæ quasi occupatam frigore partem datum est refocillare, atque recalfacere: non qui indigeas adminiculis externis, sed vt rationi conuenienter vtaris iis quæ tibi parata sunt. Nam cucurbitulæ medicorum humorem è corpore pessimum ad se trahentes, alleuant & seruant reliquum: qui verò ægritudini animi nimis sunt dediti, ii dum pessima quæque suarum rerum conquirunt, de ijs secum soli disputant, inhærentque iis vnde ad ipsos molestia peruenit: ij etiam ea, ex quibus vtilitatem capere poterant, inutilia sibi reddunt. Quo quidem tempore potissimum iis opitulandum est. [V.] Duobus enim istis dolijs, quæ fatalium euentuum plena Homerus in cœlo ait iacere: non Iupiter promus adsidet, vt alijs lenia & temperata, alijs sincera malorum exhibeat fluenta. sed nostrum vnusquisque si sapimus, haurientes de bonis quo mala temperemus, vitam facimus jucundiorem & tolerabiliorem: cæteris tanquam colis & cribris intus manent atq; inhærent, optimis per foramina aut rimas eiectis. Quapropter si in veram aliquam incidimus calamitatẽ: id quod ad hilaritatem animiq; tranquillitatem facit ex ijs quæ in nostra sunt potestate accersere debemus, & bonorũ quæ nobis adhuc supersunt consideratione aliunde oblatum incommodum mitigare. Vbi verò in ipsa re nihil inest mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore confictus est: ibi quemadmodum laruas pueris metuentibus propius adhibemus retectas, inq; manus tradimus, vt adsuescant eas contemnere: ita nos quoque rationis lumine propius admoto detegemus quidquid præter rem putridum, vanũ, & tragicè inflatum nobis obiicitur. Talis autem est tua è patria, quam putas, nunc tibi imperata commigratio. [VI.] Natura enim patriam nullam

Patria quæ est.

nullam cuiquam fecit, vt neque domum, neque agrum, neque ærariam, vt Aristo dicebat neque medicam officinam: sed fit, aut potius nominatur horum vnumquodque quouis tempore ab eo, qui possidet & vtitur. Quippe homo, si Platoni credimus, planta est non terræ infixa aut immobilis, sed cœlestis, cuius tanquam è radice caput sursum erectum in cœlum dirigatur. Inde est, quod Hercules dixit:

Argiuus, aut Thebanus haud enim peto
Vnius esse ciuis vrbis. patria
Græca vrbs mihi quæcunque est —

Et Socrates melius, qui non Atheniensem, non Græcum sed mundanum seu mundi ciuem se esse dixit. noluit enim sic a patria ista appellari, quomodo Rhodius aut Corinthius aliquis diceretur: neque se inclusit Sunio, Tænaro, aut Ceraunijs montibus.

[VII.] *Vides sublime fusum immoderatum æthera,*
Qui tenero terram circumuectu amplectitur?

isti patriæ nostræ sunt termini. neque heic quisquam exsul, hospes, peregrinus est, vbi idem ignis, aqua, aer. vbi ijdem gubernatores atque dispensatores, Sol, Luna, Lucifer. vbi eædem omnibus leges, sub eodem magistratu, solstitium æstiuum, bruma, æquinoctium, Pleias, Arcturus, tempora serendi, tempora plantandi. vbi vnus rex & princeps deus, principium, medium, finemque complexus Vniuersi recta pergit, & secundum naturam circumiens. Hunc comitatur Iusticia vltrix eorum qui diuinam legem deseruerunt. hac omnes homines natura aduersus omnes vtuntur tanquam ciues. Quod autem non habitas Sardibus, nihil est. Nam ne Athenienses quidem omnes Colyttum inhabitant: neque vniuersi Corinthij Craneium, neque Pitanam Lacones. Ergone tibi peregrini atque extorres videbuntur Athenienses, qui ex Melita in Diomeam commigrauerunt? Illi verò & mensem Metageitnionem appellarunt, & sacrificia Metageitnia peragunt, commigrationem in viciniam e suis sedibus (vnde illis nomen) æquo hilarique animo ferentes. [VIII.] Quæ autem terræ pars ab altera longe potest distare, cum ipsam totam mathematici demonstrent cum cœlo comparatam puncti loco esse? nos autem instar formicarum aut apum, si ex vno formicarum nido aut aluueari excidimus, in mœrore sumus, & peregrinos nos esse factos ægrè ferimus, ignari omnia, vt sunt nostra putare atque vsurpare. Ridemus quidem eum, qui dixit meliorem Athenis esse lunam quàm Corinthi. & tamen idem quodammodo nobis euenit, cum extra patriam constituti terram, mare, aerem, cœlum dubij consideramus, t[illegible] qu[illegible] diuersa ab i[illegible] quibus adsueueramus. Quippe natura nos [illegible] t[illegible]sque d[illegible]ittit: ipsi nosmet deuincimus, in angustias co[illegible]udimus, inq; arctum compingimus. Ergo Persarum

ſarum reges ſubſannamus, qui (ſiquidem hoc verè narratur) ſolam Choaſpis aquam bibentes, totum reliquum orbem terrarum aquæ expertem ſibi faciunt: ipſi interim aliò locorum tranſlati, Cephiſi, Eurotæ, Taygeti, Parnaſiue deſiderio mundum nobis ad habitandum non ſatis idoneum reddimus? [IX.] Sane quidam Ægyptiorum ab offenſo & irato rege in Æthiopiam deportati, hortantibus vt ad liberos & vxores ſuas redirent, pudenda (caninum quidem ſatis hoc) oſtendentes reſponderunt, Quandiu hæc ſecum eſſent habituri, neque vxores ipſis neque liberos defore. Honeſtius hoc & maiori cum grauitate dixeris, Hominem vbicunque mediocriter ſuppeditarunt res ad vitam tolerandam neceſſariæ, neque vrbe, neq; lare cariturum: tantum adſit mens & ratio, anchoræ gubernatoris vice, vt quouis portu, ad quem delatus fuerit, vti poſſit. Vt enim diuitiæ amiſſæ non facile aut celeriter poſſunt reparari: ita patria fit quæuis vrbs homini qui rebus vti poſſit, radiceſque habeat, quibus viuere vbique & ali, & adnaſci queat. quales habuit Themiſtocles, habuit Demetrius Phalereus. Hic enim poſtquam in exſilium fuit actus, Alexandreæ primò inter Ptolemæi regis amicos loco, non ipſe modò vixit in abundantia rerum, ſed Athenienſibus etiam dona miſit. Themiſtocles cum regio ſumtu omnia ſuppeditarentur, ad vxorem & liberos dixiſſe fertur: Periiſſemus niſi periiſſemus. [X.] Ideò Diogenes etiam dicenti, Sinopenſes te exſulio è Ponto damnauerunt: reſpondit: & ego illos manſione in Ponto,

Ad Euxini maris prærupta litora.

Stratonicus autem in Seripho ex hoſpite quæſiuit, quodnam flagitium apud ipſos exſulio puniretur: reſpondentique eos qui mala fraude egiſſent- Cur, inquit, ergo non falſum committis, vt ex his anguſtijs emigres? & tamen Comicus ibi ait ficus fundis deijci, omniaque habere neceſſaria inſulam. Enimverò ſi ipſam veritatem remota inani opinione conſideres, qui vni vrbi ſe addicit, is a reliquis omnibus eſt alienus, & peregrinus in ijs. non enim iuſtum videtur, ſua relicta eum habitare aliam. Spartam nactus es, eam orna: etiam ſi obſcura ſit, ſi morbis obnoxia, ſi ſeditionibus malisque rebus turbetur. Cui verò ſuam vrbem fortuna adimit, et concedit habitare quam delegerit. Pulcrum enim illud Pythagoreorum præceptum, Delige vitæ rationem optimam, ſuauem eam conſuetudo faciet: etiam hic ſapienter poteſt vſurpari: Vrbem delige optimã & tibi iucundiſſimam: patriam eam tibi tempus faciet & quidem patriam, quæ te non diſtrahat occupationibus, non moleſta ſit interpellando, non iubeat modò Romam ire legatum, excipere modò præfectum, alias publica obire miniſteria. [XI.] Quæ ſi quis memoria repetat non plane faſtu inflatus, ſua patria eiectus vel inſulam ſibi pro domicilio deliget. Gyaron

puta

puta, aut Cinarum asperam, sterilem, atque cultu difficilem idque non animo æger, non lugens, neque ista mulierum apud Simonidem vsurpans verba:

Tenet me purpurei maris
Fremitus circum exagitati.

Angustia loci nihil adimit felicitati.

Sed illud Philippi potius secum reputabit, qui cùm aliquando in palæstra cecidisset, postquam conuersus in puluere suam vidit imaginem: Dij boni, dixit, vniuersum terræ orbem appetimus, tam exigua terræ portione a natura nobis tributa? Existimo Naxum abs te spectatam, aut saltem Thuriam ei vicinam. atqui illa Otum & Ephialtem cepit, hæc Orionis fuit domicilium. Et Alcmæo in limo recens compacto quem Achelous adgesserat, sedem posuit, cum (vt est apud poetas) Eumenides fugeret. ego autem arbitror eum quoque ciuiles fugisse magistratus & seditiones furiosasque calumnias, ac sibi delegisse exiguam sedem, vbi in ocio tranquille viueret. [XII.] Tiberius sanè Cæsar septennium vsque ad mortem Capreis vixit, tantoque tempore totius orbis terrarum imperii sacra in vno corde conclusa, locum nusquam mutauerunt. Verùm ei quidem curæ imperij circumfusæ & vndiquaque ingruentes, non concesserunt puram & tranquillam quietem insularem. Cui verò licet in exiguam digresso insulam non paruis liberari malis, is miser est, si non secum Pindarica ista loquitur, ac sæpe cantillat:

Amabo leuem cupressum.
Omissis Cretæ pascuis
Terra mihi datum est parum.
Caro interim doloribus:

& verò absunt seditiones, mandata principum, ministeria publica, & officia difficulter excusanda. Si enim rectè dixit Callimachus, nō debere nōs sapientiam schœna (mensuræ hoc genus) Persica metiri: cur beatitatem schœnis aut parasangis metientes, si insulam incoleremus cc. stadiorum, non vt Sicilia quatridui ambitu contentam, deploraremus nosmet tanquam infelices? Quid enim confert loci amplitudo ad mo estiæ vacuitatem? (XIII. Non audis quid in tragœdia dicat Tantalus:

Bis sex dierum mensura consero ego agros,
Berecynthia arua.——

ac paulò post dicentem:

Animus meus sursum vsque euectus ad polum
Decidit humi, & me sic videtur alloqui:
Disce haud nimis magni facere mortalia.

Et Nausithous amplam spacijs Hypereiam deserens, quod vicini ei essent Cyclopes, in insulam commigrauit.

Qua

ſus aerem oppoſitiones & aduerſationes poſſunt proferri,quibus etiam hanc,de qua agimus eſſe conſequentem aſſeramus. Non enim opponitur tantum terra aeri vt grauis leui,deorſum vergens ſurſum ſe efferenti,aut vt denſa raro, tarda & ſtabilis velocibus prædito momentis:ſed vt grauiſſima leuiſſimo,denſiſſima rariſſimo,denique vt immobilis omninò ſuapte natura, ei qui ſponte ſua citatur motibus,& medium obtinens locum ei qui ſemper in orbem circumuoluitur. [XXI.] Non eſt itaque abſurdum,his tot ac tantis oppoſitionibus etiam calidi ac frigidi contentionem comitari: Non ſanè. Splendidius verò eſt ignis,terra tenebroſa.immò autem tenebroſiſſima omnium rerum, luminiſque vacuiſſima. Aer quidem primum particeps eſt luminis,mutaturque celerrimè,impletuſque ſplendore,eum vſquequaque differt,ſeipſumque corpus lucis præbet. Sol enim ſurgens, vt quidam ſcriptor dithyramborum cecinit, ſtatim implet magnam ventorum per aerem ingredientium domum. ex hoc lacui marique portio luminis immittitur,renidentque flumina quatenus aer ea attingit. Sola omnium corporum terra ſemper luminis expers eſt,neque radiis Solis & Lunæ illuminantibus percellitur. fouetur quidem ab ijs, & exiguam ſui partem a calore ſubeunte patitur tepefieri:ſed ob ſoliditatem ſuam lumen non admittens, tantum in ſuperficie circum illuſtratur: interiora tenebræ,chaos,& inferi nominantur,& erebus nihil eſt aliud, quàm tenebræ in terræ corpore. [XXII.] Porrò noctem poëtæ terra natam fabulantur: mathematici oſtendunt vmbram eſſe terram aduerſo Sole lumini officientem. aer enim tenebris impletur à terra vt lumine à Sole: & quæ non illuminatur pars aeris, noctis eſt ea quantitate, quantam vmbra obtinet. Itaque exteriore aere etiam per noctem homines ac bruta animalia vtuntur, ambulantque in eo per tenebras, in quibus vtcunque veſtigia quædam lucis atque reliquiæ diſperſæ ſunt. intra domos autem & tectis parietibuſque incluſus,omninò cæcus eſt & luminis expers,terra ſcilicet circumquaque ambiente. Quin & tergora & cornua integra ob ſoliditatem lumen non tranſmittunt,diſſecta autem & polita aeris participatione fiunt pellucida. Exiſtimo terram quoque a poetis identidem nigram appellari,ob tenebras & luminis vacuitatem. vt preciosa illa tenebroſi cum ſplendido contentio, terræ magis quam aeri congruat. Verùm ea ad propoſitam quæſtionem nihil facit, cùm oſtenderimus,multa frigida eſſe ſplendida,multa calida obſcura & tenebricoſa. Illæ verò frigoris magis cognatæ ſunt facultates, graue eſſe,permanens, denſum,immobile: quarum aeri nulla,terræ omnes magis quam aquæ inſunt. [XXIII.] Et quidem præcipue frigidum ſenſu iudice durum eſt, ac duritiei efficax,& reſiſtens. nam Theophraſtus narrat, piſces gelu concretos, ſi in

Terra an primo frigida.

Frigoris adiuncta.

terram demittantur, frangi ac conteri vitrorum instar aut fictilium vasorum. Apud Delphos ipse audiuisti eorum, qui Parnasum conscenderant opitulatum Thyadibus a vehementi vento & niue circumuentis, ita gelu duratas ligni in morem diriguisse chlamydes, vt distentæ etiam rumperentur ac confringerentur. Quin & neruis & linguæ motum eripit, duritiemque infert nimium frigus, congelans humidas & molles partes corporis. Quæ cum sint in conspectu, rem nunc sic consideremus. [XXIV.] Omnis nimirum facultas quando præualet, ea est natura vt mutet sibique simile faciat id quod ab ipsa est victum. ita quod ab igne vincitur, incendi, quod a spiritu, in aerem verti, quod in aquam incidit, nisi effugiat, videmus penitus humectari. Est ergo necesse vt quæ valde frigore afficiuntur, mutentur in id quod primo est frigidum. frigeractionis verò exsuperantia, est congelatio, quæ ad extremum rem in lapidem conuertit, vbi frigore prorsus obtinente humor congelauit eliso calore. Itaque terra in profundo concretum aliquid frigore, & (vt sic dicam) glacies est. frigus enim merum & nulla alia qualitate emollitum ibi habitat, longissimè ab æthere repulsum. Ista autem conspicua, præcipitia, scopulus, saxa, Empedocles censet ab igni qui medio terræ ardeat edita sustentari. magis tamen apparet, ea quorum calor elisus est prorsusque abiit calor, hæc omninò a frigore constringi & indurari: vnde & pagi Græcis dicuntur. multorumque extrema denigrata, qua ignis excidit, igni adusta videntur intuentibus. Frigus enim alia magis, alia minus congelat, maxime ea quibus primo inest. Sicut enim quando caloris est leue reddere, quod calidissimum, idem & leuissimum est: & quia humiditas mollit, quod humidissimum, simul etiam mollissimum est. ita si frigoris est cogere, frigidissimum quod est, erit etiam concretissimum, videlicet terra. [XXV.] Quod autem natura est frigidissimum, id vtique etiam primò erit frigidum. vnde conficitur, terram primò & natura esse frigidam. Idque nimirum etiam sensu deprehenditur. Nam & lutum aqua est frigidius: & ignem terra ingesta exstinguunt. Fabri quoque ferro candenti & emollito marmorum scobem seu ramenta inspergunt, nimium fluxum inhibentes ac refrigerantes. Puluis etiam athletarum corpora refrigerat, sudoresque exstinguit. Quid verò sibi vult nostra quotannis migratio, dum hyeme longissimè a terra nos in sublimia subducimus ædificia, æstate autem rursum ad inferiora & humilia confugientes, suauem in vlnis terræ habitationem quærimus: nonne id facimus, quia frigus petentes sensu ad terram deducimur, eamque primum natura frigidum agnoscimus. certe ad mare per hyemem victus, fuga quodammodo terræ est, relinquentium ob gelu eam quantum omninò fieri potest, aeremque quærentium,

vtpore

tpore calidum, amicientium. at æstate terrigenam rursum & mediterraneum aërem aduersus ardores desideramus: qui non frigidus ipse est, sed ex eo quod primum & natura frigidum est editus, terræ virtute imbutus est, tanquam ferri quadam tinctura. Nam fluentium quoque aquarum eæ sunt frigidissimæ, quæ de montibus aut saxis manant, & putealium aquarum quæ in profundissimis sunt puteis. his enim ob profunditatem non amplius admiscetur exterior aër: illæ e sincera terra erumpunt. qualis est apud Tænarum, quam Stygis aquam appellant, e saxo paruis scaturiginibus confluens, ita frigida, vt omnia vasa rumpat, solaque asini vngula possit contineri. [XXVI.] Atqueetiam medicos audimus omni vniuersæ terræ facultatem retinendi ac adstringendi naturalem tribuere, multaque ab iis fossilia recenseri, quibus in medicina vis insit obthurandi atque cohibendi. Quippe elementum terræ non ad secandum, aut mouendum natura aptum est, neque acumina habet, neque molliri aut facile circumfundi potest. sed cubi in morem firma est ac stabilis: itaque & grauitate prædita est, & frigore: si quidem ea vis eius est vt denset, compingat, elidat humorem, horrores & tremores in corporibus efficit ob inæqualitatem: quod si superet omninò calore fugiente aut exstincto, habitum constituit omninò congelatum atque exanimem. Itaque terra prorsum non ardescit, aut lentè admodum atque ægre vritur. Nam aer sæpe ex [illegible] flammam edit, fluitque & fulgurat accensus: humore autem [illegible] loco vritur calor. non enim solidæ, sed humidæ ligni partes cremando sunt idoneæ: quo exsiccato, solidum & [illegible]um relinquitur, in cinerem redactum. Neque ij quicquam agunt, qui hunc quoque mutari & consumi contendentes, sæpe oleo aut adipe humectantes incendunt: cum rursus ac denuò pinguedine exusta, omninò tamen superet ac permaneat quod est terr[illegible]. [XXVII.] Itaque terram, quod non tantum locum suum seruet, sed etiam substantia sit immutabili, ac semper in deorum maneat domicilio, a stando Hestiam seu Vestam nominauerunt prisci ob statum & côcretionem: cuius vinculum est frigus, vt Archelaus physicus aiebat, nulla eam relaxante, nullo molliente, vt quæ calefieri aut tepescere nesciret. Ij [illegible] qui aerem & aquam frigida se cognouisse aiunt, terram negant: respiciunt ad proximam terram, aere, spiritu, aqua: & calore plenam mixturam atque congeriem. Nihil verò differunt ab ijs, qui non æthcrem primo & natura calidum, sed aquam feruentem aut candens ferrum pro[illegible]ant: quod hæc tangunt & contrectant, primum purum cœlestemque ignem non sentiunt: vt hi quoque terram in imo latentem non vident, quæ maximè terra intelligenda est, ab om[illegible]us alijs secreta. Cuius tamen [illegible]dicium etiam hæc sunt saxa, q[illegible] p[illegible]undo magnū &

tol:ta-

toleratu difficile frigus emittunt. Qui autem potum frigidiorem facere volunt, ij silices in aquam eijciunt. fit enim spissior, & vis eius intenditur frigore quod a lapidibus recens & sincerum in eam emittitur. [XXVIII.] Veteres ergo sapientes ac doctos censendum est statuisse cœlestia terrestribus non permisceri: non quod velut in trutina ad inferiora loco & superiora respexerint, sed ad facultatum differentiam. quippe calida, splendida, velocia, leuia, immortali ac sempiternæ naturæ adscripserunt: tenebrosa, frigida, tarda, mortalium & inferorum sortem parum beatam arbitrantes. (Quando corpus etiam animalis dum spirat, & (vt Poëta ait) viret, tantisper etiam calore vitaque fruitur: his priuatum, & iam solis terrestribus restantibus partibus, statim frigore & gelu corripitur, scilicet quod in quauis potius quam terrena re secundum naturam calor insit. Hæc tu, Phauorine, cum ijs compone, quæ ab aliis sunt dicta. quæ si non multum vincant vincanturque probabilitate, valere iube opiniones, & existima, Philosophi magis esse in rebus dubijs assensionem cohibere, quam aliquid tanquam certum probare.

PLVTARCHI COMMENTARIOLVS, BELLone an pace clariores fuerint Athenienses.

[I.] ATQVI hoc quidem rectè respondit ipsum subsecutis ducibus Themistocles, quibus ille aditum ad res gerendas patefecit, barbaro profligato, & liberata Græcia. Rectè autem dicetur in eos idipsum, qui propter libros a se scriptos multum sibi tribuunt. Si enim desint qui res gerant, nullus erit historiæ scriptor. Aufer Periclis administrationem reipub. & de naualis prœlij victoria ad Rium a Phormione erectum trophæum, tum Niciæ apud Cythera, Megara & Corinthum egregia facinora, Pylum Demosthenis, Cleonis captiuos cccc. & Tolmidam qui circum Peloponnesum nauiget, ac Myronidem qui Bœotos vincat apud Oenophyta seu Vineta: iam deleueris Thucydidem. Tolle Alcibiadis conatus audaces apud Hellespontum, Thrasylli ad Lesbum, & euersam a Theramene paucorum in rep. potestatē Thrasybulum & Archippum, ac LXX. istos qui a Phyla profecti contra principatum Spartanorum insurrexerunt & Cononem res Athenienses rursum in mare deducentem: sustuleris Cratippum. II. Ipse verò Xenophon suæ sibi historiæ fuit argumentum, scribens quomodo exercitū duxerit, & quid præclare gesserit rei, ac de iis

Historici res gerentibus posthabentur.

compo-

compositam historiam esse à Themistogene Syracusio, gloriam hanc alij deferens scriptionis, vt de sciplo tanquam alio scribens facilius fidem inueniret. Reliqui omnes historici, Clinodemi, Diylli, Philochori, Philarchi, alienorum amorum tanquam fabularum fuerunt histriones, imperatorum & regum res gestas disponentes, ac sub eorum memoriam subeuntes, vt ab ea in partem aliquam splendoris ac lucis collocarentur. Quippe ab autore factorum recellitur in scriptorem, atque in eo refulget imago gloriæ: vbi tanquam in speculo apparet in oratione effigies alieni facinoris. Profectò vrbs hæc multarum etiam aliarum mater, nutrixque benigna fuit artium: quarum alias prima reperit inque lucem protulit, aliis honorem, vim, incrementa contulit. non minimam verò ei debet & inuentionis & exornationis partem ars pingendi. *Pingendi ars.* [III.] Nam Apollodorus pictor, qui primus hominum inuenit colorum temperationem diuersorum, & vmbræ coloribus exprimendæ rationem, Athenis natus fuit, cuius operibus inscriptum fuit,

Facilius hac culpabit quis, quàm imitabitur.

Tũ Euphranor, Nicias, Asclepiodorus, Pleistenætus frater Pheidiæ: quorum alij ducum victorias pinxerunt, alij pugnas, alij heroas. vt Euphranor, qui Theseum a se pictum Parrhasij Theseo comparans, hunc dixit rosas edisse, suum autem bubulas carnes. Reuera enim Parrhasii pictus effictusque fuit nitidè: & similis nonnihil alterius est. sed Euphranoris videns aliquis, non inscitè diceret:

Ad ciues ingenti pect re præditi Erechthei,
Quem Ioue nata Minerua aluit —

Pinxit etiam equestre aduersus Epomimondam prœlium ad Mantineam pugnatum Euphranor non sine diuino quodam distinctu. *Pugna ad Mãtineam expeditio.* [IV.] Res ita habuit. Epimondas Thebanus Leuctrica victoria elatus, cum insultare Spartæ ruenti, fastumque & dignitatem ciuitatis conculcare in animo haberet, principio cum LXX millium exercitu facta impressione ditionem Laconicam vastauit, finitimosque ad defectionem à Spartanis faciendam pertraxit. Deinde apud Mantineam cùm ij aciem opposuissent, ad pugnam prouocauit, cumque recusarent, & congredi non auderent, sed ab Athenis suppetias expectarent: noctu castra mouit, hostibusque deceptis in Laconicam descendit: parumqi e abfuit quin ipso aduentu suo Spartam desertam caperet. tamen socijs Lacedæmoniorum id sentientibus, & celeriter ad tutandam vrbem auxilia ferentibus, præ setulit, rursum se ire agros populatum: itaque deceptis & sopitis hostibus noctu e Laconica mouit, continentique itinere Mantinensibus nihil tale expectantibus superuenit: cùmque ij tum maximè de mittendis Spartam sup-

ſuppetiis deliberarent, ſtatim Thebanos ſe armare iuſſit. Ergo Thebani, vt qui in armis ſibi multum tribuerent ſtatim accurrere, & vrbem in orbem cingere. Mantinenſes verò trepidare, promiſcuè vociferari, diſcurſare, vt qui neque tantas copias ſubitò fluctus in morem irruentes propulſare poſſent, neque ſpem auxilii vllam viderent. [V.] Ecce autem hoc ipſo tempore, & fortunæ in articulo Athenienſes e ſuperioribus locis in Mantinenſem agrum deſcendunt, ignari momentorum, & quantam præſens periculum feſtinationem requireret, ſed lento gradu iter inſtitutum peragentes. Verum vbi quidam excurrens quo res loco eſſet exposuit: tametſi & pauci erant, ſi quis cum hoſtium numero comparaſſet, & ex itinere defeſſi, aliorum etiam ſociorum præſentia deſtituti, ſtatim tamen aciem inſtruxerunt. equiteſque inſtructi & prouecti vſque ſub ipſas portas muroſque Mantineæ, acre prælium equeſtre commiſerunt, victoriaque potiti eam vrbem è manibus Epaminondæ eripuerunt. Hanc rem Euphranor pinxit, videreque eſt in pugnæ eius imagine, quanta vi ac feruore animorum pugna fuerit commiſſa atq; peracta. ſed non puto vos pictoris artificium ducis virtuti comparaturos, aut paſſuros ſi quis

Pictura & poeſis. tabulam trophæo, & imitationem ipſi rei vellet præferre. [VI.] Dixit quidem Simonides picturam eſſe poeſin tacentem, poeſin picturam loquentem. Nam quas res tanquam ſi coram agerentur pictores repræſentant, hæ vt præteritæ oratione enarrantur atque conſcribuntur. ac cum pictores idem coloribus & figuris exprimant, quod ſcriptores verbis & dictionibus: tantum hi materia & modo imitationis differunt. vtriſque idem eſt finis propoſitus, iſque optimus hiſtoriæ ſcriptor habetur, qui narrationem perſonis animoque mouendo aptatis figuris ita conformat, vt picturam referat. Ad hanc quidem Thucydides euidentiam ſemper enititur, vt auditorem tanquam ſpectatorem faciat: & quæ animorum perturbationes atque conſternationes ſpectantibus accidiſſent, in eaſdem lectorem conijciat. Nam ad ipſius Pyli aſperum littus Athenienſium aciem inſtruens Demoſthenes, Braſidaſque gubernatorem, vt foras nauim impelleret inſtigans, & ad tranſtra vadens, ac fauciatus & animo deficiens, & ad locum remigibus vacuum declinans: tum è mari pedeſtre certamen Spartani, nauale e terra Athenienſes obeuntes, rurſumque bello Siciclienſi terreſtre prœlium, nauali æquali Marte. hæc inquam omnia ita ſunt deſcripta, itaq; euidenter quaſi ob oculos poſita, vt non minores ferè quàm in præſente factum fuiſſet motus perturbationeſque animus legentis perſentiat. Tamen ſi pictores non comparamus imperatoribus, ne hiſtoricos quidem iis æquabimus. [VII.] De Marathonia autem pugna nuncium attulit Therſippus Erœenſis, ſi Heraclidæ Pontico credimus. Plerique ferunt

Euclea

Euclea cum armis a pugna adhuc calentem in fores principum incidisse, idque vnum fatum, Saluete, salui sumus, illicò exspirasse. Verum hic quidem nuncius venit rei quam coram vidisset, interque alios pugnasset. Agedum si quis de colle aliquo aut specula caprarum ouiumve pastor eminus pulcherrimi istius certaminis, omnemque orationem superantis spectator, in vrbem nuncium rei attulisset, ipse sine vulnere & incruentus, ac præmij loco eos posceret honores, qui Cynægiro, & Callimacho, Polyzeloq; habiti sunt, propterea quod eorũ res gestas, facinora, vulnera, interitus ipse renunciasset: nonne videretur tibi omnem excessisse impudentiæ magnitudinem? quando Lacedæmonios aiunt nuncio victoriæ ad Mantineam partæ, quam descripsit Thucydides, carnem e phiditio muneris loco misisse. [VIII.] Scriptores quidem rerum gestarum, nuncij quidam sunt vocales, resque ipsas orationis vi atque pulchritudine æquant. debentque iis gratiam, qui primi eos legunt atque cognoscunt. sed & laudatur eorum memoria propter eos, quorum præclara facinora literis commendauerunt. Non enim oratio, quantumuis eam dignemur auditione, res efficit: quando etiam poesis gratiam honoremque inuenit, factis similia narrans, vt ait Homerus:

Plurima narrabat conficta, simillima veris.

Ferunt etiam Menandro familiarium quendam dixisse: instant Liberalia, & tu comœdiam nondum composuisti? atq; eum respondisse: Ego me hercle comœdiam feci, argumento iam materiaque dispositis: restat tantum vt ei versus accinam. Nam ipsi quoque poetæ existimant res magis esse quàm verba necessarias atq; præcipuas. Corinna etiam Pindarum iuuenem adhuc, & audacius eloquentia vtentem monuit, esse eum artis musicæ rudem, quod nullas fabulas scriptis insereret, quod poetæ esset officium: cùm elocutio, & figuræ, ornatusque, & cantilena ac carminis modus tantum eo afferantur, vt rebus propositis suauitatem concilient. Huic admonitioni Pindarus, cum animum perattentè aduertisset, carmen scripsit, cuius est initium;

Ismenumve, an aureis vtentem fusis Meliam,
Aut Cadmum, aut Spartorum genus virorum,
Aut Herculis omnia superantis vim canam?

cùmque id Corinnæ exhibuisset, ridens ea, Manu, inquit, serendum est non toto sacco, vere enim congesta omnis generis fabularum semina promiscuè in illam odam Pindarus confudit. [IX.] Enimuerò poesin fabularum compositione occupatam esse, etiam Plato docuit. Est autem fabula narratio falsa, veræ similis. longe itaque abest a rebus. Narratio enim rei, fabula narrationis simulacrum est: tantoque interuallo absunt fingentes à narran-

Quæ procul à reliquis mortalibus vsque remota,
Solaque in vndosis sedes foret æquore ponti:

Insularum laus.

& euitatis aliorum hominum commerciis, suauissimam suis ciuibus viuendi rationem parauit. Iam Cycladas insulas olim Minois filii, postea Codri & Nelei progenies inhabitauerunt. hodie in iis fatui exsules supplicium se perferre putant. Quanquam quæ tandem exsulibus destinata insula non est amplior Scilluntio prædio, in quo Xenophon post expeditionem illam nobilem præclarè consenuit. Academia tribus drachmarum millibus emta, domicilium fuit Platonis, Xenocratis Polemonis, ibi disputantium ac totam ætatem contetentium: vnica demta die, qua Xenocrates quotannis in Astu iuit Liberalibus, vt(quod aiunt) nouorum tragicorum histrionum condecoraret festiuitatem. [XIV.] Aristoteli etiam exprobrauit Theocritus Chius, quod Philippi & Alexandri conuictum amans,

Spreta Academia, loca quá se Borborus amnis
Effundit posthac maluerit colere.

Est enim fluuius apud Pellam, qui Macedonibus dicitur Borborus: cùm Græce ea vox cœnum significat. Quid quod Homerus insulas nobis quasi ex professo prædicat atque celebrat,

Lemnum diuini veniens inde Thoantis in vrbem. item:
Et quæ Lesbus habet sedes præclara deorum. Et:
Scyron Enyei celsam cùm cepimus vrbem rursum:
Tum qui Dulichiam, sacras & Echinadas ———

Ac de illustribus viris habitasse in insulis aiunt diis charissimum Æolum, sapientissimum Vlyssem, fortissimum Aiacem, hospitalitatis laude clarissimum Alcinoum. Equidem Zeno, cùm narratum ei esset nauim, quam vnam reliquam habuerat, vnà cum mercibus esse à mari absorptam, Bene, inquit, ô fortuna facis, in pallium me & vitam compellens philosophicam. Homo autem non fastu tumens, neq; planè insaniens turbæ hominum amore, non puto, culpabit fortunam si ab ea in insulam aliquā detrudatur, sed gratias aget, quod ipsi multas istas molestias, vagosque errores, & iactationes peregrinationum, pericula nauigationum, tumultusque forenses adimens, stabilem & quietam, ociosamq; & suauissimam re vera vitam dederit, rerum necessariarum mensuram veluti circino describens. [XV.] Quę enim insula est, quæ non habeat domum, ambulationem, lauacrum, pisces, lepores, si quis venatione & animi oblectatione parum seria vti velit? Et quod est potissimum, quies, cuius sitis plerosque tenet, tibi plerunq; in manu tua erit. Tesseris ludentes, & domi sese occultantes, inuestigant sycophantæ & curiosi homines, consectanturque, & ex suburbanis, hortisq; in forum & aulam vi pertrahunt. in insulam nemo interpellandi, petendi, æs alienum contrahendi, aut ad fideiussio-

nem exorandi, vel ad comitia pro ipso obeundum petendi gratia nauigat: sed hoc faciunt necessariorum & familiarium optimus quisque beneuolentia & desiderio impulsus. reliquum vitæ tanquam in asylo constituti & sacrosancti est ei, qui velit & didicerit liberali ocio frui. At qui foris discurrentes, vitæq; maiorum partem in diuersoriis publicis & teloniis consumentes beatos prædicant, similes sunt eorum qui planetas inerrantibus stellis meliore putant esse conditione. Et tamen vnusquisq; planetarum suo in orbe tanquam insula aliqua ita circumuertitur, vt suum seruet ordinem. Sol enim, inquit Heracletus, nunquam suos fines transgredietur: si peccauerit, Furiæ eum Iustitiæ adiutrices inuenient. [XVI.] Verum enimuerò hæc, amice, his dicimus atque accinimus, quibus cùm in insulam commigratum est commercia cum aliis præcedit

Vnda maris, multos inuitos illa repellens.

Tibi, cùm non sit vnus adsignatus locus, sed vno prohibitum: dum vno interdicitur, omnium aliorum potestas est data. Porrò autem his cogitationibus, Non gero magistratum, non sum in senatu, non præmiorum in certaminibus sum arbiter, si hæc opponas: Non intersumus seditionibus, non sumtus facimus, non fores præfecti obseruamus, non curæ nobis est cui nunc prouincia nostra obtigerit, iracundus ne sit an importunus, * Sed quemadmodum Archilochus Thasi insulę frugifera arua & vineta silentio prætermittens, eam ob asperitatem & inæqualitatem traduxit, ita scribens,

——illa asini dorsum velut
Stat, materie syluestri sursum obsita:

sic nos exsulii vnam partem acrius consideramus, in qua est obscuritas & ignominia: ab altera ocium, quietem, & liberalitatem negligimus. [XVII.] At enim reges Persarum eo nomine felices prædicant, quod hyemem Babylone, æstatem in Media, Susis suauissimum veris tempus exigerent. Licet verò exsuli mysteriorum tempore Eleusine degere, Liberalibus Argis festiuitati solenni interesse: Pythiis Delphos, Isthmiis Corinthum se conferre, siquidem spectaculis delectatur. sin verò, ocium in manibus est, deambulatio, lectio, somnus absq; interturbatione, Diogenis illud, Prandet Aristoteles quando Philippo lubet, Diogenes quando Diogeni: cum neque negocium, neque magistratus, neq; præfectus victus rationem vsitatam tibi interrumpat. Ob hanc adeò causam paucos de prudentissimis ac sapientissimis inuenies in sua patria sepultos. Plerique nemine cogente reuulsis anchoris, vitæ nauim ad alium portum applicuerunt. Alii Athenas, alii ex Athenis. Quis enim ita patriam suam laudauit, vt Euripides cuius hæc sunt:

Primùm,

Primùm, nec inquilinus nos populus sumus,
Sed indigenæ, natiq; in hoc adeo solo:
Cùm cæteræ vrbes tesserarum instar citæ
Alijs aliæ ciues mittant identidem
Quod si quid extra propositum me, fœminæ
Iactare fertis. cœlum temperie optima
Tellurem apud nos ambit. haud æstus grauis
Nos vrget, haud hyems gelu nimio premit.
Tum quidquid habet Asia, aut iucundum Græcia,
Hæc omnia consectamur genij gratia.

Et tamen is ipse, qui hæc scripsit, in Macedoniam abiit, atq; apud Archelaum vitæ reliquum exegit. [XVIII.] Audiuisti (puto) etiam hoc epigramma:

Æschylus Euphorionis, Athenis natus, in aruis
Frugiferi iacet hîc post sua fata Gelæ.

Nam & hic in Siciliam abiit, & ante eum Simonides. Tum illud, Herodoti Halicarnassei historiæ editio hæc: sunt qui scribant: Herodoti Thurij. Migrauit enim Thurios, parsq; fuit eius coloniæ. Iam sacrum illum & diuinum Musarum spiritum, Phrygiæ exornatorem pugnæ Homerum, nonne hæc est causa cur tã multæ vrbes sibi vindicare voluerint, quod non vnam aliquam laudat? At Ioui quoq; Hospitali multi habentur magniq; honores. Quod si quis dicat, istos gloriam & honores captasse: ad sapientes animum refer, sapientesq; illas Atheniensium scholas & disputationes tecum recense, Lycei, Academiæ, Stoæ, Palladii, Odei. Si Peripateticam reliquis præfers philosophiam: Stageira patriam habuit Aristoteles, Eressum Theophrastus, Lampsacum Strato, Troadem Lyco, Chium Aristo, Phaselites fuit Critolaus Si Stoicam probas: Citiensis erat Zeno, Cleanthes Assius, Chrysippus Solensis, Diogenes Babylonius, Antipater Tarsensis, adeoque Atheniẽsis Archidemus ad Parthos abiit, ac Babylone Stoicæ scholæ successionem reliquit. [XIX.] Quis autem illos extorres egit? Nemo. sed vltrò ocium sectantes honestum, quod non temere cõtingit iis qui in patria alicuius nominis sunt aut potentia, pollent, reliqua verbis, nos docuerunt hoc factis. Atque etiam celeberrimi & præstantissimi viri viuunt extra patriam, non indicto, sed vltrò suscepto exsulio, neque iussi fugere, sed sponte sua fugientes negocia, occupationes, molestias, quas patria adfert. Etenim Musæ, quantum video, veteribus pulcerrima & nobilissima scripta vt componerẽt, exsulium pro adiumento adsumserunt. Thucydides Atheniensis bellum Peloponnesiorum & Atheniensium conscripsit in Thracia apud Scaptem Hylem: Xenophon in Scillunte Elidis: Philippus in Epiro: Timæus Tauromenij in Sicilia natus, Athenis: Androtion Atheniensis Megaræ: Bacchylides poe-

ta Ceus in Peloponneso. Hi omnes, iisque adhuc plures, patria sua amissa non desponderunt animos, neque sese proiecerunt: sed bonitate suorum ingeniorum vsi, tanquam commeatum fortuna exsulium suppeditante, apud omnes etiam post mortem fama sunt celebri: neque ab illis vlla vllius qui in exsulium egisset facta interim extat mentio. [XX.] Quare is quidem ridiculus est, qui exsulium putat cum ignominia coniunctum. Quid enim dices. Obscurus fuit Diogenes? quem cum Alexander vidisset in Sole apricantem & quæsiuisset aliquane re indigeret: isq; respondisset, nulla, nisi vt paulùm secedens Solis radios non intercipias: miratus animi magnitudinem, amicis dixit, Nisi Alexander essem, Diogenes vellem esse. Obscurusne fuit Camillus Roma eiectus? qui nunc alter Romæ conditor dicitur. Et quidem Themistocles solum Græciæ coactus vertere, non amisit partam apud Græcos gloriam, sed apud Barbaros nouam est adeptus. neq; adeò quisquam est abiecto animo, qui non mallet esse Themistocles eiectus, quam Leobates qui de eo retulit eijciendo: aut qui Clodius potius rogationem de Cicerone in exsulium mittendo ferens, quàm Cicero exulare iussus esse cuperet: vel Aristophontis accusatoris statum Timothei patria extrusi conditioni præferret. Cæterùm, quando multos verba Euripidis mouent, qui vehementer accusare exsulium videtur: videamus quidnam ille singulatim dicat, interrogante & respondente introductis.

Euripides refutatur.

IOC. *Quid patria carere num magnum est malum?*
POL. *Est maximum, & re maius quàm dici queat.*
IOC. *Modus exsuli quis est? quid exsulibus graue est?*
POL. *Hoc maximum vnum est, libertate quod carent.*
IOC. *Seruile sanè est, non dicere quod sentias.*
POL. *Dominorum ad hæc oportet ferre inscitiam.*

[XXI.] Hæc neque rectè, neque verè concedi sibi ille postulat. Principiò enim non serui hoc est, non dicere quod sentias: sed viri cordati, cùm occasio & res silentium taciturnitatemve desiderant. quod ipse alio loco melius pronunciauit.

Tacere vbi res poscit: cum tutum est, loqui.

Deinde dominorum, siue eorum penes quos potestas rerum est, inscitiam non minus ii coguntur ferre, qui domi sunt, quàm qui exsulant, imò illi metu calumniarum aut violentiæ magis plerunque tolerare istam coguntur. Illud verò grauissimum est, & absurdissimum peccatum, quod exsulibus libertatem adimit. Mirum enim si dicendi libertas Theodoro Cyræneo fuit ademta. qui, cùm ei rex Lysimachus diceret, Te, quia talis esses, patria eiecit: Omninò, respondit: neque enim me ferre poterat, sicut & Bacchum Semele eiecit, cùm ferre nequiret amplius. cumque ei rex Telesphorum ostendisset, qui oculis, naribus, auribusq; mutilatus

tilatus in cauea continebatur, ac diceret. Sic ego tracto eos qui mihi male faciunt. * [XXII.] Quid? An Diogeni libertas fuit ademta, qui cùm in castra Philippi bellum Græcis inferentis venisset, essetque ad ipsum pro exploratore adductus: fassus est se venisse exploratum Philippi inexplebilem auariciam ad dementiam: qui eò iret, vt momento horæ de imperio suo atq; etiam vita pugnæ aleam subiret. An verò Annibal non vsus est libertate dicendi aduersus Antiochum, exsul aduersus regem? quem cùm oblata occasione iussisset hostes aggredi, isque mactata hostia negaret exta addicere: Quid, inquit? tu carnem pluris facis, quàm hominem prudentem? Porrò autem cùm soli mutatio neque geometris neque litteratoribus libertatem adimat de rebus sibi perceptis disserendi: bonis atque honestis viris eam adimet? Enimuerò futile ingenium vbique & vocem intercludit, & linguam peruertit, suffocat, silere cogit. [XXIII.] Qualia verò sunt, quæ sequuntur apud Euripidem?

IOC. *At spe tamen feruntur exsules ali.*
POL. *Vultu aspiciunt iucundo: cunctantur tamen.*

Id crimen profectò stultitiæ potius intentetur, quàm exsulio. Qui enim non didicerunt, neque norunt rebus præsentibus rectè vti, ij semper à futuris pendentes, & absentia desiderantes, spe tanquam rate feruntur atque fluctuant, etiam si nunquam extra muros prodeant.

IOC. *Patriis iuuere nil amici & hospites?*
POL. *Felix vide vt sis: nil miseros isti iuuant.*
IOC. *Non nobilitas in altum te tua extulit?*
POL. *Malum est, habere nihil me non aluit genus.*

Hæc verò iam Polynices ingratè dicit, ignominiā nobilitati, amicorum inopiam exsulio inscribens. qui & ob generis splendorem exsul regiis est dignatus nuptiis, & amicorum sociorumq; tanta stipatus multitudine bellum suscepit. quod ipsum ipse paulò post sic fatetur:

Multi Mycenæorum, multi principes
Danaorum & vnà nunc adsunt, mihi gratiam
Dantes molestam hanc, qua mihi sit peropus tamen.

Qualis verò est illa lamentatio matris?

Non ego tibi pro more in nuptiis
Facem succendi: non lauacra mollia
Ismenus prabuit tibi.

Enimuerò gaudere debebat, ac gratissimū hoc habere, quod inaudiret filium in tanta regia habitare. illa verò non accensam facem deplorans, & non suppeditatas ab Ismeno aquas (quasi verò Argis & aqua & ignis deessent nuptiis) fastus & stoliditatis mala exsulio appingit. [XXIV.] Attamen, inquies, exprobratur exsuli Exilium

non esse pro- brosum. exsulium? à quo tandem, nisi à fatuis? qui & pauperiem,& caluiciem, & breuitatem staturæ exprobrant,& pro flagitio deputant, si quis peregrinus sit, aut inquilinus. verùm qui in horum sententiam non descendunt, ii admirationi habent viros bonos, siue pauperes ii sint, siue peregrini, siue exsules. Nonne autẽ videmus vt Parthenonem & Eleusinium, ita etiam Theseium ab omnibus adorari? & tamen exsulauit Athenis Theseus, cui hoc debent homines,quod Athenas inhabitant: vrbeq; excidit,quam nõ inquilinus tenuit,sed ipse cõdidit. Quid verò Eleusini præclarum relinquetur, si nos Eumolpi pudet? qui è Thracia Athenas profectus initiauit sacris, atq; etiamnum initiat Græcos. Cuius deniq; filius Codrus Athenis regnauit? nonne Melanthi, qui Messena extorris fuit? An non laudas Antisthenis dictum? qui obiicienti matrẽ ipsius Phrygiam fuisse, respondit, Etiam deorum matrem Phrygiam fuisse. [XXV.] Tu quoque; si quis te probri causa exsulẽ appellet, respondebis: Etiam Herculis, cui ob victoriarum pulcritudinem Callinico nomen factum est, pater exsul erat: & auus Liberi patris, missus ad quærendum Europam domum non rediit:

Phœnixque natus, exsul mutauit genus,
Thebas profectus ———

vbi mulieres furibundæ Bacchum ab eo genus ducentem sacris venerantur. Quod verò Æschylus obscurè innuit: dicens:

Castumque Apollinem exsulem cœlo deum:

de eo meum os, vt cum Herodoto loquar, continens esto. Empedocles porrò sic orsus suam philosophiam:

Fata iubent, stant hæc decreta antiqua deorum.
Si quid peccando longæui dæmones errant:
Quisque luit pœnas, cœloque extorris ab alto
Triginta horarum per terras millia oberrat,
Sic & ego nunc ipse vagor, diuinitus exsul.

equidem ostendit non se modò, sed suo exemplo omnes homines hic exsules & inquilinos esse. [XXVI.] Hoc enim voluit intelligi. Non sanguis vobis, ô homines, non spiritus concretus animæ ortum naturamq; præbuit: sed ex his corpus conformatum est terrigenum atq; mortale. originem animæ aliunde huc aduenientis lenissimo vocabulo peregrinationis indico. quæ, si verissimè loqui velis, exsultat & vagatur diuinis eiecta decretis atq; legibus. Deinde tanquam in insula quæ multis agitatur fluctibus, ostrei in morem, vt Plato ait, illigata corpori, quia non meminit, neque reminiscitur ex quanto honore, & quanta beatitate dimigrauerit, non Sardibus Athenas, non Corintho in Lemnum aut Scyrum, sed de cœlo & luna in terram & terrestrem vitam delata, vt ibi exiguum subinde locum alio loco mutet, ægrè fert insolentem sui mutationem, ac tanquam degener planta emarcescit. Quanquam

quam plantæ quidem vnus locus alio est crescendo germinandoque aptior. Homini felicitatem nullus locus adimit: vt neq; virtutem, neque prudentiam. Itaque & Anaxagoras in carcere quadraturam circuli descripsit: & Socrates venenum bibens philosophabatur. adque philosophandum familiares exhortabatur, beatusque ab iis prædicabatur. Phaethontem autem atq; Tantalum, cum ii in cœlum adscendissent, poetæ in maximas tradunt ob stultitiam deuenisse calamitates.

PLVTARCHI DE INVIDIA & odio.

[I.] ITA quidem videtur nihil ab odio differre inuidia, sed idem esse. Vniuersè autem malicia tanquam multis hamis prædita, prauis ab ipsa dependentibus affectionibus hinc inde variè in sese implicatur atque committitur: quæ morborum modò vna alterius inflammatione excitantur. Cui res sunt secundæ, is odium gerenti & inuidenti æque est molestus, quare beneuolentiã vtriq; vitio censemus opponi, quæ vult vt proximo bene sit: & inuidere atq; odisse pro eodem ducimus, quia contrarium beneuolentiæ studium habent. Sed quoniam non ita conueniunt similitudinibus duo hæc, vt differentiis discrepant. has consectemur, initio ab origine vtriusque ducto. [II.] Odium gignitur, quod quem odio quis habet, eum vel simpliciter, vel erga se malũ esse imaginatur. Nam & qui iniuria se affectos putant, autorem iniuriæ odisse solent: & qui aliàs iniuriosi aut maliciosi videntur, eos auersamur atque molestè ferimus. Inuident autẽ simpliciter ijs, qui fortuna vtuntur propitia. Itaq; inuidẽtia videtur infinitum esse quidpiam: sicut ophthalmia, quæ est oculorum vitiosus affectus omnib. splẽdidis offenditur. Odium semper definitur subiecto certo, in quod incumbit. Deinde, odium concipitur etiam in bruta animalia. Sunt enim qui feles, cantharides, rubetas, serpentes oderunt. Et Germanicus galli gallinacei neque vocem neque adspectum ferebat, mures magi Persarum interficiebant, quod & ipsi eos odio haberent, & ideo inuisos arbitrarentur. Ex æquo enim & Arabes omnes, & Æthiopes murem abominãtur. Inuidia soli homini aduersus hominem est. Neque enim probabile est brutam bestiam brutæ inuidere: cùm de alterius vel secundis vel aduersis rebus nihil imaginetur, neq; de bona aut mala alterius fama: quibus opinionibus maximè exasperari solet inuidentia. Interim oderunt inuicẽ bruta, exercentq; inimicitias, & fide maiora bella gerunt. Pugnant inter se aquilę & dracones, cornices & vlulæ, par & carduelis,

lis, quorum etiam sanguinem occisorum permisceri negant, sed etiam si quis confundat, vtrunque seorsim diffluere narrant. Probabile est etiam leoni aduersus gallum, & elephanto aduersus murem atrox odium esse à metu natum. Quod enim timetur, id odio est. [III.] Hoc ergo videntur odium & inuidia discrepare, quod hanc brutorum natura non item vt illud admittit. Præterea inuidia contra neminem iustè suscipitur. nemo enim eo iniustè agit, quod faustis vtitur successibus: propter quos tamen ei inuidetur. At multi meritò odio habentur: & qui eos non fugiant atque auersentur ipsos odio dignos dicimus. Atque huius rei magnum hoc est argumentum, quod sunt qui multos se odisse fatentur: nemini autem dicunt se inuidere. Odium enim malorũ, laudabile habetur. & fratre Lycurgi natum Charilaum Spartę regem, benignum mansuetumque hominem cùm laudarent nonnulli, collega eius: Et quomodo, inquit, probus iste sit, qui ne malis quidem se difficilem gerit? Ac Thersitæ corporis vitia Homerus cùm multiplici atque copiosa oratione depinxisset, animi prauitatem breuissime, ac quasi vno verbo expressit:

Pelidæ in primis erat, atq; inimicus Vlyssi.

nam maior nulla potest esse vitiositas, quàm optimis esse inimicum. Quin etiam negant se inuidere: & si arguantur, sexcentas præscriptiones adferunt: irasci se dicentes, aut metuere, aut odisse hominem, aut quoduis aliud nomen affectioni prætendentes, quo inuidiam velent, vt solam omnium animi morborum infandam. [IV.] Porrò necesse est easdem vt stirpes, ita etiam affectiones iisdem ali atq; augeri rebus. Atqui eos magis odimus, qui deteriores fieri pergunt: inuidetur iis potissimũ, quorum virtus crescere videtur. itaq; etiam Themistocles dicebat, se adolescentem nullum splendidum fecisse facinus: nondum enim sibi fuisse inuisum. Sicut enim cantharides maximè adultis iam frugibus, & rosis florentibus incumbunt: ita inuidia maximè adoritur bonos, & ad virtutem proficientes atque glòriam. Rùrsum extrema malicia facit vt simul etiam odium fiat vehementius. eos quidem, quorum calumnia Socrates fuit oppressus, vt extremè malos, ita oderunt: itaq; auersati sunt ciues, vt neq; ignem eis accenderent, neque interrogantibus responderent, neque in balneo aqua vterentur eadem, sed qua illi lauissent, eam tanquam pollutam iuberent à ministris effundi: donec illi impatientia odii sese suspenderunt. [V.] At rerum secundarum excellentia atque splendore sæpenumerò extinguitur inuidia. Non enim verisimile est Alexandro quemquam aut Cyro inuidisse, postquàm summa rerum sunt potiti. Sed quemadmodum Sol quorum per verticem transit in eos diffuso lumine aut nullam aut exiguam vmbram facit, sic qui prosperitate elati supra caput æmulorum eminent, splendore

suo

ſuo eorum inuidentiam coercent atque abolent. Odium verò potentia & excellentia inimicorum non minuit. nam Alexander neminem quidem habuit qui inuideret ipſi: qui odiſſent: multos, quorum tandem interfectus eſt etiam inſidijs. Similiter etiam aduerſæ res inuidiam tollunt, odia non perimunt. nam etiam deiectos inimicos ôderunt: cùm nemo inuideat miſero. [VI.] Sed & hoc verum eſt, quod noſtra ætate quidam ſophiſta dixit. Inuidos ad miſerandum eſſe facilimos. vt in hoc etiam magnum inuidiæ & odij diſcrimen appareat, cum hoc neutram fortunã relinquat, illa vtriuſque abundantia elangueſcat. A contrario denique idem hoc intelligemus. Inimicitia & odium tolluntur, vel vbi fides fit nos non eſſe affectos iniuria, vel vbi quos vt malos oderamus, bonos eos eſſe perſuadetur, vel beneficio accepto. vltima enim gratia, vt Thucydides inquit, etſi minor ſit, tamen tempeſtiuè inita, poteſt maius diluere crimen. Horum primum inuidiam non perimit. oderunt enim, quantumuis conſtet nulla ſe affectos iniuria. Reliqua duo etiam augent eam. nam & magis inuident ijs quos bonos putant, vtpote virtute rerum bonarum optima prędi-tis: & ſi beneficium à fortunatis accipiant, ægrè ipſis eſt, inuidẽt-que ijs & voluntatem & facultatem: quorum illa virtuti, hæc fortunæ debetur, vtraque bonum eſt. Ergo planè diuerſæ ſunt affectiones odium & inuidia: quando quib. illud leniter rebus ijs hęc exaſperatur. [VII.] Iam nunc porro vtriuſque affectionis propoſitum conſideremus. Inſtitutum eſt eius qui odit, malè, ſi poſſit, facere. atque ita odium definiunt, affectionem quandam & propoſitum male faciendi, eiuſque occaſionem captandi. Verùm hoc quidem ab inuidia abeſt. Multi familiaribus ac domeſticis ſuis inuident, quos perire aut in calamitatem incidere nollent: tantum moleſta ipſis eorum eſt proſperitas, & gloriam ſplẽdoremque eorum pro viribus minuunt. graue autem incommodum & perniciem inferre nollent, contenti veluti excelſæ domus eam partem quæ lumini officit deieciſſe.

PLVTARCHI CONSOLATIO AD vxorem ſuam.

[I.] PLutarchus vxori Salutem. Quem miſiſti mihi de obitu filiolæ nunciaturum, eum apparet à via aberraſſe cùm Athenas iret. Ego autem Tanagram veniens, de nepte inaudiui. Et quæ ad ſepulturam quidem pertinent, exiſtimo iam eſſe peracta: itaque velim facta omnia, vt & nunc & in poſterum quàm maximè tibi vacuitatem doloris præſtent. Quod ſi quid volens prætermiſiſti,

misisti, meamque exspectas sententiam, arbitrarisque te facilius laturam me præsente: hoc quoque fiat citra omnem curiositatem & superstitionem, a quibus alioquin longè abes. Tantum, mea vxor & me & te huic casui serua animo composito atque traquillo. Ego enim ipse scio, atque definio quanta sit accepta calamitas. si verò te grauiter ferendo modum excedentem offendero, id me magis etiam quàm res ipsa perturbabit. [II.] Sanè ipse quoque non sum (quod aiunt) è quercu natus aut saxo. quod tute scis, quæ me tot liberûm educandorum adiutorem habuisti, quos omnes domi nostræ, nostraque opera educauimus. Hanc autem, quæ tibi desideranti filia post quatuor filios nata fuit, occasionemque mihi dedit vt tuum ei nomē imponerē, scio egregiè carā fuisse, & peculiaris dolori acrimonia inest apud animū liberorū amore flagrantē, cùm consideratur quam illa delectauerit, quā ingenio fuerit mundo, & omnis iræ reprehensionisq; puro. tum naturalis illa bilis vacuitas & mansuetudo, mutuusq; amor & gratia simul & voluptatē exhibebat & humanitatis contemplationem. non enim alijs modò infantibus sed vasis etiā atq, ludicris quib. delectabatur nutricem mammam præbere hortabatur: præ humanitate tanquam ad mensam cōmunem ea vocans, suauissimisque rebus impertiens ea quæ habebat iucunda. [III.] Verum non video, mea vxor, cur hæc & alia id genus viuente ea nos cùm delectauerint, nunc in memoriam reuocata perturbare, & dolorem adferre debeant. Sed metuo vicissim, ne vna cum dolore etiam memoriam abijciamus. vt Clymene illa dicens,

Odi nunc arcum corneum habilem,
Exercitationes pereant:

quia semper fugiebat & formidabat recordationem pueri quia vnà eas obiuerat. fugit enim natura omne id, quod molestiam adfert. Oportet autē quemadmodum ipsa nobis fuit omnium iucūdissimum oblectamentū & spectaculum atq; auditio: ita recordationē quoq; ipsius nobiscū adsiduò esse atque viuere, quæ multo, immò multis modis plus adferat lætitiæ quàm doloris. siquidem par est eorum sermonū, quos sępenumerò inter nos habuimus, suo tempore ad nos quoq; aliquam redire vtilitatē. neq; nos desidere, & multiplices ijs quæ læta percepimus dolores opponere. Hoc quoq; narrant qui interfuerunt, & admirantur te neq; lugubrem sumsisse vestem, neq; vel tibi vel ancillis vllam intulisse deformitatem, vllum planctum: neq; fuisse in sepultura sumtum vllum insolentem aut magnificum adhibitum, sed cum necessarijs omnia esse peracta modicè & tacitè. [IV.] Atq; id quidem mirū mihi nō est visum: si quæ ne ad theatrum quidem aut solennes pompas vnquā te comere aut ornare consueuisses, luxumq; adeò ad ipsas inutilē volu‹p›tates putauisses: in tristi materia frugalitatem conseruasses.

Mortuorū recordatio qualis esse debeat.

Non

Non enim in bacchationib. modò oportet modestam mulierem corruptelæ expertem manere: sed ita sentire etiã, in luctu quoque concussionẽ animi opus habere continentia. nõ quæ aduersus naturalẽ in liberos parentum amorem pugnet, (vt multi arbitrantur) sed cõtra incompositos intemperantesq; animi motus. Condonamus.n. dilectioni liberorũ desiderium, honorẽ. & memoriã defunctorum. Sed lugendi inexpleta cupiditas, ad lamentationes planctusq; prouehens, non minus turpis est quàm intemperantia voluptatũ: verbis tamen effectũ est, vt veniam impetraret, quia loco delectationis dolor & acerbitas turpitudini coniunguntur. Quid enim, quæso, magis est à ratione alienũ, quam nimiũ risum & gaudiũ amputare, fletui & eiulatui ex eodẽ fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguẽto & purpura nonnullos cũ vxoribus delitigare, interim concedẽtes tonsuram lugubrem, atratam vestem, sessionẽ deformem, accubitũ laboriosum? aut, quod omnium est atrocissimum: si seruos ancillasve dominę aliquando immodice & iniq; puniant, obstare ijs & prohibère: pati interim eas ipsas acerbe de seipsis sumere ac crudeliter supplicium tali in casu qui aliquam animi relaxationem humaniorẽ requirat? [V.] Verum nobis, mea vxor neque ista opus fuit lite, neq; hac opus fore puto. Nam frugalitate quod vel ad cultum corporis, vel ad victus rationem attinet, nullus philosophorũ est quem nostra familiaritate ac consuetudine vsum nõ in tui admirationem traxeris: neq; ciuium cui non in sacris, sacrificijs, & theatris tua cultus vilitas spectaculo fuerit. Iam verò etiam in simili re magnam animi grauitatẽ declarauisti, liberorum natu maximo amisso: & rursum, cùm nos elegans iste Chæron reliquisset. Memini enim quando à mari cum hospitibus mihi domum redeunti allatus est de pueri morte nuncius, illique vnà mecum domum venerunt, alijs etiam comitantibus eos cùm omnia intus pacata, altamque offendissent tranquillitatem, opinatos fuisse (id quod postea etiam aliis narrauerunt) nihil accidisse aduersi, vanumque fuisse illum rumorem. ita tu tum modestè domum adornaueras, eo tempore, quod magnam confusionis materiam præberet. Atq; hunc quidem tuis vberibus lactaueras, ac mammæ collisionem passæ sectionem sustinueras. Hæc enim generosam & prolis suæ amantem decent. alias plerasque matres videmus, quando liberos suos tanquam ludicrum aliquod ab alijs in manus traditos sumunt, postea ijs mortuis in vanum ingratumque luctum effundi. non ob amorem hoc, (is enim honestè ac circumspectè agit) sed quod exiguæ naturali affectioni multum vanæ gloriæ studium admixtum, feros facit, & furiosos, implacabilesq; luctus. [VI.] Atq; hoc videtur nõ ignorasse Æsopus. Ait enim ille, cũ Iupiter dijs honores diuideret, & Luctus quoque sibi aliquid posceret: concessum ei esse vt honore-

tur,

Vxoris Plutarchi laus

Luctus natura.

tur, sed tantum ab ijs qui volentes vtroque id facerent. Et profectò ab initio luctus ita habet. Vnusquisque luctum sibi ipse adsciscit. qui vbi actis radicibus subsedit, familiarisque est factus, non iam volentibus his quos occupauit rursum abit. Ergo præ foribus ei repugnandum est, neque committẽdum vt veste, tonsura, aliave consimili re nobis quasi præsidium imponat: quæ quotidie occurrentia, & fatuum incutientia pudorem, ita deijciunt, inque angustias redigunt, & meticulosum faciunt animũ, vt luctus gratia sic obsessus, neque risum, neque lucem, neque mensam humaniorem participet mœrens. Huic malo comitatur corporis neglectio, & auersatio vnctionis, lauacri, ac reliquæ victus rationis. cum contrà debeat anima à corpore bene habente sibi auxiliũ accersere. Magna enim pars mœstitiæ retunditur atq; luxatur, quãdo corpus veluti fluctus in tranquillitate maris diffusum est. vbi autem æstus & asperitas ex victus mala ratione obortus facit, vt corpus nihil commodum aut gratum animo suggerat, tantũ dolores & molestias, tanquam acerbas quasdam & infensas exhalationes submittat: ne volentes quidem facilè ad quietem animi sese possunt recipere, tot prauis affectionibus animo læso. [VII.] Id vero quod in tali re maximum est, & apprime metuendum, nihil me terret. scilicet malarum mulierum aditus, voces, & in lamentando societas: quibus illæ dolorem exacuunt, non sinentes eum vel alijs rebus, vel à seipso confici atque elanguescere. Non enim nescio quantũ nuper certamẽ certaueris, cùm opem tulisti Theonis sorori, & pugnauisti contra mulieres, quæ extrinsecus cum eiulatibus & conclamationibus tanquam ignem inferentes accurrebant. Quippe amicorũ ædes cùm vident ardere homines, vnusquisque ad extinguendum incendium omnem suam celeritatem, omnem vim confert. cùm animum vident ardere, ipsi fomites & alimenta incendio suggerunt. Et cui oculi dolent, illum non patiuntur, quantumuis cupientem, inflammationi manum adiungere, neque eam ipsi tangunt: qui in luctu est, sedet dolorem suum exhibens cuiuis tanquam fluentum aliquod commouendum atque exacerbandum: cum quidem is ex leui agitatione & titillatione in magnum ac difficillimum curatu morbum abeat. Verum ego satis scio, ab his te tibi cauturam. [VIII.] At enim id te conari velim, vt frequenter te cogitatione in illud transferas tempus, quo tempore nondum nobis ista prole nata nihil erat quod cum fortuna conquireremur. deinde hanc cùm illa continues tempestatem, atque sic ratiocinere, eundem nunc esse nostrum, qui tunc fuit, statum. Alioqui videbimur, mea vxor, iniquè ferre illum filiolæ nostræ partum, si res nostras ante ortũ eius minus culpandas pronunciemus fuisse Biennium verò, quod intercessit, neutiquam eximendum est memoriæ: sed voluptati nobis ducendum,

Prætoritorũ recordatio.

dum, quod nobis gratam oblectationem præbuerit. neque debemus exiguum bonum pro magno malo deputare: aut aduersus fortunam ingrati pro eo quod dedit esse, quia non adiecit id quod spe conceperamus. Semper quidem pulcrum suauemque fructum fert de dijs bona verba dicere, fortunamque æquo animo & citra incusationem ferre. in tali autem casu qui bona in memoriam sibi reuocat, & cogitationem ab obscuris & animum conturbantibus ad lucida ac splendida conuertit: aut omninò is dolorem extinguit, aut cum contrarijs temperando exilem debilemque reddit. Sicut enim vnguentum semper olfactui adfert delectationem, aduersus fœ.ida etiam remedij vim obtinet: sic bonorum in animo commemoratio rebus aduersis vsum quoque necessarij auxilij præbet ijs, qui non fugiunt meminisse commodorum præteriti temporis: neque vbique & semper culpant fortunam. [IX.] Quod sanè minimè nos decet, vt calumniam vitæ nostræ impingamus, si ea libri instar reliquis omnibus puris & sinceris vnicam lituram habet. Sæpenumerò hoc audiuisti, beatitudinem pendere à rectis consilijs in affectionem animi constantem desinentibus: fortunæ autem mutationes nullum magnum momentum adferre ad summam vitæ Si tamen opus sit nos quoque gubernari rebus externis, ac fortuita cum vulgo enumerare, iudicibusque nostræ felicitatis vti quibusuis hominibus: noli respicere in præsentes lacrymas, & luctus hominum qui ad te veniunt casum tuum miserantes, prauo quodam more susceptos. sed hoc potius considera, quomodo ij te singuli suscipiant ob liberos, domum, vitam. Turpe verò fuerit, cùm alij tuam exoptent fortunam etiam cum hoc quod nunc nobis molestiam adfert coniunctam, te eam præsentem vituperare: neque ex ipso calamitatis morsu sentire quantum habeant gratiæ ea quæ supersunt. [X.] An vt sic nonnulli capite vel fine carentes Homeri versus sceligunt, multis interim tot atque præclaris eius poematum partibus supina oscitantia præteritis: ita incommoda vitæ calumniosæ conquiremus & enumerabimus, commodis promiscuè neglectis? imitabimurque auaros & sordidos homines, qui multa vbique quæsiuerunt, non vtuntur partis, sed amissa deplorant? Sin autem eam miseraris quod innupta atque sine sobole decesserit: alia habes quibus te consoleris, in quibus nihil tale deest. non enim sunt hæc magna mala ijs quibus desunt, & interim parua bona habentibus. Illa verò cum iam eo venerit, vbi nullus est dolori locus, nihil nostro opus habet dolore. quid enim nobis ab ea mali euenire potest? cum omni ipsa vacet molestia? nam magnarum rerum amissiones dolorem abijciunt, cùm eo peruenerint, vt nihil ijs dolore sit opus. Cæterùm Timoxena tua paucis est priuata rebus: pauca enim norat, paucisque gaudebat, quæ verò neque sensu neque cogitatione

tione percepit, quomodo ei hæc ademta diceres? Enimuerò quæ alios audis dicere, quibus perſuadent vulgo nullum malum, nullum incommodum eſſe ijs qui ſoluti ſunt corpore: ſcio ne credas vera, impediri te doctrina a maioribus accepta, ac myſticis teſſeris ſacrorum Bacchi, quæ nobis inter nos notæ ſunt, qui eas communicamus. [XI.] Itaque ergo animam, vtpote interitus expertem, cogita idem pati, quod accidit auibus captiuis. Si enim multum temporis in corpore ea fuerit educata, multiſque rebus & longa conſuetudine cicurata huic vitæ ſe ſubdiderit: rurſum auolans, denuò ſubit corpus, neque deſinit nouis ortibus ſubinde implicari huius vitæ caſibus atque euentis. Noli enim arbitrari propterea ſenectutem male audire & culpari, quia rugas, canos, imbecillitatemque corporis ſecum trahit. ſed hoc habet moleſtiſſimum ea, quod animam rerum ad corpus pertinentium memoria quaſi obſoleſcentem, hiſque nimio ſtudio deditam redigit: flectitq; & premit, figuram quam affecta à corpore accepit, conſeruans. illa autem accepta quidem * à melioribus, tenetur: tanquam è molli flexu renitens ad ſuam naturam. Sicut enim ignis exſtinctus, ſi quis illicò accendat. rurſum exſuſcitatur, ac celeriter reficitur * * *

Aut ſimul eſt natus, Plutonia tecta ſubire.

niſi quod magnus ei amor rerum terreſtrium ingeneratur, emolliturque vſu corporis & tanquã medicamentis colliquatur. [XII.] Sed in acceptis à maioribus per manus moribus atque legibus magis elucet quid in his rebus ſit verum. Suis enim infantibus mortuis neque inferias libant, neque aliud quicquam faciunt eorum, quæ fieri mortuis apud alios ſolent. neque enim terræ, aut terreſtrium infantes vllam partem percipiunt. neque circa eorum ſepulcra & monimenta ac cadauerum expoſitionem commorantur aut deſident. nam leges id non permittunt: quia hoc nefas ſit, cùm ij in meliorem ac diuiniorem conditionem ſimul locumque conceſſerint.* Quoniam verò difficilius eſt fidem ijs derogare quam adhibere: externa quidem ſicut leges præcipiunt conſtituamus: interna autem etiam magis incontaminata, pura atque moderata ſunto. * * *

Infantum mors.

PLVTARCHI DE FATO LIBELLVS.

[I.] NOſtram de fato ſententiam qua fieri potuit perſpicuitate ac breuitate conſcripram, ad te mitto, cariſſime Piſo: quando ita tu flagitaſti, non ignarus quàm cautè me ad ſcribendum conferam. Primum hoc ſcito, Fatum dupliciter & dici & intelli-

intelligi: vel vt actionem (sic enim *energian* Græcorum liceat interpretari) vel vt substantiam siue naturam. Actionem in Phædro adumbrauit Plato, sic scribens: Lexque hæc est Adrasteæ, vt quæcunque anima deo comes, &c. Et in Timæo: Leges, quas de natura Vniuersi deus sanxit animis immortalibus. Et in Republica, Fatum ait esse orationem virginis Lachesis, quæ Necessitatis sit filia: non tragicè, sed theologicè suam opinionem enuncians. Quod si quis hæc velit magis vulgaribus verbis exprimi: dicamus in Phædro Fatum describi, vt sit diuina oratio, quam transiri sit nefas, & quæ à causa pendeat nulli impedimento obnoxia. in Timæo, Legem appellari comitem naturæ Vniuersi, secundum quam omnia quæ fiunt transigantur. hoc enim efficit Lachesis, verè Necessitatis filia, vt & ante commemorauimus, & postea progressu disputationis plenius aperietur. [II.] At Fatum quod substantia sit, est (vt apparet) vniuersa mundi anima, in tres partes quasi distributa: scilicet in portionem inerrantem, in eam quæ errare siue vagari putatur, & in eam quæ infra cœlum circa terram versatur. harum suprema Clotho appellatur, proxima Atropos, infima Lachesis, quæ sororum suarum cœlestes actiones excipiens connectit, & in terrestria, quibus præfecta est, didit. Quid, quotuplex, & quale sit Fatum, quod substantia censetur, quis eius ordo, quis ad se inuicem, quis ad nos respectus, compẽdio diximus. singula autẽ alia in Repub. fabula mediocriter suo inuolucro innuit: & nos pro virili conati sumus tibi ea enarrare. Nobis ad Fatum quod in actione sit referenda est oratio. nam de hoc sunt illæ tam multæ naturalium, moralium, & ad dialecticam pertinentium rerum quæstiones. Satis definitum est, quid sit hoc Fatum. Dicendum ergo deinceps, quale sit: quãquam hoc multis videtur absurdum. Fatum enim cùm suo orbe omnia quæ infinita ex infinito in infinitum fiunt, complectatur, infinitum ipsum non est, sed finitum. *Fatum finitum.* Nam neque lex, neque oratio, neque diuinum quicquam infinitum esse potest. [III] Idq; rectius percipies, quod dixi, si consideres totam conuersionẽ, & vniuersum tempus, quando octo orbium (vt ait Timæus) inter se finibus continuis coniũctæ celeritates ad caput redeunt, dimensa circulo eiusdem & eodem semper modo moti orbis. Hac enim ratione, quæ definita est & animo cernitur, omnia quæ in cœlo & in terra sunt, necessariò ex hoc primordio efficiuntur, stabuntque, cùm ad idem redierit principium, & eodem vt ante facta erant modo reddentur. Itaque solus cœli habitus & erga se, & erga terram ac terrena omnia ita est constitutus, vt longis temporum circuitionibus omnia reuoluantur atque reuertantur: eaque est rerum necessitas, vt illum omnes deinceps suo ordine causæ comitentur. Atque hoc nunc euidentiæ gratia in nostris rebus intellige, nõ sine efficacitate

citate cœlestium (vtpote quæ omnium rerum causæ sunt) vel me nunc scribere isthæc, vel te quicquid agis, eo modo agere quo agis. Rursum itaque, cum eadem redibit causa, ij ipsi nos eadem ista eodemque modo agemus. idemque de omnibus hominibus & omnibus aliis rebus accipe, omnia vt sunt, vnica Vniuersi conuersione in eundem statum restitutum iri. [IV.] Manifestum ergo iam est quod diximus, Fatum quodammodo infinitum, non esse tamen infinitum: mediocriterque potuit perspici esse circulum quendam. Vt enim motus est circularis, & circulus temporis eum metientis: ita ratio etiam eorum quæ circulo fiunt, est pro circulo habenda. Ferè id quoque liquet, qualis res sit Fatum, id tamen nondum explicatum est singulatim. Quale ergo est ipsa sui forma? Est, quantum conijci potest, similis ciuili legi. Primum enim si non omnia, tamen pleraque conditione certa mandat. deinde quidem vniuersè sua potentia omnia complectitur, quæ ad ciuitatem pertinent. quorum vtrunque quale sit, agedum consideremus. Suo ordine ciuilis lex de eo qui rem fortiter gesserit, & de eo qui ordinem deseruerit, verba facit, eodemque modo etiam de aliis: non tamen de certis personis. sed quæ vniuersa sunt, ea principe loco, consequenter ea quæ sub iis continentur, proponit. Itaque legibus dicemus esse præceptum, vt iste vel iste ob rem præclarè gestam honore afficiatur, alius ob desertam aciẽ puniatur; scilicet quia lex facultate, & non expressis quidem verbis, sed tamen ita vt istos ea comprehendant, de iis sanxerit. sicut medicorum quoq; & corpora exercentium leges, singularia in vniuersalibus potestate inclusa proponunt. Ita naturæ etiam lex vniuersalia primarie ac præcipue, consequenter singularia instituit: vt ista fatalia sint quodammodo, hæc eorum fatis omnia adhæreant, sintque (vt sic dicam) confatalia. [V.] Sed fortassis eorum aliquis qui isthæc nimis accuratè examinant, subtiliusque rimantur, contra dixerit fato præcipuè singularia, propter hæc vniuersalia demum tanquam confatalia destinari, quæ horum gratia sunt: præcedit enim id propter quod reliqua sunt, & posteriora sunt quę alterius gratia sunt iis propter quæ sunt. Verùm de hoc alibi agetur. non omnia autem simpliciter atque expresè fato contineri, sed tantum vniuersalia, id in præsentia dictum & ad sequentes & ad præcedentes nostræ disputationis partes congruit. Quod enim definitum est, id diuinæ conuenit prouidentiæ: & verò in vniuersali conspicitur. talis ergo est & diuina lex, & ciuilis: in singularibus infinitas locum habet. Videamus nunc quid sit cum conditione poni, quod ex hypothesi Græcis dicitur: & tale esse fatum monuimus. Poni ergo certa quadam conditione dicitur, quod non per se vel absolute, sed ad aliud relatum, eo posito ponitur ipsum: atque hac ratione iudicatur, hoc illius esse consequens. Atque

Leges.

talis

[illegible]

[illegible]

PLVTARCHI DE MVSICA COM

[illegible]

[illegible]

[illegible] hymnos, & [illegible] quoq; Delphinum [illegible] & ab eo [illegible] Thamyris autem [illegible] [illegible] Callinum [illegible] Et [illegible] Terpandri [illegible] Nomi. [illegible] Polymnestus [illegible] Ephesius [illegible] Nomis autem [illegible] Eleg. Comarchius, Schoenion, Cepion, [illegible] Trochaeus, [illegible] plex. Post [illegible] Terpandri [illegible] Cepionem [illegible] Terpandrem, [illegible] Terpandri [illegible] Quod autem [illegible] Terpandrum [illegible] Alexander [illegible] Phrygia [illegible] Olympum [illegible] Hyagnin [illegible] Olympum. Terpandrum [illegible]

cum-

[illegible]

[illegible]

Apollo tibiæ & citharæ autor.

De harmonys.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

PLVTARCHI COMPARATIONIS TER[illegible]

[illegible]

[illegible]

PLVTARCHI DE VITIS DECEM Rhetorum.

ANTIPHON.

A[illegible]

[illegible]

eum dehortatus est Theramenes, quod diceret auctum sibi iri dolorem, si suæ calamitatis amicorum aliquis fieret particeps. Sed & præcepta artis quædam ab ipso facta hunc ferunt vsurpasse, cum in iudicio impeteretur calumnijs: quæ Botoni inscribuntur præcepta. [II.] Postquam virilem ætatem attigit Isocrates, ciuilibus abstinuit rebus: quod & gracili esset voce, & ingenio timido, & paterna bona bello contra Lacedæmonios perdidisset. Apparet autem alijs eum orationes composuisse, vnicam ipsum dixisse de permutatione. Cum scholam instituisset, animum ad philosophandum ac scribendum applicuit: scripsitque orationem panegyricam, & alias quasdam quæ in consulendo versantur, quas partim ipse recitauit, partim alijs declamandas dedit. opinans ita se Græcos ad curam rerum necessariarum suscipiendam excitaturum. Sed conatu eo ad irritum cadente, omisso hoc instituto, ludum aperuit in Chio primum, vt aiunt, nouem discipulis, cum quidem ferunt eum, vt numerari mercedem vidit, flentem dixisse: Nunc intelligo me his esse venditum. Ad sui consuetudinem omnes admisit qui vti ea vellent. Primus contentiosas orationes à ciuilibus, quibus operam dabat, segregauit. Quin & magistratus in Chio constituit, & similem Atheniensis formam reipublicæ. Argenti quantum nemo alius sophistarum confecit: ita quidem, vt etiam triremes suo sumptu instrueret. [III.] Auditores eius fuerunt amplius c. interque alios Timotheus Cononis F. cum quo multas obiuit vrbes, epistolas componens eas, quas Timotheus ad Athenienses misit: qui eam ob rem talento ex ijs quæ à Samo erat adeptus ipsum donauit. Discipuli Isocratis fuerunt etiam Theopompus Chius, Ephorus Cumæus, Asclepiades tragœdiæ scriptor, & Theodectes Phaselita, qui ipse etiam postmodò tragœdias scripsit. (Huius monumentum fuit ad Cyamitidem euntibus via sacra quæ Eleusinem ducit, nunc rudera exstant: ibi etiam cum sua statuas nobilium poetarum excitauit: de quibus solius Homeri superest.) Præterea Leodamus Atheniensis, & Lacritus qui leges Atheniensibus condidit. Sunt qui Hyperiden & Isæum addunt. Sed & Demosthenem studiosè aiunt se etiamnum docenti artem adiunxisse, & quia CIↃ. drachmas (tanti is docebat) soluendo non esset, CC. obtulisse, vt quintam partem disceret. ac respondisse Isocratem, At verò nos, ô Demosthenes, non in frusta tribuimus artem, sed eorum more qui bonos pisces totos vendunt agimus: tibi, si discere est animus, totam traditurí artem. [IV.] Mortuus est Chæronida archonte, cum in Hippocratis palæstra nuncium de Chæronẽsi clade accepisset: nam quatriduana inedia seipsum è vita eduxit, præfatus tria initia Euripidearum fabularum,

Danaus natarum quinquies decem pater.

Pisas petens prognatus Tantalo Pelops
Urbem Cadmus linquens olim Sidoniam.

Annos vixit XCIIX. aut (vt alij tradunt) C. non sustinens videre Græciam quartum in seruitutem redactam. Anno (sunt qui quatuor annos dicant) ante mortem, Panathenaicam scripsit orationem: panegyricum annis ante exitum X. aut (si alijs credendum sit) XV. quem è Gorgiæ Leontini & Lysiæ scriptis fertur transtulisse. de permutatione, annos natus XXCII. ad Philippum, paulò ante obitum. Iam senex Plathanen, quam Hippiæ oratoris ante vxorem duxerat, filium de tribus natu minimum Aphareum adoptauit. [V.] Satis diues fuit: quod non tantum mercedem a discipulis exigeret, sed etiam a Nicocle Cypriorum rege, Euagoræ F. XX. talenta pro oratione de ipso scripta accepisset. Inde inuidiæ obnoxius, ter delectus est ad instruendam triremem: quod cum valetudine aduersa præscripta bis per filium excusasset, tertio rem suscepit, sumptusque fecit haud exiguos. Patri, qui diceret se filio neminem excepto vno mancipio adiunxisse: Abi ergo, inquit, habiturus loco vnius duo mancipia. Obiuit etiam certamen in honorem Mausoli ab Artemisia institutum: sed ea laudatio perijt. Fecit & Helenæ laudationem, & Areopagiticum. Vita excessisse aiunt alij cum nouem, alij cum quatuor diebus cibo abstinuisset: inciditq; eius obitus in funerationem eorum qui ad Chæroneam oppetierant. Orationes cōscripsit etiam filius eius Aphareus. [VI.] Sepultus est cum gentilibus suis propè Cynosarges ad læuam in tumulo. ibi enim conditi sunt Isocrates, & pater Theodorus, & mater, eiusque soror Anaco, & adoptitius filius Aphareus, & Socrates Anacus filius, & Isocratis frater idem cum patre nomen gerens, & nepotes Isocratis Aphareo nati. Aphareus, eiusque pater Theodorus & vxor Plathane, mater Apharei adoptati. Horum monumentis impositæ erant mensæ sex, quæ perierunt. In ipsius autem Isocratis cippo positus fuit aries triginta cubitorum, eique incubuit Siren cubitorum septem: quod argumentum fuit ipsius eloquentiæ. non exstat amplius. Fuit etiam propè mensa, habens poetas & magistros eius: interque eos Gorgiam, qui in globum cœlestem intueretur, adstante Isocrate. Eleusine etiam statua ei ærea dedicata est à Timotheo Cononis F. ante vestibulum porticus, cum hac inscriptione:

Dedicat Isocratis statuam sacratq; deabus
Hospitij & studij nomine Timotheus.

opus fuit Leocharis. Orationes ipsius feruntur LX. de quibus genuinæ sunt, si Dionysium sequimur, XXV. si Cæcilium, XXIIX. reliquæ adulterinæ. [VII.] Alienus fuit ab ostentatione. itaque de tribus ad ipsum audiendum aliquando venientibus, duos retinuit, tertio in posterum diem reiecto: quod diceret sibi nunc theatrum

esse

esse in auditorio. Solebat etiam discipulis suis dicere, se docere decem minarum mercede: sed ei qui ipsum audacem ac vocalem docendo redderet, XII. millia minarum daturum. Interrogatus cur cum ipse ad dicendum non satis esset instructus, alios tamen instrueret, respondit: Cotes etiam non habere facultatē secandi, habere autem vim ferri acuendi. Sunt qui eum præcepta artis oratoriæ scripsisse dicant. alij non via ac ratione vsum, sed sola exercitatione tradunt. A ciue nunquam vllo mercedem exegit. Discipulis ad concionem eunti obuiam factis iniunxit, vt quæ ipse dixisset ad se referrēt. Morte Socratis haud mediocrem cepit dolorem: atque adeò atratus postridie processit. Interrogatus quæ vis esset rhetoricæ, respondit: de paruis magna, de magnis parua redigere. [VIII.] Conuiua aliquando apud Nicocreontem Cypri tyrannum, cum ad disserendum ab vna accumbentibus inuitaretur, respondit: de quibus ego vim habeo dicendi rebus, eas occasio non admittit: de quibus autem dicere iam esset tempestiuum, de ijs nihil valeo eloqui. Sophoclem tragœdiæ scriptorem videns amatoriè puero cuidam comitari dixit: Non manus modò te, ô Sophocles, tecum continere, sed etiam oculos oportet. Cùm Ephorus Cumæus re infecta discederet è schola ipsius, denuoque a patre Demophilo mitteretur secundam mercedem adferens: Ioci gratia eum Diphorum (hoc est bis ferentem) appellauit. Magnam tamen homini impendit operam: ita sanè, vt etiam historiæ scribendæ argumentum ei subiecerit. Pronus porrò fuit in venerem: quippe substrato prolito vtens in lecto, & ceruical croco humectatum vsurpans. Integra ætate non duxit vxorem: senex cū scorto consueuit, cui Lagiscæ nomen fuit. ex eaque filiolam suscepit, quæ anno ætatis suæ duodecimo ante nuptias diem obijt. Duxit postea Plathanam Hippiæ rhetoris vxorem, quæ tres habebat filios. quorum natu minimum Aphareum adoptauit, sicut ante diximus. isque ei imaginem æream ad Olympium tanquam in columna posuit, tali ferme inscriptione:

Isocratis Aphareus patris hoc posuit simulacrum
Diuos, atq; Iouem venerans, meritósque parentes.

[IX.] Fertur etiamnum puer equo celere certauisse. ac tali statura celere equo vehens æreus in sphæristerio arcis quod Arrephororum dicitur (erant autem hi Mineruæ sacrificuli) dedicatus fuisse. Duæ omnem ei per vitam lites sunt intentatæ. vna, cum eum ad permutationem Megaclides prouocaret. ad cuius disceptationem morbo impeditus non comparuit, sed misso filio Aphareo vicit. altera, cum ei ad munus sumptuum in triremem pro republ. faciendorum de bonorū permutatione postularet Lysimachus. tū quidem sumptus illos, ꝙ cecidisset causa, in se recepit. Sed & picta

eius fuit in Pompeio effigies. Scripsit etiam Aphareus orationes iuridiciales & deliberationem proponentes: sed paucas. Tragœdias etiam ad XXXVII. scripsit: de quarum duabus est controuersia. Orsus sub Lysistrato docere fabulas, vsque ad Sosigenem perrexit annos XXIIX. ac sex vrbanas actiones reliquit, bisque vno tempore vicit Liberalia, alijsque actoribus duas reportauit victorias Lenaicas siue Torcularias. Matris eorum, Isocratis, Theodori, & amitæ Anacus simulacra in arce fuerũt dedicata. Matris nunc iuxta Salutis visitur, mutata inscriptione, Anacus intercidit. Filios habuit, Alexandrum è Cœnone, Sosiclem è Lysia.

ISÆVS. V.

[I.] ISÆVS Chalcidensis patria, cùm se Athenas contulisset, Lysiç operam dedit. ab eoque ità didicit vocabulorum concinnationem, & in causis tractandis vim, vt qui non peritus sit generum dicendi, quod vterq; sectatus pro se est, de multis orationibus iudicare facilè non possit vtrum habeant autorem. floruit post bellum Peloponnesiacum, vt est conijcere ex ipsius orationibus: & vsque ad Philippi imperium durauit. Demosthenẽ docuit à schola deductum mercede drachmatum CCIↃↃ. qua re maximè claruit. Sunt qui eum dicant Demostheni orationes composuisse, quas habuit contra suos tutores. Reliquit orationes LXIV. de quibus L. sunt germanæ. Sed & præcepta peculiaria artis oratoriæ. Primus etiam figuras adhibere cœpit, & ad res ciuiles animũ adiecit: quod maximè imitatus est Demosthenes. Mentionem eius facit Theopompus comœdiæ scriptor in Theseo.

ÆSCHINES. VI.

[I.] ÆSCHINES Atrometi filius (eius qui à triginta tyrannis in exsulium pulsus, in reducendo Athenas populo interfuit) & Glaucotheæ: tribu Cothocides, neque natalibus fuit, neque opibus præstans. Is adolescens robusto corpore, gymnasijs operam dedit: & ob vocis claritatem postea tragœdijs agendis, si Demostheni credimus, Aristodemo in Bacchanalibus inseruiuit describendo, tertiasque partes agendo, repetens in schola veteres tragœdias. Puer etiamnum docuit litteras cum patre, & adultus inter vulgares militauit. Cùm verò audiuisset Isocratem & Platonem, vt quidam dicunt, vt Cæcilius, Alcidamantem, & in republica versatus contrariam Demosthenicæ partem non obscurè gereret: cum alias multas legationes obiuit, tum ad Philippum de pace. Ob eam Demosthenes ei actionem intendit, Phocensium exitij causam eum, bellique inflammatorem arguẽs: quod quo tempore ab Amphictyonibus Pylagoras seu disceptator aduersum Amphissenses delectus fuisset * portum molientibus: vnde factum fuerit, vt Am-

phicty-

phi&yones ad Philippum confugerint, isque ab Æschine adiutus res aggressus gerere Phocidem occupauerit. Verum Æschines patrocinio Eubuli vsus, qui Spinthari F. tribu Probalinthius tum ad populum orabat, xxx. suffragijs fuit absolutus. Sunt qui dicant fuisse quidem orationes ab oratoribus conscriptas, sed interueniente Chæronensi clade, in iudicium controuersiam non esse deductam. [II.] Aliquanto post cum Alexander patre mortuo in Asiam traiecisset, Ctesiphontem Æschines contra leges commissi facinoris accusauit, quod is Demostheni honores decreuisset. Sed cùm quintam suffragiorum partem pro se non obtinuisset, neque CIↃ. drachmas vellet vbi cecidisset causa deponere, Rhodū in exsulium abijt. Alij infamia vlterius notatum aiunt, cùm nollet vrbe excedere: & venisse Ephesum ad Alexandrum. Quo mortuo cum turbæ fierent, Rhodum abijt, ibique scholam aperuit atq; docuit. cùm quidem ostentandi gratia postquam Rhodijs suam in Ctesiphontem orationem recitauisset, vniuersis admirantibus quod tali habita oratione succubuisset, dixit: Non admiraremini, si cōtra hæc orātem Demosthenem audiuissetis. Ac Rhodi quidē scholam reliquit, qui ludus Rhodiacus dicitur. Nauigauit deinde Samum, paululumque in ea commoratus insula, vitam cum morte commutauit. Vocalem fuisse & è verbis Demosthenis, & è Democharis oratione liquet. [III.] Quatuor ipsius feruntur orationes. quarum in Timarchum, de male obita legatione, cōtra Ctesiphontem, solæ sunt germanæ. quæ enim Deliaca inscribitur, non est Æschinis. nam designatus quidem fuerat, vt causam de templo in Delo oraret: sed fuit in locum ipsius delectus Hyperides, vt ait Demosthenes. Habuit etiam fratres Aphobum & Damocharem, vt ipse ait. Primus etiam victoriam apud Tamynas partam denuò Atheniensibus annunciauit: qua de causa etiam est coronates. Quidam neminis fuisse discipulum Æschinem tradunt: sed cum in iudiciis scribæ mu[illegible]æ fungeretur, inde ad oratoriam elatum artem. Primumque ipsum contra Philippum dixisse, & cùm placuisset populo, ab eo legatum ad Arcades designatum, eò profectum decem Arcadum millia aduersus Philippum contraxisse. Timarcho etiam scortationis dicam impegit: qui deserta causæ dictione sese suspendit, vt alicubi Demosthenes inquit. Legatus ad Philippum de pace contra Ctesiphontem & Demosthenem, hoc priores tulit. Deinde cùm nouem aliis iureiurando pacem sanxit: & in ius vocatus, euasit: sicut diximus.

LYCVRGVS. VII.

[I.] LYCVRGVS Lycophrontis filius Lycurgi nepos eius, quem xxx. tyranni interfecerunt, causam necis præbente Aristodemo Batensi: qui etiam Græcorum quæstor (hic est Hellanotamias) fa-

ctus, exsulauit populo rempubl. gubernante Tribu Lycurgus fuit Butades, genere ortus Eteobutadarum. Initiò philosophatus est, auditor Platonis philosophi. Postea discipulus Isocratis oratoris factus, exinde rempubl. orando agendoque gessit. Commissa ei etiam fuit pecuniæ administratio. nam quæstor per tria quinquēnia dispensauit talentorum millia XIV. aur (vt alij perhibent) talenta CCIↃↃ.IↃↃ.CIↃ.CIↃ.IↃ.CL. Qui ei hunc honorem decreuit Stratocles rhetor, ipse primum ad hoc delectus, deinde amicorum aliquem præscribens ipse pecuniam administrauit. fuerat enim lex lata, ne quis quæsturam eam quinque annis amplius curaret. Cæterum Lycurgus assiduus fuit in procuratione rerum conficiendarum æstate hyemeque, & ad apparatum bellicum suffragijs populi destinatus, multas vrbis res correxit, populo triremes CCCC. confecit, gymnasium in Lyceo parauit ac plantauit, palæstram ædificauit, mortuusque tandem est in præfectura theatri Bacchici. [II.]Idem depositum priuatorum ciuium, talenta CCL. custodiuit. Vrbi pomparum vasa aurea & argentea, victoriasque aureas adornauit. multa etiam imperfecta absoluit, & naualia, armamentarium. stadio Panathenaico crepidinem circumposuit, ac conuallem complanauit: Dinia quodam, cuius ille locus erat, Lycurgo concedente potestatem ex ipsius bonis ciuitatem demerendi. Vrbis etiam custodia ei mandata fuit, & maleficorum comprehēsio. quos quidem omnes expulit: adeò vt sophistarum quidam dicerent, Lycurgum ira contra malos scribere, vt qui calamū non atramento, sed morte imbueret. itaq; cùm ab Alexandro postularetur, populus eum non dedidit. Quo tempore Philippus secundum contra Athenienses bellum gessit, legatus ipse cum Polyeucto & Demosthene in Peloponnesum & circū alias vrbes profectus est. Omni tempore in magna fuit apud Athenienses existimatione, & iustitiæ opinione: ita sanè, vt in iudicijs dicta eius magnam patrocinij vim haberent. [III.]Legum quoque autor fuit. quarum vna est de comœdijs vt ij Chytris certamen theatrico æmulū peragerent, victorq; in Astu reciperetur: quod ante non licebat. Eo pacto certamen iam obsolescens renouauit. Alia, vt æreæ imagines ponerētur poetis Æschylo, Sophocli, Euripidi: eorumq; tragœdiæ rescriptæ publicè adseruarentur, easq; scriba ciuitatis recitaret loco histrionum, quib. eas agere non liceret. Tertia, non licere cuiquam Atheniensi aut Athenis habitāti liberum corpus captum in seruitutem vendere sine prioris domini consensu. Præterea, Neptuno certamen in Piræeo faciundum, tribus circularibus choris: victoribus dandas X. minas, non infra, secundis octo, tertijs sex. Et, mulierem non debere in bigis Eleusinem ire, ne à diuitibus pauperes superentur. quæ contra fecisse deprehenderetur, multandā drachmis IↃↃ.CIↃ. Cum vxor ipsius hanc legem violasset, delatoribus

qui

qui id resciuerant talentum dedit. eoque nomine accusatus postmodò apud populum: Ergo, dixit, ego dedisse, non accepisse inuentus sum. Publicano qui Xenocrati philosopho manus iniecisset, eumque abduceret ob non solutum inquilini tributum, obuiam factus baculum in caput inflixit, cùmque liberato Xenocrate in carcerem inclusit, vt qui indecenter egisset. Cumque id eius factum laudaretur, post aliquot dies Xenocrates Lycurgi filijs occurrens, Celeriter, inquit, ô pueri gratiam vestro patri retuli. nam ob auxilium mihi nullo labore latum à multis laudatur. Decreta etiam fecit, opera vsus Euclidis cuiusdam Olynthij ad eam rem aptissimi. [IV.] Quanquam autem erat diues, tamen eandem tunicam æstate atque hyeme gestabat, calceosque necessarijs diebus gestabat. Meditabatur dies noctesque, non satis idoneus ad extemporalem dictionem. Lecto substrato vsus est, cui tantum pellis villosa & ceruical incumberet: vt eo facilius excitaretur ad meditandum. Culpanti cuidam, quod orationi studens mercedem sophistis penderet, respondit: si quis promitteret se filios ipsi meliores redditurum, ei se non CIↃ. drachmas, sed dimidium bonorum suorum daturum. Libertate etiam dicendi vsus est ob nobilitatem. nam cùm aliquando concionantem Athenienses non ferrent, exturbarentque, exclamauit: O Corcyrea scutica, quàm multorum talentorum æquas precium? rursus ijs Alexandrum in deos referentibus, Qualis verò, aiebat, iste sit deus, cuius è templo exeuntes opus habeant aqua se lustrali conspergere? Mortui Lycurgi filii vndecim viris traditi sunt, Menesæchmo accusante, dica à Thrasycle scripta. sed cum Demosthenes tum exsulans scripsisset Atheniensibus, male ipsos audire propter liberos Lycurgi: mutata sententia eos absoluerunt, Democle Theophrasti discipulo eos defendente. [V.] Publicè sepultus est Lycurgus, & quidam ex eius posteris. suntque eorum monumenta e regione Mineruæ Pæoniæ in horto Melanthii philosophi, mensæ factæ, & Lycurgo liberisque eius inscriptæ, quæ hodieque extant. Id maximum est, quod reditus vrbis, qui prius erant LX. talenta, ad CIↃ.CC. talenta auxit. Moriturus, in Metroum & curiam se iussit portari, rationem volens reddere administratæ reipublicæ. nemine autem extra vnum Menesæchmum accusare auso reportatus domum est dilutis calumniis, supremumque vitæ diem morte confecit. Toto vitæ tempore probus est habitus, orationesque eius laudatæ, & quanquam à multis accusatus, nunquam causa cecidit. Tres habuit liberos è Callistone Abronis filia, & Calæi Abronis F. curia Batensis sorore, eius qui Chæronda archonte quæstor bellicam pecuniam tractauit. de hac adfinitate loquitur Dinarchus in oratione contra Pastium. [VI.] Filios reliquit Abronem, Lycurgum, Lycophronem. de his Abron & Lycurgus sine

gus sine prole decesserunt: cùm quidem Abron in repub. præclarè fuisset versatus. Lycophron ducta Callistomachia, filia Philippi Æxonensis, genuit Callistohem, hæc nupsit Cleombroto Dinocratis F. Acharnensi,& ei Lycophronem peperit. qui ab auo adoptatus, sine sobole mortem obiit. Eo mortuo Callistonem duxit Socrates, filiumque ex ea sustulit Symmachus. Eo natus est Aristonymus, hoc Charmides, qui Philippæ pater fuit. Ex hac & Lysandro natus est Medeius, qui & interpres, oriundus ab Eumolpidis. Huius & Timotheæ Glauci filiæ liberi fuere Laodameia & Medeius, qui sacerdotium Neptuni Erechthiensis gessit, & Philippa quæ Mineruæ postea fuit sacerdos. ante enim eã duxit Diocles Melittensis, genuitque Dioclem, qui grauis atmaturæ dux fuit. Hic vxorem duxit Hedistam Abronis filiam, ac procreauit Philippidem ac Nicostratam. Hęc nupsit Themistocli Theophrasti F. facigero,& peperit Theophrastum ac Dioclem. cõstituit etiam sacerdotium Neptuni Erechthiensis.[VII.]Orationes eius feruntur quindecim. A populo coronatus est aliquoties, & statuis donatus. Imago eius ærea posita est in Ceramico, ex decreto, archonte Anaxicrate. quo eodem ei etiam, ac filiorum natu maximo decretus est in Prytaneo victus. Mortuo ipso, Lycophroni liberorum maximo lis fuit de ea donatione. Multas etiam de sacris habuit orationes Lycurgus: accusauitq; Autolycum Areopagitam, Lysiclem prætorem, Demadem Demii F. Menesæchmum, aliosque complures, quos omnes reos peregit. Item Diphilum, qui è metallis argentariis subduxerat columnas, quibus substruebantur moles, indeque iniustè diuitias parauerat, fecitque vt morte damnatus puniretur, ac L. drachmas ex opibus eius cuiuis ciuium dedit: summa donationis CLX. talenta æquante. alii minam viritim datam asserunt. Qui autem in ius pertraxit Aristogitonem, Cleocratem, & Autolyco controuersiam mouit status liberi * cognominabatur autem Lycurgus Ibis, Xenophonti noctua.[VIII] * Genus autem ab his deduxerunt, ac Erechthei, qui fuit Terræ & Vulcani F. proximè autem à Lycomede & Lycurgo: quos populus publica sepultura honorauit. Est eorum generis successio, consecratorum Neptuno, in tabula perfecta, quæ dedicata est in sacrario Erechthei, picta ab Ismenia Chalcidense. & imagines Lycurgi, eiusq; filiorũ Abronis, Lycurgi, & Lycophronis, iis fecerũt Timarchus & Cephisodotus filii Praxitelis. Tabulam dedicauit Abron filius eius, qui nataliũ iure adeptus sacerdotiũ, id fratri Lycophroni concessit. ideoque pictus est qui tridentem traderet. Cęterum Lycurgus descriptionem omnium abs se gestarum rerum fecit, ac in columna suspendit ante palæstram à se factam, vt quib. cordi esset inspicere possent. nemo tamen virum arguere peculatus potuit. Retulit etiam de Neoptolemo Anticlis F. coronando,

eique statua dedicanda, quod promiserat se aram Apollinis in foro obductum auro, vt dei oraculum flagitabat. Decreuit etiam Diotimo Diopithis F. Euonymensi honores, archonte Ctesicle.

DEMOSTHENES. VIII.

[I.] DEMOSTHENES Demosthenis F. è Cleobula Gylonis filia, curia Pæaniensis, à patre fuit relictus pupillus annos natus septem, cum sorore annorum septem. Orbitatis tempore apud matrem viuens, operam dedit Isocrati. ita enim quidam sentiunt. plures aiunt Isæi Chalcidensis auditorem fuisse, tunc Athenis degentis. Alii Thucydidis & Platonis fuisse studiosum narrant: atque huic quidem eum præcipuè vacasse perhibent. Hegesias Magnes scribit, precibus eum à pædagogo impetrasse, vt sibi liceret audire Callistratum Empædi F. Aphidnæum, oratorem nobilem, & qui aliquando equitum magister fuisset, ac Mercurio forensi aram dedicasset, verba tum ad populum facturum. Quem vbi audiuit, amore dicendi captus, ei se quandiu Athenis ille fuit, discipulum præbuit. Sed Callistrato in Thraciam profugo, tum ex ephebis egressus Isocrati se atq; Platoni adiunxit. Pòstea Isæum domum suam recepit, ac per annos quatuor elaborauit in eius orationibus imitandis. Ctesibius in libro de philosophia perhibet, eum Calliæ Syracusani opera Zethi Amphipolitæ, per Chariclem Alcidamantis Caristii orationes nactum, in iis sese exercuisse. [II.] Virilem ætatem adeptus, tutores suos, quod ab iis minus æquo accepisset, male administratæ tutelæ accusauit, Timocrate archonte. erãt autem tres, Aphobus, Therippides, & Demophon siue Demea: atque hunc auunculum suum, magis, quàm alios. & vnamquamuis actionem decem talentis æstimauit. cùm autem reos peregisset, multam non exegit: alios pecuniâ, alios etiã gratia * Aristophonte autem iam ob senectutem præfecturam deserente, etiã choragus factus est. Meidiam Anagyrasium qui ipsum in theatro chorum instruentem percusserat, in iudicium pertraxit: sed acceptis tribus drachmarum millibus missum fecit. Ferunt Demosthenem etiamnum adolescentem in antrum iuisse, ibique meditatum orationes fuisse, rasa dimidia capitis parte, ne exiret: inque angusta cubuisse sponda, vt citò expergisceretur. cùmque literam R non posset pronunciare, labore consecutum vt proferret. cùmque inter declamandum mouere soleret humerum inconuenienter, id desueuisse, suspenso è culmine veru, aut (quod alii dicunt) gladio, vt eius metu se contineret. Cùm iam auctus esset vi dicendi, ferunt eum speculum fecisse sibi æquale, inq; id inspicientem se exercuisse, vt corrigeret vitia. Descendisse etiam ad Phalericum litus, & aduersus vndas obstrepentes declamasse: vt si quando populus obturbaret, hoc sibi non esset terrori. Cum-

que cum spiritus deficeret, Neoptolemi histrionis opera decem drachmarum millibus conducta didicisse vno spiritu integras circuitiones efferre. [III.] Postquam se ad remp. contulit, diuiso in duas factiones populo, quarum altera Philippo faueret, altera pro libertate concionabatur: Philippo aduersantibus se addidit, omnique tempore ciuibus suasit vt iis auxilium ferrent, quos à Philippo oppressum iri periculum erat. sociosque sui instituti habuit Hyperidem, Nausiclem, Polyeuctum, Diotimum. Ideoque etiam Atheniensibus fœdere iunxit Thebanos, Euboenses, Corcyrenses, Corinthios, Bœotos, multosque alios. Quodam tempore, cùm eiectus è concione, mœstus domum abiret, Eunomus ei Thriasius occurrit iam senex, atque cohortatus est. Maximè autem confirmatus est ab Andronico histrione, eique operam dedit, edoctus ab eo orationes suas bene habere, sed actionem iis deesse. Itaque interrogatus quid primum, quid secundum, quid tertium in arte esset oratoria, subinde respondit, Actio. Rursus in conciones progressus, cum noue quædam diceret, exagitatus est. vt etiam comici Antiphanes, & Timocles eum vexauerint.

Vos iuro, terra, fontes, flumina, latices.

nam cum hoc modo apud populum iurasset, tumultu est exceptus. Quin & Asclepium (is Æsculapius Latinis est) iurauit, acuta syllaba SCLE, docuitque se hoc rectè facere: esse enim deum epium siue mitem. quo nomine sæpe ei obturbatum esse. Sed omnia ista emendauit, cum vacasset Eubulidæ dialectico Milesio. [IV.] Cum venisset in solennem conuentum apud Olympiam, audiuissetq; Lamachum Terinæum recitantem Philippi Alexandriq; laudationem, Thebanosq; & Olynthios perstringentem: contra ad dicendum surrexit, veterumq; poetarum testimoniis prolatis de præclaris Thebanorum atq; Olynthiorum factis effecit, vt Lamachus porrò quiesceret, eque cõuentu profugeret. Philippus autem iis, qui orationes a Demosthene contra ipsum habitas referebant sibi, respõderit: etiam ipsemet, si audiuissem dicentem Demosthenem, bellum cõtra me suscipiendum decreuissem. Suas orationes Demosthenes militibus ob vim comparabat: Isocraticas athletis, quod delectationem exhiberent theatricam. Annos natus XXXVII. (à Dexitheo enim supputo vsq; ad Callimachũ, sub quo legatio ab Olynthiis venit auxilium petentibus, quos Philippus bello premebat) suasit vt mitterentur Olynthiis suppetiæ. Anno postero, in quem mors Platonis incidit, Philippus Olynthios perdidit. Nouerat Demosthenem etiam Xenophon Socratis discipulus, siue incipientem, siue iam florentem. res enim Græcæ ei in Mantinensem pugnam & archontem Chariclidam desinunt. aduersus iam ante sub Timocrate curatores reos peregit.

[V.] Æschi-

[V.] Æschinem fugientem à damnatione, equo est persecutus, cumq; is se comprehensum iri putans ad pedes ei accidisset capite velato, erexit hominem, consolatusque talento argenti donauit. Autor fuit populo, vt milites mercenarios in Thaso aleret, eoque nauigauit ipse triremibus præfectus. Coemendi frumenti gesto munere, accusatus peculatus absolutusq; est. Cùm Philippus Elateam occupasset, ipse etiam cum iis egressus in bellum, qui ad Chæroneam pugnauerunt. atq; ibi eum ordines deseruisse aiunt, & cum fugientis chlamydem rubus apprehendisset, se conuertisse, ac clamauisse, *Viuum cape*. clypei insigne habuit bonam fortunam. Orationem tamen funebrem habuit de iis qui tum ceciderunt. Secundum hæc cura ad vrbem exornandam conuersa, cùm publicè esset murorum procurator delectus, impensam ei rei pecuniam de sua persoluit pecunia, minas centum. impendit etiam ccIↃↃ. iis qui publicè ad sacras res conficiendas mittebantur (*theoros* Græci appellant:) & conscensa triremi circumuectus à sociis pecuniam collegit. Itaque ob hæc sæpius coronatus fuit, à Damotele, Aristonico, Hyperide, coronis aureis: tandem à Ctesiphonte. Cuius decretum cum vt contra leges factum accusarent Diodotus & Æschines, ipse defendens vicit: cùm sanè actor quintam suffragiorum partem non obtineret. [VI.] Postea temporis cùm Alexander expeditionem in Asiam fecisset, atque Harpalus cum pecunia Athenas fugisset: initiò ne reciperetur egit. Sed postquam ille naui appulit, acceptis cIↃ. Daricis sententiam mutauit. cumq; Harpalum Athenienses dedere Antipatro statuissent reclamauit: pecuniamq; promulgato decreto in arce deponi, summáq; populo indicari iussit: cum Harpalus dixisset esse IↃↃ CCL. aut non multo pauciora talenta. vt est apud Philochorum. Pòst cùm è carcere profugisset Harpalus, in quo tantisper adseruandus fuerat, donec aliquis ab Alexādro veniret: ac se in Cretam, vel Tænarum Laconicæ (nam & hoc quidam dicunt) contulisset: vitio datum est Demostheni, quod muneribus se passus corrumpi, neque numerum relatæ pecuniæ edidisset, neque custodum incuriam indicasset. itaq; in iudicium pertractus ab Hyperide, Pythea, Menesęchmo, Himerço, Patrocle, a concilio Areopagitico damnatus in exsilium abiit: cum quintuplum persoluere non posset: etenim XXX. talenta accepisse culpabatur. alii eum subire iudicii aleam noluisse dicunt. [VII.] Secundū hanc tempestatem, cùm Athenienses Polyeuctum ad rempublicam Arcadum misissent, vt eos à societate Macedonum abstraheret: isque persuadere nequiret, superuenit Demosthenes, patrocinatúsq; causæ ciuium persuasit. Hoc ei admirationem peperit, & aliquando post tẽpore ab Atheniensibus missa triremi est reuocatus in patriā. cùm ii Damone Pæaniensi, cōsobrino Demosthenis, autore sciuissent, vt culpa solueretur,

modò

modò de xxx. quæ debebat talentis ædificaret aram Iouis Seruatoris in Peiræeo. Hoc pacto ad remp. rediit. Cæterum Antipatro Lamiam à Græcis cóclufo, & Athenienfibus ob fauftum nuncium facrificantibus, cuidam fociorum Agefiftrato dixit, fe de rebus hifce non idem cum aliis fentire. fcire enim fe, Grçcos ftadium cõficere belligerando poffe, dolichum porrò nequire. Vt Antipater Pharfalo capta minatus eft fe Athenas obfeffurum, nifi oratores dederent: Vrbe relicta Demofthenes fugit, primum Æginam, vt in Æaci templo feffurus: deinde metu compulfus, in Calauriam tranfiit. cumq; decreuiffent Athenienfes vnà cum aliis oratoribus ipfum quoque effe dedendum: fupplex in fano Neptuni defedit. [VIII.] Vbi eò venit Archias, qui à conquirendis ad fupplicium exfulibus nomen Phygadotheræ inuenit, difcipulufq; fuit Anaximenis oratoris, fuafitque vt progrederetur, amicus Antipatrò futurus: Neq; ante, inquit, tragœdias agens te mihi probauifti, neq; nunc confulendo perfuadebis. Cumq; vim Archias moliretur, prohibuere oppidani. Demofthenes autem dixit, Non fe falutis cupiditate Calauriam confugiffe: verùm vt demonftraret etiam facrofancta à Macedonibus violari. Popofcit deinde tabellam: eique fi Demetrio Magneti credimus, infcripfit elegiacum hoc, quod poftmodò ipfius fimulacro infcribi curauere Athenienfes eius hic eft fenfus:

Si tibi vis animo, Demofthenes, aqua fuiffet,
Non Macedûm ferret Græcia victa iugum.

Situm eft fimulacrum prope feptum & aram XII. deorum, à Polyeucto factum. alii hoc aiunt fuiffe fcriptum inuentum; Demofthenes Antipatro Salutẽ. Mortuum eum effe tradit Philochorus epoto veneno: Satyrus autem hiftoriæ fcriptor, veneno imbutũ fuiffe calamum, quo fcribere epiftolam cœperit, eoque guftato ipfum periiffe. Eratofthenes, iampridẽ fibi à Macedonibus metuentem, armillam veneno infectam geftaffe circa brachium. Sunt qui dicant contento fpiritu mortem fibi paraffe: alii, venenum haufiffe, quod in figillo habebat. * * duo & viginti. [IX.] Mortuo autem Philippo, nitida indutus vefte prodiit in publicum, gaudens morte iftius: quanquam ipfe nuper filiam amififfet. Thebanis quoque contra Alexandrum bellantibus adiumento fuit, ac reliquos Grçcos fubinde animauit. Itaque Alexander cùm Thebas euerteret, hunc ab Athenienfibus poftulauit, additis nifi dederent minis. Huic in Perfas ducenti, & naualę fubfidium petenti, Demofthenes contradixit: Incertum effe inquiens, an non contra præbentes id vfuros eo effet. Duos reliquit filios ex vna vxore Heliodori cuiufdam Eudocimi filia: Vnicam habuit filiam. quæ puella ante quàm nuberet, è viuis exceffit. Soror etiam illi fuit: qua, & Lachete Leuconenfi confobrino natus eft Demochares, vir bellicis

rebus

rebus & orationibus ciuilibus nemini secundus. Statua ei posita in Prytaneo exstat, ad dextram introitus partem prima, non tantum tunica, sed etiam gladio accincta. hoc enim habitu concionatus dicitur, quo tempore Antipater oratores quæsiuit. [X.] Postea temporis Athenienses cognatis Demosthenis alimēta in Prytaneo dederunt. Ipsiq; mortuo statuam in foro posuerunt, Gorgia archonte: cum hos honores ei flagitasset Demochares sororis ipsius natus. cui & ipsi filius Laches Democharis F. Leuconensis dona impetrauit, decennio post, Pytharato archonte nempe vt statua in foro poneretur, & cùm ipse, tum posterorum semper qui natu maximus esset, cibum in Prytaneo haberent, primamq; sessionem in omnibus certaminum spectaculis. Hæc de vtrisque decreta, infra perscripta leges. Statua Democharis, vt memorauimus, in Prytaneum est translata è foro. Feruntur orationes eius genuinæ LXV. Quidam eum etiam impudicè victitasse narrant, vestitu vsum subinde muliebri ac comessationibus: vnde Batalus fuerit cognominatus. alii diminutiuè à nutricis nomine ferunt sic per contumeliam vocatum. Diogenes, qui canis vsurpatus fuit, cùm eum aliquando in caupona conspexisset, pudore commoto ac intrò recedenti: quanto magis, inquit, intrò te recipies, tanto magis intus eris. Eundem falsè cauillans, in orationibus aiebat esse Scytham, in prœliis vrbanum. [XI.] Accepit etiam ab Ephialta aurum, vno popularium oratorum, qui legatus ad regem Persarum missus, clam attulerat pecuniam, qua inter oratores Athenienses distributa, horum opera bellum contra Philippum inflammaret. ac Demosthenem à rege nominatim dono Daricorum ter mille corruptum autumant. Anaxillam Oreitem hospitem suum comprehendit, & vt exploratorem torsit nihilque confitentem, Vndecim viris tradi facto decreto iussit. Cùm aliquando in concione Athenienses eum non sinerent orare: breue quippiam se iis velle dicere professus est. Factoque silentio ita est fatus: Adolescens quidam æstate asinum conduxit ex Astu Megaram eo vsurus. Meridie cùm solis æstus esset vehemens, cùm ipse, tum asini dominus in vmbra iumenti cubare volentes, alter alterum pellebat. cùm dominus non vmbram à se, sed asinum esse locatum: conductor in sua potestate esse omnia contenderet. His dictis ille abire cœpit. Atheniensibus autem retinentibus vtq; orationem pertexeret rogantibus. Ergo, inquit, de asini vmbra audire vultis, de rebus seriis disserentem audire recusatis? [XII.] Polo histrioni aliquando dicenti ad ipsum, Bidui certamine se talentum pro mercede retulisse: respondit, Ego quinque talentis vnius diei silentium vendidi. Aliquando in concione voce ipsum deficiente cùm obturbaretur: de histrionibus, dixit, è voce, oratoribus è sententia iudicium esse petendum. Exprobranti

conti-

continentem meditationem Epicli: *Ego verò, inquit, dedecori hoc ducerem, si tanto populo consulens aliquid subitò ad animum mihi allapsum pronunciarem. Lucernam ab eo nunquam exstinctam perhibent. Attigit annum ætatis quinquagesimum, orationes diiudicans. ipse ait, se aquam potasse. Nouit eum etiam Lysias orator, & Isocrates in repub. versantem vidit, vsque ad pugnam Chęronensem, & quidam Socraticorum philosophorum. Plerasque orationes ex tempore dixit, à natura ad hoc factus. Primus de eo aurea corona donando retulit Aristonicus Nicophanis F. Anagyrasius: quanquam Diondas iureiurando dato intercessit.

HYPERIDES. IX.

[I.] HYPERIDES Glaucippi filius, Dionysij nepos, curia Colyttensis fuit. Habuit filium cognominem auô Glaucippum rhetorem, qui etiam orationes conscripsit, filiumque habuit Alphenum. Sed Hyperides cùm fuisset Platonis philosophi auditor, vna cum Lycurgo rempub. gessit, quo tempore Alexander res Græcas est aggressus. cui etiam postulanti prætores Atheniensium, & triremes, dicendo restitit. Consilium etiam dedit de non dimittendo mercenariorum militũ præsidio, quod erat Tænaro impositum: idque visus fuit facere ob beneuolentiam, qua eorũ ducem complectebatur. Initio mercede conductus causas orauit. Creditus est cum Ephialte particeps fuisse regiarum pecuniarum. Triremibus præfectus suffragiis populi, quo tempore Philippus Byzantium oppugnauit, missus ad ferendam ei vrbi opem * eo anno sustinuit chorum sumtibus instruere, cùm alii omnia publica ministeria dimisissent. Rogationem etiam tulit de honoribus Demostheni deferendis cùmque illud decretum Diondas vt contra leges factum intercessione iurata impugnaret, absolutus est. In amicitia Demosthenis, Lysiclis, & Lycurgi non vsque ad finem permansit. nam his duobus vita defunctis, Demosthene in ius vocato, quod ab Harpalo corruptus pecunia diceretur, ex omnibus ipse designatus (solus enim corruptelam non admiserat) eum accusauit. [II.] Postulatus violatarum legum, quod lege promulgata iussisset inquilinos in ciuium numerum referri, seruos libertate donari, sacra, liberos, & vxores in Piræeum deponi: absolutus est ac quibusdam culpantibus, quod eo in decreto multas leges quasi non videns eas præteriuisset: Arma respondit Macedonum sibi tenebras offudisse: neque à se id decretum, sed a Chæronensi pugna fuisse confectum. Tamen Philippus postmodò cadauera tolli cæsorũ permisit metu ipsi illato: cùm id antea profectis Lebadia legatis denegasset. Deniq; post cladem ad Cranonem acceptam cum postularetur ab Antipatro, populusque eum esset dediturus, vnà cum aliis damnatis Æginam ex Astu profugit: congressusq; cum Demosthe-

Demosthene purgauit se de dissensione. inde profecturus ab Arcliīa (qui cognomento Phigadothetas, Thurius patria, olim histrio, tunc Antipatro inseruiebat) in templo Neptuni Hermionensi comprehensus, & vi à simulacro quod complectebatur abreptus, ad Antipatrum est Corinthum perductus, ibi inter tormenta quęstionis linguam suam dentibus suis conscidit, ne quod patriæ arcanum posset eloqui. itaque mortuus est, mensis Pyanepsionis nona die.[III.]Hermippus ait eum cum in Macedoniam esset perlatus, lingua fuisse mutilatum, insepultumque abiectum, sed Alphenum, consobrinum eius, siue (vt aliorum fert opinio) nepotem è filio Glaucippo, opera Philopeithis cuiusdam medici, cadauere aui potitum, id cremasse, ossaq; Athenas ad cognatos pertulisse, contra & Atheniensium & Macedonum edicta. nam non exsulum modò ei imperauerant, sed etiam vetabant ne in patria sepeliretur. Alii apud Cleonas eum aiunt, eo cum aliis abductum, lingua truncatum periisse, eo quod dictum est modo. cognatos autem ossa abstulisse, atque humauisse iuxta parentum reliquias, ante portam Hippadem siue equestrem. autor Heliodorus libro De monumentis tertio. Nunc illud monumentum ignotum est, vetustate collapsum. In dicendo ad populum fertur omnibus aliis præstitisse. Sunt qui eum ante Demosthenem ponant. Orationes eius feruntur LXXVII. quarum germanæ sunt LII. Fuit etiam in rem veneream procliuis, ita quidem, vt filio eiecto introduxerit in domum suam scortum sumptuosissimum Murrhinam: in Peiræeo habuerit Aristagoram, Eleusine in suis prædiis Philtam Thebanam, XX. minis redemptam. Deambulauit in foro piscario. Coniectura fert, in eum etiam vnà cum Phryna meretrice impietatis accusata fuisse inquisitum. id enim ipse initio orationis innuit. illam, cum iamiam damnanda esset, in medium produxit, ac direpta veste pectus mulieris ostentauit. ita iudicibus pulchritudinem respicientibus ea absoluta fuit. [IV.]Composuit paulatim crimina quæ Demostheni intentaret: nec fefellit. cum enim ægrotantem ipsum Demosthenes visendi gratia accessisset, deprehendit eum tenentem librum in se scriptum. cumque indignaretur, respondit Hyperides: Hic liber neminem amicum lædet, inimicum autem factum prohibebit quicquam aduersus me agere. Honores etiam decreuit Iolæ, qui Alexandro venenum dedit. Socius fuit Leostheni in Lamiaco bello conflando. in eoque occisos funebri oratione admirabili celebrauit. Cum Philippus classem instruxisset ad petendū Eubœam, & Athenienses sibi metuerent: Hyperides XL. triremes comparauit priuatim cōtribuentibus ciuibus, primusque pro se & filio duas contulit in publicum triremes. Controuersia cum Deliis orta Atheniensibus, vtri sacris præesse deberent, Æschine delecto vt causæ Atheniensium patro-

patrocinaretur, senatus Areopagitarum Hyperidem negocio ei destinauit. extatque oratio eius, Deliaca inscripta. Legationem quoque ad Rhodios obiuit. Cùm ab Antipatro legari venissent, laudarentque eum à bonitate, occurrens iis dixit: Scimus Antipatrum esse bonum: sed nobis quidem bono domino opus non est. Diciturabsque fuco ad populum orasse: & rebus vt erant gestæ narrandis contentum, iudices non perturbasse. Missus est etiam ad Eleos, excusandi Calliæ athletæ causa, qui certaminis corrupti insimulabatur: & obtinuit causam. Cùm autem sententiam de donando Phocione à Meidia Meidiæ F. Anagyrasio latam accusasset, succubuit. actum hoc archonte Xenio, Gamelionis mensis die XXIV.

DINARCHVS. X.

[I.] DINARCHVS Socratis siue Sostrati filius à quibusdam Atheniensibus perhibetur: alii Corinthi natum, adolescentem etiamnum Athenas se contulisse aiunt, ibique sedem posuisse: quo tempore Alexander Asiam peragrauit. Auditor fuit Theophrasti, eius qui Aristoteli in schola successit. Vsus etiam est consuetudine Demetrii Phaleræi. maximè in gerenda republica post mortem Antipatri versatus, cùm oratorum alii necati essent, alii exsularent. Amicus autem Casandri cùm esset, plurimum profecit pecunias pro orationibus exigendo, quas requirentibus conscribebat. Aduersabatur autem nobilissimis oratoribus, non ad populum dicendi caussa procedens (neque enim poterat) sed orationes eorum aduersariis componens. Et postquàm Harpalus profugit, complures scripsit orationes in eos, qui munerum acceptorum & corruptelæ rei habebantur. [II.] Postea temporis obiecto sibi crimine, quod cum Antipatro & Casandro de occupanda Munychia rem composuisset, quando eam Antigonus & Demetrius præsidio tenuerunt, Anaxicrate archonte, maxima bonorum parte in pecuniam conuersa, Chalcidem profugit. inque exsulio ad quindecim annos commoratus, reque aucta, in patriam rediit, Theophrasto ei aliisque exsulibus redeundi potestatem impetrante. Vsus vero tum hospitio, Proxeni amici sui aurum amisit iam senex & visu debilitato. Proxenum, quod is inquirere de furto recusaret, in ius vocauit: tuncque primum in curia dixit. exstat ea oratio. Feruntur orationes eius genuinæ LXIV. quarum quædam probantur, vt contra Aristogitonem. Æmulatus est Hyperidem: aut vt nonnulli ex animi grauioribus motibus, vehementia, ac figuris colligunt, Demosthenis.

DECRETA.

[I.] Demochares Lachetis filius Leuconensis postulat, Demostheni Demosthenis filius Pæaniensi dari hoc donũ: vt ærea ei ponatur

natur in foro statua, cib. detur in Prytaneo, ac princeps in cõsessu locus ipsi, & posterorum subinde ei, qui natu est maximus. Multa enim beneficia in populum Atheniensem contulit, sæpe consilio eum iuuit, patrimoniumque suum in remp. contulit, talenta IIX. & triremem suppeditauit. quando. P. A. liberauit Eubœam. iterum triremem, quando Cephisodorus in Hellespontum nauigauit: aliam, quando Chares & Phocio prætores à populo Byzantium sunt missi. redemit precio multos Pydnæ, Methonæ, & Olynthi captos à Philippo. sumtus in chorum fecit, cum Pandionidis deficientibus ea res cessaret. largitus etiam est & armauit ciues indigos in muri confectionem sumtus fecit trium talentorum, ad hoc munus à populo delectus, iterum de suo insumsit cum duab. fossis Piræeum cingeret. Post Chæronensem pugnam talentum in publicum contulit. aliud in frumentationem, in penuria. [II.] Benefaciendo, consulendo, persuadendo ad societatem populi Atheniensis pertraxit Thebanos, Euboenses, Corinthios, Megarenses, Achæos, Locros, Byzantios, Messenios. copias populo ac socijs contraxit, peditum CCIↃↃ. equitum CIↃ. item pecuniæ collationem ad bellum legatus impetrauit à socijs, amplius IↃ. talentis. legatus data pecunia obtinuit à Peloponnesijs, ne Alexandro ad Thebas auxilia mitterent. multa alia præclara & vtilia præstitit consulendo & rempublicam gerendo, ita vt nemo æqualium de libertate & imperio populi tantum sit promeritus. Cumque imperio populi euerso ob paucorum in republica potentiam exsularet, mortuus est in Calauria ob beneuolentiam erga populum immissis ei ab Antipatro militibus, perseuerans in studio & amicitia populi. & neque in manus peruenit, neque in extremo periculo quicquam populo indignum fecit. Archon Pytharathus. Laches Democharis filius Leuconensis à senatu & populo Atheniensi postulat dari hoc donum Demochari Lachetis filio Leuconensi. vt ærea ei in foro ponatur statua, cibus in Prytaneo ipsi & subinde posteritatis eius natu maximo, primum consessus locum in omnibus certaminibus. Quia bene & fecit & consuluit populo, hæcque in eum beneficia contulit. legationes obiuir, rogationes tulit, rempublicam gessit, murum refecir, arma, tela, machinasque parauit, muniuit vrbem sub bellum quatuor annorum. pacem, inducias, societatemque cum Bœotis cõposuit. Ob hæc eiectus vrbe fuit ab ijs, qui populi potestatem euerterunt. [III.] Reuersus archonte Diocle, populo reuocante, contraxit administrationem, suis facultatibus non pepercit, Lysimachum legatus adijt, populo XXX. talenta impetrauit, ac rursum centum. autor fuit legationis ad Ptolemæum mittendæ, qua functi populo quinquaginta talenta attulerunt. legatus ad Antipatrum iuit, ac viginti argenti talenta confecit, & ad Eleusi-

Demosthenis in rempub. merita

nia populo attulit. Hæc omnia egit consensu populi, & propter huius in rempub. imperium exsulauit, nihil cum vlla paucorum dominatione commune habuit, neque populo oppresso vllum gessit magistratum. solus omnium sua ætate Atheniensium qui rempublicam gessissent, nulla alia quàm populari administratione rempublicā commouit, iudicia, leges, bona, omnia Atheniēsibus in tuto collocauit sua opera: neque contra populi in repub. principatum quidquam facto dictove egit. [IV.] Lycophron Lycurgi F. Butades retulit de cibo sibi in Prytaneo dando, secundū donum quo populus ornauit Lycurgum Butadem Anaxicrate archonte in Prytaneo, Antiochidis tribus, Stratocles Euthydemi F. Dimoniensis pronunciauit. Lycurgus Lycophronis F. Butades à maioribus suis propagatam suscepit erga populum beneuolentiam: eiusque maiores Diomedes & Lycurgus cum viui in honore apud populum fuerunt, tum mortuis ob virtutem populus publicam in Ceramico sepulturam concessit: & Lycurgus ipse rempublicam gerens, multas bonasque patriæ leges tulit, & publicorum redituū quæstor factus non vnū quinquennium eos procurauit, distributisque è communibus reditibus ccIↄↄ. Iↄↄ. cIↄ. cIↄ. cIↄ. Iↄ. cccc. talentis, multam etiam priuatorum pecuniam fide mutuoq; accepit opportuno vrbis & ciuium tempore, in vniuersum IↄcL. talenta: omnia creditus est iustè dispensasse, ideoque aliquoties coronatus est a ciuitate. [V.] Præterea delectus a populo, multum pecuniæ in arcem conduxit, Deæque apparauit ornatum, victorias ex solido auro, pomparum vasa aurea & argentea, mundumque aureum ad Canephoros. Præfectus etiam bellico apparatui arma multa, & iaculorum L. milia in arcem retulit, cccc. triremes ad nauigandum instruxit, alijs adornatis, alijs de integro fabricatis. Porò cum imperfecta inuenisset naualia, armamentarium, ac Liberi patris theatrum, absoluit ea: nec non stadium perfecit Panathenaicum, gymnasium, Lyceum: multisque alijs structuris vrbem exornauit. Cum verò Alexander rex tota Asia subacta imperium in omnes Græcos sibi sumens, Lycurgum sibi dedi iuberet, vt qui contra ipsum egisset: populus non dedidit eū metu Alexandri. Sæpenumerò etiam rationem reipublicæ gestæ reddens in libera ciuitate, & in qua summa rerum pènes populum esset, nunquam vllius fraudis aut corruptelæ cōpertus est [.VI.] Ergo vt omnib. cōstaret eos qui pro principatu populi & libertate iustè volunt rempublicam gerere, cùm viuos maximi fieri, tum mortuis honores haberi ad omnem memoriam duraturos: quod felix faustumq; sit, sciuit populus laudandum esse Lycurgum Lycophronis F. Butadem virtutis ac iustitiæ causa: eiq; à populo statuendam æream imaginem in foro, nisi sicubi lex eam stare vetat: dandumque in Prytaneo cibum ad o-

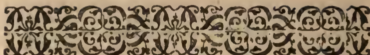
Lycurgi in remp. merita.

mnem

minem posteritatem quouis tempore ei, qui ipsius de propagine natu sit maximus: omnia eius decreta rata habenda, & à scriba ciuitatis insculpta in lapideas columnas debere dedicari in arce, ac poni prope donaria. ad columnarum scriptionem quæstorum populi debere pendere L. drachmas, ex ea pecunia, quam populus in decreta impendit.

TOMI II. FINIS.

IN II. TOMVM PLVTARCHI MORALIVM,

Annotationes Interpretis.

IN LIBRVM DE PLACITIS Philosophorum.

HIc *mihi præfari licet ac libet, multa me potuisse emendare ex Aristotele, Platone, Diogene Laertio, aliis: quæ vel adducuntur corrupta, vel ponuntur mutila. Feci autem intra modum quicquid feci, quia commentariis potius quàm annotationibus mihi res fuisset agenda. Mutilatè multa dici intelliges vno exemplo, capite huius libri primo, vbi natura definitur ex Aristotele: ita quidem, vt minimum Aristoteleæ disciplinæ sectatorem iure pœnitere possit, sic definire si didicisset. res est dubia. Verùm philosophorum sententia longè rectius (si quem ea siue diligentia siue curiositas tangit) ex Aristotele & eius interpretibus aliisq; scriptoribus etiam historicis, quàm ex hoc volumine petentur. Quod ego tamen nequaquam contemno, sed quid iudicem & sciam verum esse, propono, mei excusandi gratia, præsertim cùm non nesciam quosdam superbire citandis philosophorum decretis, abusos his libris. quorum librorũ alioquin sua est non pœnitenda vtilitas. Sed insaniunt, qui his libris lectis scire se putant, quid de quaq; in iis proposita re senserint Philosophi.*

LIB. I. CAP. III.

Bona pars huius capitis refertur ab Eusebio lib. XIV. προπαρασκ. εὐαγγελικῆς. qui volet, comparabit. mihi enim omnem lectionis diuersitatem annotare non libet, itemq; ordinis.

§. 1. Rem creare nullam potest.] *Ad verbum*, actu esse non potest. *rectè enim pro* Ἐνέργεια, ἐνεργείᾳ: *Eus. & pro* ὑποκεῖται, ὑποθεῖται: *quod significantius videtur, & mox pro* περιέχει, ἐμπεριέχει, *quod malo.*

§. 5. Colligendo.] *καὶ περίοδον. περίοδον est in manuscripto. ad rem, perinde est: sed sequentia* περίοδον *probant. Infra.* percipitur sensu.] *οἱ ἐπὶ μέρους εἰσὶν ἀναίσθητοι. Vel ἀναίσθητος, si autor voluit propriè loqui,*

loqui, hic stare non potest: si proprietatem neglexit, falsam sententiam gignit. Sola enim indiuidua sentiuntur, nedum ἀναίσθητος illo modo dici possint. Enimuerò philosophica & analytica rationes docent αἰσθητοὶ esse legendum. & pro ὦ οὐθεὶς, lego, ὦ ὁ τὶς τὸν τινὰ vocat Aristoteles indiuiduũ spectet, hunc hominem, verbi gratia, Plutarchum, Xylandrum. Scriptus hic mendositate impressis non cedit. interpretem saluo honore hic non moror. Denique mutilum esse locum de Pythagorica philosophia satis liquet.

Cap. IIII. Concreuit.] *συνίστηκε non συνίστη. sanè nostrum etiam cum indice melius congruit. apud Eusebium lib præpar. xv. pro συνίστηκε ἰσχημαπισμένος, legitur ἰσχημάτισται cap eodem βαρύτατος, πάντως. Euseb. βαρύτατα πάντων*

Cap. V. Ociosam esse materiam.] *ἀργὴν εἶναι τὴν ὕλην pro his verbis est, etiam in Aldino, vox vna ἀρχὴν. quod mendum animaduertere non ignaro veteris philosophia erat facile, neque fefellerat Budæum interpretem. mea lectio est manuscripti Codicis. & Eusebiana. Paulo ante τὸ σωματικὸν, Eus. τὰ σωματικὰ Πρὸς δὴ τὸν Πλάτωνα.] idem πρὸς δὲ.*

Cap. VI. Chelæ.] *αἱ δ' ἐπί οἱ χηλαὶ Sic emendassem etiam si non extarent apud Aratum hi versus 545. in Arato autem pro μετὰ δ' αὐτὸν legitur καὶ ὑπ' αὐτῷ. Sed quid attinet ea annotare, cùm φαινόμενα Arati sint in manibus omnium? Manuscriptus pro αἰγοκερῆι habet αἰγοκέρωτι. ed illud est magis poeticum. in fine huius capitis legendum,* superiora, & rectè habere censuerunt. *scribendum enim fuit non καλῶς, sed καλῶς ἔχειν, vt est perspicuum in manuscripto. neque vllo modo quadrat καλῶς. In Hesiodi versu non video cur κρείοντ', quod* principem *significat, vnde Homero Iupiter ὕπατος κρειόντων,* Creumq; *fecerit Budæus. Est enim epitheton, non proprium.*

Cap. VII. Melius.] *ὁ μίλιος, hoc rectè corrector reposuit, cùm Aldinus & Scriptus codex legant μιλήσιος. quo modo etiam apud Suidam priore loco legitur. Citat & hæc Eusebius, & μήλιος habet. De Euemero vide annotata in Isidem Plutarchi, à nobis. Callimachi versus sunt scazontes & constant si pro χάλκεον legas χάλκειον. aut potius sequare manuscriptum codicem, vbi pro πάλαι est παλαιὸν (tametsi τὸν πάλαι χάλκειον elegantius sit, quàm τὸν παλαιὸν χάλκεον) ex eodem pro ἀλέες legi ἁλέες. atque ita etiam Budæum video legisse. Vertit enim* conferti. *pro ψύχει in manuscripto est ψύχε. Equidem quid sit βίβλια ψύχειν, non satis video. fortassis eo sensu est dictum quo Terentius* homines frigere *dixit: vt intelligas, Euemeri libros ad suburbanum fanum prostitisse ac friguisse Versus hi apud Eusebium sunt omissi. Sequentia de Sisypho confusa sunt quis enim est ille, qui ἀνηρώθω φησὶν; In Callimachi versu scriptus ῥέξαι ante δαίμονι ponit, vt sit pentameter:*

—εἰ θεὸν οἶσθ'

Ἴσθ' ὅτι ῥέξαι πάντα θεῷ δυνατόν.

§. 2. Deum in igne.] *Δημόκριτος τὸν. apud Eusebium: Δημόκριτος,*

τος,

τος, θεὸν ἐν πυρὶ σφαιροειδῆ τὴν τοῦ κόσμου ψυχήν. *quæ lectio est haud dubiè genuina. Cæterùm non exprimitur, cuius sit hæc de Deo disputatio. Plutarchi quidem non est hæc sententia.*

§.3. Amateriæ.] διὰ ὅλης τῆς ὕλης. διὰ τῆς ὕλης, *rectius Eusebius. Idem & manuscriptus.* παραλλάξεις, *quod pro datiuo singulari restituendū est.*

Ibid. Primum ortus.] πρῶτον φύσει *non* πρώτη. *Sic manuscriptus & ipsa ratio. Euseb lib. 15 hanc vocem omisit.*

Cap. x. Corporis expers.] *legendum* οὐσία ἀσώματος. *Aldus & noster* σώματος. *quod correctu erat facilè, etiam si scriptus liber nos non monuisset. Sed & Eusebius rectè habet. Ex quo & reipsa didici* μὴ *expungendum, &* καὶ *ante* καθ' *inserendum in hac finitione. Iam* ἔξω γεγονὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ *lego cum Eusebio, pro* ὃ ἐξ ἀ- γεγονὸς τὸ ὑ. τ. θ. *quæ verba nullum sensum gignunt, ideoq; ea Budæus dissimulauit. Illa aūt sic intelligo Aristotelem alienū fuisse à sententia quæ mundum à Deo creatū dicit.*

Cap. xi. Cuius effectus est.] τὸ ἀποτέλεσμα, *lego* οὗ ἀποτέλεσμα, *rationem & vsum linguæ Græcæ respiciens. Post Pythagoræ nomen, intercidit relatio eius sententiæ, quam eandem Aristotelis fuisse non arbitror.*

Cap. xv. Locorum.] *pro* τρόπων *legendum dico* τόπων. *Nota est (ne longum faciam.) Hippocratici libelli hæc de re inscriptio.*

Cap. xviii. In mundo vacuum.] οὐδέν τι τοῦ παντὸς *Notissimum est Empedoclem versibus suam Physiologiam scripsisse. Itaq; sic legerem:*

οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.

aut κενὸν, *vt apud Homerum,*

Κεῖν' ὄχεα.—

Capite proximo. Receptaculum.] *lego* δεξαμενήν. *Sic & Aldus & manuscriptus. non* δεξαμένην, *quid intersit, notum est. itaque & supra legendum cap. 9.*

Cap. xxiv. E minutis construunt.] κατὰ συναθροισμὸν *lego, ex manuscripto. noster & Aldus* μετὰ. *præpositio hic locum non habens, & pro altera ob notarum similitudinem* κατὰ *&* μετὰ *introducta.*

Cap. xxvi. Lationem.] καὶ τὴν φθορὰν *legitur, euidenti falsitate. certe* φορὰν *scribi debuisse, è re ipsa liquet.*

IN LIBRVM II.

Titulo Breuis recensionis.] *Huius libri inscriptio in manuscripto est,* Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις, φυσικῶν δογμάτων ἐπιτομῆς. βιβλίον β'. *quomodo etiam in indice horum librorum est in nostro codice. & sanè de natura tantum obscuritate, non alijs item Philosophiæ partib. Philosophorum sententiæ referuntur, idque etiam præfatio præ se fert, vt hic esse genuinus operis videatur index:*

Lemmate Cap. iii. Et à prouidentia.] *Nam apud Eusebium huius capituli inscriptioni additur.* καὶ προνοίᾳ διοικούμενος. *Placet.*

Cap. iv. αἰσθητὸν γὰρ εἶναι διὰ τό. *Eusebius melius,* διό φησιν *& cap. 6. inscriuit,* Ἀπὸ ποίου πρώτου. *non* στοιχείου. *& deinde* τῆς ῥώμης τῆς σφαίρας, *vbi nos habemus* τῇ ῥύμῃ τῆς περιφορᾶς.

Cap.

Cap VII. Ex lumine & tenebris.] *legebatur ἀλλήλας. Sed Eusebianam lectionem reposui, perspicuè consentaneam, μικτὰς ἐξ ἀλλήλων. Idem rectius habet superiore versu ἐπ' ἀλλήλαις. nam & Scriptus habet ἐπ' ἀλλήλοις.* Post quintum sc. corpus.] *Legi enim πέμπτον γέ τι σῶμα, qua perspicuè vera lectio apud Eusebium, non δέ τι. & αἰθέρα omnino cum eodem legendum, pro ἀέρα.*

Cap. IX. In libro primo.] *ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κινῆ. Manuscriptus melius videtur distinguere, ἐν τῷ πρώτῳ. Περὶ κινεῖ Ἀριστ. &c. Sed falsa sententia Aristoteli tribuitur, vt & haec aliàs, & alijs. At enim Eusebianam lectionem cur non appono, cùm sit haud dubie genuina? πρὸς τὴν διάβασιν. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κινῆ Ἀριστοτέλης μηδὲν εἶναι κινεῖν. Inscribit autem capitulum modo si, Περὶ τῆς κινήσεως.*

Cap. XI. *Euseb inscribit Περὶ οὐρανοῦ. Atque eiusdem libri autoritate fretus τῆς ἐξωθεν ζώνης εἶναι legi & Depono pro ἧς qua & inepta erant & vbique recepta τὴν ἐξωτάτω γῆν. Et videtur haec sententia, qua coelum non esse nisi extremi terrae circuli reuolutionem statuit, optimè convenire cum eo, quod idem Anaximenes tradidit, stellas non supra terram, sed circa eam reuolui. Diog. Laert lib. 2.*

Cap. XV. *κατὰ μιᾶς ἐπιφαν] rectius Euseb. μίαν ἐπιφάνειαν & pro φαίνεσθαι φαίνεται. Hec nolui dissimulare, videri mihi aliquando Xenocratis nomen in Xenophanem, forte etiam vicissim mutatum* Caeterum Cap. XVI. Sub terram.] *ἀναξιμένης ὁμοίως ἐπὶ τὴν γῆν. Scriptus ὑπὸ habet pro ἐπὶ, rectissimè. Platonis sententia eadem in libro de oraculis defectu fuit relata.*

Cap. XVII. *περιλάμπεσθαι] Euseb καταλάμπεσθαι. Sed minuta hec quisque pro se obseruet.*

Cap. XX. Qui appareant.] *πυρώδων τῶν συνεχ. φαινομένων ex Euseb. inferendum est apud eundem ἐκπεφυσῶν πεπυρωμένων.*

Ibid. Discum vitreum.] *Eusebio vox δίσκος debetur, male omissa. & pro ἀνθοῦσθαι ex eodem διηθοῦσθαι legi. quod ad sententiam quadrat. Adscribam etiam reliqua, quando mihi quidem magis quàm nostra probantur ideoque ea secutus sum in vertendo. πυρώδες, τὴν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος κατὰ ἀνάκλασιν διαπεπεμμένην πρὸς ἡμᾶς αὐγήν. Καὶ γὰρ ταύτην, &c.*

Ibid. Pumicis spongiaeve.] *Nos nihil habebamus quàm κισηροειδής, mutile apud Euseb. est κισηροειδῶς ἢ σπογγοειδῶς. In proximo capite, ἐφ' ᾧ: melius quàm ὑφ' ᾧ: sed pro ἴσχεσθαι, ἐκ... scribendum ex Eusebio, & praecedente cap.*

Cap. XXI. Quantus & qualis.] *Haec quoque ex Eusebio correximus. Et reliquas varietates ordinisque diuersitatem tibi comparandas relinquimus. non enim iudicatu arduum est, quid rectè aut rectius legatur.*

Cap. XXII. Lunam autem moueri.] *Eusebius σελήνην pro γῆν habet: quod prob. & κλίμασι pro κλίμα. Inscriptiones capitum Eusebianas ego impressis praefero. XX. inscribit περὶ σελήνης. Idem in sententia Platonis ibi πυροειδοῦς habet γεώδους, quod nobis est ut περὶ μεγέθους σελήνης &*

 in

in eo vbi est Οἱ στωϊκοὶ σφαιροειδῆ, facit caput aliud, nobis κζ futurum. Περὶ σχήματος σελήνης. Cúmq; videam cum hoc consentire manuscriptum, non dubitem emendare.

Cap.xxix. Anaximander.] *Ἀναξίμανδρος legendum ex Eusebio & superioribus, quæ de Solis defectu disputauit idem. Nostri habent Anaximenem. Ἀναξιμένης. in Pythagoreorum opinione rectè cum Eusebio ἀντίφραξιν τῆς γῆς, ἢ τῆς ἀντιχ. pro συμφώνως, συμφωνοῦσι.*

28. 1. Octingenties millibus.] *Illustre detrimentum ex Eusebio exsarcitum hîc habes.*

IN LIBRVM III.

Cap.II. Ab his trabiformem.] *ἄλλοι δοκίδα. ἄλλο scriptus, idque verius iudicaui.*

Cap.v. Aquam exspuat] *πτύσει quidem liquidò habet manuscriptus codex. Noster ex Aldo πτύσει, quod nihil sonat.*

Cap.IX. Oecetes.] *Οἰκέτης. apud Eusebium legitur Ἱκέτης.*

Cap.XI. Primum adsignat.] *πρώτην εἰς ἄπει. Eusebius melius πρώτην. εἰς ἄπειρον γὰρ ἐρ.*

Cap.XIII. Non vt loco suo excedat.] *In libris vulgatis hîc legitur, fœda mutilatione, μεταβατικῶς τροχῷ δίκην ἐνζωνισμένην. Ex Eusebio nos locum transtulimus, qui habet, μεταβατικῶς, ἀλλὰ τροπικῶς, ἄξονι στρεφομένην ἀπὸ δυσμῶν, &c. nam δεσμῶν pro δυσμῶν fuisse falsum, vel cæco appareat, & in Aldino est & manuscripto δυσμῶν.*

Cap.XIV. *οἱ δ' οἰκητ. scriptus ἡ δὲ. forte ἢ δὲ*

Cap.XVI. Ob ardorem.] *ἔκκαυσιν. Euseb ἔγκλισιν. Sed nostram lectionem malo. mox ἐπὶ πλεῖον πίλησιν, (quid enim sit ἐπιπόλαιον πλύσιν,* ablutionem in superficie.) *legimus cum Eusebio. Versu proximo inserendum παραλυκίσασθαι, quod est* in salsuginem concedere. *Hanc vocem totam omisit corrector, cùm & in Aldino & in manuscripto sit παραλυκίσασθαι, quod memor τῆς ἀλυκίδος facilè sibi restituisset. Est autem & apud Eusebium ita vt nos scripsimus (nisi quid deest) παραλυκίσασθαι legendum. In fine capitis ἀπὸ τῆς, legendum ἀπὸ γῆς. Scriptus, Eusebius, ratio.*

IN LIBRVM IV.

Cap.I. Κατ' αὐτὴν.] *legebatur αὐτὸν. q. d. Euthymenem sensisse, mare externum esse dulce. manuscriptus habet αὐτὴν, suapte natura, pro καθ' αὐτὴν. nam adspirationem negligi non est prorsus inusitatum. αὐτὴν etiam Budæus legit. Cæterùm pro ἐξυδροῦν contenderim quouis pignore legendum ἐξιδροῦν. quod sanè etiam in scripto deinde reperi.*

Cap.VIII. Dispositi] *legi enim ὄργανα πεπηγμένα, vt habet manuscriptus adstipulante ratione, non πεποιημένα.*

Cap.XXII. Cucurbitulis cõparat.] *ἀπεικάζει, παρεικάζει, manuscriptus.*

ptus & paulò ante ἀεὶ, quod omninò repenendum est pro ἴσῳ, & pro ὑπ' αὐτὸν ἐπ' αὐτόν. Sed & reliqua sunt ut multa alia (& κόλπον nihil hîc facit) mutila & praua. in fine pro κινεῖ Budæus legit κινοῖ. quod probarem, etiam si scriptus errorem admisisset. Locus est miserè mutilus.

IN LIBRVM V.

Cap.2. Potiri se putant.] τοὺς ἐρωμένους ἔχειν. deest οἰομένους. aut aliud tale. Sed in his libris hoc emendandi genere uti nolui.

Cap.5. Hippo.] Hipponax septimo producitur. apparet alterum esse mendosum.

Cap.6. Sursum attracta.] περιανελκομένης. manuscriptus περιελκομένης: & in inscriptione capitis sequentis γίνονται pro γίνονται.

Cap.10. Tunc superfetationem.] Legitur sanè ἐπὶ σύλληψιν ἔρχεται suspicor legendum ἐπισύλληψιν (superfetationem) δέχεται: alioqui nihil hac ad propositum. Sed nimis multa sunt talia: & aliunde res melius cognoscentur. Quod Stoicis cap 9. tribuitur, Diocli adscribitur cap. 13. Sed omnia annotare non vacat. Cap 17. Stoicorum sententia est manca. Budæus nescio an librum bonum, an verò secutus sit suum sensum. In cap. 18 ἢ πέπτεται τύχῃ, nulla sententia fertè ἢ πίπτεται νοῦ. Sed & reliqua sunt manca.

Cap.18. Laboriosè gestato fetu.] Legi hîc τὸ κύημα, ut habet manuscriptus. Locus in nostro erat male distinctus, & κρῆμα legebat, nullo planè sensu, errore facili. paulò ante idem habet scriptus καθολικώτερον, quod melius est superlatiuo.

Cap.19. Esset densatum.] πυκνωθείσης τῆς τροφῆς. Scriptus τῆς δὲ καὶ τοῖς ζώοις τοῖς τροφοῖς. Manca sunt hac omnia, & inconcinnè videntur in compendium fuisse redacta, & si quis scire velit sententiam Empedoclis hac super re, multò commodius discet ex Simplicij in secundum Physicorum Aristotelis commentarijs, ubi de menstruis & causa finali agitur, & Βουγενῆ ἀνδρόπρωρα Empedoclea referuntur. Supra ex Euripide videntur versus prolati.

Cap.20. καὶ κόσμον.] Scriptus κόσμον.

Cap.26. Inflexi si remittantur.] καὶ πάλιν ἀνενδιδὸς ἀναχαλασθῆν. Sic & manuscriptus. Est autem hoc quidem monstrum lectionis. Videtur dicere ramos arborum inflexos si relaxentur, rursum in suam sese redigere rectitudinem. Quod Budæus ordinem capitum 23. & 24. inuertit, quem Scriptus quoq; habet, id nequaquam ratione caret.

Ibid. Vinum vino præstantius.] χρηστικόν. manuscriptus χρηστικὸν ego χρηστικόν.

Cap.29. Totum exagitatur.] ἐξ ὅλης κυκλεῖται. Scriptus ἐξ ὕλης. Sed in fine codicis hoc ipsum caput repetitum erat, ibiq; ἐξ ὅλης legitur.

IN PARALLELA.

Cap.1. Diodorus Siculus.] legitur Διονύσιος, Dionysius, mihi pla-

cuit Diodorus, *cuius bibliotheca extat pars.* Cynegiri *nomen alij aliter scribunt, & nolui curiosus esse. quod* Asdrubal rex *dicitur, cum* dux *modò Carthaginensium fuerit, non carere mendo suspicarer, nisi historia autor is perhiberetur, qui infra parallelo quarto Annibali etiam diadema tribuit, Græca fidelis et fide. Loqui autem videtur de Metelli victoria illa illustri, de Carthaginensibus in Sicilia parta, de qua Liuius lib. 19. Plinius 8.6 & Dionysius Halicarn. lib. 2.*

Cap. 3. Postumium.] *ποσθύνιον. legendum* Ποστούμιον, *quod est familia Romana nomen, & Φύρκας, non φαρκωμῶτας. Deinde vbi est* Μάϊος, *Guarinus* C. Marium *posuit: ego quin φάβιος scribi debeat, non possum dubitare vt sit* Fabius Gurges, *quæ vox λαιμάργῳ respondet. Græcos autem Latina nomina male tractasse, nemo ignorat, & de hoc libello scio quid sentiam: non impedio quin alij aliud.*

Cap. 5. Ad Celænas.] *κελαινὸν, alij κελαινὰς vocant, quod sciant, omnes.*

Cap. 6. Conatus.] *ἄκλεος Κονάτος Guarinus* Torquatum *habet, an ex libro, an è coniectura? nam* Conatum *quidem Valeriæ gentis cognomen, quod sciam, nullibi est. de* Metio Sufetio *vide à Sigonio annotata in librum Liuij primum*

Cap. 9. Fabula de Icario.] *Guarinus hic particulam de* Meleagro *habet, & alia quædam tria capitula ante Pausaniæ historiam, vt appareat alio eum esse codice vsum. Cæterùm huic capitulo nullum ab altera parte respondet, videnturque duæ narrationes de Saturno & Iano, Erigona & Entoria in vnum confusæ.*

Cap. 10. In Italicis.] Κλειτ. ἐν Ἰταλ *Guarinus legit* ἐν ἰνάτῃ *aut* ἐνάτῳ, *libro 9. idque puto rectum esse. Post in cap. de Bruto,* Οἱ δὲ τοδοκοι. *ex historia apparet* οἱ δὲ Βρούτου *fuisse scriptum. Sed illa* ἐν πολίταις, *&c. mutilata sunt. Sicut & hoc suspectum, quod* Italica Theotini *octauo parallelo.* Theophili *tertio supra decimum citantur, eiusdem fortasse autoris. Sic* Menyllus & Meryllus 14 & *26. parallelis. An parallelo 14. pro* Lamusio *(quod vbi fuerit, dicat qui scit)* Lanuuium *sit legendum, cogitandum propono. Quod autem parallelo 20.* μάγειρος *pro* μάνιος *sit legendum, ex Clementis Alexandrini* προτρεπτικῷ *constat, qui quidem eundem autorem & librum citat. Sequenti parallelo 62. 9. vocatur* Parthenius poëta. *nihil disputo. Sed certè pro* ὁ ποιητὴς, *lego* ἐρωτικοῖς. *Nam in Parthenij eroticis, cap 10. leges hanc historiam.*

Cap. 23. In Massylos.] Μασσύλους. *in Massylos: Guarinus.* εἰς μασσύλους.

Cap. 26. Mars ex Althæa.] Ἄρης Ἀλθαίᾳ *hæc sunt quæ supra posuisse Guarinum dixi. Præcedit autem asteriscus. nam illud capitulum est mendosum. Meleagri fabula notior est, quàm vt vel indicandam putem. saltem Ouidium videris lib.* μεταμορφ. *8. Mox* ἐν αὐτῷ, *sic correxi* ἐν ἑαυτῷ. *Narratio est inuoluta ob deprauationes.*

Ibid. Menyllus.] μένυλλος. *Supra id* μέρυλλος *quidam scriptor citatur, an idem?*

Cap. 27.

Cap.27. Noctuque fugit.] καὶ νυκτὸς ἔφυγεν. *Ante hæc verba omnino aliquid excidit. Ego non dubito, quin hoc dixerit, Telamonem cùm in Eubœam venisset, cum Peribœa (eam enim Aiacis matrem Apollodorus lib.3.bibliothecæ, alijq; perhibent) clanculum rem habuisse. quam pater ab aliquo ciuium vitiatam putarit. parallelo 29. in Ἀ'ρίσω Ἀ'ρισώνυμος, quis non omitteret vocem priorem?*

Cap.32. Iulius Proculus.] αἶπος δὲ Πρόκλος. Aetium *habet Guarinus. Historia nota est de* Iulii Proculi *hoc indicio, excogitata etiam Senecæ lusu. Sed fortassis ἄιπος scriptum fuit*, Obuius, occurrens. *Nomina Latinorũ hoc in opusculo pleraq; sunt monstrosa, vt Cap.28.29.34.&c. neq; volui menda manifesta persequi, vt Cap 35. ἀπασπάμενη τὸ ξίφος. Vbi legendum videtur ἀπασπάμενον. sententia per se aperta.*

Cap.40. Apharei F.] Ἴδας ὁ Ἀ'φάρητος *notum est esse legendum* Ἀ'φάρεως. *Sed præstat te ex pœtis & Grammaticis Græcis fabulam Idæ repetere & Marpissæ, est enim non ignebilis.*

IN COMPENDIVM DE ABSVRDIS STOICOrum opinionibus.

Cap.3. Opinionum vacuus.] καὶ ἄδοξος *Manuscriptus ἀδοξότατος*: vacuissimus *(vt ita dicam)* opinionum. *non enim hic inglorium, sed opinione carentem & falli nescium ἄδοξος significat, quales suos sapientes finx sse Stoicam nationem notum est δόξαν εἶπε β π.σ. γνῶναι τι. Videtur senarius, & puto me alicubi leg sse.*

Cap.4. Tremorq;.] βαμβακύζω. *Apud Eustath in Iliad.κ.375. citatur hæc vox ex Rhetorico lexico, & scribitur βαμβαλίζω apud Hesychiũ βαμβαλύζω. Prior senarius est etiam infra in lib. de communib. notitiis.*

IN LIBELLVM DE MONARchia.

Cap.1. Non per somnium.] ὕπαρ ἢ ὄναρ *non dubito, quin pro ἢ sit reponendum οὐκ. alludit etiam ad Homericum illud Odyss.τ.546.*

Οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν —

quod non sensit interpres. pro διαιρῶν legendum διαιρεῖν, aut forte aliquid aliud. neq; enim omnia satis cohærent.

Ibid. Quæ reip. forma.] *Quod est in Græco* ἰατὴρ, *non quadrat. sequenti adiecens legendum esse τις, aut aliquid tale.*

Cap.2. Deniquepolitia.] ἀεὶ πάντα. *pro ἀεὶ est legendum παρὰ, μετὰ aut ὑπὲρ.*

Cap.4. Triquetris.] καὶ τρίγωνα. *Scriptum erat βαρβίτων καὶ τρέβωνα in nostro: in Aldino erat βαρβιτον Sed compendij notam noster (vt sæpe) sev lu acceperat. Est autem Græcum ἡ βάρβιτος. vide Grammaticos. τρέβωνα etiam Aldus habet, quod instrumentum musicum nullum est: & decepit

decepit interpretem. ego non iam ex coniectura locum, quod poteram, sed ipso è Platone, qui citatur correxi. Locus est pagina tertia libri de Repub. tertij. τριγώνων ἄρα καὶ πηκτίδων πάντων ὀργάνων ὅσα πολύχορδα καὶ πολυαρμόνια, δημιουργοὺς οὐ θρέψομεν. *Versum Æschyli in fine restitui ex Plutarchi Demetrio & ratione. Suspicari licet* ἔφυσας *significare* inflauisti, *à verbo* φυσάω. *vt sit honesta translatio, pro* extulisti. *Sed ista mitto.*

IN GRYLLVM.

Cap.1. Tuo beneficio.] ἐν χάριτι σῇ *deerat* σῇ, *& legebatur* ἐπὶ τοὺς: *emendatio secundum coniecturam debetur libro scripto. infra* καὶ ποια τούτων *lege* τούτων.

Cap.6. Nuda cum virium fiducia.] *Scriptus rectè habet* γυμνοῦ τε τοῦ θαρρεῖν, *impressi* γυμνούμενοι τοῦ θαρ *quod nullam efficit sententiam. idem annotatum habet in margine* τὴν ἄμυναν. *ex eodem, & ratione* ἀπόλλυται *pro* ἀπόλυται *legimus.*

Ibid. Timiditatis affinem.] *Legi enim* τὴν τῇ δειλίας ἐπώνυμον δουλείαν. *In nostro aberat* δουλείαν: *in scripto* δουλείας *legebatur pro* δειλίας, *& deerat substantiuum, ad quod* ἐπώνυμον *pertineret. Itaque non dubito, quin locum rectè integrauerim. Vocat autem* δουλείαν δειλίας ἐπώνυμον, *quia leuiter admodum* ου *&* ει, *itemque* ει *&* ι *differunt literis.* ὑποπιπτόμενα *Græca vox est, eamque codex scriptus agnouit, & Aldus. Mox legebatur* δηλονότι, ὑφ᾽ ἧν: *magno sententia detrimento. cum sit conclusio argumenti: & scriptus hic quoque rectè, vt & alia quædam, quæ agnouimus. Scripsi etiam* κρομμυωνίαν *vnico* μ, *altero sublato, codicem nostrum sequens, & Latini Poetæ versus memor:*

Quodq; suam securus arat Cromyona colonus.

Cap.7. In Phicio.] περὶ τὸ φίκιον. *In scripto est* φικκιον. Phiccium. *Aldus & noster* φύκιον. *Sed non dubito quin nostra sit melior scriptura. Stephanus certè Bœotia montem* φίκειον *&* φίκιον *(ait enim vtrunque scribi) refert. Sed & Zeza in Lycophronem proximè initium* φίκιον ὄρος *nominat. Io. Regius interpres legit* φίκειον, *vt apparet. habet enim* Phiceium. *Iam quod ego scripsi* τελμησσίαν ἀλώπεκα, *habebat liber noster* πλημησσίαν. *codex scriptus per* ι *habebat,* πλημισίαν. *Caterùm ego Pausaniæ Bœoticis & Stephani etiam suffragio literariis fretus, vocem correxi. Fit huius vulpis etiam mentio in fine Metamorph. Antonini Liberalis nostrarum.*

Cap.20. Sisypho genitum fuisse?*] ἐκ τοῦ Σισύφου. ἐκ *non habet scriptus. Notum est Vlyssem creditū Sisypho fuisse satum. & apud Ouid. Aiax ei in certamine de armis hoc exprobrat,*

———quid sanguine natus
Sisyphio, furtisq; & fraude simillimus illi?

Caterùm versu huius pagina quinto & mendum est ad φύεται, *&, vt eruditis puto constare, mutilatus non paucis versibus locus. Sed & liber sine atque*

ne atq; etiam, nisi erro, maiore sui parte curtatus est. Sub finem κοράνθιον ἄμηρον quin sit vitiosum, nescio an fas sit dubitare. nisi quis hoc adfirmet, inter tam multas vrbes etiam Corinthum Homero fuisse patriam adsignatam, ego ὁμήρῳ legerem: aut ἐμπελικὸν, nam accipio de Glauco, qui cũ Diomede arma plus satu stolidè permutauit. Iliad ζ 152. quem Corinthium dici non est absurdum. qui non credit, locum totum perpendat, & Dionis vita à Plutarcho scripta initium legat.

IN LIB. NE VIVI QVIDEM POSSE SVAVITER secundum Epicuri decreta.

Cap.1. Fraudem imperitis facere.] *rectius*, in fraudem imperitos inducere. ἀποκρούεσθαι τοὺς ἀπείρους. *Vide ne legendum sit* παρακρούεσθαι, *quæ vox* fallere *significat &* decipere, *quod isti verberum captatores solent, itaque* in fraudem illicere: *non* amoliri. *quod (nimirum) sonat* ἀποκρούεσθαι. *tametsi & hoc potest vtcunq; tolerari: Ferronus*: ab instituto reuocari. *nescio quid secutus.*

Cap.2. Rependit mercedem.] *ἀποτίνει legendum. Sic enim loquimur, non ἀποτείνει Videtur autem hæc dicere, Epicurum & Metrodorum ab Heraclide male acceptos fuisse, iniurias Homero & alijs poetis factas ab ijs vlciscente. Nam alibi meminimus poetarum fuisse contemtores Epicureos Se illa præcedentia φθόνος ꝗ, &c. sunt mutilata & deprauata.*

Cap.3. Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον.] *alludit ad Odyss. χ. 6. & paulò post ad Phæacum professionem. Odyss θ 246.*

Cap.4. Suaui vita depellere.] *Paulò ante duo hæc εἶπεν & χρεία χρήσομαι ostendunt deprauatum esse locum, & personam excidisse. Cæterùm pro ἐξιτέον repeno audacter ἐξελάσαι Nam (nisi admodum cæcutio) hoc sibi vult Aristodemus, nimis esse audacem conatum rectà suauem vitam velle eripere, eaq; depellere eos, qui in voluptate finem bonorum collocent. debuisse potius per cuniculos tentari, ostendiq; primùm eos honestè non viuere: ita alterum huius futurum consequens.*

Cap.5. Dolori * neque.] *πόδας λαβεῖν ὀλιγθείη ἀλγηδών. verba hæc mendosa aut manca sunt, aut vtrunq; hoc dicere voluit, dolorem non vni tantum particulæ corporis, vt pedi Philoctetæ, leuiter insidere: sed alte radices agere. Nota est Philoctetæ historia, ac (vt apparet) ad Æschylis versus aliquos respicitur. De medica herba femine Plinius lib 18. cap. 16.*

Cap.6. Finem bonorum in animum.] *μεταφέρουσι τὸ πέλας. Hæc quoq; verba non sunt integra. τὸ πέλας si scripsit Plutarchus. concisè dixit, eos partem voluptatis meliorem (est enim ἡδονὴ πέλας, si ipsis credas, vt suspicor τὸ τέλος esse legendum) in animam transferre. Pro ἐκεῖνο ἡμᾶς, ausim ferè sponsione certare scriptum ab autore esse, ὡς εἰκεῖ νομὰς: & pro ἴξοντας, ἀΐξοντας. Alludit autem ad Telemachi verba, equum à Menelao sibi dono datum recusantis, quod Ithaca pratis & pascuis careret, neq; equis esset idonea Odyss. δ. 601, & ex eo Horatius ad Mecœnatem, epist. 7. lib. 1.*

lib.1.mox κατὰ φύσιν ἔτι κρεῖττον, lege κατὰ φύσιν εἴ τι κρεῖττον. Paucis post versibus οἷον δὲ σημειότερόν τι.forte ὥστε. nam οἷον δὲ ita potest stare, vt ineptissima sit vocum ac manca connexio. Sed pro χρόνῳ διαχυθέντα restituere χρόνος διαχυθέντα non dubitauerim. Quis enim nescit vina diffundi, & tempore meliora fieri, χρόνου συνδιωθέντος, & illam sacris etiam literis memoratam χρηστότητα conciliante?

Cap.8 Eluuiem quasi quandam.] ἐκκλύσματα Sic & Aldus: non, vt noster, ἐκκλήσματα. quæ vox, puto, nihil significat. Quæ sequuntur, obscura sunt. ἱμερθεῖ pro infinitiuo ἱμερθῆναι legendum, vt responderet τῷ ὑπολείπεται. rest: tui etiam ὑπέκκαυμα, quod ipsum quoque Aldus habet.

Cap:9. Carneadem subsannat.] Κορνιάδην. Quis Corniades iste fuerit, nondum comperi. nisi fortasse sic mendosè legitur, vt is Carneades sit, ad quem se relicto Epicuro Metrodorus Stratonicus contulit, vt scribit Diogenes. id quidem secutus in vertendo sum, vt probabile. Quod autem paulò post εὐστάθειαν, mox ἀπάθειαν legitur: quanquam hoc vtrunque habere locum potest, mallem tamen vnum esse vocem, eamque εὐστάθειαν. Nam Metrodorus summum bonum firma corporis affectione, huiusque definiuit explorata spe, vt Tullius aliquoties ostendit. & vt malim, accedit quod mox εὐστάθεια rursus apertè hoc sensu ponitur. Βεβαιοτάτην ἔχει τοῖς.] Legendum ἔχειν: non enim hoc ipse affirmat, sed Metrodori sententiam exponit.

Cap.10. Iactationibus obnoxia.] ἐσαεὶ φυλάττουσι vox huic loco parum commoda. malim σαλεύουσι aut ταράττουσι. Agathobulum videtur dicere, qui Diogeni & Suidæ Aristobulus dicitur, frater Epicuri. eúque nominat ipse infra, & in lib de λάθε βιώσας. Æschyli locus qui adducitur, sanè corruptus erat, ὦ δεῖνα σῇ πόλει. Eum ego ex Supplicibus poëtæ correxi. Occurrit etiam alibi & α. συμπος. γ'. Quod autem adijcit Plutarchus καὶ γαλήνης; videtur (si modò nihil decessit) in hanc sententiam dici: Suspecta etiam tranquillitas est prudenti nautæ. Non enim fidit, sed etiam cum sudum est, tempestatem subitò ingruere posse nouit. Sic Virgilianus ille gubernator, se cœli toties deceptum fraude sereni meminerat. V. Æneid.

Cap.11. Tot calamitatibus.] Viden' legisse nos, τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκηρον, hoc & sensus requirit, & habet Aldus. Corrector autem iste ἐπίκουρον vel intulit, vel tolerauit ridiculè. Mox Contuentium.] vitiosè legebatur περιορωμένους, itaque legi, idque reponendum, περισκοπουμένους. Quod autem in Euripideo versu σάρκα pro σαρκὶ reposui, ex libro περὶ ἐκλελοιπότων χρηστηρίων feci. ἢ τί περιμένουσι] mutila videntur.

Cap.13: Quo se Epicurus.] ἀνεκρέγκην, ὑφ' οὗ Ἐπίκουρος. Neque cohæret relatiuum cum antecedentibus, & ἀνεκρέγκην quid rei sit, non reperio: neque loci in mari, aut promontorij nomen esse puto. itaque amplius. Post.16. Quod sibi ita euenerit.] Locus est mutilus, & pro τούτῳ vel τοιούτῳ vel τοῦτο omnino scribendum fuit.

Cap.15. Finis non est fuga mali.] legi ἐν φύσει φυγὴ κακοῦ τέλος. sic omnino

omnino requirit sententia. vox φυγὴ *abest à codice Aldino, in nostro ante* κομψοτέροις *posita erat, sed in suum locum reiecta sententiam condit.*

Cap. 16. Vulgo receptas.] παρὰ τὰς κενὰς δόξας. κοινὰς *lege*, receptas vulgo, *quales erat tum de manibus, Cerbero, &c. & hodie apud multos est de spectris, animarum post mortem apparitionibus & ὄψιν ἰχούσας non est integrum. μὴ inserto legit interpres sequentia sunt manca, ibi* Ἐπίκουρος εἰπών, *nisi* εἶπεν *legas, & parenthesis sint ea, quæ ex Epicuro citantur.*

Cap. 19. Iucundam corporis affectionem.] ἐπὶ σαρκὸς καὶ σαρκός. *aut abundat* ἐπὶ σαρκὸς, *aut aliquid detritum est de hoc loco. prius verum puto esse: cumque abbreuiatè scriptum esset* ἐπὶ σαρκὸς, *aliquem integra addidisse, & ea recepta ab oscitante librario fuisse.*

Cap. 20. Sola animæ sentiente.] *legendum est,* ἅπαντες ὡς ἐν μέρει. *malè erat hic locus interpunctus, & apud Aldum quoque* νόμῳ *legebatur. Non omninò integra videntur, quæ proximè sequuntur ac præcedunt, sed hiulca, sensu tamen non obscurato.*

Ibid. Eheu mali.] *è tyranno sunt Sophoclis versus. Sed paulò post nomine autoru expresso alij citantur qui sunt deprauatissimi.*

Cap. 23. Dioptrica.] *Nescio qui factum est, vt* dioptica *imprimeretur. nam certè vox hæc nihili est. Quid sit* dioptra, *ne te ad Suidã ablegem, & alios: norunt omnes re[c]ti geometricorũ tirones & si hoc titulo librum scripsit Euclides, apparet eum scripsisse geodesiam, quã vocant* practicam geometriam, *id est, de vsu eorum instrumentorum, quibus cum radij aut emissi aut recepti ab oculo certa sunt ratione per sua perspicilla obseruati, omnis generis dimensionum ratiocinationes inde certissima scientia absoluuntur. Tales sunt dioptra quadrantum, astrolabiorum, &c. Sin aliter est,* ὀπτικῷ *aut* κατοπτρικῷ *legendum erit, ego* διοπτρικῷ *malo.*

Cap. 24. Apollodotus.] *vitio librarij est* Apollodorus. *cùm in priore editione sit Apollodotus expressum. Cùm enim esset in Græco* Ἀπολλόδοτος, *mutare nolui. indico tamen apud Athenæum lib. 10* δειπνοσοφ. *& Laertium in Pythagora* Ἀπολλόδωρος *legi. & Athenæus habet* Κλεινὸς ἐφ᾽ ᾧ κλεινὴν. *Laertius,* Κεῖν᾽ ἐφ᾽ ὅτῳ κλεινὴν *In Græcis epigrammatis* κλεινὴν *habetur, vbi quæ adducuntur, ipse legas consule De triangulo vide 1.47 Euclid. De corona Vitruuium 9.3. de parabola, in Conicis. aliquanto post* καὶ ὑπερεχαριζόμενοι *]malim, & credo scriptũ fuisse* ὑπερεχαριζόμενοι.

Cap. 28. Sed quæ cara Ioui.] ὅσσα δὲ μὴ. *versus Pindari, ridiculè in* βοᾶν πιερίδων ἀΐοντα *deprauati facilè corriguntur ex prima Oda Pythiorũ. aliquanto post,* καὶ συνοχεῖς περὶ τὸν ὕπερον. *sensus videtur* βαρύτερον *extritum requirere.*

Cap. 33. Ex astu in Piræeum.] ἐξ ἄστεος ἀλλὰ συνέβη. *Sic est in Græco. Ego ex ipso Plutarcho castigo idem hoc prope finem libri in Colotem referente,* ἐξ ἄστεος εἰς Πειραιᾶ κατιὼν.

Cap. 35. Consiliis nostris.] *Tria sunt oracula, alibi etiam relata, in Epaminondam, Marcellum, & Lycurgum.*

Cap.39. Vt ea vsus.] ὅτι χρησιμώτερον sensus requirit, non χρησιμώτερον, & pro τὴν καλὴν πρᾶξιν, credo τινὰ καλὴν πρᾶξιν esse scribendum. in superioribus multa sunt vitiata, vt ἴωλον, χαρᾶς. Et ὁ γὰρ τι φαῦλον ἡ τύχη, quid hic fortuna? ψυχὴ legerim locus videtur mutilatus. Sed omnia persequi non placet. Versus autem καὶ μήτι πάντως paulò ante positus, non est ex eodem petitus loco, quo prior. puto esse Herculis verba. mox ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέγα, lego μὴ pro ἐπὶ.

Ibid. Liberare Athenas.] scribendum Θήβας, ex historia, Thebas. Ἀθήνας liquidò falsum est. Plutarchus in Pelopida, & de genio Socratis. vexauit quidem Athenienses quoque semityrannus Archias Antipatri crudelitatis administer, de quo idem in Demosthene: sed non, ... huc pertinere. Porrò suspectus est mihi (neque puto, iniuria) locus iste. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέγα.

Ibid. Vescuntur Cerere.] alludit ad Iliad. I 341. inuerso sensu.

Cap.43. Omnes res negligere.] οὐδὲν ἐστι lego. non οὐδέν τι. compendium librarius non fuit assecutus. Paulò post ἀνείλετο, lege ἀνεῖλε.

Cap.45. Hyrcanos aut Scythas.] πρὸς Ὑρκανοὺς ἰχθῦς. Hyrcanos pisces non bene concoquo. neque mihi ... simile sit, haec de alimentis Caspiis mentionem inijci. pro ἰχθῦς scriptum fuisse suspicor ἢ σκύθας aut aliquid tale.

Cap.46. Ego autem contradico.] καὶ λέγω μεμψίμοιρος. Hoc μεμψίμοιρος stare vix potest, cum stat in contra Epicuri sententiam ..., neque eius verbis loquatur. Et paulò ante μὴ διαλιπεῖν, μὴ sententia refragatur. pro κοινὸν autem καινὸν quin sit scribendum, ne dubitandum quidem duco: & pro ἥττον, ἡ Nam ἡ, τοῦτο fecisse arbitror, vt prior syllaba repeteretur, assimita pro τ assumta. mox εἰ γ τοῦτο ἀδύνατον. mallem ἀδυνατον reliqua è versione nostra potest intelligi vt putarim legenda.

Cap.48. Scripsit in amatoriis poëta.] ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς ὡς. puto fuisse ... benaum fuisse, ὡς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς. Neque enim hoc vult scilicet, ad rem veneream omnes excitari sacrificiis. Sed sic ut res venerea etiam senum animos recreat: ita quosuis homines sacrificia animari χρόνῳ dissolue, mentis causa. Pro ἀλειτρεῖς lege ἀλετρεῖς, quae voce molitricem significari, vel ex Homero pate... Odyss. v.105.

Φήμην δ' ἐξ οἴκοιο γυνὴ προέηκεν ἀλετρίς.

Vide Eustath... ibi, & in Odyss η. ad versum 104. in sequentibus, ὥσπερ ἱερὸν δεχθῆς. & αὐτῆς, suspecta. forte ἱερεῖον. Et illud ἀνδρεῖον, quo hostiam significat, prauum esse videri potest, ἀχρεῖον ab autore fuisse scriptum. Videtur locus è poeta aliquo sumtus. & θεοὶ pro θεοῖς legendum. & ante ὑπὲρ πράττοντες, aliquid deest & περὶ θεοῦ δόξης σιωπῶντες, vitiosum.

Cap ... Magnus in cœlo Iupiter.] Ζεὺς ... ἐλαύνων. hae verba ... Πλάτων ... inserta erant, ibi autem errore locus nobis est, & ex ... habet ... ita onus à Iustino Martyre aliisque adducitur extat ... quarta. Pindaricus autem est Apollo ille θνατοῖς ἀγανώτατος ... in libro de oraculis defectu. mox θεοφιλῆ μὴ εἶναι ... sententiam

tentiam sec[illegible] [illegible] *Hermag*[illegible] *sententia.* [illegible] *ad ultimum* [illegible] *paginæ* [illegible] *dentur* [illegible] *esse,* [illegible] *& hec* [illegible]

Ἐκ [illegible] φαίνεθ' [illegible]

pro [illegible] *le* [illegible]

Cap. 54 Φι[illegible]] [illegible] *Empedocl*[illegible] δεῖ περὶ [illegible] *quam* [illegible] αὐτοῖ *ex sententia.* [illegible] *sunt plura quæ* [illegible] *huius libri, quam ut annotare omnia* [illegible]

Cap. 57. D[illegible]] [illegible] *Danaes alludere, ad* [illegible] *quam* [illegible] *tu imo: in quod aquam tamen* [illegible] *quam* [illegible] *gi homines* [illegible] *Ero* [illegible] *hic* [illegible] *pra* [illegible] *hic ipso* [illegible] *est* [illegible]

Cap. [illegible]] [illegible] *Homeri* [illegible] *dium* [illegible] *siderantur.*

IN LIBRVM DE DICTO [illegible]

Cap. 1. [illegible]] [illegible] *scriptus* [illegible] Se[illegible] [illegible] *citur,* [illegible] *in* [illegible] *telem lib. 3 Moral.* [illegible]

Cap. 2 Et fatu[illegible]] [illegible] *scriptus* [illegible] φι[illegible] *ἀγνο*[illegible] *quod restitue, ut* [illegible]

Ibid. C[illegible]] ἐπισχετ[illegible] *scriptus* [illegible] Si [illegible] *Agathon* [illegible] *l. bell.* [illegible]

Cap. 3 [illegible]] [illegible] *neutra lectio sicut* [illegible] *ut* [illegible]

Cap. 4 [illegible]] [illegible] *hac, neq.* [illegible] *dege* [illegible]

IN LIBELLVM DE AMORE PROLIS

[illegible]

mentio [illegible]

[illegible] gu[illegible].

Cap. 12. Qu[illegible] [illegible] *habiturum* [illegible] *[illegible] videtur* [illegible]

[illegible] *numerus* [illegible] *quidem* [illegible] *numerus* [illegible] *primi num.* [illegible] *impar* [illegible] *28. qui est numerus perf*[illegible] *quidem ex* [illegible] *relinquitur*

Cap. [illegible] [illegible]

Cap. [illegible]

[illegible]

Cap. [illegible] *ut se*[illegible]

Cap. 21. [illegible]

Cap. 22. [illegible]

Cap. [illegible] *pandrum,* [illegible] *summa* [illegible]

Cap. [illegible]

Cap. [illegible]

[illegible]

[illegible]

IN LIBRVM DE [illegible]

[illegible]

[illegible] Bœ [illegible] *ductum* [illegible] *initium* [illegible] *Cam* [illegible] *truncatum, & genuinum* [illegible] *cum* [illegible] *non* [illegible] *ex* [illegible] *aliquanti* [illegible] *falsum pro* [illegible]

Cap. [illegible] *non* [illegible] *quod* [illegible] *non* [illegible]

Cap. [illegible]

Cap. [illegible]

Cap. [illegible] *non est de Spartanis* [illegible] *in Lycophrone* [illegible]

Cap. 4. Auditus [illegible] *& legen-dum. quorum enim* [illegible]

Cap. 5. Simul [illegible] *habet* [illegible] *non* [illegible] *quod* [illegible] *ruit. Pau* [illegible] *legendum* [illegible] *ἐφ* [illegible] *describere* [illegible] *& in al-* [illegible]

IN LIBRUM, AN VIRTUS
doceri possit.

Cap. [illegible]

[illegible] *librarii* [illegible]

Cap. [illegible]

de Telchi [illegible]

Locus [illegible]

apud Her[illegible]

IN LIBRVM DE LAVDATIONE SVI IPSIVS

[illegible]

Cap. 1. Adde [illegible]

[illegible]

Cap. 3. Vt [illegible]

[illegible]

Cap. [illegible]

[illegible]

nimirum in eos qui alios ita laudant, ut inde pr[illegible] laudem [illegible], de alterius interim dignitate parum [illegible] sua laudat[illegible] consequantur, ut ipsi laude[illegible]tur [illegible] non [illegible], ubi assentando aliquid quem[illegible] aliud ab eo [illegible]uod pra[illegible], [illegible] dicant. Der ist das Wort / ein anders der Nort. *Atqu[illegible]* [illegible] *ἐργον.*

DE VACVITATE IRÆ.

Quando ita instituta est hac disputatio, ut c[illegible]oquium [illegible] Fun[illegible] Sylla: non [illegible] perspicuitatis cau[illegible] [illegible] are.

Cap 3. Homericam illam sciu[illegible] obce[illegible] [illegible] *à [illegible] libellos aliquot Plutarchi, inq; [illegible] dam Erasmus literarum columen & [illegible] singular[illegible] [illegible] comperi[illegible] quanam sit hac Homerica [illegible] enim [illegible] ptus hab[illegible], [illegible] (nam [illegible] in m[illegible] [illegible] ergo d[illegible]speret rudis lector, l[illegible] eum H[illegible] meri, a[illegible] quo[illegible] alluditur, & [illegible] cum hunc corrigas, ad[illegible]cribam. [illegible] est O[illegible] [illegible]*

'Ως εἶφατ' ἐν στήθεσσι [illegible] φίλον ἦτορ.
Τῇ δὲ μάλ' ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα
Νωλεμέως, &c.

Unde liquet [illegible] *c[illegible]* [illegible] *& rep[illegible]* nem uacuitatis, *quali eo lo[illegible]* [illegible] *big, temperan[illegible] proponitur Sane [illegible] garruli[illegible] [illegible] tur etiam vulgo, ubi hic ipse citatur* [illegible] *autem* [illegible] *dient[illegible] a est, si Eustathio credimus.* [illegible] *quo nauis alligatur in statione. Virg[illegible]. 4. Æ[illegible]* [illegible] *eam longinquam trans[illegible] em [illegible] probo. neq[illegible]e a[illegible]d* [illegible] *scriptorem reperi* [illegible] *Mex* [illegible] *pto annotatur pro* [illegible].

Cap 5 Vt [illegible] Ka[illegible] [illegible] *alius aliud a[illegible]ere[illegible] tamen* [illegible] *me* [illegible] *pparere sese* [illegible] *c* [illegible] *lao ira in Ant[illegible]um* [illegible] *56. Vocem autem ipsam Plutarc*[illegible] *interpretatur* [illegible] *gina* [illegible] *libri de prim*[illegible] [illegible] *qui sequuntur, ex* [illegible] *Euripide[illegible] in dict[illegible] Ca*[illegible] [illegible] *legendum* [illegible] *conuiualium quasi* [illegible]

Cap [illegible] [illegible] *S*[illegible] *corre*[illegible] [illegible] *q*[illegible] *fortasse*[illegible]

Cap [illegible] Quid [illegible] *ptas vter*[illegible] [illegible]

lego.nos [illegible] quod mutare volui, cùm res eodem recidat, & hoc meum quadret. Infra, φοβεῖσθαι scriptus φοβοῦνται & φερβεῖν. de quo alibi. In eodem est ἀμφιδήριστος [illegible]

Cap.12 Vt Sappho [illegible] σκιάμφω παρεῖναι δυναμένης. Quid [illegible], quæso, est? Hic locus [illegible] rose est corruptus. quod cùm interpres non sentiret, aut saltem dissimularet, sententiam planè ineptam Plutarcho attribuit. Legendum pro istis monstris, ὡς ἡ Σαπφὼ παρεῖναι σκιδναμένης &c Correctio debetur codici scripto. Ex quo & alia leuicula correximus quædam. quod de morsibus serpentum sequitur, non est integrum.

Cap.15. Proponam: spretis [illegible]. si καταφρονεῖν. legas, & post [illegible] distinguas incisum, de obscuro & hiante loco clarum & plenum nullo negotio feceris. In dicto Heracliti lege [illegible]. sic & alibi.

Cap.18 Sophocles. [illegible] scriptus [illegible] &c Locus obscurus quia Sophoclea ista perierunt. & hic videntur vel corrupta vel mutilata, [illegible] esse.

Cap.19. Causam in [illegible] dicti [illegible] in scripto [illegible] conuenienter. est apud A [illegible] tertia, problemate [illegible] ubi sane Clazomenius [illegible] hunc ipsum [illegible] hic nostri locum [illegible] ordine vigesimus Samium [illegible] quod [illegible] etiam de calumnia huic librum [illegible], [illegible] etiam statim loco subiecta. Et si fieri potest, ut de calumnia [illegible] ipsum ad nos non peruenerit. [illegible] intelligens non est, in diuersis libris adducet eadem a nostro. [illegible] obseruatu [illegible] dicere supersedeo

Cap.21 Vbi sit timor. [illegible] ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς, est in Cypriacis Stasini, ut habet Stobæus λογιῶν. Vide Euthyphronem Platonis, & nostrum in Cleomene.

Cap.23. Sumendis supplicijs. [illegible] εἶτα. Sic ex scripto restitue, cum pro εἶτα [illegible] obrepserit, ubi distinctio, praua [illegible] eum fœdauerit.

Cap.32 Qui neque Helconem.] [illegible] in scripto est [illegible]. Locus non integer.

Cap.3[illegible] Principis instar.] ἄρχειν [illegible], & in scripto ἀρχαῖα pro priore in margine. Sensum ego atque hoc secutus, cum in vertendo, & lege, οἷον [illegible]. In scripto etiam est [illegible] ὁμολογίας. ibique ἀφροδισίων [illegible] legitur. & θεῶν pro θεοῖς.

IN LIB. DE CVRIOSITATE.

Cap 2. Quantum ad Alizanum.] Ὅσσον [illegible] Ἀλιζῶνος. & in Aldino & in scripto margini nota est adiecta, quæ versum esse in textu [illegible] aret. neque hoc Erasmum fefellit, nam versu versum reddit, hoc [illegible]

Insula quam multa vel dres complectur aqua vi

Ἀλιζονα cur insulam reddiderit, nescio. Ego Ἀλιζωνα suspicor in hoc prouerbiali scriptum versu, qua urbs esset Ἀλιζωνα illorum H[illegible] quos Suidas Bithynos interpretatur, qui ita dicti sint, quod [illegible] gantur: *vi aquarum apud eam urbem abunde esse oportuerit [illegible] quercu foliorum, qua πολλα expectasi poetica hic dicuntur [illegible]* nibus *nos in Stephano diximus. Sed quod antecedit [illegible] senarij sunt duo ex aliqua vel comœdia vel tragœdia. Citantur etiam infra περὶ δυσωπίας*

Cap. 3. Domi dormire [illegible] *ἄδειν. multi mal[illegible] tari [illegible] affinitatem notarum an non id scriptus habeat, nisi quod spiritus est lenis. Certe oculos ob id exemtos esse Iupiter dedit [illegible] dormire. Scholiast. Aristophanis in Pace. In versu Homerico ex [illegible] Epicasta est etiam in scripto [illegible] non [illegible].*

Cap. 4. Perscrutans. [illegible] *scri. [illegible] habet: [illegible] Ἀθηναίους & infra pro [illegible] quod est multo concinnius.*

Cap. 7 Contemplatione duceris [illegible] *μεγάλων φιλ[illegible] nos θεαμάτων. & in senariis de Luna annotatum in margine [illegible] quod non probo, cum praesertim in quaestionibus quoque [illegible] & in vita Dimetrij ex Sophoclis M[illegible] versus citati [illegible] beant. Et [illegible] non [illegible] Luna conspectum nobis erit [illegible].*

Cap. 9. Semperque solus [illegible] *In libro de [illegible] & in scripto est [illegible], cum tamen in margine sit [illegible], hoc rectius [illegible] apparet.*

Cap. 11 Nunc ille m[illegible] *comica [illegible] scripto [illegible] carminis extat annotatum. Itaque ut [illegible] & defendi [illegible] puto pro [illegible] tamen puto legendum [illegible] tectum infra in lib. de garrulitate. 315 26 ad hanc rem [illegible] tur respicere. Post [illegible], pro [illegible] ex scripto [illegible] aperte legitimum.*

Cap. 12. Recte etiam Charondas [illegible], Thurinorum legislator. *[illegible] habet scriptus, qui non probatur. [illegible] reperiunt [illegible]* Charondam *de quo, ne alios nominem, [illegible] rum videlicet [illegible].*

Cap. 15 Offensum [illegible] *sic & scriptus. [illegible] tem [illegible] lego.*

Cap. 16. Mixtis [illegible] *&c. verum est Euripideus: itaque eum feci senarium. Plutarch [illegible]*

Cap. 17. Lotis capita [illegible] *Noster & Aldus [illegible] scriptus [illegible] qua vox lot[illegible] aut [illegible] qua cam[illegible] venatoribus dicuntur, & non [illegible] tuntur. Er[illegible] vigilantis. [illegible] non [illegible]*

quod[illegible]

quidvis odoratum persequi: sed nasi an aliquid tale adhibeatur, nescio, neq; ῥινηλάτας puto ullis Graecis notam rem esse. ad ῥυτῆρσιν porro verba ἕλκουσιν & ἀνακρούουσιν optimè quadrant neque sanè opinor etiam [illegible] habilia illa. Versus [illegible] quebatur heroicus, quod expressi.

Cap 18 Vilissimis rebus.] [illegible] χειρίστοις in scripto hic ad marginem, in textu ἀχρήστοις, inutilibus, quod ut mollius, ita & concinnius puto. pro διεξιόντα idem διεξάγοντα habet Dioxippo supernè signato. Sophoclis versus in Electra & qui infra de Oedipo, è tyranno eiusdem.

IN LIBELLUM DE ANIMI tranquillitate

Cap.1. Calceum podagra.] καλτίκιος. & annotatur in margine scripti, legi etiam pro ea voce πατρίκιος. Budaeus (quem gratitudinis causa nomino) calceum vertit: atque omnino hoc sententia exigit, uti sit [illegible] quae cum patricio ad pedem, anuli ad digitum, diadematis ad caput comparatio sit analogia. Ego non dubito quin καλκ[illegible] Plutarchus scripserit, [illegible] calceum [illegible], ut in vita AEmily Pauli apud eundem legitur. nam & [illegible] unus est promiscuè cœpisse pronunciari, demonstratu non perinde difficile [illegible] hoc loco alienum est. Librarium autem liberaliter [illegible] qui [illegible] & καλκιος & καλτι[illegible] vel scriptum vel pronunciatum reperisset, nihil interuersurus uno καλ[illegible]κι[illegible] utrunq; retulerit.

Cap.5 Postquam narratio[illegible] explicauit.] [illegible] παραπλ[illegible] in scripto annotatur [illegible] quae [illegible] eadem aut saltem παραπλησίων Paulo infra, & suauit[illegible] φιλῶς e[illegible] eadem inijcere, ut & aliquanto inferius καὶ ἡδίον & [illegible] τας pro [illegible] ex margine eiusdem. Infra in Epigrammate Agidis cap 10. quin sit τρυφερῶς legendum, non τρυφ[illegible], facilè Homerum qui legerit, sentiet. Infra porro [illegible] χων[illegible] [illegible] νιομεν[illegible]. scriptus ante [illegible] habet καὶ & legitur ειομενοι.

Cap 29. Cui hoc tantum] legi ᾧ δὲ τοῦτο μόνον, ἄριστα π[illegible] [illegible] cuique, aiebat Pittacus, hominum aliquid incommodi adest qui autem non nisi [illegible] unico aliquo malo urgetur, cum eo optime agitur. Legebatur ᾧ δὲ τοῦ μὴ [illegible] quae praua lectio magnum Budaeum [illegible] huius loci alio [illegible] scripti locum eleganti[illegible] restituimus. Eum subsequuntur senarij [illegible] Menandro, ut videtur, [illegible] etiam in libello de virtute & vitio adduxi. Caeterum aliquanto superius ista:

Cap.26. N[illegible] hi [illegible] ζειν, [illegible]. sunt versus senarij Iambici, & ἐ post μέλλει abundat, abesseq; a scripto Archilochi esse ex Aristotele & interprete AEschyli constat.

Cap.21 Megabyzo [illegible] ἐν δὲ Sic & in lib. de discrimine adulatoris & amici. Plinius tamen lib. hist. natural. 25 cap. 10. ipsi Alexandro hoc euenisse scribit. Paulo ante pro [illegible] est legendum Κρίσων.

ex libello de discrimine amici & adulatoris. & aliis μηλοβοτα τ [illegible] τ'. [illegible] sic omninò legendum, vndecunq; hæc Plutarchus desumpserit [illegible] sensit legendum etiam Budæus & ita est in scripto, nisi quod [illegible] desunt. nam in Aldino præterea accentus non rectè positi, & [illegible] pressum turbabat. Enimuerò in libello de Pythiæ oraculis citat [illegible] locus Pindari est prima oda Isthmiorum

Cap. 24 Apud Manes.] ὁ ἐν ᾅδου σχοινοστρέφων. *In æde P[illegible] Budæus loquitur de Ocno, qui spartum torquebat, quod asellus arroderet. Propert. lib. 4. Eleg. 3. alludit his verbis:*

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Æternumque tuam pascat aselle famem

Meminit huius picturæ Plin. 35 11 Sed vbi fuerit ea non refert nam mihi illud ἐν ᾅδου admodum suspectum est. Apud Pausaniam in [illegible] eleganter describitur, & pictura apud D[illegible] in tabula P[illegible] ea perhibetur. Apud Suidam tamen in ὄνου πόκας [illegible] ipsa re ἐν ᾅδου, vt mutare non libuerit quæ [illegible] culum vltima libri primi bibliothecæ paginæ rei non dissim[illegible],

Cap. 25. Vicissitudine quadam [illegible] παλιντροπ[illegible] *est, quod legitur in scripto supra hoc verbi notatum* πα[illegible] *scribendum quiuis videt*

Cap. 26. Vnicuique.] ἅπαντι δαίμων. *Hinc emendari [illegible] miani Marcellini locus sub finem libri 21 Cæterum hi ver[illegible] apud [illegible] mentem Alexandrinum sic leguntur, Στρωματ. 5 pag. 2[illegible]0.*

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμ[illegible]εστατεῖ
εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου.
ἀγαθός. κακὸν γὰρ δαίμον' οὐ νομιστέον.

Cap. 28. Quibus etiam absentibus.] καὶ μὴ παρόντων καὶ μὴ [illegible] *ex scripto supplendum. Quid enim inquit Menandri vers[illegible] & φησὶν, inquit, illud suspectum ex eodē scripto etiam ver[illegible] ad finem paginæ emēdarem, nisi mallem ex ipso Homero. est en. m[illegible] ad verba Sarpedonis ad Hectorem. Iliad 5.484*

Cap. 32. Ipse Deus, simul atque volam.] λύσει μ' ὁ δαίμων. [illegible] *est in scripto vitiatus. Est autem desumptus de Bacchis Euripidis [illegible] sunt Bacchi ad Pentheum vincula minantem. quæ Plutarchus [illegible]tissime, vt solet, ad philosophiam accommodauit, qui vnicus est p[illegible] rectè intelligendorum, vtiliterq; vsurpandorum quæ y dixerunt, modus. Ante Plutarchum Horatius noster eodem planè modo hunc [illegible] Euripidis locum* νοηματικῶς *exposuerat in epistola prioris libri quadam ad Quinctium.*

Ipse Deus simulatq; volam me soluet. opinor
Hoc dicit, Moriar. mors vltima linea rerum est.

Cap. 33. Fatuitatem quandam.] ἄνοιαν γάρ. [illegible] *ne sit* ἄνο[illegible] *dum. Quanquam etiam* ἄνοια *potest [illegible] vt [illegible] Nam mol[illegible] [illegible] etiam rerum suauium, & vt poeta ait,*

[illegible]

—ἀνὴρ καὶ πολυςὑπι. Scriptus non variat.

Cap 34 Horum non alius] ἄλλος. recte in scripto exstat. est autem hexameter

Cap. 35. Roris q... d.. m marini.] Αἰδοῦμαι τελέως σκυθρωπάσαντας. non intelligere me suspectas habere, non dissimulo.

Cap 37 Videntes, non i...] ... τις αὐτοί. ex scripto locus restituendus ἐρῶντες οὐχ ὅπως αὐτοί & πρείζουσι.

IN LIBRVM DE INEPTA verecundia.

Cap.7 Polysperchon.] lege Πολυσπέρχων, non Πολυπέρχων. & ita erat in scripti margine annotatum etiam infra. Dictum de hoc alibi. Paulo post præbenti præbebitur.] δειπνίζειν, αὖ δειπνισθείς. Sic restitue ex Græca linguæ proprietate. nam δειπνεῖν est cœnare δειπνίζειν cœnam præbere. Sic infra de fraterno amore, Ἀτρεὺς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν δειπνίζων. Qui de Laso Hermionensi cognoscere aliquid auet, indicem locorum in Lexpar... Emendat. li. 2 cap. 23 reperiet.

Cap. 11. I...] παραιτεῖται τὸ συμφέρον In margine scripti est παραιτεῖται quod probo mea versio ad vtrunque quadrat.

Cap. 15. Intelligo bene.] τὸ μανθάνω. alludit ad Euripidez Medeæ verba:

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά,
Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Cap. 19. Plus habent.] καὶ τὸ τῆς Ἀγησ. μὴ legendum, & ἴσι. non καὶ & ἴσ. recte scriptus & infra τὸ περὶ αὐτὸν ἰυγ. non περὶς.

IN LIBRVM DE FRATERNO amore.

Cap. 1. Dokana.] Quæ initio libri sunt περὶ τῶν δοκάνων, citat & explicat Eustat Iliad. p 744. Nota Π quæ geminos, sidus cœleste astronomi signant, valde huc quadrat. Interpretes nescio quid Philadelphi huc commentus est. De Molionidis vide Eustath. in Iliad λ 749.

Cap 4. Ingens profectò.] ἢ περὶ αὐτόν, εἰς τὸ ἐξευρηκέναι, scriptus habet, ἢ περὶ αὐτὸν εἰς τὸ deterius aliquanto, neutrum sententiam habet planam. ego suspicor legendum οὐ τὸ, pro οἱ του, putat. vt sit sententia, eum qui vel vmbram amici adeptus sit, existimare se non inani bono ditatũ. Ad hoc Menandreum etiam in libello περὶ πολυφιλίας allusum est.

Cap. 6. Euerti.] κατακλυομένοις scriptus, non κατακλυμένοις, quod nihil est. ex eodem & alia possunt corrigi id genus men... a. vt ἐπινεῖ, non νέω, &c.

Cap. 7. Aliam ducens vxorem.] ἐπιγαμῶν, lege, non ἐπιγάμων, quod

nullo sensu legitur & in scripto quoque ambigua erat [illegible] *autem est etiam* dicere vxorem [illegible] berorum. *vox satis nota. historia autem etiam in* [illegible] *dita, lectionem veram confirmat*

Cap. 8. Ad solis ortum.] Ἄστρων ἀνατολάς. [illegible] *Euripidea. Sed illud* [illegible] *apud Aristotelem* [illegible] *est E*[illegible]*lus, sed Iocasta, qui dubium* [illegible] *menere. Hoc autem* [illegible] *mulare,* [illegible] *multo magis probari, quam* [illegible] *nimquam imperia sint durabilia, itaque tantum ab* [illegible] *rem, ut etiam rogatos hic eos cuperē, quibus fid*[illegible] *pta, an nō ipsi qui* [illegible] *meliorum nota libris Euripideis* [illegible] *quae praeterea dignitas a ferre non absurda videris* [illegible] *prudensq; praetereo. Vide an non pro* [illegible] *legendum sit* [illegible] *Aliquot post versibus.* [illegible] χαλεπῶς αὖθις ἀναλ[illegible] *est* ἀναλαμβάνοιτο, *ut supra scripto. & pro* συγγ[illegible] *scriptus melius* βλέπεται, *quam* εἰδέναι, *etsi hoc supra est a correctore* [illegible] *tum.*

Cap. 10. Parari alios posse] ἄλλοι μὲν χάριτι φίλοι. [illegible] *ad Homerica Iliad. ι. 405. Statim,* Mulier illa Persica] [illegible] *quae marito & filiis fratrem praetulit. historia est apud Herodotum in Thalia.*

Cap. 11. Peccatis quibusdam.] [illegible] *legebatur* [illegible] *sensu* τὴν [illegible] τὴν. *Sed scriptus habuit veram & a nobis redditam* [illegible]*nem.*

Cap. 14. Permutationem.] τὰς μεταβολάς. τὰς μεταβ[illegible] *& hoc* [illegible] *praeter notatum. Idem paulo post* ἀπολογούμενοι [illegible] *quod & secutus sum paulo ante* [illegible] *tur* [illegible] τὴν. *de Agamemnone locus est Iliad. κ. 122.*

Cap. 22. Administrationem rei.] *ego* οἰκο[illegible] *scripto* [illegible] *hinc & ex sensu difficile non fuit corrigere locum* [illegible] *autem debui*, rei suae familiaris *verum ego suspicabar* οἰκο[illegible] *vel legendum, vel intelligendum, scilicet, fratrum oeconom*[illegible] *administros, non participes imperij: quo modo hodieq; in H*[illegible] *maximo natu filiorum principis viri hereditario prin*[illegible] *te, caeteri fratres quasi clientum & famulorum mu*[illegible] *audio. Paulo ante alluditur ad locum Homeri Iliad ζ 22* [illegible] *vulgariter.*

Cap. 28. Lauacris Ædepsiis] ἐν Αἰδηψῷ. *legitur in* [illegible] *to* [illegible] *multo rectius sed in Stephano nostro* [illegible] *rem abun*[illegible]

Cap. 13. Non dictum, sed factum. [illegible] ὁ λόγος. *utrunque neque inelegans est, &* [illegible] *tamen malo, ut* [illegible] *amplectatur.* [illegible] *mihi* [illegible] *suspectum,* [illegible] *constet* [illegible] *ibi fuerit.* [illegible] *non* [illegible]

a [illegible]

δυνάμεν, εἰτ' ἀλ' ... ῥᾴδιον nisi ... ὀλίγω, ... mallet & pro ... quod habetur in margine, est ... in textu ... ,pro verbo ... quod non cohaeret, legendum est ut habet scriptus, ... & in margine ... sed ... in textu. Quod sub finem libelli singularis est ... vocis ἀδελφός, obscurum est sed apud Athenaeum libro nono ... δελφὺς exponitur μήτρα, ut ἀδελφοὶ sint uterini. ao a pro ... positio, & δελφύς.

IN LIBRVM DE GAR-rulitate.

Cap 4 Prosiliret. *μηδὲ ἀναπηδᾶται. Hac quidem vox nihil (mihi notum) significat scriptus habet ... , quod magis utcunque probo. Cum enim lingua sit ... , voluit eam & reuolui miraculum non est ac fieri potest, ut allusum sit ad aliquem poetae alicuius locum, nobis nunc occurrentem ut in ... quod esse Homericum constat, Iliad. ι 226. alibi. Quid si est ἀνάπτηται, ab ... prosiliat? Sed μηδὲ in ἀλλὰ hic esset mutandum. Porro ... legit ... quod secutus sum Euripides ... in Bacchis.*

Cap. 5 Pe... *Locus Homeri exstat Odyss. ξ. 464. ... habet, ... & in margine ... Ex eodem ... & ... nostras correxeris. Item non habet haec verba ...*

Ibid. Pro sua quisque persona. *... pro ... est in scripto, quod non probo. Neque enim consulatum deliberatumve de ... propositis inter pocula puto: sed quenque symboli loco aliquid ... in medium attulisse.*

Cap. ... Alio vrgente neg... *... ... all... Homericum, cuius locus non ... neque vacat quaerere, ... ἐπέων.*

Cap. 12 Facundissimo. *... quid enim sit ... , scriptus ... sed hoc leue. Paulo post ... , ... non ... , atque in scripto supra vocem ... fuit alligatum, quam tamen ... liquet, ut etiam nullius codicis ... pro ... recepturus: nam non ob oris modo, sed ... aliarum corporis partium continentiam laudatur ... & Plutarcho ... perit ... legamus, ... porro apud Homerum Odyss. τ 494. ... λίθος legitur, ... κρατερὴν ... Sed non solet Plutarchus syllabas ... , quae ... , ubique appendere, ut aliis etiam documus. Id quoque ... nolui, quod de ... Pittaco ... & Bianti in libro de septem sapientum conuiuio ... tamen ... cum alius hoc ... potius crediderim, quam ut diuersum ... libros authorum ... , cum verum post ...*

probabile sit, & modò hunc, modò illum secutum. Neque est [illegible] notum, idem apophthegma sæpe diuersis tribui. De lingua cen[illegible]*ra & admoni*[illegible] *efficacior est D. Iacobi in sua ad Christianos omnes epistola. Paul*[illegible] παῤῥησίαν ἄγουσα. *quam mall*[illegible] *legere* παῤῥησιάζουσαν*, certè in scripto libro uersati qui sunt, ex nostra lectione illam à librario oscitante po*[illegible] *isse effici facile intelligunt.*

Cap. 14. Omninò autem.] πῶς δ' ὅλως *legebatur* ἄλλ[illegible]. *Sed in scripto expressius meo* [illegible] ὅλως *idq. sensui congruit, cui alterum officit. Omninò (inquit) qui suum arcanum alteri aperuit, id efferentem eum liberè accusare non potest. cur enim ipse non tacuit, si res silentio premenda erat cuius ignarus alter, qui eam effutiuisset? Sed pro* σπερ σεαυτὸν *legerem* ἤπερ, *sententiæ commodo. Sed non multum refert. Multo etiam rectius uidetur* [illegible] *nostrum, quàm* [illegible]*, quod habet scriptus. notum est erud*[illegible] *quid sit* εἴρειν*, &* ζωνείρειν*, adeoq.* εἱρμὸς.

Cap. 1[illegible] Lysimacho.] Λυσιμάχου. *sequitur* πρὸς ἑαυτὸν. *quod expunxisse*[illegible] *etiam* [illegible] *in scripto reperi*[illegible]*m. Si quis tamen omninò retinendum putat, interpretetur* seorsim, [illegible]um ad se.

Cap. 20. In mente numnam.] τί δαὶ, *non* δὲ, *scriptus. senarij sunt ac uidetur esse* [illegible] *legisimus. Infra* εἶπε, τὸν προδότην.] *sic scriptus. non* ἢ τὸν. *planè enim illud* ἢ *abundat proditorum horum mentio est etiam* περὶ τύχης *apud nostrum Quod ad* equos prodentem *attinet, alluditur ad Dolonis fabulam Iliad. κ.*

Cap. 22. Certaminibus de rep.] διὰ πολιτείας. *pro eo est in scripto* πολιτείαις. *Sed ego vocem bene elegantem retineo. qua etiam in suis thesibus* [illegible] *est Cicero ad Atticum libro nono, epistola tertia Iambicus autem octonarius* ὁ φιλάνθρωπος, *&c. extat etiam apud nostrũ in Poplicola. & Epicharmo tribuitur. Paulò post, legendum est cum scripto* κερδαίνοντα, ἡδὺν, ἀναλίσκοντα. *ubi nos male distincto loco verbi primam syllabam amisimus. Locus Platonis qui paulò post citatur, est in Protagora.*

Cap. 26 At Atticus.] *De hoc supra versus, ut conijcio, comici recitabantur, in libello de curiositate, 299 21*

Cap. [illegible] Non ineptè subiecit.] *lego* οὐ φαύλως ὑπέτυχε. ὑποτυγχάνειν *est* [illegible] *inijcere itaq. legitur in scripto, & usurpatur alibi a Platone* [illegible]*. non* ἐπέτυχε. *infra* λόγχη σιδηρᾷ πρὸς τοὺς πόγους ὁ ἀδελφὸς. *sic* [illegible]*ptus, articulo omisso, noster sententiam ambiguam reddiderat,* [illegible] ἀδελφὸς *adiectiuum iungi cum* σιδηρᾷ *videretur. prouerbium* [illegible] λόγχη σιδηρᾷ [illegible] *E*[illegible]*asmo illo Magno non male explicatum.*

Cap. 34. Semper debet.] τούτοις δ' ἀεὶ δεῖ. *Sic scriptus. pro* δεῖ, *impressi hab*[illegible] *sententiæ detrimento.*

Cap. 35 Profligantes.] τοὺς πρὸς τύχην ἀποβιαζομένους. *Sic scriptus, quamq*[illegible]*ομένους, quod nos habebamus, superne a correctore annotatum. utrum melius sit, obscurum non [illegible]*

IN LIBRVM DE AMORE DIVITIARVM

Cap.1 Diuitiæ in se] *Lege enim, τῷ πλουτεῖν οὐκ ἴσασι. Hic locus in scripto rectè habet, malè in impresso deprauatus. Paulò post κενὰ ὄχεα κροτέοντες. alludit ad Homeri Iliad ο 453. vocat autem hic* currus inanes, *quibus decertabatur, id est, vanitatem sumtuosam. Hic impegit Erasmus, nescio quos magnificos currus architectatus.*

Cap.5. Est hoc de Thrasonidæ malis.] *Totus hic locus è comœdia aliqua videtur desumptus: & confert diuitem, qui suis opibus non fruatur, cum Thrasonida comico, qui amica potitus, copiam sui facientem non amet. cuius adeo sit hæc exclamatio:*

Ἄπολλον, ἄνθρωπον τίν᾽ ἀθλιώτερον
Ἑώρακας ἄρ᾽, ἐρῶντα δυσποτμώτερον;

Sunt enim senarij sic legendi, & scriptus quoque comparatiuum habet pro ἀθλιώτατον:

Hominémne, Apollo, vidisti miserum mage,
Cuiresque in amore infelicius essent sitæ?

Cap.6 Huc adegit] *συνεχῆ ὀφειλέν. ita omninò etiam in scripto est sed monstri similis lectio & [illegible] πάγα post [illegible] noua incipit sententia δὲ autem ex scripto [illegible]*

Cap.10 Furtim potuerunt auferre] *οἱ ἀκνοῦντι, τι μαθεῖν. λανθάνουσι haud dubiè, & vel εἶτι, vel ὅτι. Sed ἀκνοῦντες non concoquo. verbum enim videtur requiri, quod furari significet.*

Cap.12 Iis non vti.] *Legitur οἱ μὴ χρώμενοι. sed οὐ ex scripto inserui, itaque demum argutè dictum est, aliás friget, non enim contra officium est, vti opibus suis. Sed vel non vti, vel male vti, in vitio ponitur. Mox,* cæca reuera sunt.]*legendum, ἀλλὰ τυφλὸς ὁ πλοῦτός ἐστιν ὡς, &c. è margine scripti. Eadem Theophrasti sententia tangitur in vita Lycurgi, qui hoc Lacedamone effectum dedisse perhibetur.*

Cap.14. Quibus omnibus tanquam.] *Inter κεκτῆσθαι & ἢ τὸ μηδὲν desunt hæc verba, quæ è scripto inseras, οἷς δεῖ πᾶσιν ἐμπομπεύειν ἑαυτόν. verum tamen ἐπιπομπεύειν potius quàm ἐμπομπεύειν sit legendum, quiuis viderit. ibidem etiam est οὐκ. ἀλλ᾽ οὐχ ὅμοιον γε, &c. & αὐτὴ ἑαυτῇ. & τ᾽ ἀγαθοῦ est supra τ᾽ ἀγαθόν. ante ἄξιον deest οὐκ, nisi interrogatiuè legas. μηδ᾽ ἐνὸς nouam inchoat sententiam.*

IN COMPARATIONEM ANIMI ET CORPORIS perpessionem.

Cap.1. Propter animúmne] *πότερον διὰ τὴν ψυχήν. in scripto est τύχην: nostra, quæ & verior est, lectione supra scripta sequentis versu τῷ γε pro παρὰ ex eodem & necessitate lectoris scribe.*

Cap.4. Eas se [illegible]] *ἐπιτυγχάνειν pro ἀποτυγχάνειν scriptus habet, & requirit sensus. Statim vero lege etiam ἐπεὶ pro ἐπὶ In-*

fra, ὥστε καὶ τούτοις χ[illegible]] scriptum, ὥστε καὶ διὰ τ[illegible], & [illegible] nem ἐκεῖν. τ. ὑπίαν. scriptum τὴν Ἀσίαν. Declamatiuncula [illegible] ruditi alicuius, nihilq; habere Plutarchicum, nisi si quid scriptor non admodum peritè est imitatus, quo facilius fero iacturam, quod totum [illegible] non extat: neque admodum cum correctore scripti libri laboro, vbi [illegible] quum inueniatur.

IN LIBRVM DE FORTVNA ROMAnorum

Cap. 3. Fundamenta Romæ iecit.] ὑποβαλόμενο. Budæus [illegible] ὑπολαβόμενος. ὑποβάλλεσθαι *videtur esse positum pro* o[illegible] *autem vbi vulgò legitur* ὃ ἔστιν ἱερὸν, *& mendosum haud obscur[illegible] ἱερὸν restitue ex scripto. Budæus* sacellum *vertit, siue libri boni [illegible] iudicium (quo mirum in modum polluit) secutus.* Vesta *autem d[illegible] lium stabile notari, non est obscurum.*

Cap. 4. Καὶ Λύκιος Κικιν] *scriptus* καὶ Λύκιος καὶ Κικιν *sed n[illegible] fero. quanquam Budæus quoq; ET interiecit, & fuerunt [illegible] Cincinnatum alij fortes* Lucij, *vt L. Manlius Vulso, & m[illegible] Papyrius Cursor, atq; alij. Mox,* ἔφερε καὶ Γάιον μάγιον, *scripti [illegible] inepta Claudij inculcatione. in versu legendum* ο παλιντοπα[illegible] *λοις Grammatica docet. Ego pentametro expressi. Sed e Pindaro [illegible] oratione de Alexandro posteriore, &* ἀντιπαύλοισι *legitur. Ad r[illegible] terest, & de hac licentia professus sum alias.*

Cap. 3. Obitu mox euanescere suo] εἶτ' ἀπτυσιν ἀηη[illegible] *in [illegible] voce puto esse mendum. nam &* ἀη[illegible]εια *minor est, quàm vt f[illegible] mentè debeat exprobrari. (præsertim cum res aduersa non multas [illegible] λειπλωτὰς) & κειδὴ, melius huc quadrat, eu[illegible] nel[illegible] e sub[illegible] qua splendebat. Enimuerò hoc a*cerbum *Budæus habet, cui vt me [illegible] oppono, ita κηδὴς tamen* acerbum *esse non facilè credo.*

Ibid. Non enim incerta.] οὐ μὴ γὰρ ὑπεύθυνς *Pro his in scripto e[illegible] γματιθης. Budæus* incompertam *reddidit. optimè. Nam ita & Hom[illegible] vsurpauit Odyss. γ 88.*

Κείνου δ' αὖ καὶ ὄλεθρον ἀπευθέα θῆκε Κρονίων.

De quo nihil auditur. *Significat etiam,* qui nihil audierit, *li[illegible] dem versu 184.*

Ὣς ἦλθον φίλε τέκνον ἀπευθής.

Vtranq; significationem Eustath. & Suidas agnoscunt. Cur ego vo[illegible] lo incerta *vsus sim, Pindari locus satis ostendit.*

Cap 6. L. Diadémato.] καὶ Λεύκιε διαδήματος. *Budæus quatuor [illegible] trum nomina planè omisit. Plutarchus in Coriolano* Vitt[illegible] *b[illegible] m[illegible] tionem facit: in scripto etiam erat* διαδήματος. *Sed horum M[illegible] storia non ita est obscura, vt non possit constare de emendation[illegible] [illegible] decernetur, ne scripto quidem libro [illegible]*

[illegible]

[illegible] *Cur* no[illegible]us *voce[illegible]ur, cum alioqui Scaurorum familia* [illegible] *apud Romanos fuerit nobilissima, ex [illegible] re hac discis.*

Cap.[illegible] Tempore vixit [illegible].] γεγονὼς ἦδη. *Etiam in scripto [illegible] gnum [illegible] à correctore [illegible], quod locum mutilatum indicat. deest au tem vox [illegible] ante [illegible] (quod sanè Plutarchicum minime est: etsi satis appareat de Charonea paulò supra posita mentione [illegible] libellum Plutarchianum fuisse) integra [illegible] pagina & amplius, hac ad verbum penè reperiuntur. Quod mox legitur de* Fortunæ templo *ab Anco posi to, quæ cognominis esset* fortitudini, *aut saltem affini nomine prædita: forte ad* Fortunæ Fortis *dedicationem refertur. quanquam eam Servio Tullo Liuius adscribit. Alioqui [illegible] Fors & Fortis, unde* fortitudo *deducitur, vicinitas est nominum, quæ ἀπὸ τύχης videtur: quam fort[illegible] autor studiose & con[illegible] institutam voluit dicere.*

Cap.15. Ex validis roboribus] [illegible]. *Scriptus* [illegible] *intelligit* quercina ligna. *mox pro* [illegible] *in scripto est* [illegible] *qui & Solonem* [illegible] *habet, ego nescio quid sit legendum. neutrum enim horum noui.* [illegible] *Marsici belli duces qui dam nominatur Papius,* [illegible] *Mutilus cum Popedio* [illegible].

Cap.16. [illegible] exercitio] [illegible] *scripto repositus* [illegible] *legeretur* [illegible] *mallem, ideoq;* [illegible] *Virgil.* [illegible] *& 7. Æneid. Consulis nomen,* [illegible] *ex historia & Numa nostri* [illegible].

Cap.18. In Abes[illegible]mis.] [illegible]. *Sic omnino est in Græco, scripto etiam, in quo pro* [illegible] *Cur*[illegible] *noui,* ἀβηοκύμας *quid sit, non inuenio. suspicor autem pro* [illegible] *esse reponendum in* [illegible]: *vt* fort[illegible] puellæ, *nec dum adulta satis, sed certo interim* [illegible] *habitus videatur.* [illegible] *dum hæc verba omisit interpres, quia* [illegible] [illegible] *dem succurrebat. Sed & illud,* [illegible] *videtur suspicandum.* [illegible] *nus quoq;* [illegible] *Budæo ignota fuit, vt & ab aliis præterita quam tamen ego non repudio* τάλας *enim* calathum *significat, nentium mulierum quasillum, ad quem Caneus Ouidianus a Centauris relegatur Plutarchus in problematis fuisse ostendit, qui inde* Talasium *dictum putarent, omen nuptiale: vt talem Venerem inter tam multas fuisse non absurdum sit.*

Cap.19. Non dimissurum.] [illegible]. *omninò legerem* [illegible] *quid Budæus legerit nescio: nam de* [illegible] *in* [illegible] *libris nulla mentio. sed & quæ sequuntur, integra non sunt.* [illegible] *scriptus habet, non* [illegible]. *Sed deest aliquid. Deinde pro* [illegible], *quod scriptus habet, & ratio probat, male legebatur* [illegible].

IN L

IN I. DE ALEXANDRI FORTVNA

Cap.3. Porrigentibus manus.] συνῆπ‍τον αἱ Ἀθῆναι. [illegible] *scriptum, idq; historia & sen, ut requirunt, non Θηβαι. neq; Budaeus historiā me[illegible] posthabuit.*

Cap.7. Prophthasiam.] οὐδὲ προφάσεως. *scriptum* προφασιν. *Apud Strabonem tamen lib 11. legitur* προφθάσιν. *de hoc alias. Idem* ἐμποδί‑ζουσα *habet. Sed neutrum ex[illegible] edit sententiam.*

Cap.10. Non Medicum.] προσηγορία τὴν μηδικὴν, ἀλλὰ τὴν Περ *legendum est*

Cap.13. Quomodo putas eum.] πῶς οὖν αὐτὸν ἐπὶ *for[illegible] uel[illegible] aut aliquid tale sunt & alia passim in hac cuiusq; unque autoris [illegible] enim Plutarchi esse non credo, & Lysandri dictum, ne caetera persequar, Dionysio tyranno tribuitur) declamatione, non optimè cohaerentia. [illegible] facilè obseruauerit. & finis non adest, nisi fallor. aut certe abrumpi[illegible] oratio penè insolenter. sicut & Fortunae oratio, cuius initio me[illegible] habetur. Idem de secunda oratione iudico.*

IN II. DE ALEXANDRI FORTVNA

Cap.9. Libertum se P.R.] ἀπελ ἑαυτὸν Ῥωμαίων. *Sic & scriptum [illegible] ratio. Nam non Romanum, sed libertum Romani populi se pro[illegible] [illegible] Mox* μέγα ἢ τὸ ἄρχειν, *scriptum* τοῦ *habet. deest vocula, deinde [illegible]* κιτιυβατεῦν ὑπ ἀνάγκας *probe.*

Cap.12. Luxuriant.] *Metri causa scribe* ἀδικητ'. *nam quid an[illegible] notauit, quod etiam, nemo) tres sunt senarij de comoedia aliqua [illegible] Paulò ante hexameter est* καὶ κι γυων *apud Aristophanem equ[illegible]*

Cap.14. Non plane.] οὐ πάντας, ἀπιν. *non* πάντα: *ex scripto [illegible] pulatur ratio.*

Cap.17. Ferreus ille.] σιδάρεος σκῦτος. *alludit ad poeta alicu[illegible] Doricum versum de homine durissimo alioqui, sed ut amoris emollitio [illegible] gebatur* σκύτος, *& in scripto spacium vocula erat, in margine [illegible] crassa, quae tamen* σκῦτος *videtur fuisse, quod sensus postulat. Paul[illegible]* τὸ διάδημα τῆς βασιλείας. *scriptus* ἀσάς. *Sed* φέρων *aut aliquid [illegible] sequentibus quidem integris.*

Cap.21. In Maragandis.] ἐν μαραγάνδοις, *supra priore oratione, [illegible] hoc idem refertur,* πρὸς μαραγανδάνοις *legitur paulò post habebu[illegible]* [illegible]ανδα. *mox versus Homeri de Iliad ι. totus erat etiam in scripto [illegible] de Minerua est Iliad δ 128.*

Cap.23. Parum abfuit] *lego,* μικροῦ δεῖν. *nam legebatur [illegible] & in scripto* παρὰ μικροῦ. *atqui neutrum erat Graecum. Si* παρὰ μικρὸν *legere velis, per me licet*

IN DE ESV CARNIVM I.

Cap. 2. Penetratu difficilli.] δυσ-διεκ-πέρατον.e scripto. nam concinnior vox videtur, quam δυσπέρατον. est autem δυσδιαπέρατον, quod non facilè discindatur, aut diffindatur, non facile intercapedinem admittat, atque, ut haud facilè penetretur. illud autem, ἐχειν τῷδ' ἐν quid sit? adiditur deinde ad alienum poetæ versum. me in tantilla repiget molestiæ onuscitandi.

Ibid. Radicem alicuius herbæ.] stirpis. est quidem φλοιὸς cortex sed quin herbam etiam aut stirpem significet, nihil impedit licere suspicari. Vide autem Plutarchum libri quinti Sympostacῶν.

Cap. 3. Lolij aristam.] αἰρας στάχυν. loliginis. sic scriptus nam αἶρας quidem non minus huius loci est vitium, quam lolium tritici, sed & ὀραβάχλω scriptus habet, ubi nos ὀραβάχλω. acutiores viderint quid sit substituendum pro hac voce: mihi ὀροβάγχη occurrebat nolui tamen acutioribus præiudicare. Statim. Quid? si quis orat.] τί ἂν εἰ τοιοῦτον. ex scripto. Neque [illegible] in omnia recte habent.

Cap. 4. Operam impendam.] valde sunt deprauata hæc, τὸ φύλασσον quid sit [illegible] Ego [illegible] suspicatus sum scripsisse autorem. oleo pro opera in iumenta posito, cum ad lucernam scripta essent [illegible] Sed hac est coniectura nihil aliud Post Sublatam.] [illegible] e scriptus rectissime ἀποχωμαζομένῳ.

Cap. 5. Non malleo.] τυπάνῳ quam vocem non noui. a τύπω videtur τυμπανον non abesse sua origine, ut fortasse instrumentum, quo feritur aliquid, significet.

Cap. 7. [illegible].] Hæc verba bis posita sunt, haud dubiè falsò. In scripto posteriore loco sunt ex uncta. Pindari verba desunt, nota in Olympicis vide prouerbium Sus Bœotia. de Heracleti dicto, alibi annotauimus. Autor se Bœotum facit. magnum Plutarchum esse vix credibile puto forte ἐκλογὴ sit ex eius oratione aut commentario hac de re composito: nam vel est id, quod posterioris orationis finis, nobis quidem, promittit? Reliqua non optimè cohærent.

Cap. 8. Machinam tollit.] αἴρει pro ἐρεῖ debere scribi, certum est. notum est quid sit machinam tollere, & πρὸς ἀπὸ μηχανῆς.

IN II.

Cap. 1. Recentibus.] νεοσφάτως. scriptus νεοσφάτως. sed alterum malo. in eodem erat ὠδίνας, quod est rectius, & est (ut apparet) versus hexameter. malim quidem κυκεῶ legere in eo, aut saltem (si quis ubreue vult, cùm in Homerico κυκεῶ ad apocopam accedere potuerit synæresis) κυκίων, miscens, ut ad originem nominis κυκεῶν versus respiciat. scriptus sanè habet κυκεῶν. nisi forte ὠδίνας participium est verbi ὠδίνω, parturio. Emẽdari videtur posse proxima periodus, si ita legatur: ἡ μὲν ἄλλαις καὶ ἀδύνατον ἢ διὰ τ.σ.τ. ἀναμφισβητητον, αἰσχυνόμενοι, τῷ ἁμαρτάνειν χαρισάμενοι κατὰ τοῦ λόγου.

Cap.

Cap. 3. Ac fastigia.] *περιφέρεια. nimirum deest* [illegible] *aut aliquid tale, sed περιέχει vox est hic nihil faciens legendum videtur* [illegible] *ψῆς, quod ὀροφὰς significet. Nam alibi Plutarchus* fastig[illegible] *&* [illegible] *disertè coniungit, hoc referens.*

Cap. 4. Initio.] *ἀρχῇ μοχθ. non ἀρχῇ. ex sententia quam alibi quoque à nostro positus senarius aperit & ὡς ante* [illegible] *tia tollit. & pro αἰσθητικός τι, αἰσθητικῶς γε* [illegible]*, est, ut & παρὰ τὴν φύσιν; pro* [illegible] *pro μόνη δικαίως, vellem* [illegible] *δικαίως.*

Ibid. Philosophiam ad Scythas.] *Σκύθας φιλοσοφ.* [illegible] *deest* [illegible] stat, apparet, videbitur, *aut aliquid tale. Sed & πυθαγ quid* [illegible] *aut agat, non video. & Pythagoras certè non negauit, sed affirmauit* [illegible] *quandam hominis cum brutis societatem. Stoicos negasse* [illegible] *aliunde euidenter patet, tum ex huius etiam orationis qualis* [illegible]

Cap. 5. Qui Epitedeius] *ἐπιτήδειος* [illegible] *ut &* Polemarchus. *Sed in libro de terrestrium cum aquatilibus* [illegible] *paratione, in ipso exordio idem legitur, ἐπιτήδειος* [illegible] *ut appareat non esse proprium, sed hoc significare,* dignum supplicio habit[illegible]

IN LIBRVM, QVOD PHILOSOPHVS PRÆCI- puè cum proceribus debeat colloqui

Cap. 1. Sorani.] *Αὐρκανὸς scriptus Σωρκανὸς habet Forte Σωρανός ea fuit nobilis familia. Erasmus quidem praeterit, & superne ad* [illegible] *μετιέναι, allitum φιλίαν τιμᾷν. & in Aristonis dicto εἶπεν pro* [illegible] *vereor, ne hae & alia id genus (si iudicem, non tam in librarios, quam* [illegible] *ipsum videar non nemini inquirere autorem: qui mihi* [illegible] *quam videtur Plutarchus magnus. quaedam tamen ex scriptis* [illegible] *in meo libro.*

Cap. 3. Inspiceret mores.] *ἐφορώμενον, non ὑφορώμενον. Est autem usurpatio Homerici versus Odyss. p. 488 quod non videtur* [illegible] *interpres. Loquitur autem de nobili Africani legatione, cuius mentio apud Tullium in Lucullo, alibi, & apud alios.*

Ibid. De Elenchis.] *in textu* [illegible] *λαων φιλοσόφων* [illegible] *est, suspicor scribendum fuisse περὶ ἐλέγχων φιλοσόφων.*

Cap. 4. Non est seditio.] *ἡ στάσις. apparet vel ex poetica* [illegible] *λίθοισιν, versum esse heroicum. qui stabit, si legas* [illegible]*, οὐδὲ τι, &* [illegible] *λίθοισιν. Mox:* administri sui. [illegible] *proprium nomen est* Prospolos, *an* administrum *significat* [illegible] *ro, & rei non meminit sed posterius amplector. Versum apparet esse heroicum, sed* [illegible] *non congruit, forte* [illegible]*, aut quod in margine scriptum est* [illegible] *quam tamen voce non probo,* [illegible] *quidem antiquum Eustathio videatur. ibidem pro* [illegible] *legitur* [illegible] *& in margine* [illegible] *columnis* [illegible] *etiam* [illegible] *tametsi una syllaba minus. Vtut legendum sit (neque*

enim μηδὲν improbo, etsi vox ambigua est sensus videtur, ut etiam Venerem iis, qua praescriptione amoris malis artibus circumuenirent & expilarent adolescentes.

Cap. 5. Eos duntaxat.] *Heic μὴ in ἡμᾶς μὴ μᾶλλον liberè expunxi.*

IN LIBELLVM AD PRINCIPEM INdoctum.

Cap. 1 Atque est homo.] *ὡς ἀνὴρ ἔφυ. in scripto notatur legi etiam ἔφη. vtrumque stare potest. ex Lucullo Plutarchi apparet ἔφη rectius legi, vbi hoc ipsum refertur.*

Cap. 3 Oromasdes.] *Persarum deus, vt apparet, nominatur μεσομάσδης a Plutarcho Ὠρομάσδης & Ὠρόμαζος etiam vocatur, in vita Alexandri de Iside, in Psychogonia. sic & ab aliis. μεσορῆ quidem mensis huc nihil facit.*

Cap. [illegible] Ius & fas.] Κλειτὸν δή. *Hoc κλειτὸν perspicuè falsum obrepsit, neque [illegible] quid pro eo reponendum forte γε [illegible] aut οὐκ οἶδας, vt in Alexandro Plutarchi, [illegible] hinc elapsum reduxi, cuius mox [illegible] ex scripto [illegible] etiam sententia flagitante, [illegible] Mox pro ὠφελείας [illegible] ὠφελίας. Sed [illegible] certe [illegible] vel [illegible] quàm vtilitas [illegible] attribuitur.*

Cap. 7 Suum adiungentes.] *legi enim πάθοντι αὐτοὺς. est etiam in scripto [illegible] paulo supra, πραγμάτων μνείας. in margine est [illegible] quoque legi posse & verè.*

Cap. [illegible] Dementiam [illegible]] *ex eodem margine ἄνοιαν scribendum pro [illegible] Erasmum falleret, factum est vt redderet, affectibus est [illegible]*

Cap. [illegible] Namque statim] *οὐκ [illegible] ἤδη. Infra de virtute morali legitur [illegible], & pro [illegible] σάλῳ.*

IN LIB. DE VIRTVTE MORALI.

Cap. 3. Excitauit.] *ἀγείρας. scriptum ἐγείρας. Locus est in Menone. Plutarchus apertius eodem alludit initio πολυφιλίας. Paulo superius [illegible] διαιρέσεσι. scio posse hoc ferri, si inter voluptates & earum tempora diuisionem velis interpretari. ego tamen eo [illegible] τοῖς αἱρετοῖς suspicor fuisse scriptum, aut αἱ [illegible] interpretatio vtraque satisfacit.*

Cap. 5. Principium exhibeat.] *ἀρχὴν διαφορᾶς καὶ [illegible]. hæc non sunt integra, [illegible] διαφορᾶς καὶ [illegible] scriptus, & [illegible] in margine. fortè nostris deest verbum [illegible], aut simile.*

Ibid. Gubernante opus habeat.] *δεόμενον, s. τοῦ κρατοῦντος, κυβερνῶντος, συμπαρόντος, aut quidquid tale, quod excidit ἐπὶ [illegible] Verum ἐπὶ πλεῖον, quod placuit.*

Cap.9. Non foris vagetur] *πλανώμενον ἔξωθεν. legendum ar... πλαζόμενον, ne longius abeat à vestigiis veræ lectionis conie... ura.*

Cap.11. Quæ semper eodem modo.] *περὶ τὰ ἀεὶ καὶ τὰ αὐτὰ, m... strum est fortè περὶ τὰ αὐτὰ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως. Nam τὸ αὐτὸ vo...are videtur id, quod sui semper simile est, neq; fit ἑτεροῖον πως vlla mutatio...e. quo pacto Deus verissimè dicitur ὁ αὐτὸς, Psal ρα.*

Cap.13. Eiusque gratia appetitus.] *καὶ δεομένη διὰ τῆς παθητικ... videtur legendum καὶ δεομένη διὰ τοῦτο τῆς, &c. vt τοῦτο ad συμμ... re...eratur: itaq; etiam sic conuerti.*

Cap.15 Stuporem animi nullo sensu.] *ἀπαθείας. Hæc ἢ de meo in-sererem: nam vox ἀναισθησίας corrigit vocem ἀπαθείας. & Stoici ...πα... hominem ita fingunt, vt tamen ἀναίσθητον eundem ipsi non profitean-tur.*

Cap.18 Impellit ira.] *ἕλκει γὰρ ἤδη sic & scriptus. & su... ra ad ...rinci-pem indoctum. & versus aliter non stat. & κοὔ τ' rectius ...ic legitur Prior Iambicus ex libello de poetis audiendis & metro ac sensu est ...men-datus, ἀνηρέτησαν & sententia flagitabat, & scriptus habet. Iam in Ti-monis Sillo legendum est ὁπ πῆ ὁρμήσαι, & μῦθ... pro ... legitur in Symposiacis 7.5.*

Cap.20. Æquabili quietem.] *ὁμαλὲς καὶ ἄφυκτον. lege cum scr...to ἀσφυκτον. quod motus & exagitationis est vacuum.*

Ibid. Felis metu.] *γαλῆς φόβῳ. ex scripto reponendum pro γαλεο... ...φῳ. & versu priore μόνοι idem rectè pro μόνον.*

Cap.21. Non animaduertentes.] *id est, qui non animaduerta... verba hæc ὁ συνορῶντες non sunt integra, neq; sententia cohærent, refert eorum sententiam, qui affectus ipsius ἡγεμονικοῦ motus & opiniones pu-tabant. & si legas, ὁ συνορῶντας quarto casu, congruent omnia.*

Ibid. Euidentiæ.] *παρὰ τὴν ἐνάργειαν refellit hanc opinionem, ... euidentia & sensuum iudicio pugnantem legebatur ἐνέργειαν. sed is error etiam alibi fuit à me notatus, & mox idem τὸ ἐμφανὲς dicit denique etiam infra Stoicos in æquandis peccatis errantes notans, idem habet*

Cap.26. Et adolescentes.] *ὥσπερ αὖ καὶ. Scriptus ὥσπερ οὖν non pla-cet, cùm aliud exemplum superiori subiungatur. Mex... το μειλίσσει ... μειλίσσει, & ἢ καὶ αὐτοῖς τρόπον τινὰ διὰ τὴν ἐνάργειαν alias nullus ... sensus. & mox. δυσφημίαν· εἰ τὰ αὐτὰ πάθη, &c. Hæc quin sit genuina le-ctio, docti, puto, omnes fatebuntur. Paulo ante in senariis de duplici vere-cundia εἶκαν mutandum in οἴκων, ex scripto, ita quidem etiam flagita... sententia.*

Cap.27. Conturbationes] *quid vocabuli sit συνίεσεις, nondum ... dici. ego συνιορχήσεις legi, quod & vicinum voci nihil significanti est, ... à sensu minimè alienum. agitationem enim quandam ac conturbatio-nem aut ...enquassationem significat: vt cùm in o... qua... oquu...tur, tud-cula vel cochleari exagitantur ἰορχὴ cochlear ...gn... are ...a... doc... unde ἰορχίζεσθαι,* durch einander rühren. *neq; sane sophistis ac διαχαν... ag...*

agnosce,& διαχρύσοις aut aliquid tale puto Plutarchum scripsisse. nam non ita muliēbri post voce διαχρύσαξ vtitur hac significatione 437 3.

Cap.31. Fuit isto tempore.] τὸν χρόνον. *Hic versus non constat. & ex loci sententia legendum videtur:*

τὸν χρόνον ὅτ' οὐ ταῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' ἐψηφίσθη.

Sic autem victus vertissem:

Fuit isto tempore,quo non hæc decreuimus,
Sed illa.——

Cap.34. Auellere.] *addēdum* colliquandóve separare.] ἀποτήξειν. *legitur* ἀποδήξειν, *quod est*,mordicus auellere, demordere: *sed nunquam potui credere rectè sic legi.*

IN LIB. AN SENI GERENDA SIT RESpublica.

Cap.1. In altas.] *εἰς αἰπεινὸν,non* ἐπεινὸν. *extat & in comparatione animalium terrestrium cum aquatilis.*

Cap.2. Arci tyrannicæ.] ἐκεῖ τοῖς τυράννοις. *legendum* τυραννείοις, arci,in qua tyrannus munita stipatus, quasi in carcerem compactus,viu[illegible] *συγκαταβιώσῃ lego,non* σας.

° Cap.[illegible]lum °At.] *οὐ γὰρ τοσοῦτον. Locus mutilatus.quod vbi sensi,asterisc[illegible] margini addidi supra ibid.4.* Non male.] *μὴ κακῶς. aut μὴ aut nihil lege,aut scribe κακῶς.si sententiam commodam quæris.*

Cap.7. A filiis.] *ὑπὸ πολλῶν.immò ὑπὸ παίδων. Certè & Cicero in Catone,tradit a filiis Sophoclem accusatum,quod desipiens rem familiarem neglegeret,& Lucianus περὶ μακροβίων filium Iophontem accusatorem nominat: & cur eum πολλοὶ accusassent? Facilè etiam parodi Sophoclis verba ex ipsa tragœd a correxeris.*

Ibid. Paulum tragœdum.] Παῦλον. *Hic quis fuerit,nescio:certè nomen meritò suspectum mihi esse quiuis crediderit. Interpres* Polum *posuit,nescio quid secutus. non equidem memini,me nomen eius inter tragicos alibi aut ire aut legere. nisi quod pro histrione sumitur in Politicis præceptis,& de gloria Atheniensium,quod huc non facere videtur.*

Cap.9. Voluntne eum.] *πότερον ἀφροδισίων Locus lacer.& vox αὐτῆς non quadrat quid si ἀφροδισία ναύταις scriptum fuit. vt nautis conferat,naui non in portu constituta,sed in alto deserta Veneri festos agentibus diis? sed nihil tale de nautis compers. Videant docti. Interim dubitari non puto, an pro ῥιπίζειν non sit ῥαπίζειν legendum. ἄλω autem pro ἅλω lego.& ibi docui ἅλω etiam fœminini esse, quod volant, generis.*

Cap.11. Quorum quasi opifex] *εἶτα δημιουργός. ὧν haud dubie,aut fa[illegible] ἂν οἷον.*

Cap.12. Quomodo Del.] *ὥσπερ γὰρ οἱ τὸ Δηλ. vel γὰρ abundat,vel deest aliquid. Prius puto verum.*

Cap.16. Æs vsibus.] λάμπει τῷ ἐν. *Senarius est, & χαλκὸς initium alterius, qui etiam hoc ipso in libro integer refertur, pag. 481 Locus autē est mutilus, & videtur tale aliquid fuisse χαλκὸς τῇ δὲ σώματος ἀσθενείᾳ οὐ τοσοῦτον χαρίν. Sed & illud ἰσφαλμένα non caret.*

Cap.18. Missam iam nunc.] κατανδύεν κινήσ. *apparet ἤδη fuisse scriptum: sed quid pro κατανδύεν scribi debeat, non assequor. In voce ἀμφιπόλων alluditur ad Odyss. α. 190. Ex horto, seu hortenses philosophos dicit Epicureos, ex aliis Plutarchi locis, ac aliunde est notum.*

Cap.19. Tumultum & strepitum.] *Si ῥαχίαν ποιεῖν rectè scriptum est, sanè tralatio est non nimis verecunda, vt tumultum & fremitum significet, qualis est fluctuum maris ad ῥαχίας profectò autem sequenti pagina rursus ῥαχία est cum ψόφῳ coniuncta, versu à fine quarto. neq. ita multò post Agamemnon rex regum dicitur: quod si ita scriptum est, eo dicitur, quod subse reges multos ea in expeditione habuit.*

Cap.23. Sicut Ibin aiunt.] ὥσπερ τὴν ἶβιν. *quid res aut materia medica sit ἶβις, adeò non reperio, vt mendosum non dubitem locum. βρομώδης* virosum *significat.* D. Ibide *aue accipi posse quis putet, aut quid ei cum rebus aromaticis rei? Fortassè ἴβηξ est scriptū, aut quiduis aliud. Videant natura rerum periti.*

Cap.25. Facere se hoc.] ἐπὶ πόδα ποιεῖ. *Post hac v[illegible] ut asteriscum signari. Desunt enim alia, quibus causam reddit, [illegible] vesceretur pane. Polybij liber, ex quo hac referuntur, periyt. & tam[illegible] apud Tullium in Catone, ac in Suida collectaneis ac fragmento Diodori Siculi de libro 32. plura de Masanisse senecta ac duritie referuntur: tamen inde, quod hunc impleat locum, peti non potest, quod sciam.*

Cap.29. Omni magistratu.] πᾶσαν ἀρχὴν ἐπαιρόμενοι *Sic Græcos loqui non puto. ἐπαιρόμενοι lego. 208. 40. Quod de sacerdotibus Ephesia Diana scribitur, ὁμοίως ἐκάστου posterior vox in ἔχειν aut in ἐχόντων mutari debet. in vtrum, non contendo. Certè Strabo lib. 14. Eunuchos scribit fuisse Diana Ephesia sacerdotes, qui Megabyzi dicerentur: sed ita, vt secum haberent sacras virgines. de quibus vt accipiam monet ista terminatio in ων, et si accentus non respondeat, vitio (vt infinita alia) librarij fortassis. nam καλῶν quidem accusatiuum requirit: nisi insolenter loqui voluit Plutarchus. Mutila sunt quæ sequuntur, sensu interim liquido.*

IN LIB. DE PRÆCEPTIS GERENDÆ REIpublicæ.

Cap.2. Ferre fortunam.] λαθρὶς καθύπερθε χαλάσας. *Verba sunt Poeta alicuius, Pindari puta, aut alius Lyrici: sed corrupta. Scriptus habet πυρῶσαι. mallem πυρώσαι. Sed nominatiuus deest, qui cum χαρίζει (super ζ in scripto ξ est annotatum) congruat, & accusatiuus quem regat. Ego totum in mea versione omisi, cùm sensum nullum exprimere commodum*

dum possem Homeri locus, qui initio citatur, est iliad 1.55. Illud satis mirari non possum, quod interpres Saguntius hunc librum Traiano inscriptum perhibet, praemissa etiam ad eum praefatione, qua nusquam (puto) extat: quando ipse quoque Menemachi nomen minime omisit, cui haec praecepta conscripta & dicata sunt. neque vero is Traianus fuit, sed Sardibus natus, ut ex hoc ipso libro sub finem non obscure liquebit. Librum Plutarchus suum agnoscit, in principio libelli de capienda ex hostibus utilitate.

Cap.8. Consternata.] *legendum* πλυρόμ⟨ενο⟩ς. *Sic est etiam in scripto. Librarius* π *&* τ *in unam superne lineam contraxerat, πl inde ineptum* πυρόμ⟨ενο⟩ς *inscitus finxit. Paulo post pro* Ἰούλιος *scribe Livius, ex Drusi historia. V Latinum aliquando per* υ *exprimere Graecos, notum est: ita hic videtur* Λιυιος *fuisse, ac totidem literis, ordine mutato, subrepsisse* Ἰούλιος.

* Cap.10. Cum Demosthenes.] *non valde mihi arridet hic Demosthenes, fortasse pro eo legendum* δημηγορός. plebeius.

Cap.11. Adiutricem tamen.] *ἀλλά τοι legi ex scripto, non τι. idem* ὄψιν δι' ὄπτι δίσφορ. *&c. habet & infra* Ἰκήσιον *non* Ἰκέτιον

Cap.15. Quam iudicialis.] δικανικοῦ μᾶλλον. δικανικῆς *habet & scriptus & impressus: & interpres,* admittat in caussis forensem dicendi acrimoniam, sententias, *&c. nullo utrunque sensu. Ego sententiam sum secutus, eamque restitui. Qui Rempub gerunt, eorum oratio in deliberativo genere quin praecipue versetur, obscurum peritis non est. In suadendo autem & dissuadendo quin vel principatum teneant, graves nobilium hominum sententiae, exempla, apologi, aliaque id genus, nemo ignorat. Paulo ante* ἀγωνιάς. περὶ λόγον *legi pro* λόγων. *quod & in scripto erat, & Λαβαῖς omissum, perperam. Post* ἐπὶ δὲ τῶν ἰφέσει.] *in scriptus, non probo.*

Cap.19. Rapax, clamator.] *lego* κυκλοβόρος. *scriptus* καὶ κραύγης. *quasi si propria essent nomina clamosorum hominum inepte. sed & καὶ κραύγης vitiosum est. ego restituo ex autore unde est petitus. est enim senarius Iambicus ex Equitibus Aristophanis in Cleonem.* Cycloborus, *ut ibi & in Acharn. habet scholiastes, torrens est apud Athenas itaque obstreperam & asperam vocem eius fremitui comparat. Interpres horum vidit nihil.*

Cap.20. Quemadmodum Ladam.] ὥσπερ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Λάδα. *Hic locus mutilatus est. Ladas Alexandri magni cursor fuit nobilis, cuius in Argolicis quoque Pausanias meminit, ut statua ob victoriam donati meminit eius Solinus, ut mirifice celeris, his quidem verbis:* Primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus est, qui ita supra cauum puluerem cursitauit, ut arenis pendentibus nulla indicia relinqueret vestigiorum. *& innuit Iuuenalis,*

—locupletem optare podagram
Non dubitet Ladas —

Ipsa vox, Varino & aliis tradentibus, hinnuleum *significat, animal velox. Enimuero haec verba,* ὁ ψόφος ἦν. *&c adhuc extant in epigrammatis Graecis, sed longe diverso a Ladae historia sensu: de cuius celeritate nomina-*

tim libro eius farraginis quarto extant eulogia. At in secundo libro luditur Pericles quidam ita tardus cursor, ut dubium reliquerit, sederitne an verò cucurrerit. sanè cum ipse adhuc funis qui ad carceres solebat esse, sonitum exaudiret, quippe à carceribus nondum latum progressus digitum, interim iam alium confecto cursum coronatum fuisse, atque adeò adscribere epigrammatis libet.

Τὸ στάδιον Περικλῆς εἴτ᾽ ἔδραμεν, εἴτ᾽ ἐκάθητο,
Οὐδεὶς οἶδεν ὅλως· δαιμόνιος βραδυτής.
Ὁ ψόφος ἦν ὕσπληγος ἐν οὔασι, καὶ στεφανοῦτο
Ἄλλος, καὶ Περικλῆς δάκτυλον οὐ προὔβη.

Esto autem, quod fieri potuit, ut in vetustiore aliquo epigrammate hic ipse versus in Ladae laudem positus fuerit, qui tanta celeritate stadium confecerit, ut adhuc sonante à laxatione carcerum funiculo ipse coronam adeptus dicatur: quem versum alius (ut non ita eleganter fit) in diversam usurparit sententiam; certè verba sequentia περιβολῶν ἢ θριαμβικῶν nullo modo cum Ladae historia aut hoc versu cohaerere possunt. nam in Ladae laudem epigramma etiamnum hoc fertur, planè ad simile modo ad scripsit, ut suspicari possis, forsassis initium tantum epigrammatis esse. in quo dicti poetae ... fuerint, ὁ ψόφος, &c. sicut, quod extat distichon, priori disticho est ἀντίστροφον. Id autem habet:

Λάδας τὸ στάδιον εἴθ᾽ ἥλατο, εἴτε διέπτη,
Δαιμόνιον τὸ τάχος, οὐδὲ φράσαι δυνατόν.

Quod eo magis mirum, quia eodem libro, titulo in medicos, aliud tetrastichon extat, omnino ex forma primi adducti, atque huius de Lada, expressum. Καὶ πρὸς τὴν γραφήν, &c. Monstro interpres figmento loci huius dissimulationem occultarat. ego in mea versione pluribus verbis expressi. vox ἰθμα etiam in scripto est. paulo ante ἦν ἄλλος ex scripto & sententia est scribendum

Cap. 24. Afranius autem.] Ἀφράνιος δέ. *Non dubium est, quin* Africani *vox spuria sit quamvis etiam in scripto expressa: neque enim ullum obscurum ego* Africanum *novi, ullum talem Pompeij amicum. Reposui ergo* Ἀφράνιος. *nam tametsi haec historia à me, quod meminerim, alibi lecta non est; id tamen constat,* Afranium *Pompeij bello Mithridatico legatum eiusdem singulari studio Consulatum in annum V C 694. esse consecutum. tradimus hoc disertè Cicero 1. ad Atticum. Dio. lib. 37. Tum vox* Afranij Africano *ita est vicina, ut indoctus librarius, cui ille ignotus esset, facile potuerit hunc substituere. Huc facit, quod superiore anno itidem M. Pupius Piso, quem Pompeius & ipsum legatum Mithridatico bello habuerat, ad comitia praemissus à Pompeio, operaque & favore eius usus consulatum obtinuit, ex eodem loco Dione, ut is videatur esse, cui Afranius hic concessisse annum dicatur. Itaque meam emendationem doctis probatum iri, gratamque historia non inelegantis restitutionem fore confido. si quis quid certius afferet, agemus gratias. Interpres quidem hoc quoque mendum dissimulavit.*

Cap.

Cap.36. Violentorum adulatorum.] *οἱμωζομένων. Scriptus habet βιαζομένων. & nostram lectionem superiùs notata. vide Equites Aristoph. vbi non ἀναμισθαρνεῖν est, sed ἀναπαιδεύειν.*

Cap.37. Administrare.] *οἰκοδομεῖν. scriptus οἰκοδομεῖν. equidem οἰκονομεῖν vel μεῖν malim. Apparet eum præfuisse liquoribus dimetiendis, & farina, pasta, aliarumque rerum ad annonam pertinentium procurationi.*

Cap.39. Omnibus præest.] *πᾶσι τε κεῖται. in margine scripti πάντες χόνται. quod & malo.*

Cap.44. Pardalæ nostro.] *Παρδάλαν τὸν ὑμέτερον de Pardala sub finem libri est, nescio an de eodem. scriptus ἡμέτερον habet: supra υ notato. credo autem ὅρκων pro ὅρων scribendum. quanquam sic quoque accipi potest, eos finium suæ potestatis oblitos, magistratuque abusos, exitium sibi attulisse. aliàs* iurisiurandi oblitum *acciperem. Cæterùm neque φιλεγ. neque φλεγ. vt scriptus habet, sed φολεγάνδριος scribi debere notum est. Mox scriptus pro πάθη malè habet πᾶθη.*

Cap.46. Estque vtile.] *καὶ νομίζοντας οὐκ ἐκ. Locus hic non est, ni fallor, integer. Si ante hæc verba periodum finias, οὐκ deleas, & λαμβάνοντας pro τοὺς legas. vt ἐξενέγκασθαι significet* citare, proferre, *cohærebit. Scriptus omnino cum impresso consentit.*

Cap.50. Sthenonem.] *Σθένωνα.* Sthenis *vocatur in vita eius ab eodem. pro πρωτεύοντα scriptus (sicut & alibi legitur) πρωτεύοντα.*

Cap.53. Mercede conducto.] *μισθωτοῦ in scripto est μισθωτοῦ τοῦ. quis autem est ὁ τὰ τρία λέγων; fortè τὰ τρίτα λέγων quomodo ὁ δευτεραγωνιστὴς λέγεται est apud Plutarchum in Cicerone vt alibi docuimus: eoque minus me huius pœnitet coniectura, quod τριταγωνιστεῖν verbum in vita Æschinis infra legitur. ἐν ex scripto supplendum post, pro τὸν μέν.*

Cap.56. Necessitatis præscriptione.] *ἀνάγκην. Scriptus in margine αἰτίαν, quod malo nam & ἀνάγκην & καιρὸν complectitur.*

Cap.65. Incredita.] *ἄχραντα, non ἄχραντον. scriptus & lex carminis.*

Cap.75. Quæ iniuria affici.] *τὸ χεῖρον. τὸν legebatur, confusè sensu. Scriptus τὸ habet, pro πταίοντες autem legerim παρόντες, aut παριόντες.*

Cap.77. Delphi Craterem.] *ἀποκλείσαντες οἱ Δελφοὶ legebantur etiam in scripto, ἀδελφοί. Sed ego populum hoc, non priuatos fecisse, arbitror. ἀνήνεγκε pro ἐκων. ex scripto.*

IN LIB. DE VITANDO ÆRE ALIENO.

Cap.1.] *Locus est libro octauo.*

Ibid. Eos autem vult.] *Lego δεῖν δὲ legebatur etiam in scripto δεῖ. sed infinitum nimirum sententiæ series requirebat.*

Cap.2. Neque videre sustineamus] *μηδὲ ὁρᾶν. deest verbum, puto ἀνεχόμενοι aut simile. nam παραδεχόμενοι, vbi infinitiuum etiam scriptus habet.*

Paulò post συμπεριαχθέντας *vox hu- nihil faciens a* *cripto fuit a notatum est* συμπεριαχθέντας, *inuolutos, quomodo Horatius* sic tua ait se virtute inuoluere.

Cap.3. Vbi par erat contractis ad sola vtilia cupiditatibus, nis nos inuoluere: inutilia autem & ociosa, &c. *Sic plenius expressimus Græca.*

μᾶλλον δ' ἐξ αὐτοῖς. *scriptus non sine litura*, μᾶλλον δ' αὐτοῖς *max* ... *Alludit ad vultures Tityi Odyss* λ. 578 ... *& sensus requirit, & scriptus habet. mox* ... *lege* ... *pro* ...

Cap.8. ἐν αἰτῇ. *sic & scriptus, & est Homericum. Iliad.* γ. 20. *& persæpe alibi. quid enim hic* ... ? *Solebat autem Crates versus Homericos alio detorquere, scitéque, illis vti, vt alibi tradit præter alios etiam ipse Plutarchus, cuius rei hic est exemplum Fuit ergo primus versus:*

Καὶ μὴν Μίκυλον εἰσεῖδον χαλεπ' ἄλγε' ἔχοντα.

Ad imitationem Tantali in Homerica Necya 581. *Cleanthis responsum est mutilatum. Aliquanto supra locus est fœdè distinctus, post Mu ... responsum. Sic lege, & intelliges,* κινεῖν αὐτὰ δεῖν ὑπομνῆσαι τοῖς φαινομένοις ἐᾶν, &c. *Versus Empedocleos qui sequuntur, correxi in libello de Iside & Osiride. sub finem fere ex Odyss* ι. 264 *&* 439 *locus est, vnde nullo negotio emendabis,* ... *ac leges deinde* ... — καὶ ... .

IN PLATONICAS QVÆSTIONES.

Cap.1.§.2. Contentionibus.] ἐν ἐρίσι *hoc ex coniectura (nam scriptus hunc librum non habet) repono. pro* ... , *quod etiam in Aldino est. Emendaui & alia ex iudicio, quæ facilè & obseruabuntur, & (vt spero) probabuntur. Numeros problematibus addidi. infra* ὁ μαθὼν παρὰ τοῦ μὴ ... *illud videtur officere sensui. Sub finem quæstionis est* ... *manca sententia. Ego asteriscis addutis ostendi, sicubi non integrum esse locum aut mendosum putarem.*

Cap.2. In Phædro Lysiam.] Καλλιπίδης. *vide an non sit* ... *erratum, si vox corrupta non est. hæc sanè verba in Phædro leguntur.* ... τοῦ ... λόγῳ σοι ... φαίδρος τε καὶ ἐγώ. Λυσίαν ... λόγου πατέρα αἰτιώμενος, παῦε τῶν τοιούτων λόγων. *Non dubito autem, quin rectè legerim* ... *pro* ... , *euidenter id ipsa loci huius sententia docente. ante* τῇ μεταφορᾷ *locus est mutilatus. Paulo post* ἐφ' ἑαυτοῦ *lego* ἀφ'. *inde* καὶ ... , *lege* ... , &c. *manca.*

Cap.2.§.4. Ob sui exilitatem.] εἰς μακρότητα. *lego* μικρότητα. *cum alterum non congruat.*

Cap.2.§.5. Et vero diuersis.] καὶ μὴν ἀμιγεῖς. *si emendandum, ... confusis distinctionibus, præterea* καὶ ἐν *nullo sensu legatur. Mox.* Planationis expers.] ἐπιπέδου στερεότητος *profectò* στερεότης *soliditas nihil his ... , etiam principij facit, & ... ac superficies* στερεότητ... καθ' ...

sum.

sunt, soliditatis omnis expertia utique, non tamen ἀμερῆ. Iudicent docti, an non sit legendum στερήσεως. nam στιγμὴ, punctum, *quo linea diuiduntur τῷ ἀμερεῖ proxima, est priuatio, στέρησις. Sic Aristoteles γ. περὶ ψυχῆς docet. ἡ δὲ στιγμὴ, καὶ πᾶσα διαίρεσις, καὶ τὸ οὕτως ἀδιαίρετον δηλοῦται, ὥσπερ ἡ στέρησις. Quod autem non multò post infra de unitatis, punctique natura dicitur, videtur esse repetitum ex Aristotele, ὑπὲρ ἀναλ. ά. cap. 23. & 25. quia alibi explicaui, hic omitto. quæ præcedunt, mutila sunt, sensu satis perspicuo.*

Cap. 6. Vna causa adferri.] *ἐπάγειν lego. nam hoc verbum congruit, non ὑπάγειν.*

Cap. 6. §. 3. In loca vacuata.] *κενωμένας est scriptum pro κενωμένας, quod res ipsa docet. In quæstione 7. in animæ definitione Aristotelea ἐντελέχειαν esse, non ἐνδελέχειαν, sciunt docti. Mox ἀριθμὸν χρόνου erat. at sen sus genitiuum exigit, & eo casu legitur apud Plat. pag. Basil. ult. 482. unde hæc descripta sunt.*

Cap. 7. §. 1. *In Empedoclis versu.* dum lucem intercipit.] *ὑφισταμένη lege. In dicto Pythagoræ de tempore τὴν τοῦ ψυχὴν, τοῦτο mundum videtur significare, aut potius locus esse mancus. aliter in Placitis refert lib. 1. cap. 21.*

Cap. 8. Imum in iis.] *νέατον δὲ τὸν forte νέατον δέ φησιν ἐν τοῖς ὑπ. κτλ. Et alia sunt remedium desiderantia.*

Cap. 8. §. 1. Cum [illegible]ne.] *ἀλόγως τῇ. certè sensus ἀλόγως poscit, aut οὐκ ἀλόγως, nisi forte ἀλόγως male.*

Ibid. Hirtum circa aures.] *περὶ ὦτα λάσιον. erat περὶ ὦ πλάσιον. quod quidem stare nō potest, & Taurisius male huc vocatur. περὶ ὦτα λάσιον. esse legendum satis constat ex Phædro Platonis, unde hic locus desumptus est. Supra similem errorem notaui in de ει Delphico, ἐξῶθεν περιβοντας pro ἔξω διαπεριβοντας*

Cap. 9. §. 2. Euenus quoque.] *εἶναι λέγουσιν, ὅτι. Locus lacer & confusus, ac qui solis coniecturis periculosè curandus appareat. Eueni dictum etiam in lib. de adul. & am. discr. refertur, idemque Prodico tribuitur in præceptis de tuenda sanitate. Vt semel dicam, quid de locis hisce abs me prætermissis senserim, satis mea versio docebit. neque ingrati erimus meliora docti.*

IN LIBRVM DE PRIMO FRIGIDO.

Cap. 6. *ἰαίνεσθαι* vocat Homerus.] *Iliad. ε. 103. & Iliad. ψ. 600. de qua voce supra etiam aliquid annotauimus.*

Cap. 10. Naturæ ordine.] *ὡς φύσει πρὸς τὸ πρῶτ. legitur etiam in Aldino (non enim habet scriptus noster hunc libellum) ὥς φησι, nullo sensu.* Plumbeas *autem Aristotelis ἀκόνας non intelligo satis, quanquam etiam in sexto Sympo siacorum, capite quinto & octauo, fit eiusdem rei mentio.*

Cap.12. Sursum exhauriunt.] τὰ ζέοντα τῶν ὑδάτων ἀνορύττοντες. *hoc verbum huc non quadrat. infra cum hoc argumentum refellitur, proxima pagina, ἀναῤῥύσεις legitur. quod & ipsum nihil (quod sciam) significat. ἀρύειν quidem est* haurire, *&* ἀρύτω *idem dicitur.*

Cap.16. Non ab aëre.] παρ᾽ ἀέρι@ τις* οὐ. *Locus corruptus, & mancus. vide autem, an non pro εἰ γὰρ αἰτία, legendum sit εἰ γὰρ ἀεὶ τὸ: sensus quidem hoc flagitat. Paulò post.* ἐπὶ γὰρ ἃ τῶν ἀέρων. *Turnebus legit* ἀρῶν, *cui facilè adstipulor, voce* ἄκρεις *quasi digito hanc lectionem demonstrante. aliquantò inferius pro* ὕονς πυρώδεις, *scribendum* ὑνίας πυρώδεις. *non quidem sum nescius, atherem etiam feminino genere dici à Gracis: sed neque id huc facit, &* τῷ αἰθέρι *scriptum est perspicuè.*

Cap.19. Tanquam clauo.] ὥσπερ ἥλῳ. *Hoc quid sit, sanè non assequor, & mendum suspicor. For. è* ὕλῳ *legendum. Paulò ante,* magis etiam probabilem.] ἀλλ᾽ ἀπιθανώτερον, *lego cum Turnebo* ἀλλὰ πιθανώτερον. *Post ex Empedocle* χιδνώδει φιλότητι *refertur. quod si quis rectè legi putat, quid sit* χιδνώδει, *velim explicet. Ego* σφεδανῇ *legendum arbitror: qua vox & ab hac lectione non procul abludit, & sensum satis commodum prabet: cùm Eustathio teste sit παρὰ τὸ σφαδάζω, & τὸ σφοδρὸν significet.*

κλίτα] *hac vox mihi valdè est suspecta. neq; habeo, quod commodè subijciam. Turnebus* Vestam *legit, cui vox* ἑστίας *suffragatur. ut sit* παρὰ τὸ ἑστάναι ἑστία. *non ignoro ab Ebrais vocem deduci: sed id huc nihil. sicut* οὐδὲ λεῖπον *nihil est, & locus non integer. Sed paulò post* χάλικας *scribendum, cùm malè habeatur* χάλ κας *& de lapidibus eum loqui non sit obscurum.* ψυχροτέρου ποτοῦ ποτοῦ. *Vide hac ipsa de re Plutarchum libro sexto, problemate quinto συμποσιακῶν.*

IN LIBRVM DE GLORIA ATHENIENsium.

Cap 1. *Apparet initium libelli abolitum esse, aut interceptum. Neque dubium est, quin hoc initium pracesserit Themistoclis responsio ad eos duces Atheniensium, qui qualiterqualiter re bene gesta se ipsi aquabant. quibus ille de feriis & die τῆς παρασκευῆς apologum retulit res nota cùm ex aliis, tum ipso Plutarcho in vita Themistoclis, de fortuna Romanorum. alibi. Post, pro* Tolmia Tolmidam *posuimus ex ipso Thucydide.*

Cap.1. A Themistogene.] ὑπὸ Θεμιστογένη. χαλεπὸς *est repetendum* ἀπὸ κοινοῦ, *nisi aliquid desit. Locus Xenophontis est initio tertij* ἑλληνικῶν. *Clinodemus quid historia scripserit, nescio: atq; adeò an hoc nomen sit integrum. apud Plutarchum & alios & Cleodemus & Clidemus hist. citantur. neq; tamen ne cio ista nomina omnia eodem recidere.* Διυλλ@ *gemino legitur apud Athenaum libro decimo tertio* δειπνοσοφιστῶν. *citatur testis amoris inter Demetrium Phalereum & Lamiam.*

Cap.3. Colorum temperationem diuersorum.] φθορὰν *rectè sic legitur. vide infra sympos. unde versionis nostra rationem cognosces.*

Cap.

Cap. 4 Deliberarent.] *ex sententia necessitate* διὰ ξυλλομένοις *scribitur, cùm singulari nominatiuo legatur historia cum iniuria. Post de pictura pugnæ* τὸ σύγγραμμα *nihil quadrat.*

Cap. 7. Eroeensis.] Θέρσανδρος ὁ ἱεροεύς. *Sanè Atticum hunc hominem fuisse indico.* π *geminaui. Sed gentile hoc mihi suspectum est. Apud Stephanum reperio* ἱεροιάδας δῆμος φυλῆς ἱπποθοώντιδος. *at inde hoc vix potuit deduci, mallem* ἱρεσιεύς.

Ibid. Misisse] ἀπέστειλεν *solœcismus est, nisi* ἀπεστάλη *legas. Post* καὶ λόγῳ καὶ] *lego* νῦν, *ex sensu*

Cap. 9. Vt lege Areopagitæ.] *In Græco est, lege cautum, ne quis Areopagita comœdiam faceret. ego latam ab Areopagitis puto, qua omnem huiusmodi scriptionem vetarent. meminit non vno loco Flaccus noster. Infra*

Cap. 10. Cornigeri.] κερατίνου. *forte* κερατίνου. *Sed omnia sunt confusa*

Cap. 12 Audi Alala.] Κλῦθι Ἀλαλά. *Sic legendum, non* ἄναι ἐγώ. *Pindaricum est, supra quoque citatum de fraterno amore. Quid autem est paulò post* νηχαπάλαφοι.

Cap. 13. Sexta vltra decimam.] ἕκτῃ δὲ μηνὸς *habet Græcus. ita sexta die dicitur Chabrias apud Naxum vicisse. quod mendo non vacat. In Camillo scribitur, circa plenilunium esse factum, vt fortassis scriptum fuerit hic,* ἕκτῃ δ' ἐπὶ δέκα δ' αὐτοῦ μηνὸς, *&c. & sic planissimè legitur in Phocione. Certè decimamsextam mensis diem* πανσέληνον *mox ipse ponit hic.*

Cap. 14. Rei ad Platæas gestæ.] παρεγγυλίας νίκης. *vitiosè nota est Aristidis ad Plataeas res gesta. itaque lego* τῆς Ἀριστείδου ἐν Πλαταιαῖς νίκης *Mox* Θρασυβούλου καὶ Ἀρχίου. *Locus mancus. Thrasybuli historia nota est. Archiam tyrannicidam nullum noui, sed Archiam Thebanorum tyrannum à Pelopida interfectum scio.*

Cap. 17. Cononem de iniuria.] Κόνων ὁ αἰκίας, *est legendum* αἰκίας, *ex ipso Demosthene. Libellus hic est capite & fine truncatus, & aliàs variè deprauatus.*

IN LIBELLVM DE exsulio.

Cap. 2. Lacedæmon nomine ciuem.] Οὔνομα, ὦ Σπάρτας. *Pentameter mutilatus Totum hoc carmen Fuluius Vrsinus, vir longè harum rerum callentissimus, præfixit fragmentis Alcmanis à se congestis, & cum feminarum Græcarum aliorum*que *Lyricorum fragmentis in lucem datis. secutus (puto) bonos codices & eruditas coniecturas neque me pigebit cum bona ipsius venia adscribere.*

Σάρδιες ἀρχαῖος πατέρων νομὸς, εἰ μὲν ἐν ὑμῖν
Ἐτρεφόμην κέρνης, ἢ τις ἀνὴρ βακηλας

Χρυσοφόρος, ῥήσεων καλὰ τύμπανα. νῦν δέ μοι Α᾽λκμάν
Οὔνομα, καὶ Σπάρτας εἰμὶ πόλεως ναέτης,
Καὶ μούσας ἰδάην Ἑλληνίδας, αἵ με τυράννων
Θῆκαν Δασκύλεω κρέσσονα καὶ Γύγεω.

Voces κίλμις & βάκηλος explicatas inuenies in Varini lexico. ὢν πόλεως est synalœpha, vtcunque insolens. Dascylem *Phrygia fuisse tyrannum aut vicina Bithynia apparet. vnde vrbi & lacui nomen.*

Cap. 5. Commigratio.] *σοὶ παρῶσα κατοίκησις. μετοίκησιν dixit, nisi mollis vocabulo voluit vti, non obseruata nimis diligenter proprietate, sed sermone ὑποκορισμικῶς ad affectionem eius cui scribebat accommodato.*

Cap. 7. In Diomeam.] Μελίτης εἰς Διωμιδῶν *Melita δῆμος est Oeneidis tribus apud Plutarchum in Solone, & alius. meminit Stephanus. sed* Διωμιδῶν *nullam inuenio.* Διόμεια *habet Stephanus, δῆμον Ægeidis tribus, à* Diomo *Herculis amasio. Locus de* Deo & iustitia *est Platonis libro quarto de legibus μακρὸν pro μακρᾷ ex sensu reponendum.*

Cap. 10. Ad Euxini.] *ἄκρις ἐσὶ. Senarius est, sed scazon, nisi pro* Πόντυ *poeta aliud scripserat.*

Cap. 11. Cinarum asperam.] *Κίναρον, nomen vitiosum, vt puto. Sed verba sequentia σκληρὸν, &c. Iambicum faciunt senarium,*
Sterilemq́, duramq́, & rebellem cultui.
In fine pagina οἰκεῖον. lego οἰκεῖων, aut οἰκεῖν.

Cap. 12. Leuem cupressum.] *ἐλαφρὸν κυπάρ. Hac Pindarica non sanè vacare puto menda.*

Cap. 13. Berecynthia arua.] *Vide Strabonem in calce duodecimi. Epigramma autem Theocriti Chij in Aristotelem, cuius aliquanto post fit mentio, integrum ex Aristotele refert Eusebius libro απὸ παρασκευῆς XV.*

Cap. 16. Non curæ nobis est.] *οὐδὲ νῦν μέλει. Sic sensus requirit pro μέλλει. deest tamen ἀντιπόδοσις ad illud ἀνηθῆς. Versus Euripides de Athenarum laudibus partim sunt ex Erechtheo, & referuntur à Lycurgo in oratione contra Leocratem (pro διαφορηθῶσι βολαῖς, quod expungere nolui, ibi est διαφοραῖς ἐκπεσμένοι.) mihi nostra magis placet lectio. est autem omninò scribendum εἰσαγώγιμοι, vt & ratio poscit, & isthic legitur Reliqua εἰ δὴ, εἰ δ᾽ πάρεργον aliunde sunt adducta, & mutila. legendum εἰ δὴ, & κεκραμένοι amoto σοῦ. De Herodoto Plin. 11. cap. 4. Strabo lib 14. alij.*

Cap. 18. Troadem Lyco.] *Λύκων ἐκ Τρωάδος. legebatur Γλύκων. ego philosophum Peripateticum Glyconem inuenio nullum. De Lycone autem*

autem libro quinto, Diogenes Laertius scribit, eum Stratoni successisse. Τρωαδεύς q; ab eo dicitur. pro Κίῳ non sum veritus reponere Χίῳ. nam Aristo Chius fuit, quod ex Cicerone, Plutarcho & alijs est notissimum. atque adeò in quibusdam libris iniuria operarum Aristochius legebatur. Cæterùm locus vitiosa distinctione erat deprauatus, & Critolaus Stoicis adscriptus, quem ex Cicerone abundè constat fuisse Peripateticum εἰ autem, non εἰς legendum est, ut supra εἰ τὴν Περιπατητ. Si, inquit, Stoici te iuuant. Quod autem Cleanthes Lysius dicitur, falsum est forte legendum Λύκιος. Assus patria Cleanthis fuit, testibus non tantùm Diogene & Suida, sed etiam Strabone libro decimo tertio. Clemens Alexandrinus πατρίδα λέγει eum facit Πισιδία. ut fortasse Λύκιος hic dicatur. quando etiam in Lycia Assus fuit. tutissimum est Ἄσσιος legere pro Λύσιος. & manuscriptis in libris tantæ vicinitates sunt horum elementorum, ut errare librarius indoctus facile potuerit.

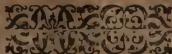
Cap.19 Philippus] Φίλιππος ἐν ἡπείρῳ Vide ne sit Φίλιστος. nam Philippum quidem historicum non noui, nisi quod Athenæus cuiusdam Philippi meminit alicubi, qui de Legibus scripserit. Tamen Suidas Philippum Amphipolitam historicum refert, qui de Rhodo & Co scripserit. Ego Philistum malo.

Cap.21. Mihi male faciunt] ποιῶ &c. asterisco indicatum volui deesse responsum Theodori, quod apparet germanum fuisse eis, quæ apud Ciceronem feruntur, non magnum esse, quod cantharidis vim sit cõsecutus. iussit fortasse eum hac quoque purpuratis suis minari. Indidem intelliges Cyrenem ei patriam fuisse. Versus de Phœnissis Euripideis, ex ipso poeta corrigere cuiuis est.

Cap.25. Castumque Apollinem.] Ἀπόλλω legi, ut constaret finarius, & simul sententia. Empedoclis autem versus ita poteram ex coniectura corrigere, ut fortassis mea pro ipsius verbis substituerem, quod fecerunt in alijs alij. Sensus quidem etiam de mendis elucet. & alibi versus refert de dæmonum pœnis ac supplicijs Plutarchus. & hexametros debere esse omnes constat. notus est etiam hic Empedoclis versus:

χαίρετ', ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

pro φιῦ paulò post φάι γε restitui.

IN LIBRVM DE INVIDIA & odio.

Cap. 1. Fide maiora bella.[ὥσπερ ἀπίστως πικάς. fortè deeſt πολέμους. *Sunt & alia quædam talia ſed διόρθ χρεῖαζ ἐν ᾧ διορθ non libuit mihi, occupato in Plutarchianis.*

IN CONSOLATIONE AD ſuam vxorem.

Cap. 1. Laturam me præſente.] *Sub initium, οἴομαι φθεγγομένη. legerem παραγινόμενον*

Cap. 2. Bilis vacuitas.] ἀχολίαν καὶ πρα *lego* ἀχολίαν.

Cap. 4. Non enim in bacchationibus.] *Alluſio ad notiſſimos Euripidis verſiculos è Bacchis, qui etiam in Tib. Graccho noſtri citantur.*

Cap. 5. Admirationem traxeris.] παρέχεις. *malim iiſdem literis* περιέχεις. *Seu ſtatim pro* χαίρων *lego* χαίρων. *credo enim Charonem nomen à Charone vrbis inſtauratore filio nomen dediſſe. Plutarch. in ſuo πολυπραγμ. proxima pagina verſu quarto* ὅταν *expunxi, quod ſenſus officiebat. Mutilata ſub finem & in fine reſtituet, cui αὐτόγραφον copiam faciet.* πολλὴν *quidem facilè fuit pro* πολλῶν *reponere: & verſus integer etiam apud Plutarchum extat in altera conſolatione,* φύλαξ δ' ὅπως ἀκίστως πύλ. &c.

IN LIBELLVM DE FATO.

Huius libelli diſſertatio ſalebroſa admodum eſt, & in emendando quoque nimiam diligentiam non adhibui, cùm viderem fruſtra me ſine codicum auxilio laboraturum. faciliùs integrum hac de re commentariolum compoſiturus, quàm hîc meas cogitationes periculo curioſitatis expoſiturus. Verſio mea aliter habet interdum, quàm Græca ſonant correxi enim in meo libro quædam ex Platone, alia Grammaticis fretus rationibus. paucula tamen quædam annotauimus.

Cap. 1. At fatum quod] εἱμαρμένη τῇ κατ' οὐσίαν *Poſt* εἱμαρμένη *deeſt verbum, vt* εἴρηται. εἰρήσθω, *aut ſimile. Ac legendum* τῇ γ κατ'. *non enim obſcurum eſt, deſcriptionem hanc alterius eſſe fati. Deprehendi poſtmodò etiam Turnebum idem ſenſiſſe, virum incomparabili doctrina.* οὐ συμβαίνει αὐτ ἡρμοσμένον *pro* αὐτ *lego* ἄνευ τ. τοῦτο δηλοῖ]δῆλον. ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ ἐπόμενον] μόνον.

Cap. 8. Tum ſi neque ortus.] οἷον εἴτε φύσεις. *Qui huculque nullum orationis defectum, ii erunt (in quibus meum nomen nolim profiteri) y videntur mihi nihil hîc quoque debuiſſe deſiderare. Satis enim reſpe[...]is*

reliquo-

reliquorum & continua & commoda atque apta videtur esse ratiocinatio.

Cap. 9. Cuius etiam contrarium.] ὧν καὶ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατον. *Res ipsa* δυνατὸν *i oli it.*

Cap. 15. Igitur postquam vniuersum.] *In Timæo, editionis Basiliensis pag. 481. locus est integer ineptè asteriscis tot hic notatus, quod idem etiam de alijs intelligas vel m.*

Cap. 17. Loquitur Theages.] *legebatur* ϑανῶν. *At propè finem Theagis verba hæc extant, inde q; nullo negotio emendabis hic vitiata. Paulò ante* τὴν εἱμαρμένην γεννωμένη. *lego* τῆς εἱμαρμένης γενομένη. *nisi mutilum locum velis putare.*

Cap. 18. Ignaua oratio.] *Ex Cic. de Fato & alijs hæc* ἀργὸν *restitue pro* ἄγρον. *Nam* ἀργὸς λόγος *sophisma fuit, mala fati interpretatione fretum. Apparet non librum hoc esse, sed Eclogam, neq; integram, neque satis accuratam. Et tamen quidquid est, versio & emendatio nonnullo nobis labore constitit.*

IN LIB. DE MVSICA.

Cap. 4. Siue triplex.] ἢ τελεωλὴς. *forte* τελειωτὴς, *vt infra. Cæterum supra*

Cap. 3. Philammonem Delphum.] Φιλάμμωνα τὸν Δελφὸν *legendum est, non* ἀδελφὸν, *quod mendum etiam alibi annotauimus. Hic quidem statim Delphorum mentio est. & infra* Delphus *dicitur.* Delphũ *fuisse suspicari licet etiam ex Ouid. lib. 11. Metamor. Cæterùm ego magis commentario: quàm annotationibus hunc librum indigere puto. & alicubi asteriscis signaui, quæ vel mutila mihi, vel falsa viderentur. Rem ipsam fortasse tractandi suus erit aliquando locus & ea de nobili mathematices parte harmonica disserendi copia, quibus auctores excitemus ad hanc quoque scientiam in lucem è tenebris excitandam. Dux tantum nobis, & autor otius est*

Cap. 28. MVS. Dicam.] *Versus Pherecratis apparet esse senarios, & plersque constant sed septimus fine, octauus initio caret. ego operam hic ex coniectura emendandi nolui ludere.* Ἀλλ' ὃν *pro* ὂν *legi* οὐκ *puto sensum iubere. Nam de voce* ἐξαρμονίος *non admodum dubito, sicut supra in libro, vtrum doctrina an bello clariores fuerint Athenienses, malus hic dithyramborum scriptor Atheniensis commemoratur. Inferius etiam personarum literas primas. Et post M videtur* ἐστί, *aut aliquid desiderari. Abdidat* βαδίζουσα. *Quia autem sint* νιγλάροι, *apud Aristophanis scholiastem inuenies in versum Acharnensium, qui habet* νιγλάρους κρουμάτων. *Suidas* inanem verborum pulsationem & superuacaneam *exponit,* περίεργα μέλη.

Cap. 32. Vnde Pæon componatur.] *Σκῶσιν Vox suspecta significatiua est, (* σύστασιν *significat* constitutionem, *à futuro verbi* φέρω *Ego etiam*

etiam in vertendo multa dissimulaui: rem non inexplicabilem quidem, sed tamen obscuram & difficilem in medio relinquens, cùm non esset pertractandi locus. Paulò post de διὰ παντὸς περὶ μὲν τὸ χρέος illud χρόας nihil huc facit malim χρείας: etsi & hoc lubricè. Sed de his, vt spero, accuratius suo loco, & per otium.

IN EPITOMAM COMPARATIONIS ARIstophanis & Menandri.

In hac laborare nolui, cùm neq; extet Menander, nisi in reliquiis: & ex Aristophane possit qui vult curare cætera. vt ex Acharnensibus τειχοθρύπτης (Haartwurm) pro τειχοβόρ τυχης. & τυρόν. pro γυρ. Vtinam ipse Plutarchi proferatur liber.

IN VITAS DECEM RHETORVM.
Antiphone I.

Cap.2. Eetionea.] *ἐπὶ τοῦ χωσθῇ Ἠετιωνεία. Etiam in scripto vitiosè legebatur, ἡ Ἐπωνία. idq; interpres securè fuit secutus. ego historiæ fidem implorauì, quæ extat apud Thucydidem lib. 8 Stephanus quoq; & Suidas ita vt ego correxi, legunt, alterumq; Piræei promontorium fuisse Eetioneam tradunt.*

Cap.3. Mansuetior.] ἀλλ' ὅπως τι αὖ ἡμερώτερος. *Videntur esse verba Theopompi, initium eorum, quæ is de Antiphonte scripserit. Scriptus pro ὑπὸ τῆς λ habet ὑπὲρ, quod non probo. Et hac verba sic ibi habentur: ἀλλ' ὅτε ἀνήμερος λυτ. Habet etiam πυνὴ, & quid hoc rei sit, docet Suidas, itaque aliquoties citat Athenæus & infra Plutarchus sub finem primi capitis, secundi libri Sympoſiacorum. itaq; πρυτάνιν amoue, pro πρεσβεύων lege πρεσβεύτην. non enim puto vel legatum eo iuisse, vel legatum à Dionysio, vtut tyranno, interfectum. Historia meminit etiam alibi Plutarchus, vt de discrim. adul & amici Sed & in vita Antiphontis orationum reliquiis præfixa est πρεσβεύτης, hac ipsa de re.*

Cap.4. Hippocratem prætorem.] *In vna linea uno vocabula expungo, ἰατρῦ & ψήφισμα, quorum posterius ex insequente vitsiu irrepserat, prius planè ridiculum est, & à deo medicorum Hippocrate Coo mutuò nulla commoditate sumptum. tametsi interpres στρατηγὸν omisit, vt Atticum quoque Hippocratem scil. medicum efficeret. cau à ante pro ἀγγελίας puto legendum εἰσαγγελίας. nullum enim comperi crimen isto nomine. Mox pro ἐπιτρέπει, scriptum secutus, ἐπιστάτει lego, quæ vox & Græca est, & huc quadrat. Sic infra in Lycurgo, & τὸ Διονύσου θέατρον ἐπιστατῶν ἐπετέλεσε. Sub finem εἰς τ, deest aliquid. Interpres multa monstra habet, & inter alia* Dinarchum; *ad quem nihil hoc quidem iudicium pertinebat.*

ANDO-

ANDOCIDE. II.

Cap. 4. Reditum flagitantis.] καθόλου δεόμενον Legebatur καθόλου, & vertit interpres in totum. sed Λ & Δ literæ sunt persimiles. Exstat autem oratio Andocidis de suo reditu. Sunt autem supra etiam mutila quædam & ambigua. maximè de ἑρμῶν περικοπῆς historia. quam tamen ex Alcibiade possis, & ipse cognoscere Andocide. Quid sit πωρεινὸν σέλινον, fortasse alius aliquis inueniet. ego quærere non possum. Totum isthuc, Herma Andocideo corrupto interpres omisit.

LYSIA. III.

Cap. 1. Eudemum & Brachyllum.] εὐδίδης. scriptus εὔδημος: forte εὔδημος: βράχυλλος autem dicitur: etsi vitiose Branchylus impressum sit.

Cap. 2. Cum aliis ccc.] μετ' ἄλλων τριακοσίων. Imò τριακοσίων, vt est apud Dionysium Halicarnassensem in huius vita: vbi ἐκλυθεῖσι falsò in Paris. legitur, in Aldino melius ἐκληθεῖσι. est enim scribendum ἐγκληθεῖσι quod noster voce ἀπαχθεὶς expressit. Sed & vox Καλλίας ante Ὀλυμπιάδι est ita posita, vt videatur deesse aliquid. Et Clearchus mox Cleocritus dicitur.

Cap. 3. Anteiuerit.] Locus corruptus. vtique autem legendum ἦπου, non ἵπου scriptus rectè Philisci epigrammatis primus versus est vitiosus, ἂ abundante, & fine deficiente nisi δεῖξις est per ἐπίζευξιν repetendum. quod non censeo. vox enim eius elici posse videtur. itaque meas diuinationes si flocci facias etiam, non succensebo dicendum quippe putaui mihi aliquid potius, quàm nihil.

ISOCRATE IV.

Cap. 1. Erechthiensis.] τῶ Ἐρεχθείως, scil. summi Pontifices erant, vel alibi, vel adeò Athenis, ciues neutiquam primarij, & qui tibicinibus alendis quæstum facerent: essentve aut haberentur, vt est de huius patre apud Philostratum & Suidam, ipsi αὐλοποιοί. Interpres harum Vitarum Robertus Britannus perhibuit, eum sacris mediocrium ciuium præfuisse nimirum falsè. Non ego primus de huius libelli vitiis conqueror. Sed hîc quidem mederi facilè potui. Memineram enim apud Stephanũ in Ἐρεχθεία legisse me ὅτι ὁ Ἰσοκράτης ἦν ἐρεχθειδὸς. & insulsus librarius literarum sectatus similitudinem, locum corrupit, notiore ἀρχιερέως voce pro ἐρεχθιέως ingestâ.

Ib. Myrrhinusio.] Μυῤῥινούσιν. post hæc verba, aut hæc, aut his respõdẽtia extrita sũt ἄρχοντος Ἀθήνῃσι, Λυσίου μὲν ἦν νεώτερος. Rẽ ita habere, facilè deprehendes, Dionysij Halicarnassei de hoc oratore inspecto libello.

Καὶ

Κεῖν quoque scribendum est, non Κῖν. Fuit enim natus Iulide Prodicus, in insula Ceo. Suidas & multi alij. Hoc mendum & alibi haud raro obrepsit.

Paulò post βόταν⊙.] sic & scriptus, nomen mihi suspectum.

Cap.2. Orationes composuisse.] *Lego ἄλλοις δ' ἐμμελετητικῶς. Eadem coniectura fuit doctissimi amici nostri VVolfij, quem (vt virtus eius singularis, & doctrina merito suspicienda poscunt) honoris causa nomino. Quid enim sit μιμεσπρεπικῶς in hoc loco? Et pro εἰπὼν, εἰπεῖν legerem. Διαγενηθεὶς vtcunque potest ferri, etsi ἀδιαγενηθεὶς idem mecum malit.*

Cap.3. Leges Athenien.] *νομοθέτας Ἀθηναίους aut nominatiuo casu est gentile legendum, aut legendum est νομοθετήσας, quod mihi magis arridet. Illud porrò μνᾶς vitiosum est. Quid si legendum sit χιλίας τῶν μνῶν, αἷς εἶπεν? Sed summa fieret prægrandis. Denique infra est, ipsum docuisse decem minis: quas pro mille accipe drachmis, si centenæ drachmæ (quod nouum non est) in minam veniant, non video quid vetet. Scriptus χειρογράφου habet.*

Cap.4. Ad Philippum.] *τὸν δὲ πρὸς Φίλιππον. etiam scriptus habet τοὺς, sed non arbitror eum plures ad Philippum orationes scripsisse. Cæterùm proxima periodus distinctionibus planè erat fœdata. Quod autem de epibus dicitur, haud dubium est ad Isocratem, non ad Aphareum pertinere.*

Cap.5. Ad instruendam triremen.] *τριηραρχεῖν repone ex sententia. Infra ostenditur, Plathanen Hippiæ oratoris vxorem fuisse, vt non vsque adeò sit difficile sententiam elicere: verba mutet cui licet aut libet.*

Cap.6. Qui in globum.] *βλίμπυτ⊙ non βλίχασι scriptus rectè. Mox pro ἀκροατηρίῳ ipse quoque ἀκροατηρίῳ mallem.*

Cap.8. Diphorum, hoc est bis.] *δίφορον scribe. nihil arguti δίφο⊙ quidem in se habet: & bigæ interpretis nihil ad rem δίφορον autem legendum, facile ex loco patet. vt quia bis accepisset mercedem, nō iam* Ephorus, *es* Diphorus *dicatur, ludente in verbi sono Isocrate, vt sit bis, παρὰ τὸ δὶς φέρειν. Mox vbi ὑπόθεσιν τῆς χρείας legitur, ego mallem ἱστορίας legere cum VVolfio meo: notum, in fine Κοινοῦ scriptus, non κοινοῦ, habet. Pro* Vsicle Sosiclem *legi debere, VVolfio adsentior, morem nominum sequens.*

I S Æ O V.

Cap.1. Quas habuit contra suos tutores.] *Hoc ex historia notum est: itaque scriptum librum eo libentius secutus sum, qui ἐπιτροπικοὺς expressè habet. Quid enim sunt λόγοι ἐπιτροπικοί? aut quid hic faciunt? Ex iis quæ Isæi orationibus præfixa sunt, κατὰ τῶν Πελοπ. κτλ. legendum apparet, non μετὰ, permutatio librarijs vsitata est. Apud Suidam legitur, absque mercede Demosthenem fuisse ab Isæo doctum, quod considerandum*

dum puto, certè ex vita Demosthenis, quæ Ciceronianæ à nostro opponitur, satis constat, ne minore quidem mercede discere potuisse Demosthenem.

ÆSCHINE. VI.

Cap.1.Cothocides.] *Scribo* Κοθωκίδης, *non* κωθ. *quamvis in scripto etiam sit. Sed secutus sum Philostrati lectionem, & Apollonium, alterumque, qui vitam Æschini præfixam scripsit, Suida etiam* Κοθωκίδης *habente, & apud hunc literarum serie dubitationem tollente.*

Ibid.Alcidamantem.] Λεωδάμαντος. *Apud Suidam est* Ἀλκιδάμαντος τοῦ Ἐλαίτου. *& eius mox in Demosthene fit mentio. atque adeò in altero etiam Plutarchi Demosthene, ut qui Demosthenem erudierit: itemque in Lucianica Demosthenis laudatione. itaque* Leodamantem *missum feci.*

Ibid.Probalinthius.] προβαλλυσίω, *lego* προβαλινθίω. *Est enim* δῆμος *Pandionidis tribus Probalinthus, vel Stephano teste. Proballusios autem & Probalesios non novi.*

Cap.3.Aphobum]Ἄφοβον. *forte* Ἀφόβητον, *ut Apollonius in vita Æschynis, qui &* φιλοχόρη *alterum appellat.*

LYCVRGO. VII.

Cap.3.Scriba ciuitatis.]γραμματέα. *Hæc vox omissa locum totum confuderat. Est autem in scripto & Aldino.*

Cap.5.Calei Abronis filius, curia Batensis.]βάτηθεν. *Sic & supra initio, & hic scriptus. & Suidas ait* Baten δῆμον *Ægeidis tribus esse.* κατῆθεν *verò nihil est, mox pro* ἀεξωνεὺς *lege* αἰξωνεὺς. *hic enim* δῆμος *est notus*

Cap.7.Quibus substruebantur.]μεσοκρανεῖς, *nimirum,* κίονας. *nõ* μεσοκρανεῖς. *Vide Poll lib 3 cap. 11. Onomast.*

Ibid Status liberi.]Ἀνδρείας. ἱππικὰ. *Videtur aliquid desiderari.* Ibis *auis est anguibus infesta, ita Lycurgus malos tollebat. Videtur esse senarius ex comœdia aliqua &* Ξεῖν *legendum. sed &* ὃν *inserendum est inter* ἀνέχεται *&* ἱερχθέω. Εὐωνυμεῖ *in fine non commodè legitur. nisi datiuo casu dictum est, ut* φρεάῤῥοι, *& alia. Nam Euonymia tribus Pandionidis* δῆμος *est etiam Stephano. Ego scripsissem* Εὐωνυμέως, *ut* Παιανιεύς.

DEMOSTHENE. VIII.

Cap.1 Gylonis.]Γύλωνος *ex ipso Plutarcho sic emendare in promptu fuit. Atticè* τὸν δὲ δῆμον *scriberetur. sed quia hoc sæpius hic repetitur, & apud Laertium quoque in Polemone, & alibi sic legitur, in medio relinquo. Et quia huius summi oratoris vita cùm in Parallelis Plutarchi co-*

piosè est descripta, tum alia extant de eadem permulta, non sanè volui hic nimis esse accuratus. Vide autem nonne pro ὄν τινες ἄπαν ωςαγμένως αὐτῷ φολάττει legi debeat ὅ τινες αὐτὸν. In historia de Callistrato ἐμπαίδω vocabulum est mendosum. Vbi succurrere non potui exemplo, asteriscum, alleni.

Cap.2. Litteram R.] *Ridiculus error est in ῥώμη pro ῥωμῷ. Interpret:* Et ita facultatem dicendi consequeretur. *Caeterùm vide an pro ὑποποιῆσαι non sit legendum ἐκποιῆσαι. vel ex Cicerone notum est, Demosthenem sua artis (rhetorica nimirum) p.imam l.teram pronunciare aliquando nequiuisse.*

Cap.4. Lamachum Terinæum.] *Τερειναῖς in altera vita est μυῤῥιναῖα forte μυρινναῖα à Lemni vrbe μυρίνα. Fuerunt & Attici, δῆμοι μυῤῥινέσιοι.* Ternia *vrbs est Italica, de qua Stephanus & Plutar. but in consolatione ad Apollonium, Elisium Terinaeum Italum appellat. Sed id huc non puto quadrare.*

Cap.7. In Æaci templo.] *τὸ Αἰάκειον scribe ex Plutarcho, cùm τὸ ἀκραῖον nihil sit: nesciamq; vbi consederit, qui ad* Acræum *consederit, vt habet Britannus*

Cap.10. Decennio post.] *Δεκάτῳ ὕστερον ἔτει de meo adderem. sed autem scriptus habet pro παντὸς liquet.*

Cap.11. Ab Ephialta.] *scribo* Ἐφιάλτου *legebatur* Ἀλφιάτου, *& in scripto aliquantò rectius* Ἐλφιάλτου. Ephialtu *nomen etiam alibi in historia Attica occurrit, sed Demagogus iste* Ephialtes, *qui Persicam tractarit pecuniam, in Hyperidis vita nominatim commemoratur.*

IN HYPERIDE. IX.

Cap.1. Alphenum.] Ἀλφινὸς. *scriptus* Ἀλφίνος. *& sic infra habetur.*

Ibid Honoribus.] Δημοσθ. *τιμαῖς non τιναῖς. Aldinus & scriptus recte. Caeterùm obiter hoc monere lubet, ex hoc loco intelligi posse, quid sit quod in fine Demosthenis est ὑπερημέρου τὸ Διοίδης.*

Cap 2. Purgauit se de.] ἐπεὶ τὸ ἀξίωμα *sic ex scripto. (& sententia quidem postulante) corrigo, sed ex sensu & iis qua praecesserunt* Γλαῦκ, *ὅτου τινὸς τὸ scribendum.*

Cap.4. Scimus Antip.] *Οἴδαμεν. malim οἶδα μὲν. sed non ita multum refert. Paulò supra* Leosthenem *pro* Demosthene *ex historia belli Lamiaci reposui, qua vel è Phocione Plutarchi nota est.*

IN DINARCHO. X.

Cap.1. Asiam peragr] *ἰσπῇ. sic rectè scriptus, quod in impressis in ἐπὶ degenera at.*

Cap.2. Recusaret] *θυλοφθῶν. Equidem cõtenderim legendum ὑ βαλοφώρων. Non enim (puto) accusasset Proxenum, si is vitio de facto domi sua furtose inquisiturum recepisset.*

Ibid.

Ibid. Contra Aristog.] *ante* Ἀριστογείτ. *addendum* ὁ κατά. *Ea enim extat oratio Dinarchi.*

IN DECRETIS.

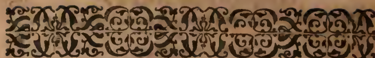
Cap. 1. Leuconensis.] *pro* Λευκονοιδεῖς *scribi debet* Λευκονοεῖς. *Sic supra in Demosthene bis. & infra Suidas* ι *ante* δεῖς *inserit. scribit enim* Λευκονοιδεῖς. δῆμος τῆς Λεοντίδος οἱ Λευκόνοιοι. *infra* πρὸς *ante* ἐλευθέριον *addo, &* ὑπὲρ δήμου. *lego. Sed & alia sunt manca.*

Cap. 4. Stratocles Euthydemi F.] *scribendum fuit* Εὐθυδήμου Διομειεύς. *scriptus & Aldinus habent* Εὐθυδήμου Διομηδεύς. *ut cur Corrector* Εὐθυδίδου Διοπειθοῦς *scripserit, idque Interpres amplexus sit, non possim conijcere. Sed legendum est* Διομειεύς, *cuius* δήμου *supra quoque in simili errore abolendo fecimus mentionem.*

Cap. 5. Imperfecta.] ἡμίεργα. *non* ἡμιεξέργα. *Sic scriptus, & supra quoque* opera *intellige* semiperfecta, ἡμιτελῆ.

FINIS ANNOTATIONVM
Tomi secundi.

RERVM AC VERBORVM IN HAC SECVNDA PARTE MORALIVM PLVTARchi memorabilium, Index iuxta seriem Alphabeti.

Æoli

OO 4 *Animum*

etiam in vertendo multa dissimulauit: rem non inexplicab lem quidem, sed tamen obscuram & diffi ilem in medio relinquens, cùm non esset pertractandi locus. Paulò post de διὰ τούτων, πεὶ μὲν τῆ χρόας illud χρόας nihil huc facit malim χροιάς: etsi & hoc lubricè. Sed de his, vt spero, accuratius suo loco, & per ot.um.

IN EPITOMAM COMPARATIONIS ARIstophanis & Menandri.

In hac laborare nolui, cùm neq; extet Menander, nisi in reliquiis: & ex Aristophane possit quis vult curare catera. vt ex Acharnensibus τειχοφῶντι (Haarwürm) pro τειχομάχους. & πείρ. pro ης. Vtinam ipse Plutarchi proferatur liber.

IN VITAS DECEM RHETORVM. Antiphone I.

Cap.1.Eetionea.] *ἐπιτειχισθῆ Ἠετιωνείᾳ. Etiam in scripto vitiosè legebatur, ἡ Ἐπωνία. idq; interpres securè fuit secutus. ego historia fidem imploraui, qua extat apud Thucydidem lib.8 Stephanus quoq; & Suidas ita vt ego correxi, legunt, alterumq; Piraei promontorium fuisse Eetioneam tradunt.*

Cap.3.Mansuetior.] *ἀλλ᾽ ἔτι τι αὖ ἡμερώτερος. Videntur esse verba Theopompi, initium eorum, qua is de Antiphonte scripserit. Scriptus pro ὑπὸ τῆ λ᾽ habet ὑπὲρ, quod non probo. Et hac verba sic ibi habentur: ἀλλ᾽ ὅτι ἀνημέρος λυε. Habet etiam πυτίνη, & quid hoc rei sit, docet Suidas, itaque aliquoties citat Athenaus & infra Plutarchus sub finem primi capitis, secundi libri Sympofiacorum. itaq; πιτύλω amoue, pro πρεσβεύων lego πρεσβεύτην. non enim puto vel legatum eo iuisse, vel legatum à Dionysio, vtut tyranno, interfectum. Historia meminit etiam alibi Plutarchus, vt de discrim. adul & amici Sed & in vita Anti. l entis orationum reliquiis prafixa est πρεσβεύτης. hac ipsa de re.*

Cap.4.Hippocratem prætorem.] *In vna linea vno vocabula expungo, ἰατρῶ & ψήφισμα, quorum posterius ex insequente vir u irrepserat, prius planè ridiculum est, & à deo medicorum Hippocrate Coo mutuò nulla commoditate sumptum. tametsi interpres στρατηγ omisit, vt Atticum quoque Hippocratem scil. medicum efficeret. eamdo ante pro ἀγγελίας puto legendum εἰσαγγελίας. nullum enim comperis crimen isto nomine. Mox pro ἐπιστρατή, scriptum secutus, ἐπιστάτη lego, qua vox & Graca est, & huc quadrat. Sic infra in Lycurgo, & τὸ Διονυσου θέατρον ἐπιστατῶν ἐπετέλεσε. Sub finem ὡς τ, deest aliquid. Interpres multa monstra habet, & inter alia* Dinarchum; *ad quem nihil hoc quidem iudicium pertinebat.*

ANDO-

ANDOCIDE. II.

Cap. 4. Reditum flagitantis.] *καθόδου δεομένου Legebatur καθόλου, & vertit interpres* in totum. *sed Λ & Δ literæ sunt persimiles Exstat autem oratio Andocidis de suo reditu. Sunt autem supra etiam mutila quædam & ambigua. maximè de ἑρμῶν περικοπῆς historia. quam tamen ex Alcibiade possis, & ipse cognoscere Andocide. Quid sit πυρωνὸν σέλινον, fortasse alius aliquis inueniet. ego quærere non possum. Totum isthuc,* Herma Andocideo corrupto *interpres omisit.*

LYSIÆ. III.

Cap. 1. Eudemum & Brachyllum.] *Εὔδιδος. scriptus Εὔδημος: forte Εὔδημος: Βράχυλλος autem dicitur: etsi vitiose* Branchylus *impressum sit.*

Cap. 2. Cum aliis ccc.] *μετ᾽ ἄλλων τελῶν. Imò τριακοσίων, vt est apud Dionysium Halicarnassensem in huius vita: vbi ἐκλυθεῖσι falsò in Paris. legitur, in Aldino melius ἐκληθεῖσι. est enim scribendum ἐγκληθεῖσι quod noster voce αἰτιαθεὶς expressit. Sed & vox Καλλίας ante Ὀλυμπιάδι est ita posita, vt videatur deesse aliquid. Et* Clearchus *mox* Cleocritus *dicitur.*

Cap. 3. Anteiuerit.] *Locus corruptus. vtique autem legendum ἔτυχε, non ἴθυνεν scriptum rectè Philisci epigrammatis primus versus est vitiosus, ᾧ abundante, & fine deficiente nisi δεῖξις est per ἐπίζευξιν repetendum. quod non censeo. vox ἐν, eius elici posse videtur. itaque meas diuinationes si floccifacias etiam, non succensebo dicendum quippe putaui mihi aliquid potius, quàm nihil.*

ISOCRATE IV.

Cap. 1. Erechthiensis.] *τῶ Ἐρεχθιέως, scil. summi Pontifices erant, vel alibi, vel adeò Athenis, ciues neutiquam primarij, & qui tibicinibus alendis quæstum facerent: essentve aut haberentur, vt est de huius patre apud Philostratum & Suidam, ipsi αὐλοποιοί. Interpres harum Vitarum Robertus Britannus perhibuit, eum sacris mediocrium ciuium præfuisse nimirum falso. Non ego primus de huius libelli vitiis conqueror. Sed hic quidem mederi facilè potui. Memineram enim apud Stephanũ in Ἐρεχθία legisse me ὅτι ὁ Ἰσοκράτης ἦν Ἐρεχθιεύς. & insulsus librarius literarum sectatus similitudinem, locum corrupit, notiore ἀρχιερέως voce pro Ἐρεχθιέως ingestâ.*

Ib. Myrrhinusio.] *Μυῤῥινούσιν. post hæc verba, aut hæc, aut his respõdẽtia extrita sũt ἄρχοντος Ἀθήνησι, Λυσίου μὲν ἦν νεώτερος. Rẽ ita habere, facilè deprehendes, Dionysij Halicarnassei de hoc oratore inspecto libello.*

Καὶ

Κείῳ quoque scribendum est, non Κίῳ. Fuit enim natus Iulide Prodicus, ex insula Ceo. Suidas & multi alij. Hoc mendum & alibi haud raro obrepsit.

Παυλῶν τε Βέτιον.] sic & scriptus, nomen mihi suspectum.

Cap.2. Orationes composuisse.] *Lege ἄλλοις δὲ μεμελετηκώς. Eadem coniectura fuit doctissimi amici nostri VVolfij, quem (ut virtus eius singularis, & doctrina merito suspicienda poscunt) honoris causa nomino. Quid enim sit μεμαρτυρηκὼς in hoc loco? Et pro εἰπὼν, εἰπεῖν legerem. Διαγνωσθεὶς utcunque potest ferri, etsi ἀδιανοηθεὶς idem mecum malit.*

Cap.3. Leges Athenien.] *νομοθέτης Ἀθηναίοις aut nominatiuo casu est genitiue legendum, aut legendum est νομοθετήσας, quod mihi magis arridet. Illud porrò μνᾶς vitiosum est. Quid si legendum sit χιλίας μὲν μνᾶς, ὡς εἴρηται? Sed summa fieret praegrandis. Denique infra est, ipsum docuisse decem minis: quas pro mille accipe drachmis, si centenae drachmae (quod nouum non est) in minam veniant, non video quid vetet. Scriptus χρωνίδου habet.*

Cap.4. Ad Philippum.] τὸ δὲ *πρὸς Φίλιππον. etiam scriptus habet τοὺς, sed non arbitror eum plures ad Philippum orationes scripsisse. Caeterùm proxima periodus distinctionibus planè erat foedata. Quod autem de opibus dicitur, haud dubium est ad Isocratem, non ad Aphareum pertinere.*

Cap.5. Ad instruendam triremen.] *τετριηραρχεῖν repone ex sententia. Infra ostenditur*, Plathanen *Hippiae oratoris uxorem fuisse, ut non usque adeò sit difficile sententiam elicere: verba mutet cui licet aut libet.*

Cap.6. Qui in globum.] *βλίπτος non βλίπτων scriptus rectè. Mox pro ἀκροατηρίῳ ipse quoque ἀκροατηρίῳ mallem.*

Cap.8. Diphorum, hoc est bis.] *δίφορον scribe. nihil arguti δίφορος quidem in se habet: & biga interpretes nihil ad rem. δίφορον autem legendum, facile ex loco patet. ut quia bis accepisset mercedem, nō iam* Ephorus, *ed* Diphorus *dicatur, ludente in verbi sono Isocrate, ut sit* bifer, *παρὰ τὸ δὶς φέρειν. Mox ubi ὑποθήσειν τῆς χορηγίας legitur, ego mallem ἱστορίας legere cum VVolfio meo: notum, in fine Κοινοὺς scriptus, non κοινοῦς habet.* Pro Vsicle Sosiclem *legi debere, VVolfio adsentior, morem nominum sequens.*

ISÆO V.

Cap.1. Quas habuit contra suos tutores.] *Hoc ex historia notum est: itaque scriptum librum ac libe[…] ius secutus sum, qui ἐπιτροπικοὺς expressè habet. Quid enim sunt λόγοι ἐπιτροπικοί? aut quid hic faciunt? Ex iis quae Lysiae orationibus praefixa sunt, κατὰ τῶν Πελοπ. κτλ. legendum apparet, non μετὰ permutatio librariis usitata est. Apud Suidam legitur, absque mercede Demosthenem fuisse ab Isaeo doctum, quod considerandum*

dum puto, certè ex vita Demosthenis, quæ Ciceronianæ à nostro opponitur, satis constat, ne minore quidem mercede discere potuisse Demosthenem.

ÆSCHINE. VI.

Cap.1.Cothocides.] *Scribo* Κοθωκίδης, *non* κωθ. *quamvis in scripto etiam sit. Sed secutus sum Philostrati lectionem, & Apollonium, alterumq; qui vitam Æschini præfixam scripsit, Suida etiam* Κοθωκίδης *habente, & apud hunc literarum serie dubitationem tollente.*

Ibid.Alcidamantem.] Αλκιδάμαντος. *Apud Suidam est* Ἀλκιδάμαντος τ̃ Ἐλαίτου. *& eius mox in Demosthene fit mentio. atque adeò in altero etiam Plutarchi Demosthene, ut qui Demosthenem erudierit: itemq; in Lucianica Demosthenis laudatione. itaque* Leodamantem *missum feci.*

Ibid.Probalinthius.] προβαλλινσίου, *lege* προβαλινθίου. *Est enim* δῆμος *Pandionidis tribus Probalinthus, vel Stephano teste. Proballusios autem & Probalesçios non noui.*

Cap.3.Aphobum]Ἀφοβον. *forte* Ἀφόβητον, *vt Apollonius in vita Æschynis, qui & φιλοχόρου alterum appellat.*

LYCVRGO. VII.

Cap.3.Scriba ciuitatis.] γραμματέα. *Hac vox omissa locum totum confuderat. Est autem in scripto & Aldino.*

Cap.5.Calei Abronis filius, curia Batensis.] βάτηθεν. *Sic & supra initio, & hic scriptus. & Suidas ait* Baten δῆμον *Ægeidis tribus esse.* κατηθεν *verò nihil est, mox pro* ἀειζωί@ *lege* αἰζωνί@. *hic enim* δῆμος *est notus*

Cap.7.Quibus substruebantur.] μισοσκελισμός, *nimirum*, κιόνας. *nō* μισοσκελεῖς. *Vide Poll lib 3 cap. 11. Onomast.*

Ibid Status liberi.] δὴ λείας. ἰπιγρ λ. *Videtur aliquid desiderari.* Ibis *auis est anguibus infesta, ita Lycurgus malos tollebat. Videtur esse senarius ex comœdia aliqua & Ἐῶν legendum. sed & ἐν inserendum est inter* ἀνάκειται *&* ἰσχθάω. Εὐωνυμεῦσιν *fine non commodè legitur. nisi datiuo casu dictum est, vt* φρεαῤῥίῳ, *& alia. Nam* Εὐωνυμία *tribus Pandionidis* δῆμος *est etiam Stephano. Ego scripsissem* Εὐωνυμίως, *vt* Παιανίως.

DEMOSTHENE. VIII.

Cap.1 Gylonis.] Γύλωνος *ex ipso Plutarcho sic emendare in promptu fuit. Atticè τ̃ ꝫ δῆμον scriberetur. sed quia hoc sæpius hic repetitur, & apud Laertium quoque in Polemone, & alibi sic legitur, in medio relinquo. Et quia huius summi oratoris vita cùm in Parallelis Plutarchi co-*

piosè est descripta, tum alia extant de eadem permulta, non sanè volui hic nimis esse accuratus. Vide autem nonne pro ὅν τινες ἄπτοι πεπραγμένους αὐτῷ φιλοτίμησας ἐγὼ debeat ὥ τινες αὐτὸν In historia de Callistrato ἰμπαιδῃ vocabulum est mendosum. Ubi succurrere non potui exemplo, asteriscum, alleni.

Cap.2. Litteram R.] *Ridiculus error est in ῥώμῃ pro ῥωμῷ. Interpres:* Et ita facultatem dicendi consequeretur. *Caeterùm vide an pro ὀκποιῆσαι non sit legendum ἐκπονῆσαι. vel ex Cicerone notum est, Demosthenem sua artis (rhetoricæ nimirum) primam literam pronunciare aliquando nequiuisse.*

Cap.4. Lamachum Terinæum.] *Τερινᾶιζ in altera vita est μυῤῥυναῖα forsè μυεσιναῖα à Lemno urbe μυεσίνα Fuerunt & Attici, δῆμοι μυῤῥινοῦσιοι.* Ternia *urbs est Italica, de qua Stephanus & Plutar. hus in consolatione ad Apollonium, Elysium Terinaeum Italum appellat. Sed id huc non puto quadrare.*

Cap.7. In Æaci templo.] *τὸ Αἰάκειον scribe ex Plutarcho, cùm τὸ ἀκραῖον nihil sit: nescias q; ubi consederit, qui ad* Acræum *consederit, ut habet Britannus*

Cap.10. Decennio post.] *Δεκάτῳ ὕστερον ἔτει de meo adderem sed autem scriptus habet pro πέμπτῳ liquet.*

Cap.11. Ab Ephialta.] *scribe* Ἐφιάλτου *legebatur* Ἀλφιάτου, *& in scripto aliquantò rectius* Ἐλαφιάλτου. Ephialtu *nomen etiam alibi in historia Attica occurrit, sed Demagogus iste* Ephialtes, *qui Persicam tractarit pecuniam, in Hyperidis vita nominatim commemoratur.*

IN HYPERIDE. IX.

Cap.1. Alphenum.] *Ἀλφινὸς. scriptus Ἀλφῖνος. & sic infra habetur.*

Ibid Honoribus.] *Δημοσθ. τιμαῖς non τινάς. Aldinus & scriptus rectè Caeterùm obiter hoc monere lubet, ex hoc loco intelligi posse, quid sit quod in fine Demosthenis est ὑπὲρ γρά[illegible] Διόνδου.*

Cap 2. Purgauit se de.] *Ἐ περὶ τῆ ἀγορᾶ sic ex scripto. (& sententia quidem postulante) corrigo, sed ex sententia & iis qua praecesserunt Γλαυκ, τὸ ἡμῶν τινος τὸ scribendum.*

Cap.4. Scimus Antip.] *Οἶδα μὲν. malim οἴδα μὲν. sed non ita multum refert. Paulò supra* Leosthenem *pro* Demosthene *ex historia belli Lamiaci reposui, qua vel è Phocione Plutarchi nota est.*

IN DINARCHO. X.

Cap.1. Asiam peragr] *ἰμὶ[illegible] sic rectè scriptus, quod in impressis in ἰνὶ degenerat.*

Cap.2. Recusaret] *ἐυλαβοῦ. Equidem contenderim legendum ἐὐβαλεμένου. Non enim (puto) accusasset Proxenum, si is vitio de facto domi sua furtosis inquisiturum recepisset.*

Ibid.

Ibid. Contra Aristog.] *ante* Ἀριστογείτ. *addendum* ὁ κατὰ. *Ea enim extat oratio Dinarchi.*

IN DECRETIS.

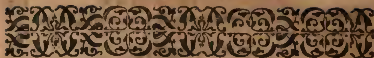
Cap. 1. Leuconensis.] *pro* Λευκονοιεῦς *scribi debet* Λευκονοεῦς. *Sic supra in Demosthene bis.* & *infra Suidas* ι *ante* ως *inserit. scribit enim* Λευκονιεὺς. δῆμος τῆς Λεοντίδος οἱ Λευκόνοι. *infra* τοὺς *ante* ἐλευσίνια *addo,* & ὑπὲρ δήμου. *lego. Sed* & *alia sunt manca.*

Cap. 4. Stratocles Euthydemi F.] *scribendum fuit* Εὐθυδήμου Διομειεὺς. *scriptus* & *Aldinus habent* Εὐθυδήμου Διομηδεύς. *ut cur Corrector* εὐθυδήμου Διοπειθοῦς *scripserit, idq́; Interpres amplexus sit, non possim coniicere. Sed legendum est* Διομειεὺς, *cuius* δήμου *supra quoque in simili errore abolendo fecimus mentionem.*

Cap. 5. Imperfecta.] ἡμίεργα. *non* ἡμιεξέργα. *Sic scriptus,* & *supra quoque opera intellige* semiperfecta, ἡμιτελῆ.

FINIS ANNOTATIONVM
Tomi secundi.

RERVM AC VERBORVM IN HAC SECVNDA PARTE MORALIVM PLVTARchi memorabilium, Index iuxta seriem Alphabeti.

A.

Æoli

Anaximines

Clisthe-

Corporis

D.

Deorum

 [illegible]

[illegible]

K.

L.

[illegible]

[illegible]

Medio[illegible]

[illegible]

O.

[illegible]

Tempus

Thuc-

V

vitu-

FINIS.

AVTORVM IN SECVNDA MORALIVM PLVTARCHI PARTE, INDEX ALPHABETICUS

A.

B.

C.

[illegible]

FINIS.

